

میثوی

میتوی اقرا الثقافی

www.iqra.ahlamontada.com

میثو ، مەدەب ، زانیاری

« تاریخی کورد لە بەرە بیا ئی میثوی ئادە میزادەو ،
باوەردی بیگانه بەرامبەر بە کورد .
میثوی مەدەب ، مەدەبی زمان ، داھاتی مەدەب لە
عالمدا ، مەدەبی کورد ، چیرۆکی کورد ، پەندی پیشیان ،
شاعەر مەرە گەورە کانی کورد ، مەدەبی روزنامە . .
مەدەب لە روزەلانی کوندا ، بەزاردی مەدەبی
کوردی لە گەل مەدەبی میسری کون ، فارسی کون ، چینی
کون ، هیندی کون ، عیبری کون ، یونان ، . رومان »

پێشانی ئێمە بەرێز

١٩٥٢ - ١٣٧١ م

لە چاپدانەوی بەدەست خاوەنێتی

یۆدابه‌زاندنی جۆرمها کتیب: سەردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پەڕەي دانلود کتایبهای مختلف مراجعه: (منتدى اقرا الثقافى)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتيب (کوردی ، عربی ، فارسی)

سەرمانا

دهی سالا ، بگره نهوه ئی هوشم کردو نهوه له کانه گای دلهوه حهزم له نهدهب و نهده بیات کردوه ، بهو بو نهوه گهلی جار خیم نه دایه خویند نهوهی ههوشانه که ئاشنا به تیاز به نهده بهوه ههیه ، به تابه ئی هینه کانی روزه لات چه عهده بی ، چه فارسی - نه مه بیجگه له نهده بیاتی روزاوا - جوشو خوروشیکی نه دای و نه بخسته عاله میکی نه وه . ماوه به کی باش نه مه ئیشم بوو به بی نهوه بچم به لای بیرو باوه رریکی نه دایا . . .

روژیک شتیک نه خویند نه وه که ، لی بومه وه سه ره له نوی له دل خوما و وردم نه کرد نه وه ، له مه وه کو تو پرر نه وه هات به بیرما : که ئایا من جیم ؟ . نه - گیلزم ؟ نه ا عه ده بیم ؟ نه ا . به لکو کوزدم . باشه که کوردم نه بی له نه ته وهی کوردم ، که له نه ته وهی کورد بزوم نه مه ی ئی گه یاندم : که کورد ناوی له لا به رده ی روزگاردا ههیه و نه مه ی قه ومیکه بو خیری . زوری پی نه چو له وه ده ریای خه یاله دا گه و نه سه ره نه وه که میلات مادام میلات بو به بی گومان نه بی زمان و نه ده بیات و تاریخیکی پی ، نه گه نه بی به هیچ نه ریری و هیچ نه بی ، لیه دا سه رم لی تیک چو : . ته ماشای خوم نه کم هیچی تر ئیم ته نها کورد نه بی ، ته ماشای باره کی تری نه کم سه بر نه کم ته نیا کورد نه بی هه مو شتیکی نرم ا . کسپه به که له دله وه هات ، به وه دلی خریم دایه وه که ، وتم : به لسه کی قه ومی که زمانه نهوا من هه مه ، من له نه ته وهی قه ومیک که له به ره به یانی تاریخه وه بهم زمانه که من قسه ی پی نه کم و پی نه نو سم قسه نه کن و هیچ کوسپیک لای نه دا ون له ریگه ی خویان ، به تابه ئی که نه مبینی « نه یر شرف خان » ی بتلیسی له « ۱۰۰۵ هـ . هجری و « امین زکی به گک » له ۱۹۳۶ ی میلادی تاریخیان بو قه ومه گه م نویسه بست بست گه شکم نه کرد و هیوام به خه م و به قه ومه گه م تازه تر نه بو وه .

زور سه بر بو، بهی خوم و قهومه گم به کامه ران نه بینی وه نهو ریچکه بهش
 که گر تبوم له خویندنه وه و فیکر کردنه وه ههر به ره لام نه کرد تاروژیکه
 هات به دلا ونم: کوله کهی ههره قایی قهومیته نه ده بیاته. پایه ی قهومیکی
 پینچ هزار سال له مه و پیشی ئیسته به نه ده بیاته کهیدا بو پیاو دهر نه کهوی
 وه کو هینه کهی ئیسته ههر بهو بو پاشه روژ دهر نه کهوی. دهی خو ئیمه، یا
 یکیکی وه کو من شتیگان به دهسته وه نی به که میژویهکی نه ده بیاتان بیت تا
 روزانی رابوردومان بینته وه پیش چاو له گهل نه وهش گومانی تیدانی به که به
 هزاران هزار پیاوی عالم، نه دیب و شاعرمان تیدا هه لکه وتوه ههر به که
 بوخوبان ده ور یکیان گیراوه و رویشتون... نه وه هات به دلدا که نایا لهم هه مو
 رابوردوانه و لهم هه مو هه وانا سانه بو چ یکیک یا چهنده که سیکان نه بوژو
 نه هه اتن میژویهکی نه ده بیان بو دابنن تا نه ته وه کانی ئیمروژان بهم جوړه
 سرگرداب نه بن ۲... وه لایمی ئیم پر سياره خویننه له ناو کتیه کهدا
 بهرچاوی نه کهوی. له پاشه روکی خه یاله کانا کهرغه سر نه وه که به لکهو
 چاک بکم به لادا و میژویهکی نه ده بی کوردی دا بزم بو خوم و بو نهو
 قهومه که تا ئیسته لهم سوچه وه بی بهش بوژو، نه مهش بو نه وه که روله کانی
 ئیمروژ و پاشه روژمان بیگرن به دهسته وه و له ریزی نه وه قهومانه داراوه ستن
 که میژوی نه دیاتی خویانیان به دهسته وه به... نه مه له لایه کهوه، له لایه کی
 تریشه وه بالومه ی کوردانی کوردی پاشه روژمان نه به ته سر وه کو لومه ی
 ئیمه نه چیته سر پیشینه کانان، له گهل نه وهش ئیمه هه قان نی به لومه ی
 نه وه نه ی بیش خومان بکه بن - وه کو له مه وروا باسی نه که بن - به لام
 هینه کانی پاشه وه هه قیان هه به لومه ی ئیمه بکه ن.

من دان به ده دا نه نیم که داناتی میژویهکی نه ده دب - له ههر زمانیکانی - ئیشی
 نافه که سیک نی به به لکهو پیوسته به لژ نه به کی دانای زانا تا بتوانن نه و
 نه که به ریه بهرن - به لام نه برروایه نان پیاو له نامانجی خوی بخا، پیاو

ته‌بی باوهرری له کیو و هیزی له پولا فایتری . گومان و نرس دو ته‌هریمن
به دریزانی سال له گهل پیاردا له جه‌نگدان و پیاو به‌ره و دوا ته‌گیر نه‌وه ا
ته‌و که‌سه‌ش باوهرری به‌سه‌ر که‌وتن بی ته‌بی هیزه پولاینه‌کی بخانه‌کار بو
له‌ریشه‌هه‌ل‌کیشانی ته‌و دو ته‌هریمنه‌هه‌هیچ‌کس له‌هیچ‌ریگه‌به‌کدا له‌م‌جیهانه
به‌سه‌ر هیچ‌ه‌اره‌زو‌یکیدا زال نه‌به‌ه تا ته‌و هیزه‌ی خوی نه‌خستینه‌کار .

با ته‌وه‌ش بزانی وه‌کو ته‌و ته‌هریمنه‌ناه بو هه‌مو که‌س هه‌ن ته‌و هیزه‌ش هه‌ر
وه‌ها بو هه‌مو که‌س هه‌یه . جا ته‌گه‌ر منیش به‌ناغیه و بو‌تایه‌ته‌م ئیشه‌له
توانای مندانیه‌ی‌کی‌تریش له‌پاش من ته‌ویش هه‌روای ته‌ووت و به‌م جو‌ره
ته‌م بو ته‌وی ته‌ه‌یشتوه و ته‌و بو ته‌و تا دنیا دنیا بوایه به‌م چه‌شنه ته‌م‌ب‌نه‌وه
و له‌بانی ته‌وه که‌وه‌کو ئاو‌یکی رونی ره‌وان هه‌ر له‌روه‌یشتنداین ته‌بوین به
ئاوی بو‌گه‌نی گومیک که‌له‌شوینه‌کی خویدا مایته‌وه ا .

ته‌مه‌ ئاشکرایه که‌پانی هیچ‌قه‌ومیک چه‌سیاسی ، چه‌ته‌ده‌بی ،
چه‌کومه‌لایه‌تی ، چه‌ئایینی کو‌توپ‌ر و له‌پ‌ریکا نه‌گه‌یشتونه‌ته‌م پایه‌به‌که
ته‌ب‌یزی یا ته‌خو‌ب‌ن‌یه‌ته‌وه ، به‌ل‌کو له‌سه‌ره‌ناوه‌تاقه‌به‌کیک ده‌سنی داوه‌تی
ئینجا به‌ره به‌ره پاشماوه‌کانی ته‌و ریک و پیکیان کردوه ، ئیسته‌منیش ته‌مه
دائه‌نیم و ته‌ب‌گه‌م به‌بن‌اغه‌، هیوادارم قه‌ومه‌خوشه‌ویسته‌گه‌م به‌چاوی‌لی‌بوردن
له‌فانه‌واویه‌کی ته‌بورن و له‌روژانی پاشه‌روژدا له‌کولیتی‌ک‌وه ته‌ب‌کن به
کو‌ش‌کیک .

ته‌زانم فانه‌واوی تیدا هه‌یه‌چونکه‌ئسته‌من ته‌گه‌ر به‌وی میژوبه‌کی
ته‌ده‌بی غه‌ره‌بی یا فارسی- که‌ته‌مانه‌له‌روژه‌لاندان- دا‌ب‌یم زور زورم به‌لاوه
ئاسانه ، چونکه‌کتیب و سه‌رجاوه‌زوره‌بیانه‌ینه‌و دا‌بان‌ینی و لیان وه‌رگه‌و
کویان‌گه‌وه‌ته‌وه بو به‌کتیب به‌لام له‌رمانیکی وه‌کو زمانی کوردیدا
دو‌کوسپی زور گه‌وره‌له‌ریگ‌دایه‌، به‌که‌م بی سه‌رجاوه‌ینی ، دو‌هه‌م به‌ک
نه‌خستن و به‌ک نه‌کردنی شیوه‌کانی زمانی کوردی . به‌لی شیوه‌کانی زمانی

کوردی هه مو له به کت ریشه به و پهل پهل بونه تهوه به لام ئا گادارینی به سهر
 تهو پهل و لقانهدا وه بهی شتیکی ئاسان بی، لی کولینه وه له شیوه به کت و
 تی گه یشتن له بنچینه هه ته نیا ته مه ژبانیکی سهر به خوی تهوی که چی سهر رای
 تهوه به لاماردان بو شیوه کانی تر دیاره ته مه ته بی له وزه ی تافه که سیکا نه بی .
 له کوی تهوه که پیاو نه نه خه ریکی لی کولینه وه ی شیوه ی مو کری بی ؟ و
 له کوی تهوه بچی بو می بو تان و لورر و هه ورامان ؟ ته گه ر بیکیک
 به جاویکی وردینه وه ورد بیهته وه لام وایه ته مه ئه رک و عه زبه ته به کهم
 نازانی وه ته که و ته سهر ته و باوه رره که پیکهینانی شتیکی وه هه زه مانیکی
 دور و دریزی تهوی و هه رام کردنی هه مو ناز و نه مه تیک .

ته مه کتیه ی ئیسته له به ر ده ستایه کردو کوشی گه لی ساله ؛ گه لی ساله
 که لین و قوژبی کورده واری به زمازو به قه له م ته پشکنم، بیجکه له باسی کوردو
 باسی ته ده بی بیگانه - ته سلی ته ده بیاته که خوی هه چ سهر چاوه بهی که له ک
 به خش - که له سهر لاپه ر به کت چاپ کرابی - نه بو و نه به ، سهر مایه ی
 ده ستم بو ته مه ئیسه « ٤٩٨٠ » پارچه کاغه زه که له ماوه ی ته مه چه ند ساله دا
 له م و له وم پرسیه و کوم کردو ته وه له باری چو نه بی ژبانی ته و شاعرانه دا
 که من لیره نویسمن ، ته مه ئه رکش هه مو بو ته وه که « مستشرق - روزلانی
 ناس » بک ئاشنایی به ته ده بی کوردی وه کو چون کورده کهش خوی له
 ته ده بی باو باپیری خوی نزیک ته بیهته وه .

دیسان کهم و کوردیه کی تر له م کتیه دا هه به ، ته وه ش ته وه به : ته بوایه له
 سهر نا دا که باس ته کرا به پی ده ورو چه رخ هه چ شاعر بک بو له کورد دا
 به ریزه باس بکرایه بو ته وه به سهر به اتنا به خواره وه ، نه وه کت ئیسته
 شاعر بکی دو سه د سال له مه و پیش قسه ی لیوه به کريت و که چی له بهر که -
 که ی تر دا بچیه ته سهر شاعر بک که دو سه د و په نجا سال له مه و پیش بو ا ته مه
 ره وشته دیاره بو باسی میژو یا بو میژوی ته ده ب من پی لی ته نیم که ناپه سه نده .

بهلام جبکہ لہر بی سہر چاوہ بی دہ سہ لائے نہ بو بہ سہر پیکہینانی ہم
روشتہ بہدا ، ہمیش لہر دہست نہ کھوتن بو . خو گہر بہ انماہو
چاوہ درری تھو یاساہم بکر دایہ تھو بواہ لہ کتیبہ کہ بگر درامایہو بکو تایہ
گوشہ ی لہ فکر چونوہوہ .

ہر وہا رہ نگہی تھو رہ خنہ شہ بکیریت : کہ سہرہ تائی باسی شاعرہ کان
کور دہ کی رہ قہو پیاو تی نا گہینی . بو ہم رہ خنہ بہ مل نادہ مہ پیشوہ
چونکہ کتیبہ کہ کتیبکی تھو دہ بی بو تھو کور دہ کہ لہویدا ہہ ہموی
کور دہ کی باوی بہ سہر زارہ وہ بہ و ہیچی تازہ کورہو دہست ہلہست تی بہ ،
تھو بہ کہ ، دوہم با تھو دہ بی زمانی کور دی تھوہ پیشان مہردم بدا کہ
تھو گہر بہا تاپہو خزمہ تیکی راستہ قینہ ی ہم زمانہ بکرایہ تاہستہ جوانی و
دلکراوہ بیکی تھو نہوہ کہ کورری زمانہ کہ بہ لکو ہہ مو بیگانہ بہ کہ
شیفتہ ی جہ مالہ کی تھو بو ، جا بو تھوہ تھو جہ مالہ لہا سمانی تھو دہ بیانی کور دہدا
وہ کو روز دیار بی نہ متوانی دہست لہو نیگلہوہ مہ لگرم .

ہم کتیبہ ہر چہ ندہ میژوی تھو دہ بی کور دی بہ بہلام لہر تھوہ زانیی
تھو قہومہ کہ میژوی تھو دہ بی ہہ بہ پیویستہ ، تھوہش ہاتین رہوشی ہم
کتیبہ مات بہو جورہ دامہ زرانکہ لہ پیشا باسی کورد و وشہ ی کوردو
بنچینہ ی کورد بکا لہ گہل شوین و سہر زماریانہ ، لہ پاش تھوہ باسی
تھو دہب و چونہ تی تھو دہب و داہاتی تھو دہب لہ عالمدا ، بہ شوین تھو دا تھو دہ بی
کور دی لہ تھو دہ بیکی زور کونہوہ ، پاش تھو ژہاردنی ہہندی لہ شاعرانی کورد
لہ گہل میژوی سردن و ژانیانہ بی دہ سلات ، لہ پاشا باسی شاعرہ ہہرہ
گہورہ کافی کورد تھو وانہ ی بہر بہلمات کھوتون ، بہ شوین تھو ماندا تھو دہ بی
روزنامہ ی کوردی . تینجا بہراورد کردنی تھو دہ بی کوردی لہ گہل تھو دہ بی
عالمدا تا تھو گاتہ سہرہ تائی چہرخہ کافی ناوہ راست و سہرہ تائی داہاتی
تیسلامتی ہم بہر گہدا .

بو ئاگدار بون به سەر گه‌لی لهم شاعراندا سوپاسی قه‌ومی خوشه‌ویستی
 کورد ته‌گه‌م که یارمه‌نیان داوم به تایبته‌نی « حسن به‌گی جانف » و « عقید
 محمد علی به‌گی کوردی » که زور دلسوزی‌یان له‌گه‌ل نواندم ، سه‌رچاوه‌ی
 هه‌مو سوپاسیک بو خوا به و هه‌مو یارمه‌تیه‌که هه‌ر شایانی ته‌وه .
 ۱۹۵۱ / ۱ / ۲۵ : به‌غدا .

هه‌روێه‌ی سێجاری

بیخ و بنسختی کو رو

میلہت ، یا ناسیونہ ، یا قوم

زوتر بہرہ وی گہری ہر ٹائیک بیان ہوت میلہت ، وہ کو میلہتی
 ٹیسلام ، میلہتی گاور ، میلہتی جولہ کہ . ٹمانہ بازمان ورہ وشتیشیان
 جیا بواہ مادام بہرہ وی گہری ٹائیک ہوت ہر بہ کہ میلہت ناو
 ٹہران . لہ پاشا زاناکانی ٹاوی کہوتنہ سر ٹہ و باورہ کہ میلہت
 ٹہوہہ زمان یا خوین یا نہزادیکی بہرہ خوی بی و وشہی « ناسیون » یان
 بو ٹہم معنایہ لہ بانی میلہت دانہ نام دہورہی دواہیہ دا تیزی پیشتر کہوتن
 ہہنگاو یکی تر بو ٹہم معنایہ ہہم را کہ : گویا تہہا زمان یا خوین یا نہزاد
 ہش ناکا بہ لاسکو لہ گہل ٹہم شہلہ وشت و عادت لہ شادی و لہ شیون ،
 لہ خفہت و لہ خوشی ، لہ کارملری مہلبہ ند و بنہمالہ یدش پیویستہ ، ہینرا
 بو ٹہم کومہلہ معنایہ وشہی « قوم » دانرا .

کہوابو ہر کومہلہ مہردم کہ لہ رہ وشت و خوین ورہ گزو زماندا
 تیکلاو ہون ٹمانہ بو خویان ہن بہ قومیکی تابیہتی و جوی ٹہنہوہ لہ
 کومہلہ مہردمیکی تر . لہرداہن ٹہوہ بہشوین بہ لگہدا بسوررینہوہ بہ
 ٹاشکرا ٹہزائین کہ قومیک مہ ناوی « کورد » . و بہ کہ زمان قسہ
 ٹہکنو لہ سہرہ تہی ژانیانہوہ ٹائستہاوا بہش و شہریکن لہ شادی و سرودو
 لاوانہوہ و شیون و ہونینہوہی شعوری کومہلایہتی و سہرگوزہشتی و
 جہنگی ناو خویان و دہورو بہرہ کہ ٹمانہ ٹاوینہہکی ہرہ روناکن بو بینین
 و ناسینی چونہتی خوو رہ وشتی رانی کومہلایہتی و سیاسی ہہموقومیک .
 دیسان عالمہ نہزاد شناسہ کافی وہ کو « ربج » و « سولاک » و « فون

لوشان « و «ئوژن پیتار» و گه لیک تریش بویان ساغ بوئهوه که قومیک هه به به که خویقیان هه به و ناویان «کورد» . ئینجا ئیمهش بهی توانا ئه مانهوی لهم روهی دوا بیهوه که ئیستان پی ئه لیز « میژوی ئه ده ب» بو لاوانی دوا روزی کورد لیوه بدوین و قومه کملان له سه ره تایی زیانیانهوه لهم ئاوینه به دا پیشان بده بن .

ناوی ئهم کتیه « میژوی ئه ده بی کوردی » به و ئه بی له ئه ده بی کورد بدوین ، به لام ئه مه پیوسته بزانی ئه و قومه ئه ده به که ی هه به چی به و چه که سه ، له بهر ئه وه به شیکی زور له بهرگی به که ی کتیه که بو دوزینه وه ی کورد و سه رچاوه ی کورد دا گیر ئه کری که ئه مه ئه گه ر به ته وه سه ر میژوی روت ولادان له باسه که ، به لام له بهر ئه وه تائسته به ته واوی قسه به کی ساغ له باری « کورد » دا به راستی نه دراوه به دهسته وه لام وایه ئهم باسه له باسی ئه ده به که به که - کتر ئه بیت و پاشه روزی میژو چا کتر روز ئه کانه وه ، به و بونه وه دور نیه قزانجی له و زیانه زیاتر بی که لادانه له باس .

کورد : له لایهن بناغه ی کورده وه گه لی کهس له روزه لانی ناسه کانو له زانا کانی روزه لاتیش لیوه دواون ، به لام ئایا باسه که گه یزاوه ته ئه بجام به جوریکی وه ها که به پاک سکرای له بهردهم پیادا دای بنین یان نه ؟ . رهنگی نه بویت چونکه جاری میژو نوسه کانی ئیسلامی و عه ره ب هه ره به که به جوری پیشانیان داون .

سه بر ئه که کیت یکیکی وه کو « مسودی » ده میک ئه لی : (له به چکه دبه کانی ده وری سلجان پیغه مبه رن) ده میک ئه لی (له پاشماوه ی ئه و ئاده میزادانه ن که ئه کراپ به خوراکی ماره کانی سه رشانی زوحاک) ده میکیش ئه لی : (له نه وه ی سه صغه ی کورری یزازی کورری مملن ر سه رچاوه یان ئه چیه وه سه ر غسانی) له لایه کی تریسه وه ئه لی : (له نه وه ی

همسغه نديار و مه نوچهرن !) كه ههمانه فارس بوون .

(ابن حوقل) هملی : (کوردی کوردی ملودی کوردی همروا) . (طبری)
و (فهرزادادی) بهوربگه بهدا چون که گویا ههمانه ههمچنه وه سه کوردی
کوردی همروی موزیقیا ، وورده ورده سه سه ره و زور ههمنه وه بو یعربی
کوردی قحطان وله ویوه بو سامی کوردی نوح ۱۱ . له سه قسه ی ههمانه
هم ولاتی کورده واری به ههمی چول و هول بویت تا ههم وه خته ههمانه له
ده ورو بهری پنج سه د سالیک پیش میلاد دا چوبن وئاوایان کردیته وه .
له روزه لاتی ناسه کان « مینورسکی » له « دائرة المعارفی ئیسلامیدا »
هملی : -

« دورنیه قهوه می کورد له وه ختی خویدا له روزه لاتی ئیرانه وه هاتبیته
روزاوی وله شوینه دا خویشی قهوه میکی لی بویت وه کو « کارود » وله گهل
ههمانه تیکلاو بویتن و بوین به بهک » . ههر مینورسکی له زمانی روزه لاتی
ناس « تورودانگین » له یگیریتنه وه که گویا ههم هملی : « له هه ندی له
گوفاره کانا چاوی به دو پارچه له وح که وتوه و وینهان له سه ره بوه و تاربخیان
له که رریتنه ره بو دوه هزار سال پیش میلاد ، گویا وایشان ههمه ن که له ولاتی
ناشوردا ولاتیک هه به پی ههمین « کار - داکا » ههمه ش وایشان ههمه که
قهومی کورد له شوینه دا بوون ههر وه ها هملی : « له گیرانه وه ی عه ره بو
ههمه ندا وادهر له کهوی که زه وه ی وزاری ولاتی « کارود » زور تهنگ بوه و
سنوری ولاتی « کوردوئین » بوئیمه به ته وای دهر نا کهوی ، ههمه نده
ههمه « سه » شار هه بوون له ده ورو بهری « دجله » له توانین به ههمی ههمانی بناسین .
وه کو « ساریز » « ستالکا » « پنیاکا » که فنیکی ئیسته به . له باسه که ی
روزه لاتی ناس « سترابو » وادهر له کهوی که وشه ی « سکوردوا » سه
دهمیک بهو کیوانه ههمه تران که له بهین « دیاربه کر » و « موش » دان .
ههر جور بیت قهومی « کاردخوی » هه بوون ههمه نده ههمه وشه ی

« خوی » له شیوهی ئه‌رمه‌نیدا بوجع به‌کار هینراوه - (که‌وابو « خوی » له ئه‌رمه‌نیدا وه‌کو « کاف » له کوردیدا وابه ، وای لی دیتسه‌وه به‌عنی کورده‌کان) - کاردو له زمانی ئاشوریدا به‌مانا به‌مه‌زوئیشی که‌ره . له لایه‌کی تریشه‌وه لیکچیز له‌به‌ینی ئهو وشانه‌و وشه‌ی « خالدي » دا هه‌یه . خالديه‌کان له زه‌مانی ئاشوریه‌کانا پیمان ئه‌وتن « ئورارتو » چونکه‌ له‌ده‌ورو به‌ری کیوی ئارارات دا‌ئه‌نیشتن . له‌ دوا‌ی هاتنی سه‌ده‌ی نوه‌می پیش میلاد ئهم خالديه‌کان له ئه‌رمه‌نی‌دا هه‌بون و حکومه‌تیکي به‌میزان دامه‌زراندو له‌وانه‌یه‌ تاسه‌ره‌تای سه‌ده‌ی شه‌شهمی پیش میلاد له‌ ده‌ورو به‌ری ده‌ریاچه‌ی « وان » دا ژباون .

قه‌ومی کاردو له‌ قه‌ومه‌کانی سایی بن‌یان نه‌ا ، دانیشتوی راستی ولاته‌گی خویان بن‌یان نه‌ا ، ئه‌وی . شکی تیدانه‌ی ئه‌وه‌یه‌که‌ ولاته‌گیان « کاردشو » ی کون نیشانی ئهم قه‌ومی کوردی ئیسته‌یه‌ به‌ . ئه‌گه‌ر ئه‌مه‌ راست بیت ئه‌ی ئیسه‌ دان به‌وه‌دا بنجین که‌وشه‌ی « کوردشوی » له‌ گه‌ل وشه‌ی « کورد » دا له‌ ونه‌ که‌دا هاوبه‌شن ، ئه‌مه‌ش لهم سه‌ره‌تای چه‌رخه‌ی یسته‌مه‌دا ده‌ر که‌ وئوه‌ دیسان ئه‌گه‌ر جاریکی‌تر سه‌بری ئهم باسه‌ بکه‌ین وامان بو ده‌ر ئه‌گه‌وی که‌ قه‌ومی کورد له‌ گه‌ل خالديه‌کانا به‌کن چونکه‌ روزلانی ناس « ربسك » ئه‌ی : « خالدي ، کوردی ، السکرد » هه‌موی له‌ گه‌ل وشه‌ی « کوردیای » به‌کن و به‌ك مانعایان هه‌یه . به‌ راستی روزه‌لانی ناس « به‌شمان » که‌وشیکی زوری کردوه‌ بو ئه‌وه‌ که‌ « کوردربح - کوردیخ » و « کورتیوی » بکانه‌وه‌ به‌یه‌ك ، له‌ گه‌ل ئه‌مه‌شدا ئه‌وجیاوازیه‌ زمانیه‌ که‌ « هارتمان » و « تولد » دا‌یان ناوه‌ نایسته‌ کوسپ بوئوه‌ شکه‌گیان تیکلاوی ، چونکه‌ تولد که‌ هه‌رخوی ئه‌ی وشه‌ی « کارتیاوی » له‌ لوه‌نی ئارامیدا و وشه‌ی « کارتاویه » له‌عه‌ره‌- بیدا ئه‌مانه‌ هه‌ردو گیان به‌سه‌ر قه‌ومی کورددا ئه‌وترین « هوفان » .

روژه‌لانی ناس « سیرسیدنی سمیت » له‌زیرناوی « کوردوستانی کون » دا پا کژنی باسه‌گی ئه‌ی :

« دورینه ئه وهه ریمه که روزه لانه گهی که رکه و روزاوا گهی شیوی
 خاپور ، لای شمالی دهر باجی وان و لای جنوبه گشی ولانی بابه قومی
 « شوبار » ی لی دانیشتیت که گهی چار سومر به کان هه ندیکی یا هه مویان
 داگیر شه کرد ، شتیجکی واهر چاو نا گهوی که ئاشنایهتی له بهینی لوغنهتی
 دانیشتوانی راسته قینه ئی ئه و شوینه و لوغنهتی (سامی) یا ئاری (هیندو -
 ئاوروپا) دا به بدا بکا ، ههروه ها ئه م پچرانه ی له گهل لوغنهتی سومر به کانیشا
 هه ره به . له ده ورو بهری (۲۲۵۲) ی پیش میلاد هه موو کوردوستان
 پارچه به کت بو له ولانی (سارگون) پادشای (ئاکاد) و هی جی نشینه
 گشی (نارام سین) بو . له ده وری سیه می حکومه تی (ئور) دا له
 (۲۳۰۰ - ۲۱۵۰) ی پیش میلاد ئه و به شه ی کوردوستان که کهوتیوه
 روزه لانی (دجله) وه که وه ریمی (سیمورو) که (ئالتون کوپری) به و
 دو ناوچه ی (لیبو) که حه لوانه و (ساسرو) له گهل (ئوریللوم) که هه و -
 لیره له لایهن ئه م حکومه تی ئووره وه گه لی چار له شکری تی ئه هینرا و ویران
 شه کرا .

له بهینی سده ی دههم و سه ره تای سده ی نوهمی پیش میلاد دا ئارا -
 میه کان خویان گه یانده شیوه کانی (خاپور) و هه موو ولانی (خوری)
 کونیان داگیر کرد ، ئه م ولانه له بهین سده ی چوارده هم و سه ره تای
 سده ی نوزده همه دا له ژیر چاوپری ئاشور به کاناچو . ئاشور به کان هه موو
 چار له بهر ئه وه کورده کان هه ره خه ربکی ئازاوه و هه را هه را بون بهرامیه
 به وان چاویان ئه بر به ولانه که یان بو ئه وه بیخه نه ژیر ده ست خویان . له به لگه -
 کانی سده ی (۱۳) ی پیش میلاد واهر ئه گهوی که هه یج کوبه ندیک له م
 هه ریمه دا روی نه داوه نه نیا ئه وه نه بی که قه ومیک به ناوی (باچی) به وه به بدا
 بون و ئه م ناوه ش هه تا ئه م ده وری دواپی به به (کورنی) ئه خوینرا به وه .
 هه ندی کس ئه م ناوه له گهل ناوی (کورد) دا به به کیک ئه زانن : به لام

لەم ئاخرودا بەلگە دوزراوە کانی (بوغاز کوی) وای پێشان ئەدەن کە قەو-
مییەکتر هەبوون بە ناوی (پاپانجی) یەو ، دور نیە ئەم ناوە لە گەل ناوی
(پاپنجی) دا یەکت بگرنەو و بەلام لە پێش بە هەلە خوێنرا بێتەو . لە ئا-
وەندی چەرخ (۱۳) دا (حینی) یەکان ئەهاتن پڕ و پاگان دەیان بە پێچە-
وانە ئاشور بە کان بلاو ئەکر دەو بەلام تیا یا سەر نه کەوتن .

ئەبێ ئەوێش بزانی کە خەڵکی روژە لاتی کوردوستان پابەندی شار-
ستانی (شوباری ، کەلدانی و ئاشوری) بە کان بون . ئەمە ئێمان بە بەلگە
بازرگانی و قضا ئێ دوزراوە کانی دەوری کەرکو کەدا بو دەرتە کوی کە ئا-
نچیان ئەگەر رێبەو بو سەدە (۱۵ و ۱۶) ی پێش میلاد ، هەرچەندە
هەندی نا کوکی و دوبرەکی لە بێنی دانیشتوانی ئەم ولاتەدا هەبو بەلام
لە گەل ئەوێش هەمویان لە ئایین و کۆمەڵایەتی و رەوش و پاساداوە کۆ-
یەکت واپۆن و بەرەنگی شارستانی هەوزی (دجلە) رەنگیان گرتبو

لە بەلگە ئاشور بە کانەو هەمی سەدە کانی (۱۹ ، ۱۸ ، ۱۷) ی پێش میلاد
وا دەرتە کوی کە بهوی کوچ کردنی شەعی ئاری (هیندو - ئاوروپا)
لە روژە لاتی دەریای رەشەو بو هەرێمە جنوبیە کانی گوررانیک بە سەر روژە-
لاتی کوردوستاندا هاتو . لەو سەردەمانەدا کە ئاشور بە کان روپان کردبو
براندەو گەلی چار ناوی کورد ئەبێنری ، بە تاییەتی (گەزەنفون) لە گە-
راندەو کەیدا لە (۴۰۱) ی پێش میلاد هەمو دەم ناویان دیلێت .

ئەو کەسێ کە ئەبوی لە بناوانی کورد و میژویان بکولیتەو ئەبێ چاوی
لەو قەومانەش بێ کە لە کیوە کانی کوردوستان پێکەو ژیاو ، وە کو کورد ،
ئاشور ، تورکان ، ئەرمەن . مەبەست بە چاوی پونە کە سەر کردنیان فی بە
لەلایەن خوین و رەگەزەو بەلکو ئەمەش کردنی زمان و لوغەتە کە یانە ،
ئەگەر بەم چاوەو سەر بکەین ئەو ئێتر هیچ کومانی تێدانا بێ ئەو (کار-
تیری) یانە کە (گەزەنفون) باسیان ئەکا هەر قەومی کورد بوون و هەر

هه‌وانه بۆن که به‌وجوده ئاره‌زوی سهر به‌خه‌ویی و ئازادی‌یان کردوه ، بۆ به‌ش وایان کردوه چونکه زمانه که یان سهر به‌خو بووه .

له‌مه‌وره‌ی دوا‌یی به‌دا بیرو باوه‌رری ته‌و زانا یانه که له‌لوغه‌تی کوردی ته‌کو‌نسه‌وه به‌نه‌وا‌ی گوررا ، وه به‌ل‌سکو ته‌لین : زمانی کوردی وه‌نه‌بی له‌فارسیه‌وه وه‌رگیرا‌یت یا خود ته‌ه‌ویی و نیک‌درا‌یی ، به‌ل‌سکو زمانیکی تاییه‌تی سهر به‌خویه و هه‌ر له‌زه‌مانی کونه‌وه هه‌ل‌گیرو داگیردی خوی جوی بوه ، چونکه ته‌م گه‌لی کو‌نتره‌له‌و فارسیه‌کونه که پارچه‌له‌وه‌که‌ی (دارا) ی ئی‌نوسراوه‌نه‌وه . ته‌گه‌ر ته‌مه‌راست ییت پیویسته زانا کانی تاریخ دان به‌وه‌دا بنین که زمانی کوردی له‌سه‌ده‌ی شه‌شهمی پیش میلاد دا هه‌بووه ، نه‌وه‌که هه‌ر بووه به‌ل‌سکو زمانیکی سهر به‌خو بووه ، وه‌قه‌ومی کورد له‌قه‌ومه‌کانی هیندو ئاوروپین و له‌وه‌خته‌وه که میدیه‌کان هاتونه‌ته میدیا و فارسه‌کان چونه‌نه فارسه‌وه ته‌مانیش چونه‌نه کوردوستانه‌وه . جا ته‌گه‌ر بکه‌ونه سهر ته‌م باره‌رره له‌وته‌نگوچه‌له‌مه‌به‌رزگاریان ته‌بی که بلین تاریخیکی تۆزی نزیك له‌باری چونه‌کورد بو کوردوستان دوا‌ی (۶۵۰) ی پیش میلاد بووه ، چونکه به‌ل‌سکو ته‌کانی ئاشوری که تاریخیان بو پیش ته‌م تاریخه‌ته‌گه‌ر ریته‌وه له‌م بابه‌نه‌وه هه‌ب‌ج باسیک نا‌کن . هه‌روه‌ها ته‌و که‌سانه که ته‌لین زمانی کوردی زمانی فارسیه و نیک‌دراوه‌ه دراستی عیلمی و باسی تاریخی گه‌لی پ‌ه‌ب‌چه‌وانه‌ی بیرو باوه‌رره که یانه .

له‌زانا کانی کورد خوالی خوش بو (امین زکی به‌گت) ته‌لی :

(ته‌م کوردوستانه که نیشتمانی ئاده‌میزادی دوهم بوه و له‌ویوه بلا‌بو‌نه‌وه به‌دنیا‌دا له‌به‌ره‌به‌یانی تاریخه‌وه قه‌ومه‌کانی زا‌گرومی لی‌دائه‌نیشته که‌پیان ته‌وتن (لولو) و (گو‌نی) و (کاسی) و (خالدی - کال‌دی) و سوبارو - هوری) . عیلامیه‌کان له‌و به‌رری روزه‌لاتی جنوبی ته‌م خا‌که‌وه دائه‌نیشته‌ن : له‌به‌ه‌ندی لیک‌چونی شیوه‌ی زمانه که یان گه‌لی کس له‌رو-

ژەلانی ناسەکان ئەلین ئەم قەومانە ها مو لەنەندەوی قەوڵسین . ئەم شەعبانە
 ییجگە لەعیلامیەکان هەمویان ئەم بەبناغەیی قەومی کورد ، لە دەوری
 (سورس) و (ئاگادی) و سەرەتای ئاشوریەکاندا بزوتەوێکی سیاسی
 سەریان ئەگیرا .

وادیەر ئەکوی لاڤوی هاتی ئاریەکان (هیندو - ئاوروپا) سەرەتا بو
 کیوەکانی زاگروس و لەپاشا بو روژەلات و روژاواي — که ئەم کوچ کردنه
 لەسەرەتای سادەیی دەهەم و نۆهەمی پێش میلادەو بویت — پاشاوەی
 دانیشترە راستیەکانی زاگروس و کوردوستانی خستونە ژێر دەسلاتی
 خوی و هەمووی کردون بە ئاری . ئەمانە که سەرەوخواڕ بونەو شەبی میدی
 لەهەمویان بەهێزترین چونکە دانیشتی سەرەتایان لەروژەلانی دەربای
 ورمیەو ئەم دەسلاتەیی داوێنی ، ئینجا لەپاش ئەوان قەومە ئاریەکانی—
 تریش وەکو : (پارس ، مانی ، پارسیوی ، پارت ، کاردشوی)
 کوچیان کردو هاتن . وادیەر ئەکوی تاریخی هاتی قەومی کاردشوی
 گەزەنەفون لە (۲۰۱) ی پێش میلاد توشیلان بو ئەگەر ریتەو بو سادەیی
 هەوتەمی پێش میلاد (سیرسیدی سکیث) .

ئەگەر ئەم قەبیە وای ئەبی بلین — وەکو هەندی لەزانایانی بەلگە و
 میژو ئەلین — ئاشناوەتیەکی زور هەیه لەبەین رەچەلەکی قەومی کورد و شوین
 بنجی ئەوێلیان و لەبەین دەستەیی بەکەمدا که هەمو قەومەکانی زاگروسی
 ئەوێلن . کەوابو بو ئەو کەسە که بیهوی لە رەگەزی کورد بکونیتەو
 پیوستە قەومەکانی دەستەیی بەکەم و دوهم بناسی ، ئەوا بە کورنی باسی
 ئەکین :

(۱) — دەستی بەکرم : قەومەکانی زاگروس

۱ — (لولو) یا (لولوبوم) وادیەر کەوتووە که ئەم قەومە لەهەری
 (زەهاو - شارەزور - سولیمانی) دائەنیشتن ، بەلام نازانری که کە

هاتونته مەوی لە پاشا لە گەل گوتیه کان نیکلاو بون و لە ولاتی سولهیمانی
 ئیستەدا پیکهوه رایان مەواردو ولاتی « هالمان - ههلوان » یهیان خسته
 ژیر دهسهلانی خویان. « ئەمین زکی » هەندی ئەرواو لە پاشا ئەلی: - لە بەلگه
 کافی مەشوری دهوری (مەشور ناصر پال) ی دوههم وادهر مەگویی که ئەم
 ولاتی لولویه شارستانی و ئاوه دانیه کی چاکی تیدا بوه و مەردمه گەشی دهستیکی
 باشیان بوه لە هونەر و پیه سازیدا ، تەنانته ئەم پادشای مەشوریه گەلی
 لە پیه سازه کافی برد بو ولاتی مەشور . پروفیسور (سپایزر) ئەلی : ئەم
 لولویانه پایره گهورهی لوری ئیستەن .

۲- (گوتی) به کیکن لە قهومه کافی زا گروس ، لە (۲۶۴۹) ی پیهی
 میلاد دا ولاتی سومر و ئاکادیهیان دا گیر کرد ، ئەم دهسهلاتیان (۱۲۵۰)
 سال و (۴۰) روز در یژهی کیفا . لە سالی (۲۵۲۴) ی پیهی میلاد دا
 پادشای « ئوور » ره چه له کی ئەمانه ی دهرهینا به ناچار ی گه رانه و بو کیوه کافی
 زا گروس . که کاسیه کان لە دهو و روبه ری ناوه راستی سه ده ی هه زده هه ی
 پیهی میلاد به لاماری ولاتی بابلیان دا بو ئەم به لاماره گوتیه کانیهیان لە گەل
 بون . له و شانته که لە بەلگه ی مەشوریه کان وەر ئەگیریت هیچ شکی تیدا
 نامیفته وه که کیوه کافی زا گروس نیشتانیکی قهومی بوه بو ئەم شهه ی
 « گوتی » به .

دو کتور سپایزر لە کتیهه کها : (قهومه کافی مه عینی بن النهرین) لاپه رره
 (۱۱۷) ئەلی : (ئەم تیره و هوزانه که ئیسته به کورد ناو له برین و نه نه ی
 له هیچ دهو و ریکا به قه و طم ی ناسرا یتن . به لی ئەلی ئەم تیرانه لە هەندی ره و شت و
 شیه ی قسه کردندا لیک جوی ئەبنه وه وه کو سه بر ئە کری که به کیکی
 سولهیمانی ناتوانی به ته وای لە گەل بادینیکدا قسه بکاو به ته وای لیک بگهن ،
 هه ر وه ها له به نی کورده کافی ئیسته دا گەلی ئەرمه ن و ره گزی سامی و

ئاری تر هه به وه کو به لگه تاریخیه کان هه مه مان پیشان هه دهن . جا له بهر هه مه
 ناتوانین بلین قهومی کورد هه مو له ریشه بهکی نه نها و سه به خووه هاتون ۱ .
 بی ناوی بلین دانیشتوه هه سلبه کانی کوردوستان له گه لی له قهومه کان بیک
 هاتوه چونکه شتیکی ئاشکرایه ، ئاشکراییه گه شی له بهر هه مه به که له ده وری
 سه ره تای تاریخدا هه مانه له گه ل هه ندی له کوچه بهر به کانی ئاشورو ئارامی
 پینکوه له کیوه کانا رایان هه بوارد . له پاشاک ئاریه کان ده سه لاتیان به سه ر
 هه م ولانه دا پهیدا کرد هه ندی ره گه زی ئیرانیی هاتن له گه ل دانیشتوی
 ولانه گدا تیکلار بون و بون به به ک .

له گه ل هه مه شدا ئینکار نا کری که هه ندی له ره گه زی کونی قهومه کانی
 زا گروس ئیسته له ناو کورده کانا هه ره به به . له مه وه و له سه به کردنی .
 لوغه هه وه ده ره هه کوی که قهومی کورد به شیکن له به شه کانی زا گروس ،
 هه مانه هه ره چه نده گه لی جار توشی ئالان و چه باوی بیگانه بون به لام
 هه موده م ئاگداری سه به خوینی ته بیعی و ئازادی و پاراستنی عه شره تی
 خویانیان هه ره کرده و هه ره وه خت گه رمی به لاماری بیگانه یان بویت
 چونته کیوه کان ، که هه و لا فاوه به سه ر بوییت هاتونه وه خواره وه و شارو
 گونده کانی خویانیان ئاوه دان کردونه وه وه کو ئیسته ش هه و ره وه شته یان
 هه ره به به .

۳- (کاسای - کومی - کوشو) هه مانه ش بیکین له قهومه کانی زا گروس ،
 سه ره تا له ناوچه ی «کرماشان - قرمحین» نیسته جی بون به لام تاریخی هاتنیان
 نازانری ، هه وه نده هه به وه کو قهومه کانی نری زا گروس هه ره دانیشتوی راستی
 ولانه که بون وه نه بی وه کو سامی و حامیه کان کوچیان بو کردیت . ئا کاده کان
 به مانیه یان هه وت (کاشو) . هه م کاشوانه هه وانن که کتیپی پپروز به (گوش) یان
 ناو هه با . له ناوه راستی سه ده ی هه زده هه می پیش میلاد دا هه م کاسیانه ولانی

بابلیان گرتو له ولاتی سومر و تا کاد دا حکومتیکیان به ناوی (کاردونیاش) هوه دامه زراند که نژیکه شمش سه د سال زیا ، له پاش تیکچونی حکومته که بیان دیسان گهرانه وه بو کیوه کافی زا گروس (لورستانی میسته) . له دهوری حکومتی ته خنینه کانا برابیه که پاش له بهین هم کامیانه وه حکومتی ئیران (ته خینی) دا پیدا بو ، هر وه ها ته سکه نده ریش شهرریکی زوری له گهل کردن . (انتیفونوس) سرداری به ناوانگی رومانی له (پردی تنگه گهلی) به وه که کورتبوه ولاتی هسان به ناوانانی پهری . کهوابو رون به وه که قهومی کامی له سهره تای میلاد دا له لورستانی میسته دا هه برون ، دوریه ریعه ی لورده کافی میستهش بن .

۴ - (خلدی - ئورارتو) وا ته چته ده وه که هم قهومه له سهرده میکا له روزه ولاتی ئاسیای بچو که وه هاتونه ته هه ریعی ده ریای (وان) . له کیرانه وه ی ئاشوری به تابه تی له به لگه ی شهره کافی (سهرگوت) ی دوهم پادشای ئاشوردا ده رته کهوی که سنوری ده ولاتی (خلدی) سهرده میکا له شهابه وه پالی ته دا به ده ریای (گوگجه) و (الکسندرپول) له قهوطس ، له جنوبه وه به (رواندز) و سهرچاوه کافی روپاری (زاب) . له روزاواوه به روپاری (فورات) وه روزه لانه وه به ده ریای (وری) به وه . سهرده میکیش فه رمانیان به سهر شهابی سوربه دا ته کرد و پابته ختیان شاری (توسپاسی - وان) بو کهوا گومان ته کری (ساردوریس) ی به کم پادشای خلدی له (۸۴۰) ی پیش میلاد دروسنی کردی . له ئاخرو ئوخری سه ده ی هه ونه ی پیش میلاد به هوی ده سه لانی میدیه کانه وه و به هوی نیشته جی بونی هه رمن له روزه ولاتی ولاتی خلدیه وه هه مانه برانه وه و نیاچون (کامبریک: تاریخی کون . بهرگه ۳) .

۵ - (سوپاری) به کم جار که هم ناوه بینراوه ته وه له روی پارچه له وحیکی

کونهوه بووه گدهووری حکومتی (لوگال - ثانی - موندو) پیهان نه داگه
له چهرخی (۳۰) ههمی پیچی میلاد فەرمانزده واییان کردوه وه زیاتر لسه
شیوهی وشه (سوپیر) کوتونه بهرچاو . ههم به لگانه که بو دهووری
(نارام سین) نه گهرینهوه لسه شکلی (سوپارتیم) پیهانی نه دهن وه
ههم وشه بهش مانعانهکی جه غرافه بروه بو هه و لاتنه که له شیبالی غهوبی
میلامهوه دهست پی نه کا تا ولانی (تامانوس) له پاشا بو به ناو بو هه ندی قوم
وه کو وشه (حامورابی) چون بو به ناو بو قومیکی سهر به خوی نازاد .
ههم سوپاریانه دهووریکی زوریان به شهر له گهل ئاشوریه کا نا کیردا . به لام له
ئاخر دهووری ئاشوریه کا نا ناوی ههم سوپاریانه ون بو و ناوی (نایری)
شوین ههمانی گرتوه که ههم نایریانهش قومیکی تر بون .

« ب » دهستی دوهم : مید به کان و بهر دهسته کانیان :

(جوئی رونیس) و (هنری پرستید) دومیزونوسی به ناو بانگن هه لین :
هه قوم دهراوسیهانه که جنسه کبیان که لیک لیکه نزیکه هه ندی جار به (ناری)
ناو هه برین . ههمانه به لیکن له قومه کانی (هیندو - ئاوروپا) که له دهوور
بهری (۲۵۰۰) سال پیچی میلاد له ولاته کانی روزه لات و شیبالی روزه لاتنی
دهریای قهزوین دا نه نیشتن . ههمانه هه ندیکیان به کشت و کالهوه خه ربیکه
هه بون به لام به تیکورا هه وه کو له دهووری بهردین دا بن وانه مه گه
هه ندیکی که میان نه بی که گه یشتونه ته دهووری (کانی - معدنی) . بیجکه له وه
که مهرو مالاتیان به خیه نه کرد له باری تر یهدا که مه کیک هه پیچی
کوتبون . له مالاتا هه سپیان زور پی خوش بو ، به لام نوسین هه فیر نه بون
(پرهتید . لاهه ره ۱۷۱ و پاش هه وش) . هه ندی لهم ئاریانه چون بو هیند
له ویدا کتییکی پیروزیان به زمانی (سانسکریتی) پیکه وه ناو ناویان نا
(فیداس) . ههم کتیبه له لایهن ژبانی سهره تایی ههمانه وه ئا گاداری باشی تیدا

هیه . هر وهها هندیکی تر لهم ئاری یانه رویان کرده روزاواى جنوبی و دهشتی (رافدین) و لهویدا مانهوه ، دوشهعه کئی (ماد - مید) و «پارس» - پارسای «له هره بههیزی ئهم دهستهی دوههمن . هر وهها «پریستید» ئهلی : ناوانی «هیندو- ئاوروپ» به ئاری ههلههکی زله که تائیسته بلاو بونهوه ، راستیه کئی ههوه به ئهو وشهیه که «ئیران - ئیرانی» لی وهه گراوه به سهر هه شاپری شاخه کانی ئیراندا بو تری ؛ ئهو هه شاپرانه که به شیکن له وهه ومانه که هیندو ئاوروپیان به سهره براروه .

۱- «مید» : ئهم قهومه له قهومه کانی «هیندو- ئاوروپ» ن ، واته «ئاری» . له سدهی نوهه می پیش میلاد له روزه لاتی دهمیای قهزوین (ولانی باخترانه) وه چونه ته روزاواى شیبالی کیوه کانی ئیران ، واته ولانی (میدیا) ورده ورده دهسه لاتیان به سهر دراوسیکانی شیا نا پیدا کردوه ، له دواپی هاتی سدهی ههشته می پیش میلاد دا حکومه تیکی هه به خویان دامه زراندو قهومی (پارسای) شیان خسته ژیر دهست خویان و شاری (هکشان) (هه مه دانی کون) یان دروست کردو کردین به پایتخت .

ماموستا (سایس) ئهلی : میدیه کان هه وهه شاپره کوردانه بون که له روزه لاتی ولانی ئاشور دامه نیشتن و سنوری خاکه گیان تا جنوبی دهمیای قهزوین هه رویشت . زورتر ئهم قهومه له لایهن لوغهن و زمانه وه هه چونه وه سهر (هیند - ئاوروپ) و له لایهن ره گزه وه هه چونه وه سهر (ئاری) . وه کو هندی له روزه لاتی ناسه کان ئه لین ؛ زمانی میدی ئهم زمانی کوردی ئیسته به بووه . وه یا ئهم لوغهنی کوردی به بناغه بووه بو ئهو (ئیران قدیم) . هندیکی تر له زاناکانی میژو ئه لین : له پاش براننه وهی ده وهانی میدی هه ندیکیان به تهواوی وهه گه ررانه هه قهومی «پارس- فارس» هندیکیه یان له بهر دراوسیتی له گه ل قهومی کوردا بون به کورد . به پی ئهم قسه به شه عی (پارسی) یی له بهر هه وه تیکلاوی دو شه عه ی کوردو فارس

بون شهوانیش له ناو شهوانا تیاچون . هم نزیکیهش که میسته له مههینی کوردی وفارسیدا نهینری شهوه سوراخیکه له نیکلاو بونی شهو دوشهعه تاری به که (میدی) و (پارٹی) ن . (القضية البکردستانیه والترک لاپوره ۲۱) .

« سیرولسن » یش شهلی : « کوردهکان له نهتهوهی میدیهکانن » بهینی شهانه شهعی میدی سرچاوه بهکی زور نزیکه لهم دهستهی دوهه مه دا بو قهوی سکورد .

۲ - « نایری - نههری » هم قهومه له پیشی ناخر کوچه گیانا له کوردوستان دامه نیشتن ، راسته به لکه کونهکان شقیك لهمانهوه نالین . بیجکه لههی دهوری ناخو به بکهان که گویا شهمانهی مه بهسته . وا دهه که گوی هم عهشره ته له دهوری گهلی کونهوه دو قهومه کهی (سوپارو) و (گوتو) ی دروست کردوه . شهو گوند و عهشره تانه که میسته له ناوچهی (نیری - نههری) دان له ولاتی (شهمدینان) دورنیه له پاشماوهی هم (نایری) یانه بن . (مینورسکی) وه کو (نورودانگین) ی روزه لاتی ناس شهلی : ناوچهی (نایری) یا (هوبشکیا) شهه شیوو دوه لکانی « بوتان » و شههم بهشی روزه لاتی نایری به له وهختی خویا دوه وله تیکی سر بهخویان دروست کردوه .

(میجهرسون) شهلی : « شهگر نه ماغایهکی دهوری (گوتی) بهکان بکه بن که له بهینی سه دهه کانی « ۱۵ و ۱۲ » ی پیشی میلاد دا شهزبان شهینین هم نایریانه - که پیش میدیهکان گوتبون - له کوردوستانی ناوه راستدا ژانیکی باشیان شه کرد و دهسه لاتیکی واشیان شه بو که ترسو له رزبان خستبوه دلی دراوسیکانیانهوه . ههر هم قهومه بو له پاشا ناوه کهی گورراو بو به (کورد) . هم ولاتی نایری به له ده وردها له حموزی ناوه راست له روبرای زانی گه وردهوه دهستی پی شه کرد تا سرچاوهی روبره که . میدیهکان سک

حکومه نه کپان تیاچو بډه ډه روپان کرده هم شوینه و اهره یان ناوه دان کرده وه .

۳- (کارد خوی) : لږه دا دوپرو باوه رر بهرام بهر بهم قهومه - که (گهزه نه فون) له گه ررانه وهی (۱۰) هزار کهسه کهیدا له (۴۰۱) پیش میلاد توشیان بووه - هیه . به کهم وشه ی (کارد خوی) وشه ی (کونی) کونه وه به هو ی دور کهوتنه وه ی زه مانه وه نیکیچوه بووه به کارد خوی ، نه نات به هو ی هم دور کهوتنه وه له ده وری (توکولتی - نیراری) پادشای ماشور به (کونی) و (کورنی) ناو ته برا . له لیکدانه وه که ی روزه لاتی ناس (دراشر) واده ر ته که و ی هم همو وشو ناوانه چه (کورنی) چه (کاردا) - که دو قهوم بوون له ده وری (ناراد - نانار) پادشای (لاکش) - همو هه ر ناو بوون بو هم شه ی کوردی نیسته به و زه مان گورریونی . ته گه ر هم قسه به وای ته ومان بوده ر ته که و ی که کاردخوبه کان پاشماوه ی کونیه کانی کونن وهیچی تر .

دوهم هم شه ی کاردخوبه دور نیه ته ووه خته هاتیبته کوردوستان که میدی و فارسه کان کهوتونه ته شوینه کانی خویان و تیا یانا نیشته چی بوون وه یا له پاش هم ووه خته بووه که ناوه رراستی سده ی هه ونه ی پیش میلاد ته گریته وه ، که هاتویشن ورده ورده ده سه لاتیان به سه ر عه شایره کانی کوردوستاندا په بدا کردوه و له پاشا بوون به به که . هم قسه شه ته چته دله وه زور نزیکه ته مانه روپان کردبیته کیوه کانی ایران و تیا یا نیشته چی بویتن ، بویش نزیکه چونکه عه شایریکی زوری کورد له ده وری ساسانیه - کانا له ایراندا هه بوون وه کو (سیر سیدنی سمیت) یس ته ی : که هم عه شایرانه لوغنی تایبه تی خویانیان هه بووه و هه ر به خوبوه ، هیچ په یوه ندیکی به سه ر لوغنی فارسیه وه نه بووه ، چونکه هم کو تره له فارس .

له سەر باوەرری یه گهم ئەم گاردخوی یانه له نه نهوهی ئەو گونی یانهف
 که ولاتی سومرو تا گادیان دا گیر کرد و له قهومه کانی زا گروسهوه سهرو -
 خوار بونه نهوه . له سەر باوەرری دوهم له ره گزی (هیندو - ئاوروپا)
 دائه زین ههروه کو میدی و فارسه کان ، بیجگه له مهش له مه عبه بئی ئەو
 عهشره تانه دا که شه عی کوردی یان بیک هیناوه هه ندی هوزیان تیدا هه به
 که به لگه کانی کون باسیان ئەکا وه کو ئەوهی ماموستا (اولستید) ئەلی :
 تیره به ک هه بون بیان ئەوتن (موسری) ئەما ته ریشهی ئەم عهشره قی
 (موسری - مزوری) ئیسته یه ن ، هه نوکش وه کو هه وره ی (سناخریب)
 له لیواری رواری (خازر) دائه نهش .

خولاسه کورد له نه نهوهی دهسته ی به گهم بی ، واته ، قهومه کانی زا گروس
 بن که سه رچاوه که بان قه و قاسیه و له پاشا به هو ی لا فاوی کوچ کرد نه وه له دو
 سه ده ی هه شتم و نه وه ی پیش میلاد بوون به ئاری ؟ وه یا هه راسته وخو
 له نه نهوهی دهسته ی دوهم بن ، واته ، ئاری به کی بی خه وهش (هیندو -
 ئاوروپا) وه کو زور تر له میژو نوسه کان هه ر وا ئەلین ئەوی گومانی تیدا
 نه بی ئەوه به : بیرو باوه رره گهی دهسته ی به گهم که : (کورد قه ومیکی زور کونه)
 ئەمابان باوه رریکی به هه زه له گه ل ئەوهش هه شتا هه ر به ته وای ساغ نه بو ته وه
 پیوسته به هه ندی لی کولینه وه ی تر ! .

(امین زکی به گه) ئەلی : (له گه ل ئەو باوه رره هدا : که ئەلی کورد له
 ناوه رراستی سه ده ی هه وته ی پیش میلاده وه هاتونه ته کوردوستان من
 لام وایه باوه رریکی قائم نیه ، به پیچه وانه ی قه که ی ماموستا (سپایزر) و
 خه لکی تریش که ئەلین سه رچاوه ی کورد ئەو دانیشته و ئەسلیا نهف که له
 کیوه کانی زا گروس وه یا هه ر ئەو دانیشته کونانه ن که له کوردوستاندا
 دانیشته ون ، ئەم باوه رره به هه زه و زور تر ئەچسته ده وه) .

دیسان « امین زکی به گے » قسہی روزہ لاتی ناسہ کان و « سپایزر » یس
 مہخانہ ناواختی باومرری خوی و مہلی : « مہمہ راستہ کہ کورد لہ سہر زمانی
 قومہ کافی تر گہلی ناوی ہبہ بہلام مہمہ مہوہ نا گہ بہنی کہ ہبہ کہ ناوی
 قومیکہ بووہ جیا بووہ لہو پتر بہ لکو لہوانہ بہ بہنی زمان ہہر قومہ کہ
 ہانوہ ناوی « کورد » ی بہ شتیکہ بردوہ ، وہ کو مہوہ کہ سومہ بہ کان
 بیان مہوتن : « گونی ، جونی ، جودی » . ماشوری و تارامیہ کان مہیانوت :
 « گونی ، کونی ، کورتی ، کارتہی ، کاردو ، کارداکا ، کاردان ، کارکتان ،
 کارداکے » تیرانیہ کان مہیانوت : « کورتپو ، سیرتی ، کوردراہا » .
 یونان و رومان بیان مہوتن : « کاردوسوی ، کاردخوی ، کاردوک ، کردوکی ،
 کردوخی ، کاردویکای » . مہرمہن مہیانوت : « کوردوین ، کورچیخ ،
 کورنیخ ، کرخی ، کورخی » . عہرہ بیش مہیانوت : کردی ، کاردوی ،
 باکارد ، کارتاپہ ، جوردی ، جودی » .

* * *

سہر مہگہی مہم ہمو ناو و گوررانہ لہ پاشہ روکی تہ بیعتی شیوہی
 قومہ کانوہ بووہ نہوہ کہ لہ ہر مہوہ کہ مہمانہ چہند قومیکہ جیا جیا و
 عہشایری تیکلاو پیکلاو بویتن . تہنانت مہم ناو گوررانہ میستہش ہرہ بہ
 وہ کو مہوہ کہ عہرہب مہلی « بندقیہ » ، لاتین مہلی « فنیسیا » ، نورکت
 مہلی « وندیکے » . ہر وہا وشہی « ماد » پارسیہ کان « مادا » ، ماشوری
 « تامادا » ، یونان « مد » ی پی مہلین .

ہمروہا ہندیکی تر لہ روزہ لاتی ناسہ کان مہلین : « مہم ہمو ناوہ کہ بو
 کورد ہبہ ونہنی ہیجیان لہ ہیجیانوہ دوربن بہ لکو ہمویان لیکوہ
 نزدیک ویکوہ بہستراون ، جایا ہمو بہ سہر ہمو قومہ کوردا و تراوہ
 وہ یا ہر بہ کہ بو عہشرہ تیک و تراوہ ، چونکہ کورد گشتی عہشایر بوہ و
 زور زوریش بوون » .

هه ندىكى ز له روزه لاتی ناسه كان ئەلین : شەعبى كوردی له ناوهر راستى
 سەدهى حەوتەى پيش ميلاده وه هاتونە نه كوردوستان . ئەگەر ئەم قەبە
 راست بىت دو خراپە روى نى ئەكا ، بەگم ئەمانە كه كوچيان كردو هاتنه
 كوردوستان چون جى نشين بون ؟ . دوهم چون توانيان قەوى نىشتەجى
 شوبىنه كه بنجە نه ژبرده ست خويان ؟ له كانىكا كه ئەم ولاتى كوردوستانە رپى
 نه كهوتوه چول بىت هه تا وه كو قەومىكى لایەلایى بىت و بە ئاسانى بتوانى تيايا
 دانىشتى . ۱ .

« امين زكى بەگە » ئەلى : له سەر باومردى من ئەتوانين خراپەى بەگم
 به وه لا بەرين بلىن ئەمانە كه له تاريخەدا هاتونە نه كوردوستانە وه پاشماوہى
 ئەوانە بون كه زور هاتبون ، ئەمان كه هاتن لە بەر ئەوه كه له گەل هبنە كانى
 پيچودا خزمایە تيان هه بو بە سوکە و ئاسانى رپى كهوتن . ئەگەر ئەم باومردە
 وه بەرگرن شيرا ئەوه مان ئەمىتە دلە وه كه سەرچاوەى قەوى كورد « گوتى ،
 لولو ، كاساى ، مید ، نابرى » بووه . بەلام لا بردنى خراپەى دوهم نەختى
 گرانه چونكه نەخشەى « اتنوگرافى » قەومە كونه كان كه له كتيبي
 روزه لاتی ناس و پەسپورە كانا بەرچاومان ئەگوى شوبى « كوردوئين » یا
 « كاردویكای » بە كانان پيشان ئەدا كه گویا ئەوانە قەومىكى تازه هاتوون و
 له ناوچە بەكى بچوكدان . لەمانش وه كو نەخشە گەى « سیرملر كە ساىكس »
 - كه سەدهى شەشەى پيش ميلاد پيشان ئەدا - ئەلى : ئەم ناوچە بە له بەین
 « دياربە سكر » و سەرچاوە كانى زابى گەورە دایە كه پانى و دریزبە گەى تا
 « ۱۸۸ » پيش . م . هەر وه كو خوى ما بووه وه . ۱ .

نەخشەى بەرگە ۳ كتيبه گەى « كامبرىك : تاريخى كون » جوبىنەى
 سەدهى شەشەى پيش ميلاد دەر ئەخا ئەلى : ناوچەى « كوردوئين » له
 روبرارى « بطان » وه بو تاجنوبى دەرياچەى « وری » - كه ئەمە ولاتى
 بوتان و شىمالى كیوى جودى ئەگرىته وه - كه جى ئەو ناوچە بە گەى ئەلین

« کوردوئین » ده بهکی نهو ولاته نابی که قهومه کونه کانی کوردوستان دا گیران کردبو ا . خو نه گهر بلین قهومی « کوردوئین » زور بچوک بوون جا قهومیکه نهو نهده بچوک بویت چون نه توانی لهماوهی دو چهرخ و نیودا زال بی بهسر نهو هه مو قهوماندا که له خاکی کوردوستانا بون ؟ له گهل نهو ههش نه بینین دهوله تیکی وه کو ماشور چه ندجلز له گهل نهو قهوماندا جهنگی کردوه و هیچی به هیچ نه کردوه ا .

دیسان « گهزه نهفون » خوی نهلی : « لهو کاته دا که له ماشور به گهرامهوه بو نهرا بزون نوشی بهلاماری کوردوئینه کان بوم » . نهو قسه به نهو ملن بو دهر نه خا که قهومی کورد له ناخری سه دهی پینجه می پیش میلاد وه نه بی نهها ههر نهو ناوچه بچو کهی دا گیر کردبی که کو تونه جنوبی « وان » موه . بهلکو ههر له سه رچاوهی زانی گه وره وه دا گیري کردوه تا نه گاته لیواری دهریای رهش . دیاره نه مهش بهلکه به کی تره بو نهوه که شه می کوردی وه نه بی شه عیبکی تازه بویتن و هاتیبته کوردوستانه وه بهلکو له پیش سه دهی حه ونه می پیش میلادیه وه ههر لهوی بوون بهلام به ناویکی تر ناویان بردون^(۱) .

تا نهو شوینه پیرو باوه رری هه ندی له روزه لاتی ناسو میژنوسه کان بو بهرام بهر به کورد و به ریشهی کورد ، ئینجا هه ندیکی تر به جوریکی تر بو چون ههر چه نهده ههر به کت نه گریته وه بهلام بو نهوه باسه که بگا به نه انجام

(۱) پیجکه لهوه که خوم تماشای زورتر له قسهی روزه لاتی ناسه کانیشم کردوه له سه ره نای قسه کهی مینورسکبه وه که له دائرة المعارفی ئیسلامیدا بامی کردوه تا نهو شوینه له « خولاسه ی تاریخی کوردو کوردوستان » ی امین زنی به گه وه وهر گیراوه .

ناچارین قسه‌ی موانیتریش بخه‌ینه بهرچاو چونکه هیجیان خالی نین له
قزائج :

دوکتور « کونتاو » ی فهره‌نسزی ته‌لی : « له‌ده‌ورو به‌ری هه‌زاره‌ی
چواره‌ی پیش میلاد سه‌ره‌تا به‌کم لیشاویکی کوچ کردوه‌کان که هاتونه‌ه
کیوه‌کانی زا‌گروه‌وه سه‌ره‌تای لافاوه‌که‌بان واده‌ر مه‌که‌وی له‌جنوبی
ده‌شق « سیریه‌و روسیه » وه‌ بوییت . زانا‌کان ناوی هم‌ قه‌ومه‌یان به
« تازیانیک - ئاسیایی » داناوه‌ بو‌ ته‌وه‌ له‌ کوچ کردوه‌کانی تریان جیا
بکهنه‌وه . له‌ هه‌زاره‌ی سه‌به‌می پیش میلاد دیسان ده‌سته‌یه‌کی تر هه‌ر له‌وشویه
کوچیان کردو هاتنه کیوه‌کانی زا‌گروس و به‌ناوی (ئاری) یا (هیندو -
ئاوروپی) ناوبانگیان دهر کرد . ته‌مانه‌ی تازه‌ له‌ گه‌ل دانیه‌توه‌کانی
پیه‌ودا له‌ پاش شه‌روو شه‌رریکی زور ری‌ی گوتن و عینجا ولانی (بین‌النهرین)
یقیان داگیر کرد . هم‌ به‌لاماره‌ی ته‌مان ته‌وه‌به‌که‌ له‌ به‌لگه‌کانی (بین
النهرین) دا به‌ به‌لاماری (گوتی) و (کاسی) ناوی ته‌با .

له‌ لایهن کوچکردنی ده‌سته‌ی دوهم که (ئاری) یا (هیندو - ئاوروپی)
بی دیسان دوکتور (کونتاو) ته‌لی : (له‌ناوه‌ندی مهر گزی‌یه‌وه « دو » هاتن
می دو ده‌سته‌ ده‌ستی پی‌ی کرد ؛ ییکی روی کرده‌ روزاواو چوه‌ ئاوروپاوه ،
ده‌سته‌گی‌ گه‌ش ناوچه‌ی جنوبی بالقانی گرت‌ه‌وه‌و وچوه (یونان) هوه) .
جاییسته‌ ته‌گه‌ر شوین قسه‌ی ته‌و زانایانه‌ بکویین که ته‌لین (ماد) و
(پارس) ه‌کان له‌ هه‌زاره‌ی دوهمی پیش میلاده‌وه هاتونه‌ته‌ روزاواوی
میران - که‌ زا‌گروسه - ناچارین که‌ بلین له‌پیش ته‌وانیشا دیسان ئاری به‌کانی
هیند - ئاوروپی کوچیکی تریان بو‌ ته‌م ولاته‌ هه‌ر کردوه ، چونکه‌ له‌ زمانی
کاسیه‌کانا ره‌ گزی‌ هیندو ئاوروپی ته‌بیری وه‌ کو له‌ ناوی خواکان و
پادشاکانیا تا دهر ته‌ که‌وی . که‌لیکی تر له‌وزانایانه‌ که‌ له‌ شقیان کولیوه‌ته‌وه
ته‌لین : هاتی ته‌م هیندو ئاوروپی‌یانه‌ بو‌ ئاسیای بچوکه‌ له‌ گوشه‌ی شمالي

روژه لاتوه بووه ، واته له دهر به ندى قه ققازوه - كه كورت تر ريگه به كه
له به بنى ئاسياى بچو كه و ولاته گى مه وانا - . دهسته زانا به كي تر نه لين : « خير
مه مانه به » بسفور « دا هاتونه ئاسياى بچو كه وه ، مه مه مه و ريگه به به كه له
پاشا « گالات » كان پيايا هاتن .

مه وشتانه كه قسه له قه وى زا گروسه وه بكا له هه مويان كو تر به لگه گى
« سارگون » پادشاى (ئاكاد) - كه (۵۳۰ تا ۴۷۵) پيش ميلاد پادشاهى بنى
(ئاكاد) - جنوبى بين النهرينى - كردو چوبو جهنگى زا گروس . له پاش
دا گير كردنى ولاتى « كازالو » كه له روژه لاتى دجله وه بو - چوبو ناوچه ي
(به دره) - كه مه و سه رده مه (در) يان پى ته وت - . گر تى به دره رينى بو كرده وه
بو مه وه بچيت بو (ئيلام ، لورستان و كوردستان) . له نوسراوه گى
سارگوندا ناوى هم شويانه و ناوى (لوبدو) كه له ولاتى كهركوكه دا بو وه
همى ولاتى (لولويوم) و (گوتيوم) هه موى هه به . كه سارگون به سه رچو
لهم ئاكادانه چه ند پادشاهى كي تر هاتنه ناوه وه به لام له ئاخرا ئهركى ولاته كه يان
پى به رينى نه برا تا گه يفته (نارام سين) . ليره دا زا گروس به كان ويستيان سه ر
له ژير فهرمانى پيچينه وه ، نارام سين هه ستا له پيشا ولاتى (كازالو) و
(به دره) ي دا گير كردو چوبو ده ورو به رى (ئالتون كوبرى) بو گر تى
ده ولتنى (شيموروم) ناوى هم ده ولتهش له پارچه له وى پادشاكانى (ئوور) دا
بينراوه .

(لولوبى) يا (لولو) كه به بايره گه ورده ي (لور) دائه نرين ، مه مانه قه وميكه
بون كه له « زه هاو ، شارم زور و سوله بمانى » دائه نيشتن ، كو تر شتيك له
لايه ن مه مانه وه كه به رچاو كه وى نوسراوه گى (نارام سين) كه له ده ورو
به رى (۲۵۰۰) سال پيش ميلاد نوسراوه ته وه . به پى قسه ي (ژ . دومر كان)
(شونروك ناحونه) پادشاى هه ره به ده سقى مه مانه له (۱۲۰۰) ي بهم .

میلاد به‌رده کونه‌کی له شاری « سیپ - پاری » هوه برده « شوش » و
 باسی سه‌رگوتنی خوی به‌زمانی ئیلای تیدا نویسه‌وه که چون به‌سه‌ر لولویه
 کانا زال بوه و تابه‌ی تریشی خستوته ژیر ده‌ست خوی ؟ . لولویه‌کان
 له زه‌هاو و شاره‌زورو سوله‌یمانیه‌وه هه‌موده‌م . مه‌چون ریبازی کاروانی بابلیه
 کانیاں مه‌گرت و رینگه‌ی به‌ینی کفری ، که‌رکوک و ئالتون کوپریش هه‌ر
 به‌ده‌ست خویانه‌وه بو .

ناوی کونی زه‌هاو (پادیر) بووه ، مه‌م شوینه جیگه‌ی هه‌لکه‌ندنی
 نه‌خشی به‌ناوبانگ (انوبانی) بوه . حا که‌کانی (لولوبی) له ده‌وری
 (نارام سین) دا له که‌روی قه‌ره‌داغ جه‌نگیکیان له‌گه‌ل له شکره‌کی کردو
 نارام سین شکاندنی ، سه‌رگوزه‌شتی مه‌م سه‌رگوتنه‌ی خوی له داوینی
 که‌روه‌که‌وه له سه‌ر به‌ردیک هه‌لکه‌ندوه . شوینی مه‌م ده‌ربه‌ندی (که‌ور-
 گاور) له که‌لی قه‌ره‌داغه‌ نزیکه به‌گوندی (سیوسینان) .

« گونی » - نارام سین له‌گه‌ل گونی به‌کانا - که مه‌مانیش بیکێ ترن له
 قه‌ومه‌کانی زاگروس - که‌وته شه‌رده‌وه و له ده‌ست مه‌مانه‌وه شکستی هینا ،
 مه‌م گونی‌بانه له شپال و روزه‌لاتی شاره‌زوردا بون . که نارام‌سینیان شکاند
 به‌لاماری لولویه‌کانیشیان دا ، هه‌رچه‌نده مه‌وانیشیان شکاند به‌لام له‌به‌ر مه‌وه
 له خویان بای بوبون له ئاخردا هه‌ر له شاره‌زورا به‌هوی به‌کی له نه‌وه‌کانی نارام
 سینه‌وه شکانیک پیسیان به‌سه‌راها .

که مه‌م گونی‌بانه که‌وته (بین‌النهرین) خه‌لکی شوینه که‌ زوریان پزلی
 مه‌هاتنه‌وه ، له‌مانه‌ش میجگار بابلیه‌کان چونکه مه‌وان خویان به‌قانونزان و
 شارستانی ته‌زاتی مه‌یانوت مه‌م گونی‌بانه ده‌شته‌کین . دورینه‌ جوینی مه‌م
 گونی‌بانه . (بین‌النهرین) له‌به‌ر مه‌وه بویت که هیندو ئاوروپیه‌کان له شپال و
 روزه‌لاته‌وه پالیان پیوه نابن . گونی‌به‌کان له پاش (۱۲۵) سال ده‌ستیان له بابل

بهره لایو له پاشا له ناوچه یی زا گروسدا بون بده دره به کی و هدر که بو خوی؛
 وه کو نهوه له شپاله وه له نزدیک زا گروس (موریلوم) ههولیری ئیسته بو به
 دهوله نیک، له جنوبی ههولیر دهوله تی (شیموروم) ئالتون کوپری په بیدا بو،
 له جنوب ئهولفه وه دهوله نیک تر هه بو به ناوی (هارش) که توزخورمانوی
 ئیسته به ۱.

«کاسی» بکیکی تر له قهومه کانی زا گروس کاسیه کانن که له شپالی ئیلامه وه
 چونته (بین النهرین)، له دهورو بهری (۲۴۰۰) سال پیش میلاد به لکه بیان
 لهم شپالی ئیلامه وه به جی هیستوه. زاناگان زمانی ئهم کاسیانه یان به به کی
 له زمانه کانی قهوطی داناوه. مه بهست به قه و کاسیش زمانی دانیشتی کیه کانی
 زا گروسه، هی ئه وه ده وره یان که گومانیکی له ئاری بونیانا نی به. له گه لی
 شتدا ئهم کاسیانه ئاشنایه تی فیکری یان له گه ل قهومه کانی هیندو ئاوروپیدا
 بووه؛ وه کو نهوه که (ئهم سب) یان په رستوه و به تیشکی خورایان زانیوه.
 ئهم برروایه برروای قهومه کانی هیندو ئاوروپیدا بووه، به پیچه وانه ی بابلیه کان
 ئهمان گویان بهم جوړه فیکرانه نه داوه.

به کیکی له سوراخی ده سه لاتی هیندو ئاوروپیدا به سهر کاسیه کانا وشه ی
 (بوگاش - بوغاش) ه که به مانا خوا به ئهم وشه به له زمانی ئه سلاوه کانا
 (بوگو - بنو)، له هی (فروگی - فریژی) به کانا (باگایو)، له ئارسی
 کوندا (بوغ) بووه، که ئهم بناغه به له وشه ی «به غداد» و (بنفور) و
 (ئادهز فروغ بوغ) دا ههر دیاره و ماوه ته وه. له له قه بی پادشا کانی
 ساسانیدا به مانا خوا و خوا و ندگار هاتووه. به کی له پادشا کانی (کاسی)
 ناوی (اندابوگاش) بووه که به شی به گه می ئهم وشه به زا گروسی و به شی
 دوهمه گشی (بوگاش) ه که به مانا خوا به.

له سهره نای باسه گه ی (دوکتور کونتنار) وه تا ئهم شوینه مه بهستل

هەر تهوه بو که بهی تهو شتانه که له بهلگه کانی بابل و بیلام و تاکاددا دهعت ته کهوی چو نه تی دانیشتوانی کیوه کانی زا گروسمان بو دهر کهوی . تهوه نده مان بو دهر کهوت که له ههزاره ی سه بهمی پیش میلاد و بهلکو پیشتریش قهومی که له کیوانه دا زیاون که زمان و ئایین و ره و شتیکی سه یریان بووه ، بهلام کهس بناغه ی ره چه له که کبان تی نه که یشتهو . تهوه نده هه به بهی تهم زمانه که ئیسته هه به دهر کهوتوه که (سایی) نه بوون ، ئیتر ئایاکی ؟ وه له بهرچی لهو شوینه دوره دهستی ئاسیاوه هاتونه ته تهم کیوانه ؟ ته مه یان توزی ونه . هه ندی له زانا کان به (ئازیانی که) یان داناون ، هه ندیکی تر به (ئاری) ، له پاشا له بهر تهوه که هیشتا بهلگه بهکی ریکو و پیکیان له باره یانا چنگه نه کهوتوه بیان و تون (قهوطسی) ، واته دانیشتوانی تهو کیوانه که سه ره کانیان ته که تهوه قهوطس ، بهلام چا کتر تهوه به که هه ره ناو بنرین به قهومی زنجیره کیوه کانی زا گروس . واته : مه ردی دانیشتوانی تهم کیوانه .

* * *

تهوانه ی له میژوی کونیان کولیوه تهوه بو یان دهر کهوتوه که بهکی له هوی هه ره به هیزی کو چکردنی قهومی که له شوینی کهوه بو شوینی که تر تهوه بووه که له پشته وه پاله بهستو نراون و ناچار بوون به کو چکردن و بو پیقه وه رویتن . به تابه تی له باسی کاسیه کانا تهم ته خینه زورتر ته خریته کار ، چونکه له ده وهری تهوانا قهومی که تازه له زا گروس به یته بون بیان تهوتن (هیندو - ئاوروپا) . تهمانه له سه ره تایی ههزاره ی دو هه می پیش میلاد له ده شته کانی تورکستان و شیوو دوله کانی شالی قهوطس و ده ریای هه زه ره وه ههستان و هاتنه زا گروسه وه و بون به دو به شه وه .

به شیکیان رویان نا بو جنوبی روزه لات و چونه (هیند) هوه و دانیشتوه کانی تهوی یان خسته ژیر دهست خویان و زمانیکی تازه یان بلوو

کرده و ناویان نا (سانسکریتی) به شه‌های تریان - که تیزی بچو کتر بون -
ریگه‌ی روزاوائی زا گروسیان گرت و له هوارگه‌ی کاسیه کات نزدیک
بونوه و له گله وانا به جوریک نیکلاو بون که بهرستی (سوریا - خوائ
هتاو) و (ماروت - خوائ تاهون) و (بوریا - خوائ توفان) لیانه و
فیربون . ههروه ها مهوه شیان له زا گروسیه کانه و وه رگرت که له بائی
(گگا) و (کز) که لکه له (مه‌سپ) بینن ، چونکه هم بو جه‌نگ
به که لکتره (۱) .

روزه لاتی ناسی به ناوبانگه (میجهرسون) یعنی له سهز باسی هم چونیه‌ئی
کورده یرو باوه‌ریکی هه‌یه ، له بهر مهوه خالی له که لک له یوه رگرتن نیه
به کورنی و کورتسکراوه‌ی قسه‌کانی مه‌ویش مه‌خه‌بنه پیچی چاو که هه‌لی :
« مه‌به‌ست به ولاتی (نابری) ته‌نیا شیبالی روباری زابی سه‌رونی به ، به لکو
مه‌یه که (تیگللات پلیر) و نه‌مه‌وه‌کانی ناویان بو دانابون مه‌یانوت : نابری
مه‌وه‌وه‌من که له ده‌ورو به‌ری سه‌رچاوه‌کانی دجله و فوراندا دائه‌نیشن و له
شیالی (نیفانس) واته (دیار به‌کر ، خه‌رپوت ، درسم) و کیوه‌کانی (بتلیس) و
(توروس) دارانه‌بو برن که ۴-م ولاتانه له (۴۰۱) ی پیچی میلاد
(کوردوئی) به‌کانی تیدا بینراوه و تیا یانا دانیشتبون .

له‌و تاریخ‌هه‌و میتر کوردوستان بووه به نیشانی قه‌ومیکی کونی ده‌ست لی
نه‌دراو و خاوه‌ن زمانیکی سه‌ر به‌خو . به‌لگه‌ی هم قسه‌به‌شمان مه‌وه‌ه : مه‌و
سه‌رده‌مه که قه‌ومه‌ی ئاری به‌کان کوچیان کردو شوینه‌کانی خویانیان به‌جی
هیئت و رویان کرده (فارس) و (میدیا) و هه‌ندی شویی ئاوروپا ،

(۱) نا هم شوینه ناو به‌ناو له‌کتیی (کورد) ی ماموستا (رشید باسمی) هه
ده‌گیراوه .

قهوي کوردیی شوینه کئی خوی بهجی هیشت و روی کرده کیوه کانی
 سکوردوستان و کردیان به شوینی خویان . نه نانت ئیسته ئیمه . که قهوي
 ئینگیزین و له نه نه وهی سه کونین - له باو بایرمانا له گهل کورددا به ک
 نه گرینه وهو نه بین به خزم . خوینی قهوي کورد تیکلاوی خوینی هیچ
 قهوميکی تر نه بوه ، ره گهزو خوینی خوی له هه مو ده وریکا پاراستوه و
 هه مو دهم هوشی به زمانه کئی خویه وه بوه ، نه بیشتوه هیچی تری تیکلاو
 بیت . که دو حکومه نهی (میدی) و (فورس) دواپیان هات و فارس
 کهوتنه ژیر دست (پرت - نه شکانی) به کانه وه میدیه کان به نایان برده کیوه کان و
 به ناوی (کوردوئی) واته (کوردی) ناوئران ، ئیتر تاریخیان بهم ناوه وه
 ناسرا .

که نه ماشابهکی لایهره ی شیبالی روزاوا ی ئاسیا بکهین نه بینین هه مو دهم
 لایهره ئاشوری ، فارس ، یونان ، رومان ، هه رهب ، مه غول و تورک شوینی
 ئازاوه و خوین رشتن بووه . وه نه بینین که وه ستان و بهر بهر کانی کردنی
 قهوي کورد بو نه مانه له بهر بهر کانی کردنی هه مو شه عیسی تر زیاتر بوه و
 هه مو دهم کوششی نه وه یان کردوه که خوین و ره گهز و زمانه گیان به
 پاک و پوختی بهیلنه وه ، له راهتییدا هم ره وشته که کورد هه بیوه کهس
 ناتوانی ئینکاری بکا . هه ره وه ها میچه رسون نهی :

» ئهم کیوو ده شتانه که کهوتونه نه شیبالی ریگهی (ره ها - موصل) وه
 له بهر بهرانی تاریخه وه شوینی ئاده میزادبون ، سنوریکی نه بیعی و سیاسی بون
 که شیبالی (بین النهرین) ی له جنوبی جیا کردونه وه . ئه مهش به وه دا نه یزانین
 که له (۱۱۰۰) له ده وری پادشاهی (تیکلات پلیسر) دا کیوی (نورعابدین)
 که له وه وخته بیان نهوت (نیفات) بو بو به سنوری شیبالی ولاتی ئاشور .
 له پخت ئهم سنوره وه ولاتی (نایری) بو که هه مو جار تیکلات پلیسر

کوششی داگیر سکردنی نه کرد . له پاشا ناوی ولاتی (نایری) بوبه (کوردوینی) که همه راست (کوردین) یا (کورد) نه گریته وه . له مه وه بومان دهر نه کهوی که قهوی کورد له بهر بهیانی میژوه وه ره گهزه کهی ناری بهو هاتونه ته هم ولاته .

دیسان وه کو لا پهری تاریخ پیشانمان نه دا له شکری گهلی له قهوه مه گهوره کان وه کو یونان ، رومان و پرت همو دهم ناچار بون بهوه که له بهر دهم هم کیوانه وه و له بهر سهر بزیوی دانیشته کانی روبگه نه ده شته کانی جنوب ، چونکه هر هم کیوانه پیشانمان نه دهن که لونی گهلی له قهوه مه کانی روزه لاتیان شکاندوه له وکاته دا که ویستویانه شالویان بوبه رب . ته نها قهوی ناسوری به کم قهوه بوه که توانیینی بیته ولاتی (نایری) یا (کوردوینی) نه مهش نه وه نا گه بهنی که دانیشته وانی هم شوینه له قهوی میسته ی کورد باشک و نوتر بون بو ناره زو کردنی سهر به خوی و نازادی . قهوه به هیزه داگیر کهره کان له ره وره وی تاریخدا گه لیکیان کوشی کردوه بو نه وه که هم قهوی کورده بخه نه زیر رکیفی خویانه وه . بهر اسی چون ته قهولا کهی نه وان بو هم نامانجه پیاو نه خاته به لاجه وی بهوه مل نه دان و بهر بهر کانیه کهی نه مان گهلی گهلی پیاو سهر سام تر نه کا . بیجگه له مهش هر هم کورده له روبره ی روز گاردا زور شتی وایان بهجی هیفته کورده ولاتی . ناس و میژو نوسه گانیان همو جار به خویانه وه خه ریکت کردوه ا .

کورد سهر بو کس دانانه وینی و مل کهجی کس نابی ، همو دهم حه زبه بهر بونه وه پیشکوتن نه کا ، بسته زه ویکه به خور رانی نادر رینی ، زور زور بزی له ره وشتی نه وه قهومانه هاتونه وه که ویستویانه دا گیریان کن ، بو نه وه که نا گاداری کیانی قهوی و زمانی ناری خاویان بکن گه دران و سوررانه یان له شاخ و چپای ولاته کهی خویانی خوش بووه . جا ، قهوی وادوایی نابهت و دواپی پی ناهیریت .

تا هم هوشیه که نیمه در بزمه مان بهم باسه دا همه مو قسه ی نه و میرو نوسانه،
 یا نه و روزه لاتی ناسانه بو که له بهر چونیه تی سه رچاوه ی کورد ناچار بو بون
 به باسکردنی غیری کوردیش، کم و زوریکه قسه کاغان هینان و نوسیان،
 هر به که له ریگه به کهوه بوی چون و هر به که قسه به کیان لیوه کردوه وه
 له هندی شوینا که کویا زور رونا کیان کرد بیته وه نه و کوردانه که میروژو
 نه و روزه ش هر به کورد نه تاسرین و ناسراون نه وان جیا یانان کردوته وه و
 به ناوی (گوران) له کوردیانان داپچر بون ۱. هر وه ها هندیکی تری
 وه کو ماموستا «رشید یاسه ی» له بهر نه وه که خویان کورد بون زور به
 دلسوزی قسه یان لیوه کردوه و خویانان پیوه خریکه کردوه، به لام له بهر
 نه وه که تارمزویان لی بوه کورد بکن به نه ته وه ی ئیرانی - یا هر به ئیرانی -
 هیناویانه به قسه ی روالهت ره نگین باسه که ی خویانان رازاندوته وه له
 ناوه ندی باسه که دا نه لین : (چه دوزمنایه تیه که له مه گه وره تره که کورد
 له نه ته وه ی جه مفیدو فیریدون و زه رده شت و کورش و داربوش لایده منو
 یسانکن به زوله ی (لا سیراب) و (تانی دانی ذیر) ی گونی، یا (نیگلان
 پلیسر) و (سارگون) ی تاهوری و ... هتد .

نیمه نازانین جه مفیدو لاسیراب یا کورش و سارگون - که هر به ک
 له مانه لایه رده ی خویانان پر کردوته وه و رویه تون - چی یان بو نیمه به جی
 هیشت ؟ . چه شارستانی و بناغه به کیان بو به جی هیشتین که میروژ نیمه له
 ناویا رابویرین ؟ . چه داربکیان بو ناشتین که میسته له سییه ریا به میهنه وه ؟ .
 هم بی با نه و بو میروژی نیمه هیچ جیاوازه یی نه . قسه به کی کوردی ه به
 نه لی . « نان نه و نانه میرو له خوانه . » جا ، نا چارین بلین تا نه و که سانه
 که وابو کوشه که یان بو نه وه بووه که کورد بکن به نه ته وه ی ئیرانی و
 هیچی تر نه وه ندعه به نیمه - وه کو له مه ودوا باسی نه که بن - نه توانین نه وه

بپیته دلمانوه که (پارس) له نه ته وهی کورده ، نه وه که کورد له هی پارس ،
دیاره هم دو قسه به جیا ییکی زور له به ینیا تا هه به .

دپسان هر نه و که سانه ته لین : (هه ندی کهس له سهر زه وی غیراندا
قه و میک دروست ته که زو کورد ته به نه وه سهر نه و قه و مه) . نیمه ش ته لین :
نه و قه و مه که نه ولای وایه دروست ته که ریتا چارنیه ته بی پارسیش هر بیرته وه
سهر نه و قه و مه . که نه مه مان وت لام وایه نه وانه تیر دان به ودها نه نین بلین
(نه و قه و مه که تا نیسته نیمه نه مانوت فهرز کراون وایه ، به لکو هر له
راستیدا هه بوون و هیچ دروست کراونین) . نه مه نه مان ، نیمجا قسه به کیش
له روژه لاتی ناسه گانه وه بکین :

بهی راسته روژه لاتی ناسه گان خزمه تیکی زوری مهردمیان کردوه
به تایبه تی خزمه تیان به رامبه به نیمه له لایه تی ره که زو زمانه وه شایانی
سویاسه ، نیمه نه مه مان له بیر ناجی ، به لام له که له نه وه ش زور گرانه پیاو له
زمانیکی غه پری زمانه کی خوبدا هر چه ننده شارمزابی و پی به وه ستا تیا یا
هر وه کو کورری نه و زمانه ی لی نایه ، چونکه گه لی نیی هه به مه گه به
زه و تی خاومن زمان و به به وده وده کردنی زه مانی مندالی عاشکراپی و بزانی
ته گینه بو بکیکی تر نه وه که زور گرانه به لکو هر هه لناهینریت .

جانه و که سانه ی که بیگانه بوون و له کوردیان کولیوه نه وه یا گه ورو کیکی
روالت دهر ویس بوون و له بابت کاروانه کی خویانه وه شتیکیان نویسه و
اوی کوردیشیان تی خستوه ، یا روژه لاتی ناسیک بوون که ویستویاته بامی
شوینان له باری عیلمی و تابوریکی هیمندا بکن بو نه وه که ده ست بدا
پاهه روز قه و مه که ی خویان له باری تابوریدا که لک له قسه کانیا و ده برگرن ،
یا خود کابرا نه گه ورو کیکی هه وده گه وده و نه عالمیکی پایه به رز به به لکو
خو ی له خویوه بو هه رته و بو هر شوینه شتیکی روبلزاری پییوه وه

سه‌ری رویشته و غیر نه‌یتوانیوه به ته‌واوی لی بکولیته‌وه . جا ئیمه‌سه‌یری
 هه‌رکام له‌م سه‌که‌سه بکه‌ین ته‌بینین ته‌و شته‌ی و توانه ، یا نویسیوانه - به‌تایبه‌نی
 کابرای به‌که‌م و سه‌هه‌م - وه‌نه‌بی سه‌ره‌نجامیک بده‌ن به ده‌سته‌وه وه یا
 شعوریکی صاف به‌رامبه‌ر به‌و شوینه بنوین . ته‌وه‌نده هه‌به ده‌سته‌ی دوهم
 - که‌روژه‌لانی ناسه‌کانن - له‌به‌ر ته‌وه‌ ئامانجیکی عیلمی‌یان له‌که‌لا هه‌بوئه قسه
 کانیان زیاترچی باوه‌رده و خالی له‌که‌لک لی وه‌رگرتن نی‌به . که‌وابو قسه‌ی
 ته‌مانه‌یان - با له‌سه‌دا ده‌یشی شوینی خوی بی - پیاو ته‌توانی شتی له‌ده‌ریینی ،
 به‌و بونه‌وه ئیمه‌ش هه‌تین له‌باسکردنی سه‌ر چاوه‌ی کورددا ته‌و روژه‌لانی
 ناسانه که‌قسه‌یان لیوه کردوه زورتر قسه‌کانیاغان هیناو نویسانن ، به‌لام
 هیشتا به‌پوختی نه‌که‌یشینه مه‌به‌ست . ئینجا منیش ته‌مه‌وی بیروباوه‌ری
 خوم به‌ئاشکراو به‌بی لایه‌نگری له‌باری کوردو سه‌رچاوه‌ی کورددا
 ده‌ر برم بو ته‌وه‌م ته‌که‌نجینه‌به‌هه‌روا به‌قوفل لی دراوی نه‌مبیته‌وه .

من نالیم بیروباوه‌رده که‌م له‌سه‌دا سه‌دراسه‌هه ، بویه نالیم چونکه
 ئاده‌میزاد خالی نی‌به له‌هه‌له‌وله که‌م فیکری ، قسه‌کانی منیش فیکره‌یکه‌له‌روی
 به‌راوردی هه‌ندی فیکری ته‌وه‌ده‌رم بریوه ، زور نزیکه‌چه‌وتی تیدا
 هه‌بی ، ئاماده‌م بو به‌ره‌نگار بون ، به‌لام به‌نوسین ته‌وه‌که‌به‌قسه‌ی رونی
 گوپی ئاگردان ، چونکه‌شت که‌نوسرا له‌ئاخرا راسته‌که‌ده‌ر ته‌گه‌وی ،
 له‌پاش خویشم هیوادارم روله‌کانی کورد ته‌که‌ر ته‌وه‌یان بو ده‌رکه‌وت گه‌من
 له‌بیروباوه‌رده‌کانا به‌هه‌لدا چووم به‌چاوی لی بوردن لیم ته‌بورن و راستیکه‌ی
 راسته‌ر ته‌خه‌نه به‌رچاو نه‌ته‌وه‌که‌یان .

* * *

له‌پیش کردنه‌وی باسه‌که‌دا پیویسته ته‌وه‌بلین که‌هه‌ندی که‌س ته‌لین :
 کوتر خاکیک که‌ئاده‌میزادی تیدا کو بوئه‌ته‌وه (خوستان - ئیلام) و
 (بین‌النهرین) ه . جاری (زاگروس) - که‌شوین و مه‌له‌ندی کورده -

وئیمروژ که وتونه روزاواى ئیران و روزه لانی تورکیا و شیمالی عراق وه له بهر
 ئه وه له وه ختی خویدا شو بئیکى به پیت بروه دانیشتوانی ولانی بابل و ئاکادو
 سومر چونکه ولاته کى خویان بی خبرو بیر بوه و یستویانه زاگروسیه کان
 بنجینه ژیرچنگک خویان بو ؟- وه له پیتی ولاته که یان که لک و هرگرن ، بهم
 بونه وه هه مو ده میک له چنگه پرچیدا بوون گه لی جار ناوی دانیشتوه -
 کانی زاگروس وه کو (گوتی ، کاسی ، ئامادا و پارسوا) له نوسراوه کانی ئه وانا
 بهرچارو ئه که ویت

له لایهن بناغه ی نژادی ئه مانه وه زانا کان ئه بن به دو به شه وه ، به شیکیان
 ئه لین هه ندی له مانه وه کو (ئامادا و پارسوا) به بی قسه (ئاری)
 به شیکیان ئه لین ئاری بونی هه ندی له مانه وه کو (گوتی و کاسی) توزی
 ده بونه وه ی ؟- وه ی . جا له بهر ئه وه که ؟- هم دو برروا به له به یفیا نا پهیدا بوه
 ناوی ؟- مانه یان هه مو ناوه (قه و قاسی) ، گویا له زه مانیکى زور کونه وه له
 کیوه کانی قه و قاس و زاگروس ماوه نه وه و ژیاوون دیسان ده سته به کی تر له
 زانا کان ناوی ئهم قه و مانه یان به تا بغه ی زنجیره کیوه کانی زاگروس ناو ناوه .
 ده سته به کی تر بیان ئه لین (ئازیانیکیک) . مه به ست لهم هه مو قسانهش هه ر وه
 قه و مه به که له زه مانى پیش تاریخ و پیش پهیدا بونی ئاری به وه له به کی له
 شوینه کانی ئامایاوه کوچیان کردوه و چونه نه کیوه کانی زاگروس . سه ررای
 ئه وه که ئه گونجی ئاریش بن به لام تا به لاسگه به کی قایم نه بیت ئیسته هه ر
 له ژیر ناوی (قه و قاسی) یا (ئازیانیکیک) یا (قه و مه کانی زاگروس) ناوی
 ئه به ین .

سه رچاوه ی میژوی تیکرای ئاده میزاد زور تاریکه ، به بی ئه و به ردو
 شتومه که که دو هه زار سالیک پیش میلاد که وتونه ته بهرچار و له ده وری
 شارستانی به که می ئاده میزاد دا تا قی کراوه نه ته وه گویا دوسه د هه زار سهاله

ناده میزاد له سر زهوی په بډاېوه ، وه بگره هه نډیک ته لین نیو ملیون ساله ۱. ره گه زی که نهوه نده سال له توپیکي وه کو زه ویدا په بډا بوبی ټایا چه نهقلو زمانیک ته توانی دان به وده دانی که سرچاوه یی روز بکاته وه ؟ یا هم خاکسرو میسقانه لیک بکاته وه که هه مو بسته زهویه کت دور نی به به میسکی هزاران کس پرربو بیته وه له که لیا تیکلاو بویت ۱۹ له کهل نهوه ش خویندن و خویندنه وه له ناویانا زیاتر له « ۶ » هزار سال نیه .

کهاوې هه قومیک یا هه نژادیک بیهوی شوینی زور کونی باو باپیری خوی یا قومیک تر روت بکاته وه بیجکه له تهغین و بهراوردیکی نهقلی ناتوانی به به لکه بهکی ټاشکرا هم ټامانجه یی خوی بگا ، به لکو هه ده میکی بو بهری له ناراستیه وه گه لی نزدیکتره له راستی ۱ . هم بونه وه ټیمو غه بری ټیمه له بابت ره گه زو نژادی کورده وه - وه بگره غه بری کوردیشه وه - ناتوانین له « ۳۵۰۰ » سال پیس میلاد بولانه وه برروین . دیسان دور نیه هم ژماره شه هه خالی نهی له تهغین .

به نژاد و خوین و ره وشت و غه نه نات ساغ بونه وه که (کورد) قومیک (ټاری) یو (سامی) نیه - (ټاری ، له ټاریاسه وه هاتوه . بهمانا برادهره) - عالمه نژاد شناسه کانی ټاوروپا وه کو (موژن پیتر) و (سولاک) و (فون لوشان) گه لیک هم باسه وه خویان خه ریک کورده و لیان کولیوه ته وه . نه میفیته وه سر نهوه ټایا سرچاوه یی هم ټاری بانه سهره تا له کوندا بوه و له کوی وه هاتوه ؟ . بو هم باسه و زده بونه وه بهکی وردو قوی نهوی . جا بونه بونه وه له پاش موتالایه کی زور و بهکنینی که لین و قوزبنی که لی شوین نهوه ملان بوده رکورت که :

ټلریه کان له « ۳۵۰۰ » سال پیس میلاده وه له جنوبی دوسپاوه به هه

شیالی قهوطی و ده ریای ره شدا بهر و خوار بونه توه و هاتون بو ده ورو بهری
 روزاواى ئاسیا . دور نیه هم کوچکردنه یان له بهربى له وهرى بو مالانیا و
 زور بونی ژماره ی خویان بوییت که ئیتر له ویدا جی یان نه بویته وه . هه ر که
 بزوتون و هاتون بون به دو به شه وه ، به شیکیان رویان کرده ئاور و پاو
 قهوه کانی ئهوی یان لی دروست بو ، به شیکیان هه ر له ده شته کانی جنوبی
 روسیا وه هاتونه روزاواى ناوه راست و روزاواى نزیکیه وه تا جنوبی هیند
 چون . . هم به شه یان که بهر و ئاسیا بونه وه له تورکستانی ئیمروی روسیا دا
 خویان گرتوه و ماوه ی هزار سالیک مانه وه له پاشا رویان کرده جنوبی
 ئیران ، ماوه یکی باشیش لیره دا مانه وه ئینجا بون به دو ریچکوه ، ریچکه
 به کیان به سه ره یالادا چون بو هیند و له (په نجاب) ی ئیسته گیر سانه وه
 نه توه ی هیندی یان دروست کرد ، ریچکه که ی تریان به ناوبانی ئیراندا بلاو
 بونه وه به ئیرانی نادریان دهر کرد . دور نیه هاتنی ئه مانه بو ئیران « ۲۵۰۰ »
 سالیک پیش میلاد بگریته وه ^(۱) .

هم ریچکه ی دوهمه بهر ی سه ندو زور بون هه ندیکیان له ده شته کانی
 ئیراندا جی گیر بون و به (پارس) ی ناسران ، هه ندیکیشیان به ره وشتی
 کوچه راهتی که وخته شاخه کانی زاگروس و وه کو ئه و شاخانه پهل پهل
 بونه وه و (لولو ، گوتی ، کاسی ، مانای ، کاردوش ، خالدى ، کاردوهاو
 ماد) یان لی پیکه هات و هه ر به که بو خویان ده وریکیان گیرا ، هه رچه نده
 به ژبانی کوچه راهتی مابونه وه به لام ده وری حکومه تابه نیان باش هه لته
 سورران ، نه نانه ت که لی جاریش به لاماری ده شته کانی ئیران و ولاتی ئاشور -

(۱) له سه ره تای بزوتنه وه ی هم ئاریانه وه تا ئیره معالی ماموستا
 (توفیق وهی) به که که زانایه کی کورده و ئیسته له به غدادا به ئه ویش له سه ر
 هم باورده به .

یعنیان نهاد . دور نیه هم تیره‌ی (لولو) به سهرتابه (لولو) تاویل دهر کردیت و له پاشا بهره بهره ناوه گیان گوررابی تا هاتوته سهر (ماد) . مه به ست به کوچری لیردا ته نیا موه به که دانیشجوی کیوه کان برون ، چونکه موانه‌ی له ده‌شته‌کانی میرانا مانه‌وه ورده ورده نیشته‌جی بون و له شادو لادنی‌کانا دامه‌زدان . وه کو بهرجاومان مه‌کوی هم ریجکوی دوه‌میش بون به دو بهسه‌وه ؛ قه‌ومه‌سکانی زاگروس ، دانیشجوی ده‌شته‌کانی میران . له ناوهینه‌کانی ده‌شتی میرانا (پارس) هه‌لکوت - که هه‌تاهه‌نغیه‌کان مه‌چنه‌وه سهر موان - له ناوهینه‌کی زاگروسیفدا (ماد) هه‌لکوت - که کورده‌کان مه‌چنه‌وه سهر موان^(۱) .

(۱) تا ئیسته‌ علمای نژادشناس له سهر موه‌بون که هم قسانه لیردا هینامان ناخوری کولینه‌وه به‌ک بوه که بی‌گه‌بشتون، که‌چی کونوپرد له ملرتی ۱۹۵۱ دا لاپهره‌ی تاریخ به جوریکی تر گوردا ؛ کونوپرد روزه‌لانی‌ناس پروفیسور (کارتون‌کن) ماموستای دالفکای (به‌نسلوانیا) له مه‌مهریکا - که بوگهران‌ولی کولینه‌وه جو بوه ناوبانی میران - له مه‌شکرتی (که‌مهر به‌ند) له (به‌شهر) له خبالی میران ئیسکوپروسکی که‌له سهری ئاده‌میزادیکی دوزیه‌وه وه‌وای بو دهر که‌وت که مه‌مه‌ی ئاده‌میزادی سده‌هزار سال له‌مه‌ویشتره‌ا . هم که‌له سهره‌هر لاشه‌ویلکه‌یکی به نه‌ندازه‌ی که‌له سهری ئاده‌میزادیکی ئیسته‌ مه‌بو وه‌هر حدانیکی دو ئینج مه‌بو .

بی گومان ئاده‌میزاد هیفتا زوری ماوه‌ بگا به‌سهرچاوه‌ی حقیقه‌ت وه‌یا بگا به‌سهرچاوه‌ی تاریخی خوی ا . چون مه‌گا ؟ علما بویان دهر که‌وتوه که مه‌وه‌زی نه‌شونماو را کیشان وکاره‌بایه که له روزدا به‌وه‌هرزی را گرتوه به‌خیوی مه‌گا وه‌بویان دهر که‌وتوه که گالی ملیون ساله‌مه‌رز هه‌به‌هیفتا مه‌وه‌زی روزه‌نه‌که‌بفتوته‌ نیوه‌بی ا ...

ته بیعتی شار نشینیه - زمانه راسته قینه گهی خویانیان گهلی گهلی تیک
داومو ایسته به جوری قسه نه کن به ده گهن نه چیتوه سه ر شیوه ی پارسی و
میدی کرن - که زمانه ریشه ی هر دوزمانه کن - به لام کرده گان به بر دی
کونی مه لبه ندی و کوچه رایته و شاخ نشینی دور تر بوون له قهومی بیگانه وه
که متر تیکلاویان بووه به تیکلاو بونیکي وه ها که کار بکانه سه ر تیکدانی زمانه
که یان - مه گه ر له ده وری میسلا میدا نه بی که هه ندی وشه ی هه ر بی به هوی
ناشنایته میینه وه تی کهوت - بهم جوړه به بی تیکدان و ده ست لی دات
زمانه گهی خویانیان پاراست وهیشته وه ، نه وانه که سه ر روشته و زانیاری -
یان له لایه ن زمان ناسینه وه هیه به ناشکرا به کی زور ناشکرا نه زنان گه زمانی
کوردی چا کترو پوخته تر نه گونجی له گهل زمانی بایره که پوره کانیانا که مادو
پارسه ، به تایینه تی له گهل هان سکریقی و کتیبه گهی زه رده شتدا .

نه میلته وه سه ر نه وه هه ندی کهس له زاناکانی روزاوا که له قهومی
کوردیان کولیوه ته وه باوه رریکی تریان ده ر بر دیوه و وتویانه : « له ولاتی
کورده گان هه ندیک هه ن وه کو لورر ، هه و رای و .. هتد . نه مانه له
ره گه زی کورد نین و بیان نالین کورد ، به لکو نه مانه (گوران) ن ۱۱
هم قسه به نه وه ندی تر پیاو له باوه رری نه و زانایانه نه خانه سه ر سامی یوه ا
چونکه ئایا به جی ؟ وه له کوی نه مه یان بو ده ر کهوت . ئایا به جی قسه گهی
خویانیان برده سه ر که نه مانه قهومیکی غه بری ئاری و میدی بوون وه
ده وریکی زور کونه ره هاتون له ولاتی کورده گانا نیشته جی بوون ؟؟ بی
گومان له وه لامی هم پر سیاره لام وایه یابی ده نسکی یابی هیزی وه لام نه بی به
وه لامیان ۱۰۰ جا بو نه وه چه نه وان و چه نه و که سانه ش که نه کونه شوین
هم فیکره ی نه وان به ته وای نه مان باوه رره یان له دل ده ر جی ولی به شبان
بینه وه نه لین :

بیجکه له وه نه گه ر نه و که سانه که سپورون له نه زاد شناسیدا یین و

به تهاوی له خوین و ته ندام و جگه و جا و مودی ته مانه - که ته وان بیان
ته لین گوران و به غیری کوردیان ده ر ته کن - ورد بینه و سه بریان بکن
- وه کو کردوانه - له روی یاسیه کی عبله وه ته واره واره ته کن که ته مانه
کوردن و له گهل ره که زی کور ددا چه له کورت و چه له تازه دا هیچ جیا و از
پیکیلان نیه و زمان و ریشه ی زمانه که شیان هه ره به که ، دیسان بیجگه له
قه بهش من خوم لهم باوه رده دام و ته لیم :

ته مانه که ته وان بیان ته لین (گوران) و له کوردیان جیا ته که نه وه هه ره
کوردن و هیچ جیا و از به که له به یلینا نا نی به ، ته وه نده هه به په بدا بونی هم
ناوه بویان هه ره کورده کان خوین له به ره به یانی ژبانی کوچه رایه تیان وه
بویان دانا و و تا ئسته ماوه ته وه . ته مهش بهم جو ره :

له نا و قه و ی کور ددا به تیکر را هم ره و شته بوه هه به : که « کورد »
به کوردانه ته لین که ده وار نشین و کوچه رین وه « گوران » یی به و
کوردانه ته لین که شار نشین و لادی نشین . له سه رده میکا که نیشه جینی له
کورد دا نه بوه هم نا رهش نه بوه ، له پاشا ورده و رده ته و به شیان که
دهشتیان دابه دانیشتن له شار و لادی کانا به شه کوچه ره به کان ناوی (گوران)
یان بو دانا ، وه هم وشه به من لام وایه بناغه کی وشه ی « گوران » ،
له بهر ته وه زور که و نه ته سه زمانه وه بوه به « گوران » . گویا بهشی
کوچه ره به که له بهر ته وه به شه کی تر پشتیان له ژبانی کوچه رایه نی هه لکرد
پیان وتن « گوران » یانی له سه ر بی و شوینی ئیمه لایان دا . هم باوه که
تیکرای کورد به کوچه ری ته ی « کورد » ته نانت له لای عه ره بیی هه ره
باوه که تیکرای عه ره به عه ره به کوچه ره کانیا ن ته لین عه ره به . ته گه
به پی قسه ی ته و زانایانه بی وشه ی « عه ره به » بو ته و عه ره به ده شته کیانه ته و
معنا که له وشه که وه ته گهریت ته بویا نه په دابه به ده سته وه و یا به لادی
نشین و شار نغینه کانیا ن ته و تابه « عه ره به » له گهل ته وهش وانی به .

مهسه لهی جیاوازی هه ندی له شیوهی قسه کردنی هم کورد و گورانی
 هه مه وه نه بی نهوه پیشان بدا که ره گزه گیان جیا به ، به لکو هه مه به بهانی
 دانیشتن و کوچهرایه تی و ناوچهی قسه کردنه که هه مه له هه مه قومیکدا هم
 جیاوازیه که مه له به بن شیوهی قسه کردنی دانیشته کالیانا هه ییزی ، نهوه کت
 هه ره له به بن کوچهری و نیشته جی دا ، به لکو له به بن شیوهی قسه کردنی هه
 گوند به نهشت به که وه یا دو شار ، بگره له هه ندی هه نه له به بن هه
 که ره کت له شاریکدا و له قومیکدا هه ییزی . هه می تا یا هه گری هم
 جیاوازی شیوه به له به بن نهوه دو که ره که یا هه دو گونده دا بگریته هه
 جیاوازی ره گزه گیان ؟

• • •

دیسان بو زیاده ئا گاداری پیر و باوهری چه ند کسبکی تر له میژو نومه
 کان له لایهن نهوه وه که « کورد » له نه نهوهی « مله » مکانی به کوردی
 هه نویسن :

۱ - « ا - سون » له به نهوه ئاشنا به تی که زور هه به له به بن زمانی هه
 کورد و زمانی میدیه کانا - نهو زمانه یان که زه ردهشت کتیه هه خوی پی
 نویسه وه - لای وابه میدیه کان کورد بوون .

۲ - ما موستا « سانس » هه لی میدیه کان کورد بوون و له قومه ئار بکلیان
 چه به ره گزه چه به زمان ، ولاته گیان که ونهوه روژهلانی ولانی ئاشور و تا
 جنوبی ده ریای قه زوین نهرویشته .

۳ - « حسن پیرنیا - مشیرالدوله » له کتیه گیان (هه زانی کون) هه لی : به ییزی
 میدی نه گه زمانی کوردی ئیسته نه بی بناغه به تی .

۴ - « دائرة المعارفی بریتانی سالی ۱۹۲۹ » هه لی : هه مکان که دهوله به گیان
 نیاچو تیکلاوی کورده کان بوون و بوون به کورد .

۵ - کتیبیک له باری قه مومه کانی هه ندو جرمانی ئا به به به وه له ۱۹۳۴

لاپهنه د هانسی کورته هېوه دهرچوه ټلی : (کورده کان له ماده کانن وه ټماته
هه نډیکه پهلان فلوس بون و ههر بون به کورد) ههر له ههر چاوه ی ټم
کتیپه دانه او یکی فوره نسزی هیه که می (زیورونکی) یو ناوی
کتیپه که (فوهره و فوهره کان) . له ویدا ټلی : (کورده کان له نه ته وهی
میدبه کانن) .

۶ - « لوشان » ټلی : (کورده کان له جلسی سپی پیسته کانن ؛ میدی و
فلوسه کانی ؟ هوهل پهلان ټندن وله ټاوروپای شپالیه وه هاتون سه خق
ولاته که پان پاراستونی و هه مو نیشانه یکی ټاربه تیان تیاماوه وه به خویانیان
هوت (ټاډر) . که له گهل فلوسه کان بون به به کک ، واته که (کورشی)
ولاته که پانی گرت مسو وخته هه ستیان له کرد به شموری قهوی و ټهای
که پایکی ټازادپان له کرد) .

دشهی گورو

هېوه بو له لاپهره « ۲۳ » دا وټرا وشهی (کاردخوی) وشهی (گونی)
کوټو هور کوټو هوی زه مان وای لی کردوه ، نه نانت سهر ده میک بهم
(کله خوی) پاته هوترا (گونی) و (کورنی) ټمه شان بو دهر هوت
که (گونی) به کان به کیگه بون له قه و مه کانی زا گروس (استرابون) ی
پوتانی که له بانی (ټاتروپات - ماد) کانا فسه له ولاته که پانه وه ټکا ټلی :
(شمالی ولاته که پان ولاتیکی کویستانه وه نندی قهوی کویستانی تیدا به وه کو
(کاهوسن ، ټمسه کان ، ټاپوره کان و کورنه کان) . مه به ست بهم (کورت) اته
(کارد خوی) به .

دهسان پوتانیه کان هه مو دم به دانیشجوی ولانی (بوتان) و (دورر که
ابن سهر) پان هوت (کردوخوی) ، گویا وشهی (خوی) به لای
مهرچیه که هوه بو « جم » بو و شه که به ته نیا (کردو) . به پی فسه ی

(مینورسکی) له ئینگلو پیدای ئیسلامدا میژو نوسه کانی یونانی ئهم ناوه یان له کابرایه کی ئهرمه نی بیستوه له وه خته دا که (تیکران) ی دوهم پادشای ئهرمه ئستان له سه ده ی به گه ی پیش میلاد دا ولانی (کردوخوی) گرت و پادشاهی کوشت ، وه له (۱۱۵) ی پاش میلاد ئهمیریگ له (کردوئن) راست بوه وه . ۴. وه نه ده هه به سه ر که وتی ئهرمه نیه کان له ناوچه یسه دا شتیکی وانه بوه که کاربکانه سه ر قهرمیه ته گیان .

(گهزه نه فون) شاگردی سوفرانی یونانی له گه ررانه وی ده هه زار کهسه که یا له (۲۰۱) ی پیش میلاد ئه ی : به ولانی «کردوکه» ه کانا نی په ررین گویا ئهم ناوه ی له ئهرمه نیه ک بیستوه ، وه (ک) له ئهرمه نیدا بو «جمع» وه له شوین «خ» دانیشته . که «ک» که لابه یین (کردو) ئه مینته وه .

میژو نوسه کانی عه ره ب وشه ی کورد له (بقردی) یا (بقردا) وه ئه زانی . وه یا ئه لین : (کوردی کوردی مره ی کوردی سه سه ی کوردی هه وازن) وه یا (کوردی کوردی مره ی کوردی مزه قیا) وه یا (کوردی کوردی حاسری کوردی ماء السماء) . طبری و یافوتی و ابن اثیر و ئه لین . مسعودی ش هه ندی جار ئه ی : (کورد له نه ته وه ی کوردی کوردی ئه سفه ندیاری کوردی مه نوچه ری پیشدادی به) . هه ندیکیش ئه لین : (کورد) له (گورد) ه ، گورد به مانا پاله وانه .

ئیتز سه ر کهسه به جوریک فسه ی له وشه ی (کورد) وه کرده ، ئاخواری کولینه وه به کک که ئیمه له باره ی وشه ی (گورد) دا کردمان پیرو باوه ررمان هاته سه ر ئه مه :-

وشه ی (کورد) هه ر ئه و (کردوکه) و (کردوئن) و (کردوخوی) یا (کاردخوی) به که گهزه نه فون و استرابون توشیا ف بوون ، ئه مه ره وشتیگه که کونه وه هاتوه هه ر قهرمیک و یسه ابینی ناوی قه وم باشویندیکتری

یعنیت بهی زه و فی زمانه گئی خوی ناوه گئی وتوه ، واته زمانه گئی ووه
 مه به به چه جور بیک به لاوه سوک بویت به وجوره وتویه تی : یونانیه کان
 هوه که له هره نه بیان بیستوه « کردو خوی » - جا ئایا راست بوئی یا درو - هره
 به وجوره له هری رویشتون ، دیسان گزه نه فون که کوبی له « کردو ک »
 بوه هره واپسوه چوه ، دهرده گئی استرابون که له هره « کردو ئن » رویشتوه .
 تاریخ ساغی کردوته ووه هیشی کاته وه که مه به ست بهم هه مو وشانه نه وئی
 « کورد » بوه به لام له وتنه که پدا به هه له دا چوون .

و هشی « کورد » له بناغه دا له « گوت » هره هاتوه ، گوته کان نه وه بو
 بیک جون له قه و مه کانی زا گروس و پیش « ماد » کان که وتبون . که که وتبه
 ده وری پادشاهی (نوکولتی - نیراری) - پادشای ئاشور - ناوی (گوت -
 گوتی) بو به (کوت - کونی) و (گورت - کورنی) ، هم تیکدانهش هه مو دور
 که وتنه وهی زه مان وای لی کرد . دیسان له پیش ئیسلامدا به (کورد) نه وئرا
 (گورت) به تابه تی له (کارنامه ی هره شیری بابکان) دا که بوسی جه نگی
 هره شیر و کورد نه کا له مه عبه بی سده ی شه شم و حه و ته ی پیش میلاد دا
 و هشی (کورد) ی بهرمان و به خه تی به هله وئی به (کورت) نوسیوه ، وه هم
 (کورد) به (کورت) کردنهش له بهر نزیک شوبنی دده - گئی (ت) و (ده)
 وه کو نه و نزیکه ئیستش له کورد پدا هره ماوه نه وه به جور یکی واکه گلی
 جار (ت) نه کری به (د) و (د) یش نه کری به (ت) وه کو نه لی : (تیم ،
 دیم) وه یا نه لی (گرتی ، گردی) نه نانه ت ئیسته مه سه لیک له کورد پدا هه به
 که کورده کان دانه ئیشن له به بن به کدا و بوسی کورد دپته پیش ووه به تورره -
 بیکه وه نه لین : « کورد کورته » هه چه نده نه وان له رکانه دا مه به - قیاف
 نه وه به که کورد له بهر نه وه زور فیکر لهشت نا کاته وه تیایا سه ر نا که وئی و
 کورنی نه هینی ، به لام نه هلی علم و فیکر مه عنای والی نه ده نه وه نه لین : (کورد)
 که له (کورت) وهر گیرایی وه (کورت) یش به زمانی کورده یانی در بژنیه وئی

پهوه ئيشه كې له مېچتر ناپي .) . ئه مهش به لگه به كې بو بو . په وه سكه
 وشه ي (كورد) له (كورت) ه وه وه گراره ، وه (كورت) يقي له (گوت)
 وه گوت ناوي نه وه وه مه ي زا گروس بووه . ئه مهش پيچه وانهي نه وه نه كه
 وترا (كورد) له (ماد) ه ، چونه كه ماده كان كه سهر كه وټ نه چنه وه سهر
 (گوت - گوتي) .

ئهم بېسته وه سهر (كردو خوي) كه وشه ي (خوي) نيشانه ي « جمع »
 بو ، ئهم نيشانه به كه لا برا (كردو) ي ئه مېسته وه له گهل (كردوك) ه
 كه ي گه زه نه فوندا به كك نه گرېته وه ئه مېش (كك) كه بو (جمه) .
 (كاردخوي) ش سهر (كردو خوي) ه (بور) ي كافه گه يان به (سهر)
 خويندونه وه . ورده ورده ئهم (سهر) ه بو به (ا) و ئيتر به و جوړه
 هاتونه خواره وه تاواي لي هاتوه (ا) ه كه بو به ناواخي وشه كه له گهل
 نه وه وش وانيه .

كه را بو نه وه (و) وه كه له ئاخري (كردو) دا ه به به مېليه وه نو سيندا
 كه خرابه پال وشه ي (ستان) وانه (جي) نه بي بنوسري ، ياني بنوسري
 (كوردوستان) .

شويني كورو

به بي قسه ي « دائرة المعارفې ئيسلاحي » نه بي ولايتي كوردوستان پارچه
 زه ويه كي بچوك بيت جنوبي روزه لاني له لور رسته نه وه ده ست بي بكا تا
 (مالتيه) به لاي شيايي روزاواوه . درېزايي به كه ي « ۶۰۰ » ميل و پانايي له
 « ۱۲۰ تا ۱۵۰ » ميل بيت (مېچهر فهدريك مېليچين) نه لي : (وشه ي
 كوردوستان له زه ماني كوندا به شويني كاردوكيه كان نه وترا له ولايتي
 جه كاري . له جوغرافياي تاريخي دا واده نه كه وي كه ولايتي (وان) له ناو

حکومتي (ئەرمن) دا بوە . کوردوستانی ناوەرasto و جنوبی به ولاتی
 ئاشور و هندی له جزیره ی بهینی (بین النهرین) ئوترا ، وه کو چوڤ
 به گران سنوریک بو ئەرمنستان دائه نریت بو کوردوستانی هه ر وه هابه ،
 چونکه هه ر به ک له مانه به هوی ئاره زوی دا گیر گه روه سنوره کانیاڤ ؛
 دهستکاری کراوه . ئەرمنه نیای کون له شیا له وه پالی دا بو به روباری (کورد) و
 کیوی (لازستان) هوه ، له جنوبه وه به کیوه کانی (توروس) ، له
 روزه لاتنه وه به (میدیا) ، له روزاواوه به ناوچه کانی (سیواس ، ئاماسیه و
 قه یسهری) به وه . ئیسته ، که وشه ی (کورد) له شوینی ئەرمن دانیشه وه
 چار نه ئه بی بلین شوینی ئەرمنه نه کونه کان ئیسته بو به هه کورد) .

کوردوستانی عوسمانی له شیا له وه کیوه کانی ئارارات و ولاتی کورج بو ،
 له جنوبه وه به غـدا و ده ور به ری ، له روزه لاتنه وه ئیران ، له روزاواوه
 لازستان و ولاتی ئاسیای پچوک^(۱) بو . دیاره ئه مه هه مو ده میک له وانه
 بو نیک بچیت .

« امین زکی به گه » ئه لی : (بو ئه وه به راستی له مه عنای کوردوستانی
 بگین پیویسته ئه شوینه نه بزاین که کوردی لی دائه نیشی و به خویان ئه لین
 کوردو کوردوستان ، نه ماشا ئه کین ئه مه شوینه له شیا له وه کیوه کانی ئارا
 رات و سنوری کورج ئه گریته وه ، واته ئه ر ناوچه به که در یزایی روزه لاتنه -
 که ی (۲۳ / ۰۲) ئه وه نده به که ئه مه ولاتی قارس ئه گریته وه . ئه گه ر
 خه تیک له قارسه وه بکیشین و بچیت به سه ر (ئه زوروم ، ئه زنجاب ،
 درسم ، خه رپوت هه تا دیار به کر له یوه به در یزایی روباری دجله بو کیوی
 حه صرین) دا ، ئه مه خه ته ئه بیته سنوریک روزه اوا بو کوردوستانی عوسمانی .

(۱) ئه و ولاتانه به که گه وتوته روزه اوا ی ئه و خه نه خه یالیه وه که له

نهرابزونه وه دهست بی ئه کاو له ئه سکه نده رونه وه ئه بر ریته وه .

به لام سنوری جنوبی بر کوردوستان ته بیته کیوی سه سهرین ، لیره دا کوردو
 هه رب نیکلاو ته بن . سنوری روزه لات بر کوردوستانی هوسمانی ته
 زنجیره کیوانه به که که وتونه به بینی یران و عوسمانی و بون به سنور .
 (ته و لیاچه له بی) که که ررو کیکی به ناوانسکی عوسمانیه و له « ۱۰۹۵ » ه
 که شتیکی به کوردوستاندا کردوه تهلی (سنوری شیبالی بر کوردوستان
 ولاتی (ته رزو روم) ه له ویره کوردوستان دهست پی ته کاو به سر (ولز ،
 چه کاری ، جزیره ، عمادیه و ده رته نکدا تا ته گانه به سره) .
 له سه ر فسه ی روزه لاتنی ناسه کانی وه کو « مینورسکی ، دوکتور روسو ،
 سیرگون مال سکولم ، هاسل ، گوانین ، و ته میر شرف الدینی بتلیسیش هه مو
 ولاتی لوررستان ، کرماشان ، ته رده لان ، موکری ، جنوبی روزه لات و نیوه ی
 به شی جنوبی ئازربایجان هه مو کورده ، هه ر وه ها هه ربمی « خوی ، سه لاس
 ورمی و ما کو » یس . (کوردو کوردوستانی امین زکی به گه) .

به جوریکی تر : تیکرا ولاتی کوردوستان ته شوینانه ی دا گیر کردوه :
 له روزه لانه وه پال ته دا به یرانه وه ، یانی له خوزستانه وه دهست پی ته نکدا
 بو عراقی ته جه م وه مه مه دان روزه گان و نه وریز تا ته گانه روباری (تلواکی)
 له قه و قاسی جنوبی . له روزاواوه ته گانه ئاینه و سیواس و پال ته دا به لمانا .
 دوله وه . له شیباله وه ته گانه قه و قاس و لوای « لازستان » . له جنوبی هه رقیو
 جنوبه وه ریزه خه تیکه له خوزستانه وه دبته ته گانه کیوی سه سهرین و بو
 کیوی سه نجار له دهشتی شام و له ویره بو گردداغ تا ته چیته سنوری
 ته سه که نده رونه . ته م کوردوستانه که به م جوړه باس کرا ته بی به سه به شی
 که وره وه :

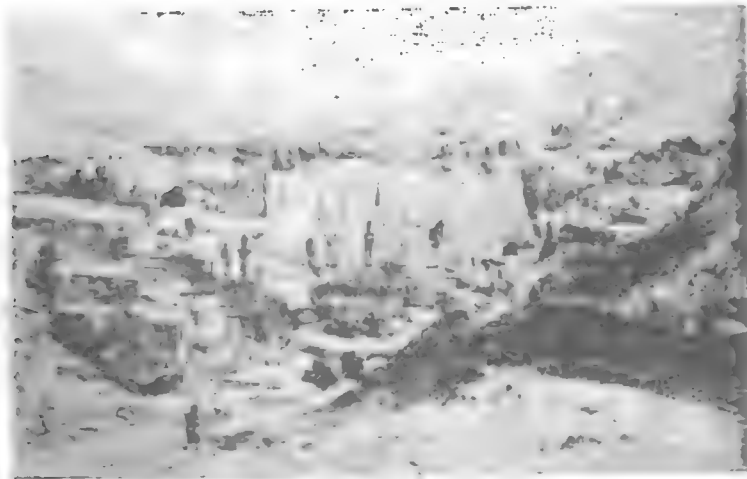
(۱) - کوردوستانی روزه لات که ئازربایجانی روزاواو ولاتی « سنه » بو
 لوررستانی که وره و بجوکه

(۲) کوردوستانی شمالی که ولاتی خەربوت ، دیاربەکر ، وان ، بتلیس ، هەرزوروم ، بەشی لە ولاتی سیواس و ناوچە شاخاوبەکان لە ولاتی ترس و هەردەهان ، وە قەرەباغ لە قەوڵسی جنوبي .

(۳) کوردوستانی جنوبي که ولاتی سولهیمانی ، کەرکوک ، هەولیر ، هوسل تا ، بەدره و مەندەلی و هەندی لە لاری دیالە بە تەواوی خانەقێوە . لە کتیی لە (عمانەوہ بو محادیہ) .

پانانی ئەم کوردوستانە بە پی پادداشتی (٥٣٠٠٠٠) کیلومەتری جوار گۆشەیی .

شارەکانی کوردوستان : لە ئێران ، هەمدان ، کرمانشاه ، سنە ، سلێمانی ، خوی ، سابلان ، سەقز ، بانە ، سەردەشت ، سنو ، بیجار ، وری ، میانداو ، کێند ، سونگور .

دیمەنە جوانەکی شاری « بتلیس » ئەو شارە که مەلبەندی ئەمیر شەرف خانە ، ئەو ئەمیر شەرفخانە که لە « ١٠٠٥ » هجری بە داغانی « شەرفنامە » دەنگی تاریخی کوردی کهباندە جالەم . لە ١٩٣٩ دا ئەم وێنە بە وەرگیراوە .

له عراق ، سوله یانی ، کهر کوکک ، هه ولیر ، ئامیدی ، زاخو ، دوهوکه ،
 ئاکری ، رواندز ، کوبه ، پینجوین ، هه له بجه ، خانقی ، کفری ، زرباتیه ،
 بهدوره ، مه نده لی .

له تورکیا ، ماکو ، بابه زید ، دیار به کر ، قارس ، ئهروزوروم ، وان ،
 بتلیس ، ئهزنجان ، درسم ، جزیره ی ابن عمر « العزیز » ، مالتی ، مهرعی ،
 ئورفه ، ئهخلات ، موش ، ماردین ، خوزات ، معدن ، باشقهلا . له ههر
 سیکیانایا بیجگه له مانه شوینی تریش ههیه .

گوردوستان ولاتیکی شاخاویه ، هه تا بهره و شپال و روزه لات بجیت هه
 بهرز ئه بیتهوه تا ئه گاته کیوی « ئارارات » که نزیکه ی پینج ههزاری
 بهرز ، ورده ورده که رو بگاته جنوب و جنوبی روزاوا نزم ئه بیتهوه ،
 کیوه کافی شپال هه مو جه نکه استان و شیوو دوله و پریه تی له کافی و ئاوو

هاری «هولیر» ؛ ئه و شاره کونه ی کورده واری که « گهزه نهفون » ی
 یونانی له گهرانهوه ی ده هزار کسه که بدا له « ۴۰۱ » ی پیتی میلاد
 کردویه بهری باز . ئهم وینه یی له ۱۹۴۷ دا وەر گیراوه .

دیها . کیوه کانی روزاواى — زیاتر نه وانهى به سهر سنورى تیران و تور کیدایه — بی دارستان و بهرده لائن ، مینجا هتا به ره و کوردوستانی روزهلان بروا دهست نه کاته وه به دارستان . کیوه کان به زستان هه به سهر پوخی به فر نه دهن به سهر ا، نه ناهت ده شته کانی روزاواو روزهلانیش نه گریته وه ، له زور شوینا ههش مانسک به فر له زه ویدایه . به هوی پاران و به فر وه زورتر روباره کانی روزهلانی ناوه راست و خواروو له وپیک دیت ، سهرچاوه ی « دجله » و « فورات » و روخانه کانی تریان له کیوه کانی شمالیه وه هه لئه — قولیت ، سهرچاوه ی « قزل و زان » و « سیروان » و « نه لوه ند » و « قهره سو » و « کرخه » و « ئاودیز » له کیوه کانی روزهلانیه وه به . نه مانه هه مو نه روزینه خه لیجی فارسیه وه نه نیا (ئاراس) و (قزل و زان — سفیدرود) نه بی نه چنه ده ریای قهزوینه وه . هه مو ولانی کوردوستان — چه کیوه چه دهشت — پرزیهتی له (کان) هه ، نهوت ، ئاسن ، ئالتون ، زیو ، گوگرد ، خه لوزی بهرد ، قه لایی ، چیمه نتو ، بولا ، له جیم ، گج ، قسل ، ده رماناوی هه موجوده و گه لی شتی تریش .

کوردوستان له گه ل نه وهش که شاخ و داخه له پیش هه مو شتیکدا شوین گفت وکال و مالاته . به نایبهتی نه و شوینانه ی که هه واکه ی سازگاره باخ و بیستان و هه مو جوړه داری به بهری تیدا هه به .

له گفت وکالا نه مانه ی هه به : گه نم ، جو ، برنج ، بهر شه ، گه نه شامی ، زودرات ، هه رزن ، نوک ، نیسک ، ماش ، کونجی ، فاسولیا ، لویا ، نوتن ، لوکه ، به تاته ، چه وه نه ر ، پیاز ، سیر ، نه مانه و گه لی شتی تر .

له میوه دا نه مانه ی هه به : تری به هه مو چه شنه که به وه ، گریز ، سیو ، به ی ، هه نجیر ، هه نار ، هه ری ، قه یسی ، قوخ ، تو ، چواله ، فقی ، زه بتون ، هه لوزه ، گیلان ، بلالوک ، میوژ ، سهرینچک ، خورما ، باسوئی و گه لی شتی تر .

لهمالا تا ئسمانه به خيوته کهن : تهسپ ، ئيستر ، کهر ، گا ، گامبش ، مهره ،
بزب .

تهوشتانه که تهپنيزنه دهره وه : توتن ، لوکه ، خوری ، مهره ز ، مازو ،
بهرو ، گزگل ، گهزو ، ههنگوين ، گوبز ، ميويز ، چواله ، رون ، بهنير ،
هه مو جوړه پيسليک ، که تيره ، دوشاو ، موم ، گيا سالم ، مالات و گهلي
شتي تريت .

له بهاموه را مريفک ، سراوی ، عهلي شيع ، قاز به خيوته کهن ، بوراوا -
ردنيش کوتر ، تاوس ، باز ، کهو .

له ميش و کارا جولايي ، قالي و بهرره کردن ، بوزو ، زهررننگري ،
تفهنگازي ، خنجه رسازي ، دارتاشي ، سه راجي و گهلي شتي تريت
ته کهن له گهل جو تو گاو گه له داريدا .

شيامي کومه لايه تي کورو

کورد دوه بشن ، کوچهرې ، ديهاني و شاري ، کوچهره کان بهره بهره
هه رکهم ته بنه وه ته بن به نيشته جي . وه کو « ميجهرسون » يش ته لي : يا ساي
دهره به گي هه راوي هه به ، تاغا و به گک و سه يد - شيوخ - له گهل شيعي
تهريقه ته مانه زورن ، زهوي و به راوي به گک و تاغايه ، جوتياره کان
« مسكين » يان بي ته لين ، خويان زهوي يان نيه مه گه له هه ندي شويني
که ما نه بي .

کورد زور تازان بو جه نه گک کردن ، تاره زوي ته راويان له تفهنگچتي و
راو و شکار هه به ، له بهر ته وه هواي سافيازي خوشه و حازبه دهشت و دهر
ته کهن ، رقيانه له ژيرده سته بي ، ته يمه تيان سه به خوږي ته وي ، که قسه -
به کيان کرد هه ته وه قسه به ، ته تانهت مه سه ليک هه به ته لي : « کورد و تي ته ا ،

هەر ئو ئو . « كوچەرىكان گەرميان و كوستان ئەگەن .
 گەورەى كورد سە جورە : خان ، بەگ ، ئاغا . خان ئو ئو بە گە دەسە لانی
 لە ئاوجە گەى خوی نى پەرر كاو شوینی تریش بگریتەو . بەگ دەسە لانی
 بەسەر ئاوجە گەى خویاو توزی زیاتر ، ئاغا هەر لە ئاوجە گەى خویا . شیخیش
 هەبە . گە ئو دەسە لانی بەسەر رەمە کی مەردما ئیجگار زورە .
 كورد هەموی محەمانە هەندى بەزیدی ئەبی گە لەسەر ئایینی كونی كورد
 ماوە نەئو ، محەمانە كان هەموی شافعی مەزەبى بیجگە لە هەندى شیمە ئەبی ،
 تیکرا كورد پابەى قەوی بەلاو لە هەموشت گەورە ترە . سەید گە ئو گەر
 حەسەنى بگەیت ئەبی لە ئەولادی رسول بیت و عەرەب بی گە جی عەنە ئەتانی
 قەوی هەموشتیكى لە پیر ئەبانەو هەر كورد ئەزانی ، كودایەتی لە ئاو
 كورددا لە راستیدا لە پیش هەموشتیکەرە بە ، هەرایەكە لە بەین دو تیرە
 یا دو گەسدا بەدایى سەر و كەكان ئە پیرنەو ، گە دوژمنی خویانیان بەزە بوئی
 دى ئیترى ئە گە رین .

كورد ئیشى سوکی زور رقی ئە بیتەو ، ئە ئیسی بەرزە ، بە قنیات و
 پور دە بارە ، بوپابەى دنیا زە بوئی وەرنا گریت ، تیکرا كورد زیرە كە و
 بە ئابلی — ئەن ، زو فیری زمان و پیدە ئە بیت ، ولاتی خوی زور خوش
 ئەویت ، ئە نەت خوی لە سەر ئەدا بە كوشت ، بریار یەکی دا لە سەری
 هەر روا ، پانە ئیچی هەر خەز بە ناز بەدە بی و بە خەشەدە بی ئە كا ، خەزم دوستە ،
 چەند بە لا بەو خەشە كە ئەلی : (من كوردم) . عاشقی ئە دەب و شعرو
 دەنگە ، موزیقای زور خوش لی دیت ، گە بە کیکیان سەرد ئە یلا رینەو ،
 لەو خەتی گیان دە رچونە گەیا ئەو گەسە ئیشی جی پو شتومە کی ئیشە گەى لە لای
 سەریو دە دانەن ، ئە گەر تەنە كچی بویت تەنەنگ ، ئە گەر گەللە دار
 بویت گالو كە ، ئە گەر كەشت و كالی كەرد بیت داس ، ئە گەر میرزا بویت
 قەلەم و دویت ، خویندە واری لە ئاو كورددا زور كەم ، ئەم نە خویندە واری

شوره بیکی زنی بی پیدا کردون که هندی جار تاک تا کیکی مبن
به خور ، له گهل هم نه خوینده وار بهش زو فیری شت مبن ، زور بهی
به نه گک شوره ی به رهن . ییگانه به روه ریشن - غه رب دوست - ، سه گک
رائه گرن .

ژن له ناو کورددا به تیکرایی پایه یکی کومه لایه نی هه به ، خاوه ن ماله ، مال
به خیه گره ، میوان به به روه روه ، که پیار له مالا نه بو به ده م میوانه وه نه چیت و
خزمه نی مکا ، ئیش گرو کوچ و بار به ربی گره ، شان به شانی میرده گی
کوشی مکا : له کوچ کردن ، له جوت ، له کیشه ، له توتن ، له باخ و
ده ز به خیه کردن ، زنی کوچ - هرولادی شورده سوارو تغه نه گچیشن . ژن
له ناو کورددا داوین پاگه ، نه گه ئیشی خراپی لی رویدا نه ییکوژن ، له
هندی شوینا نه یی ژن سه به به خویکی ته واری هه به له شو کردن ، دلداري
نه کا بو نه وه میردی پی بکا ، ده شبه له گک نه گن ، وشی (زنا) له زمانی
کوردیدانه ، نه مه نه وه پیشان نه دا که داوین پیسی به له ناوانه .

ژماره ی گره و

ئیسته ئیمه به سه ره نه یی نه و روژه لاتی ناس و میژو نوسانه نه نوسنه که لایه ن
ژماره ی کورده وه دوواون له پاشا بیرو باوه دري خویشان ده ره نه برین .

کورد له ایران : - (دائرة المعارف الاسلامی) ئه لی : (کوردی ایران
هر نیو مایون نه یی) له گهل نه وه دا لێژنه ی کومه لی قه ومه کان - عصبه
الام - که چونه مو سل بوقسه له کورده کانی ئیرانه وه به حه وسه ده زار که میان
دانان . هر نویسنه که یی نه وان له شو یی کی تر له بانی « سابلخ » دا ئه لی
(هم ولاته دوسه ده زار که سه) « بهرگت ۳ . لایه ره (۱۸۸) » . له بانی
کرمانشاند ئه لی : « دانیشتوی ئوم ولانه - که به شی زوری کورده - سه سه ده زار
که سه ۱ (بهرگت ۲ . لایه ره (۱۳۵۵) . به شی روزا و او جنوبی ، وه جنوبی روزه لاتی

دهریاچی (وری) له ئازربایجان که دو ملیون دانیشتی هه به هه موی شوینی کورد بوه . ناوچی (سه لاس) « ۱۳۰۰۰ » کوردی لی به . ناوچی (خوی) و (ماکو) یی هه وه ها کوردن . هه ریمی (سندوس ، شنو و لاجان) هه وه هه موی هه کورده .

« کرزون » له پاش نه مانه نه لیت : (ژماره ی کوردی سابلخ ۲۵۹ هزاره . هه کرماخان ۲۳۰ هزار . هه ئه رده لان ۱۳۰ هزار .) له سه ر هه قسانه ژماره ی کوردی ئازربایجان - بیجکه له هه ولاتی سابلخ - به لانی که موه نه گانه دوسه د هزار کس . ولاتی ئه رده لان - که پایته خته کی « سنه » به وه هه میان کوردن ژماره ی نیشته جی کانی ۱۵۰ هزار کسه ، که کوچه ریه کانی بخزیده سه ر نه گانه ۲۵۰ هزار کس . (دائرة المعارفی ئیسلامی . بهرگک ۴ لایه رره (۲۲۶)

له موه نه وه دهه نه کوی که کوردی هه چوار شوینه نزیکه ی ملیونیکه هه ی . نه گه کورده کانی خوراسان . کرمان ، فارس و تاران و قهزوین و هه مه دانی بخزیده سه ر له گه ل هه مو لورستان - که هه هه لورستانه له سه ر باوه رری (کرزون) له سالی ۱۸۸۱ دا هه پشتکو) و (پیشکو) که یشته نه « ۴۲۱ » هزار کس « ۲۱۰ » هه زاری فه یلیه ، وه له سه ر قسه ی روزه لاتی فاس (رابینو) له سالی ۱۹۰۴ دا هه مو فه یلی « ۱۸۰ » هزاره « ۱۳۰ » هزار له پیشکو ، « ۵۰ » هزار له پشتکو . - زیاتر له دو ملیون کورد دهه نه جی له ئیراندا . له راستیدا نا ئیسته بیجکه له نه خینی روزه لاتی فاسه کاز ژماره یه کی راستی له ئیراندا نه دراوه به دهسته وه . (کوردو کوردوستان . ب . آ . ل . ۲۱، ۲۰) .

کورد له تورکیا - « دائرة المعارفی ئیسلامی » نه ی : (ژماره ی کورد له تورکیا به یی نه و ئاماره که سالی ۱۹۲۵ له موسکو بلاو کرابه به که یشته نه ملیون و نیویک .) به لام به لاسکه کانی تورکی نه این ژماره ی کوچه ریه کانی کورد له تورکیادا (۹۶) هزار کسه . (امین زکی به گک) نه ی : (دانانی

کورد له تورکیادا به ملیون و نیویک من ناچیته دله وه چونکه هره له
 دائرة المعارفی ئیسلامیدا ئهلی : ژماره ی دانیشتوانی ولانی (ئهرزوروم) و
 (وان) و (بتلیس) و (خهروپوت) له پیش شهرری ۹۱۶ - ۹۱۸ دا
 که یشتوبه (۲،۶۸۲،۰۰۰) کس ، له مانه (۱،۸۲۸،۰۰۰) کس یان
 موسولمان بون . شهروه ها نیوه ی دانیشتوانی (ئهرزوروم) کوردن له گهل
 چه ند شو یلکی تر به ناوبانگدا . که رابو ناچیته دله وه که کورد له و جوار
 شوبنه دا له ملیون و نیویک که متر بیت) ۱ .

دلسان (سیرمارک ساییکی) و (دوکتور فریگه) ئه لین : بیجکه
 له مانه که لیک تر کورد له تورکیادا هه یه ؛ وه کو ئه وه که له خه زوی روبری
 (قزل ئیرمان) و له ناوه وه ی (قونیه) و (ئه نقره) دا هه زده عه شره ی
 کورد هه یه که نزیکه ی هه فده هزار خیزانن ، له (سیواس) و روزه لانی و
 له (زازا) عه شره ی (قوچگیری) که وره ش هه یه . ئه مه بیجکه له وینج
 تیره وه که کو تونه ته ناوه ندی ناوچه ی (ئه رزنجان) و (زازا) وه و دواتزه
 هزار خیزانن . له شپالی خه لیجی ئه سکه نده رونه شه وه چواره
 عه شره ی تر هه ن زیاتر له (۱۲) هزار خیزانن . عه شره ی (به رازی)
 که له ده ور به ری (ئورفه) ن هه فده هزار خیزانن و بوون به (۱۲)
 تیره وه . تیکرا ئه م عه شایرانه که (۵۸) هزار خیزانن ده ر چون نزیکه ی
 (۳۰۰) هزار کس ئه بن ، که کورده کانی قارس و ئه رده هان بخورته پالیان
 نه نیا کوردی تورکیای ئیسته زیاتر ئه بی له دو ملیون .

حکومه تی فهره ئسی له کتیی زه رده دا که سالی ۱۸۹۲ ده ری کرد ئه و
 کوردانه ی کو تونه تورکیا وه به (۳،۰۱۲،۸۹۷) کس ی داناون . جه نه رال
 (زلانگی) ی روسی کوردی تورکیای له پیش شهرری ۹۱۶ - ۹۱۸ دا به
 (۲،۸۰۰،۴۷۵) کس داناره . حکومه تی عوسمانی خوی له سالی ۱۹۱۴ دا
 نه نیا کوردی تورکیای داناره به (۲،۵۲۷،۸۴۰) کس ، ئه مه بیجکه له
 دانیشته کانی ده رزور و موسل .

هەر جور بوییت له بهر ئهم شهڕرانه و له بهر کوچ کردنیان و نوش بونیان به گرانی و تالانهوه ئهو ژماره یانه نه ماوه .

کورد له عراقدا - له عراقدا گویا به ئه قسه ی ئهو لیژنه به که حکومه لی قه ومه کان ئازد بونیان بو عراق له سالی ۱۹۲۵ دا بو پرسیار کردن (۴۹۶،۰۵۰) کورد هه به ، وانه نه نیا له هه وایر ، موصل ، کهر کرک و سوله یمانی . به لام بی گومان ئه مه شتیکی راست نه چونسکه تائیسته ئاماری ئه وانه کراوه تاوه کو ئه وان ئه مه یان بو ده رکوی . هه ره ها کورده کانی لوای (دیاله) و (کوت) یشی نه خرا و نه ته سه ری . به لای منه وه کوردی عراق زیاتره له (۶۰۰،۰۰۰) کس ، ئه گه ژماره ی دانیش توانی عراق « ۳ » ملیون بیت نیسه ئی کورد له گه لیا پینج به که . (کورد و کوردوستان) به کورتی .

کورد له روسیا - له سالی ۱۹۱۰ کوردی (ئه یرقان) و (قارس) له قه و قاس ژماره ی گه یشت بوه (۱۲۵،۰۰۰) کس ، له گه ل ئه مه دا حکومه ئی روسی کوردی ناوچه کانی (زه نگی زور ، جران شیر ، جبرائیل و ئاراس) ی نه نویسیبو . به راستی ژماره ی ئهو کوردانه که وان له قه و قاسا و گه رتونه نه کوماره کانی - جمهوریانی - ئه رمن و ئازربایجان و گورجستانه وه هه یج دیار نه . به لی (مفصل جغرافیای عراق) دایانی تاوه به (۵۰،۰۰۰) کس به لام ئه مه وانه ، چونسکه ته نیا (قارس) که له و ولانه بهر تورک کهوت ۲۵ تا ۳۰ هزار کوردی نیدا به . ئه مه ش به ئه و ئاماری دواپی به که ژماره ی قاری گه یانده (۶۳،۱۰۷) کس . له گه ل ئه وه ئهو کوردانه که له قه و قاس مانه وه به ئه ی ئاماری سالی ۱۹۰۰ له (۱۵۰،۰۰۰) کس که تر نه بون . (کورد و کوردوستان) به کورتی .

کوردی بلوچستان ، ههندستان و ئه فغانستان - کوردی بلوچستان (۳۰۰،۰۰۰) که سیکت ئه بی ، له ههندستانیش له ناوچه ی (سند) له هه شترقی

(براخوی) - که دورنیه همه له براخو به کانی بلوچستان بن و چو بیته نهوی - (١٨٠٨) کس هه به . له (دائرة المعارف فیسلمی) بهوه به کورتی ب - ا . ل ٦٣٠ . (مورگنستین) ی روزه لانی ناسیش وه کو دائرة المعارف فیسلمی قسه له کوردی نه رغانه وه نه کات به لام هه چیان ژماره نادهن به ده ستاره .

کورد له سوریا - (امین زکی به گک) له زمانی (مسیو زهیرمان) قولسولی روسیه وه به یگیر به ته وه که گویا هفتا نا هه شتا هزار کورد له سوریا دا هه به ، ماموستاعه لی سه بدو گورانی نه لی : کوردی سوریا « ١١٥٠٠٠٠ » کسه . نهو ژماره به که (امین زکی به گک) به هه مو کوردی دا ناوه بهم جوړه به : ئیران « ٢ » ملیون . تورکیا ملیون و نیویک . عراق شش سده هزار . روسیا و سوریا دوسه دومی هه هزار . بلوچستان و هیندستان « ٣٥٠٠٠٠٠ » . هه مو « ٤١٦٨٠٠٠٠ » کسه .

له (الفضية الكردية) ی دوکتور به لچ شیرکو که له ١٩٣٠ دا دا ناوه نه لی : ژماره ی کورد نه گانه هه شت ملیون و شتی که . دیسان خاوه نی کتبی (المسألة الكردية بتورکیا) ل ٤٦ نه لی : کورده کان خویان نه لین ژماره ی هه مو کورد له پیی شهرری ٩١٤ - ٩١٨ دا (٥٠٣٨٧٠٢٨٠) کسه . واته له تورکیا (٢٠٩٨٧٠٩٦٠) . له عراق (٧٤٩٠٣٨٠) . له ئیران (١٠٣٠٠٠٠٠٠) له سوریا (٢٨٩٠٩٤٠) له نه رمه نیادا (٦٠٠٠٠٠) .

تا هم هه رینه له بابت ژماره ی کورده وه نه و قسانه مان کرد که زورئر روزه لانی ناس و میزو نوسه کان له گه لی خه ربیک بوون ، نه وه به هه ندی جلیقی نه و حکومه تانه که کوردیان نیکلاره توزیک لیوه دواون . نه میزته وه سه نه وه که بزاین ئایا له راستیدا ژماره ی کورد نه وه نده به یان نه ا . له ده دا هه که وای هینا که قسه کم بی به بایکی تاریخی روت، له بهر نه وه

ناچارم نهوئى ته ماتهنى تاريخى و عيسيه بپاريزم و خوم لا بدهم له و ده ماره
كه كوردم و گويافه له باسيكى كورده وه ته كم ، به لكو - وه كو به فيكرى
خوم وام كرده - خوم به پياويكى ييگانهى بى لايه نگر داناوه و ويستومه
لهم باسه بكوله وه و نهوئى زهوق و عيلم وه رى نه گرى نه يليم . جابه و بونه وه
ته ليم :

كورده له نه نهوئى ناري و له پاشاوهى تهو كه يانه به رزهى (ماد) ه كه مزو
قه لى هه موقه و ميكه دان به بونى (ماد) دا ته نى . لام وايه ته گهر بر روا به وه
نه كا كه كورده له نه نهوئى ته وانه به شتيكه رقه به رى له گهل ده مارا ته كا . .
شانازى به وه وه ناكم كه كورده خاوه نى كه يانى ماد و ده وريكى بوه ، يا گه لى
جار له لا بهره رى ميژودا حكومت و نه ماره نى هه نشور اندوه ، بويه نايكم
چونكه « نان تهو ته وانه تيمرو له خاوه » له گهل نهوئى (ملك الايام نداولها
بين الناس) . نه ده يزداد مادام به ستراوه به ياساى كورده وه ؟ به بى هه مو
ده وريكه ببينيت . به لام ته وه نده ته ليم هه له ده وري رقه به رى روملف و
فارسدا تا ته گاته ده وري حكومته نى عوسمانى ، تا ته گاته چنگه هاويشتنى
روژاواى به كان له جه رگى روژه لاتدا كورده به رديكى قوچه قاني (قه لباسك)
بوه بهم و بهودا دراوه . ته مه له لايه كه وه له لايه كى تر يشه وه ديسان هه مو جار
كراوه به دو به ردى هه لمات هه ر به به كا دراو ! نه تاريخ و نه به لكه هيچيان
نيستارى ته مه ناگن ! . دهى قه و ميكه له به ره به يانى تاريخه وه ته مه به نى
بوينى تا يا چون ته بى نه نويته وه ؟ . بى گرمان ته نيا كورده خوى له بهر هم هه مو
پلارانه دا را گر توه له ناو تهو شاخ و داخانه دا به بى كهس زمان و قه وميه ت و
هه نعه ناني خوى پاراستوه .

تا تاخرو نو خرى سه ده كاني ناره دراست نه وه كك كورده به لكو هيچ قه و ميكه
ژماره به كى ريكو پيكى نه بوه ، تهو به رى ته وه بووه به كييك جيو پيكى ته گرت
به ده سته وه وه كو مهرر سه ربازه كاني ته ژماردا . ژماره ته نيا بو سه ربازه

بوه . تیکرای مهردم به جوریکی راستی ژماره یان نه کراوه . که نه و ده و ده به سه رچو له م روژه لاتنه دا فارس و عومانی - که زور به ی کوردیان تی کو تبو - جاری بیجکه له وه که سه ر ژماری نه وای خویشیان بوری که نه نه که وت له بهر نه وه که بوونی راستی کورد پیدان نه دن هیچ و هخت حقیقه بیان دهر نه بریوه ، سه ررای نه مهش به هوی راوانان و برسیقی و چه و سانه وه و نه ژاوه شه وه خویشیان روز به روز هه ر له کورنی یان نه دا ، چوارم نه وه به که نهسته ههشتا به جوریکی راستی و بی گپ و گرفتگی نه له تیران نه له تورکیا سه ر ژماری راسته قینه نه که و توتنه ده ست ، عراقیش دیاره نوشی نه و ده رده هه ر بوه . - به اسکو نه م نامار ده ست نه که وتنه به لایه که و نوشی هه مو روژه لات بوه - پینجهم نه و سه ر ژمارانه که کراوه بیجکه له وه که راستی پیدان درایی یا نه درایی نه و نه اندازه به که و برگیراوه دیسان هه ر دور بوه له حقیقه نه وه ، نه مه یان موبال ناچسته نه ستوی کهس ته نیا هه ر می کورد خوی نه بیت ۱ .

له پیش داهانی سه ربازی اجباریدا سه ر ژمار به تیکرا نه وه نده گوبی نه نه درایه ، که یاسای سه ربازی داهات توزی ده ستیان لی بزوانده وه ، به لام لیردها هه رچی عه شایر هه بو چه تورکک ، چه فارس ، چه عه رب خویان لی نه و نه به وه به تاییه تی کورد . ره مه کی کورد یا ده وار نشینه یا ده بات نشین ، له کاتی نوینا جاری ده وار نشینه کان به هوی گه رمیان و کویستان کردنه نه وه زور تر هه ر ناوی نه نه هه هانه ده فته ره وه ، نه ویشی بهاتایه نیوه و نیوه جل بو . لادی کانیس له سه دی شهستی زیاتر خوی پیدان نه نه دا . من خوم کوردم و کهم شوین ماره له کورده واری چه له کوچه ری ، چه له لادی نه که درایتم و نه و کاره سانه م نه بینیی ، نه وه کک هه روا به بینییکی روا لاتی هه اسکو به بینیی که سیکک که بینه وی له عیش تی بگا .

جا نه م هه مو شتانه هوی نه وه نه که کورد تا نهسته به راستی سه ر ژماری

نه خراوه ته پيښي چاوه. بهلام کورد ته گهر له خوي بېرته سهر ژمارت
 چه نده؟ نهوه که کورد يکی خوين گهرم به لکو به کی له ره مه کی مهر دم -
 ته مه ديت به زمانيا که ته له: « ده دوانزه مليونه » . . . ثابا ته مه ی له سکوی
 وهر گرتوه؟ له گدل نهوه که سهر ژماري راسته قينه نه گراوه و بهوی
 نه خوینده واري و کوچه رایه تیشه وه تا گای له حساب و ژماردنه نه بوه ۱۲.
 وه لایي هم قسه به یی وه ههر نهوه به که له باوکی، یا له سهر کومار، یا له تاغا گای،
 یا له سهر عشره ته گای پیستوه که خیل، یا گونده گیان، یا فلاز عشرت نهوه نده
 کسن. هم عشرت بو وه و عشرت، هم دینی بو وه دینی و هم شار بو وه
 هار گیرا و یا نه توه. که لیکیان داوه تزیکی ته ژماره به کردونه وه، مېتر هم
 جوړه پا به ندي هم مه فکوره به بون. هم مهش توزیک ته چپته دله وه
 چونکه کورد که زور تری کوچه ری ولادی بی و گهر میان و سکوی ستانی
 کردی و هه مودم هه راو بگره یان له بهین به کدا بویت ناچار بون به وه که
 بزائن خویان چه ندن و بهرام به ره که شیان چه نده، نهوه که له بهر نهوه
 نیکره ی ژماردنی تیکرانی کوردیان بویت به لکو ته نیا ههر له بهر عشره نه-
 گای خویان و بهرام بهریان. کاره سات ههر جور بویت مه فکوره ی ده
 دوانزه مليوني له موره هاتوه. بهلام یمه له مه بگره رین بچینه سهر حقیقه ت:
عراق: سالی ۱۹۲۷ م. حکومتی عراق بو نهوه دانیشته و کانی عراقی به
 ته وای بو دهر گوی کوشیکی زوری کرد بو هم مه بسته به به جوری و هه
 که بلاوی کرده وه روزی ۱۹/ ۱۱/ ۱۹۲۷ چه له شاره کانا، چه له لادی-
 کانا، چه ده واران شینه کان نابی گس له مال دهر چیت بو نهوه بیان نوسن.
 له راستیدا کوشیکی باش کرا، ته و روزه بهی ژماره به کی ره سکی هه مو که سی
 عراق نوسرا، له دوا پیدا به پینج مليونیک دهر جو. بهلام له پاداشي هم
 هه مو کوشه دا ثابا هه مو دانیشته وانی عراق نوسرا؟ نه ا. ته مه نهوه که
 ته نیا من ته یلیم به لکو زور گس ته زانیت ا. نه نوسرا نه کهش هه ندیکی له بهر

ئەو بۆ مەردمەگە خۆیان لێ دزیسەو ، هەندیکێفیی لە فیسکر ئەچوئەو .
 من خۆم بە کێک بۆم لەو کەسانە کە نەوسران ، لە گەل ئەوێش لە بەغدا بۆم
 - کە پابێتەختە - وە هێچ پیچەوانەی یاسایشم نە کرد؛ یانی لەمال دە نەچۆم، کەچی
 کەس نەهات ، لە پاشا هەر لە بەغدا زور کەسی تر بەو جوورە نەوسرا بۆن .
 ئەمە حالی بەغدا کە مەزگزی حو کە . ئایا ئەبی حالی لادیگان ، چە شێال و
 چە ، جنوب بە تابیەتی کوچەرەگانی چون بوییت ؟ لە پاشا کە چۆمە بنج و
 بناوانیەوێ زیاتر لە نیو ملیونیک لەهەموو عێراقدا نەوسراوە و سەری کردووە .
 وە بەبی ئاماری رەسمی نسبەتی کورد لە عێراقدا لە ٢٠ / ٥٤ . بەم بۆنەو
 کوردی عێراق ملیونیک . ئێتر بیجگە لەوانە کە نەوسراون .

تورکیا : مەسەلە ئامار لە تورکیا و لە ئێراندا وە ئەبی لە عێراق ریکو
 پیک ترییەتی لە لایەن رەسمیەتەو بەلام لە لایەتی ترەوێ شکەنە کە عێراق
 باشتەر و کردەوێ عێراق لە سەر خۆرە .

نسبەتی کورد لە تورکیا لە ٢٥ / ٥٤ ، ئەگەر دە فتمێری حکومەتی تورکی ، یا
 پیاوێ کانی تورک دانی بە کوردی تورکیادا نەنێ ئەو شوێنە پاز و دێزە کە
 کوردی لێ دانیشتی و ئێستە کەوتوونە بەر حکومەتی تورکیا دانی پیا ئەنی ،
 واتە : لە ما کۆر و باهێزیدەوێ تا ئەگاتە ئەسکەندەر و ئەو کانی حەلب دانی پیا
 ئەنی . جا کەواو ئەگەر دانیشتوانی تورکیا بەبی ئاماری سالی ١٩٥٠ نۆزده
 ملیون بیت کوردی تورکیا چوار ملیون و حەوسەد و پەنجای هەزارە ، ئەمە
 بیجگە لەو هوبانە کە چون هاتوونە رێ عێراق بۆ نەوسینی تیکرایی هاتوونە
 رێی تورکیاش . ئەم کارەسانی بی ریکو پیکێ نوسینە کارەساتیکە بۆ هەمو
 هەمو رۆژەلات ، شەعبی کە نەزان و نەخویندە واربو لەم رۆه وە حکومەت
 هێچی لە گەل بی نا کری . ئەگەر بە کێک نەماشای ولاتی کوردەکان بکا لە
 تورکیادا و نەماشای ئەو کوردانە بکا کە ئێستە تیا یا دانیشتون ئێتر ئەو قسە
 نەخێکی نابێ کە تورکەکان ئەلێن « کورد لە تورکیادا نە . »

میران - هرچه ندهد لهم ده وری دوايه ودا هر ژماريکي تازه له ميران نه کړاوه بولمونه بزاري ژماره د دانيفتو کافي چنده ، بهلام بهي ثامري سالي ۱۹۳۹ ژماره د دانيفتواني ميران گه يفتونه « ۱۷ » مليون .
نسبه ي کورد له ميراندا له « ۲۳٪ » به . بي کومان ده فتهري ميران ده ننگي وانه ليت بهلام دريژاني بهيني روخي خه ليبي فارسي و وري و ميانداو و تا هه گانه « خو و سه لاس » و بريي هم ناوچانه هه مه مان بو دمر هه خا که چنده کورد لهم شوينه دا دانيفتو ، ميتر هه مه ييچکه له و کوردانه که له شاره کافي وه کو تاران و شيراز و کرمان و خوراسان^(۱) دانيفتون . جا له بهر هه مه « ۳،۹۱۰،۰۰۰ » کورد له ميراندا هه به .

نينجا شوينه کافي تر وه کو سوريه ، روسيا ، بلوچستان و هيندستان .
که واپو ژماره د کورد بهم جوړه به :

کوردی عراق	۱،۰۰۰،۰۰۰
» تورکيا	۴۷۵۰،۰۰۰
» ميران	۳،۹۱۰،۰۰۰
» روسيا (قهو قس)	۲۵۰،۰۰۰ له سهر قس ي ماموستا محمد علي عوني
» بلوچستان	۳۰۰،۰۰۰ له سهر قس ي دائره المعارف عيسلاي .
	ب ا ، ل ۶۳۰
» هيندستان	۴۸،۱۰۸ له سهر قس ي دائره المعارف عيسلاي .
	ب ا ، ل ۶۳۰
» سوريا	۱۱۵،۵۰۰
هه موي	۱۰،۳۷۳،۶۰۸

(۱) له سهر قس ي « روضة الصفا » له ۱۲۱۰ هجري پنجا هزار خيزاني کورد له خوراسان هه به

همه بیجگه له و عشاره کوردانه که کونونه ته هه فغانستان و شاخه کانی
جنوبی ده ریای قهزوین. و بیجگه له وانیش که له نه فسی ئانادول و قاهره و شاره -
کافی تری عالمدا هه ن که به ده به ده ری که ونونه ته هه و شوینانه . دیسان
بیجگه له وه که نارریکوپیکی سه ر ژمار که لیکي له دانیشته وه کافی روزه لات
کردوه به زیر لیوه وه . هه که ره ره به نیوه چاو یکوه سه یری هه وان به کمریت
هیچ شکی تیدا نامینیتیه وه که « ۱۱ » ملیون و نیو تا « ۱۲ » ملیون کورد
هه به .

هم قسانه له بابت ژماره ی کورده وه که کردمان مه به ستان ته نه هه
کوردانه به که ئیسته به زمانی کوردی قسه هه کن . هه کینه هه که ره هه و خزانانه
بخرینه ژماره وه که ره چه له کیان کورده و خویان نازانن به زمانی کوردی قسه
بکهن و بهم داخه وه هه تلینه وه ، گومات نه بی ، که له مانه زیاتر له دو ملیون بوون
به زیر لیوه وه

میزوی ئە دەب

تا ئەم شوی ئەو شایان بی و قە لەم بیگانی لە باری کورد و بناغەی کورد و
و شە ی کورد و میزوی کورد دا قە ی لێوە کرا ، ئیستە ئەمانەوی لە میزوی
ئە دەب ، لە قازانجی میزوی ئە دەب لە ئە دەبی زمان ، لە میزوی ئە دەبی
کوردەو قە بە کین هەر وە ها ئەمانەوی ئەو بەزاین کە ئە دەبی کوردی
چە کردەو بەکی بۆ بەرامبەر بە قەوی کورد ؟ و چە گورانیکی بە سەرا ها نوە ،
و هەر بەرە باییک چە کە لکیکی لە شاعری دەوری خوی وەر گرتووە ؟ .
یا ئە دەبی ئەو شاعرە چە کارە ساتیکی نواندووە بەرامبەر بەو ناوچە بە کە تیا یا
زیادە ؟ وە مەردەبی دەوری ئەو چە عەقلیەت و رەشتیکیان بۆ کەوا لە میشتکی
ئەو شاعرە دا دەنگی داوە نوە ؟ وە کەل ئەمانە شا بەراورد کردنی
ئە دەبی کوردی لە کەل ئە دەبی غەیری کوردا جاری :

ئە دەبی زمان

مە بەست بەم ئە دەبە ئەو کە و هەر و قە جوانانە بە کە لە دولیوی شاعرو
ئە دیب و نوسەری ئەو قەومە دیتە دەروەو و تەبیر لە خەیلی نازکی عاقبە بەکی
پێرو باوەرریان ئە دانووە . ئەمان زمانێ زمانە کە یانن ، بۆ لێولی باغی ئە دەبیانن ،
بۆ یە وانه چونکە ئەو شتە ی ئەوان ئە یلین شعور ئە بزوبنی ، گیان ئە لە خزی .
کەوا بۆ ئەمان زمانە کە رایەنن و بەرزی ئە کە نوە . دیسان ئە دەب وە کو چون
ئەمە ئە گریتەو ئەو شت ئە گریتەو کە هەر شتیک لە هەر زمانیکو لە هەر
زەمانیکو لە باری عیلمی ، یا دەستکردی جوان ، یا پیچە بەکی نایابا و ترابی .
سەر ئەم قە بە هەر شتیک شاپەرری خەیلی شاعریک ، یا دەست نە خشی
دەست رەنگینیک ، یا پیچە گەری پیچە سازیکی گەشتینی ئە دەبەو بە
ئە دەب دالە نری .

میژوی مهدب - کو ترا میژوی مهدب مه بهست عیلم وزاینکه که باس
له چونیته لوغت و زمان وشتی جوان و مهو شمرو نویسنه نه خفینانه مهکا
که رولهی مهو زمانه له لاپهره میژودا بو پاش خوی هیفتونهوه و باسی مهو
بهزری و نزمیانهی مهکا که کارهسانی دهوران به سر یا هیناوه . وه کو همه
مه گریتهوه مهو مهوش مه گریتهوه که دواز و قسه کردنه له مه حوالی هه لکه ونوانی
ماشانی قه لاهم و شمرو زمان و هه لسه نگاندنی داتراو و پیر و پاره دره کانیان
له گه کار کردنی مه ندیکیان له هه ندیکیان له باری فیکرو پیهدا... جا میژوی
مهدب تا بهم مه ضایه شیکی تازه بو ئیتالیایه کاف له سدهی هژدهههه
میلادیدا هم ناوه یان بودانا ، که روزه لات و روزاوا خویان لیکه هه لسو هم
ناوهش کونه ناوهوه .

هه به که لهم تاریفاته که پیاو سه بری مهکا لهوانه مه مانجیه کی تاییه نی بی
بو میژوی مهدب . مه کینه به جوریکی تیکرانی ، تاریخی میژوی مهدب :
زنجیره باسکردنیکه که له گه زمان و زمانا هانیت ، باسی مهو هتانه بکا که
کتیبه کانا نوسراوه نهوه ، له سه بهرده کان هه لکه نراون ، له لاپهره
روژنامه کانا خراوته بهرچاو - که دیاره مه مانه نه عبیر له مانفه له فیکر
مهوه نهوه - ، وه یا عیلم و هونه ریک به پیاو پیشان مه دن ، وه یا بهرزه مجرری
کاره ساتیکن . هه وهما هه له ژیر هم مالما پیدا مهوشی تیدا به کلهس
له زاناو هه کیم و کتیب دانه کانیی بکاو ریگو و پایه هونه و عیله کانیان
بو دهرخا . مه بهست له مانش هه مو هه بو مهوه به که پیاو بزانی له ره ورهوه
روزگری پیهدا له چه وختیکا عیلم ، یا پیغه ، یا هونه بهزری و نزمی
بهسرا هاته .

کلهکی میژوی مهدب : - مه مه ماشکرایه که میژوی مهدب ماشنا به
نیکی زوری به زبانی قومهوه هه به ، چونکه تا گاداری پیهدا کردن
بهسرا زملن و لوهضو مهو هتانه که له کردموی مهقل و ده به کیکه لهو

بناغه هــره قايماڼه كه قومبيك به كيه تي وشهرف ومابه ي شانازي خوي
له سر داله مزريني . نه گهر قومبيكت ي بش كرد لهو ته دهب و عيلانه ي
كه باو پاپيره وه بوي ماره نوره و ناو مبدت كرد له پير روه ي كردني هغه تاي
قومبيك ته دهب ي خوي ، نه وه هيجت له گه لنه كړدوه نه نيا نه وه نه ي كه مهارت
كړدوه و رايه كيشي بولاي ديلپه تي هوشو فيكر كه نه مه گه لي خرابتره له
ديلبه تي سياسي ، چونكه نه خوش گوتن و به سوخړه كړني له ش دوريه
به دارو درملن چا كه بيته وه ، به لام مي فيكرو هوش سرديكه يو نه وه
قومه كه هيج پزيه كيك ناتواني درملاني بكا .

بش كردني ميژوي ته دهب : - ميژوي ته دهب ي برايكي بربر روه پشته ي
ميژوي سياسي و كومه لايه تي هه مو قومبيكو به ي به كه نايانسكرت ، بگره
ميژوي ته دهب ي له چاو ميژوي سياسي دا به نرخرو به كه لكتره و مه سه له گيلن
وه كو مه سه له ي فيكرو كړدوه و باور ورو هيز وايه ، هر بزوتنه وه به ي
كومه لايه تي و سياسي گوماني بيدانيه كه له تازاده ي فيكر به وه سر هه لثدا ،
ته مه ش به كم جار له هر زماني شاعرو له نو كي قه له ي ته ديب و عالمه كانه وه
ديته به هم ، له مانه وه ورده ورده به هوي نو سينه وه ي نو سه ره كان و
خويندنه وه ي خه تيبه كانه وه ته نه نيته وه يو مرمدي تر و ئينجا بزوتنه وه سر
هه لثدا . جا له هر نه مه ئيمه ش ويستان ميژوي ته دهب ي قه وي خومان كه
« ميژوي ته دهب ي كوردي » به به گورراني زه مان و هالو هوالی كومه -
لايه تي و سياسي بگين به سه به شه وه :

به كم : ته دهب يكي زور كوني چيركي و رازونياز تا نه گانه سه د ساليك
پاش سه ره تاي سه دكاني ناوه راست و توزي پاش سه ره تاي ئيسلامه تي .
دوهم : له سه ره تاي سه ده ي حه و نه ي پاش ميلاده وه تا نه گانه سه ده ي
حفده هه ي ميلادي ، كه دوسه د - اليك دواي دواي هاتي سه ده دكاني
ناوه راست نه گوي .

سپهم : له سه ده ي حفده هه ي ميلاده وه تا ئيمر روز .

سره تامي د امانتي ژوب

ټيمه که قسه له ټده دې و ټده بيانوره ټه که ښ له پيش هه مو شتيکدا پيوسته
بزائين ټده دې چون داهاتوه ؟ .

ښي گومان ده وړيکي زور زور به سر ټاده ميزاد داني پهر يوه و ټا گای له
هېچ جوړه که ښ و به ښيکي نوسين و خوښندنه نه يوه ؛ ټا گای له و نه يوه
ده وړيکي به سراديت که روله کاني چا و ټه بر نه ټه و هه او خاک و ټاوانه که
باو باپريان نيایا زياون بو ټه و به لکه به ښي روحي بان ليانه و ده ست که و
بيکښ به ټاور شيني دليان ، که چي هېچيان بهر چا و نا که وټ ا .. راسته ټه
به لکه به دست نا که و به لام ټا ټي ټيمه شې بکوي نه سر ټه و باورده و بلين :
ټه و ده وړه که نوسين و خوښندنه نه يوه ټده پيش نه يوه ؛ چونکه به ښي
شک ټاده ميزاد له پيش نوسينا قسه ي کرده وه ټه قسه يه خالي نه يوه له
ټده دې و له پيرو باورده که ټه ميان « ټان » ي ټده به .. ټه ټاده ميزادانه که باو
باپري ټيمه و له ټه شکوت و چولو بيا بانه کانا رايانه يوارد که ټه که وټنه
ټيوازه و له گوښي ټا گردانه کانيانا کو ټه بونه و قسه و ده نکو پاسي ټه و يان
ټه گرايه و که ټه و روژه چون بهر ننگاري دررنديه که بوون ؟ و چون
خويانيان لي پاراستوه ؟ و چون له ټاو و روبار پهر يونه توه ؟ و چون
له و چورغه خويانيان رزگار کرده ؟ .. ټه خوره شتانه هه تازه مان هاته
پيشه و ټه مانيش هاتنه پيشه و ، له مه و په به که سر که وټ بو پياهلوتن
به خويابه کاني شه و و روژو چا که خراپه . واي لي هات کورده کان داستاني
باو که کاني خويانيان ټه گرايه و بو زار و له کاني خويان . بهم کرده و په
بناغه به کيان دانا بو ټده دې ، نه و که هر بو ټده دې به لکه بو ياسا ، بو
ده و شت ، بو ټاين .

هم قسه به که نه بلین وه نه بی هه وای پیوان بی ، به اسکو له روی به لنگو
 سوراخوه نه بلین ، چو نسکه کوتر چیرو کیک که گه بشتوته نیمه وه سکو
 نه ماشا نه کری پر به نی له ناموزگاری و تاقی کردنه وه وشنی به که لک دهی
 نه مه پیاو بکی ساو بیکه ناتوانی نه مه دابی ، به اسکو گه لی ده ورو گه لی تاقی
 کردنه وهی دیوه تا گه یفتوته نه وه وشته که نیسته نیمه کو بمان لی نه بی .
 دوه هم نیستهش له زور شوینی سهر زه ویدا گه لیکتری له و تاده میزاده سادانهی
 ده وری نه وهل هه ماونه نه وه . داستان و نه فسانه ی نه مانه که له ناو خویانا
 نه بگر نه وه داستان و نه فسانه ی را بواردنی تاده میزادی ده وری نه وه لمان
 پنهان نه دهن .

له مه وه نه مان بو ده رکوت که نه دهب زه مانیکی زور دور و درپژ هه
 به سهر زبانه وه بو ، هم نه یگیر رایه وه بو نه و نه و بو نه و ، فیتنه قه له ی
 دبیره کاغز . وه کو نیسته که سه ده ی بیسته مه و دنیا پهرده بکی تری
 وه رگرتوه که چی نه ده بی چیرو کی و خه یالی کورد هیشتا هه نه که وتونه سهر
 کاغز ، نه مه یان چا کتر به لگه به که بو نیمه که سهره تا نه دهب له قه و میکه وه
 سهری هه لدا وه هیچ نا گایان له نویسن و خویندنه وه نه بو وه که را بو ژبانی
 تاده میزاد له سهره تا وه تا نیسته هیچ ده وریکی نه بو وه که خالی بی له نه دهب .
 نه وه نده هه به شعر ی له پیش نه وه دا وتوه که نویسن - نثری فنی - به بدایی ،
 چونکه شعر زمانی وجدانه و نویسن هی نه قل ، پیاو هه ست به وجدانی خوی
 نه کا له پیش نه وه دا که نه قل بکا به تاله تی فیکر کردنه وه .

تاده میزاده سهر وپی رونه کانی پیش تاریخ که به داره کانا هه لئه زنان و له م
 لق باز دیان نه دابه نه ولق هاواریان نه کرد: «را ، را ، را . بو ، بو ، بو ، تا هم
 ده نگی نه وان بو به بناغهی نه و نه ده به که نیسته نیمه بی نه این « شعر » ؛
 تا هم ده نگی که نه وان گمه گیان بی نه کرد له هه لپه رر کیدا ، زیره
 زپرریان بی نه کرد له تورره پیدا ، نر که نرکیان بی نه کرد له شهرردا بو به م

قالبه که نیمه پیسته وشه ی جوانی قافیہ داری پی دا عمر پڑین و بهر وشانه
 تعبیر له خیالاتی زور بهرز نه دینه وه . کهوا بو شعر به کمین پایہ ی نه دہ به
 هر هات و سرگوت هه تا وای لی هات له وجدانه وه به لاماری دا بو نهقل که
 نویسن - تری قنی نه .

شعر له هه مو ده وریکا له هه مو قه و میکا گورران و هه لسو کهونی به سهرا
 هاتوه ؛ سهرا تا به جور یکی ساده به بدا بوه و نه عبیری له عاتفه داوه ته وه ، له
 پاشا خزمه تی جوان کردنی وشه ی کردوه ، له پاشا له م قاپیه وه نه وه نده چوه نه
 زوره وه هه تا عاتفه ی له ژیر جوانی وشه دا پلیعاندوته وه ؛ هه را تاماچی جوان
 بوئی وشه که بووه . له پاشا مهردم بهرگیکی تریان له بهر کرد کهچی هه مر هه
 له قافیہ ی خوی نه گوت . له پاشا نه مانه چاریکی تر شعر که درراوه ته وه بو نه وه
 تعبیر یکی ناز که له عاتفه بداته وه .

که زانجان شعر به کم پایہ ی نه دهب بوه ، نه بی نه وه ش بزاین که به کم چار
 کاهن و پیانو و تابلینیه کان قانی نه دده بیان کردوته وه ؛ هاتون سرودی جه ننگ و
 چیروکی پالو و انان و بیرو باوه رری تابلینیان خستونه قالی شمروه بو نه وه چا که
 له بهر بکری ، له پاشا له بهر نه وه که نه دهب سیبه رری کومه له بهی کوررانی
 چونیه تی کومه لایه تی و سیاسی نه دده به کش گورراوه ، هه تا کومه ل به هو ی
 بناغه ی ماده وه بیشتر کهونی نه میش پیش کهوتوه ؛ نه بینن له سهرا تادا
 له بهر نه وه یاسای کومه ل ریکو پیک نه بوه و هه ر له شاخ و کیو پیو یستی
 زبانی به راو کردن و جانه وه ر کوشتن بیکه پیناوه نه دده به کشی هه ر له و پایه دا
 بوه ، که تالاه به لیواری نه فکاری پرو پوچدا و خی داوه نه هیزه کانی
 نه بیمت نه دده به کشی هه ر نه و به رده به وه رگروه ، که پله به کی تر هاتوته .
 پیسه وه نه دده به که بوه به جور یکی تر . نه م زیانه که نه م نه دده به ی گوررپوه
 هه مو ی له به ندو باوی تاپورپه وه سهرا هه لته دا . له م قسه به نه وه ملان بو
 ده رنه کهوی که هه ندی کهس له پیناوی تاپورپه که بدا زوری به بدا کردوه و

تازوڅه څي خستوهو به هوی ټو و ټازوڅهوه بوه به گه وره ی هه ندیکي تر ، که
 هم یاسابه داهات کردیه کاری که یاسای سیاسي په بداییت ، که هم دوه
 په بدا بون کاره ساتی ټه دهب کوت به باریکي تر دا ، که وته ټو باره که به شعری
 جوان ته غیر له ماتفه به کی خوین بزوين بدریته وه و بخوینریته وه و مردمه که
 هه غرړینی بو ټه وه دهمسته دهمستوبړه ستن وشاعری هه دهمسته په شعر بهری
 خوی بکا به کږ ټه ویترا ، یا بیت به شان و بالی خپله کی خویدا و تانوت بدا له
 خپله کی بهرام بهری . ټه مانه هه مو کردیانه کاری که شه خپه تی تا که - فهد -
 توی دهر گوی به لام نه وه که زور . .

* * *

له پاش ټه مانه وه یاسای « ټو تو کراتي - حکمی مطلق » له قومي ده ورو بهری
 رو باره کانا داهات، ټه مانه به هوی نزدیک بونیان له ټاوه وه خبرو خیراتي کشت و
 کالیان زور بو ، به ته بیعت خوارده م - تی له جاران گه لی زور تر بو ، له
 مه عنادا هم خوارده مه نیه زیانر ټه گویته دهمسته ټو که سانه که گه وره تر و
 به یز ترن ، لیرده یاسای پادشاهی هاته پیشه وه و بهر بهر بهری سهند ،
 ورده سهر و که و ټاغا - که جاران هه خپله بو خوی سهر و کیکی سهر به
 خوی هه بو - هه مو که و تنه زیر فهرمانی ټو پادشاه وه ، وای لی هات پادشاو
 دهمستو پیونده کی بون به بهر بهر که ، رده به کی مردمه کش بهر بهر که ،
 به ته بیعت ټو که سانه که خوا پیداوی شعری چیرو کی و ټه دبه بی مافه بون
 که و تنه بهر ز کرد نه وه ی پادشاو دهمستو پیونده کانی ، هاتن به ټچانو بالی خوا -
 کان و ټو که سانه دا که بهر دي بناغی « ټو تو کراتي » یان داناهه . جا ټه مه
 ټه وه به ټیمه پیشان ټه دا ټه و ټه دبه به ټو تو کراتیه که چوه ته پیستی شعری
 چیرو کی و شهر و شور و ده هیچی تری بی نه گه یاندوه نه نیا کاره ساتی کی مادی
 نه بی که بو به ظاهر به کی کومه لایه تی . . له م گور رانی ټو تو کراتیه دا کومل
 نه تماشا ی به کیه تی خوینی خوی ټه کا ، نه به کیه تی نه زادی ، به لکو هیزی

پادشا هم مویانی کردوه به به کتو بهرامبهر بهمه سهرانه له ورده سهر و که کان
 تهستینی و گویا تهیانپاریزی له دوزمن ، له مان وایه پادشا راست ته کا
 تهیانپاریزی و بو تهوان تهزیت ته کیشی بهلام له راستیدا وایه ، به لکوله بهر
 تهوه به که ته سهرانه به له دهست دهر نه چیت . جا له بهر کاره سانی ئوتو کرانی
 پادشا ، ورده سهر و کتو و رهمه کی مهردم خویانیان له فیکر ته چیت و وهیچ
 شتیکیان به دلا نایه ته نیا گه وره بی پادشا و هیزی پادشاهانی .

کاره سانی ئوتو کرانی گه لی قهومی له ژیر تاقه یاسایه کدا کو کرده وه ، ته
 قهومانه سهر به که له ته لیک لیان داوه و له ئاوازیک خویندویانه ، ته بیعتی
 کو بونه وه که یان له ژیر ته خپوته ی ئوتو کرانی ته دا ته کانه کاری که به عه له تانی
 به کتو شنابین و له ره وشت و عاده تی به کتو و هر گرز و له ئاخردا فیکریک له
 حالی خویان بکانه وه ، تهمه سهر ته کیشی بولای شارستانی وشت داهینان ،
 سهر ته کیشی بولای ته وه که بازرگانی بیگانه بخریته بره و . سهر کیشانه کچی
 له بهر ته وه به تاوه کو ئوتو کرانی بتوانی بازاری پیچه سازی و کشت و کاله
 که ی خوی پیچی خا . ته مهش دیاره : هر رهخت که پیویستی مهردم زور بو
 ئاره زویان زور ته بی ، که ئاره زویان زور بو به ته بیعت ته ده بیش به له پهل
 ته بیته وه ، چونکه کا برا که گوررانی به سهرامات ئاسوی خه یالی بلاو
 ته بیته وه ، ته ده ب له قهوه ته بی به نوسین و روه و پیشه وه ئهروا ، ئیجگر
 بویش روه و پیشه وه ئهروا چونکه نوسینه که ورده ورده له ته ده به
 ئوتو کرانی ته که ته ذیت و تهیکا به ته ده بی دعو کرانی .

له دهوری ئوتو کرانی ته قهومه شارستانی کونه کان ئا گادار بونه وه و
 ئاشنا بون به (تمثیل - لاسانی) کردنه وه و خییان دایه باسو خواسی ئایینی و
 ته فسانه ی پررو بو ج ، له مه وه روحی ته ده بی له چاو دهوری کومار لیشینی و
 ده ره به گیدا گه لی بیشتر کهوت ، ره کو ته بینین له « بابل » دا پادشا و کاهنه
 کان ته چونه کو بونه وه ئایینه کانه وه و په رستا گاکان ره نگیکی شانوی وهر .

ته گرت ، ههروه ها میسری کو نیش هه لهرری کو موزیقایی له پهردهی شانویهکی
 ئایینیدا گیراوه ، وه کو چون « کورد » کونه کان گه لی جار ره وشقی ئایینیان
 له شیوهی هه لهرری کو سه مادا نواندوه ، یونانی کون - که هومیروسی شاعر
 باسی ته کا - جه ژنه پیروزه کانیا به کو بونه وهی سه ماو گورانی و لاسای
 دروست ته کرد . ته مانه هه مو گه لی گه لی به رزتر بون له وه وه که ئاده میزاد
 ده شته کی و کیوی بو ، چون که به ئاشکرا له ده وه ده ته یینین که شعر
 - چه می کورانی چه می سه روو شور - پله پله سه رکوتوه و گه بشتونه
 جه پویه به رزی ، له فیکری دررنده کو شته وه بو به و فیکره که شاعر
 اسی ژبانی ئینسانی پوشر اوو رواله ئی بکا - که ژبانی عاتفه وه وشته و ماده ته -
 به ئایینه ئی خو شمیری چیرکی هه ر قسهی لیوه نا کری ، پویش وا به رز بو
 بو وه چون که گه وهی راسته قینه - که پادشابه - په بدا بو ، بو به خاوه ن
 سامانیکی وه ها نه له وزه ی سه ر کومارا بیت - له ده وری عه شه تیدا - وه نه له
 وزه ی سه رو که دا بیت - له ده وری دعو کرا تیدا - ، ته نانه ت زور گه سی له
 مه ردمه که ته یانوت پادشا راسته و راست له خوا وه فه رمان وه ته گرت و
 نماینده ی ته وه ، ته گه ر ته و له پشتی ته بی وایه م جو ره زل نایی ، خو ته گه ر
 ته و پادشابه پاله وان بویه و له فررو فیلی سه روو مه بدا انداری شتیکی بزانیابه
 ته وه ئیتر چکی له خوار خوا وه بو ا . جا سامانه گه ی پادشا به خوا زانینه گه ی
 کردانه کاری که شاعر به جو ره ئا گری ئی به ری بو به رز کردنه وه ی شمیری
 چیرکی .

نوسین - تری ئی له ده وه ی ئوتو کرا تیدا پایه ی هه ر له وه دا بو که به
 ده ور ئاموز گاری ئایینی و راز و نیازی جادو گه ری و باسو خوا سی جنو که و
 کاغه ز نو سیندا هه لیته خسته وه ، له گه ل ته مهش ته گه ر ته ماشا بکه بن له چاو
 ده وری کومار نشینی و عه شه تیدا هه ر پیش کو توه ؛ وه کو له چیرو که کانی
 بایلو ته فسانه ی گه ی ئا گردانی کوردو داستانی هیندو رازی میسریه کا کا

له پېښې ، له موه نډه هه په تری ئو نو کړانی کفلی کړا تیره له شعره کوی ،
نه مانه ووی ترو مانه ووی شعر نه مه مان پېشان نه دا ، به لام به پېچموانه ی هی
کور دی ، نه میان تړه کوی ماره تړه و شعره کوی تیا چوه ، له لایه کی تر پشه ووه
نه پېښې که به سره هانی موزیقای تری فنی به ته وای وده ونه گیراوه ، نه وه که
هر مه ووه خته به لاسکو ئیسته ش دیسان ریچکه به کی ری کوییکه بو تری فنی
هر نه .

ماوه به کی باش بهم جوړه روښت ، کونوپرر دیمو کړانی له ماسوی
ماله موه دهر کهوت وکړ دپه کاری که تاره زوی باوه رری تابوری به رز بیت موه ،
دوزه رده ووه کان - مستکشف - کهوتنه هه لسورزان بجی به جی کړدنی ناو و
ژبان و بو زور کړدنی مال و سامان ، له موه هه نندی پیاوی تر به بدابون و
هوشیان دایه سر په صتی تاکه - فهد - و پختیان له ئو نو کړانی هه لاسکرد ،
به دنیادا گهران و له سر چاوه ی باوه ررو خوینده واری و تاره زوی هه مو
قه و میکه ئاویان خوا رده ووه ، به نه بیعت نه مانه ئیر له وانه نابن که خویان
په ستن به یاسای ئو نو کړانی و دیکتاتورې ' تاقه بادشاهه کوه - که قسه ی موه
له سر قسه ی گه وړه و بجو کی شه عبه ووه بیت - به لاسکو کوششی ویران کړدنی
دارو به ردوی موه بناغه به نه گن و خه ریکی به بدا کړدنی پختیان نه بن بو موه
مو یاسابه به ته وای هه لگرن و یاسای دیمو کړانی له شوین دانین . ئامانجی
هم یاسا تازه یهش ریز نانه له شه خستی تاکه و به شدار کړدنی نه ی له سر به خوی
زانی . دیاره هم ئامانجی هه به بویه باوه رری تازه داهیزاو و پیغه -
گهری تازه داهات و به بی پشو بو پیغه ووه هه نگاوی هاوښت . جا مانه
هه مو بون به هوی موه که نه دده ب پرده به کی تری به سرا بیت و بگوښته
ماله میکی تړه ووه .

نه گهر سنوری نه دده بی عه شرفی و خپله کی تاقه هه واریک بو - چونکه

بو بو به مده بی تیره یسه کک ولایان و ابو ته نیل ره گمزو خوینیک کویان
 نه کانه وه ، وه یا نه گمز مده بی ئو تو کراتی بابنه ندی تاقه پادشاهه کک بو چونکه
 لایان و ابو به گه وره زانینی یکیکی تر له ده سه لاتی نه قلدا نیسه — مده بی
 دعو کراتی بو به مده بی عالمیک و یاسای خیله کی و ئو تو کراتی وه کو تومار
 پیچا به وه ، سه ربه سنی و ئزادی دا به هه مو تا کیکی ، گه وره و بچوکی
 جیا نه کرده وه ، ئاغه و جوتیاری به لاه به کک بو ، نه و سه ربه خوینی
 تا کیه و شه خسته نی زاتیه که نه بدا به گه وره تر پیایو یکک هه ره نه وه شی نه دا
 به بچو کتر که سیک . دیاره هم سه رکه وتنی مده به بو ته قدیری نورد
 لغه دوانه ی سه رکه وتنی کومه له کیه و سه ربه که له کومه له و مده به نه بن
 به ئارینه بو نه و پتریان .

مده بی دعو کراتی راسته قینه مانعا له لی بوردن بو به زه بی نه داته وه و مه یل
 به لای نه وه وه نه کا که تا کک به ربوه به ریت . جا هم جو ره مده به نه گمز له
 سه ره تا وه یاسای ئو تو کراتی بالی نه کیشایه به سه ریا و مه ردی نه خسته به ته
 زیر نه شک نه جو وه نه و کومه له نه دیب و به فیکرانه ی تیا سه نه نه که وت که وا
 بانگی ئزادی بده ن و داوای شتیک چا کتر بکن . نه مه ش دیاره که
 جیا یکی زور هه به له به بن مده بی ئو تو کراتی و دعو کراتیدا ، چونکه و
 ئو تو کراتیه که هه ربو به رزبونه وه ی تاقه تاقه که سیک بو به ، به لام هه
 دعو کراتیه که به پیچه وانه ی نه و کوشش نه کا بو به رزبونه وه ی مده بی
 لاسایی — تمثیلی — که نه مه ژبانی ره مه کی مه ردم پیشان نه دا . نه مه خوی
 هم کرده وه به نه نوینی له لایه کی تریشه وه کو بونه وه ی مه ردم له شاره کانا و
 چاو بر بلیان له سه ره نه جایی روزانه و خه لک تاقی کرده وه بانیش
 به تیوانی نه کا . به لی ره نه کی مده بی لاسایی دعو کراتی وه که مده بی
 شانوی ئو تو کراتی لایه نه گری باره گای پادشاکان و ژبانی ئابینی شهب
 نه گری به لام له به ره نه وه که هه ره له گه له نه و شتانه دا خه ربکه که ئاشنا به نی

غمریزه و به ییمه تی ئادمیزادی هه په گهلی گهلی له ئوتو کرانیه که بهرز تره ...
 سه ره تا په گم کس که شانوی رابواردنوی که یاندنی بو نیکرای مهردم
 دانا کوماره کانی « ئه سینا » بو ، به راستی ئه مان ئه ده بی لاسایی یان که یاندنه
 چله پوپه . که ئاوروپا باوه شی کرد به دعو کرانیدا ئه ویلی هه شوین ئه سینا
 گوت .

شعری له مه ده و ده به دا شان به شانی گوردانی ئه وان گورراوه ؛ سه بر
 مه که ی شعری ده وری عه شه تی و خپله کی کابرا خوی ون کردوه و نه نیا روخی
 خپله که ی نه بی هیچ عاتمه به کی زانی نری لیوه ده ر نا گدی . شعری ده وری
 ئوتو کرانی هه خه ربکی بهرز کردنه وری پادشاو ده ستو پیوه نده کانی و خوا
 کانه و هیچی تر . به لام شعری ده وری دعو کرانی شاعر هه ست به بونی
 خوی ئه کا و عاتفه ی زانی خه وی به بوختی ده ر ئه بری ، ئه و نده هه به له
 شعری چیرو کیدا پیچه وانه ئه بیته وه ؛ چونکه می ده وری ئوتو کرانیه که
 بهرز تره ، هوه گش ئه وه به هه ر که که بنو به بنی کومه لابه تی نیکچو ئه و
 ریچکه بهش نیکچو ، نه نانه ت ئه گه ر یکیک بیو یستابه عاتمه به کی قه ومی به
 باسی رابواردنی رابوردوان بنوینی به نای ئه برده بهر نو سراوی تاریخی و
 ئه و نده گوینی به شعرو چیروکت نه ئه دا هه ندی له شاعره تازه کان وه کو
 « ملتن » ی ئینگلیزی و « خانه ی قوبای » و یستیان شهردو هورو له شیوه ی
 ئوتو کرانیدا زیندو بکه نه وه به لام هه ر پیاو نه کرا . ئه و نده هه به
 ئه گه ر پیاو بیته سه ر نو سین ئه بینی له هیچ ده وریکا جوانی و بهرزی
 ده وری دعو کرانی نه بوه که ئه مه ته لیسیمیکی سه یره ؛ چونکه ئاده میزاد به
 هزاران سال قسه ی کردوه له پیش ئه وه دا که (هیرو دوت) و مهردمی تر
 بینسه کابه وه ، که چی وه سکو بلیت ئه و هزاران ساله چاوه ربی ده وری
 هیرو دوت و ئه وانی کردوه . ۱

له لایه کی تریشه وه دیسان ته ماشا ئه که ی ، ئوتو کرانی و ورکی گرنبو له سه ر

ههوه ئه بۆت : « تاكك - افرد - بو ده ولات و فەرمانداره » كه چى به بچه -
وانه ي ههوه ديمو كراتى ئه بۆت : « نه ا ده ولات و فەرماندار دروست كراوه
بو تاكك » جا له بهر هم بانگه ي ديمو كراتى وا ئه بئىرى ههوه - سوچيكه
بزوتنه وه به كي كو تو پررى به سه راهات و بو پيشه وه ته كانى دا چه له داهينان ،
چه له ئه ده ب . هه ره له بهر ئه ماش بو كه نوسين به هه مو چه شنه كه به وه وا به
خبرايى پيش كهوت چه له باهت به ژوه وه ، چه كاغەز و وتارى ئه ده بى ، چه
نوسينى كه پ و گانته و خه لسه فى كه ئه مانه هه مو كرديانه كارى كه روزنامه و
گوفار بينه كا به وه .

هه وه به ره ره ولاتى كو نه

له باس پيشودا بومان ده ره كهوت كه سه ره تاي ميژوى ئه ده ب پيش
نوسين كه وتوه ، بو پيش وا بو چونكه به شه و كو ئه بونه وه له گو يى ئا گر دانه -
كانا سه مايان ئه كردو به سه ره تاي روزه كه شيان ئه گيرايه وه ، له باشا كه دنيا
پيشتر كهوت توزى فيكرى خواناسى بهيدا بو ، گوراني و هه لپه ره رليكه يان
خسته پيشى نو بژ و نزا كردنه وه و ده نكيان بهرز ئه كردوه و هاواريان پي
ئه كرد . به تابه تى كه ئه چون بو شه ره كا هنه كان له پيشه يانه وه به سه رو د خو يندن
سوزيكى تر يان پي ئه دان ، به ره به ره هه ره نه وه به ك كه ئه هات شتيكي تىرى
لى زياد ئه كرد ، تا كه وته ده وريك كه ئه ده ميزاده كه كهوته سه ره ئه و با وه ره ره :
ئه گه ره بيتو هه ره به م جو ره بيليته وه هم داستانه ي له ئاخرا هه ره له فيكر
ئه چيته وه . هم پيوستيه خستيه سه ره ئه وه كه خهت نوسين دا به ينى .
سه ره تا فيري نوسيني وينه ي شته كه بو ، له باشا هه له كه ندن ، له باشا بزماري .
كو نتر شتيك كه له م رو وه دوزرا بيه وه - چه ند هه زار ساليكيش پيش
قه ي نوسينه وه ي « ته ورات » كه و نبيت - چه ند پارچه قورده و شك يك

بزه که له « کلدنه » دا بینراوه تڼوه و له پاشماوه ی کلدانیه کان بوه و کاره ساتي
توفاني تیا هه لکه نراوه .

واده رته کوی نوسه له ده وری کلدانیه کانا کری گرتی پادشا بوه ،
بو هه ر لایه که چوبیت ته ویشی له گهل بوه و کاره ساتي شهر و شوروی
پادشای له سر ته و پارچه قوررانه به قالب هه لکه ندوه . هه ر ته م کلدانیانه
دو ده سته نوسه ری تریان بوه ، یه کی کا هنه کان که نوشته و نرای نویزیان لهو
قالبانه هه لکه ندوه ، یه کی جونیته تی کشت و کال و سیاسه ست و ته صتیره
ژمیریان هه لکه ندوه .

ئەدەبىي كۆرۈش

ئاقىستە باسى چۈنەن ئى سەرەنەن مېزۇن ئىدەب و تۈزى لە بەددا بۈنى
ئەدەب لە رۈزەلانى كۈنەن كەرد ، ئىنجا ئەمانەن لە ھەر بەك لەم پارچە
زەنەنەدا كە كۈتۈنەن ئەو رۈزەلەنەن خاۋەن ئىدەب و ئەدەبىيات بۈن بە
ئەندازەن دەسلەت قەبە كىان لېۋە بېكىن ، بو ئەو لە پاش خۈندەنەن
ئەم كىتەب پابەن ھەمەن بە جورىكى تېكرانى دەر كۈن وە بە تايەن ئەو
بېتە دلمانەن كە ئەدەبى كۈردى وەنەن ئەو ئەندە تەرىك بىت لە عالم كە
مېزۇن ئەدەب پىزى لى بىتەن . بەسكو بە تەۋاۋى ئەو مان بو دەر ئەكۈن
كە ئەدەبى كۈردى ئەتۈن ئاكي تەرازۈن خۈن راشت كاتەن .

كۈرد بە كېكە لە قەۋمانە كە لە رۈزەلانى كۈن و تازەدا بۈن ھەۋارو
ھۈن ئا كۈردانىكى لە سەر زەنەنەن بو خۈن دا كېر كۈدەن تىيا ستارى
كۈتەن ، كۈرەنەن رۈزگار وە كۈ ئەدەبى قەۋمەكەن تىر دۈست كۈدە
لە كەل ئەمىدە ئەو ئامانجەن ھەر نۈاندەن ، ئەمە ئەو كە تەنبا دلسۈزىنى
بەسكو ياسا تەبىئەت و كۈرەن ئەم ئاۋە ئەر بۈزى .

ۋە كۈ باس كرا ، بەرەبەن مېزۇن چۈن تارىكەن ئەدەبەكەشى ئاۋا تارىكەن ،
ئەو ئەندە ھەبە ھەر قەۋمە بەن دەسلەنەن خۈن كۈشەبىكان كۈدەن بو
زىندۈبۈنەن ئەو ئەدەبىيانەن كە پىرو باۋەرر و رەۋشتو خۈن باۋ باپىرە -
كانىان بۈرە ، ھىناۋانە لە پاش دەمار دەم خستۈبانەن سەر بەرد و كاغەز تا
كە بىشتەن بە ئىمە ، بەلام ھى كۈردەنەن ھەر وە كۈ لە دەۋرى سەر تادانى
ۋابە ، ھەر ئەو دەۋرەن كە دەمار دەم شت ئەكېرەتەنەن كۈردەنەن راپور -
دۈانىان ئەۋنەن ئەو . ئەكەر ئەو شتەن كە ھۈن پىشكەۋتەن بەسە
ئەدەبى قەۋمەكەن تەدا ھاتۈن بەسەر ئەدەبى كۈردەنەن بىتەنەن ھېچ قەۋار

زمانیک گومانی له وده دا نه، ما که همیشه تائسته بهکی له وده به بهرزه کانی. عالم نه بو، له گه له وده ش تئسته که سهیری اق و پویه کانی بکری که لکي نه وده نه گری که ناوی بهیرته ناوانه وده، چونکه وده به کورنی که عبارته له: داستانی رابوردوان؛ له پهندي پیشینان؛ له شعری شاعران، له ده ست کردی ده ست ره نگیانان و له پیشه یی پیشه گران - که هر به ک له مانه پرده بهکی نه وده وده پیشان وده دن - له کوردیدا هه زو شوینیکیان بو خویان گرتوه، کونه کردنه وده وده ک نه خسته کیان نه وده نا گه بهنی که روت بوون له هه مو شتیکی، به لکو نه وده نه گه بهنی که پرده یی روزگار یا زوری سته مکار ماوه یی نه وده یی نه داوت که بیر له کر کردنه وده یان بکته وده، نه گینه وده نه یی نه مانیش له تاسمانی وده بدا نه ستیره به کیان نه بویت، هه یانبوه بو به تئسته من که وغه سه نه وده که باسیکی - به یی ده سلات - دورو دریزی لیوه بکم و بلیم: -

نه وده یی کوردی «سه» ریچکی گرتوه؛ نه فسانه و داستان، قسه یی نه ستق و پهندي پیشینان، هه تراوی نارکی خه یالی شاعران.

له کوردیدا هه ندي رازو نیاز هه به که به چاویکی وده نه یی بهرزه وده سهیر بکریت، به لکو هه روا به شتیکی خه م ره وینی نه زانن، به شه و له دیواخانان به کیکی دانه نیشی و نه بگریته وده؛ یا له کانی نو سندا نه بگریته وده بو نه وده نه غه یا خانم خه وی لی بکه وی، وه یا پیریژنان له گوبی تا گردانان دانه نیشن و منالی مال ده وده یی لی وده دن نه ویش بو یان نه گیریتنه وده. نه م جوړه شتانه له کوردیدا پی نه لین: «راز، چیروک، حه قبهت» تائسته هه روا ماونه - نه وده وده ما وده م نه یان نه گیرنه وده ..

داستان

«داستان» و «نه فسون» یی هه به؛ داستان زورتر بو نه بهردي پاله وانان

به کار نه هیزیت . وشه که له بنه رره تا «داواستان» ؛ واته شوینی جه ننگه و
 شهررو شورر ، وه یا « دادستان » ؛ واته شوینی عهدل ، له هر دوبارا
 وه کو عیلمی به بلاغه گهلی « تسمیهی حاله به اسمی محل » . در پز بونه وهی
 زه مان وشه که زمان کورتی کردوتنه وه بوه به « داستان » . « نه فسون » بو
 جادو و جادوگر نه وتری . نه فسون زمانی فارسی به « نه فسانه » ی ناو نه باو
 مه به سنی حه قایمت و جیریکي کر نه . پیاوانی عیلمی له کوردیشدا وشه ی نه فسانه
 بو کاره سانی زور کون به کار نه هین ، جابه و بونه وه نیمهش که وغان نه فسانه
 مه به ست نه و چیروک و رازه کوردیانه به گده ماو دهم بورا بوردن نه یگیرنه وه .
 طاله بیگانه کان وه کورده مه یی مودمه که گهلی له نه فسانه ورد بونه ته وه و
 کردویانه به عیلمیکی سهر به خو ، نیستهش له ناو کورده واریدا که بوتری
 چیروک هر وا به شتیکی خهم ره وینی نه زانن نه وه کک به شتیکی که بناغه ی
 نه ده بیات و بناغه ی کرده وه ی باو با پیریانه ، به لام بیگانه وانین ؛ به ته وای
 تیایا روجووز و گهلی قسه یان لیوه کرده . نیمه بو نه وه پابه ی سهرچاوه ی
 نه فسانه و چونیه تیه که یان بو دهر که دی له گهل نه و خهریک بونه دا کزانا -
 کافی بیگانه له گهلی خهریک بوون هندی له و قسانه که دهر باره ی سکراره
 لیره دا نه بنوسن بو نه وه که کوردیش وه کو بیگانه به کک بوی دهر که دی که
 چیروک عیلم و بونده نه وه کک نه نیا رازی گوینی تا گردان : -

فسانه

نه فسانه ، که « میثولوژیا » یشتی پی نه این ، هر چه ند نیم وشه به به و نه فسانانه
 نه وتری که ناشناخته یان له گهل خواکانا هه به به بالای نه وانا و تراون به لام
 له بهر نه وه که رانا کان قسه یان له په بدا بون و چونیه یی و رموزی نه فسانه وه
 کرده به عیلمه ککش سهر نه لین « میثولوژیا » . نیم عیلمه زوری له سهر
 رویشتون به تایبه تی له بو نا نا سهرچاوه ی فیلهای فیله سوفه کان بووه . فه یله -

هغه ګانې «یونانا» ته لږين : «هغه فسانه رموزو نيشانه به که يو ټولو شته نه شي و .
 هغه خلاقيانه که له ټاډه ميزادا هـ به . « پيرو باوه درری فته پله سوفه ګانې .
 « هغه سکندر به » ش وه کو « هغه فلوتين » و « هغه رفريس » له باره ی هغه فسانه دا
 وه نه بی دور بی له هينـ ګانې « یونانا » وه . له سده ی چواره مي پيش
 ميلاد دا هر له بابته هغه فسانه وه باوه درریکی تر به ناوی باوه درری « بوهيمیری »
 به وه . که هي فته پله سوفي يونان « بوهيميروس » يو ـ په پيدا يو . هغه ټولي :
 « هغه فسانه نه نيا هغه ندي قسه ی خه ياليه يو ټولو کاره ساتانه که له ميژودا روی
 داوه . « هر وه ها ټولي : « ټولو خواينه که له هغه فسانه دا باس ته کړين يا ټولو
 پياوانه که له هغه فسانه که دا ټولو ترين ټولو ټولو پادشاو پالو اتانان که سردون و
 زه ما يکی زور به سهر يانا تي به در يوه و له پاشا به ناوی « خوا » ناو ټو برين .
 ته نه انت پياوه ګانې کليسه له ميژوی کون و سده ګانې ناوه راستدا يو ټولو بهر
 به رده ګانې بو ته رسته کان بکن ټم باوه درری « بوهيميروس » هيلن گرت
 به ده سته وه . مه سه لا له چيروکی « زيوس » ي يونانيدا « بوهيميروس »
 ټولي : « ټولو پالو وانیک بوه و ګه لي شويني گرتوه و له پاشا له دورر ګه ی
 « کريت » سر دوه و نير ژاوه و دواي ټوه بوه به « خوا » . جا ټم جورده
 شتانه يو پياوه ګانې کليسه ده ستي داوه .

به لام له م ده درری دوايه دا وانه — له وه ختي راپه درريني ټاور و پادا —
 فيکړه ی هغه فسانه په رده يکی تری به سهر اها ت . له درز بڼه وه ی هغه مريکا و
 هغه هريفاو دورر ګه ګانې ټر قيا نوسيه دا عالمه کان هغه ندي هغه فسانه ی ساو بله کيان
 له مانه وه ده ست کهوت که بتوان بيکک به نمونه يو ده بربريني چونيه تي
 هغه فسانه ی کونيش . ټم زانايانه هغه نديکيان ته لږين : « هغه فسانه ته عبر له و
 ره و شته ټاينبيانه ټه داته وه که قوم ګانې ده وری ټو مل هروا به جور يکی بی
 سهر و بی وه ريان گرتوه به بی ټوه شتيک له بناغه که يوه بز انن ؛ گویا له بهر
 ټوه شتيک له ټاينه کوه بز انن ټم قسه و حه قايه تانه يان يو هغه ليه ستون .

هه ندىكى تر ئەللىن : (ئەفسانە لە قەومە سەرە تاڭى بەكەنەو بو ئەو داهاتو كە
شانو بالى بو ئەكەنىنى پى برازىلنەو) . هه ندىكى تر بەم جورە مەعنايان
لى داوئەنەو كە : گویا ئادەمىزادى زور كۆن نەبتوانىو لە حەقىقەتى شتىكى
و كۆرۇزىا هەزىكى تىرى ئەيىمى بگا لە ترسانا پەرستوبەتى و هیناوبە بە
چىروك و ئەفسانە رازاندوبەنەو .. هەركام لەمانەبەت یا لە هەربەكە نوزىكە
بەت وە یا هەجیان نەبەت لە مەزەندە زىاتر هەچى تر بەدەستەو نەبە ،
مەزەندەش پىاو ناخەنە سەر باوەررى راستەقینە ...)

نەمانشا ئەكەت قەومىكى وە كۆرۇنان لەسەرە تادا وە وە كۆرۇروپىبەكان
لەم دەورەى دوایەدا بە هەموو جور خەرىكى ئەو بوون كە لە حەقىقەتى
داهاتنى چىروك بگەن و زانای زور بەزىان قەسى لیو كەردە تا
گەشتو ئەبەك كە بو بە عەلىكى سەر بەخو وە ئىستەش لە ئاوروپا و ئەو
شوبانەدا كە پەندى خویندەوارىن زور زور گۆپى بە چىروك ئەدەن و گەلى
شتى ئەخلاقی و كۆمەلایەتى و سىياسى لە ژىرداستانى چىروكدا دەر ئەبورن .
ئىنجا مى كۆرد ، پىاو ئەو شەكى نامىنەو ئەم شتە كە ئىستە
ماوەنەو دەمادەم ئەگىریتەو لۆبچىكە لە سەرچاوەى زور كۆن ، لە مى
ئەو سەردەمە كە ئەگەر بە روزگارەسات و بەسەرھانىكىان بەسەرھاتى پە
شەو كە كۆبونەنەو گىرراویانەنەو . ئەگەر شتىكى زور بەلاجهوى بو بەت
دەماو دەم كەوتەو لە شوبىن هەوارگەى خوى پەرزىو بە شوبىكى ترو
زىادو كەمىشى پىو نراو .

ئەو جورە مانمایە كە بونان یا ئاوروپا لە بابەت چىروكەو لى ئەداتەو من
بەرامبەر بە چىرىكى كۆردى ناتوانم ئەو مانمایە لى بدەمەو ، ناتوانم بلىم
سەرە تا لەروى شەورىكى ئایىنەو بو خواكان یا بو بونەكانیان داناو ،
بەلكو هەر لە سەر ئەو كە كارەساتى ئەشكۆتەكان و ژبانی ساویدەكى
روزانەكەى خویان بو كىرراویانەنەو ، لە پاشا بە پى درىزبونەو زەمانو

گوررانی ژبان چبروکی تری واهاتونه پیشه وه که هینه کانی پیشوی له فیکر پردونه وه و قالی هم له گهل زهوقی وه ژبان یانا چا گتر ری گوتوه، که دهوری ئیسلامیش هاتونه پیشه وه ناوه کونه کان گورراونه ته وه به ناوی ئیسلامی و له پاش تمویش هی تری هاتونه سر . هم قصه شه پیچه وانهی وه نه که چبروکی ئابلیان نه بوه ، هیزه کانی ته بیعی و چا گو خراپه و تاریکی و روناک که لی چبروکی بو خستونه ته ناوه وه به لام مه به سته که ییسه پیش هم تاریخه شه .

چبروک

له چبروکی کوردیدا له بهر وه که له ناخر ده وریانا وه کو ژبانی سهره تا - بیان هر له سهر کو چهرایه تی ماونه ته وه زور تر وه و شتانه بهر چاو ته که وی که له گهل ژبانی ره وندا ئاشنا به تی هه به ، له شهرو شور ، له نیکلاوی ژنو و پیاو . - که کار ته که نه سهر غه ریزه و مانفهی به ک - هه یج چبروکیکت له کوردیدا ده ست نا که وی که خالی بی له یه کی لهم دو شته ، هه مه به چاوپیا خشان دنیکی تیکرای . له باریکی تایبه تیشدا ، له بهر وه چبروک شان به شانی وه و قهومه دپته خواره وه په رده ی ژیری و ژبانی کومه لایه تی و ته خلاقی و به رزی و فز میان له مه بدانی ته فیکری شارستانیتیدا ده ره بری .

که و ابو ته گهر چبروکی قه و میک بخویریته وه و به چاوپکی ورده وه پیاو لی بکولیته وه گورج بوی ده ره ته که وی که ته و قهومه تاچه پایه به ک پله ی بهرز بوه و چی له ناویا باو بوه ؟ . وه کو چوڤ ته گهر ئیسته چبروک نو سیک چبروکیکی نوی خیرا نانه و او به کی کومه لایه تی ، یا بهرز و فز میه کی ته خلاقی ، یا ره وشت و خو به کی ته و قهومه ده ره ته که وی ، هینه کانی پیشوی

با ئەر دەستەپە کە ئەر چىروكەيان داناوۋە يا بويان دانراوۋە ھەر ئەر
پەردەپە بە پىساو پىشان ئەدەن^۹.

كورد لە چىرىك و ئەفسانەى كوندازور دەپ لەمەندە بەلام كو نە كراوۋە.
تەوۋە نە نو سراوۋە ھەر شتىك ھەبۋە ھەر دەماودەم گىراوۋە تەوۋە و خويشى
ئەوۋەندە بە تەنگىگەوۋە نەبۋە كەنەكانە كارى تىباچىت و شتە بە نر خەكانى
بىرىت . لە ھەر ناوچەپە لە ناوچەكانى كوردەواری بە ھەزاران چىروكي وای
تىابەك ھەموى پىرىبەنى لە داستانى رابوردوان و لەچونىبەنى ژيان و كۆمەلەپە.
تيان و پىرىبەنى لەبەندو ئاموزگارى. ئىسە لىرەدا ئىم چىروكەى خواروۋە ئەخەپنە
بەرچار بەلام نازانرى لەكەى وە لە جەوۋە ختىكا كارەسانى چىروكە كە قەوماوۋە ،
ئەوۋەندە ھەپە لەبارى ئەفسانەدا كەلى شتى لى وەر ئەگىرىت . ئەفسانەش با
- وە كوزاناكان ئەپلىن - خەپالىش بىت ھەپاىەى ژىرى قەومەكە دەر -
ئەكەوى كە تاچە ئەندازەپەك خەپالىان روۋەپشتوۋە چيان بەسەر ھاتوۋە ؟ ..

«دوبرا ھەبون يىكىيان ناوى (بالى) بو ، يىكىيان ناوى (مارام) بو ،
لە ھەر ھەزارى وىيەناپى ھەستاپ سەرى خويانىان ھەلگرت و كەوتتە
ولاتان ، ھەتاچونە شارىكەوۋە سەپىران كەرد ئەم شارە ھەموى بەرگى مەنەپى
پوشىوۋە كىزو مەلوان . پىسيان ئەوۋە بوچ وا خەلگى ئەم شارە رەشپوش
بوون ؟ . وتيان : بەلى دويىنى پادشاى ئەم شارە مەردوۋە كەسپىتى لە شوپىن
بەجى نەماوۋە . لە زەمانىكى زور كۆنەوۋە لەم شارەدا بودانانى پادشا بازگەردان
بوۋە ، باز نىقشپىتە سەر ھەر كەسىكەوۋە كەردوپانە بە پادشا ، ئىستەش ناچار
ئەپى سەر لەنوى دەست بگەنەوۋە بە بازگەردان . لەپاش چل روزى تر ديسان
باز ئەگىرنەوۋە بو ئەوۋە يەككە بگەن بە پادشا . ئەمانىش ھەروا بو خويان
لەويدا مانەوۋە بو ئەوۋە ئەو روزى بارگەردانە بىپىن كە چون باز ئەسور رىتەوۋە
ئەنقشپىتەوۋە بەسەر بەكەكەوۋە ؟ ...

چل روزهمان لهویدا را بوارد ، له روزی سیونوه داسه پریان کرد وا قهر اخ
 شارپاکت کرابه وه و رایه خی لی را خراو هم موشت له شوینی خوی دانرا و
 نهوشه وه یاساول به لایه وه مایه وه ، داروغه ش بهم لایو به ولادا هاتو جوی ته کردو
 خه لکی شارپاش هم موکو تنه خویان اوسه بی . نهوشه وه هر که نوست ،
 نوست ، هر که سه ش نه نوست خه ریکی و تو و بر دی «زگه ردانی به یانی بو که
 ناخو باز به سه ریکه نه نیشیته وه کی نه بی به پادشای هم شاره ۲۲ به یانی
 له گهل روزهم لانا ورده ورده دهسته دهسته خه لك له شار دهر جون و رویان
 کرده نهوده شته ، گه ورده بچو کک کس له ناوشارا نه ماو بازاررو دوکان
 همو نهخته کرا .. بالی و بارامیش بو سه بران لیاندارو یشتن و لهو پهری
 خه لکه کوه بو خویان و دهستان . سه پریان کرد : وا پیایک سوار ته سپیک
 بو و سه رتا پای جلی ناوری شمی ده شه ، دهستکی شکی قایقیشی له ده ستایه
 تاته نیشکی هاتوه و دهستی وه کو دار را گرتوه و بازیک وابه سر ده ستیه وه
 له ناوشار دهر چوو نهویش هات بو ناو خه لکه که . خه لکه که هم موکو تنه
 مقو مقو و دهنگه دهنگ و کو پوره ی ههنگ . کابرای سواره هات و له
 ناوه راستی خه لکه که داهه ستاو هر به ولاغه که به وه روی کرده بازه کو وئی :
 (نهی بازی جوانی خوش به رواز ، نهی هیلانه ی راز و نیاز ، باو باپرت
 هر لیره داکه لی جار ، هه لفر ریوزو کردویانه سه بری دیار ، بینویانه یکیکی
 نههل و ماقول ، نیشتونوه سه سه ری بهی جرمو جول ، کردویانه نهو کهسه
 به پادشای شار ، گوتوته ژبر دهستی پیاو به هه زار و گه نج به بار . ایستمش
 وا نوره گه یشته تو بچو هه لفره ، بینه پادشایه کک بو هم شاره بهی قرره .)
 که بازه وان نهه ی وت باز چاریکی به خه لکه که داکه گیراو که و ته عاسمازو
 له سه سه ریانه وه دهستی کرد به سورانه وه ، نه هاتو نهجو ، دیسان نه هاتو
 نهجو ، همو خه لکه که چاویان تی بر ریو ، هر که بو خوی ناوانه و ازبو
 که له سه سه ریانه وه بنیشیته وه . بازه ش هر له عاسمانه وه هاتو چو نهکا ، له

پاش سوررانهوه به کی زور ورده ورده نزم به وه وه روی کرده قهراخ خه لکه که .
 نهو به ره به همو که وتننه نزاو باررانهوه ، کو تو پر له نا کاو بازه که چون نشت
 به سه ر « بالی » به وه وه کو سنگ له سه سه به وه چه ا . که مرده که
 نه میان زانی لیان کرد به هه راو وتیان نانی نه مه بی به پادشامان که س نازانی له
 کو به هاتوه چه که سیکه ۱۲ . بازه وان هاتو و بازه کی هه لگر ته وه
 سه له نوی هه لیسانده وه ، دیسان نهو جاروش هه ر هات به سه نه وه
 نشته وه . خه لکه که هه ندیکیان وتیان دیاره نه مه خوا له چاره یا نویسه
 که بی به پادشای نیمه ، هه ندیکیشیان وتیان نانی جاریکی تریش با باز
 هه لسته وه نه گه ر هم جاروش هه ر نشت به سه نه وه نهو دیاره به بی
 چه ندو چون پادشامانه . بازه وان هم جاروش بازی هه لسانده وه ، باز دیسان
 نشته وه به سه سه ری « بالی » به وه ا . خه لکه که تیکرا دایان له چه پله
 وتیان : « پادشامان ا پادشایه تیت لی پروزیت » . ده ستیان گرتو به
 ده ستوری که ورپی بردیانه وه بو فاوشار وتاجی پادشایه تیان له سه ر ناو نایانه
 سه ر نه خته وه ، له هه مو شارا بو به شایلوغان ، دهسته دهسته پیاو ماقول و
 گه وره گانی شار هاتن بو پروزبانی پادشا . هه تا حه نته به ک هم دیده نه
 بر رابه وه ، له پاشا « بالی شا » هینای « بارام » ی بران کرد به وه زیری
 خوی به نه سایش و داد به روه ری رایانوارد .

ماوه به کی زور به سه ر هم را بواردنه دانی پهری ، (بالی شا) سه پری کرد
 هم هه مو مال و سامانه ی هه به و هیچ جگه ر گوشه به کی نه شوینی بگریته وه و
 عومیش و ا رو به روی پیری نه بیته وه ، بهم بونه وه زور دلته ننگ بو . هیچ
 هه خس و قسلیک نه ما به نای بی نه با ، هیچ نزاو نوشته به ک نه مانه بکا که لکی
 نه بو . شاو شازن میجگار که وتننه به روه وه و نارامیان لی هه لگیرا .

روژی له روزان ده رو بیک روی کرده نه نده رونی پادشا ، ته ورزینیکی
 به دهسته وه به ، که شکولیکی به شانوه به ، نه زیجیکی ده ننگ که وره ی سه

چوار قهف کردوه و کردویه ته ملی ، به یا هو یا هو چوه ژوره وه ، که نزه کک و کاره کهر ده وریان لی داو ویستیان بیکیرنه وه . وئی تا شازن نه بینم نا گه - رعبه وه ، هه چه ندیان کرد بویان نه که رعبه وه . شازن لهم هه راو بگره به له سه ته لاره که وه سه ری هینا به ده ره وه پر سی نه وه چیه ؟ و تیان ده وریشکه چوه به قینا ملی تا شازن نه بینم نا که رعبه وه ا شازن یعی وئی لی که درین باییت . چو ، چو هه تا له ته لاره که سه رکوت و چوه لای شازن وئی : « هو یا هو مرازت چیه ؟ بیلی ا . » شازن وئی : (نهی ده وریعی ا دیوی ، درنجی پهری ت هه رشتیک هه یت بادشای هم شاره هم همو سامازو ده سه لانهی هه به مندالیکي نیه که له شوینی دانیشی و شوینی بگریته وه ، له بهر نه وه زور پهری فانه و منیش له که لیا مارام لی هه لگیراوه) .. ده رویش که همه ی بیست ده سنی برد له که شکوله که ی سیویکی ده رهینا و وئی هم سیوه بکهف به دو کهرته وه کهر تیکی تو پیخو کهر تیکی بادشای میردت ولیدار ویشت ا تا شازن هات ناووری لی بدانه وه ده رویش و ن بو ا . .

عیواره پادشا هانه وه بو نه نده روت شازن هه قابه ته که ی بو گیرا به وه و سیوه که ی نابه بهرده یی . . پادشا توزی سه ری داخست و نه ختی و تو ویره ی دلی خوی کردو له پاشا قه لهم برریکی ئالتونی له گیرفانی ده رهینا و سیوه که ی کرد به دو کهرته وه ، کهر تیکی خوی خواردی کهر تیکیشی دا به شازن و نوشتن ، به یانی ههستان پادشا چو بو باره گاو شازنیش له ناو که نزه کک و بانوانا دانیشت و هه ره له به ژاره ی سه رگزه شتی هم ده رو یعه دا بو . . چه ند روژیکیان وا را بو برد . شازن روزی هه سنی کرد به خوی کهر تیکی پره ، نه یدرکازو برروای نه کرد . چل روزی پی چو خیر زک که ره بو ، فیر کهرته خوشی و ئاهه نگک و هه مو نه ملی مه له کت کهو تنه ئاوات خواستن بو نه وه هم پادشا خورشه ویسته یان منالیکي بی . . نومانکه و نوروزه ی هازن به سه رجو کورریکی بو ، له باره گای پادشا و نه ملی شاردا چل شه و

چل روز بو به شایلوغان و زه ماوه نند . کورریان ناو نانه « شاروخ » و به نازو نازداری به خیو کرا تابو به پینج سالان ، لو ته مه نندا (بارام) ی مامیشی کچیکی بو ناویان نا (کورلرخ) و ناکت برریان کرد بو (شاروخ) شاروخ که گه یشته سیره ی دوانزه سالی باوکی مرده و ته ملی شارب کو بو نه وه تهویان کرد به پادشای خویان به لام له بهر ته وه مندال بو (بارام) ی مامیان کرد به چاویری که ری می شوکاری مه مله کت . . شاروخ و گورلرخ له مالیکا گه و ره بون تا گه یشته ته مه نی دلداري . مینجا داوای کرد له مای که لی ماره کا ، مای کورری هه بو حازی نه ته کرد شاروخ پی بگاوی بی به پادشای مه مله که نه که ا . ده سق کرد به بر رویانو هینانه وه و کرده وه ی وا که شاروخ و هرزی بی . شاروخ هه رچند کوشش و ته ملا و ته ولای کرد هیچ که اسکی نه بو له که ل گورلرخیشا به پی به ک نه یان ته کرا . کزانی مای و لی چوه به قیناو ته میس هیشتا نه گه یشتونه سیره ی پادشای ته لی له داخا مالو ملاکی به جی هیشت و سهری خوی هه لگرت و رویشت ا .

رویشت ، رویشت هه تا سهری له ییابانیکی کریکای کریکوه دهرچو ، ته ماشای کرد . ییجکه له تاسمازو له زه وه ی هیچی تر دپارنه ، که لیک تر رویشت سهری کرد وا له دوره وه کوشکیکی گه و ره دیاره ، روی نا بو کوشکه که به ده وریا گه و را ده رگای به رچاونه کوت ، شه شجار سوررپا به وه هیچی نه زی ، له جاری حه و ته ما قاپه کی بچکولای به رچاو کوت ، چوه بهر قاپه که هات ده سق پیوه بنیت له ته نیشت قاپه که وه ده نیکیکی به رگوبی کوت و تی : (له دورت گه و ریم شاروخ رزگارم که ا .) که ته ماشای کرد ته مه ده لاقه به کو پیر بزنیک له ویدا توند توند شه نه کت دراوه و که و نه وه ، زوری به زه ی پیا هانه وه ، چو به لایه وه که رزگاری بکا . کوتو پرر ده نیکیکی تری بیست که : (شاروخ نه که ی به ره لای بکه ی ، ته گهر بیتو رزگاری که ی جاریکی که چاوت به خوت ناکه و پته وه ا .) هه رچند ته ماشای کرد خارونه

هم ده ننگی بهر جاو نه گوت، زور سهری سررما ، پیریز نه گش هـ
 لی نه پارد ریت هـ . دیسان چوه وه به لایه وه ده سنی بو دریز کرد دیسان وه ده ننگهـ
 گهی بهر گوبی گوت هـ ؛ نه مجاره به ته وای سهری لی تیکچو نه یزانی چی بکا
 هـ ندی له دل خویا لیک دایه وه و له پاشا شیره گهی ده رهینا دای له ملی
 پیریز نه که بهر راندی ا زریکه به کی کردو تم و مزیک به پیدا بوله باش توزیک
 سه بری کرد وایه که کراوه ته وه و توزی خوینیش رزاره غیر له شی پیریز نهـ
 گهی بهر جاو نه گوت ا .

له قایه که چوه زوره وه نه بینی واهه تا چاوکار نه کا باغ و بیستان و گولو
 گوزار و کانیا ویکه دلی هه زاردل حه برانی نه لی له دوریشه وه کوشکی گه وه
 دیاره . ده سنی کرد به گهرات هـ تا شه و داهات ئینجا روی کرده
 کوشکه که ته ماشای کرد هه مو شتیکی نیدا ئاماده به ؛ له نوین ، له خواردن
 له خواردنه وه چراش له هه مو زوره کا نا دا گیرساره ، به لام که سیان تیا نه .
 له زور بکیانا دانیهت و له بهر خویه وه گوتنه فیکر کردنه وه له حالی خو و بو
 دلی زور نه ننگ بو ، کو تو پرر و (ریوی) به کک کردی به زورا ا . هاتی
 ریویک لهم وخته داو لهم نا کاوه دا توزی شه زاندی . ده سنی دایه شیره گهی و
 به لاماری ریویه گهی داوهات ییکوژی ، ریویه که هاته قسه و تی : (شاروخ
 شامه مکوژه به کک لکت دیم ، کس ری نه گوتونه هم شوینه نه و تو
 هاتوبت دیاره به ئیشیکی گه وره وه هینراویت بویه هم قایهت بو کراوه ته وه و
 هم نه لیسهت بو شکینراوه) شاروخ که هه می بیست شیره گهی کرده وه
 به کالانه که یو دانیهته وه و له گهل ریوی ده ستیان کرد به قسه کردن ، که وه ختی
 نوستق هات لیدا نوست و به یانی که هه ستا ریویه که نان و بهرقلیانی نایه به رده می
 خواردی و جو بو راو و گهشت و گوزار .

چه ند روزیک بهم جوړه رایبوارد ، میواره به کیان هاته وه دانیشقبو خه یالی
 گولروخ دای له کلهی ، دلی ته ننگ بو ، خورر خورر ئاو به چاویا هاته

خواره وه ، ربه به که له وکانه دا هات به سهراو لی پرسی هه وه بو چ نه گربت ؟
 هبچ دهنگی نه کرد ، ربوی گه لیکێ نری له گهل خه ریک بو تا راستی پی
 ده رخت که گول وخی ئاموزای دمه گرانیه تی و ئیسته مای نابداتی و وابهم
 جوړه دهر به دهری کردوه ۱ . . . مام ربویش وتی جائه مه شتیکی ئاسانه من
 به یانی بوت چار نه کم ۱ . شاروخیش وتی چونم بو چار نه که بت و هم دهرده
 چون به تو دهرمان نه کریت ؟ . . مام ربوی وتی ئاسانه من به یانی نان و چیشتیکی
 زور دروست نه کم و همو درنده و به رنده ی هم ولاته . که له زیر نه رمایی
 تودان - بانگیان نه کم تو بیان بلی فام بو دروست گردون نه بی نان بخون ،
 جائه وه خته من نه زانم چی نه کم ۱ . شاروخیش وتی جائه مه چون نه بی و
 هه مانه چون به قسه ی من نه که نو له قسه ی من نه گهن ؟ . ربویش وتی تو هه
 هه ونده من سه ره به ست بکه ئیتر کارت نه بی ۱ . هه ویش وتی باشه وا سه ره
 به ستم کردیت .

به یانی مام ربوی نان و چیشتیکی زوری دروست کردو که وته دهمه دهی
 نیوه روو ، شاروخ له سه ره کوشکه که وه دانیشتبو ته ماشای کرد وا دهسته
 دهسته جانه وه رو به له وه ره له شیر ، له پلنگ ، له وورج ، له گورگ ، له قلز ،
 له باز ، له هه لو ، له هه موشت گو به ونه وه وه ده شته پرربو ، نان دانرا نانیان
 خواردو ئینجا ربوی هه ستا به سه رپی روی کرده سیمورخ وتی : هه ی
 سیمورخ هه مانه هه مو له گه لت دین تا هه چنه شاری « گومه ته » لهوی رو
 نه که نه ناو شار خه لکی شار هه مو ته شله ژین و نه بی به هه روا غه لبه غه لب ،
 کچی پادشا له سه رته لاره وه سه ره ده و دینی که سه یری هم کاره ساته بکا هه لی .
 بگه به یخه ره سه ره شاپه رری خوت و بهینه بو ئیره و هه مانیش هه مو بگه ره رینه وه
 له گه لتا . سیمورخ سه ریکی دانه واندو که وته هه مان ، هه مو به له وه ره کاف
 که وته شوینی ، له خواریشه وه شیر پیش که وت و هه مو درنده کاف
 به دوایه وه . هم له شکری جانه وه ره بهم جوړه روبان کرده شاری (گومه ته)

که نزدیک بونهوه خه اسکی شار همه یان چاوی گوت همه و دخت بو
 زاله تره کت بن و همرا که و ته شار موه و ده نگه ده نگه که یفته باره گای
 پادشاهی . . گور وخی کچی پادشا له به نجه رهی ته لاره گوه سهری هینایه
 ده روه که سهری هم کاره ساته بکا سیمور غ به لاماری دایه هه لیگرت و خستیه
 سهر شاه پوری خویو هینای ، که نه و گهر رایه وه . همه و جانده وه ره کانیش
 گهر رایه وه و بو عه بر گه یشتنه وه جی ، ربوی چو به پیر یانه وه گور وخی له
 سیمور غ وه رگرت و بردی له ژوری شار و خ دایناو به سیمور غی وت
 فیر میوه بررون . سیمور غ و جانده و ران بلا و ه یان لی کرد .

گور و خ لهم کاره ساته هه روا سهری سر زما و له تر سانا نیوه گیانیکی تیدا
 مابو ، ربویش هه دلی ته دایه وه و بی نهوت مه تر سه ئیسته نه وه نده دلت
 خوش نه بی همه و شتیک له پیر نه چینه وه . بهم قسانه نه یخلافاند تا بو به
 ده مه ده بی خوراوا . شار و خ له را و هاته وه و کردی به ژورا ، که چاوی گوت
 به گور و خ وه کو گول گه شایه وه ، گور و خیش که له و نا کا و ده دا شار وخی
 دبی وه کو گولوکی به ری به یان ده بی کر ده وه ، هه ردو کیان با و ه شیان کرد به
 به کاو نیرو پر به کنز یان ماچ کردو که و ته قسه کردو و راز و نیاز گیرانه وه .
 هه مان لیره و ا .

بلا و جوب

له و لاهه نه بلی شار که هم کاره ساته به لاجه و به یان چاوی که وت و وا
 به ناشکرا دی یان که سیمور غ گور وخی رفاند باره گای پادشا و هه و
 مه رد م که و ته گهر ران و بهم لاه و به ولادا حه ولدان بو گور و خ ، هیهج ربی
 به دیکیان نه کرد . پادشا جاردچی خسته نا و شار که هه ر که سوراخیکی
 گور و خ بینی بو پادشا دوجار نه یکیشی به ئالتونا . چل روز بهم جوړه
 جاور دراکه سیک دیار نه بو که نا و و نیشا نیک بیت . له باش چل روژه
 روز یک پیر بزکی پوپ سپی ، له بهر پیری پشی کوما و ه ته وه ، و ا ده سنی خسته و ته
 پشی و هات و روی کرده باره گای پادشا و و فی پادشام نهوی . . . یا ساولو

قایموان لی دهر پهر رین و ده ستیان کرد به قسه بی و تری . و تیان پیر ژنه نووا
 سمرت له لیوی قهر بر مه لرزی تابی چه می شیکت به پادشا بی ؟ .. پیر ژن
 سنگی دا کوتا وتی بم کوزو و بم برن تا نه جمه لای پادشا نا گهر پوهه ،
 به ناجاری ریان بو جول گردو جوه به ردهم پادشا . وتی : (پادشام بی و هی
 بی ، نه گهر شو شته ی من داوای ته کم بدانی تا سه روزی تر گواروخی بو
 دینمه وه تم شوینه .) پادشا که تم قسه به بیست واتی ورما دتی پیر ژنه
 هم هم مو بیاره . ژبر و پالهوان و کارزانانه نیانوانبوه سوراخیک له
 گولروخه وین بو من میسته تو چون مه لیت تاسه روزیتر گولروخت بو
 دینمه وه ۱۲ .. تمویشتی وتی : پادشام پابه دار بی نه گهر له پاش سه روزه تم
 هینا پوه له سرم بده . وه زیرو پیاو ماقولانی دیواخان و تیان پادشام میسته
 میوه چه خراپه به ک له میشتی تم پیر ژنه دا نه یین ؟ بی بلین باشه . نه میلسته وه
 سر شو شته که تم داوای ته کا نه گهر که نجی پادشاهی به شی نه کرد میحه
 هج زیو و ثالتونیک له مهمله که نا هیه بوی کو نه که پنه وه و نه بده بی .
 پادشا سهریکی داخمت و له پاشا سهری به رز کرده وه وتی باشه به لام ته ترسم
 نهو شته که تم داوای ته کا له وزه ی سامانی همو مهمله که نه که دا نه بیت .
 و تیان تم وه خته میتر نه میلسته وه خوبو شیری .

هینجا پادشا روی کرده پیر ژن و وتی : می ! پیر ژن باشه بلی بزاسم چیت
 تموی ؟ پیر ژنیش وتی : پادشام ههر سر به رزیت ته نیا جاری نه کیشتی به
 به تسکا گولروخی کچی تاسه روزیتر بو دینمه وه ۱۱ . پادشا و دانیاشتوانی
 باره کا لهم داخوازه ی پیر ژن سهریان سرما . پادشا وتی باشه پیر ژن حمر
 نه کی له بانی جاری ده جارت ته کیشم به به تسکا . پیر ژن وتی می له ده ورت
 گهریم و هاته دهره وه . چوه وه ، بو کولیته کی خوی چرخ و فله که کی
 هینا به دهره وه پاکی کرده نوزو شته کی لی نه کان و جوه ناری و ده تی
 برد ده سکه کی به لای راستدا باداو که و ته عابان و ده ستی کرد به سور نه رده

هو روزه هيجي بهرچاو نه گوت ، روزي دوايش هر گه را تا له دورمه
 کوشکي مدي کرد، چوله ناو باخي کوشکه گدا نيشته وه چه رخونه له کهي
 له زير گياکانا شاردده وه خوي روي کرده زوري کوشکه که . که چوه
 زوره وه تماشاي کرد وا گوروخ به نه نيا بو خوي دانېشته وه چاوي له
 ناپيه که به که شاروخ له راو بېته وه . که پيرېژني بهرچاو گوت بي خوش بو ،
 بوبش بي خوش بو وني به روز که شاروخ ته جي بوراو هم پيرېژنه بو هاو
 ده نگم باشه .

پيرېژن هات به ده ورو بهري کوروخا ، له ده ورت گهرېم ، به لا گهرداني
 بالاتېم ، به ربه که وه کر تو بهم جواني و ناسک و نازدار به ناخر چوڼ
 بي هاوده نگه ليره هه لښه که بت و گه ست به لاوه نه بيت چوڼ وه خت لي
 هر روا ؟ من بېستم که تو ليره بت مو فرم نه گرت هانم بو هاو ده نگيت .
 کورلروخي وني باشه داپيره گيان دانېشه به خير بيت نېسته شاروخ له روا
 دېته وه وني ته ايم هر ليره به نېلېته وه بو هاو ده نگي من ...

زوري بي نه چو رېويه که کردی به زورا ، که چاوي به پيرېژن گوت هر
 دو چاوي به ربه ته وق سهري ا . وني ته ي پيرېژني فورا گورجي نوي
 گه ياندوته ليره ؟ نېسته چوڼ به ده ست منه وه رزگار نه بيت ؟ و به لاما -
 ري دا ، کورلروخ پيرېژني دايه پال خوي و وني مام رېوي گيان داپيره
 ميواني منه لي گهرري . مام رېوي وني بانوي کوردوستان چاو ودلي هم
 پيرېژنه پرهني له ناپاکي تو نابزانيت ا . کورلروخي وني پيرېژنيکي هزاري
 وانه بي ناپاکي له کري بي ، لي گهرري که ساسه ربي که وتونه لاي نيمه بادلي
 نه نه نېنين . مام رېوي به ناچاري نېتر هيج قسه نه کرد . که ونه نېواري
 شاروخ هاته وه و کورلروخ چو به پيرېه وه ده ستی سکرده ملي و هيناي
 پیکه وه دانېستن . شاروخ چاوي به پيرېژنيک گوت ، برمي ته مه چيه ؟
 کورلروخ وني ميوانه هاتوه بو هاوده نگي من باشه . شاروخ که چاوي به

پیرېژن کھوت دلی دا خورپا بهلام له بهردلی گولروخ هېچ ده گي نه کرد .
مام ربوی هاتوه دیسان به شاروخیوت که نم پیرېژ ۹ دهرکات زور بهنا
پاکه نه بینیت ، گولروخ سر له نوی بوی کهرتوه پاررانهوه ، شاروخ
دلی گولروخی پی نه شکیرا . .

مهو شهوه یان روز کردهوه ، بهیانی شاروخ جو بو راو ، کھوته چیفته ننگاو
پیرېژن جوه بن دهست گولروخوه وني : له ده ورت گهریم نهوه هر شهوو
روز لهم کوشکدا دائه نیشیت ناخر پی تافعت نه بیت و دلت ته ننگ نه پی نهوا
غیسته دایکی خوت له کهله هسته با چینه ناو نهو باخ و باخچه به توی بو
خوملن بگهرین و توی دات بکرېته وه و نه گهرېته وه . گولروخیوش وني
باشه داپیره ، به پی پلیکانه کانا چونه خواره وه و دهستیان کرد به گهران له
ناو باخه کدا ، پیرېژن هېچ شتیکی نه پی نه پوت به گولروخ له ده ورت
گهریم ته ماشاکه تماشا که نم شته چند جوانه ۱۲ . به قسهو به زمان
لوسی وا گولروخی رام کرد هر شتیکی پی بوتایه له قسهی دهر نه نه جو . .
ورده ورده بهدم روه بشته وه چون بو نهو شوینه که چرخ و نه له که کیلی
بو . چرخ و نه له که له ژیر بافه گیاه کدا بو بهرز بو بووه وه ، پیرېژن وني
های نهو گیاه نهوه بو چ لیره دا بهرز بوته وه ا گویا چی تېدا به ؟ . گولروخ
خیرا جو به لایه وهو به رزی کرده وه سه بری کرد شتیکی له ژیر یا دهر کھوت ،
بانگی کرد نه پرو داپیره نه مه چیه ؟ داپیره ش به سه رسامی و نه به لیکوه
ونی کامه ؟ له ده ورت گهریم ا . نهویش وني تا نه مه ، نه لی بژنگه ا . .
پیرېژن جو به لایه وهو توی نم دیو و نهو دیوی کردو له پاشا وني له ده ورت
گهریم به خوا باش بو نه مات بو دوزیه وه . نه مه خهره که ، نه مه بومن
زور باشه ، کانی که نوو شاروخ بو خورتان دائه نیشن و ویستاز که ستان له
لانتهی من بو خوم نه چمه گوشه به کک و بهم خهره که به ننگ نه دریم ا .
گولروخ وني داپیره چوب بهمه به ننگ نه دریم سیریت ؟ خو نه مه وه کو

یژنگک وابه هیجی دیار نیه ، داپیرهش دهستی برده سککهای که به ناوه وه
 نوچاوه وه راستی کرده وه و له ولاشه وه پارچه تخته کای که کو تپوه سهر
 لیواری تخته کای ژیری تهویشی بهرز کرده وه وه کو یژنگک ناوه کای
 چال مابه وه ! وئی له ده ورت گهریم تهوه خوم له ناوه وه جالهدا داته نیشم و
 په نکه که لهدره وه داته نیم و ته نیمه بهر لوتی ده سککهای ، ده سکک که با
 ته دم تیر ته بریسی ! گوروخیش وئی توخوا داپیره گیان ته گهر فیرم
 نه که بت ! . تهویش وئی تاخر له ده ورت گهریم نیسته په تنک نیه بهلام
 قه بنا کا تو یچوره ناری خویشم له ته نشیتته وه داته نیشم بو ته وه قزه کم
 بکویته بهر لونه کای : بی به په تنک بوی ، به ده سیشم ده سککهای با ته دم
 تا بریسی ! . گوروخیش وئی باشه و چوه ناوه وه دانیش ، پیر یژنیش
 چوه ته نشیتته وه سهری توی لار کرده وه بو ته وه گویا یخاته بهرده سککهای
 نینجا به لای چه پدا ده سککهای با دا ، ههر که بای دا چرخ و نه له کک که و ته
 طاحمان ، ههر چه ند گوروخ هاواری کرد هیچ تازه نیش تی بهری ۱۱ ..
 ماوه به کی زوری پی نه جو ، چو له کوشکی پادشادا نیشته وه و گوروخ و
 بهردم پادشادا دانا . که پادشا جاری کهوت به گوروخ وه کو گول که شایه وه
 هم لاو ته ولای ماچ کردو ناردیه وه بو لای دایکی ، دایکیشی به دبداری
 کچی شادبو . . نینجا پادشا فرمائی دا که پیر یژن دوجار به په تنکا
 هه لکیشن و بیده پی پیر یژنیش به په تنکی خوی که یشت و چو به ربی خوبه وه .
 له ولوه تیواری شاروخ که له راو گهرابه وه ته ماشای کرد گوروخ
 دیار نیه ههر چه ند چاوه ربی کرد هیچ که لکی نه بو ، مام ریوی بانگ
 کردو لی برمی تهویش وئی نازانم ، نابی پیر یژن که تنی خوی نه کرد پی و
 گوروخ و نه فراند پی ؟ ! . چو گه لی گه درا نه گوروخ نه پیر یژن هیجیانی
 بهر چاره نه کهوت ، هانه به شاروخ وئی : تاخر ته مروت من ناوچه وانی هم
 پیر یژنه به پاک نازانم ؟ . ده ری بکن تا که تنیکی نه گیراوه ، ته و تاخری

هنم مېشې کړدکه ښتر چار نا کړی ۱۱. شاروخ که هم کاره سانه ی دې له
سهر لېب لې کړوت خوی دا به زه ویدا ، جار جار شیره کې هله گرت و
وه سکو شیت به و ناو باخه دا هم سور رایسه وه هیچ سور راڅيکې نه نه کړدو
نه ښه زانی چی بکا !. دنیای لې تاریکک بوو نارايي لې هه لگېرا ..

له ولاشه وه گولروخ چاوي که ونه وه به باوک و دایکې به لام له بهر دور
که ونه وه ی له شاروخ کارو فرماني شوو روژ هاته سهر گرېبان و جار جار
نه چوه سهر کوشکه کوو هیچی تر ، هه رچه نده دلیان نه دایه وه و که نېزه کې و
کاره کړ لې کو نه بونه وه هیچ دهر دېکیان دهر مان نه نه کړد ، روژ به روژ
هه تا نه هات لاواز تروې تین تر نه بو ، خواردن و نوستنی نه ما . له ولاشه وه
شاروخ که لې له خرابتر . هه تا روژیکک مام رېوی وتي : شاروخ شا
ماده مېزاد هه ر شتيکیان له گه ل بکې به خوار دي هه روا چونکه شتيان
له بهر چاوني به و که کورن به سهر مېشی خویانا ښتر هیچیان له بهر چاو نامینی .
هه وا نه مجاره ش گولروخت بو دېنه وه به لام ده میکک نه و ترسم هه په که دوا
جار نه بی له باني هه مو چا که به کم فریم بده نه نار کولان ۱۱. شاروخ که کړي
له مینانه وه ی گولروخ بو وه کو گول که شایه وه و سهر ی بهر ز کړده وه و وتي :
مام رېوی نه وي تو له گه ل منت کړدوه نا توام به هیچ جور توله بت بده مه وه
مه گهر به وه که گیاني خوم بکهم به رېبازی په نجوله کانت . مېسته ش هه ر
فرمانیک پی بکیت به دلو به گیان ناماده م بوجی به جی کره ني . مام رېوی
وتي : لایزانین دنیا زوري به بهر وه به ا ... سبه نی بانگی شتيکی تر نه کم بو
دورنده و پورنده کان له پاشا توبلی : نه ی گیانه بهرینه رېوی چیتان پی نه ی
له قسه ی دهر مه چن . نه ویش وتي باغه .

که ونه به باني مام رېوی نانیکي زوري دروست کړدو هه مو جانه وه رو
به لوه رده کاني کو کړده وه و هه مو یان نانیا ن خوارد ، له پاشا شاروخ روی پی
کړدن وتي : گیانه بهرینه قسه ی مام رېوی قسه ی منه ، له مېسته به دواوه

همر شتکيان پي ټلي ټابي له قسې دهرجن . ههمو سهریان دانهواند . ټينجا
 مام ربوی وني : «همهوی وه کوجاري پيشو بچنه وه بو شاري «گومه نه» و
 بکونه ناو شار ، که کچی پادشا له سهر تملاره وه سهری دهرهينا ټلي
 سيمورغ هه ليکريت بيخه پته سهر بالت و بيهيليته وه و ټيوهش ههمو
 بگه درينه وه وعزیه ني که نه دهن «ته رايش تيگر را سهریان دانه واندو په له وه
 که وته ههمو او سيمورغ له پيشيانه وه ، جانه وه له سهر زه وي و شیر له
 پيشيانه وه ! به فررکاني چونه ناو شاري «گومه نه» . مەردمي شار که ټمه پان
 چاوپي کهوت که وته خو شاردنه وه و هاوار هاوار ، گولروخ که سهری
 کرد ټمه کاره ساته کي پيشوه زانی چه باسه خيرا چوه سهر بانی تملاره که ،
 که سيمورغ چاوی پي کهوت هه ليکرت و ختیه سهر بالي و گه راپه وه ،
 گيانله بهر کاني تر ههمو به شويليا گه رانه وه و هاتنه وه تا که بېخته وه جی .
 شاروخ هه رچاوه رپي بو ، کوټوپر له دوره وه له شکري گه راده ی به
 فه پروزی به دي کرد چوه پيشوازيان ، سيمورغ گولروخي دانا و ټير
 چون بهرني خويانا گه رانه وه ، گولروخ و شاروخ ديسان به به که
 شاد بونه وه . .

له ولاوه بارام شای باوکي گولروخ که ټم کاره ساته ی دي زور ټيکچو
 هه ستاله پاش ټمه که راوېږي له گهل وه زيرو پياو ماقوله کانیا کرد به شارم
 زايي پيرېنه که پياي نارد بولای شاروخ که : «ټلي شاروخ ته گه
 گولروخ ته نيرېته وه و دست لهم کړده وانه هه لک گريت ټهوا باشه ټکينه
 ټاماده به ههچ سويا به که له قه لمره و ما هه به خوم پيشيان ټه گوم و ټه پينر
 بو سهرت خوت و کوشک و بازه گات هه پرون به هه پرون ټه کم ا . که .
 شاروخ ټم به يامه ی بېست زور ټيکچو و کهوت ده لياي فيکرو خه ياله وه .
 له وکاته دا مام ربوی کردی به زور و تي : ها ، ټمه جيه ؟ بوچ وا که و توبته
 به زاره وه ؟ . ټه ویش وني داستانيکي وابه . مام ربویش وني تویش به يامي بو .

بیرموده چی له دهست دیت درینگی نه کاو زیانتر بکا . نه میخی وئی مام ربوی
 نیمه چیلز هه به ؟ نهو له شکرو سوپایه کی زور و زه به نده ی هه به له ، کوی له
 داوی ده ردین ؟ مام ربوی وئی راسپیره و کارت نه بی ، نه میش به و جوړه نه و
 بیوت به راسپیره کی بوت و راسپیر رویشته وه . . .

که بارام شا هم قسه به بیست به جاری گر ژبو و فرماني دا هه ر که ده نکه
 جویکی مالی پادشای خواردوه نامه ده بی بو هم شهره ا . به جاری گه وړه و
 بچو ک که کبان پوشی و لژیړ سه ر کرده بی بارام شادا به رنی گوتن و پیر ژ-
 نه کبان کرد به شاره زا . له شکرو وه کو خول وړه و کوشکی شاروخ روی
 ناو رویشتن ، ده وړو به ری کوشکیان به جوړی تخی که میړه له بی ده و
 چونی نه بی ا . نهوا شاروخ و گولروخیش له سه ربانی کوشکه گوه سه بری
 هم سوپای له شکره نه کن که نه سه ری هه به وه نه سامان هه روا واقبات
 و وړدماوه که چی بکن ا .

میواری داهات بارام شا پیاو بیکی نارد بولای شاروخ که بهانی له گول گزنکی
 هه تاوا قول خوی به سنی و بیست بکوی به سه ری نه سپه کما ، بهم جوړه له
 خوش نه به نه گم وانه کا چاری به خوی نه گوی ا . شاروخ هم راسپیره ی
 بیست به جاری وړه ی به ردا چونکه تاقه زه لا میکیشتی لانی به چی وه چون
 چاری هم به لا گه وړه به بکا کوا هانوه به سه ری ا . . . تاریک داهات و زور
 پوروش بو له وده خته دا مام ربوی کردی به ژورا . وئی : ها شاروخ شا زور
 دلته نکیست ؟ نهویش وئی مام ربوی هم کاره سانه نه بیم چونک دلته نکه
 نه به ؟ مام ربوی وئی هیچ خدمت نه بی بهانی له گول گزنکی هه تاوا شیرو
 غیر بده له خوت و سوار به و بچوره مه یدازو رمبازی بکو داوای مه یدا -
 ندار بکه ، شاروخ به نو به دلی وئی باشه .

دو به شی شه و رویشتن و نه رویشتن مام ربوی چو له و به ری باخی کوشکه گوه
 شاخیکی گرت به ده مه وړه و فوی پیا کرد ، هچ شک و کوله و کومیکه له و

ده شته داده بو هه مویان کو بو نه وه ۱. وئی: نه نه وی قیسمه و تابه یانی پیش
هه تاو کهوتن بچنه نه وه لشکره ی بارام شا ته نیا له شه روتنه گی خویانو و لاغنه
کانیان نه بی هه ر شتیکی تریان بی به له شیر، له تیر، له مه تال، له تابش و فروش
هه موی بخون و دایررزین. نه وانیش و تیان به ی. چون نه وه نه ده ی کفره
کونی هه چ شتیکیان هه بو نه بو خوار دیان و دایان رزاندو گهر رانه وه بولای
مام ربوی و پسان و ت که میشی خومانان کرد. نه ویش و تی باشه قیتر بچنه وه
بو جیگاو ربگای خوتان.

به یانی له گه گزنگی هه تاو اشاروخ هه ستا تیرو کهمازو گورزو و گرپالو
قه لغانی داله خوی و سوار بوو چوه مه بدان و دهستی کرد به مه بدانداری و
داوای مه بدانداری کرد. پادشاو سوپای پادشا که ته ماشای خویان ته کهنی
له له شیکی روت و قوت به یلاوه هبچی تریان بو نه ماوتنه وه ته قانته ده ربی -
شیان له بی دا نه ماوه ۱. هه ر واهم کاره ساته به جاری سه ربان سررما .
بارام شا هبچی بی نه ما بانگی کرد. «شاروخ شا من کردم تو نه بکهیت ۱
هانام هینایه بهرت چون دلت نه به وی من واهه کم، گرلروخ و تاج و
تهخت می توبه، داد، شاروخ شا داد ۱.» مام ربوی هات به لای شاروخ
شاوه وئی بی بی: مامه به شیان بو پته وه له و کرده وانه ی ده ربانه ت کردوم ۲.
نه ویش بیوت. بارام شا دیسان هه لیدایه «شاروخ شا داد ۱».

هینجا مام ربوی چو پیشیان کهوت و پادشاو هه مو سوپا که ی هینایه
تاو کرشکه کهوه، خیرا چر جل و بهرگی بو هینازو هه موی پرشته کرده وه و
تانی بو داتان تانیان خوارد، له پاشا بارام شا هه ستا باوه نی سکرد به
شاروخ شادا و ماچی کرده وه دهستی گرلروخی گرت و دای به دهستی وه و
هه ر له ویدا بی ماره کرد و دهستی برد تاجی پادشایه تیه کهشی تابه سه ربو
همه به کامه رانی گهر رانه وه بو تاو شاری «گرمته». چل شه و چل روز

تهانی و شاههنگ بو دهسته دهسته مردم تههانی بو پیروزبانی پادشاهی
تازه و بوسه زده ماوهندی پادشایان .

لیرده دام ریوی ونی توخوا بزائم من هم همه و میثم بو تهمانه کرد
تایا چون تولم نهذه نهزه ؟ و خوی دا بهزه ویدا ها میسته سرده ، ها سه د سال
لهمه و بهر ۱ . لهو و خسته دا گوروخ به ویدا تی بهری و سه بهری کرد و دام
ریوی سرده ، ونی تو ۱ دام ریوی هزار نهوه سریت ؟ تا کچی وره بنهوه
له قاجی و بیخه ره سر نهوه سه ره نوبلکه به ۱ . کاره کربک هات و قاجی گرتو
رایکیشا . دام ریوی له زیر دهستیا هه لبلو قایهوه و هه ستایهوه و روی کرده
گوروخ ونی : نهمه بو تولی هم همه و پیاهه تیمم گداتاهوه ۱ ؟ راسته که
تهلین تاده مزاد و ژنی تاده مزاد و هه فایان نه ۱ . لهو کاته دا شاروخ هانهوه و
چو بهلای دام ریوی بهوه هه رچه ندلی بار رایهوه که لکی نه بو . ونی : « نهی
شاروخ بزانه من کچی شاهالشی بهری بوم که و توبه نهوه و ته لیسمی
مه رره ره ری جاده وه که نوشکانت ، هم بهینه هم همه و خز مه تم کردیت له
پاداشی نه و پیاوتیه تا که لهو زنجیره زنگارت کردم و فیر به دوعا . » بو به
کو تر یک و دای له شه قهی بالو که و ته عامحاف و نهوه و رو بشته رو بشت
فیر نه که ررایهوه

هم چیرو که تایا ته فسانه به کی خه یالی بی و ده ماوده م که ونی ؟ . وه یا شتیکی
راسته قینه بیت و مابو بیت و هه چه ندشتیک له ره و شتی کونی کورد بو تیمه
دهر ته خا . به کم مه سه له ی باز گهردانی که جمهوریه تی میروژ غونه به که لهو
خه یاله یا لهو ره و شته کونه ی کورد - که نهمه ته قلیت و که یانکی زور کونی
کوردمان پیشان نه دا - دوه م مه سه له ی چهرخ و فه له کک که بی گومان
هم چهرخ و فه له که له ناو کوردا هه بوه چونکه کم چیرو کک هه به که اسی
چهرخ و فه له کی تیدانه بی وه - فررو که - ته یاره ی میروژ غونه به که لهو چهرخ و

کوردی ، چو نه‌نی ژبان و ره‌وشت و یرو باره‌دریان - چه له باری حیا می و کومه لایه‌نی، چه له باری ره‌وشتی خیزانی و گینه‌به‌نی ژبانی تیکرانی ، چه له باری ده‌وله‌مندی و هزاری و پایه‌ی دنیایی دا - پیشان نه‌دهن .

له به‌ندی پیشینانی سکوردیدا و نه‌نی حکمت و نه‌ده‌پ له کوشکی که‌وره‌دا دابر ریژت و اینجا ورده ورده سربکا به ژوره‌کانی کوشکه‌کدا ، واته: و نه‌نی حکمت له قاعده‌یه‌کی عامه‌دا بس بکار اینجا جزئیات دابگریته‌وه به‌لسکو چا که‌ی نه‌وه به که شتیکی پچوک نه‌لیت به‌لام نه‌توانری گه‌لی ختی‌زل و گه‌لی کاره‌سانی پی بشپینرت . هر وه‌ها که سه‌یری نه‌م به‌ندانه نه‌گری پیاو وای به‌رچاو نه‌گه‌ی که له کوشکی نه‌ریک له ئاوه‌دانیه‌وه سه‌ری هه‌لداده و هیچ شارستانیکی نه‌دیوه که‌چی بو چو نه‌نی شاره‌کش زور به‌بوختی نه‌گرنجی . لیره‌دا تیزی له گه‌ل به‌ندی پیشینانی نه‌ده‌نی هیریدا لیک تریک نه‌بنه‌وه .

داهانی به‌ندی پیشینان له وه‌ختی خویدا سه‌ر چاره‌کی نه‌مه‌ بوه که : کابرایه‌ک کاره‌ساتیکی چاوپي گونوه قسه‌یه‌کی به‌نی نه‌و کاره‌ساته‌کردوه ، قسه‌کی ده‌ماو ده‌م گونوه ماره‌ته‌وه و بوه به‌به‌ندی پیشینان ، له پاشی نه‌وه سه‌ر شتیکی تر رویداپی - که له گه‌ل سه‌ر چاره‌ی به‌نده‌گدا تیزی ئاشنا به‌نیان بیت - خیرا نه‌و به‌نده‌ی بو نه‌وتری . مه‌سه‌لا له وه‌ختی خویدا کابرایه‌کی ده‌وله‌مه‌ند کورریکی بوه زوری خوش ویستوه ، نه‌م کورره‌قالی و سویری دنیای نه‌چیشتبو ، به‌م لار به‌ولادا نه‌م مالی باو‌کی خوی بلاو نه‌کرده‌وه . باو که‌کش بیجگه‌له ئاموزکاری کردنی دلی نه‌ته‌هات بیجی‌تری له گه‌ل بکا . به‌کی له‌و ئاموزکاریانه‌ی که کردی پی‌وت روله له خوررانی نه‌م ماله به‌دارو به‌رددا مه‌ده «روژان روژی له دوايه» . واته : هه‌مو روژیک تو له سه‌ر نه‌م خه‌زنه‌یه‌نایت ، پشت به‌دنیا نابه‌ستری ، که‌لی روژی ناخوشی له خوینه . قسه‌کی بو به‌به‌ندی پیشینان و بلاو بوه‌وه . فیر سه‌ر شتیکی

وه سكو هم كاره ساته بي هم په نده ي بو نه و نړی .

زه زقي كوردی له پهندي پيشينانا پيوستې بهو نه كه سرچاوه ي باسو
خواسي هم مو په نده كان بزانيت كه چي مو و چي نه بوه ، هه ركه ، سهره ي
قه په كك هات ، قه كه نه كاو په نديك كه ماشنا به ي له گه له نه و قه دا
هه بي له گه لي دبسته وه .

ديسان همه شتيكه له وشته تا به تيانه كه هه ر له كورد دا هه به ، كورد زور
پا به نده به پهندي پيشيناني خويه وه ، هه ر كورد يكي ره مكي يا شاري ،
خوينده وار يا نه خوينده وار به رچاو نه كه وي هه ر كه چوار قه ي كرد
خيرا له به ينيا په نديكي پيشينان دبسته وه بو نه وه يكا به پشتيواني قه كه ي
خوي . نه لي « پيشينان وايان وتوه . »

له كورد دا نه خوينده واره كانيان زور تر پا به ندن به پهندي پيشينان يا نه وه
تا خوينده واره كانيان . نه مه ش سورا خيكه بو نه وه كه پهندي پيشينان
جه وه رو بناغي زمانه كه يانه بويه زه زقي كوردی پتي چا كتر له گه ليا ري
نه كه وي . كورد له گه له هم پهندي پيشينان يا نه هه ندي قه ي نه سته قيشيان
هه به له باسي « كوردو نه له سه فه » دا باسي نه و نه كريت .

پهندي پيشيناني كوردی - وه كو شته كانی تريان - له ژير به رده ي گويي
نه دا نا ماونه ته وه و ده ستي چاپ نه يانگه يشتوني ، نه نيا دو نا ميلكي لي چاپ
كراوه ، يكي له ژير ناوي « قه ي پيشينان گوستا و لو بون » ي ما مو ستا
اسماعيل حق شاوه يسي كه له چاپخانه ي نه يتام له به غدا سالي ۱۹۳۳
پو جاري به كم له چاپي داوه كه « ۶۱۳ » په نده . دو هه ميان له ژير ناوي
« هزار ييزو په نده » له لابه ن ما مو ستا معروف جيا و و گه وه كو كراوه ته وه و
له چاپخانه ي « نجاح » له به غدا سالي ۱۹۳۸ بو جاري به كم له چاپي داوه
هميش هزار په نده . له گر فاري (كه لا ويز) يشدا به رده به رده « ۳۹۲ » په نده
چاپ كراوه ، هه ر وه ها له گر فاري ده نكي گيتي تزه و ديار ي كوردو ستازو

دیبری لاوانیشدا نژیکی « ۱۵۰ » یکی لی چاپ کراوه . نهوه نده هه به
همانه له به کیان وه رگرته وه نه بی همویان جیا بن ، واه به به ندیکو و
همویانا نوسراوه . دیسان « پیره برد » یش « ۶۴۸ » بهندی هه به به
به شریک له روزنامه ی « زیان » و « زین » دا بلاو کردو ته وه .
له بهر نهوه کهنرا : بهندی پیشینیان کوردی به کیکه له بناغی به بهزی
ته ده بیانی کوردی جه ند به ندیک دیلینه وه له گهل با - کردنی مه به سه کیاندا
بو نهوه که به کی چاوی به بهزی ته ده بی کوردیدا خشانده لم روه شه وه بوی
دهر که زی که زه وفی کورد تا چه پایه یک زیری خوی دهر بر روه و گه یشتوه
چه شونیک ته ده ب :

(۱) « ده سیک نه توانم بیرم ماچی ته کم » مه به سه ته وه به پیاو
نایی هه مو جار که له ره فی بنوینی . (۲) « به قسه ی خوش مار له کوف
دپته دهر » واته پیاو به زمانی شیرین ته توانی به سهر هه مو کو - پیکدا زال بی .
(۳) « بانیکو دو هه و ا . . » ته مه به سهر سامیه که ره له شویلیکا ته ونری
که جیانی له به بنا نه بیت که چی جیاش بکریشه وه . . سهر جاوه ی ته مه به نده
ته وه به که ژنیک کورریک و کچی بوه ، ژنی بو کورره کی هیناوه و
کچه کهشی داوه به شو . شویکی هاوین هه مو یان له سهر تاغه با یک نوستون
له نیوه شه واهه ستاوه چه ته سهر جیگه ی کچ و زاواگی لیفه کی داوه ته وه
به سهر یاناو داپوشیون وتویه : روله سارده سهر مانان ته بی . مینجا چه ته
ته وه لاره بو سهر جیگه ی بوک و کورره کی ، سه بری کرد به پیکه وه نوساون
لیکیانی کردو ته وه و لیفه کی له سهر لاداون وتویه : روله گهرمه له گهرمانا
ته به پیشین ته مه چه واهه خوتان نوساندوه پیکه به ۱۶ . بو که کی شاگی له
هه ردو کاره سانه که بوه وتویه هه ی هه ی « بانیک و دوه و ا . . »

(۴) « کوته ک ته زانی قواغ له کوی به » مه به سه ته وه به یشیکی
کردوه هه چه زه به خورش له گهل خه ریک ته بن راستی نالی له پاشا ده سه

ته گڼ بهل دانی نه ووهخته به تا چاری ددری نه بری ا. (۵) « که زور بو
 همواله به تاله ». قهواله کاغذیک تیا یا نه نوسری نه و ملکه یا نه و زه و به
 فلان که سه ، که نه می هه لکرت غیر نه و ملکه به به نه و نه ناسری .
 مه بهست نه و به زور له سر هه مو شیکه و به ، که زور بو قهواله و شته هیچ
 نا کا . (۶) « بو ریښو چو میلیښی تا به سدری » مه بهست نه و به بیکه
 دهست بو میښیک ته با که چی له بانی نه و نه تراڅی تیا بکا زیانی تیا نه کا ، نه می
 بو نه و نری . (۷) « زور دملی مل شکانی له دوا به » مه بهست نه و به پیاو
 نه بی میښی به پهو و هیښی بکا . (۸) « گیا نه و به به ده می بز خوش می »
 مه بهست نه و به به هه مو میښیک نالین جا که . (۹) « شویښی شیره و دیوی
 گیره ی تیا نه کا . » نه مه به داخوه له شویلیکا نه و نری که له پیشا پیاوی
 به کار خه ریکی میښیک بو بیت و نیسته نه و نه مایت و بیکه بی کاره دهست
 بدا به و ایشوره . (۱۰) « دار به پوازی خوی نه بی ناقلشی » مه بهست
 نه و به ته گهر قه و میکه خویان بنچینه ی به که ده رنه هین کهس بیان
 ناویری . (۱۱) « گیا له سهر بنجی خوی نه و رویتوه » مه بهست نه و به
 هه مو شته نه چیتوه سهر ره که زی خوی . (۱۲) « قدری مانگه نه تا
 نه گانه شهو » واته : پیاوی زانا و هختی ده رته گوی که له شویلیک بی ترخی
 زانینه گوی بزانی . (۱۳) « چی بچینی نه و نه و رویتوه » واته : له
 کرده و ی جا که چا که دهست نه گوی و له می خراب خرابه . (۱۴) « فلان
 بو نانه و او کرشت بو قه ساب » واته : نه بی هه ر که به میښی خوبه وده خه ریکه
 یفت ، نه گهر بیکه دهستی دایه میښیک که سهر رو شته ی تیا نه بو له که لکی
 نه خاو میښی نیک نه چی . (۱۵) « که شیرت وده شان نه بی قه لغات بی بی »
 مه بهست نه و به پیاو نا بی هه ر وایزانی که دهست نه و شینی نه بی نه و ده می
 نا کالی بی که ده سلیښی له نه و شین ، جا نه بی به ناماده بی بچینه مه بدانی
 میښوه نه و که له نیوه ی ریگه دایه کی بگروی . (۱۶) « سوار هه تا نه گلی

تابی به سوار « مهبست نهو به پیاو بیهوی بگا به شیک نهی نهنگو چه له
 مهشی پیته ری . (۱۷) « شرر له شیفو ناشی له خه زمان » (شیف)
 و مرده . واته : فیش نهی له سه ره تاره به که لای بکر پته وه . (۱۸) « چه بی
 چهقل نابی » مهبست نهو به هر قهوی تو بیگری خرابی هر تیدا هه به .
 (۱۹) « چه به به ده شیک لی نادری » مهبست نهو به یار مهی له به بنا نهی
 فیش ناچیته سر . (۲۰) « لاسی سارد به نو گهرم نابی » مهبست نهو به
 هر فیشی که دهستی درایه لای پیاو خوی بو لمانده کا و چی بو نهو فیه
 پیوسته بیکا . (۲۱) « کیویک هرروخی کهنده لایک بر نه پته وه »
 نه به ناخوه نهو تری . مهبست نهو به یکیکی که وره له ناو نهچیت بو
 نهو به یکیکی هیچ و پوج سر هله . (۲۲) « هر ده وه نهو نهی به دار »
 مهبست نهو به پیاو نابی دوزمنی بچوک به هیچ بزانی . (۲۳) « له چزی
 جوتیاره گا کاویژ نه کا » مهبست نهو به نه گهر سرداری فیش سرداری
 دهستو پیوه ند ناتوان خرایه بکن . (۲۴) « بو به پیت نه لیم کا که چوله کم
 بو بگریت » مهبست نهو به وختی نه توانی مردم بخه پته ژیرا بارو بیانکه بیت
 به ناشای خوت که چاکت بویان بیت . (۲۵) « سال به سال خوزگه به بار »
 مهبست نهو به فیش هه تا هرروا به لای خرایه وه هرروا . (۲۶) « قسه
 کهوتزاری نه که ویته شاری » (زار) ده مه . مهبست نهو به که پیاو نابی
 نهینی دهر برری . (۲۷) « سوار نهینی خه اک بیت هر پیاده ت » مهبست
 نهو به پیاو نابی چای له مالی مردم بی . (۲۸) « به رخ هر له ناو کوزدا
 نامینی » مهبست نهو به پیاو پانه ندی گوررانه . (۲۹) « قل به قهلی
 نهوت رورهش » مهبست نهو به پیاو نهی له پیشا تماشای خرابی خوی
 بکا نهینجا می مردم . (۳۰) « نهوی له معک بی جوال نهدری »
 مهبست نهو به وه چهی خراب هر نه کشته وه سر خرایه .
 نه مانه هرروا نهو نه که بون له پندی پیشینانی کوردی . پیاو که

خه یزبان ته کاخیرا بوی دهر ته که وئی که له بهین چوار دیواری شره وه هه ریزان
هه لادوه ، بهلام له لایهن مانع او هه مو کس دانی پیدا نهی که چه نده
بهوزنو چون بهسر هه و شتیکدا - که هر تیزی تاشنا بهتی له بهینیا نایی-
سهره و نخون ته کر بنه وه ؟ وه چون نه و وشانه که به کاریان هیناون هه مو به
جوریکی ساده خستویانه ته به کک و هه یچ گیر و گرتی تیدا ناییری ؟ ..

کور و فله

میژوی نه ده بی کوردی بی گومل نه بی تاشنا به تیکي له گهل فلهسه نه دا
هه بی ، بویه هه به بی چون که نه ده ب به تیکرا به کیکه له ولقانه که له نه لسه نه
بونه ته وه . بهلام نه مه ته گونجی که نیمه بینین ناوی نه لسه نه له کوریدا بیلینه
ناوه وه له گهل نه وه دا که ره خه گر نه لی کورد تا نیسته نه ده یکی تاشکرای
نه بوه نیر فلهسه نه چون نه بی ده بی بو بیری ۱۶ .

نه مه نه لی بهلام نیمهش نه لین فلهسه نه عباره ته له بین در بژی و رو چون
له خه بالانی مادی دا ، کوردیش نه مه ی هه بوه ، جائه گهر نه و رو چونه و نه و
نه فکیره به خیر نه کرابی نه مه نه وه ناگه به بی که نه لسه نه ی نه بوه . سهر
چاوه ی فلهسه نه شهرت نه که له سهر شعور یکی عیلیه وه سهری هه لادانی
بهلام شهرت که قول بیت و خه بالانی بهرز هه لگری . که عیلیه ت تیا
شهرت نه بو قسه ساویلکه به کک که پیاو یکی ده شته کی له روی شعور یکی
ساده وه کردویه تی ته گهر تو له باریکی عیلیدا له بنج و بناوانی قسه که ی
بکولیتنه نه ماشا ته که ی سهر چاره که ی نه چینه وه سهر فلهسه نه که چی
کابرا خریشی نه زانیویه فلهسه نه بهری به کوی یه وه یه وه نه زانیویه تی
هیل چیه ؟ .

له پیش نه وه دا که باس له فلهسه نه ی کوردیه وه بکین پیولشته تیزی لی
بکولیتنه وه بو نه وه له ناخرا بومان دهر که یی نه و قسه و فیکرا نه که

کوردنه دښته کیه که کردونی خلل نه یون له فلسفه . .

سهرچاوهی فلسفه یو نانه ، همیش له پاش نهوه که له نښانه یونهوه
 خيانت دایه نهوه به دهور نهو خه پاله ورد و تفیکرانه دا بسورینه وه که
 له گډل (ظواهری) وه کو هېواو ناځمان و روژو نهو شتانه دا ناځنايه تيات
 هه به ، ته نانت وایان لی هات نه گهر له بازار ، یا ناو کولان توشی په کک
 بیونايه قسه هېر قسه یی فلسفه یو . نهو یرو باوهرانه که ینکي وه کو
 نه فلاتون یا نمرستو دهریان بریو نهوه کک لهو ومخته وه تائسته به لیکو له
 نېسته وه تا گډلی ومختی تر عیلم خزمه نی فلسفه بکا - وه کو کردویه نی -
 نا گاتنه وه بهوان له گډل نهو ش هېر شتیکک بکات هېر خزمه نی فلسفه که یی
 نهوان نه کا . . سهر نه که یی سوقرات دائه نېشت و مردم به دهور یا کو
 نه یونهوه به کی پرسیاری نه کرد ، به کی وه لای وهر نه گرتنه ، به کی بهر به -
 وه کافی نه کردو به کی ری یو روښ نه یوه وه . له مانه هېچ تورره نه نه یو
 به لیکو له سهری نه روښت تا نه بگه باندنه نهو شونه که به دایشتوانی
 نه سلمان : نهو که سانه داوای عیلم نه کن هېچی لی تازان ، نه بگه باندنه
 نهو شونه که گنج نه یی خړی فیکر بکاتنه یو نهوه شت بزانی نهوه کک هېر
 وه کو کویر بکوتنه شوین خه لکی . هېروها نهو شنی پی نهوتن که نه م
 خړی هېچ نازانی به لیکو نه م شتانه که نه بلیت حکم تیکو دونه بگي نېنی
 پی نه ایست وه دوریه نهو دونه که له لایه ن خواوه بیت . جا هېر که س له قسه کافی
 نی بگه یشنايه نهو سوقراتی زور خوش نهویست ، نهو که س هس که پایه به کی
 عیلمی بیوايه له ناو مردم له قسه کافی بگه یشنايه یانه که یشنايه نه یوت نه مه
 زندیق و کافره . تا له ناخرا سه که س لهو گه و رانه له بهردم قازیدا بوختا -
 نیان کرد به سوقراتا که نه مه نه قلی گنج تیکک نه دا و نېنکاری خوا
 نه کا و په لاماری یاسای حکومت نه دا . نیش وای لی هات خو کی به سهر
 درا به کوشتن به زهر خواردنه وه له سهر نه م حالش لهو کاتنه دا که زه هره که یی

خواردموه همر له سوقراتي فه بله سوف نه كهوت ، همر لاره نه كمت كه فسه له نه فسر و له مانهوې نه فسر بكا .

فسه باسه كه ي سوقرات و نه فلاتوني شا كړدي . كه شا كړد بهر بهره كانيه كه ي خوي له گهل مامو ساياو پر سياري كړ دنيو وه لام ودر گرتهوې هموي نو سيډو هوه به (نه سينا) دا نه بگيردا . پارچه به كه له نه نه بهي همره بهرزي ماهي ، هيچ سوچيكي خه ياليا . نه هيشتو تهوه كه فيكرې وردې مينساني بو چو ايتو نه چو ايت نه وان قسه يان ليوه نه كړ ديت . ته نانه ت (بنيامين كوفيت) نه دېي گه وري نكاز كه قسه باسه كاني سوقرات و نه فلاتوني كړدوه به نكازي نه ي : (بيجكه له فيكرې گاوري هيچ فيكرېكو كوزو تازه ي مينساني نه كه له ودا نه ييت) هه ندي لم باسو خوا ساش له لايه ت (حنا خباز) و (زكي نجيب محمود) هوه كراوه به عه رې ، به كه ميان (الجمهوريه) دوه ميان (المحاورات) . دو فيكرې بهرزي تيدا هه به كه شاياني باس كړدن و كه لكك لي ودر گرتن بي ، نيمه به كورني لبره دا نه يلين ، به كه م :

باوه وري سوقرات كه نه ي : (فهزېلت عيلم و رمزيه جهله) واته مينسان خراپه نا كا مه گهر له وري نه زانينه وه نه بي ، نه گهر شت بزاني همر گيز توخني هوه خراپه به نا كهوي . ته نانه ت له و كاته دا كه پيازوت فلازو فلان نه وادين زه هره كمت بودين و نه تسكوژن ! هروني : (گري يان مه دني چونكه نه وشته ي نه بكن نايزان ا) فيكرې بهرزي دوه م له (محاورات) ديسان فيكرې سوقراته كه نه ي : «نم شتانه و نم عالمه كه نيمه نه بينين نه مه شيوه ي عالميكي تر پيشان نه دا كه هيزو قواي نه و عالمه يرو باوه وري عه قليه به . همر شتيك كه نيمه نه بينين لبره دا نه وه تا پوي فيكرې به كه له وي ، نه گهر تو مينسانيكي جوان يا گوليكي جوانات خوش ويست نه وه له راستيه دا وه نه بي نه و فسه له ي نه و انت خوش بوي به لسكو نه وه فيكرې جوانيكت خوش نه وي كه چوه ته پيستي مينسازو گوله وه .

ټولنې نه وه کله موافقه مینسانه یا له واقعې ګولېدا به لاسکو له جفېسه کېدا .
 جا ټاټمه توژیکې زور کورت بو له خوشه ولسي ټولنې - الحب الافلاطوني .
 بهلام ټولې که توژي درېژ ترې له باري فېلسفې ټولنه دا سه شته :
 (قسې جمهوري ، قسې دفاع ، قسې مآدبه .) له جمهوريېدا باسي ټولنه
 ټه کا که حکومه ټي بهر ټولنه به فېلسوفیکي فیکر ټيژ هه لیسوررېني وییخته
 ژیر ده ست خوی وه کو چون ټه قل لاش هه لسه سوررېني ټولنې ټه ټي وای .
 له دفاعدا ټول قسانه به که سوقرات له بهر دم ټاژیدا به فېلسفه دفاعي له
 نه فسي خوی ټه کرد . له مآدبه دا داسټانیکي دور و درېژ له خوشه ولسي
 ټولنې که له ټولپه رري جواني ونازي ته عېردا شت ټه خاته بهرچاو .

له پاش ټه مان « ټهره ستو » هات و ټولپوړي فېلسفې به جوري بلاو
 کرده وه که تا سه دهی حه ټنده هه مېش له ناو فېلسوفه کا نا ناوی ټهره ستو
 هه فېلسوفې روت بو ټيتر ناوه که ی خوی له فیکر چو بو پوه وه . به
 جوري ده ستی کیشا به سهر باومرري معرما که هیچ فېلسوفیکي تر ټول
 پایبه نه بو . هه تا له پېلواڼي رلپهررين . نهغه - په بدا بون ، له فېلسفه
 وه کو (دیکلوت) و له ټنگلېز وه کو (پیکون) له ټيسلامېش وه کو (غزالې)
 کردیان به هه را له ټهره ستو وټيان (هه مو که س هه ټي ټولنه هه به که
 فیکر بکا ته وه و فیکر کرده وه منوری بو نيه) . له گه ل ټولنه ټهره ستویش
 وه نه ټي ټهم ریگه به له مردم گرټیت ۱ . چون ټه بگریټ ۱ ؟ ټولې که ټول
 پیاوه بیت و خاوه ټي ټه ټلیکی ته و او مالیکي وایت له هه مو شت بکولېته وه تا
 ټه بیاته وه هه ره چه له که که ی ، ټيتر چون ری له خه لک ټه گریټ ،
 بهلام په پررموی که ره کاني به درېژاي ټول سالانه وایان له مردم گه یاند که
 ټهره ستو ماموستای به که هه وه هه شټیک ټول وټي گیرانته وه ی بو نيه ، ټهم
 باومرري ټول ټوژي ټه سلی فیکره که ی ټولې ټیکدا .

ټهره ستو له سره نادا ده رزي له ټولنې وه ټه گرت بهلام له دوايېدا لی

جیا بووه . زیاتر تموخته که جیا یا جیا بونهوه (مالی عمقی) بو . تفلاتون
 تهلی : مالی عمقی یا (فیکره‌ی مثل) هه به وهشت له سهر نمونه‌ی تمو-
 دروست ته‌بیتوه . واته وه کو گیا چون له سهر بنجی خوی تدررویت شقی
 له سهر تووی خوی به‌یدا ته‌بیتوه ... تفلاتون به‌خه‌یاله به‌رزه‌کی په‌رده‌ی
 (ماده) ته‌درری و لای ته‌با بو ته‌وه له پشت ته‌وه‌وه تفکار پکی روت بینیت
 که تم ته‌فکار به‌لای ته‌وه‌وه بوشت وه کو بنچینه‌ویه بو سورهت . به‌لام
 ته‌ره‌ستو تهلی : هشت ته‌وه‌یه که ته‌یتری و به‌رده‌ست ته‌گوی ، تم هتانه که
 تمه ته‌یانین ته‌مانه له زاتی خو یا نا حقیقه‌تیک و له پشت ته‌مانه‌وه هیچی تر
 نه ، واته معانی مجرد هیچ وجودیکیان نه ته‌مه ته‌نیا ته‌فلیکی تمسانیه و
 هیچی تر ...

جا ئیا میژوی ته‌ده‌بی کوردی چی ته‌وی له فه‌لسفه و چه ناشنا به‌تیه‌کی
 له گهل فه‌لسه‌فدا هه‌به به‌تایه‌نی فه‌لسه‌فه‌ی تفلاتون و ته‌ره‌ستو ۱۲ ...
 وه کو و ترا : له‌بر ته‌وه که فه‌لسه‌فه به‌معنا روجونه له‌مسائلی وردو زانیی
 سهرچاوه‌ی شته له گهل خه‌یا لبازی کردندا ته‌بیته لئیک له لقو پوی ته‌ده‌ب
 وه بویش فه‌له ته‌ره‌ستو تفلاتون و سوقراته‌وه کرا چونکه ته‌وان
 داهینه‌ری فه‌لسه‌فه بون و ته‌وان بون که ته‌و عیلمیان هینا به‌ناوه‌وه پیویست
 بو توزی له سهرچاوه‌ی ته‌فکاره‌کیان بزانت ... ته‌سته من یا تمه ته‌وه
 نالین که کابرا به‌کی کوردی ده‌شته‌ی نه‌خوینده‌وار به‌ره‌ره‌کانی بکیکی وه کو
 سوقرات یا ته‌ره‌ستوی کردوه له‌فیکرو باوه‌ردا چونکه ته‌و کابرا به‌نه‌ناوی
 ته‌ره‌ستوی بیستوه وه نه‌زانیو به‌نی عیلم چیه ، به‌تایه‌نی عیلمی فه‌لسه‌فه ، به‌لام
 ته‌توانین ته‌وه بلین که ناوچه‌ی کورده‌واری خاک و ناوه‌کی له‌واته‌بوه
 پیادی واپی بگه‌یه‌نی که فه‌کانی - ته‌و فه‌ساویدل‌کانه که ته‌یکا - بونی
 فه‌لسه‌فه‌ی ابوه بیت باخوینی هیچی لی تی نه‌گا .

کابرا ، که وتویه‌نی (گیا له سهر بنجی خوی تدررویتاوه) ، به‌لی ته‌و

حهروا بهی ئەقلى خوى له دهشت دا چاوى پى كهوتوه كه گيا نارووبتهوه تا
 له پيشا ريهو توو بنجىكى نهى له پاشا قسه كى كراوه بهمهسل بو نهوه
 كه هه موشت نهى پچيتهوه سهر ره كهزى خوى .. بهلام ئەم قسه ساويلكبه
 ئەگەر بپتو بهراوردى له كهل قسه كى ئەفلاتوندا بكريت كه ئەلى : (عاليه
 عهقلى هه بهوشت له سهر نمونهى ئەو دروست ئەپيتهوه) واته هه موشت
 وپنهيكى هه به ، وه كو چون ئاوينه وپنه ئەداتهوه ، مهوجوداتيش ئاوابه
 ئەم ئەچيتهوه سهر ئەو و ئەو ئەچيتهوه سهر ئەو تا له دواى دا ئەگانهوه
 سهر فيكره بهكى روت كه ئەم فيكره بهش له زانى خويدا موجوده ، مه بهسته -
 كهى ئەوه به كه (ماده) كونه . مه سه لهى بنجه گيا كهش ههچ جياوازيهكى نيه
 له كهل فيكره كى ئەفلاتوندا چونكه كه وت گيا له سهر بنجى خوى ئەررو -
 يتهوه ئەى بنجه كهش له سهر بنجىكى تر و ههر به وجوره برروا تا ئەگانهوه
 ئەو شوپنه كه (ماده) بهو ليره دا حوكم به كوني ماده ئەكرت . كهوا بو ئەو
 گيا به كه ئيسته تو بهرچاوت ئەكهوى ئەوه وپنه به كه له مادهى حهقيقى كه
 مهلايين ساله به مليون مليون بنجى كورد بوه تا كه بهشتونه ئيسته و ههر بنجه
 دهورى كردونهوه بو بنجىكى تر . بهلام له سهر قسه كى ئەرهستو وانبه ئەلى
 ئەو گيا به كه تو ئيسته ئەپيني ههر ئەوه بهو ئەبريتهوه . قسه ههر قسه به كه
 ببيت فهلسه فهى ئەم كورده دهشته كه ئەم مه سه له بدا شان ئەدا له شانى
 خهلسه فه كى يونان ،

ديسان ئەلى : (ئەوى جوان له ئاوينه دا ئەپيني پيره خهقى كادا ئەپيني) .
 راسته ئەو كه سهى ئەم قسهى كردوه ئەقلى ههر ئەوه نده به ساويلكبهى بررى
 كردوه پيرو جوان ليك بكتاهوه بهوه دا كه پياوى پير دنيائى زور ديوه وشتى
 زور تافى كردونهوه ئەگەر ئيعيك هاته پيشهوه با زور تاريكيهى بيت له بهر
 دنيا ديديه به كى ههر ئەزانيت ، بهلام پياوى جوان له بهر ئەوه گهرمو
 هارد بهكى له دنيا دا نه ديوه لهشت نا كا تا وه كو وپنهى ناو ئاوينه بوى روزن

نه پسته وه . هاتوه شه و شته ی پیره که نه پینی کردوبه به شکی نادباری و ناریکی وه کو خفتی کال، خفت هیج وینه به که ناداته وه دواوه ، وه هی جوانه . کشتی کردوه به شکی دیاری که وینه ی نا ئا وینه وه به بوختی دهر ته که وی . به لام ته که ر لی کو لینه وه به کی عیلمی بکریت به رزی ته م قسه به گلی گلی له زور شه و تاره زوه وه به که شه و کردوبه نی :

گویا ته که ر مانمای لی بده وینه وه له سر باوه رری ته م (ماده) کو ت نه به لام شکی کشتی له کون نه که ر راوه ته وه . هه کاره سات و کرده وه به که که رو ته دا له م که و نه دا وینه ی کاره ساتیکی تره وه کو خوی ، تا پره که ی له هه وادایه ، ته ویش وینه ی یکی تره و ته ویش هی یکی تر تا ته چیتوه سر ره که زنی ته سلی که ته قلی ده به مینه ، ته قلی ده به ، بیش به لای ته مه وه حادثه ، ته م پیاره پیره ته وه نده ی شت پینیوه که هه به که وینه ی یکی تر بو ته تا که باندوبه ته وه سر ته قلی ده به مین . ته پسته ته که ر کو تو پرر شکی تری چاوبی کهوت پیوست به وه نه چاوه رری ته وه بکا تا وینه که ی پینی ، به لکو خیرا ته هیانه وه سر ره که زنی خوی هیج به رده به که له به نیانا نا ناهیلته وه . به لام جوانه که پا به ندی به رده به ، له به ر ته وه کاره ساتی نه دیوه له حقیقت نی ناگا ، شت له به چا و ته وه هه مو وینه به بو شتی تر . که واپو له سر ته م قسانه ته وه دهر کهوت که (ماده) حادثه به لای هه ندی که سه وه که پیاره پیره که به ، کونه به لای هه ندیکی تره وه که جوانه که به . . جا ته میفیتوه سر ته وه که کابرا له زوی ته م شعوره عیلمیه وه قسه ی نه کردوه ته مه شکی تره ه به پسته که ته وه به ته فکری کوردی ته فکریک فله فیه . .

جاریک کابرایه که ئاموز گلری کوردیکی خوی ته کاپی ته لی : (روله 1 : قسه بی گژه ، بی بیژه ، بی ویزه) . ته م کابرایه کابرایه کی کو چهری بوه ، نه دیواخانانی دیوه نه قونا بخانان وه نه عیلم و داستانی رابوردوان ، ئایا ته م قسه به رزه ی له کوی دهر هیناوه ؟ که ته لی ، روله ته که ر ویست قسه به کهوت .

له پشاهه قسه كه وه كو چون گه نم ئه بكن به « كهو - سهرن » داو ئه بگزنه وه
 له پاشا ئه بكن به (بيزنگك) داو ئه ببيرنه وه و بوخته ئه بي توش قسه كه ت
 ئاوا بوخته كهو ئه وه خته بيلي .. دهی ئه مه بيجكه له وه كه پياو بايت ناوچه و
 ههوار ئاووخاكي سكورد ههوارى داواى ئه م جوره شتانه و ئه م چه شنه قسه
 بهرزانه ئه كا هيجى تر به دهسته وه نيه ... ديسان ئه مه بيجكه له و عالمانه كه له
 كورددا هه لكه وتون و هه مو له بارىكى عياله دا له فله سه فه و حكمت كولي و -
 ياته وه و به هه زاراني و ايان هه بوه كه خويان له حكمت و فله سه فه دا
 بيه و باره رريان هه به و گه لي كتيبىان له سهر دانا وه . به لام ئه مه نادوين ؛
 به گه م له بهر ئه وه چونكه به هوى خويندنه وه فله سه فه گيان گه ياندونه ئه و
 پايه به ، دوه م كه كتيبىان له سهر دانا وه و بيه و باره رريان دهر بيه و هه مو به
 زمانى كه به كه به پرى زمانه گه ي خويان به ا .. له گه ل ئه مانه شدا قه لم هه ر
 به نازمه وه ئه لي پياواني وه كو (ئه بو حنيفه ي ده ينه وه رى ، حه سه نى كوردى
 نه جاي فه به سوف ، عى الدين خه لاني ، احمدى كوردى جيه ده و ، ده سولي
 زمكي ، هه لي كوردى زمكي ، محمدى كوردى به سوله ، هه ل شريفى كوردى
 مه ولانا يوسف ، شيوخ محمد قسيم ، قبيخ عبد القادري به اجر و مه لا
 عبد الرحمان روزبهاني) له كورددا هه لكه وتوز له فله سه فه و حكمت دا ئه ستيره و
 دانرا وه كانيان ئه دره وشينه وه .. ئه مه ئه و نه به بو ئه گينه ئه گه ر ناوى علماي
 كورد هه لبدري گه لي كتيب پرر ئه كانه وه له گه ل ئه وه يش كه به شي هه ره
 زوربان له بهر نه نو سفيان نا وه كانيان له گه ل له شه كانيانا چونته كورده وه ا .

كور و خه تابه

ئه ده ب وه كو چون سوچىكى فله سه فه به سوچىكىشى خه تابه به جا خه تابه
 وه ختيكه ئه بي به ئه ده ب ئه و وشانه كه خه تيب ئه يا نخانه سهر كاغه ز و به ده نكه

نيزون ترهه گهي ٿيا بخوبين ته وه يا وهه کان له دليا بيمين ته وه کو جون له گوي
 گو بگرا نا دهنگه ٿي دهانه وه کار ٿي کانه سر ٿي قليه تيان ، وه يا ٿي وهه ٿي گهر
 هه بي ٿي وهه شانه نه مين ته وهه مهنا بهرزه کاني جيگه به کي واي گره ٿي له دلي ٿي
 کسانه دا که ٿي بيهن وه کر ٿا گر که توخني پور ٿي که وي و شور شيک
 ٿي خا ته پوشوه که وه ٿي وي ٿي وه شور شه بخا ته ٿي وان . . به جور يکي تبکري
 خو ته ي گهي که له خه تيبه کاني عالم هر له زه مان يکي کو نه وه تا ٿي ستش وه کو
 دهنگي گوراني بيزان جون ههوا بردويه تي و ناو و نيشانيکي ليوه نه ماهه
 ٿي و انيش به وجوده ٿي کلاو به ههوا بوون و ناو و نيشانيکيان نه ماهه ا . چونکه
 خه تيب ٿي وهه قسه که ره به که ٿي وهه ستي و ده ست ٿي کا به قسه کردن و به
 هه رر شتي مه عناي بهرزه له قالي و شه ي جواندا به سر ٿي کو مه له که پوي
 راوه ستاون و گوي بان لي گر توه ... بي گومان ٿي جورده شتانه هر له زه مان يکي
 کو نه وه بووه به تايبه تي له « ٿي سينا » به يکي زور بهرزي و مرگريو ، به لام
 له بهر ٿي وهه نوسين له دنيا دا زور ٿي بهر قسه ي خه تيبه کاني بي زور نه ٿي ماهه وه .
 زور به گراني ٿي وهه قسانه ي ٿي وان هه ليان ٿي رر شت به سر خه لکا هه موي
 له بهر بگريو له پاشا بخرا به ته سر کاغه ز ا . ٿي لم له پاشا مه به ستم پاش
 زه مان يکي زور دريژه . ورده ورده که شارستاني زور بو له پيشا دهنگي
 خه تابه له ناو ٿي سلامه کانا بو ٿي نجا که و ته ٿي اور پايشه وه ، له ويدا جوشو
 خرو شيکي پيک ٿي هينا . که ره و شتي کو بو نه وه . احتفال . له عالما به ويدا بو
 خه تابه هه ننگاو يکي تري هاويشت ، که پار له مانه کاف له ولاته
 دعو گرانيه کانا دامه زران خه تابه به جاري پلي بلاو کرده وه ، که چاپخانه
 به خو بو روز نامه و گرفتاره وه که و ته ناوه وه خه تابه که يشته چله بو پهي بهرزي
 بو به که يشت چونکي خه تيب يک له کونگر يسيکدا خه تبه ي بو هزار ياده
 هزار که س ٿي دا ، تافه روز نامه به که به جاري بهر سه د هزار که سدا
 بلاوي ٿي کرده وه ، ٿي خوينه رانه ٿي گهر هر له هزار وهه تافيا شور شي

.. وهه به کيان وەر بگر تابه بو بهرز بو نه وهی پایهی خه تابه ئالایه کی کم نه بو .
 خوتبه سه جوړه ، جوړېکی له وه به له بیسريت به لام ناخوینرته وه ،
 جوړېکی له خوینرته وه به لام نابیسريت ، سه هه میان له وه به که کار بگه .
 په کی جاویر له کاو گو بچکش پرر ته سکا . وانه له خوینرته وه و له
 له بیسريت ... بیکېکی وه کو « گلا دستون » خوتبه کانی خوی که
 له خوینده وه ئا گرېکی له کرده وه ، که چاپ له کرا له ئاسنی سارد سارد تر
 له بو . « له دمه ندیرک » نه پشه زانی خوتبه بدا که له چوه پار له مانی ئینگلیزه وه
 کی له هه موگس بی زمانتر بوايه به سه ریا زال له بو که چی له کاتیکا که چاپ
 له کرا ئا گرېکی له خسته ماله وه . « پیره میرد » ی شاعرو له دیی کورد هر
 بهم جوړه که له هاته قسه کردن ده ی به به کا له هات به لام که له دهب و خوتبه .
 که چاپ له کرا ئا کری له دلی بهردا له کرده وه ا .

ئه هه هه روا سه رپورتیک بو له باسی خه تابه به جوړېکی ئیکرانی به لام
 بیته سه ر باسیکی تابه نی بو کورد :

خه تابه له کورددا میژوبه کی نه به بویه ئینه چی چونک ئیمه قسه له خه تابه ی
 کوردی په تیه وه له که بن له میژوی له ده بی کوردی دا . . کورد تا سه ره قای
 سه ده ی بیستم هر مه به دانداری و نه بهردو سوراخیکی بی یا له ژیر چاوبری
 تور کدا بوه یا هی فارس . له نجای سیاسی له ماته ماوه ی له وه ی نه داوون
 که شعور به وه بکن خوتبه به زمانی کوردی له گرنجی بی . . له مینته وه
 سه ر له وه که کومه لیک کوردی په تی بویتن و له مه بدانیکی شه روا
 راوه ستابن و سه ر کرده کيان هه ستانی بو هانه هانده انیان هه ندی قسه ی بو
 کردیتن . له مهش جاری له وه کسه له روی له وه شعوره وه ئهم قسانه ی
 نه کرده که له هه خوتبه له دا ، دوهم له بهر له وه خوینده واری له ناوا نه بو
 له قسه ی کوردی په هه روا رویشته وه . . هه ندی شوینی تریش بوه که
 خه ئیب خوتبه ی ئیدا داوه وه کو له وه چوون بو غزا ، له وه خه ئیبه به ی

قسه‌ی بو گردون بهلام پرری کردوه له تایی قرآن و له حدیث و له قسه‌ی
مه‌و پیاو چاکانه که به زمانی عه‌ده‌ی قسه‌یان کردوه ، مه‌وش له مه‌به‌ستی ئیمه
ده‌رته‌چی چونکه ئیمه خوئنه‌ی خه‌تیبیکمان مه‌وی که به زمانیکی کوردی
په‌نی له شوینیک وه‌ستایی کومه‌له‌یه‌کی نه‌خوینده‌واری به زمانه‌کی خویان تی
گه‌یاندی . بی گومان مه‌مش کاره‌سانی روزگار بوی ریک نه‌خستون
مه‌گینه کوردیش له‌وده‌ورانه‌ی پی‌شودا خه‌تیب به مه‌عناکی ئیمه‌ی تیدا
هر جه‌لکوتوه .

بهلام لهم سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی بیسته‌مه‌دا به تابه‌نی له پاش شهری
۹۱۸-۹۱۹ کورد لهم چاو مه‌و هه‌مو باشکوتوتیه‌شیدا هه‌ر ، جوړه
هه‌نگاوێکی هاوێشت بو خوئنه‌دان وه زیاتر له‌و کوردانه‌شدا که گه‌وتبونه
خاکی عراق وه خه‌تیب له‌مانا زیاتر هه‌لکوت که بتوانی له کومه‌لیکی
گه‌وره‌دا ده‌ست بکا به قسه‌کردنی ئاگرینی کوردی و بیخاته سه‌رکاغه‌ز ،
هه‌روه‌ها له کورده‌کانی موکریانیشدا هم سوراخه‌یه‌ی نیریت . لهم ده‌وری
دوایه‌دا له سه‌ره‌تای چونی (میجر سون) ی ئیگیلزی بو سوله‌یمانی به
دواوه له‌و شاره‌ی په‌نی تاوچه‌گه‌لی خه‌تیبی به‌رز به‌رز هه‌لکوتوون . له‌به‌رگی
دوه‌یه‌ی هم کتێبه‌دا باسی مه‌وان و هینه‌کانی سابلاخ - که هم دو شوینه
سه‌رچاوه‌ن - مه‌گه‌ین .

مه‌ده‌یگی رونی کوردی

که ته‌لین ته‌ده‌یه‌کی رونی کوردی مه‌به‌ست مه‌وه به هیچ هه‌یکێ تری
نیکلاو نه‌بویت و نه‌بیت . ته‌ده‌ی قه‌ومیک وه‌کو ته‌ماشای جوانی وشه‌گه‌ی
مه‌کری ته‌ماشای به‌رزی مه‌عناکی زورتر ته‌کری . نه‌وه‌که هه‌ر مه‌وه‌نده
به‌لکو ته‌ده‌ب ته‌نیا مه‌عنا به‌ چونکه وشه‌ بو مه‌عنا به . گه‌لی وشه‌ی وا له

همه روزمانیکاه به له روانه تا سیر نه گئی که پیاو نه یلیت به جوان دهنه
 بهر چاوی به لام که سیر نه گئی هیچ معنایه که نا به خشی و به پروپوچ
 داله نری ... شعر بو به پی نه لین نه دهب چونکه معنای بهرزو خه یالی
 وردی نیدایه ، گواو هر شتیک نهو بهرزیه ی نید بو نهو نه دهب ...

نه دهبی کوردی له پیش داهاتی شعر دا له ریزه فسه به کدایه که له زاری
 هندی پیاوی نه خوینده واری دور له شارستانه وه دهر هاتوه و به ته واری
 له گمل حه قیقه ندا به که بووه ، له پاشا ده وری شعری به سهر هاتوه - که
 شعر به لای خه یالدا نهروا - نه مانه هر کای بگریت - چه نه دهبی حه قیقه
 چه نه دهبی خه یالی - هر دو لایان مانا له شعوری خاوه نه گیان نه دهنه وه که
 نهوانیش بوون بهزه نکي قوممه که ده نک نه دهنه وه .

هم فسه به نهو به نیمه پیشان نه دا که نه دهب به جوریکی تیکرایی
 نه عیریکی جوانه له مانقه وله ناره زو و له شت . سه زرای نه مانهش نهو که سانه
 که له کورد دا بهیدا بوون و پاشا وه گیان بو نیمه بو به نه دهب و نه عیرین به
 دهسته وه دو جور بوون - جا چه خوینده وار بویتن چه نه خوینده وار -
 فسه گیان کهوتیته سهر کاغه زیا نه کهوتی - جوریکیان هر مه پیلان به لای
 نه نیمه نهو بوه ، وانه لهاسی گولوزیانی لادی و زهوی و زار له وه به ولاره
 نه چوون ، به کیک لهم که سانه نه گهر ویستینی به سهرو بالای شتیکدا بیت
 جی به دلا هانی که به فیکری خوی شایانی نهو شته بویت و توبه تی و نه عیری
 له خه یاله گئی خوی داوه نهو بهرام بهر بهوشته وه چه جورده وشه به کی بوی
 بهسه ند کرد بیت نهو هی و نهو ، غیر به ته نک نهو وه نه بوه که نهو کهسه
 گری له نه گری یا نه بخوینسته وه لی فی بکا یانی نه گا . نهو نهو نه دی مه بهسته
 جهر بو خه یال بهر لا بکا با نهو خه یال و وشانه بهرز تر یی بن له مه و صوفه گئی
 هر به ته نگه وه نه ۱ . نه گهر سهیری هم فسه به بگری کابرا هیچ شتیک

به عاقبت نه نویسه یا نه ونه که چی مثل شته کم نه ده به وه . نه ده پیش
کاله نیکه بو ته عبیردانه وه له عاقبت ۱۱ . .

جا هم جورده که سانه نه که نویسه برین بیان نه لین « نویسه وری ابتدای »
وه یا به کوردی بلین « نویسه وری سهر به خو » . وه یا داهینر - جورده کی
ترین نه وه به هر به لای که مه و کالتو به لای پیا هلو تنه - هیجادا - چوه ،
نه به وری نه ده به کی بی به نه ده ییکی فیر که رو خاوبن که ره وه ، نه به وری باسی ژبانی
ناوشار بکا نه وه که می لادی ، وه باسه کی له کهل شته که دا زور تر ناشنا به تی
هیه تا له کهل دلی خویدا ، وه نه کهر خوننده وار بیت و شیکه بنوسیت
نه به وری شته کی بی به دهرزو نه قلی تیدا نه کا به حاکم . هم جورده ديسان
نه کهر نویسه برین بیان نه لین « نویسه وری اتباعی » وه یا به کوردی بلین
« نویسه وری شوین هه لگر » . له سهر هم قسه به زور تر له کوردی دا هم
که سانه که نه ده به کیان به خشان - نر - بوه جا که ویتته سهر کاغز یا
نه که وتی - نه ده بی اتباعی به . نه وه که سانهش که شمر بوه نه ده بی ابتدای به .
مینسکار تا کری که نه ده بی به خشان له ده وریکی کونه وه له نار کورددا
هه بوه ، بانهش نویسه وری ایتته وه ده ماو ده هم هر که راویانه تبه وه . نه مهش که نه بلین
وه نه بی نه ده بی چیرو کی یا به ندی پیغینان بیت ؛ چونکه چیرو که داستانیکی
مه یله وه نه سانه به ، نه گونجی بناغه به کی هر نه بو بیت و ده ست هه لبه ست
بیت ، به ندی پیغینانیس ریزه ناموز گاریه کی کورت کورتن که هیجیان
یست وشه پررنا که نه وه . به لام هم نه ده بی به خخانه شتیکی واقیه هم
مه عنا کی به رزه وه هم وشه کانی جوانه ، هم به رده ی ده وره که نه گیریتته وه .
بو نموه نیمه هم خوننده نه ده ییکی به خشان - که هیچ به ک له وانه ی پیغو
نه بیت - نه خه بنه به رچاو :

« جاریکه سه کا برای کورد نه چن بو شویلیکی دور بو کاسی ، چهند
سالیکیان بی نه چی و هر به که سی دراوی همو ده وره به پیدا نه کف و

نه گهر بېه وه بو ولاټي خويان . دنيا زستان ټپي ، شهوي ري يان له
 کويستانه ټه کوپته گړندېک و ټپن به ميواني ماليک . . زور ماندو ټپن
 دويان خويان لي ټه کوي يکيکيان هر چنده ټه کا له بهر پزاره خوي لي
 نا کوي ، هه لښي ټه چيته گوي ټا گردانه که - که خاوه ماله که رېفه
 سپيه کي شورر کردو ته وه به سهر يا - ټه ميش وه کو ټه وکړوله ټه کا ا . گه لي
 دا ټه نيشي هيچيان ده - نگ ناکن . دوا جار ميوانه که ټه لي : « مامه بوچ
 قسه نا کي ؟ ټه وپي ټه لي : « که سي ماي ، من قسه به پاره ټه کم ا » ټه لي
 قسه به به چنده ؟ ټه لي به ده پاره ا . کورره له بهري گران ټه بي ، له پاشا زور
 نامازوي قسه ټه بي ټه لي ما ، مامه ټه وه ده پاره و قسم بو بکه ا . . پاره کي
 لي وهر ټه گريت وبي ټه لي :

« که سي ماي ټه گهر دنيا زستان بو ، بهر له زه ويدا بو ، ريت کهوته
 شويک وشو تيا ماته وه ، بهاني که هستايت دنيا ساماله هيچ هور به
 ماسمانه وه نيه به لام کزه پای ديت ټه گهر دهري شيان کردويت نه کي له
 ماله درجيت نا کزه با کي به سهر ټه چيت ا . . ټه مي وت وبي ده ننگ
 بو ا . کورره وتي مامه قسه بکه . ټه وپي وتي که سي ماي من قسه به دراو
 ټه کم ا ده دراوم بهري نا قسه بو بکم . کورره چاري نما ، ده دراوي
 تريشي دايه ، مينجا وتي :

« که سي ماي نا قسه به که ليت نه پرسن خوت له خوته وه وه لام
 مه ده وه » وبي ده ننگ بو ا کورره وتي مامه قسه بکه . ټه وپي وتي که سي
 ماي من هيچ قسه به که به بي پاره نا کم ، پاره م بهري نا قسه بو بکم ا .
 کورره ش ته نيا ده پاره ي بي مابو ټه وپي دايه مينجا وتي :

« که سي ماي ا که شتيکت چاوپي کهوت و بهر دلت نه کهوت له خوته وه
 ټا گر مه گر ټا ټه چيته پنج و بناواني وه » ټه مي وت وبي ده ننگ بو ا .
 کورره وتي مامه قسه بکه . ټه وپي وتي پاره بده ا وتي نيمه ، وتي ده هسته

بچو بنو ۱... ههستاچره سهه جیگه کهی خو یو نوست . بهیانی له گهل
هاورریکانیا ههستاو کهوتنه خویان که چونه دههوه کورره سهیری کرد
بههفر له زهه ویدا به و بهستوبه یی ، دنیا ساماله کزه به به کی تیریشی دیت .
به هاورریکانی وت من نایم هیوهش مهرون ۱ لیان بو به مهرومفت ؛ هم
همی نهروین هموان همین برروین روژ له مه خوشتر نای . کورره فیکری
کرده وه وتی من هم قسمه به پاره کر یوه هیوه که دانا نیشن و نهروون
همارمزی خوتانه من نایم . .

هموان لیاندا رویشتن و هم مایه وه ، کابرای رییسی هات به لایه وه وتی :
روه له وه بو چ نهرویشیت ؟ . همیش وتی مامه قسم به پاره کر یوه ۱ وتی
باشه کهسی مای . . زوری بی نه چو هه وه چلکنه به کی هیناو کردی به
کر یوه و توفیک که چاو چاوی نه همینی ۱ . کورره هه و روژ له ویدا مایه وه و
رپی لی گیرا . روژی هه شتم دنیا خوشی کرد مالاوایی کردو لیدا رویشیت .
زور نه رویشیت سهیری کرد و هاورریکانی له ویدا سهه مارمقی کردونه ته وه ۱
پاره که یانی له باخهل دهه هینا وتی با بیبه مه وه بو مال و مناله که یان ... هم و روژه تا
همواره رویشیت ، شهوی به سهه هات ری که ونه کاروانسه رایه که له ویدا مایه وه و
نوست . له نیوه شه ودا چر به چر پوده نگه ده نگه به دابو . هه به را -
کشانوه چاوی هه لیری سهیری کرد وا چه ند زه لامیک هه به که کولیکی
گرانیا ن پی به هاتن ، خانجیه که خیرا ههستا چره هم ولاره ده لاقه به که له
سوچی ژوری کاروانسه را که دابو هه لیری زه لامه کان به کوله کانیا نه وه
چونه هموی همیش ده لاقه کهی له سهه داخسته وه و هاته وه سهه جیگه کهی
خوی نوسته وه ۱ .

به یانی روژ بوه وه و نه بوه وه کورره سهیری کرد و له دوره وه هه ندی
سوار به چه که وه به تاو رویان کرده هم کاروانسه رایه و ده وریان داو دو
کهسیان هاتنه ژوره وه و رویان کرده خانجیه که و تیان : همیش و خهزنه ی

پادشا برراوه، شوبن پیلان هه لگرتوه تا ئیره، ئیسته. کی هاتوته ئهم شوینه و
 کی نه هاتوه ؟ خیرا کابرایه کی تر کاروانچی لهوی بو هه لیدایه و ئی : شهوی
 ده نگه ده نگیکه لیره هات - ئهم کابرایهش هه ره وه ندهی ئاگالی بو -
 خانچه که و ئی هیچ نه بوه و کس نه هاتوته ئیره ئهم کابرایه درو ته کا . سواره -
 کان که لی که دران هیچان ده ست نه گوت کابرای کاروانچی یان گرت تیرو -
 پرریان لیدا و بالیان شه ته که دا و تیان پی و نه بی تو ئاگات لی به ! هه رچه نده
 نه ریادی کرد هیچ که لکی نه بو ا . ئینجا که لهم هه را هه رایه بونه وه چاویان
 به کورره گوت و تیان تو ئیمشه و چیت دیوو چیت نه دیوه ؟ . ته ویش هاته
 قسه هه رچیکی به رچاو گوته بو یی گیرانه وه ، ته وانیش چون ده لاقه که یان
 هه لپجری زه لانه کانیا ن به کوله کانیا نه وه هینا به دهره وه و که لی شتی تریشیان
 هینا که هه موی دزه تی بو وه ئهم خانچهش دز ده سه که بو بویان ا . بالیان
 به ست و له که ل کابرای کاروانچی و دزه کان هه مویان دایه پیشی و کورره شیان
 له که ل خویان بر دو چون بولای پادشا ، هه مو گاره ساته که یان بو پادشا
 گیرایه وه ، پادشا ته وانی خسته به ندیخانه و پاره به کی زوریشی دایه کورره که و
 بهرله لای سکرد ا . کورره چو لهم پاره به دیاره به کی زوری بو مال و منالی
 کوری و بهر و مال بوه وه .. رویت رویت تاجوه وه ئاوابی به کی خویان .
 شه بو که یسته جی له دوره وه سهیری ماله که ی خویانی کره قوتیه چرایه کی
 تیا ته سوتا ، تماشای کرد و کورریکی تازه بی که یستو سهری خستوه سهر
 رانی ژنه که ی و سهری ته دوزی جار جارینی ماچیکی ته کانه وه ا . کابرا
 به رچاوی تاریکه بو، شیریکی بی بو له کالانه که ی دهره نیا و پرریاری ته وه ی دا
 هه ره که چوه ژوره وه به بی قسه به شیریک ژنه که ی و کابرا بکوژیت . زور به
 به له چو تازیکه ماله که بوه وه لهوی هوشیکی پیا هاته وه و قسه ی کابرای
 ریش سهی فیکر که ونه وه و به شیان بوه وه . شیره که ی کرده وه به کالانه که یار
 به بی که نینه وه چوه ماله وه .

ژنه که چاری به میرده که یی کهوت سه ری کورده که یی - که نوستبو -
 له سهرانی داناو هات به پیشوازی میرده که به وه ، دایناو به ده ور یا هات
 نان وشتی بو هینا و له پاشا که وخته قسه کردن و برسی نهو کورده کی به ؟
 ژنه کهش به پیکه نینیکه وه وئی نابیناسیته وه ؟ نهوه کورده ا . پیاره هستا
 چوماچی کرده وه و گلی شو کری خوای به جی هینا ، کوردهش خه به ری
 به وه هستا دهستی کرده ملی باوکی و به به که شاد بونه وه .
 نه ماشا نه که یی هم پارچه به شیوه ی جوړه نه ده ییکی به خشانی کوردی به
 نیمه پیشان نه دا ، چه له لایهن مه عناوه چه له لایهن وشه وه جیاییکی زوری
 هه به له گهل نهو نه ده بی شعری و به خشاندا که له دهوری دوا بیه دا
 که وتونه ته سهر کاغزو نو سراونه نه وه . نهو که سانه ی ده ماو ده هم هم
 جوړه نه ده بانه یان گیراونه وه هه چه نده مه عنا که یی ده سکری نه کراوه
 به لام دور نه وشه کانی زیادو که یی به سمره هاتی له گهل نه وهش سه بر نه که یی
 به شاکرا نه ده ییکی « اتباعی » ت به رچاو نه که وی و به رزتر نه ده ییکی
 به خشان نه خوبلیته وه

له بن ده ست نه مه وه ده وره یی نه ده بی شعری هاتونه پیغه وه ، نه ده بی
 شعری له سهره تادا با ، مه عنا که شی گران بویت له لایهن وشه وه هه زور
 ساده به وه ، چوار خفته که کانی « باه تاهر » و شمره کانی پیری شالیار
 نه مه مان پیشان نه دهن .

دووم له نه ده بی کوردی

تا هم شوبه قسه لهو نه ده بانه یی کورده به کرا که به پی ره وشتی مه عنا یی
 نه ده به که میژوی نه گهر ریته ره بو پیش سه ده کانی ناوهر است و پیش
 نیسلامه تی ، به تابه تی له باسی به راورد کردنی نه ده بی کوردی و غه پری

کورد به که دا هر شتیک که له ویدا به له ئه ده به به خشانه که ی ، ئه وه گومان
 تیدانه که بو ئه و میژوه ئه که ریته وه ، به لام له بهر هه ندی ئاما نچی تایبه تی
 کتیه که ئیش و اهاته پیشه وه که ده وری دوه م و سیه می ئه ده بی کوردی
 ده وری به که مه که کورت کاو له نو سینا بیکه به دو پارچه وه ، ئه مهش وه نه بی
 زیانیکی زور به باسه که مان بگه به تی چونکه تیزی له ده وری ئه ده بی به که م
 تی که یشتین و بهر کولی کان لی خوارد ، له پارچه که ی تریا به ته وای تی ئه که ی .
 لهم ده وری دوه م و سیه مه دا ئه ده بی شعری هاته پیشه وه ، له بن ده ست
 ئه مه وه ئه ده بی به خشانه کهش له ده وری سیه مه دا زیاتر باوی سه ندو که وته
 ئاوه وه ، هه تا ده وری به که م بو ئه ده بی به خشان وه کو ئه فسانه ی لی هاتبو ،
 لهم دو ده وره دا به تایبه تی ده وری سیه م له و ئه فسانه وه بو به روژ نامه .
 ده وری دوه م و سیه م له بهر ئه وه تانوپوی به کن بوون به تی هه گیشی
 به ک له لایه که وه ، له لایه کی تریشه وه چونکه میژوه کانیات دایره با لهم
 کتیه دا نیکلاوی به کیش بویتن هه ر ئاشکران و بیاو به ی ورد بونه وه لیان
 تی ئه گا ، که و ابو ئه که ر له نو سینا نا به ندیان بو دانه نری وه نه بی زیانیکیان
 پی بگا یا ئه وه بگه به تی که ده وره گیان تیک دراو .

وتان له ده وری دوه مه ئه ده بی شعری هاته پیشه وه ، له پیش باس کردنی
 مه عنای شعرا جاری با ئه وه بجه به بهر چاو که گویا ئهم زمانی کورد به له ده مه
 ده می دا هاتنی ئیسلامه تی دا شعری پی و تراوه شعره کانیات ماونه ته وه .
 ئه مهش به قسه : پارچه چه رمیک لهم سالانه ی دواپی به دا له ئه شکوته کانی
 « جیشانه » و « هه زار میرد » ی سوله یمانیدا دوزراوه ته وه چه ند شعریکی
 به زمانی کوردی تیدا نو سراوه نه وه . گویا له و سه رده مه دا که عه رب ولاتی
 کورده واری دا ئه گا و کوردوستان ئه گا به ئایینی پیروزی ئیسلام ئه م
 شعرا نه چونیه تیه کی ئه و ده وره ئه گیرینه وه .. ئه مهش با ساییکی ته بیعه هه ر

قەومبەك چو شوبەكە و ئەو شوبەنەي گەرت دانىشتوانى شوبەنە كە هەتا
 يەككە دو ئەو لەوانە بە عەنەناتى پيشوى خويان هەر لەبەر ناچىتەو ، چە لە
 دەشتى رەوشى ئاينىتەو چە لە روى رەوشى زمان و كۆمەلايەتەو ، جا لەبەر
 ئەمە ئەو شەرانە وە كو چون بەلگە بە كە بو زمان و ئەدە بە كەى كوردى هەر
 وە ما رۆشتە بە كەشە بو ئاينى ئەو پيشان ! .

ماوەتەو سەر ئەو ئەم شەرانە كە من لێردا پاسى ئەكەم و هیناومە بو
 بەلگەى شەرو ئەدەب و زمانى كوردى لە دەورى دوهمى ئەدەبى كوردیدا
 ئاتوانم بچمە ژىرى بێم بونەكەى راستە ياراست نە ، چونكە نە خوم ئەو
 پارچە چەرمەم دېو كە ئەم شەرانەى لى نوسراوەتەو وەنە لە قەسى
 رۆژەلانى ئاسىبەدا پەرچاوم كەوتەو ، بەلكو تەنیا قەسە بە ماموستا
 (رشید پاسى) لە لا پەرە (١٣٩) ی كتيبه كيا (كورد) پاسى ئەكا ،
 ئەويش بەى ئەو يگە بە نیتەو بە كەسبەك يەسەرچاوە بەك . قەسە كە هەر
 ئەو نەدە بە ئەگەر ئەم پارچە چەرمە بویت هونراو و زمانىكى زياتر لە
 هەزارو دوسەد سالى كورد بە ئیمە پيشان ئەدا . . . شەرەكان ئەمە بە :

(هورمزگان زمان ئاتران كزان * ویشان شاردەو كەورەى كەورەكان
 زوركار ئارەب كەردنە خاپور * گناى پالەى هەتا شاردەزور
 شەن و كنىكەل وەدیل بيشنا * مێرد ئازا تلى وە روى هونرا
 رەوشت زەردەشتە مانوە بى كەس * بزىكا نىكا هورمز وە هيوچ كەس)
 واتە : مەزگەوتەكان ويران كران و ئاگرەكان كوژىدانەو . . . مەزگەوتى
 ئەو وەختە مەبەست مەزگەوتى ئىستە نە بەلكو پەرسەشگا و ئاتەشكەدەى
 زەردەشتى مەبەستە . . . خويان شاردەو كەورە كەورەكان . . . زوردارى و
 جەورى عەرب ويرانيان كرد . . . دىهاتى كرىكارەكان تا ئەكاتە شاردەزور . . .
 ژن و گەچەكانيان بەدیل برد . . . پیاوى ئازا تلى ئەدا لە ناو خويندا . . . رەوشى
 زەردەشت بە بى كەس ماپەو . . . بەزەى ناپەتەو ئاهورامزدا بە هېچ كەسبەكا .

دېسان هر به قسه‌ی ماموستا رشېد ياسه‌ي گویا به کيک له منافه‌گاني زه‌رده‌شت له هورامان بوه ناوی «پیری شالیار» بوه. کتییکی له خوین به جی ماوه ناوی «ماریفه‌تو پیری شالیار» . هم کتیبه‌بنده‌بنده ، زورتری ناموزگاري و قسه‌ی نه‌سته‌قه . له بهین هه‌مو به‌ندیکا نه‌لی :

گوشت جه‌واته‌ی پیر شالیار بو * هوشت جه‌کیاسته‌ی زانای سیمیاربو واته (گویت له قسه‌گانی پیری شالیار بیت و هوشت به نوسراوی زانای سیمیاره‌وه‌بی - که زه‌رده‌شته -) جا له به‌نده‌گانا نه‌لی :

داران گیان دارن جه‌رگه‌و دل به‌رگن * گانی پرر به‌رگن، گانی بی‌به‌رگن کرکه جه هیلان ، هیلې جه‌کرگن * رواس جه‌رواس، ورگی جه‌ورگن واته (داره‌گان گیانان هه‌یه جه‌رگه‌و دلیان ریفه‌و به‌رگه ... هه‌ندی جار به‌رگیان هه‌یه، هه‌ندی جار بی‌به‌رگن - مه‌به‌ست به به‌رگه‌که‌لایه ... مریفکه له هیلکه‌به‌و هیلکه له مریفکه ... ربوی له ربویه‌و گورگه له گورگه .) ...

له به‌ندیکی تریا ديسان نه‌لی :

« وه‌روی وه‌وارو وه‌رو وه‌رینه * وه‌زیه برربو چوار سه‌رینه
کرگی سیاوه هیلش جه‌رمینه * گوشلی مه‌مربو دوی به‌رینه » واته :
(به‌فری نه‌باری به‌فر خوره . . گوریس که پیچری جوار سه‌بری هه‌یه ...
مریشکی ره‌ش هیلکه‌ی سپه . . دیزه که بشکی - مه‌به‌سنی نه‌وه به‌نه‌که -
که‌ی لی بیتمه‌وه - دو درگای لی په‌بدا نه‌بی) ... هم پیری شالیاره همو پیری
شالیاره نه‌که له تاخرو نوخري سه‌ده‌ی پینجهمی هجریدا بوه له‌گه‌ل
عبد القادری که‌یلانیدا هاو چهرخ بوون . تا هم پیری شالیاره‌ش هر له
هورامان بوه له‌خه‌وا پیغه‌مبیری دیوه‌و مسلمان بوه له‌پاشا ناوبانگی
مسلمانی دهر کردوه له‌گه‌ل عبدالقادر دا‌اشنا به‌تی روحی‌یان په‌بدا کردوه .
به‌لکو هه‌مه‌ی نیمه نه‌یلان که‌لی پیش نه‌وه‌توه .

لیره دا ئەم قسانە ی پیری شـ الیار وە کو بو ئەو ئەشی که باسی ئایینی
پیشوی کورد بکا بو ئەو ئەشی که ئەدەبیکێ کوردی لە دەور و بەری هەزار
سالی لەمەو پیشتر بو ئیمە ئەگیریتەو .. مایەو وەر ئەو که بە کیک بلیت :
هەورامان بە کیکە لەو شوینانە که هەندی لە روزە لانی ناسە کان ناویان بە
« گوران » ئەبەن و گویا کورد نین . ئیمەش ئەو بو لە باسی « کورد » دا
وتمان ئەم قسە بە هەر لە بناغەدا هیچ بنچینە بەکی نیە چونکە کورد و گوران
هەریەکن و هیچ جیاوازیە کە لە بەینیان نیە . ئەتوانی سەیری لاپەرە
(٤٤ - ٤٥) ی ئەم کتیبە بکیت .

* * *

ئیمە لە باسی « میژوی ئەدەب » دا ئەو بو وتمان : « مەبەست عیلم و
زانینیکە که باس لە چوینەتی لوغەت و زمان و شتی جوانەو ... بکا » . دە ی
بەنی ئەم قسە بە ئەگەر راست ئەوی دەوری ناوەدراستی ئەدەبی کوردی زور
تاریکە، چونکە لە دەوری بە گەمدا چیرۆک و ئەفسانە کاغان بو بو بە لگە،
که گوتە دەوری دوهم دەوری شعر داهاات ، لەم دەورەدا ئەدەبی وشە ی
کوردی وە کو ئەدەبی وشەو مەعنا ی ئاوروپا لەسە دە کانی ناوەدراستدا پەردە ی
تاریکی بە سەرا کھا ، بوپەش ئەمە رویدا چونکە وشە ی عەرەبی بە هوی
ئایینەو و گوتە ناوەو و گوتە شعرەو ، وشە ی شعر زورتری بو بە وشە ی
عەرەبی ، هەرچە نەدە مەعنا مایەو بەلام جەو هەری ئەدەبی زمانە که تیکدرا ،
ئەدەبی بەخشان گەم بوو و ورنەنگو بویکی ئەما - که ئەلیم ئەما مەبەستم
ئەو بە لە سەر وشە ی ساغی کوردی ئەگینە مەعنا هەبو بەلام بە کوردی
بەتی نە ئەهاتە ناوەو - هونراو که زمانی خەیاڵ بو زال بو بەسەر بەخشان
که زمانی ئەقلە !

لە گەل ئەمە شدا ئینکاری ئەو نا کری که لە بەین زمانە کانی روزە لاتدا
ئەوی بە بی وە ی تر ماییتەو لە دەست زمانی عەرەبی لە هەمویان زیاتر زمانی

کوردی به ، چونکه سه‌ررای ئه‌وه که زمانی قرآن نیشته به‌سه‌ر زمانه‌گانه‌وه
 وه سه‌ررای ئه‌وه که لهم ماوه درېژده‌دا هه‌ر له‌ژېر چه‌پو‌کدا بوه له چاو زمانه-
 کانی تردا گه‌لی گه‌لی به‌پا کژېتر و خاوینتر ماوه‌ته‌وه - دپاره ئه‌مه‌ه شافازیه‌کی
 زور گه‌وره‌یه بو زمانی کوردی - گه‌لی له زمانه‌گانی روزه‌لات که خاوه‌ن
 گیان و ده‌وله‌تیش بوون له خو‌پاراستنا هه‌ر نه‌گه‌یه‌ستونه‌نه زمانی کوردی .

هونراو - شهر

به‌لی هونراو ده‌زگایه که بو ئه‌وه پیاو مائمای له‌خه‌یالیکی ناز که‌بی بدانه‌وه
 عاتقه‌ی خوینهر وه کو کاره‌با را کیشی . به‌لام له‌گه‌ل ئه‌مه‌ش له‌به‌ر ئه‌وه
 هونراو جور جوره ته‌عریفیکی تری هه‌یه لهم تاریفه درېژتر ، ئه‌مه‌ش لهم
 حواییه‌دا زیاتر ئاو‌روپاییه‌کان ئه‌مه‌یان بو دوزیه‌وه . وه کو ئه‌وه که
 قه‌ره‌نزیه‌کان هونراو ئه‌کەن به‌سه جور وه هه‌ر به‌که چهند لقو‌پو‌پیکي
 لی ئه‌بیته‌وه ، ئه‌بکەن به .

» هونراوی شه‌روو شورر - مه‌لاحم ، هونراوی گورانی - غنائی ،
 هونراوی لاسایی - تمثیلی . هونراوی شه‌روو شورر ناوی خوی به‌خویه-
 وه‌یه، له پيشا کاره‌سانی خوا‌گانی ئه‌گیرابه‌وه له پاشا که ده‌وری ئه‌و خوا‌یانه
 به‌سه‌رچو بررا به‌سه‌ر نه‌به‌ردی پاله‌وانان و هه‌رای جه‌نگیدا .. ئه‌مه‌یان له
 کوردیدا وینه‌ی زوره ، به‌کی له‌وانه‌شه‌ری « شه‌ملی و زه‌لان » . که
 له‌شکری شه‌مال و له‌شکری زه‌لان - ره‌شه‌با - له ئاخرو ئوخ‌ری زستانا که
 هیشتا به‌فر نه‌چوه‌ته‌وه به‌رامبه‌ر به‌یه‌که ئه‌وه‌ستن و سواره‌ی خویان بربر
 ئه‌که‌نه‌وه و ئه‌نیرنه‌سه‌ر شاخه‌کان و به‌یه‌کا‌دین ، له پاش کاره‌سانیکی زورو
 جه‌نگیکی گه‌وره‌زه‌لان ئه‌شکی و شه‌مال به‌فر ئه‌تو‌بیته‌وه . ئه‌مه‌ ئه‌ونه‌یه‌که
 و هونراوانه :

همال - « تپيكي هه نارد بو کيفي گلوران »

ماشه الله شه مال وه کک شیر شه بهر ران

تپيكي هه نارد بو مله سرواري * ئافه رين شه مال خوت کرد ديارى

تپيكي هه نارد بو مزگت ميرزا * هوشت بن زه لان نه تگري وه سزا .

ئهم داستانه کاره سات و ئه فمانه به کي خه ياليه ، خاوه نه گهي نازانري کي به

وله چه وه ختيکا دانراوه ؟ هه نديک ئه لين هي « ميرزا شه فيع » ه به لام

وانيه چونکه به گهي زه مان له پيش ميرزا شه فيعا بيسراوه . ئه وه نده هه به

نرخيک تاريخي زور گه وري له ئه ده بي شه رو شورري کورديدا هه به .

هونراوى گوراني - ئهم هونراوه سه ره تا که داها توه له گهل بلوړو

دوزه له دا ئه و ترا ، له پاشا وای لي هات هه ر شعري که ته عبيري له عانفه

بدا به توه وه کو غزه له ، مه تح ، لاوانه وه و شانازي بيان ئه وت شعري

گوراني . ئهم جوړه شعرانه تا ئيسته له ناو کوردا بهم چه شنه ته عريف

نه کراوه ، واته شعري غزه له و مه تح به شعري گوراني نه زانراوه ، به لکو

گورانيان هه به شعري په سته وتوه . . . جا ئه گه بهم مه عنا علميه ي فته ره -

نسزيه مه عنا له شعري گوراني به دري ته وه شعري کوردي زور تری بهر شعري

گوراني ته کوي .

هونراوى لاسايي - ئهم هونراوه لهم ئاخړه دا فته نسزيه کان ئهم ناوه يان

بودا تا ئه کينه له پيشا ئهم ناوه نه بو ، چونکه لاسايي ته گه راست ئه وي

شهره شه رو شوررو گورانيه کانه به لام له بهر ئه وه هونه ر- فنيکي- تيدا به و

به گهي به گهي پياو ئه گريت له لايه که وه له لايه کي تويشه وه چاري ته نگوچه -

له مه ي نه فسي و کومه لايه تي و ئايني و خو وړه وشت ئه کا گريا له نه ساله کيا له وان

جيا ئه بيتمه وه ، جا بهم بو نه وه ئهم ناوه يان بودا نا . هونراوى لاسايي بهم

مه عنا به له ناو کوردا نه بو به مه گه ر لهم دواييه دا نه بي که « بي کس » و

« گوران » ئهم ئا گره يان هه لگير سان .

کورد له شعری شهر و شورر - که شعری چیرو کیشی بی نهوتی -
 وه له سر ته عریقی فهرنسیزه کان له شعری گورانی هدا به نه ندازه ی ده سلات
 تیا یا ده و له منده . مه به ست نه وه به باسیکی گرتوه و کردوبه به شعر ، فیر
 نه وه مان مه به ست نیه که سر چاوه ی باسه که له کورد دا بوییت یا نه بوییت .
 من لیره دا ناوی هه ندیکیان دینم به لام هیشتا خاوه نه کانیا م بوساغ
 نه بو نه وه .. نه مانش نه گهر له سر ته عریقی نه وه بی نه واهه و شهر و
 شورن ، وه نه گهر له سر ته عریقه عیلبه کی فیره نه بی هه ندیکیان
 شهر و شورن و هه ندیکیان گورانی له گهل لاسای دا . . نه مانش وه کو :

(۱) - کتیبی « خورشید و خاوه » به بی هه ندی شت دور نیه خاوه نه کی
 له نیوه ی دوایی سه ده ی هه زده هه ما زیا بیت (۲) - « لیلی و مه جنوب »
 دور نیه نه مه عی مه لاوه له و خان شاعری به ناوبانگی جافان بیت . مه لافرجی
 وازه بی ش به ده ستکار به وه فارسیه کی « نظامی » له ۱۹۲۲ دا کرده به
 کوردی . (۳) « شیرین و خه سه و » ، (۴) « شیرین و فخرهاد » که خانای
 قوبادی و هری کیراوه . (۵) « بارام و گوله ندام » دور نیه خاوه نه کی له
 سه ده ی هه زده هه ما زیا بیت . (۶) « حموت خوانی روستم » (۷) « روستم و
 زوراو » . (۸) « جهانگیر و روستم » (۹) « خاوه ران » باسی هه رای
 علی کوردی نه بی تالب نه کا . (۱۰) « حمه حه نیفه » له ۱۸۱۳ نسخه به کی لی
 نو سراوه ته وه فیر نازانری خاوه نه کی له چه تاریخی کدا دایناوه . (۱۱)
 « نادر و توپال » باسی شهر ره کی نادر شاو توپال پاشای عوسمانی نه کا له
 مارنی ۱۷۳۳ دا فیر . جا کتیبه سه ، که ی دانراوه بازارنی . ؟ (۱۲)
 « جهنگنامه ی شازاده محمد علی میرزاو کهیا پاشا » هیرزای کرنندی له
 ۱۸۲۱ دا نویسیوه بی و باسی سه رکوتنی محمد علی میرزا نه کا به سه رکهیا
 پاشادا^(۱) . وادیاره شوینی جهنگه کش زه هار بوییت (ناوی نه م کتیبانه

(۱) کاره ساتی هم جهنگه له « ۱۷۹۸ » دا روی داوه .

تا میره له قسه‌ی مینورسکی وەرگیراوه (۱۳) «جه‌نگی کوله و عاینه‌مه‌ل»
 (۱۴) «وهره‌قی و گول» . (۱۵) «درختنامه» . (۱۶) «برزو و فلاسز»
 (۱۷) «به‌وری به‌یان نامه» . (۱۸) «مه‌نیجه و بیژن» . (۱۹) «قره‌مازو
 قه‌یتهران» . (۲۰) «نخزال و کاکه‌لاس» . (۲۱) «به‌هنسا» . (۲۲)
 «روسته‌م و زهرده‌ه‌نگه» . (۲۳) «کورد و گوران» . (۲۴)
 «ه‌تانه» «مه‌ه شاعریکی کوردوستانی له‌م سالانه‌ی دواپی‌دا دایناوه .
 (۲۵) «شیرین و شه‌فی» «شه‌فی پیاویکی شاعری ده‌نگه خوش بوه»
 «شیرین قافره‌نیکی جوان بوه له‌ دوره‌وه دلی له‌ شه‌فی چوه» ، که چوه و چاوی
 پی‌گوتوه زور ناشیرین بوه‌گه‌رراوه‌ته‌وه . «ئینجا شه‌فی دلی لی‌چوه و به
 شوبلیا هاتوه . شیرین شعر به‌ ده‌نگی شه‌فیدا ته‌لی ، شه‌فی به‌ جوانیه‌گی
 ه‌م‌ودا . (۲۶) «مزگه‌وت و میرزا» . «مزگه‌وت و میرزا کیویکه له‌ به‌ین
 خورر خورره و مه‌ریواندا . وه‌ختی خوی به‌کی له‌ گه‌وره‌کافی ه‌م‌رده‌لان
 مه‌لایه‌ک و جل‌فه‌قی ناردوته ه‌م‌وی ، زستان به‌سه‌را دیت ه‌م‌ویان
 سه‌رما ه‌م‌یان-کوزی ته‌نیا فقیه‌ک نه‌بی ته‌میفته‌وه ، ه‌مه‌یان به‌ شعر سه‌ر
 گوزه‌شتی ه‌م‌کاره‌سانی مه‌ردنه ته‌گیریته‌وه (۲۷) «ئاسمان و زه‌وی» «می
 میرزا قادری پاوه‌پی‌یه، دور نیه له‌ نیوه‌ی دواپی‌سده‌ی توزه‌ده‌ه‌ما داینایت،
 ئاخ‌ر شعره‌گی ته‌مه‌به :

(قادروه فیدای ته‌بروی ناقت بو * وه‌فیدای گه‌ردسم پای بوراقت بو .ا)
 (۲۸) «ه‌وت په‌بکر» . (۲۹) «داستانی دوانزه سواره‌ی مه‌ریوان»
 «ه‌مه‌یان کرده‌وه‌ی پیره‌میردی سوله‌یانی به‌ . (۳۰) «به‌یتی جوامیر و دایکی»
 (۳۱) «ناسر و مال مال» . (۳۲) «به‌یتی شریف ه‌مه‌وه‌ن» .

هه‌لبه‌ست له‌ کورددا ده‌وره‌ی کونی ده‌وره‌به‌کی زور سه‌یر بوه ، واته
 بلین توزی له‌ پیش داهاتی ئیسلامه‌وه تا سه‌د سالیکی دواپی‌سلام . ه‌م‌و

هونرلوانه‌ی هزارمردو جیغانه که له پینا باسماز کردن مه گهر راست بن
 مه ومان پینان مه دهن که سهری به گه لی تاپیدا کردوه و زور شوینی دیوه .
 مه گهر مه و شمرانه شمان به دهسته وه نه بی دیسان میسه له و برروایه ناخاکه
 شوین و مه بدانی نه دیوه ۱ چونکه مه ده بی به خشان له همر قه و میکا بو ، بی
 گومان مه ده بی هونراویشی تیدا مه بی . چون نابی ؟ . هه لیهست که سهر -
 چاوه کی خه یال وجوشو خروشی دهرون بیت و مه ده بی به خشان به کی بیت له
 جوگه له کانی مه بی خوی چون به گوررتر نه بی ؟ ؟ . مه و دیسان کورد
 مادام به زهوق قسه کردنیان بو بیت له مه و پیویست مه بی که شمر پینان
 بو بیت . مه و نه ده به دور نیه بوتری مه قسه به ناچیته سهر که مه لی :
 کورد له ده وری کوندا هونراوی بو ، مه گهر بیبویه مه مایه وه ، بوچی
 مه ده به به خخانه کی ماوه نه وه ؟ - وه کو کورد خوی مه دواویه مه کا ۱ -
 بوچی مه ده به هه لیهسته کی نه ماوه نه وه ۱ ؟ ..

قسه که له رواله تا راسته به لام مه گهر لی بکولینه وه ناچیته سهر .. جاری
 نه مانه وه ی بو میسته مه و نا گه یانی که ههر نه بیوه ۱ . دوهم هونراوی
 راسته قینه مه و به له زه و فیکوه ده ربجیت که تیکلاو به هیچ شتیکی تر نه
 بو بیت به تایبه تی به خوینده واره وه .. له پاش مه و که میسلام داهاات هه و
 به وریک که ونه سهر شعوری تایینی ، تایینیش مه بوا تیکلاو به خوینده واری
 ههره بیه وه بیبویه - چونکه زمانی تایین بو - که مه تیکلاو به پیدا بو
 هه لیهست له زمانی خوینده واره کانه وه هه و وهر گهر رایه سهر تایینی ،
 مه وانه که خوینده وار نه بون که وتبونه سهر مه و برروایه که شمر ههر مه بی بو
 تایین بی ۱ . خو مه وانیشی له ری و شوینی تایینی تازه هیچیان لی نه زمانی
 به و بونه وه لایان و ابو که ریگهی شمر گیراوه ۱ . له گهل مه و ش ههر به بی
 زه و قی خویان شعریان ونه به لام له بهر مه و هونراوه کان به تایین مامنا
 نه بون خوینده واره کان نیان نویسه و نه وه هانه هانه به کی واشی له سهر

نه بوه هه تا ، وه کو ئه ده به په خشانه که له سنگا بښيسته وه ۱ ...

له پاش ټوم دهوره به دهورې ټاييني هاته پيشه وه ، ليره دا هه مو به جاري
ده شتيان دابه . په لي راسته ئيسلام ئا گريکي واي له دلي بويژ - شاعره - کافي
دهوري ناوه راستي کورددا کرده وه که شعريان له سهر پابه ي هونهر ئه وتو
عاقه ياني به جوري بزوانده وه گه لي گه لي زياتر بو له و عاقانه که ئه فسانه و
ټاييني گاور له دلي شاعري سه ده کافي ناوه راستي مه سبيحيدا کر دې وه به لام
ئه گهر راستيشت ئه وي له باريکي تر دا شعره کافي هه مويان ههر وه کونه خته ي
شه تر نچ ئه که وېته بهر چاو که ماده ي داشه کان به کيکه - که ټايينه - به لام فه سالو
باسه که يان جيا به ، داشه کان ههر به که ناوي گيانله به ريکي هه به وه کو ، شا ،
وه زير ، غيل ، ئه سپ ، سهر باز ، ئه و ونده هه به گيانيان نيه ۱ . ئه مانېش له و
ده وړه دا فه سالي شعره کافي خويانيان گور رې وه به لام که سه يري ئه که ي هه مو
له به که ته مورديان داوه و به په که ده ننگه ده ننگه ئه ده نه وه .. ئه مه وه نه ي .
ههر شعري کوردي واييت به لکو فارسيش سه رده ميک و ابوه و عه ر به ي
خويشي دو سه رده م ۱۱ ..

ئه مه له لابه که وه له لابه يکي تريشه وه ئه گهر له هه لبه سني ټاييني لايان
بدايه و به - ميسال - مه تخيات بوتابه کهس نه بو شتيان بداتي ، شاعره کافي
عه رب مه نخي کوشکي عه باسيه کانيان ئه کرد و فارسه کان هي بهر مه که به کان
شتيان وهر ئه گرت ئه ملان مه نخي کي بکن ۱۲ . به ناچاري پاليان ئه دا به
ټايينه وه وه لايان و ابو دنيا که خراب بوه ، که وتبونه سهر ئه و باوه رده که
دنيا تېکچوه به ټايين نه ي رز گاريان نابه ۱ ..

ئه و شتانه که له گهل ورده کاري نه فسي و عاقه ي نه پليدا ئاشنايه نيان
هه به بويژاني کوردي ئه و ده وړه و نه نانه ت ده وړي سيه ميخي زور تبايا
به رز بون . خو ئيجگار له سه ده ي هه زده هم بهم لاوه جوړه باوه ريک .
روي کر دې وه شاعره کافي کورد که هينه کافي پيشه و گه لي ليوه دور بون ..

لهم دهوری سیه مه‌دا شعور تا ته‌هات نه‌خشه‌یه‌کی تری وەر ته‌گرت . راسته .
 کورد هر چه‌نده شه‌یه‌یکی سیاسی نه‌بوون به‌لام لهم تاریخه به‌دواوه - وه‌کو
 ته‌ده‌بی ټنگل‌بزی و فوره‌نسی لهم تاریخه‌دا - خوی له‌خو‌یه‌وه ته‌ده‌به‌که مه‌یلی
 به‌لای قه‌ومیه‌ته‌وه ته‌کرد . دیسان ته‌مه‌ش راسته که گه‌لی له‌شاعری ته‌م
 ده‌وره به‌دواوه هر نه‌پانزانیه قه‌ومیه‌ت و مه‌عنای قه‌ومیه‌ت چیه . به‌لام
 چونکه شعور بلاو بو‌یه‌وه که سه‌بری ته‌ده‌به‌گه‌ی بکری دووشقی لی وەر
 ته‌گیری ، به‌کی مه‌یلی قه‌ومیه‌ت ، به‌کیکیش ته‌وه که شاعر به‌جوریکی غه‌یر
 مباشر توشی ته‌م مه‌یله‌یه . شاعری واشت هر لهم ده‌وره به‌دواوه به‌رچاو
 ته‌گه‌وی که لا‌گری کردوته‌وه . ه‌روه‌ها له‌ته‌ده‌بی شاعره‌کافی ده‌وری
 سیه‌ی کورد‌دا‌وه کو ته‌ده‌بی ته‌له‌مان له‌سه‌ده‌ی ه‌زده‌مه‌دا مه‌یلی سر -
 به‌ستی روحی کردوه بو تا‌کت - فرد ، به‌ته‌یعت ته‌ده‌بی روحی‌ش سر
 ته‌کیچی بو ته‌ده‌بی سیاسی و کومه‌لایه‌تی ..

هر لهم ده‌وری سیه مه‌دا دیسان له‌وانه‌یه پوړه‌کان بوون به‌سه به‌شوه ،
 به‌شیکیان ټیج‌کار خوی به‌وه‌وه ماندو‌کردوه بو ته‌وه به‌ده‌نګی زه‌نګی
 وشه‌کافی کوی بزرنګیته‌وه ، ته‌م به‌شیان « نالی » به‌کیکه له‌وان ، گویا
 که‌رراوه‌ته‌وه بو سه‌ده‌ی حه‌فده‌هم بو « شه‌پانیا » له‌فوره‌نسه بولای .
 « لافونته‌ن » ی شاعر ، یا ته‌وه‌اتیه‌ته « خا‌کو‌خول » بولای نالی ..
 به‌شیکیان ه‌مو ئامانجیکیان ده‌ربرینی مه‌عنا بو‌وه ه‌مو کو‌شیکیان
 خستوته سر مه‌عنا . شاعره به‌رزه‌گه‌ی کورد « مه‌وله‌وی » له‌مان . ، تو
 بلیت که‌ررایته‌وه بو سه‌ده‌ی ه‌زده‌هم بولای (فولتیر) شاعری به‌رزی .
 پاریس یا فولتیر ه‌اتوه بو تا‌وه‌گوز بولای مه‌وله‌وی ۱۶۶ به‌شیکیان تریشیان
 خه‌ریکی روحی ئازاوه‌وه به‌لام‌لردانی پیا‌وه‌کافی مزه‌گوت بوون ، به‌کیکه لهم به‌ه
 « بی‌گه‌س » . نابی ته‌میش که‌ررایته‌وه بو سه‌ده‌ی ه‌زده‌هم بولای .

(روبرت بیرنز) شاعری (اسکته نده) له (ته بهر)؟ یا خود ته و هاتوه بولای
بی کس له سوله یانی له گوږه ؟!

* * *

به جوریکي تیکرانی بویژه کانی کورد - می هر سه ده وره که - من له
باورده دام بیجکه له و شه پولانه که به سهریانا هاتوه هوای ناوچه کاریکي
زوری نی کردون . ته گهر خوینده واری بو شاعر شهرت بیت بویژه کانی
کورد بیجکه له به شیکي که میان هیچیان ته و خوینده واره نه بوون - نه له کونا
نه له تازه دا - که به پشلی وانی خوینده واریه که یان بگه نه ته و خه یالانه که ده ریان
بر ریوه - دیاره مه به سته شان به خوینده واری ته دهب و خویندن تازده به ،
له گهل ته وه که زوریکي زوریشیان هر به جاری هیچیان نه خویندوه که چی
سهر ته کری به رزي فیکره که یان ته گهر له شاعری قهومه کانی تر به رزتر
نه بی وه کو ته وان هر ته بی جا با ته وان سوچیکیان کر تبت و ته مان
سوچیک ته مه یان شتیکی تره . . زور له بویژه کانی کورد له کویره دییکدا
ته نیا آسمانی گونده گی خویان نه بی هیچ شونیکي تریان نه دیوه که چی بازی
خه یالیان گهل قوزبی تاقی کردوته وه . ته مه بیجکه له وه که کاره سانی ئاو و
خاک نه بی هیچی تر به پیاو نیشان نادا ! . وه کو ته وه ژنیکي مه نمی که به
دری زانی زیانی ته نیا ناوچه ی مه نمی نه بی هیچ شونیکي تری نه دیوه وه له وا -
نه به هر نه ی بیستی شعر چیه وه به چی ته لین . دینی به زمانیکي ساویلکه
«عزیز» و «ته کش»^(۱) ته لاوینته وه و ته لی :

(۱) عزیزو ته کش دوبرابون ، کورری محمدی کورری میران بون ،
خویان مه نمی بون له ناو عه شره ته که دا به میرانی ناو بانگیان سه ندبو ،
تازایه تی تم دوبرابه له هم مو توپی مه نمی و گهلواخی و گهر وسدا ناو بانگی
دهر کردبو ، له سالی ۱۳۳۹ ی هجریدا هر دو کیان له شهرری عه جما
کوژران ، گورره که یان له (به نگی به رخ) له نزدیک دیوانده رهی سه قزه وه .

... ..
 دهن له سه تپله وهمل نهی شاندا * ههره سی باء پای وهمل گوراندا
 سوار دل منعی سف بوون وهجه م * سه ر عزیز دهر کزن له لشکره جه م
 عزیز وهلاکل ، نه کھی وههفتیر * ها وهخته بیو هسه ن خو له شویر
 ماینه کھی ته کھی له وهستان نایی * لهشکری منعی هیچ دوابی نایی

 بالونی واهات له تارانوه * خوله خوارد وهده ور عزیز خانه وه
 بومبای بهر بر لهو بالداره وه * عزیز زامار بو وه سهد سواره وه
 عزیز بوج ده ننگت نایت له مه یدان ؟ * سه تگری سر پیل پریه له میران
 وه گولوی وه رشه و دریا له بالم * عالم نه سرفتن یمشه وه عالم

 کی سواری بوی کوپته ی کفهل پان * کی تالان پیری له ملک تاران ؟

 بیژن وه خازی خوی بدا له تهخت * عزیزو ته کھی چون وه پایتهخت
 دهر زیه کھی به خهی بنیری وهلام * شه وسو هم خهله نه ممکن وه نه نام
 بیژن وه دایک سهره کھی رهش کا * له نه که برا کهم ماله کھی بهش کا
 بهلی نیمه نالین که هم جورده شمرا نه له هه مو سوچیکوه بهرزن بهلام
 نه توانین نهوه بلین که بو ده موبلی ژنیکی جول گهردی حهرف نه ناس لهو
 بهرری جوانیه وه به گوا بهم جورده شریکیکی سینما بخاته کار وه له مه وه
 زه و قی کوردیکی ده شته کی پیشان بدا .

نوع هونراو به شپوهی هه وراهی و تراوه؟

شتیکی تر ماوه تهوه پیویسته لیوه بدوین، بویه قسهی لیوه بکهین چونکه زورتر له روزه لاتی ناسه کانی خستوته تهنگو چه له مهوه وه کو دلی کورده که خویشی کری کرده وه^۱.

لهوه نادوین که بلین کوردو گوران هه کوردن، چونکه قسهمان له مهوه کرده، نه مینیتیه وه سه ره وه ئایا بوچی زورتر له سوراخه کانی کورد - به تایبتهی سوراخه ته ده بی - هه به شپوهی هه وراهی بوه وه وراهی به^۲. کهچی شتیکی وا به شپوهی نه رده لان وشاره زور بهرچاوا نا کهوی^{۱۲}. له روموه باوه رری من له مهیه :

کورد له بهره بهانی میژوه وه له باری ته ده بی دا نیکلاو بوه یا له گهل رومو غارسدا وه یا له لم ئاخردا له گهل تور کدا، هه چی ده متهی خوینده وار بوه یا سه به خو ئاغنا بوون به باره گلی پادشا کانی تور که و هه جم، یا نزیکه بوون به کوشکی وه خانه دانه کوردانه که ههوان ها توچی باره گا کانیان کردون. به پاسای ته ییعت به وه له زمانه دا ته بی که پادشا قسهی پی ته کاو پی کرده، تهو زمانه به ته ده ب پیهان دراوه و پیهان ته دری که پادشاو خلومن ولات قسهی پی کرده وه و پی ته کاو.. به دیری ئای زه مان هم زمانه له هه زمانی کورد سورراونه ته وه، به جوریکه شموری دا پوهیون ته فانهت هه مپان به دلا نه ها ته که زمانی خویشیان ته گونهی پی به زمانی ته ده بی^۱. شمیری فارسی و توری له دیوا خانی وه کوشکا ته وه بلاو بوته وه، هه وه ها شمرو ته ده بی هه ره بی ش به هوی ئیسلامه تیه وه له مز که وه کا ته وه ته نیو به ته وه. دیاره شمرو ته ده ب له هه زمانی کا که نو بیکرت ته بی وه که سه لی بی بگا وه ومخته ده بی بوهرت، نه وه که ته نیانی که یفتن به لکو هه مو سوچی ته بی بزانی. له رده دا ره مکی مردم - به هنی نه خوینده ولره کان - نیاتوانیوه

نه یارانیوه له کونو قوزبني زمانیکي وه کو فارسی یا تورکي یا عهره بي بگفت
هیچ ده میان بو نه بر دوه وه بیرای برای ته وه شیان به دلا نه هاتوه که بهو
زمانه ی خویان قسه ی پی ته گن ته توان شعرو ته دهب بلین وه ته گهر به
دلشيانا هاتیت و وتیبتیان — وه کو هاتوه و تویانه — بهر ی خوینده —
واره کان — که ته وان ته ده بیان به زمان ییگانه زانیو چونکه زانیویانه —
گالتیان پی کردونو بیان وتون ته مانه (شایر) یا (دلو) ن ا . بهم پونه وه
ته ده بی خاوی پی ته سلی زمانه که باش که وتوه .. مه بهست بهم قسه بهمان له به پی
ته رده لان ، شارموزر ، موکریاندا به ، واته کوردی هم شوینانه ییجکه له
هه ورامان شیفته ی تهو زماناته بوون .. مایه وه سهر هه ورامان

هه ورامان شوینیکی شاخ و داخو وشکه نه فارس خوی بو کوتاوه زور
نه روم ، نه عجم به ته نگیه وه بوه نه تورکک ، بهم پونه وه پیاوه کانی تهوی
ته وه نده ناشنای باره گای پادشاکان نه بوون به جوریکي ودها که زمان ی ته وان
سوار زمانه گیان بیت . ههر که دهرونیان هاتیتته جوش به زمانه که ی خویان
دهریان بریوه ، له مه وه رهمه کی مه ردمه کهش فیر بوون که ههر له ده وریکی
زور کونه وه شعرو ته ده بیان به زمانه که ی خویان وتوه ، که عهره بی ش له
مزگه وته کانه وه سهری هه لدا ته ده بی زمانه که ی خویانیان به میرانی ههر بو
مایه وه غیر خوینده واری مزگه وته کانت یزیان لی نه ته هاتوه ، بویه ش
یزیان لی نه ته هاتوه چونکه کابرا له پیش ته وه دا بجیتته مزگه وته گوبی له
باوک ی له مامه نه خوینده واره که ی بوه که به زمانه که ی خوی هه لبهستی به
سهر هه لداوه ، ته مه ییجکه له وه که دایکی له بیشکه گدا ههر به و شیوه به
لایه لای بو ته کرد ته مه له مالا ، که ته چوه ده ریشه وه له سهر هه لپه رری ،
له سهر کانی ، له بهر به ربو چکه دا هیچی تری گوبی لی نه ته بو ته نیا هونراوی
زمانه که ی خوی نه بی . ته مانه هه مو کردیا نه کاری کانی که دهستی دا به خویندنی

فارسي يا عهري يا زمانیکي تريشه وه نهده بي زمانه گي خوي هر به
 نهده بزانى ...

همه همان تيکرا به خوينده وارو نه خوينده واروه ناشنا بو ب به
 نهده بي زمانه گي خويان و فيري بون ، مينجا بهري خوينده وارو کانيان
 بهدم خوينده وه پرره وازه نه بون بو ولاته کاني نه رده لان و شاره زور و
 موکري ، لهوي شعرو نهده بي شيوه ي قسه کردني خويانيان نه خوينده وه بو
 مهردمي نهو ولاتانه ، مهردمه گي نهوي ش ته ماشايان نه کرد هم نهده ب و
 شعره جورده شيويه که له شيوه گي خويان ناجي ، له بهر نهوه شعوري نهده بي
 ييگانه بهرستي به جاري کشا بو به سهر هوشيانا نهو شيوه به شيان هر به
 ييگانه نه زاني چونکه له هينه گي نهوان نه نه چو نه هانن وهريان نه گرت و
 له ديواخان و مرگه ونه کانيانا بلاو نه بومه . نهوانيش نه گهر ييانويستايه
 هتک ، بلين نه هانن بهرره وي نهو شيويه يانه نه کرد و بهو شيويه نهده بي
 شعري يان دانه تا - وه کو و ترا لهو باوه رده دا نه بون يا هر نهوه يان بهدلا
 نه نه هات که به شيوه گي خويان شعروتن نه گونجي ا - . کابرا خه لکي
 سنه بو ، خه لکي قه لاچوالان بو ، خه لکي بوکان و سابلاخ بو وه لهوشوينانه
 گوش کرا بو کهجي نه گهر برره هه لبه ستيکي دابنا به له بهر نهو شتانه ي
 سه رموه که و تان نه چو کوششي نه کرد بو نهوه که شيوه ي هه ورايي فیر بي و
 بهو شيويه هه و تراوه گي خوي داني ا .

هم کاره ساته بهم جورده مابه وه تا « نالي » له ولاتي شاره زورا بهيدا بو
 قاييکي زلي خسته سهر گزي بقت بو وتني شعري شيوه ي موکري .
 بهر بهر بهر بهرره وي شيوه گي کرا و نهده بي شيوه ي موکري ش بلاو بو وه
 به جوري بلاو بو وه که له ولاني موکري و شاره زوردا به ته ووي له باري
 شعر و تندا شيوه ي هه ورايي يان له فيکر چوه وه . . مابه وه سهر ولاني
 نه رده لان ؛ شيوه گي موکري ش وه کو شيوه ي هه ورا ميه که بهوي چه بهري

مزگهوتنه به ئهده بی شمري كهوته ئهوی دیسان سهیریان کرد ئههش وه کو
 شیوه کی خویان نیه شوینی كهوتن و خهریکی فیرونی ئهبون بو ئهوه شمري بی
 بلین . دهرده کی ئهوان گراقر بو، له لایه كهوه ئه بوایه خهریکی شیوه ههوارای
 بیونایه ، له لایه كهوه هه شیوهی موکری ۱۱ . ئهم رهوشته تا ئهم دهورهی
 دوایه له ویدا هه ملهوه تهوه ، ئهوان تازیهی ئهوانیش هه ندیکیار كهوتنه ته
 سهر ئهوه باوهره که به شیوه کی ئهوانیش ئه گونجی شعرو ئهده ب بوتری
 چه ند سالیکه دهستان داوهی .

لیره دارهنگی ئهوه پر سیاره بکری که : ئهگهر عامل بو بلاو بوئهوهی
 شیوهی ههوارای له ولاتانه دا به بیگانه زانیی ههوارای بی بوجی شیوهی
 « لور » و « بوتان » یی بلاو نه بومهو تیا یا نا خو ئهوه بیگانه به تیه لهویشا
 هه ره بو ۲۲ . وه لاهه کی بهم جو ره ئهده بنهوه ئه لیز : ئهوه هاتو چوی
 روحی و ئهده به له بهین ولاتی ههوارا ئو سورانا هه بو له بهین بوتان و
 سوران یا له بهین لورو سورانا نه بو ئهگهر بیوایه بی گومان ئه مانیش
 بلاو ئه بونهوه .

ئهمینه تهوه سه ر ولاتی بوتان ئهوانیش لهو شوینانه با نا که شاخ و داخه
 به حکمی ته بیست زور تیکلاوی بیگانه نه بوون ره مه کی مه رده که هه له به ستی
 شه بی بان هه ره له زمانیکی کونهوه کردوه به باو له بهین خویانا ، خوینده واری
 مزگهوتنه کان لی بیگانه نه بوون شیوه کی خویانیان پاراسته وه کرد وانه به
 ئهده بیکی بهرز . عه بی کاره سات له ولاتی لوریشدا روی داره له گه له ئه مهش که
 ئه مان زیاتر تیکلاو به عه جه م بوون سه ر چاوی ئهده به کی خویان باز هه ره بو ئیمه
 هیشته ئهوه ، ئه مه من لام وایه شتیکی تیریش هوی مانه وهی بوه ، ئه وهش
 ئه مه به : له بهر ئه وه وشه ی (لور) له رواله تا جیا به له وشه ی (کورد)
 وه له بهر ئه وه شیوه کی ئه وان زور تر ئه گونجی له گه له هه وهی کوردا
 فارسه کان ئه وه نده بو تیا چونی ئه ده بی کور دی خه ری که بوون ئه وه نده

خبريكي تهوان نه پون ؛ ټيځگر عاتفه ټايښخ کړد بويه کاري هه تا هم
دهورې دوايهش لورر خوي به فارس زياتر مه زاني تا کورد . جا هم
کاره ساتانه مه وړيل ټاماده کړدوه که مه دې لورر هر له زه مانيکي
کونهوه پيښته وه .

به جور يکي ټيکراي ټيمه ټه بي له وړاوه ورده دا بين که مه دې ټيکراي
کوردی له جاو خويا مه دې يکي بهر و به نرخه ، من هم قسه به له بهر مه وه
ناکم که کوردم ، چونکه نوسيني ميژو و نوسيني ميژوي مه دې يکي له و
شنانه که له نوسره گيا پيوسته بي لايه نگر به کواو من لايه نگر ي کورد
قسه ناکم به لام به لام وه مه شتيکي حه قيقه ته . کورد ولاتاني نه ديوه ،
پيرواوه وري بيگانه بهرزه کاني بهرچاو نه کوته ، داغه گا کاني عالمي نه ديوه
له گهل ټه مانه شدا مه دې به گي که متر نيه له مه دې قومه کاني تر ، هه ندي
جاري وا توش ټه بي که کابرا يکي شاعر له تاشه کونیکا بوه ، له سر چاوه به ک
بوه ، له بن دهوار يکا بوه که چي فيکري واي ده بربر بوه که متر نيه له فيکري
مهو کهسه که له ده وري راهر ريني ټاور و پا دا له (سوربون) و (اکسفورډ)
فيکري و هر گرتوه . به لام مه ونده هه به مه دې کوردي بي خاوهن بوه ،
خزمت نه کراوه ، به خاي وکالي ماوه ته وه ، مه گهر هانه هانه بدرابته و به
سرچاوه ټي خوښنده واري راسته قينه ټاو بدرابته و ټاو بدرت پابنې گهلي
گهلي له زور هم پايه به وه به که ټيسته هه پي .

تا هم شوي نه بهم جور هاتين ټينجا مه مانوي به سره قسه له شاعر ه
هه ره گهوره کاني کورده وه بکين له ده وريکي کونهوه تا ټاخري نيوه ي به گي
سده ي پيستم ، هي تهوانه که تو انيومانه پياڅه نيه دست . قسه له ژباڼيان ،
له نه فسيه تيان ، له هويه که کړدوني به بويژ ، له وړيچکانه که له هونراوه -
کانيانا گرتويانه له ، لي کولينه وي هونراوه کانيان بکين .

بابه تاهر

۹۳۵-۱۰۱۰م

ره نندو دیوانه و قهقهه نندور ، خواتاس و پاریزگار و هه رده گهر . به سوزی
هه شقیکی مه معنوی کوردهی دهرونی له گرردابو ، له یادی دوستیکی فیینی
ده ماره گانی له خروشدابو . شهیدای باره گای یهزدان ، هه رده گهری
چولو و بیایان . هاو نیازی روژانی چهرستانی «ده ماوه نده» و هاو رازی شهوانی
دیعنی (مهینه نده) ! گاهی لاله زاری زهوی باره گای بوه ، گاهی جریوهی
هه ستیره ی ئاسمان شهو چرای بوه . روحی له له وه رزاری ئهرواحدا له
هه موگولیکی مژیوه ؛ دهی له دنیا دور به دور بوه ، دهی له ئاهه ننگ
رو به رو بوه ! . تاویک له دهشتی ته فکیردا سه رگهردان بوه ، کاتیک له
کورری عه و دالانی خواتاسیدا مهی گیرری مه عرفت بوه . . هه نندی جار
خوی ون کردوه ، هه نندی جاریش ون بوی دوزیوه تهوه ! . هه ناسه به پک
دهرویشکی نادان بوه ، بینیکیش شیخیکی مه له وان بوه . زه مانیک نه زانیکی
به کک که وتو بوه ، دهو رانیکیش زانابه کی گهوه نه رناس و دور رناسیکی
بی وینه بوه ! . .

بابه تاهر شاعریکی کوردی سه دهی سیهی هجری بوه . به پی هه نندی
به لگهی تاریخی ده و ردهی (صاحبی کوری عباد) و (ابن سینا) ی
فهله سو فی دیوه که ئه مانه له زمانی حکومهتی (بویه) به کانا زیاون . هه
چوار خشته کیه ی که ئه لی :

مو ، آن بحرهم که در ظرف آمدهستم

مو ، آن نقطه که در حرف آمدهستم

به هه رانی الف قندی بهر آبو الف قدم که در الف آمدهستم

که مه ته لیکن گرانو میرزا مهدی خان له سهر حسابي « اېجد » لیکن داوډ ته گویا هاتنه دنیای بابه تاهر دهر ټه خاله ۳۲۶ هـ - ۹۳۵ م . دا . وه له ۴۰۹ هـ - ۱۰۱۰ م . داسر دموه وه ټه مهی له (المجلة الجمیة الاسیویة) دا له به ننگال بلاو کردو ته وه . لیکن دانه وه که شی گویا بهم جوړه به : -

وشه ی (الف قنبر) - ۲۱۵ - که ټه مه له گهل وشه ی (بحر - دهر یا) به کک ټه گریتموه ، وه کو چون له گهل وشه ی (طاهر) یشدا ههر به که . که (الف قد = ۲۱۵) بڅه بڼه سهر (الف = ۱۱۱) ټه کاته (۳۲۶) وه ټم ژماره به له گهل وشه ی (الف - هزار) به کک ټه گریتموه . که حینجه بکری ټه ی به (ها - زا - الف - را) وه لای وایه تا ۴۰۹ ی هجری ژباوه .

بابه تاهر ههر له هه معدان سر دوه ، گورده کی گومه زیکی پچوکی پهر - پونی به سهر وه به له سهر ټه پو لکه په که ، که ناوی (بن بازار) وه وله شیبالی روزاواوی شاره که وه به . گورری دڅلوازه که شی (فاعه لره) له گهل فاعه ناویکی ترو میرزا علی ټه ټی که وسهری که ټه مانیش له دهر وېهه کانی بوون له ویدان . له (دائرة المعارفی ئیسلا می ب ۳ . ل ۲۳۲ - ۲۳۹) وه .

بابه تاهر شاعر یکی کوردو له بڼه مالای (لورر) ه . وه کو هم چوار خفته - کیه دا به ته وای شپوه ی زمانې خویمان بو دهر ټه پره ی :

دلی دیرم ز عشقت گېج وېجه مژه بهر هم زه نهم خونا به رېجه
دلی عاشق به سانی چوب تهر رې سهری سوچه ، سهری خونا به رېجه
واته : دلیک هه به که له عشقت گیر و وېزه ، برزانگک به به کا بنیم خوین
تهر رېزی .. دلی عاشق وه کو شولی تهر ره ، سهر یکی ټه سونی ، سهر یکی
خویناو هه لهر رېزی ... چوب داری تهر که ټه بڅه بڼه سهر ناگر له
سهر یکی وه ټه سونی له سهره کی تر به وه ټاو و زینچکاو دهر ټه دا دلی منیش
وایه ! ... به لام له بهر ټه وه که به ندیکی دیوانه و دهر ویشکی بی پهر و به
هه مو دم ټاره زوی ټه وه ی کردوه ټه و شمرا نه که ټه یلی تیکلا دیان کا به و

شیوانه‌وه که ده‌نگی ئه‌بانگانی . وه‌کو لهم چوار خخته کیه‌وه ئه‌مه‌مان بو
ده‌ر ئه‌گویی :

نه‌وای ناله غم نه‌ندوه زونو عیار قه‌لب خالص بوته زونو
بوره سوته دلون گرد هم ئاییم که قدری سوته دل، دل سونه زونو
واته : ده‌نگی ناله‌ی خه‌م‌خور تو ئه‌یزانی ، پارسه‌نگی دلی بی
خه‌وش «بوته» ئه‌یزانی . وه‌ره باهمو دل سو تاوه‌کان له‌لای په‌ک کوبینه‌وه
چونکه قدری دلسوتاو دلسوتاو ئه‌یزانی ... ته‌ماشا ئه‌که‌ی لیره‌دا (نه‌وا ،
فارسی . نه = تو ، بوتانی . زونو ، پشتکوی . بوره له « به‌وه ئه‌یره » ی
لوری . بوته ، کرمانجی) ئه‌مانه‌ی همو لهم دو شمه‌ره‌یدا کو کردوته‌وه .
له‌مه‌وه ئه‌وه بو ئیمه ده‌ر ئه‌گویی که ئه‌نفسه‌نی باه تاهر وسته‌وتنی له‌ ناو
همو هوزو تیره‌یه‌کی کورددا پهل بلاو بگانه‌وه بو ئه‌وه بتوانی ئه‌وه ده‌رویشی و
پیره‌پاره‌ری ئه‌وی له‌ سه‌ر به‌وه له‌ ناویانا بنج دا کوئی و همویان باو‌شی بو
بگر نه‌وه و به‌دل بچنه ژیره‌وه . . دیسان له‌ بن ده‌ست ئه‌مه‌شه‌وه شیوه‌ی
ئه‌ده‌ییانی فارسی وه‌نه‌بی له‌ ده‌ست به‌ردابی وه‌کو لهم دو به‌شه‌یدا ده‌ر
ئه‌گویی که ئه‌لی :

به‌ خنجه‌ر گه‌ر ده‌ر ئاره‌ند دیده‌ گام به‌ ئاته‌ش گه‌ر بسوزه‌ند استخوانه‌م
ئه‌گه‌ر به‌ر ناخوتانه‌م نه‌ی بکوبه‌ند نه‌گه‌رم دل زیار مه‌ره‌بانم
لهم شمه‌رانه‌وه ده‌وری سوزی تافی جوانیشی ده‌ر ئه‌گویی که دهلوازی
خوشه‌وێستی همو شتیکی له‌ پیره‌دوته‌وه ته‌نانه‌ت ئه‌گه‌ر پارچه‌ پارچه‌ش
بکری هه‌ر ئه‌وه‌نده دلی له‌لای یاری مه‌ره‌بانیه‌وه بملیته‌وه ده‌ربایستی
هیچی تر نه‌ی ! . . .

دوکتور سعید خان ئه‌لی : « پیاویکی گاوری کرد ئه‌لی : که باه تاهر
چه‌ند شمیریکی به‌شیوه‌ی گورانی په‌نی داناوه و ناردویه بو « حق »ه‌کان
بو ئه‌وه که له‌ بیرو باوه‌ری په‌ک بگه‌ن وه‌ ئه‌وانیش بخاته سه‌ر ئه‌و ریگه‌به‌

که خوی له مدري بوه . « داخه کم نیمه نهو شعرانه مان چنگه نه ککوت »^(۱)
 بابه تاهر لسه ره نای ژيانیا دلي به عه شتی دبعنه نی مانگه روه کافي هه مه دان و
 لوررستان بشکوتونه وه ، جواني ره وشقیان و شوخو شه نگی بالا
 عه رعه رریان سوزیکی دیوانه نی یان خستوته کله به وه . له ناو نه وانه دا
 « فانه » ناویک به دوچاوی مه ستو دو نه بروی هلاویه به ده ننگدانی
 نیمروژو سبه ی کوره ی دلی بابه تایه ر دینته جوشو نه بیتنه هوی نه وه که
 کافي شعری لی نه کریتنه وه نه لی :

دو چه شمانه ت پیاله پررزومه ی بی خهراج نه پروانه ت ملک ره ی بی
 هه می وه عده کونی نیمروز و فهدا خودا دانه ، کی فهدای تو کی بی ؟
 نه شور شه له کله یا نه و بوخار نه کا و به هه مو لایه کدا نه پرره تینی ،
 دیوانه ی نه کا و به چولو هه ردا به رله لای نه کا و نه یخسانه سارای دهر به -
 دهری و بی جیگه بی ، میشی وای لی دی که نه لی :
 مو ، نان رهنده م کی نامه بی قه لنده ر

نه خون دیرم ، نه مون دیرم ، نه له ننگه ر
 چوروز نه به د بگه رده م گیرد گیتی چوشه و نه به د به خشتی وانه مه م سهر
 وانه : من نهو رهنده بی به روایم که ناوم قه لنده ره ، نه خوان
 - سفره - به کم هه به نانی له سهر بخوم ، نه شوینیک هه به ستاری تیدا بگرم ، نه
 که سیکیشم هه به پشتیوانم بی و له ننگه رم بگریه . که روزها ت به ده ور جیهانا

(۱) تاشنایه تی بابه تایه ر له گهل « حق » ماکانا نه وه بوه که نه وان بابه
 تایه ریان به فریشته ی چواره می « خشین » داناوه که له لوررستان بوه ؛ چونکه
 سهره نای دهر که وتی تایینی حه قه له پیشا له لوررستان له پاشا بو نزیکه ی
 سیروان نیمجا له نازربایجان بوه . نه مهش به لگه به کی تره بو نه وه که بابه
 تایه ر لورری بوه . من لام وایه نه م باوه رری « حه قان » هی « شه ده له »
 لقیکه له حه قه کانی سیروان .

میسوررتهوه ، که شهوات خشتیکه نهخه مه ژیر سهرم و نه نوم ... بابه تاهر
 ماوه به که بهم جوره رای نه بویری له پاشا نهو دلهی که فریشتی سهر
 زهوی هرشی لی سه ندبو سه ودای عشقی راسته قینه شا بال نه کیشی به
 سهریا و له دست که مه ندی ماهران رزگاری نه کا . نینجا رو نه کانه نهو
 مه بدانه که نوربی خوای تیدا بلا بوته وه ، لهو دهشته دا به سوزی عشقی
 بهزدان نه سوررته وه و له هه مو سوچیکی هم نه رزو نه سمانه دا بیجکه لهو
 که سبکی تر نابینی وه کو نه لی :

به ده ریا بنه گهرم ده ریا تو وینم به سحره بنه گهرم سحره تو وینم
 به هه رجا بنه گهرم به کوه و ده روده شت

نشانی همز روی زیبای تو وینم

واته : له ده لیاو وشکانید ، له چول و بیاباندا بیجکه له تو هیچی تر
 نابینم ماوه به کیش لهو هه رده به هه رده یه دا نه سوررته وه ، ده مارو
 گوشت و پیستی له زه رپای خوا ناسیدا به نه واوی نه رم نه بیته وه ، له وپوه
 نه که ویته عالمیک خوی به مه لیک دیته به رچاو که هه مو جیهان له ژیر
 پی دایه ، وه لای را نه بی که زال بوه به سهر هه مو شتیکدا و به لام دیار نیه ، وه
 وا نه زانی نه که ریتو خوی بنوینی هیچ نیه خوی له بهر پلاریا بگریت
 وه کو نه لی :

موهم ثانی تازه دین مورغی کی ده حال

بسوجه عالم نهو به رهیم زه نه م ال
 مصور که که شد نه فشم به دیوار بسوجه عالم نهو تاثیر نه مال
 واته : من نهو بالنده نا گرینم که ده و ده ست به بسوتی هم جیهانه
 نه کهر بال به به کابدهم . نه نانهت وینه گر نه کهر وینم له دیوار بکیشی ،
 هه مو عالم نه سوتی له ناو کاری که ری نهو وینه به .. (موهم = منم ،
 تازه دین = نا گرین . بسوجه = نه سوتی) ... له بهانی روزیکی توغدا که سهر

له سهر سه رېښې نو ستوینې بهر زه کاته وه نه ماشا ته کا نوری مه عرفه تی خو
 هه مو ده ماره کافي نه بزوینې ، له هه مو ده ریایه کی خوانا سیدا مه له وانیکی بین
 درېزه له لی: « به نه زانی نو ستم به زانای هه ستم ا ». ټینجا ټه بی به ټاموژگار -
 پکړیکې دلسوز ، به شېخیکی پررسوز . به فه بله سوفیکې راسته قینه و بانگ
 به دنیا دا نه داو ټه لی :

مه کون کاری که بهر پاسه ننگ ټاپو جهان با این فراخي ته ننگ ټاپو
 چو فردا نامه خوانمان نامه خواهه ند

تو نامی خود بینی ته ننگ ټاپو !
 واته : ټیشیکې واهه که بهر د بېته بهر پیت ، دنیا بهم فراوانیه له تو ته ننگه
 پې و له هیچ لایه جیت نه مېته وه . ټه گهر سبه ټینی نامه خوازه کان نامه تیان
 وېست ، تو ناوی خوت پېښې شهره مزار بیت ! ... دیسان به ده روپغه -
 کافي ټه لی :

شه بی تار پک و سه حرا پررخه ټه ری . ده ر این راه روښنای که مته ره که بی
 شه بی تارو بیابان دور و مه نزل خوشا ټانان کی بارهش که مته ره که بی
 « که مته ره که = که تر » . ټه لین فه لسه فه ی نه فسیه تی باب به تاپه ر که لی
 که لی جیاوازه له که لی هی « عمر خه یام » ؛ عمر خه یام به دوچاو سه پری دو
 عالم ټه کاو له هه دوکیان ټه کولیته وه و له طاسی هه دوکیان ریگه ی بی
 پروایې گردونه پیش . به لام باب به تاپه ر چه نده له عالمه دا بی به روا به
 ټه و نده له عالمه که کی که دا به پاریزو زور به ورد پېښی روی دلی مه ردی تی
 ټه کا ، که چی ټه م دو به بته ی که ټه لی :

مو ، ټان ره نده م کی عصبان پیشه دیرم

به ده سنی جامو ده سنی شیشه دیرم

ټه گهر تو بی گونامی ره و مه له که شه و

مو ټه ز « حوا » و « لادم » ریغه دیرم

وانه : « من ټو ره ندهم که بی فرمانی پیغمه ، ده سبک پیا له کی
 نبدایو ده سبکینم شوشه که ، ټه گهر تو هیچ گوناحیکت نیه پچوبه به
 فریشته . من ټمه میرانیه که له باوه نادهم و دایه حواره بوم مازنه و مو
 ریشه ی له ریوه دا کوتاره ۱ — هر ټو ورو باوه ورده ۱ — به لام وانیه
 همهش هر به کیکه له فلسفه ورده کانی بابونه یار چونکه ټلی :

من دیوانه به کم که بی فرمانی له باوه نادهم و دایه حواره و بوم به جی
 ماوه ، جون ټوان بی فرمانی خویان کرد منیع که له وان یم به تهیمت هر
 ټه بی وا بکم ۱ . که و ابو ټم بی فرمانیه له شراب و باده دا به جی دینم . تو
 ټه گهر خوت به بی گوناح ټزانی راسته و راست پچوبه به فریشته ، چونکه
 فریخته له وره گهزه نیه که منی لی بوم ۱ . ټه ورده هیه ټو شراب و باده به
 که تو به بی فرمانی ټزانی من به فرمانبري دانه یم ، چونکه شرابه کم
 خواناسیه و له باده ی حقه رسیدا ټه بخومه و بو ټه و بچه ریزی ټو
 پاوک و دایکم که کانی بی فرمانی خویان کرد به ریازه نی نه منی خویان
 که یانده و ټو لاله زاری به هه شته که هه تا هه تایی تیدا ټه میله ووه ، ټه گهر
 ټو نافه رمانیه یان به سهره نه هاتایه ټو مانوه هه تا هه تاییه یان چنگ
 نه ټه گوت ، منیع له وانم و ټو شوینم ټو ی . . تو که ټه و ی خوت به بی
 گوناح بزانی دیاره ناتوانی ټو ټهرکی ریازه ته به ریوه بهری ، که ټه مت پی
 نه کرا بچو وه کو فریشته چون ماوه به ک ټه یین و له پاشا به بی ټه و له
 به هشتدا ټه یینه و سهریان تیا ټه جی تویی وابه که و ابو تو بو به هشت دبروست
 نه کراوی ته نیا بو نیا چون دروست کراوی ، به کی ټه گهر گنجی بوی ټه بی
 ره نج بکیشی ...

له سهر قسه ی . ف . مینورسکی حسین وه حید ده سبک دی ټه سفه هانی
 نوسه ری گوڤاری ټه رمنانی فارسی دیوانیکی بابونه ناهری له ۱۹۲۷ دا بلار
 کرد و ته و که ۳۶۵ چوارخفته کیه . له مانه ۳ دو به یی روزه لانی ناس

(هرون الن) دوزبو به تهمو و تویه می بابه تاهره وه ۶۲ یشی حسین وه حید
خوی له لم لاو له ولا کوی کردو ته وه ، مهوانیتریشی له پیشا به دهست مردمه وه
بزه ... جا له تازه کانا بابه تاهر گه لی جار ناوی خوبو کوی ته لوه ندو مه به ند
دینی ، سوزو خوشه ویستی خوی به رامهر به و دو کیوه دهر ته برری ...
له مه وه مه وه دهر ته کوی که بابه تاهر به بی ته و دهر وه به له دوا ی خواناسی
خوشویستی مه به ندی له مه موشت به لاوه گهره تر بوه ..

ناو بانگ سه ندنی بابه تاهر بهم ناوه له بهر ره وشیکه که له کورده واریدا
باوه به له ناو کورده کانا به کیک ته گهر شیخ بی یاله بنه مای شیخ بی له بهر
ویزی گرن و خوشه ویستی بی ته لین بابه فلان وه کو بابه شیخ ، بابه ره سول ،
بابه آلی . بابه تاهریش وایه .

دوا ی به بهر گوزه شتی بابه تاهر دینن بهم دو بهیته ی که به ته وای
زمانه کوی خویان بو دهر ته برری و پیشان ته لی : من له پاش تاقی کردنه و
به بی زور بوم دهر کهوت که گولو وه ته وشه و ژن پشیمان بی نا به ستری چونکه
دوژمنیکیان هیه که رومه تی ئالو والا پانه و ناپه لی له بوته ی مانه وندا قل
بینه وه تابین به هاو رازوجی راز و نیاز ا .. :

به نه وشه ی جار که ناران ههفته ی بی گولاهی کوهساران ههفته ی بی
موتادی می گرن شه هرو به شه هرو وه فای گولخوزاران ههفته ی بی ا
واته : وه نه وشه ی گوی جو که کان ههر حهفته به که . گولاهی کویستانه -
کان ههر حهفته به که . جاررجی شار به شار بانگ ته کا ، ته لی : وه فای رومهت
گولان - ژن - ته ویسی ههر حهفته به که ا ...

مه لای جزیری

۱۴۰۷ - ۱۴۸۱

گه وه ربکی شهوچرا له سهراوه ردی شاخه کانی به ندهنی بهرزی بوتانه وه ،
سه مه نده ربکی بی په روا له بهراوردی خابه کانی عه شقه وه و دور له سوتانه وه .

شیخی که پیری به پیری بهرزی بهری
بو بی هه ره و بو به ، پیری که شیخی
له پیری چاوی شوخی گه ری بو بی
هه ره و بو به . نمونه به کی به راستی
له لاله زاری غه رامیاند که تاوازی
ده نگه کی بولبولی چه من بینیته
جوش ، عاشقی کی سهر بهستی له
باره گای مه وه شافا که سه متوری

شعره کی دل و ده ماری یاران بینیته خوروش .. پیغه مبهری سهر ده فته ری
شعری تهوری غه رای له خاکی پاکی بوتان ، دل زیندوی بین دریزی بهل
هاویژی ده ریای تصوف له مهرزی بهرزی کوردان .. فیکری تاوینه به کی
بی گهرده بو سوفیانی خوا بهرست ، ههستی شاوینه به کی سهر ههرده بو
فه به سوفانی حق بهرست .

بولبولی سهر چلی هم داستانه ناوی شیخ احمد و کوردی شیخ محمد ،
له جزیرا بوتان یا «گزر تا دو قردو» هاتوته دنیاوه و هه ره له ریغ سرده وه ...
لا بهر ده ی زبانی شیخ احمدی جزیری زور تاریکه پیویسته بهل کولینه وه و
ورد بو نمونه به کی دور و دریز . جاله بهر هه وه نیمه له پیغا دینیی هه وه شافه که

له باره‌ی هاتنه دنیای شیخهوه و تراوه ئه‌پانه‌پن‌ولیکیان ئه‌ده‌پن له پاشا باوه‌ری خویشان دهره‌برین لام وابه‌ره‌نگی ئه‌و وه‌خته ئه‌و په‌رده تاریکه‌هه‌لبدریته‌وه و دبعه‌نیکي رونا ک بکویه به‌رجاو ..

له «الفضیة الكردية» ی دوکتور بلج شیر کو دا ئه‌لی : «مه‌لای جزیری ناوی شیخ احمد و خه‌لکی بو‌تانه ، له ۱۱۶۰ ی میلادی هه‌ر له جزیره‌بو‌تان سه‌رده ، شمریکی زوری له غه‌زل ، الهیات و تصوف هه‌به . . . له تاریخی کوردو کوردوستان و مشاهیری کوردی امین زکی به‌گدا ئه‌لی : «مه‌لای جزیری ناوی شیخ احمد له جزیره‌ی ابن عمر له نیوه‌ی دوایی سه‌ده‌ی شه‌شه‌ی هجری له ده‌وری عمادالدین حاکی موصل دا ژیاوه . . هه‌روه‌ها ئه‌لی : له پاش «جایی» هاتو به‌ دنیاوه و دیوانه‌گی خوی به‌ دیاری ناردوه بو‌خانی خانان که له ته‌وریزدا بوه . . . دیسان هه‌ر له مشاهیردا ئه‌سه‌به‌کی ماموستا محمد علی هونی هه‌به به‌سه‌ر شوینه‌گه‌وه ئه‌لی : «جزیری که باسی شمری سمدی و جایی و حافظی کردوه ئه‌مه‌ی ئه‌و نیه‌و خراوه‌نه‌ته‌ دیوانه‌-گه‌وه . . . روژه‌لانی ناسی روسی «مسبو ئوگست بابا» له کتیه‌که‌یا : «قه‌سه‌ له کوردوه» ئه‌لی : «مه‌لای جزیری خه‌لکی جزیره‌ی ابن عمر له سالانی (۵۴۰ - ۵۵۶ هـ) له ده‌وری عمادالدین زه‌نگیدا ژیاوه . . . روژه‌لانی ناسی ئه‌له‌مانی «فون هارغان» که له ۱۹۰۴ دا دیوانه‌گی له به‌رلین چاپ کردوه و خوی سه‌ره‌تایه‌کی بو داناوه به‌ ئه‌له‌مانی وه‌ وینه‌به‌کی شیخیشی خستوته پالی واده‌ر ئه‌گه‌وی باوه‌ری هه‌ر وه‌ کو باوه‌ری ئه‌وانیتره ...

له بابته مه‌لای جزیره‌وه ئه‌م به‌لگانه هه‌به وه هه‌ر کس قه‌سه‌به‌کی لیوه کردوه ، ئه‌مینته‌وه‌سه‌ر ئه‌وه که ئیمه له‌مانه بکولینه‌وه بزانه‌ن ئه‌گه‌ینه‌کوی ؟ وه ئه‌م تاریخانه به‌چی دهره‌چن ؟ . . . جاری مه‌لا له شمریکی خویدا ئه‌لی :

گەر لؤلؤ منشور ژ نظمى ته دخوازي

وهر شعرى مى بن نه به شيراز چه حاجت
 نه مه ليرده مه لاسي نه وه نه كا نه لى نه گهر شعرى نايابى غه راميانى من
 بهى تو چيت داوه له وه كه بجيته شيراز به شوين شعرى حافظ دا
 بسور ريته وه ۱ ... نه گهر نه ماشاي ده وري حافظ بگه بن نه بينين نه شاعره
 له تاخرو توخري زه ماني پادشايه تي سلطان ابو سعیدی کورری سلطان
 محمدی خودابه نده - كله بنه ماله ی هولاکو بو - وه له جوشي پادشايه تي
 « ميلکاني » به کانا زاويه وه له ۷۹۴ هـ - ۱۳۹۱ م. مردوه . له ده وري نه مدها
 بنه ماله ی نه باسيه کان له لاوه له به غدا ده ی بو دواي هاتبو چونکه نه وه له
 ۶۵۶ - ۱۲۵۷ م . به ده ست هولاکو بررايو بوه وه ، له ولاشه وه ده وري
 سلطان محمد فاحي ديوه كه له ۸۵۸ هـ - ۱۲۵۲ م. شاری قسطنطينيه ی گرت .
 نيمه كه سه يری مردني مه لای جزیری و حافظی شیرازی بگه بن به بي نه وه
 قسانه كه نه وان و نويانه ۱۰ لاله ۱۱۶۰ م. مردیت و حافظ له ۱۳۹۱ م.
 نه ماشا نه گه بن مه لا ۲۳۱ سال له پيش حافظ دا مردوه گچی له ولاشه وه له
 همره کانا باسی حافظ بو نه كا ۱۱ . گه و ابو شک له وه دا نه مایه وه تاريخی
 ۱۱۶۰ راست نه بو وه نه بي مه لا پاش حافظ گوتیت ، نه وه كك هه رپاش
 گوتن به لانی كه مه وه نه بي « ۳۰ » ساليك به بنیان بوی ، چونكه تا حافظ
 له وه ده وري له شيراز و تیت و نه شاعرانه گه یشتیت کورده واری و
 هـ مو گه سی لی فی گه یشتیت به جوریکي وه ها كه ناوی حافظی بلاو
 کردیتته وه گه تر له مي سالی ناری ۱ ... ماوه ته وه سه نه وه كه تو بلیت :
 به لکو نه شعرى شیرازی به گه مه لا نه لیت ، حافظ نه بیت و شاعریکي تر شیرازی
 بویت ۱ . له وه لایي نه مدها نه لین : نه نیسته وه نه نه وه ده وري به شعرى هـ یچ
 شاعریکي غه راي شیرازی له کورده واریدا بلاو نه بوه ته وه نه زانراوه .
 ناغه شاعریکي شیرازی كه ناوی له کورده واریدا بویت هه حافظ بوه . .

ته گهر « سمدی » یس بی تهویش هر دیاره پیشتر کهوتوه چونکه نهو له دهوری ته تا بکه کانا وه کو سمدی زهنگی و ابوبکری کورری دا زیاده به که له ۶۵۶ هـ - ۱۲۵۷ م . میلادیدا بوه هر گه لی پدیش مه لا کهوتوه ۱ ...

ئینجا « جایی » ۱ . جاری پیجکه له قسه ی مه لا خوی ، جای له ۸۱۷ هـ - ۱۲۱۳ م . هاترته دنیاوه ، له ۸۷۷ هـ - ۱۴۷۲ م . له ریگه ی کورده واریه وه به سهر « هه وایر » دا چوه بو حج وه له ۸۹۸ هـ - ۱۴۹۲ م . سرده وه . له کاروانی حه ج که بیدا له وکاته دا که به کورده واریداتی به رریه وه له بامی شعرو ته ده بیدا ته لی :

پیره مهردی بدیده ته م زجزیر نیمه مهردی بدیده ته م ز حهریر
ساغ بوته وه ته م پیره میرده که نهو چاوی بی کهوتوه مه لای جزیری بوه ،
جا ئایا مه لا چو بیته سهر ریگه ی نهو یا نهو چو بیته جزیر ته مه توزی ونه
... ههر چه نده ته وه زورتر ته چیتسه دله وه که جای چو بیته جزیر - نیمه
میرده کش علی حهریری بوه .

جاری ته م شعره ی جایی که له ۱۴۷۲ دا بو بیت و سر دنی مه لا - وه کو
سه رچاوه کان ته یلین - ۱۱۶۰ ی . م . بو بیت ۳۱۲ سال به یلیه ، واته ۳۱۲
سال مه لا پدیش جایی کهوتوه ۱ . ده ی ته گهر ته وه نده سال ته م پدیش کهوتی
جایی چون ته لی پیاویکی وام چاوی کهوت ۱ ؟ ... کهوا بی ته بی مه لا له ده وری
جایی دا بو بیت و به لانی که میقه وه شست هفته سالی که عومری بو بیت
بویه جایی ناوی به پیره میرد برده وه . زورتر له ره وشتی زمانی فارسی و کوردیدا
پیاو کهتر له م ته مه نه بی نالین پیره میرد وه ژنیش له پنجا شست سال کهتر
بی نالین پیریزن ...

هله وه ته وه سهر ته وه له « مشاهیر الا کراد » دا ته لی : « مه لا دیوانه کی به
دیاری تاردوه بو خانی خانان که له ته وریز دانیشته وه . » . ته م باومرره ی
له وه وه وه گرگروه که مه لا دو برره شعری هه به بکیکیان ههره تا که ی :

(ټټی شهمه نفاحي معظم حق ننگه هدارى ته بي
سوره ي انا فتحنا دهور مادارى ته بي) به .

وه ټټو پتر پشيان :

(خان خانان لامع نجما ته هر پر نور بي
گشتيا به ختي ته ژي باني مخالف دور بي) به .
واي بو دهر گوتوه چونکه مهلا ناري خاني خاناني هيناوه ، خاني خانان
حاکيکک بوه وه له توريز دانېشته وه ..

به لام من لم فيکرم به دورم : جاري هم خاني خانانه ټټه گډر بو پيت گډل
گډل پيش مهلا گوتوه وه لده وري عماد الدين زه ننگيدا بوه ، مهلا به ۱۵۰۰
ساليکک له پاش ټټو هاتو ته دنياوه . دوهم ټټه مه شرت نيه هر خاني خاناني
وت ټټير ټټو پادشاي توريزه پيت . خاني خانان فويکک بوه که شاعره کان
داويانه به پادشاکان ، به تاييه تي خاني خانان بو تور که کافي عوسماني
به کار هينراوه ..

که و ابو من لام وايه به بي عادات و نه قاييد ټټو برره شعره که سهره تاکي
« ټټی شهمه نفاحي معظم حق ننگه هدارى ته بي ... هتد » مه به ستي بي
سلطان حسين بابه قره که تاخر خانه داني ته عور به کان و ټټه مانه له پيران له
۸۰۷ هـ - ۱۴۰۳ م . تا ۹۱۲ هـ - ۱۵۰۶ م . پادشاه بيان کرد وه شهمه نفا
چه لو دهوره وه چه له دواي ټټو و ش له بهر عه نماني کون هر بو پادشاکاني
پيران و نراوه ... وه ټټو برره شعره شي که سهره تاکي « خان خانان
لامع نجما ته هر پر نور بي ... هتد » يا بهرام بهر با سلطان محمد فاتحي عوسماني
دايناوه که له ۸۴۵ هـ - ۱۴۵۰ م . تا ۸۸۶ هـ - ۱۴۸۱ م . اداره به کي به رزي
حکومه تي عوسماني کرد ، وه يا بو سلطان باهزید خاني دوهم که له ۸۸۶ هـ -
۱۴۸۱ م . تا ۹۱۲ هـ - ۱۵۰۶ م . ټټي شوکاري هه لسور راندوه ... له شپوه ي
شعره کان واده ټټه کوي که پروز باني بي بو به کيکک تازه له هر نهخت

دانش‌آبیت ، که او بهی همر با به زید خانب بوبیت . . . نه مهش فینسکار
 فا کریت که پادشاکانی عومجانی هه و ناوی « خان » یان بوه . وه نه گهر
 دابنن بلین همر نهو سالهش سر دوه (۷۵) سالی که همری بوئه ... لیره دا
 شهرت نیسه که نه م برره شهره ی بو ساطانی عومجانیه کان و تیت به لام
 نه و نه ده فاشکرایه که له به بن نه وازو نه یوریه کانا ده رنه چوه . همر لایه کیان
 بوبیت مه لا (۷۵) سالی زیاره . . که او مه لا به جوریکی نه قریبی دور نیه
 له ۸۸۱۱ - ۱۴۰۷ ی م . هانیتته دنیاوه وه له ۸۸۸۶ - ۱۴۸۱ ی م .
 سر دیت .

نه مه و شیکری تریش : ناوی وشه ی « مه لا » له تاریخی ۱۱۶۰ ی میلادی و
 گه لی دوا ی نه و ش له ولای فیسلامیدا همر نه بوه ، نه م وشه به له لایه
 مغوله کانه ده گه و نه نه م ولایه له به لامره گه ی چه نگیز خانه وه بو (بوخارا) که
 له ۱۲۱۷ ی م . دابو . که هیت پادشاهی ابو سعید له ۱۳۳۵ م فیر
 دوا یات ، له ماوه ی نه م ۱۱۸ ساله دا وشه ی « مه لا » له ولایته کانی فیسلامدا
 زیاتر له غه بری عه ره بستاندا - بلاو بو مه و ، نه ویش له بهر نه و بو که مغوله -
 کان به سه رو که ثابلیه کانی خویانیان نه و « لا ما » . نه م وه به ده ستکاری
 کرا بو به « مه لا » و له ناو فیسلامدا همر بو سه روکی ثابینی به کارهینرا ،
 نه نانهت فیتش له چین و له ناو بوزیه کانا همر به سه روکی ثابینی خویان
 مه لین « لا ما » ... ده ی نه گهر مه لای جزیری له ۱۱۶۰ دا بوبیت ناوی
 « مه لا » ی له کوی هیناوه ؟ که نه و وه خته نه م وشه به له فیسلاما نه بوه .
 نه بی نه و ش بزاین که وشه ی « مه لا » عه ره بی نه و نه و مه عیانانه که له
 عه ره بی دا بوی لی نه ده نه و هه و ی هه لیه .

بو نه و ش که هه ندی کهس نه لین : « نه و شعرانه که له باری سمدی و
 حافظو جامیدا له دبوانه که ی مه لا دا هه به نه و نه و سه ر خستویه ته ناو به و ده »
 من لام وایه نه گهر که سیک زه و قی نه ده بی بی و بیی نه و شعرانه و

شمره کانی تری مه لا بخوفیتته وه زور چاک بوی دهر ته گوی که تهو شمرانه
له دهم مه لا وه دهر چوه و بهشی کسی تری پیوه نیه^(۱) ..

یه کم شتیک که پشی ته ده بیات و میژو و پیاوانی عیلمی سکوردی
شکاند بیت نه نویسیان بو ؛ تهو بو که هر که سه هاتوه به هر جور
ژبانی را بواردی که مرده ژبان و ناوه گشی له گهل خوی بردونه گورده وه .
ما ته گهر ناوونیشانیک له یه کیک به جی مانی ههر تهو بو دهم به دهم

(۱) من له نویسی ژبان و به سه هاتی مه لا بو بومه وه ، له پشی تهو وه دا
رام سپارد بو بولای ماموستا محمد علی عونی له قاهره بو پرسبار کردن له
مه منای چند شمریک له دیوانه گی مه لا . تهو یی منه تباری کردم و له
۱۹۵۱/۵/۴ دا بوی ناردم و زانیاریکی زوری لهم رومه دای سویمای
ته کم .. له گهل ته وانه شدا گهل قسه ی له بابت ژبانه گی مه لا شهوه کرد بو
وه کو ته وانه ی که له سر «مظاهر الا کراه» کردویه تی وشتی تریقی ، له هموی
تازه تر تهو بو که بوی ناردم و تبوی :

« زورم کوشی کردوه بو ساغ بونه وه ی تهو شمرانه که ته لین می مه لای
جزیره وه دهی ساله خریک ته مام ، هه تا لهم دواییه دا چاوم به دیوانیکی
ده ستخت گوت که له کوردوستانی جنوبی باوی هیه و له ۱۳۲۲ ی هجریدا
له شاری جزیره نو سراوده وه ، گهل تا گاداری لهو دیوانه دا هه بو
یکیکیان ته مه به که تهی : « مه لای جزیری هاو دهوری سلطان محمد فاتمی
حوسمانی بو » بهی ته مه گواپی مه لا له پیاوانی تاخری سده ی نوهمی
هجریو تهو شمرانه ی که ناوی سعدی و حافظ و جایی تیدا به راسته شمری
مه لایه . »

هم تا گاداری ماموستا بهش دیسان پشقیوانی لی کولینه وه گی نیمه
ته کاو قسه که مان به نه واوی بو ساغ ته کانه وه .

گيرزاويانه ته وه له مه زياتر به لسکه به کي تر به دهسته وه نه بوه . . جا ئيمش له
 بابهت ژباني مه لای جزيره بوه تا هم شوي نه به راوردېک بو که له کونو
 قوژني مېژوي تړوه وهرمان گرت ، له ئيمسته به دواړه بو چوټيه ني ئو
 زياته گرايبراردوه له پاش کوششکي زور به دهم او دهم ئه مه ي خواره وه مان
 ده ست گوت وه له نه نشت ئه مه وه دېوانه کشي يارمه تېان ئه دا بو رون
 کړدنه وه ي هندی له لاهرره ي ژباني ، به تاييه ني ئو دېوانه ده سخته نه که
 به خه ني عبدالقادر علي عمادي له سالی ۱۳۳۸ هجري له شاري عماديه
 نوسراوه ته وه و ئيمسته له لاهه :

وه کو و ترا مه لا ناوی احمد و کورري شيخ محمده ، له سالی ۱۸۰۷ ميلادی
 له شاري جزيره ^(۱) له عشره تي بوختي هاتونه دنيا وه . شيخ محمدي باوکي
 مه لا له بنه ماله به کي شيخ ي بهرمالي بو وه ، به پي زه وشتي ئو دوه وره حزي به
 خوینده واريش کړد وه . له پيشا خوي دهرزي احمدی کورري دا ئه دا ، له
 پاشا بو قوتا بخانه ، له وېوه بو فقهيه ني .

شيخ احمد بو خویندن هه مو ناوچه ي جزيره وه هکاری و ديار به کړ و
 عماديه گه رزاده ، له خویندندا زور زېره که وپيش گوتو بوه ، له فارسيدا
 ده ستيکی پاشي بوه ، له عيله عهره بيه کانا به تاييه ني بدیع ويان و اصول
 سهرامه دي دهورې خوي بوه ، ته نانت ئه لين له و ولا ئه دا هېچ فقهيه که
 نه بتوانيو له رويا بوه ستي . . له ئاخرا له ته مه ني ۳۲ سالی دا له گوندی
 « سترباس » له ديار به کړ له لای مه لا « طه » ناو لېزه ي عیلي وه ئه گريت و
 چهند سالي که له گوندی « سربا » هره له ديار به کړ ئه پي به مه لا . له پاشا

(۱) جزيره شاريکی زور کونی کورده له دوه وره ي خه لافه ني حضرتي
 عمر دأ له سالی ۱۷ ه . گوتنه ده ست ئيسلامه کاب وه ئيمسته گوتونه
 خا کي تور کيا وه .

سهرېكك له (حهسه نكېف) نه دا و ماوه په كېش له وې نه بې . . . تا له ديار به كر
 بوه نه درېسېكي زوري كړدوه و گه لي اجازه ي داوه له پاشا حاله ي عه شي
 مهرې ي كېش او به لاي تصوفه وه و له كه لكې نه درېسي نه خا ، حاله ي
 ديوانه ي نه گريت و رو نه كانه وه بو جزيره تا له سالي ۱۴۸۱ دا هر له
 جزيره له تمه ي ۷۵ سالي دا نه مريت و نه نژدريت ، گورده كې نه پسته ش
 مه زاري دلسو تاوانه . .

مه لا وه كو دملو دم نه پگير نه وه وه يا له هه ندي شتدا وينه به كي خه يالي
 هه ي پياوېكي سور وسې كه له گهت به لاي باريكيدا روازيو به يي ، نه لين له
 تافي گه نجيدا له هه مو لاي كه ناو پانكي دم كړد بو ، چاوره شي گه ورو
 پرژانگه دريژ ، بروي پرر ، لوني باريكك ، دهمو چاوپان ، له جلو به رگدا
 به رداخ بوه . له ده وري فقهه تيدا بو زوي زاخوي نه كړد به چوخه و
 رانكك و ده ستوي نه و ولان نه خشي لي نه دراو له بهري نه كړد ، جامه دانه ي
 نه به ست به سهره وه - رانكي نه و ولان نه ده ستوري رانكي (سوران) نه
 به لكو هر وه كو پاتولي نه پسته وايه به لام هم به به نه خوينه نه وه كه به
 دوگه . نه مه جلو به رگيكي تاي به يي كورده واري به . دورنيه هر هم رانكو
 چوخه ي ولاني بو تانه ييت و ناو رو پايه كان ده ستكاري يان كړديت و كړديتيان
 به چا گهت و پاتول ا - ... مه لا له دواييدا كه جواني نه گوررېته وه به پيري
 جله كانېشي نه گوررېته وه به جليكي تر ، كه واي دريژ ، ميزه ري سې ، ريشي
 ره ش به ريشي سې دريژ نه نكي به ناو كي هه لچنيوه . . له قسه كړدندا زور
 زور زمان پاراو بوه ، نه بيمه يي ناچوخ وبې په روا بوه ، له ناو مه ردما
 خو شه ويستي هه مو به نه چه به كه بوه ، قه له نده ري و هه رده گه رري يي خوش بوه
 مه لا له تمه يي سي سالي دا له كړندي « دير هائي » له « حهسه نكېف »
 نه بې . لهو سهرده مه دا په كي كه له فقهه كان اجازه ودر نه گريت ، زه ماوه ندو
 هه لپه رر كي اجازه نه بې (سه لاي) ي كچي ملك كامل - كه هم ملك كامل

لهو سهرده مه دا له لایښ میرزا شاهروخ کورږی همیر نه یوږی گورگانیه وه -
 همیری نهو ولاته یوه - له سر نه لاره گوه تماشای هه لپه ږکی نه قیان نه کا ،
 مه لاش له هه لپه ږکی که دا نه بی چاوی به کچه نه گوی و با به ندی هه شقی
 بی وینه نه بی . ناگری هه شقی سه لا له هه مو ده ماریکی مه لا دا کار نه کاو
 نه یخانه عالمی شمره وه ، نه یخانه عالمی که وه که بی اختیار بانگه بدا به
 دنیا داو بلی .

(شوخ وشه نگی ، زوهره ره نگی ، دل ژمن بر ، دل ژمن
 ناوړین هه بیت پلنکی ، دل ژمن بر ، دل ژمن)
 دیسان نه لی :

(تیرو ژ حوسنا دیم دوری ، دیسا هلاک و سهر خوشین
 ره منی دخی شیرین سوری ، صہم به پیتا ثانه شین)
 کاری له کار نه ترازې ، له عالمی به نامه کیوه نه گویته عالمی رازو نیاز وه -
 به ناچاری بانگه نه کاو نه لی :

(دلبری تیرو سهره ثافته جهرگی من دو دوخ
 به که لسینه ، به که لدا لو ژمن تین ناخ و لوخ)
 (خون ژدل جو جو روان تی وه که عقیقی هه رغوان تی

لی ژ ده ست سلوا جوان تی ، نهو شه بالا شه ننگه وشوخ)
 هم ناگره که سه لا له دلی مه لا دا کر دپه وه بلیسه ی به تینی نا ناخر هه ناسه -
 مایه وه ، مه لای له عالمی غرامیه وه خسته عالمی تصوف والیه اته وه ، مه لای
 والی کرد که ده ست له دنیا بشواو ناوړه ی به بکری خه یالات بیت ، وای
 لی کرد له ناخر هه ناسه ی نهو زیانه یا که تیر هیوای چاوی که وتی سلما ی بر را
 به بهریدی سبدا هم شمره ی بو بنبری :

(بالمطی جن فزانا ، فیما بیت جاره کی
 بالما بلغ نخبانی بسلا یا بهرید ا)

گهلی نه فسانه‌ی سه‌یر سه‌یر نه گیرنده‌وه له عه‌شقی مه‌لا بهرام‌بهر به
مه‌لا ۱... به کیک له‌وانه نه‌لین عه‌شقی مه‌لا کاربکی وای کرد هه‌مو کس
بی زانی ، ناحه‌ز چونه لای ملک کامل و بیان وت چون نه‌بی مه‌لابه‌کی کس
نه‌ناس بهم جوړه دلی بچی له کچی نو و ناوی تو و کچی تو له هه‌مو عالما
بزرنگینی ۱؟ .. ملک مه‌لای گرت وحه‌پسی کردو به کوشن ترساندی ا
مه‌لا له حه‌پما عه‌شقه‌گی هه‌ر زیاتری کرد . له پاشا به مه‌لسکیان وت ئیسته
که نه‌لین عه‌شقی مه‌لا بهرام‌بهر به مه‌لا عه‌شقی حه‌قیقه‌ بینه‌ تاقی بکمره‌وه
نه‌گه‌روابو هیچ ، نه‌گه‌رواش نه‌بو بیکوزه . ملک هات مه‌لای نارد
کیویک له پال تاشه‌ به‌ردیکی گه‌وره‌دا داینا و مه‌لایشی نارد هه‌وی خویر
چه‌ند کسبیک له دوره‌وه خویانیان لی دا گرتن ۱ . مه‌لا که چاوی به‌مه‌لا
گه‌وت ده‌ستی کرد به‌گریان و گه‌وته شعر خوینده‌وه ، مه‌لا هه‌ر نه‌چوه
نه‌نفتیه‌وه نه‌و هه‌ر لی دور نه‌گه‌وته‌وه . مه‌لا بی وت مه‌لا چه‌ند ساله‌ نه‌م
دیوانه‌بیته بو من به سه‌رهاتوه نه‌وا من له نه‌نفتیه‌وه ۱ . مه‌لا وتی تونیت و
زریکه‌بکی کرد کلپه‌ی سه‌ند ، که چونه سه‌ری بوه به قه‌قنس ا و سه‌لاش هه‌ر
له‌و شوینه‌دا سه‌رد .

هه‌ندیکی تر نه‌لین کاره‌سات جوړبکی تر بوه ، هه‌ر چه‌نده مه‌لا خوی لی
نزیک نه‌خسته‌وه نه‌و هه‌ر دور نه‌گه‌وته‌وه و سه‌یری نه‌سکرد و شعری
نه‌خوینده‌وه ، له پاشا ملک هات ناوچه‌وانی ماچ کردو وتی سه‌لمات لی ماره
نه‌هم ، مه‌لا که نه‌مه‌ی بیسته ده‌شتی گرتنه‌ به‌ر و رویت ، تاما دیوانه‌بو له
ئاخرا به‌وه عه‌شقه‌وه سوتا و به‌و ئا گره‌وه له دنیا ده‌رجو ۱۱ ...

دیسان نه‌لین جاریک باوکی مه‌لا به‌مه‌لا نه‌لی نه‌وا سه‌لمات نه‌ده‌می هسته
به‌چوره موسل شتومه‌کی زه‌ماوه‌ندی بو بکمره ، نه‌ویش پاره‌بکی زور
هه‌له‌گری نه‌چیته موسل و گه‌لی شاری تریش نه‌گه‌رری و هه‌روا به‌ده‌ست
خالی نه‌رواته‌وه ، نه‌لین بوچ هیجت نه‌کوری ؟ نه‌لی هه‌ر چه‌نده گه‌رام

شیک و ام ده ست نه گوت که بو سهلا بهیت ا

تایا ئیسه له م سدهی بیسته مه دا ئه بی به چه چاویک نه ماشای مه لاو
 شعری مه لا بکهین که له ده مه ده می سدهی پازده مه دا هاتو نه کا به وه ؟ .
 تایا ده نگی نه لی سوزی سدهی بیستم گو بیان نه زرن گینه وه بو نه وه
 بهروه و پاش مهورری بدهینه وه ؟ یا کاره بایه کی نه بی له سدهی پازده مه دا
 خوی دا گر توه و ه مو هوشی ئاده میزادی سدهی کانی پاش خوی
 راته کیشیتوه ؟ بو نه وه به ده نگی بیانو به بی بیانو ، له ژوریک دور له
 ییگانه و نزیک له به گانه ه مو ده ماره کانان وه کو وینه ی چل چرای سه
 شه پولی ئاو له شه ویکی مانگه شه ودا به بی سزا بکهونه نزا . . . لام وابه
 نه می دوا بیانه ا . دیاره نه مه یانه چونکه را کیشانی کاره بای روحی که لی
 به میزنه له کاره بای مادی ، چونکه که مادی خوی نه ما ئه ویش نامینی به لام روحی
 به شیکه له مادی ه تاسر ، تیا چون به تیا چون کهونه ، تا گون بیت ه ویش
 ه به ، تا گیان ، له وه چه وه چه ی گیانه به را بیت ه ویش ه به ا . . سدهی
 پازده هم مادام کاره بای نه نفسیه تی مه لای تیدا هه لیکه توه به ده نگی
 بیانوی شعری نه وه که دلی زانایانی شعری نه وه له سدهی بیسته مه دا به لکو
 له سدهی سی هم و پاش نه وه ش راته کیشیتوه بو نه وه له ژورده دا به وده نگه
 سه خوش و به و ره نگه رو گهش بین ا . . که و ابو مه لا پینه مبه ری سدهی
 پازده هم می شعر بو له کوردی دا ، شعری مه لازه نیکی ده نگدار بو له
 سدهی پازده مه دا وه که ده نگی به بی دو شاخ که هم نه بدانه وه به و
 نه و به نه و نه میعی هه تا دتیا پیشتر کهوی ده نگی له به بی دو لیواری
 سده کا نا ز پاش ده نگه نه دانه وه ؟ نه مه شیان دیسان هه بو ماله می کوردی .
 ئیجا بکهوینه سه باسی نه وه بزاین تایا نه و شعرانه ی مه لای جزیری که
 هم شور شه بیان خستونه وه چه بایه بهی که نه ده بیانی کوردی دا هه به ؟ وه چه
 هیز و یزیک به لاله زاری وشو و میه غوزاری مه نا داوه ؟ .

مهلا دبی به باسکردنیک که سهرتا پای اعجاز و بلاغت بی باسی نمو
 یاره خرسو یستی ئەکا که سهرجاوهی ئەم ئیلها ماته بیتی و ئەیکا به پهرده بهکی
 ئاوریشم و به تانو پری خه یالی خوی ئەپته نیتوه و ئەلی :

من دی سهحر ، شاهی مهچهر ، له بسی دهر ، مهخوور بو
 نمو دیم ، زهرری ، سور ، موشتیری ، یارب بهری یاخوور بو!
 حوری وهشه ، شیرین مهشه ، کاکول ره شه ، خال حه بهشه
 خالین دهر ، مسکی نهر ، نازک بهشهر ، کافور بو!
 نازک له تیف ، گهردن خهفیف ، لبسی شهریف . کیخمه و قه دیف
 من دی به وهخت ، ئەو ئیک بهخت ، ئیرو له تاخت ، فغفور بو
 فغفور سوره ، سببا دورره ، هه بیته پرره ، پردل گره
 ئەوهاته مهش ، من چومه ههش ، دل من ژ عشقی فوور بو!

دل بو گری ، زایا بهری ، لازم ههری ، دی نمو زهرری
 من دی گه له ک ، نمو سور مه له ک ، وه که مه شه له ک پر نور بو
 دیم فنه ره ، خال عه نه ره ، بو ماوه ره ، لب شه که ره
 نمو مهی پرست ، مهشاه مهست ، جاما د دهست ، فزفوور بو

مهی بو کهفی ، مهشاه و صفی ، سوزا ده فی ، دافه قه فی
 حوسنا له دیم ، وصفان شیم ، ههرجی ده یم ، ژی دور بو
 دامن سروش ، وه مهی بنوش ، زه وقو خو روش ، لوچوم ژ هوش
 ژی عهوهیا ، یاربو خویا ، نمو نه ژمیا ، ئەنگور بو

من دی به خراب ، نمو مهاب ، دا دل که لاب ، جو هنی خوراب
 دل شه ویشاند ، خونی رشاند ، خوش هه رشاند ، نیک هور بو
 مور کر چمه د ، قهومی صمد ، ئیردان که د ، دادو مه ده د!
 جهرحان ژنو ، خون دابه کو ، عشقا مه له و مشهور بو

لویه که نه سق ، من نین سه بهق ، نورا به حق ، دادل شه فق
 شیرین لېږ ، دېم گوگې ، لی به ننده بی ده ستور بو
 دلبر سه حر ، دامن نظر ، خه جلیم ژېر ، لی له وقه دهر
 زانیم کوا ، شو مه روا ، وه که لژوئی مه نثور بو
 پاش فرقه تی ، زور محبتی ، مه تله تی ، چوم حزره تی
 وصلا حبیب ، من بو نصیب ، مه لمون ره قیب ره نجور بو
 جاما زه لال ، خه مرا حلال ، یاری شه پال ، دامن به حال
 عشقا غه دار ، (۰) سوه تی ستار ، ناف مه و یاره ، سد سور بو (۰) (جوه تی) ن
 هاشی چه نین ، غم زی رفین ، ماری شه نین ، نېساند نه نین
 دهر دو بلا وین چوب هه لا ، عمره که « مه لا » مه هجور بو
 پررمن زهجر ، دین هجر ، مایو نهجر ، سوبح و فجر
 شه ما مه هلو سد مه حل ، منت مه دل مسرور بو
 احرام مه بهست ، مه سوده به قصد ، یار هاته مه ست ، نهز چومه دست
 جوه تی حه بهش ، تیردات بهوش ، حه جا مه خوهش مه برور بو
 یار وه عده دا ، به عین خودا ، دهر بامه دا ، چین په زده دا
 ده سپیده ی ، چوم وه عده ی کوژ باده ی مه غور بو
 وی کا کولی ، چین دلی ، قه لبی « ملی » داف دانه لی
 دافا دلان ، ناف سونبولان ، سر سور کولان ، مه قبور بو ..
 پا کژي هم شمرا نه ملی :

من له ده مه ده می به یانا پادشای مه جهرستان - که یاری خوشه ویستمه -
 چاوم پی کهوت له جلو بهر کی مه خه لدا ... رومه تی وه کو تمستیره ی موشته ری
 همدره وشایه وه . خوابه ا نه وه پهری بو یا حوری به هشت ؟ ... یاری من
 نه ونه ی حوریدایه ، رومه تی چه ند جوانه ا کا کوله کانی ره شو خالی وه کو
 زهنگی وایه ... خاله کانی میسکک نامزه وه که میسک ته ره ، پیستی جوانی

نازک و سپه وه کو کافور ! نازکی نازک ، گهر دنیکی باریک ،
جلوبه رگه که ی جلی پیاو ماقولان بو که تافته و قه بغه به من چاوم پی
کهوت له وه ختا ، نهو چاک بهخته ئیمرو له سهر تخت بو وه کو فغفور -
- ناوی پادشای کونی چین - دوررو کاسه ی چینی له رومه تیا بو ،
هه بیه تیکی زور و دلیکی قایمی هه به که نهو هاته ربی کردن من له خوم
بوردمه وه دلی من له عشقا جوشی خوار دو فواره ی کردا دل
نوا به وه و دازاییه خواره وه ، نهو وا ای لی بهاتایه مادام یاری زیردینی چاوپي
کهوت .. بویهش نهو وا وایه چونکه من گه لی جار چاوم پی کهوت نهو وینه
ملا لکویه وه مکه مشخه لان پرر نور بو ا ... رومه تی وه کو فغفور
- چرا - خاله کانی عه نبره ، بونی بونی گولاره ، لیوی شه کهره -
مه ی پرسته ی سهر خوشی مه به جوانه جامه گهی ده سقی فغفوری بو ...
نهو مه به که له سهر ده سقی وه بو زور مو شته ها و صاف بو .. مه ییکی و ابو
سوزی ده فی دا به شهرباب ... ناتوانم باسی جوانی یاره هم بکم و پیم ناکری
تازی بونی بکم چونکه ههر شتی که بلیم نهو له وه وه دوره و زیاتره ... بانگ
کرام و ره مه ی بخوره وه بو نهو جوش و خروشیکت بی ، به گویم کردزو
له هوش چوم ا .. مه م که به سهر اهات له بهر نازو عشو ی یاربو . نهو که
له بهر ئاوی تری - که شهرباب - .. من له خهوا نهو ماهتابم چاوپي کهوت
دلی دایه بهر قولای جوتنه قه له گهی چاوی ... دلی تیکدا - دلی من - خوینی
لی دهرینا برینداری کرد ، جوان جوان هارویه وه وردی کردا له شی
ورد کرد - له شی من - دو که وانه که - که برو به تی - کردی به تیرو دای له دل ،
ههی دادو بیداد ! برینه کان سهر له نوی نه کولینه وه له بهر نهو عشتی
ئیمه به ناو بابگ بو ... به به ک جور و له سهر به ک له سهر به ک بو من
دین ، نور ، به راستی ربی رونا ک کرده وه ... نه مانه هه مو هی لیو جوانیکی
رومت نه سهر به ک بو ، به لام بو نه م به نده به هیچ ده ستور و فرمانیک

نه بو ... دلبر له به یانا سبریکي کردم ته ریق بومه وه زور زور ... چونکه
 زانیم که ټو مانگک روه وه کو لؤلوی په خړو بلاو و ابو ... له پاش جیا -
 بونه وه ټو مانگک روه خوشو یستیکي زوری چومه وه لای .. وه سلی ټو
 بو به به شم ، جا باره قیې مه لمون بو خوی هه ز دلگران بی ... جایی زه لال
 له شراپی هه لال دا یاری شوخ و شه نکم خیرا دای به من .. عشقی سته مکار
 سوتانی پورده له بهین منو یاردا ، که ټو پورده سته شورده بون .. شای
 چاوان خه میان رفان ، ماری شو حو بی وه ستان .. دهر دو به لا هه لائن ،
 زه مایک « مه لا » دور کوته وه له مائش و نازار ... من بو بوم به هیلانه ی
 زه جرو دوری ، ټوله به کم که بو ما بو پینه وه به یان و شه به ق بو . شه می ټیمه
 له سه دلاوه هه لبو ، سو پاس بو خوا دل زور که یف خوش بو ... احرا امان
 به ست بو ره ش (حجر الاسود) یار سهر خوش بو ، من بی هوش بوم ...
 جوته ټوله که ی دو زولنی بون به تیرو خویان بو هاو یقم ، هه جه که مات به
 پوختی قبول بو ا ... یار وه عده ی چاوی خوی به ټیمه دا که چی ټانی لی
 داخستم و پورده ی چن چن دادا په وه ... له به یانا که چومه سهر وه عده که
 سه برم کرد له بهر باده به سهر خوشي که وتوه ا ... کا کول و ټو گرچه کانی دل
 ټه چننه ره ، داوی بو دلی « مه لا » داناوه ... داوی دلان له ناو کول و کوله
 سهر سوره کانا بو که ناوه کانیان هه لکه نرا بون ...

ټیمه که ته ماشای ټم شمرانه و مه عنای ټم شمرانه ټه که بن خیرا ټه که وینه
 طاله میکه ره له ویدا ته نیا روحیه ټیکي غه رای ټه بی که له بو ته ی زیررینی و شه ی
 اعجازدا داررژاوه هیچی ترمان بهر چاو نا که وی ... که لی که س که وتونه ته
 طاله ی غه رامه وه ، که لی که س چاوی چاو کالان له گوشه ی سیامالانا کاري نی
 کردون ، یا بوه به که وه هر یک بویان بو ټوه به تیشکه که ی له بن دهر یا کانا
 شنی به ترخی بی بدوزنه وه ا . به لام نه وه که ټه واز نه وه که مه لا : مه لا
 شیوه ی جوړه غه رامیکي سده ی بازده هه مان پیشان ټه دا که ټایه نی جه مال

له بناغهي وشه کاني و له بنچينه ي نيايا سر سامه .. همه له لايه کوه له لايه کي
 تريشه وه گوبا علمای به لاغه ته نيا تهو عيله يان هر بو مهلا داناوه ، وه يا
 مهلا ده سني علمای به ديع و به يان و مه عانی را کيشاوه بو سر زه وقي خوي و
 ده رزي دادا وون که ته بي جناح ، ته لميح ، به ديع ، تعقيه ، ئيستاره ،
 مه جاز و کنابه ، اطنا و ئيجاز له وهر وگرز و ناي که سي تر ده ست بو
 ناسماني خيال و خه به گاي غهرام دريژ بکا ته نيا تهو نه بي ۱۱ ..

به لي راسته هم شعر اته تهو ئيکه تانو پوکي وشه ي عهره بي و کوردي به
 به لام ئيمه ناي تهو له دل ده رکين ؛ که وه نه بي له ده وري مه لا دا ته نيا مه لا
 عهره بي به کار هيناي .. به رزي مه لا له وه دايه که ده وري عهره بيست
 که يفتبوه جله پوپه که چي مه لا له و ريجکه به لاي داو عهره بي به کوردي
 رازانده وه ... ته مه و ديسان ئيمه له و ده وره دا سه يري مه عنا ته که ين ته وه که
 وشه . ته گمر يکي به راوردی هه نه نه ات وشه و مه عناي تهو ده وره بکا
 - که به هر زمانیک و ترابي - زور زو ته که وېته سر تهو باوه وره که مه لا
 مه شخه لانيکي هه لگير ساندوه بو تهو علمای ته ده بي عهره بي زه نگیانه ي
 له بهر بهر نه وه وه بو تهو تهو ده بای کوردي شوين رچه که ي مه لايان بو بي
 به شارېگه و له عالي بيگانه دا مه لايان بو بيت به و سيمورغه که ئاوي ژباي
 ته ده بي يان له پشت کيو قافوه بو دينيت ... که و ابو ميژوي ته ده بي کوردي
 به دريژاي زمان کرر نوش بو تهو تا پوپه ته با که هه بکلي زبرريني مه لا به و
 پيخه مبه ري ته ده بي سه ده ي باز ده هه ميه ني ...

* * *

مه لا له باوه وري خويدا پرده ي غهرام دا ته داته وه و به جور يکي زور
 ورد ته چيته پاريزي تصوف و هشتي حقيقيه وه ، داواي ناسيني خوا له
 باده ي نازمايه دا ته کاو به شرابي مه عه ويات روياي دلي ته خاته له رزمه و ته لي :

هموډل کویار دامه ، په کک زهره بیکه عنايت
 قسمت مه خه هرو جامه ، د دهفتري هدايت
 حوسن و جمال جانان ناديرتن نوپايان
 هرجي نه بت بدايت ، اصلا نهين نهايت
 فيضا علوم و حکمت جاما سدهف کوکيرا
 مه ژدهست منبه چان ديت به مصحفو به آيت .
 عارف حتا نه نوشي مهی ژ دهست مهی فروشي
 غائب نه بو ژ هوشي ، په بدا نه کر ولايت
 گوناوه وزوهد و قامات ، هه لنا گرت خرابات
 کسی بشي دهري دت دني بکت رعايت
 عفتي ژ هردو چه شمان هموډل ددل اثر کر
 لي زهره زهره تاخر سوتن کړه سرايت
 هاکي السلاخ هه ردهم بکوشتنا ملي ديت
 گزنده يا ژکي کم په کی بککم شکايت ؟ .
 جاما ژ دهست شاهد زه نکي ژدل دشوتن
 پيري موغان ژ رهندان وه وه دکر روايت
 اطوار عفت و مهستی ، همسرار بوت په رستی
 تعفير سهد روايت ناکت ژبو کفايت
 « ليطمن قلبي » عين اليقين دبه خشيت
 عين العيان دفتن کافي نهين درايت
 گهرمير و پادشاهي مويک لنک « مهلاي »
 قادم به ملک عالم ، باله په کک عنايت ...
 واته : له هموډلهوه کيار « خوا » دای به ټيمه نوزی عنايت وچاوپيري ..
 بهی ټيمه مهی و جام بو له دهفتري هدايت ندا ... جواني و جهالي جانان

پایانی بونیہ .. ہر شتیک تہو ملی تہی تاخریشی بونیہ ... بہ ٹاہتو بہ
قرآن سویند تہخوم ٹیمہ بہ ہرہی علوم و حکمہ غان چاوی نہ گہوت مہ گہر
لہ سہر دہسنی بہ چکہ موغانہ کان - یا تہو کوررانہ کہ لہ مہ بخانہ کاندان - ...
پیای زانا تا نہ نوشی مہی لہ دہست مہی فروشی .. لہ ہوش خوی ناچی و
ولایت پہیدا نا کا ... گوناح و زوہدو عبادت مہ بخانہ کان ٹاٹناہ تیاز
لہ گہ لیانا نیہ .. یہی کہ ہاتہ ٹم ٹاپیہوہ تہی تہ ماشای یاساو اصول بکا ...
عہشقی کہ لہ دو چاوہوہ سہری ہلدا لہ پیشا کار تہ کاتہ دل .. لہوہوہ وردہ
وردہ تہ تہ نیتہوہ بو لہ شو تہ یسوتینی ... بہ چہ کی روتہوہ ہمو جار بو
کوختی مہ لا دیت .. بانگی کی بکھم و پنا بہر کی بہرم و شکاہت لای کی
بکھم ... جانی کہ لہ دہستی شاہد - یار - بیت ژہ نگی دل تہ شواتہوہ .. پیری
موغان لہ رہ ندانی خہر اباتہوہ ٹاوا تہ گیرایمہوہ ... باسی عشق و سہر خوشی و
نہنی بوت بہرہستی .. تہ گہر سہد نومارو دہفتہری بو پر ربکری تہوہ ہیشتا
بہش نا کا ۱ .. ٹاہہ تی (لیطمین قلبی) پایہی (عین الیقین) مان پی تہ ہخشی .
بہلام تہوہی ٹیمہ تہ مانہوی (عین العیانہ) رواہت کردن بہ کہ لکک ٹاہہ ..
تہ گہر میریت و تہ گہر پادشا بیت لہ لای مہ لا وہ کو بہ کک وایہ . سویندم
بہ خوابی بہ ہمو ملکی دنیای نادہم توزی چاویری خوا ...

ٹیمہ کہ چاو بہم فہ لہ سہ فہ گیر یہی مہ لا دا تہ خفینین تہ بینین کا برا بہ
جوری خوی لہ دہریای تصوف و عہ شقیکی راستہ قینہ دا نقوم کردوہ مہ گہر
ہر لہ دہست دورر ناسانی تہو دہریای بہ یہ ہاتیت تہ گینہ نیمچہ مہ لہ وان
نانوانی با ہزار شانو قولیش بکونی بکاتہ لیواری رزگاری ۱ . تہ مہش
راستہ وایہ چونکہ تہو خوی بہ ٹا شکر ا تہ لی :

مہ عشوقی راستہ قینہ کہ نوری بارہ گای ہزدانہ سہرہ تا ، کہ توزی لای
لہ ٹیمہ کردہوہ گونینہ ریزی تہو کہ سانہ کہ ناویان لہ دہفتہری رزگار بو تا
نوسراوہ و لہ کورری سہر خوشانی ٹاٹناہ گای ہزدانیدا بہ بادہی

تأقی کردنهوه شهرابی معرفه الله مان نوش کرد ، بوین به یکی لهو کسانه که
له عالمی مادهوه کهوتنه عالمی معنهویات ، کهوتینه شهو عالمهوه که تابی
نوری باره گای کرده گارمان بو کرایهوه و پهرده له روی کار لادرا هر
چهنده ته ماشامان کرد شهو پهری شهو نوره مان بهدی نه کرد ! چوبی بهدی
ته کهین ۱؟ شکیک که سهره تایی نه له عالمی مادهوه ، نه له عالمی شهرواحهوه
دیار نه بی بی گومان سهره کی تری هر به جاری دیار نایی ! . شتر به بی پهروا
بوین به پهروانهی شهو نوره که تیشکیک بو له زانی پاکی خوا و بو به
خوشه ویستیکی راسته قینه مان ، وه نه بی من شهو میثم سهره بخو کردیت
به لکو که چومه کورری باده نوشانهوه سهرم کرد کوگا ، کوگا حکمت و
زانیاری لهویدا مه خسه لانیتهی ، ته ماشا شه کم شه مه همر لهو که سانهوه
هرز شه بیتهوه که باده کیرری شهو کورره ن ، شهوانش همر نه ونهالانی
مه بخانهی حقه پرستین و به جایی اخلاص و دلپاکی شهرابی حقیقه تی
وحدانیت بلاو شه که نهوه . . له زه تی شهو شهراپه سهر خوشی شه کردم بو
شهوه که زیاتر لهو مه بخانه یه لهو ونهالانه نزدیک بکهومهوه ! . بویش
وام شه کرد چونکه شهوانه که ناره زوی حقه پرستیان له سهردایه تا شهرابی
حقیقی له دست شهو مهی فروغه حقه قیانه - که شارمزی جمالی
وه حدانیه تن - وه نه گرن و نه نوشن له عالمی ماده دور ناگونهوه و ناگونه
شهو عالمهوه که همر نه بیی کهونیان وه کو روز بو دهر کهوی و ناگونه
دهریای معنهویاتهوه و ناچه ریزی شهو پادشایانه که بهجاو له به کت نانیک
شهو پهریو شهو پهری دنیا یان بو رون شه بیتهوه . .

باره گای کورری سهرخوشانی خواناسان وه نه بی بیاو به گوناح یا به
صاحت دهستی کهوی چونکه شهو شوبنه شویلیک نه بی به جهزای شهو
کسانه که له گوناح دور کهوتنهوه . . توله شهوه به شه ندهزهی کردهوه
بیت ، تولهی شهو کسانه که له خراپه دور کهوتنهوه سهر شهوه به که

خوابیان به خشیت . نهو شوبنه که دانیشته و کانی له لوزه تیکی نه بهدی داف
 نهه تولای کرده و نه به لکو زیاده مهره بانی که که خوا له گه له هندی
 که سیا نه کا . . جا نهو که سه که رو نه کانه نهو قاپیه و به نه های نه و به بجسته
 زوره و به له زه تی نوری خوا شادی بی نابی بو بونه که ی عبادت بکا و بو
 نه بونه که ی گوناح ، چونکه شوبنه که شوبنی عبادت و گوناح نه به لکو
 نه نیا هیلانه ی مهره بانی خوابه . .

به لی راسته سه ره تای عشق له تیشکی دو جوی رواله نه و نه ته نیته و به لوش و
 نه یسو تینی به لام نه و نه بی کاره سانی هه مو مه عشوقیک بیت ، نه و نه نیا
 له ده ست نهو مه عشوقه حه قیقیه دیت که سه ره تا له هه یکله ی نوری دو چاودا
 ده ره نه که وی . جا نه گهر یکیک توانی نهو نه ره که به ریو به ری و خوی له
 به ری را گریت نه و را زگاری نه بی ، خو نه گهر نه ی توانی ورده ورده
 نه ته نیته و به دل و بو لهشی تا به جاری نه یسو تینی و نه یخاته ناو ریزی
 گر سه راهانه و . .

من له لاوه نه و نه کاره سانه له ولا شه و نه فسیکی پیسم له گه لابه ، مادیانی
 به فیکری خوی بو رازاند و مه ته و به به فیکری من بوی کردوم به
 خنجره یکی روت و بهو خنجره به لامارم نه دا بو نه و له لوزه تی
 مه عه و یات بی به شم بکا و له ده شتی سه ره گردانیدا بم سوررینیته و . . جا که
 نه فسیکی وام له گه لایت نازانم نایا نه گهر به نا نه به مه بهر باره گای
 و ه حدانیت و بانسگ له و نه کهم هاوار بوکی بهرم وشکات بخمه به ریکی ?? .
 نا چارم هه نه بی به نا بهرم نه و بو نه و هه ره که نزیک بو مه و به توانم به
 هوی نه و که سانه و که له سیبه ری عهرشی خوادا به جه لایکه و راوه ستاون
 هندی له ناوی مه عرفه تی حه قیقیم ده ست که وی و وه سوه سه ی شه ی تانی و
 نه فسانی به و ناوه بشومه و و خوم پاک که مه و . سه ره به خوش نه مه
 نه کرده و نایکم پیری سه رخوشی نه و راو زهم بو نه کا . . نه و هه نه و نه

ناموز گاریه که که گاه گینه من له بهر هه وه هیشتا له بوته دا کال نه بهمه وه .
 ناتوانم نه باسی عشق بکهم وه نه باسی زانیی سهر خوشانی هه مه میدانه بکهم
 چونکه نه من وه نه هوان هیچی لی نازانین ؛ من لی نازانم چونکه هیشتا
 نه کهوتومه نه ناویان ، هوانیدی لی نازانن چونکه له زره فی رواله تی نوره که
 وای سهر خوش کردون له حقیقه نه کهی هیج تی نه گه یشتون ادهی
 کاره ساتی که هه مه بی چون به هزار تومارو دهفته ریخی هه نوسر یته وه ۱۲ .

ئیمه خو نه جوینه ربزی هه وه که سانه یا به کی له وه که سانه که خوابی وت
 « اولم تو من ؟ » هه ویش وتی « یلی ولکن لیطمئن قلبی » ؛ بهلی

بهلام بو هه وه دلم داسر کیته وه . جا هه دل داسر کاندنه وهی هه وان به قین و
 بر روا به کیان بو دروست هه کا ، هه و ابراهیمی خلیل بو ، پیغه مبهری
 خوا بو ، ئیمه به نده به کی شهر مزارین تا به چاری خومان شت نه بینین
 به گیرانه وه بر وانا کهین ، ئیجگر بویش واپنه چونکه نه فسان پا ک
 نه بهمه وه ۱ . کهوا بو هه بی ئیمه بو هه وه کوشی بکهین که سهر به خو بکهین
 به باره گای وه حده ت بهرست و خومان بجه نه کورری سهر خوشانی
 وه حده ت بهرسته وه هه گینه به گیرانه وه بلین شت هه به هه مه دادیکان نادانی .
 من که « مهلا » م هه گهر بگه مه هه و پا به به که خوا لا به کم لی بکانه وه هه وه

هه مو عالمی مه عنه و یانم روز نه بیته وه ، دهست له دنیا هه شوم و هه موم
 بهلاوه هیچه . که که یغتمه هه و پا به به پادشاهی و هزاری ، هه مبری و
 ره جالیم بهلاوه به که وه کویه ک دیت بهر جاو ، چونکه هه موبان بهو عنصره
 هه زانم که له من خرابتر ئاتاجی لو بچیکن له و ده ریای مه عرفه تی خوابه ۱ . .

مه لای شاعری ئیمه وه نه بی هه رمه ی نوشی باده ی غرام یا سهر خوشی
 کورری تصوف بویت و هیچی تر به لاسکو که دپته باسی الاهیات و فه لسه فه وه
 له لایه که وه هه تخانه جهر گه ی کورری فه به سوه کانی یو نانه وه ، له لایه که وه

نه تهاوژښته نهو کونگره بهوه که ماله کافي ئيسلام و غيري ئيسلام نيسا يا
کو بو نه تهوه و هه مو باسو خوا سيکيان هه را الا هيات و هه له نه نه الا هيات .
وات لي ته کا ته ليت مه لا بو هيچ دروست نه کراوه ته نا بو هه له نه نه
الا هيات نه بي . بويهش ته مه مت پيشان نه دا چونکه ته ييني تو وا لهو مه يداندا
بي په روايت ، يا سرخوشي ماده يت يا ده ست خوشي نه فسيت ، سهری
را نه وه شيني و پيت له لي :

الله الله تو دهمري خو کو چارک نه بهي
چه سه دا تيت ژفي گو نه د دو ار حدوث ؟
تو ژييش په رده ي وه هلي و مره دمر دا بهي
چه نهوا تيت به سه ده نه نه نه ژ نهواتار حدوث ؟
حال و مستقبل و ماضي دخودا هه ره سه يکن

سويح موجوده به عين خو دا يشار حدوث

پيت له لي تو بو چ نه وه نده سهر خوشي ماده يت و روا له ت په رست ۱۹ .
کهون با زور کوني ي پيت شته ورده کافي نهو ممان پيشان نه دا که هور شته کاني شي
هه ره له عالمي نه بو ني وه ها تو نه ته عالمي پون ، تو بو چ نه بي چاري که هوش ته بهر
خو تا نه به ته وه ؟ بو نه وه که بيه ت له م گو مزه شينه دا هه ره ده نگي که که ديت
بانگي تيا چون نه کا ؛ بانگي نه وه نه کا که موجوداتي عالم هه مو حادثه ، نه م
په رده ي و جو ده که کشر او ده به سهر تودا سي به ريکي روته . چاري که له ژير نه م
په رده وه هه ميه وه سهر يک پينه دمر وه بو نه وه نهو ده ننگانه ت گوني لي بي که له
ته لي دلي زانا يان ، يا نهو که سانه وه که له حه قيقه تي وجود و عه دم ني که يشتون
بانگي هوشيار بو نه وه ت نه کن ؛ بانگي نه وه ت نه کن که عالم بو تيا چون
دروست کراوه نه وه که بو مانه وه . نه م شته روا له تiane که تو نه ياني لپيت يا نه م
په رده جو را و جو رانه که هه له دمرينه وه و ده مي که رابوردو ، ده مي که
هيسته و ده مي که زه ماني ها تو وت پيشان نه دهن نه مانه با ، له روا له تيفه جيا

بن له حقیقه تا هه ره به کهن ، لهو حقیقه نه دا که حدوته ، له حدوته دا هه مویان
عنصر یکی هاو به شن ، هه به یانیه که تو بهر چاوت ته گوی و به مه وجودی
دانه نیت هه ره به یانیه پرده به که لهو ئیواره به که به جیت هیشت و به به
حادث ته میس عه بنی حدوث پیشان نه دا ...

* * *

تا ئهم شوینه ئیمه له باسی مه لای جزیره وه دوا بن . ته گهر لهم لایه نه وه
خه زیك بین گه لی توماری تهوی و هیشتا به ته و اویش نا گه بنه حقیقه تی
نه فیه تی مه لا ! .. ته وه نده هه به ته توانین ته وه بلین که مه لا له سه پرده دا
خوی پیشان ئیمه دا ، پرده ی غه رام ، پرده ی تصوف ، پرده ی الاهیات و
فه لسه فه . له مانه دا شیخ احمدی جزیری سه رامه دی ده وری خو بو پاش خویشی
بو به ئیسته ش هه ره له ولاتی جزیره بوتانا شمه کانی شه و چهری دیوا خانی
ره و الان و شیخ و مه لایانه ، به زم هه لگیری هه لپهر رکی و سه ره شه خسانه ،
زه مزه مه ی کورری همه و ئاهه نگی فه قه کانه ..

شیخ احمد وه کو چون شاعریکی کوردی بو هه وه ها بولبولیکی فارسی و
نه و اخوانیکی عه ره بی ش بو .

مه لا دیوانیکی به رزو بالای هه به روزه لانی نلسی ته له مانی « فون مارتن
هارتمان » له ۱۹۰۴ له بهرلین به لیتو گراف چاپی کرد وه خویشی سه ره تابه یی به
ته له مانی بو دانا وه . گویا به کی لهو نسخه نه کو توبونه لای « اب افتاس گه رمه لی »
له به غدا . کتیبخانه که ی له پاش خوی بو به چی « مه کته به ی ئاتاری قدیمه »
هه ره له به غدا . من گه لی کوششم کرد که ته نسخه به م بهر چا و گوی داخی
گرام نه مدی ، له گه ل ته وه ش ماموختا « گورگیس عواد » مودیری مه کته به
کوشیکی زوری بو کردم ، له پاشا وه کو بومان ده ره کوت کتیبه کانی
« اب » هه ره شیکی به زمانی فه ره نسزی به له « دیر » هه کی خویا ماوه ته وه له
که لکی استفاده کو توه .

نسخه به کی تر له لای بن « محمد شفیق ئارقاسی حسینه وه » له تهسته مبول له

۱۳۴۰ هـ - ۱۹۲۲ م بهم تپپانه له چاپ دراوه ... له روی نسخه ټولمانیه که
نسخه به کی ده ستخه ټی ماموستا محمد علی عوفی لی وەر گیراوه و میسته له
کتیبخانه ی « دار الکتب المصریه » دایه له قاهره له ژیر ژماره (۱۴۰/۱۱۲)
له به شي فارسی دا. دو نسخه ی تر ده صخه ټی ماموستای ناوبراو ه به
یکیکیان له سالی ۱۳۲۲ هجری له شاری جزیره له لایهن « عبدالسلام کورری
مراد کورری عبدالسلام » موه نوسراوه ته وه . یکیکي تریان له سالی (۱۹۴۵ -
۱۹۴۱ له به غدا نوسراوه ته وه . . بیجکه له چاپه که ده ستخه ټیکیکي لای من
ه به که « عبدالقادر کورری علی » عمادی له ۱۳۳۸ هجری له عمادیه
نوسیویه ته وه ... جیاوازیه کی کم له به ین ټم نسخه نه دا ټییز ی ، وه کو چون
له پاش و پیی کردنی ټه ندی قصائد دا ټم جیاوازیه ش هر ه به ...

من له چاپ کردنی ټم لا پوره به دا بوم که چی داخی گرانم کو تو پرر بیان
و ټم وا ماموستا محمد علی عوفی له خسته خانه ی « ټه سکنده ریه » له روزی
۹۵۲/۷/۴ دا کوچی دواپی کرد ا.

ټه و خه ریک ټه جول عام عده مددا * من ټه که ربه لای ساری مانه مددا
ټه و به زید مه رگ وه ټه صیر برده . * من زاده ی زیاد خه ټم پاقیر که رده ا
ټاوانی هر دولامان چوه گل ا.

بیسارانی

۱۶۴۱ - ۱۷۰۲

پیریکی دانا ، مه لایه کی زانا . دلی تاوینه ی چیا کلف و فیکری بهرزی
ته لستریکی به نده نه کلف .. شه بدای تاسمانی هورامان ، شابازی کلاوه ی
بیساران ، ماموستای ته دببان و ره نگروریزی شاعران .. دلی کراوه ته وه به
میلها میکی بهزدانی بوه به هیلانه ی ته ده بیانی گورانی .. هه نندی جرهمی گیرپی
مه بدانی خاص خواکان بووه ، هه نندی جریش بویرزی کورری دظوازان بووه .
سه رچاوه ی خه یالی وردی کافی گه شانده وه ی گیان ، باخچی گه وه هری
ته ده بیانی گه لی به هیزتر له تاو و له تان ؛ چونکه هم دوانه ته نیا بوژیانه ،
به لام همو دوانه کوروکی زیانه ..

هم شاعره کورده ی سده ی یازده هه ی هجری ناوی « مه لا مصطفی » و
کورری « مه لا احمد » ی بیسارانی به . به پی لی کولینه وه به کی زور که بومان
دهر که توه له « ۱۰۵۲ هـ - ۱۶۴۱ م » له دبی بیساران هاتوته دنیاوه وه له
« ۱۱۱۳ هـ - ۱۷۰۲ م » له ته منی « ۶۱ » سالیذا کوچی دواپی کردوه و
له گوررستانه کی به پی « دوررو » و « ره زاو » و « تهرخانوا » دا نیزژاوه و
مزارگای مردمه ^(۱) . « بیساران » گوندیکه له « ژاومرو ^(۲) » به ملوه ی .

(۱) « ف . مینورسکی » ته لی : (بیسارانی له ۱۷۶۰ سده وه له دبی
« دوررو » نیزژاوه) . . دباره به قسه ی هه هاتنه دنیا که شی دواتر که توه .
به لام نیمه له پاش پشکنی نیکی زور وه له پاش هه وه گمن خوم چومه سهر
مزاره کی ته مه ی خوم به لاوه راستربو . .

(۲) « ژاومرو » ناوچه به که ، لای روزاوا ی هورامانه و لای روزه لانی =

(۳۰) میلیک که وتوتنه جنوبی روزاواى شاری (سنه) وه . . له نه ته وه ی

= چهی « مه لکشان » و « چهی « سنه » به تا نه گانه چهی « گاومرو » و « مه سرواری ». لای جنوبی ناوچهی مه سرواری و شاخی « شاهو » بهو لای شیبای ناوچهی « که لاتهرزان » . . « ۴۰ » هزار گهی دانیشتوی هه به و شیوهی فسه کردنیان شیوهی هه و رای به . شوینیکی سازگار و میلاخه ، زیانیان جو تو گاو رهمه ولتی به ، له میوه هاتا به کیکه له شیونه هه ره چا که کانی کوردوستان .

ژاومرو پیشکوی نموده با و شاعره کانی کوردوستان بووه ، پیای گهی غاودارو زانای لی هه لکوتوه ، مه لا « یعقوب » که بایره هه ره که وری بهری مه لای « بورریهر » و « پایگه لان » هه شورشیکی له نه ده ب و عیسی کوردی دا هه به . مه لا « جادالله » - که بهری مه لای « زریزه » و « کویزه » هه چنه وه سر نه و - فسه کانی شه و چهره ی نه دبانه و له « دیومزناو » نیز راوه . مه لا جایی کورری مه لا « مهدی » و شیخ نسیم و شیخ وسیم و مه لا عزیزی کورری مه لا جسیم - که نه مانه له مهر دوخیه کانی - ناشنای باده نوشانی ژاومرو بوون . مه لا « اسعد » ی بورریهر ی کورری مه لا عبدالرحمان هه نه مانه . مه لا « محمد » ی شاعری به ناوبانگه بهری زانا کانی دبی « هویه » نه چنه وه سر نه و و نه وی نه چیتنه وه سر « سید شریفی علامه » . به تایبه تی له عالم و نموده پای بهری « هویه » سید هدایت الله ی کورری سید عبدالرحمان و سید عبدالفتاحی کورری سید عبدالقادر له وه خنی خویانا سر زنجیره ی کورری نه دبیان بوون .

هه ره وه ها له ده وری خویا هم خاکی ژاومرو به پیایانی وه کو مه لا محمودی « هویه » و شیخ سلیمی « بیساران » و مه لا حسین و مه لا غفوری « زریزه » و مه لا سمداللهی « وه سی » و مه لا احمدی « که لین » و مه لا فتاحی « پایگه لان » و =

مهلا احمد ئیستمش گهلی کس ماوه هم له بیساران و هم له دهمره وه پدا .
 له مهلا احمد به دواوه هم مو یان به مه لایه تی ها تو نه ته خواره وه ، به ره ی (قاضی)
 (جوانررو) یش هر له نه ته وه ی مهلا احمد . بیساران تا ماوه ژنی نه هیناوه .
 بیساران له بهر نه وه مهلا زاده بوه سه ره تا له قوتا بخانه و له پاشا له
 هو جره ی فهقیان خویندویه تی ، بو خویندن همو هه ورامان گهر راوه ،
 ماوه به ک له (نودشه) بوه ، ماوه به کی زور یش له دبی (پایگه لان) له لای
 مهلا قاسم خویندویه تی ، له پاشا له سنه خویندتی نه واو کردوه و گهر راوه ته وه
 بو بیساران ... بیساران مهلا به کی زور بالا بوه ، پاشماوه ی ژبانی به دهرز -
 وتنه وه ره را بواردوه و گهلی اجازه ی داوه به فهقیان . . پیاویکی شوخ و

= مهلا صادقی « نهوی ههنگ » و مهلا محمودی « نهیری » بی گه یاندوه -

که ئه مانه هر به که پالهوانی مهیدانی شمرو ته دهب و عیلم بوون .

(پایگه لان) عوین هه واریکی گه و ره ی له پیش ئیسلامه تی و پاش ئیسلامه تی
 له میژوی کوردوستانا هه به . نه نانه ت ئیسته ش هه ندی به لگه ی کونی هر
 ماوه ته وه ، وه کو قه لای (بایه زید) و گردی (نه قاره خانه) و (زیندان) و
 قه لا توره کهریژه کی ، که وه ختی خوی شوین پاریزی میره کانی (پالنگان)
 بوون .

دیسان له به لگه کانی ژاوه رو (شای ورد) هه به که ئه لهن به کیکه له هه و
 گه نه به کی خه سره و په رو یز گه و تو نه جنوبی دبی (سه رریز) و شیبالی ئاوی
 (پالنگان) وه . وه کو چون گه لی به لگه ی کونی تر له ئاوانی (سه نار)
 هه ره به (*) .

(*) ئهم ئا گاداریه و هینه کی (پالنگان) - که له (باخی شاعران) دا
 دیت - بهوی دوستم ماموستا سید عبدالحکیم له مهلا علی مهردوخی
 کورری مهلا اسمدی پایگه لانه وه وه رم گرتوه .

شه ننگ و قسه خوش و فیکر ورد بوه ، له عیالی اصولدا ده ستیکي بهرزی
 هه بوه ، که دانیشتون قسه ی خوشي زور کړدوه ، به تابه یی که سه پله گی
 تی کړدوه ده ماخی ته و او پاڅ بوه ...

مه لا مصطفی - وه کو زور شاعراني تر که شه بیدای دیمه تی میلان بن -
 چاوه ندازی بیساران قاپی چریکه ی شمري بو کړدو ته وه ، له پال نه مه وه
 شوخی خوشه ویستیشي - وه نده ی تر ټاگری میلهامه گی خوش کړدوه .
 ده وری جواني به عه شقی داوین پایکه وه - له گهل دوسته گی (ټامینه) ی
 کچی (شیر محمد) ی پایکه لانی - رابواردوه ، نازی رازی ټامینه کړدو به ته
 کاری که له گلین و قوزنی ده ریای شمردا به هه مو جور بگهری ، هم
 سوزه ی که زبادی کړدوه ټیر دلی بوه به . په روانه په کک و به لا گهر دانی
 نوری خواناسی و فله سه فه ی عه شقی راسته قینه بوه . .

به ی ! ټامینه ناویک له دبی پایکه لان هه بوه که به شیکي ته و او ی هه بوه
 له هه لقولینی هه چاوه ی شمري مه لا مصطفی دا و پشتیوانیکي به هیری بوه که
 خه یالی ورده کاری بکو بته که له به وه و له پرده ی شمردا ده ری بری . هم
 دوسته ی گه لی جاری واش بوه که پرده ی دلی مه لای روکاندوه ، به هه
 باریکه که گه لی بزوتو ته وه و هه له هه ره و شتی دوستی به نازی به خه شم
 بوه ا . جا مه لا ویستو به تی له گهل هم دلر فینه بیدا بکو بته رازو گله یی ، به لام
 له وه ش تر ساوه که میفیکي وانه کا پرده ی گولی دلی دوستی بزا کی ا . زور
 به پاریزه وه و له به تاوه بی ټه لی :

قبله به به یغه ن وینه ی تو شانی بگیرو نه دل خه شمی که دانی .
 نه گهر گوناخی وه نه م گهری بار به هه ، به شمیر ، به نه ناف ، به دار
 وه گهر نه به یغه نه به وانه ی به دگو نه پرده مانو رازی من و تو ا
 مه لای بیسارانی توانیو به تی سکالای دلی خوی به جوری هه لیریزی
 که نه به لی گولی دلی دوستی خوشه ویستی گهر دی قسه ی لی بنیشی وه له گهل

مه‌و‌شا خوی بکا به گه‌دابه‌کی بی نه‌واو زور به کزیه‌وه بی بلی :

قبله‌ی شیرینم حه‌یفه بو پادشاهی‌کی وه کو‌تو کینه‌به‌ری له‌گه‌ل که‌متر
که‌سیکا بکه‌ی که‌بی نه‌وا به‌کی وه کو‌منه ؛ چون‌که‌ بی دهره‌تانیکی وه کو‌ من
له‌گه‌ل شکوه‌ی باره‌گای عه‌شتی تودا چی بی ته‌کری ۱۶. ته‌گهر تو‌هائیت و
که‌متر سوچیکت له‌سهر من دیه‌وه من لاری نیم خوم شیرو ته‌ناف و سه
داره‌ت بو دینم باتو نه‌که‌ویتنه‌ عزیه‌ته‌وه ، سه‌ریشم له‌به‌ر ده‌ستا دا ته‌نیم ؛
تاره‌زوت هه‌به‌به‌ شیره‌ که‌ بی به‌ررینه ، تاره‌زوت هه‌به‌به‌ بیکه‌ به‌ ته‌نافه‌ که‌وه .
ته‌گهر خو هه‌چیش له‌ به‌ینا نیه حه‌یفه به‌ قسه‌ی به‌دگو رازو نیازی من و تو
له‌زیر په‌رده‌دا بشارریته‌وه ۱... بیسارانی وشه‌ی (به‌) ی له‌ باتی (مینه‌)
به‌کاره‌یناوه .

که‌ له‌گه‌ل دوستی نازاریا ری ته‌که‌ویتنه‌وه به‌ دل و دیده‌ روی بی ته‌کاته‌وه
به‌بی ترس ته‌بینی : وازولنی لولی شه‌وه‌بی یاری تازی - که‌ خه‌ملیه‌ له‌سهر
گونای تالیه‌وه - وینه‌ی مانگ و ته‌ستیره‌ی رومه‌بی پیه‌هان ته‌دا و کو‌توپر
نهمیمی سارای کوساران شه‌ی دبی و ته‌و زولفه‌لوله ته‌شه‌ کیلیته‌وه ؛
ده‌میکه‌ هه‌روا بیکیا ته‌دا ، ده‌میکه‌ وه کو‌ره‌ شماری په‌پکه‌ خوره‌، ده‌میکه‌
وه کو‌لاولای سهره‌تای به‌هار به‌ نه‌ملی بالایا تالاه‌وه، هه‌ندی جار پاسه‌وانی
خال سهر گونای ته‌کا ، تاوبیکه‌ ته‌بی به‌ به‌رژینی باخی گولی رومه‌ت و ناو
چه‌وانی . گانیای شمری هه‌له‌شعولی و ته‌لی :

شیرین زولف لول ، شیرین زولف لول

فیدای زولفت بام‌گا ، گرژمن ، گابلول

گا چون سیاومار به‌شیوه‌ن مه‌لول گا وینه‌ی لاولاو مه‌په‌چو نه‌تول
گا تا ، نان نه‌ده‌س گهرده‌ش شه‌مال گا خه‌فتن سا کن نه‌دوران خال
گاهی به‌شیوه‌ن ، گاهی گر‌نجه‌ن گا گاه‌گره‌به‌ند مله‌مای زنجهن
که‌ ته‌مه‌ ته‌بینی ده‌ست ته‌کا به‌ باررانه‌وه و بی ته‌لی : قبله‌ی خوشه‌ویستم

مایاچی نه بی ؟ نه گهر تالی لهو زولفه بوږ خوشه لول و سر به کلانه بهنم
 بده یی یخه مه گهر دنم بو نه وه نهو عوسره م که رام بواردوه بو تازه بیته وه و
 نهو خویناو و زوخواه که بهوی دوریته وه خواردومه لا بجیتو نه مینی :
 قبله چیش مه بو تایی جهو زولفه ؛ جهو زولف وه شپو لول سر کلفه
 وه نیم نه گهر دن عوسر و بهردهم تهجدید بو ؛ دفع هوناوان و مردم
 نه لین لهو سر ده مه دا که مه لا مصطفی له بیساران دور نه کویته وه و چاوی
 له بنده نه کانی مه لبه ندي ته برری که له نه لهای چونه وه نه کا بهلام ماموستا -
 که رای لی نایی به چنه د شعریک یادی بیساران نه کانم و نه لی :

جهو ساوه دیدم دور که فتن جه تو * لیلای لی لیلان ، لیلانو تر مه بو
 روشنی بسات وه نهم یی نه تار * زینده گیم تالان وینه ی ژاری ملر
 کسی که به پتمور حالی جهستش بو * پیسه جویای تو ثاوات واستش بو
 خاصش هر نه دهن مرگش مهان بو

مه گهر نهو به مرگه دهر دش دهرمان بو ا

واته : لهو روزمه که چاوم لهو برادره پرری بو له فرمیسک هیچی
 پی ناییم کسی دو که لهی جه لقرچاوه رزبو ته وه کو تو ته بهینی نهو و
 بهینی حاله نه وه نده ی تر بهری رونا کی گرتوه و فرمیسک و دو که که وه کو
 قور راوی لی هاتوه به جاری نایینای کردوم ا. جا له پر نهو که رونا کی سر
 زه ویم لی تاریک بوه زیانم نه وه نده تال بوه وه کو ژاری ملری لی هاتوه ،
 کسی که بهم جوړه ی لی بیو هه مو ثاوانیکی هه ر که یقنه توبی که چی نهویشی
 بو ریک نه کوی چاک هه نه وه به مردن پی به میوانی ؛ چونکه سرحن
 خه بی هیچی تر له دوریت رزگاری نا کا و هیچ کسی تر وا دهرمانی نا کا ا
 جاریک مه لا له دبی (پایکه لاف) له کاتیکا که سوزی عشقی یاره که
 نه گاته سرده میک وه کو میوه ی کال چون ورده ورده روز به روز دهست
 نه کا به که یقن تا نه گاته سره نجای پوخته بی ، نه میعی له ده وری ناوه راست دا

تهې و دېته تهوه که هم عشقه يې لي هه لېوري و بگانه عشقيکي راسته ښه و
 ناله ي ده وروي پرر خورشي تېکلوي پي بده ننگي فريشته کان ۱. ته چيته سر
 باني مزگوتنه که بو تهوه ياره کي - که له حهوشي مالي باو کيا به و دراوسي
 مزگوتنه - چاوپي بکهوي ، بهلام دار توبک له حهوشه که دا وه کو شملي
 شهرر لقو پوي بلاو کردوتهوه نايه ي پيساراني بهم تاوانه ي بگا ۱. که ته مه
 ته بيني له روي شعوريکي پاکوه به ناله يکي جگهر سوز هم چهند شعري
 بوديت :-

چلي نه په نا ، چلي نه په نا چلي چون ره قيب مه دران نه په نا
 هور امان مه دران نه روي ته مه نا مهر باد قدرت بده روش نه نا
 وه باد قدرت له تار له تار بو نمازو بالاي قبله ديار بو
 بموزو باهر با زه ده ي سحر ريشه جه زمين بهر بارووه بهر
 تا بالاي قبله چون شه مع خانان بوينو وه چه نه بهرزه بانان .
 واته : چليک له په ناوه ، لقيک له گوشه په کوه وه کو ره قيب له په ناوه
 دياره . ده رها تهوه خوي داوه به سر نيازا نايه ي نيازه کم - که چاوپي
 کهوتني يارمه - پېهنه دي ، مه کهر بای دمه لاتداري قدرت له ناوي
 بهري ته گينه به من لاناچي . ده سا ، با ، به بای قدرت پارچه پي چونکه
 نايه ي بالاي شوخه کم ليوه دياربي . . بسوني بهو تا گري بهر به يانه که « با »
 لي ته داو ته بکه شينيه وه و زور تيزو به بر رسته ، ته نانهت به جوري بسوني
 که ريغه کشي له زه وي ده بيني بو تهوه له بهينا نه مينی و بالاي قبله وه کو
 چراي موي ماله گموره به چاوي خوم له سر بانه بهرزه کانه وه بينم ۱. . .

ته لين که ته مه ي وتوه بايک هه ليکړدوه لقو پوي داره کي تېک
 شکانده و به دنيايي هه مو ده ي ياره کي چاوپي کهوتوه . . تير له مه وه
 سوزي که پشته به باره گهي يزدان و دظوازي راسته ښه ي به به نوري
 پاکي بينايي چاوان . له پاش هه زور تر شعري له پرده ي حقيقه ندا ده

بر یوه وه کو لم چهند شعره ی خواره وه ی نه مه مان بو دهر نه گوی :

غمه یچ پروانه ی شهم شنا حانیم پروبال سوخته ی دین خاصانیم
میللت پاک دین پیغمبرانیم نه کک جه تایفه ی کم نظرانیم
بنانه جه بین نور پاکستن مهر نو پا کني جه کی با کتن ۱۹

وا ته : غمهمش هو په پولا نه یڼ که موم نه ناسن و به دموریا هم سورینه وه .
چونکه شه بدای هو رونا کهن . پروبال کون کراوی غایبی پیاوچا کانین .
چو پروانه له تاو عشقه گهی نا گای له خوی نامینی هو نه ونده بده ور
چرا کدا هم سورینه وه تا له سره تادا باله کاني به هو ی گرمایي نا گرمه کوه
ورده ورده ته سوتی و له پاشا خویشی نه بی به قه قه نس ، غمهمش برامبر
به نوری حقیقه تی خوا ناسیه له سره تادا بده ور یا هم سورینه وه و له -
پاشا به بی هو هوشیگان بینی نه کوینه ناویه وه و ته سوتین به لام سوتانه که -
ملک ته نیا له باری عالمی ملاه پرستیدایه نه وه که بو عالمی نه روح و
معنویات . . غمهمش بویه وامان به سر دیت چونکه به پرده وي گهری
غایبی پاک هو پیغمبرانه یڼ که پیغمه وای حقیقی داده میزادن ورپه گهی
رزگار بونیان له دهشتی تاریکی نه زانی و بی هوشیدا بو رونا که نه که نه وه .
له ناو هو پیغمبرانه شا ته نیا په پره وی کردن غایبی (محمد) - دورودی
خوا ی له سر بی - نه که یڼ که غایبی غیسلامه ، چونکه هر غیسلام غایب کی
بی خه وشه له ناو هو هه مو غایبانه دا که پیغمبره کان هیناویانه وه غیسکاری
هو انی تریش نا که یڼ .

پیسارانی لبره دا سهری آیتی (ان الدین عند الله الاسلام) ی دمر خسته
مه به ست به (پاک دین پیغمبرانیم) واته دینیکي پاک که له بو
پیغمبره کان هیه ، هو دینه پاکش هر دینی غیسلامه چونکه هو ثابتی
بو هانوه . نه گهر مه به ستیشی دینی پاکي هه مو پیغمبره کان بی نه وه ش
هر نه بی چونکه غایبی پاکي هه مو یان خوا به به کک ناسینه . . جا نه لی :

هوانه نيم نموه کک لهو که سافانه نيم که ورد بونه و پان نيم ده ست نه کک
 به دارو به ردو به رستن و هاو بهش به پيدا کرن بو خوا ۱ . که و ابو نهی ؛
 ناوچه واني خوت دهرخه ؛ نهو پيشانيه که هه يکله نوري پا کي توبه ، دهری
 خه چونکه نه گهر نو پا کک بيت با کت له کي به ۲ . پا کي هيت چونکه
 نيمه هه ردو کان به هوين مه به ست و سوزيکي حه قهر شيدا نه سوررينه وه .
 به پي نيم قسانه شاعري به رزي بيساران نه گهر بمانه وي بيناسين نه لين
 شاعريکي خه راي و فله سه فچه کي ناييني بوه له گهل شعوريکي پا ککو
 هه سقيکي به رزدا . بيساراني له زور شيدا ماموستاي گهل له شاعره
 به رزه کاني کورد بوه به لام ديوانه نايابه کي هيتا له چاپ نه دراوه ، شعري
 به گهل لايه کدا بلاو بو نموه ، کم کمسي وا هه به هه مو ديوانه کي پي .

احمدی خانی

۱۶۵۰ - ۱۷۰۶

قللم که نوی نه‌خشی زهر کفتی • شه‌یدای ده‌نگی بو که‌واژنه‌فتی •
چیروکه نوسه‌کان تا به هومیروس • له‌به‌ره‌وه ده‌نگه بون به‌چیروکه

نوس ۱ • له‌ودرنگه ده‌نگی
نه‌وای خانی بو • شمالي گیانی
نه‌وجه‌وانی بو • باده‌پرستان
سه‌رخوشانی راز • قه‌تاره‌ی عاشق
بولی چاوه‌ناز • میروشاریار ،
به‌گزاده‌ی دیار • فریخته‌و پهری ،
ئاغه‌وجوتیار • ره‌والانی مەم ،
کناجانی زین • هه‌راپه‌رده‌گی

له‌میر زه‌ین دین • چه‌کوو طرف،ستی و تاژدین • هه‌پزه‌بون به‌کر،وه‌یقومه‌ی
به‌کین • له‌ماته‌هه‌مو که‌وتته خوشخوانی • به‌تیه‌کی فیکری احمدی خانی ..
پیغه‌مبه‌ری شمیری میلی و چیروکی له‌خاکي بایه‌زیددا ، سه‌ر چاوه‌ی ته‌ده‌بی
کوردی و باوه‌ری کوردی له‌کورد زه‌یددا . جه‌مالي ته‌یعت مه‌فتون به
دوررو مه‌رجانی قسه‌ی خامی ، شمال و نه‌سیمی فینکی بیان شه‌یدا به
لاله‌زاری بامی . له‌دیوانی ئاشنایانی هه‌قه‌رستیدا وه‌که‌که‌لاوێزی گه‌ش،
له‌هه‌یوانی زانایانی عیلم و هه‌نه‌ردا وه‌که‌که‌بازی سه‌راوێزی چش ۱ ..
ئه‌ستیره‌ی گه‌شی ئهم شوینه‌ ناوی (احمد) و وه‌کو بیستمه‌ کوردی
(شیخ‌الباس) وه‌له‌عشرقی خانیانی ولاتی بایه‌زیدو بوتانه ، له‌سالی

(۱۰۶۱) . ۵ . له شاری بایهزید هاتوته دنیاوه وه کو خوی مه بلی :
لورا سکو دما ژ غه ب فه کک بو تاریخ هزارو شپست ویه کک بو
که به میلادی ۱۶۵۰ مه گریته وه ..

به سه رهاتو رابواردن و سهدنی احمدی خانی زور تاریکه، هه ره که سه به کی
لیوه کردوه ، ئه به ئه و قسانه لیره مه نویسن و له پاشا ئا گاداری خویشان
مه لین دور نیه راسته بان بو ده ره گهوی :

له (القضية الكردية) ی (دوکتور بله ج شیر کو) دا مه لی :

(شیخ احمد داستانی (زین و مەم) ی له ۱۵۹۱ دا داناوه و له ۱۶۵۲ دا
سه ده وه) .. له (محیط المعارف فیلامیه) دا مه لی : (له بهین ۱۰۰۰ و ۱۰۶۳
هه جریدا ژێوه) ... امین زکی به گه یی له تاریخی کوردو کوردوستان و
مشاهیر الا کرا دها هه ره شوین هم تاریخانه مه گه ویت ا ... هه ره وه هاله
روژه لانی نامه کان وه کو (ئی فون لوک) و (ئوسکار مان) و (هو کو ما کس) و
(روجهر لیسکو) یی هه ره به که شتیکیان و ئوه وه هه مویش به ته خهین و
مزه نه ده دا بان تاوه ، دور نیه له م روه وه لی کولینه وه به کی عیلمی به ته واوی
نه کرابی بو بهوا هه مویان دورن له به کک و دیوان به کک تا گر نه وه ا ...

جاری سه که ئی القضية الكردية که مه لی دانانی مه موزین له ۱۵۹۱ دا
بو له لام وایه ئه مه له گه ل ئه وه میزوه دارینی نا گهوی که خانی خوی له
داستانه که دا مه لی :

لورا کو دما ژ غه ب فه کک بو تاریخ هزارو شپست ویه کک بو
ئیسال که هه شته چهل و چاران وی پیه سه ره وهی گونا هه کرا ن
واته له ۱۱۰۵ ی هجری له داستانی (مەم و زین) بو ته وه . ده ی هم
تاریخه مه کاته ۱۶۹۳ ی میلادی ، زیاتر له سه ده سال بهینی دو تاریخ مه بی ا ..
ئهنجا مه لی له ۱۶۵۲ دا سه ده وه مه خنای وایه مه بی ۶۱ سال پاش دانانی که قه به که
هه ندیت وه بهینی سه ره که ی خوی له ته مه نی ۴۴ سالی دا کتیه که ی داناوه مه بی

به پی به ۱۰۵ سال عمری بوییت .. هر چند دور نیه پیاو بگمانه نه منی
 ۱۰۵ سالی بهلام لهولاه که سیر نه کین له کاتیکا عمری ۴۴ سال بوه تاریخ
 ۱۶۹۳ بوه ۱ ... هینه کئی تحیط المعارفیش که تهلی له بهین ۱۰۰۰ و ۱۰۶۳
 هجریدا ژیاوه له هر شوینیک کهوترا فلان له بهین نه ونده و نه ونده دا
 ژیاوه زورتر مه عنای وایه که تهواوی پیدای بون و مردنی لهو بهینه دا بوه
 نه ونه که توزیکی زور کم له ژیاوه کئی .. دهی نه گهر له سر هم قسه به بیت
 نه بی احمدی خانی همو ژیاوی ته نیا دوسال بوییت ۱ چونکه نه و که له ۱۰۶۱
 هاتبیته دنیاوه له دوسال زیاتری بو نه ماوه ته وه، نه مهش هیچ نه قلی نایسه لمینی .
 قسه کئی نه مین زکی به گیش له تاریخی کوردو کوردوستانا شوین قسه ی
 حیط المعارف کهوتوه ، له مشاهیر الا کراء دا هینه کئی القضاة الکردهش
 باس نه کا ، خوی بیرو باوه دریکی نیه کهوابو وه لایمی نه و قسه به وه لایمی
 نه ویشه .

نه مینیته وه سهر می روزهلانی ناسه کان؛ نه وان همو له سر نه و باوه درهن .
 که احمدی خانی له سهره تای چه رخیکه وه به تادواویه کئی وه نه و چه رخش
 سه دهی حه فده همی میلادی به . یکیک تهلی له سهره تای نیوهی به گمیه وه تا
 ههره تای نیوهی دوم ، به یکیک تهلی تا ده ورو بهری ناوه راستی نیوهی
 دوم ، به یکیک تهلی له ده ورو بهری ناوه راستی نیوهی به کم تاده ورو بهری
 ناوه راستی نیوهی دوهم . ته نه له وه دا به که نه گرنه وه که له و سه ده به دهر
 نه چوه . نه مان هر چه نده به کیان نه گرتوه بهلام له حقیقه ته وه وه نه بی
 زور دور بن .

نیسته له هاتنه دنیای احمدی خانیدا به پی شمره کانی خوی گومانیک
 نه مایه وه که له چه میژویه کدا بوه وه دهر کهوت که به تهواوی له سالی (۱۶۵۰) دا
 (بوه ، ماوه ته وه سهر ماوهی ژیاو و سالی مردنه کئی .. نه میان وه کو گه لیک
 نری توش هنزیت کردوه به وجوره منیشی توش کرد ؛ نه و کتیب وشوینانه

که توی له احمدی خانیه وه مه دوان لام وایه هیچ نه مایه وه گنه پیشکنم ولیکی
 نه ده مه وه سه بر مه کم همه مو پیچه وانتهی به کن ، به پرسیار کردب له م و
 له ویش شتیکی وام بو دهر نه گوت تاله سالی ۱۹۱۶ دا له مه لایه کی پیره وه
 شتیکم ده ست گوت و بوم بو به به لگه ، له پاش موهش هه ر چه نده خه ریکه
 بوم له وه زیاترم بر ساغ نه بوه وه و ده ستم نه گوت . گویا به پی مهو به لگه به
 (طار خانی الی ربه) میژوی مردنی احمدی خانیه که به حسابی (ابجدی هجری
 مه کاته ۱۱۱۸) که به راسبه (۱۷۰۶) ی میلادی به ئیجگار که لیک دایه وه له گه
 ماوهی هاته دنیا که شیا له وانیه رپی گوی هیچ شک نه مایه وه که هم میژوه
 میژویکی راسته و مهی به کلیلی دهر گای مهو نهینه که ساله های ساله روزه لانی -
 ناسه کان و خه بری له رانیسی به شویلیا مسور رینه وه (۱) .

(۱) مهو ساله بو نوژی نیو درو له مزگوتیک بوم له به غدا ،
 مه لایه کی نورانی پیرم بهر چاو گوت هاتبو بو نوژ ، به جلوه بهر که گایا به کوردی
 ولاتی دموکه و زاخوم زانی ، که نوژ کر امن له پیضا هاته دهر وه لسه
 کورسبه که - که بهر هه یوانی مزگوتنه که دانرا بو - دانیشتم و چاو دریم
 کرد ، له ویش له پاش دوما خویندنیکی زور هاته دهر وه دامنوا جگا
 دایه و چا کو چونیم له گه ل کرد و هه ر وا ده ستم کرد به فسه کردن
 سه برم کرد کورده به لام ته زی به گراف له فسه کانم تی مه گایا
 خه لکی کویت ؟ . م دیکم له ده ورو بهری عمادیه و بو خوم
 مه کم و به ئیشی کور پی زی ژنه کم - که عه سکره - هاتومه ته به غه
 به لام له شیوهی زمانه گایا نه چوه دله وه که به نه واری خه لکی عمادیه بیت
 چاویم له مه پرشی و هه ندی باسی مه لای جزیریم لی پر سی . ونی شتیکی وای
 لی غازانم شمره کانی ئیسته ش فه قیان له بهرما له بخویننه و . . . ئیجنا ونم
 احمدی خانی ؟ . هه ناسه هکی مه لکیشاو هیچ ده نکي نه کردا ونم بوچ =

چونیه تی رابواردن و زیانی احمدی خانی و نه بی له لایهن گوم بونه وه شتیکی

= قسه ناگی ؟ . وتی بوج له مانه مه پرسیت ؟ وتم کوردم و ئاره زوم له ئه ده بیانی کوردی به و حمز مه گم بیانزانم ، ئینجا لی پرسم تو کیت . منیعی ناوی خوم بی وت . . وتی : احمدی خانی خاوه نی مه موزین له بابه زید دابه . وتم به لی له وی به به لام شتی نرم ئه وی . گه لی قسه ی بو کردم ته نانت ناوی باوکی احمدی خانی ئه و بی وتم که (الیاس) به لام ئه و وتی (هه لیاس) . ئینجا وتی :

من کتیبیکی ده سه ختم هه به بی ئه لین (صمدیه) و کونیشه له ده وری فه قیه تیمدا ئه و کتیبهم ده ست گوت ئه م خویند له پال ئه و کتیبه دا نو س را بو (تاریخ وفات احمد خانی « طار خانی الی ربه ») وه ئیسته ش ئه و کتیبهم له سه رمابه ی کون هه ر ماوه . گه گه لی شتی نرم هه ر له م بابه ته وه لی پر می . له پاشا له بابه ت خویه وه توزیکی تر سه رم خسته سه ری وتی : ئه وی راستی بی من له به رره تا خه لکی ده وری (بتلیس) م له شه رری پیشه وه وه لی نه مام که وغه (پیران) لای شیخ سعید ، له کاره ساتی ئه و سالانه دا - مه به ستی سالانی ۹۲۵ - ۹۳۰ بو - ئه وه نده ی تر ده ره ده ر بوم و ئیسته که و تومه ته عمادیه ، هه ناسه به کی نری هه لکیشا و ئیتر دوا عان به قسه هینا . هه ر له و وه خته دا رینه که که پی وتم نویسه وه به لام داخی گرانم ناوی گونده گم . نه نومی که هه ته لی به تی و له فیکرم چوه وه ، وه بویشم ده ر گوت که ئه م پیاره پیاویکی راستگو به به تایبه تی له تاریخه که ~~هه ر~~ کر کردنه وه هات به سه ر زمانیا و وتی . .

بریارمان دا که بیته وه بولام به لام واده ر گوت له به ر ئیشی خزمه کی بوی ربی نه گوت بیته وه ، ئیتر نه مدیه وه ، ئیسته ش نازانم ماوه یا مر دوه ، ئه و وه خته من چاوم بی گوت له وانه بو شه ست ، شه ستو پینج سالیک عومری ئه بو ، ناویشی مه لا صالح بو . .

له ناو داره کانی تری کورد گه رابیت و ده کو چون زورتر له واک ناو و
نیشازو رابواردن و جهوه مری خویانیان له گهل له شه گیانا بردوته خاکه وه
همیعی هر وابهوه . به پی پرسین و نه قه لایه کی زور که دهملو دهم گیراویانه .
تهوه رابواردن و به سهرهانی احمدی خانی گویا هم جوړه بوه :

« شیخ الیاسی باوکی به گهل سال پیی هاتنه دنیای احمد له شاری بایزید
دانیشته به لام لاشنایه کی له گهل عه شرفی خانیان هر بهر ته داوه و له
بایزید پی هر ماله گه وړه بوه . له « ۱۶۵۰ » احمد دینه دنیاوه ، نازداری باوکی و
تاقانه کی داپک ته بی . به ربی و شوی بنه ماله به کی ده و له مه ند له زیر چا ویری
باوکی و خولای بهرمالا له پیرو گه بیه وه له گاته سهر ریگه کی قوتا بخانه ،
ته نریته خویندن ، ریگه کی تهو سهر قوتا بخانه و هی هم سهری دیواخانه ،
له قوتا بخانه دهرزی زانای ، له دیواخانه دهرزی دانای وهر ته گریت ، تا
گه وړه تر ته بی پایه کی خویندن بهرتر ته بی ، ته چیته ناو قه قیان بو دهرزی
عه ره بیان ... بهرتر خویندن له و دهره تهوه بوه به کیک بوی ربی گوی
چیته قه قیه کی و دهرزی صرف و نحو و به لاغه و اصول بخوینیت . احمد ته مه ی
بوریک ته گوی هر له بایزید ته چیته نه گوتی « مرادیه » . له پاش
ماوه به کی مانه وه له نه گوتنه کانی بایزید و دهر و بهریارو ته گاته مورفه ،
ته خللات و بتلیس ، ته گهری عبده کی گولی شوینان ته مزی ، له هر لایه که
ته بی عالمی کی به ناو بانگ هه به بو وهر گرتی عیلم و زانیاری روی تی ته کا ،
ته لین سهری له میسر پی داوه . له تاخرا که اجازه کی عیلم وهر ته گریت
ته گهریته وه بو بایزید و خهریکی دهرز و تهوه ته بی ، عالمی کی به ناو بانگ و
شاره زای هه مو عیلمی کی بوه ، به فرمانی شاهانه چوه ته (بابی عالی) یس له
ته سته مبول ..

. شیخ احمدی خانی وه کو دهماو دهم ته یگیر نه وه پیاوکی کرده پیاو بوه ،

حصري له چاو له هيا گوره تر بوه ، چاوه کافي بچوک و گمش بود ،
 دښمنې موپ بوه ده شي زوری تيا ما يو ، ده ننگي نيو بهر بوه ، زور کم
 نورد بوه ، دلته رر بوه ، هم دلته رر بې له اخرار ايکي شاهه بولای تصوف ،
 له جلور گدا کوک بوه ، ميزه ري خوري سپي له سر تاوه ، بوزوی
 ديار به کړی نابلي له بهر کړدوه ، له لين زور بښ هه و مې له راو و شکار بوه ،
 که چوه يو راو چلي راوي له بهر کړدوه ، سوار چاک و به دهنو نه هم بوه ،
 له لين پالو انښ بوه ، هه مو جار چيملا سکی له کرد ، پياويکي بهر بزو به
 ده مه لات بوه له ناو مهردما ، دوجيگه ي هه بوه ، به کی عېلي ، به کی بنه مالېني .
 هه رده ها پياويکي دښدارو خوا پرستېکي و ابو که سوزي مه غنه و پاته کي
 کلوي کړدونه هه مو کس . هم جوړه راته بويري تاله « ۱۷۰۶ » له نه مه ني

منه گوتې سراده به ، هه و منه گوتو جوانه که له بينا کافي سلطان
 سرادي دوه مه له ، سالاني ۱۴۶۱ - ۱۴۵۱ له شاري
 « باهريد » دروستي کړدوه يو هره « احمدی خاني »
 له سالاني ۱۶۵۰ - ۱۷۰۶ ده رزي تيا بخوښي .
 هم وينه به له ۱۹۳۶ دا گيړاوه .

« ۵۶ » سالیڊا کرجی دواڻي ته ڪا وهر له باهيزيد ته نيزڙي ، گورده کي .
 ٿيسته هه مهزاره .

مايه وه سهر ته وه که ٿايا چه هيزيڪ بويته وا احمدي خاني خستوته هوشو
 فيکري شمره وه ؟ له گهل ته وه دا ته وه دهوره وه ته شوينه که ته وي لي بوه
 پرده ي تاريکي کونه پرستي وه کو شوه زهنگه همو لابهکي گرتبوه وه ؛
 له لابه کوه بيرو باوه دري دارو پردو پرستي مهزاره کان ، له لابه کوه
 زه برو زهنگي تور که کان بو ژير دهسته کانين به تاييه تي بو کوردان که
 ته بلن سهر دهريئن له قولاخى خويان ، له لابهکي تريشه وه چه وسانه وه ي
 فيکروا هوش له بهر ته وه همو زارارو و تالاره که وه کو ليلاوي باراناوي
 بهار به سهر لابه کذا سازهي ته کرا ته پي سهر را ي ته مانه احمدي خاني
 بهم جوړه خوي باوژيته مهيدانه وه ا . . . تهلي ته پي شمر بو کورد وه نه ي
 شتيکي به لاجه وي بي ؛ کورد به ماده زادي شاعره ، چونکه شوينه کي بو غاده -
 کي وه هوا کي ته مه ي پيشان ته دا ا . سهر را ي ته مهش احمدي خاني غاوازي
 شمره کاني شيخ احمدي جزيري و فني ته بهران و مه لابي و عهلي حهريري
 وه کو دهنگي شمال کاري له همو ده ماره کاني کردوه و له نيوه ي شهوذا به
 خوروشي ته وه دهنگه وه غاوازي سوزي گه يشتوته تاسمان و ديعني همو
 ولاني بوتاني کردبو به کانياوي فيکرو خه ياليکي وه ها که همو ولاني سوران
 به ته رده لان و موکريان و بابانه وه لويچ لويچ لي هه لينجن و بيکن به نوشي
 شاعره کانين ا ...

راسته شمري شاعره کاني بوتان هه ته وه نده به تهلي طافهي احمدي
 خاني يان بزواندوتوه يا ، خود به تاييه تي شيخ احمدي جزيري به روح يکي
 لاهوني يا دهنگيکي ناسوتي هه ته وه نده پالي به احمدي خانينه و نا که خوي
 باوژيته کورري سهر پرده ي شاعرانه وه ؛ به لام ٿايا روح ي ميله يته و نه وي
 قهوميته کي له کوي هبتا ؟ له . سهرده مه دا که روم و عجه م نه وه کت ته نيا

چوار چمکی خه‌یالی کورد به‌لسکو هه‌مو ئاسوی کوردیان وه‌کوژی که‌وان
هینابوه‌وه به‌ک و کوردیان به‌به‌ردی جه‌ورو چه‌وسانه‌وه مول دابو وه‌کو
خوی ته‌لی :

ته‌ف روم و عه‌جه‌م بوان هه‌سارن سکرمانج هه‌می له‌چارکه‌نارن
وه‌یا ده‌رده دل بکا له‌ده‌ست به‌خت و له‌به‌ر نه‌خت وه‌کو ته‌لی :

ئه‌ماژ ته‌زله‌ خودی و ساکر ته‌ف روم و عه‌جه‌م له‌سه‌رمه را کر
وه‌له‌و ده‌وره‌دا چون که‌وته سه‌ر ته‌و شعوره ؟ که‌بلیت :

که‌ه‌ردی هه‌بوا مه‌ سه‌رفرازیکه‌ک ساحب که‌ره‌مکه‌، سوخنه‌وازک
نه‌قدی مه‌ دبو به‌سکه‌ مه‌سکوکه‌ نه‌دما وه‌ه‌بی ره‌واج و مه‌شکوکه‌؟
وه‌یا چون که‌یفته ته‌و ئاسمانه‌ به‌رزه که‌ به‌دوچاوی دل و دیده‌ نه‌ماشای
کورد بکا و له‌که‌وره و به‌چوکیان ئی بگاو ؟ بلی :

جوامیری و هه‌مت و سه‌خاوت میرینی و غه‌یره‌ت و جه‌لاده‌ت
ته‌و خه‌نه‌ ژبو قه‌ییل ئه‌کراد وان دانه‌ به‌شیر و هه‌متی داد...
که‌چی له‌که‌ل ته‌وه‌ش که‌ه‌وابن ۱. به‌چاوی گریانوه‌ه بلیت :

ئه‌ز مامه‌ ده‌حه‌که‌نا خودی دا گرمانج ده‌ ده‌وله‌تا دنی دا
گایا به‌چه‌ وه‌جه‌ مانه‌ مه‌حروم بالجه‌ ژبو چه‌ بونه‌ مه‌حکوم ۱؟

ئه‌م کاره‌سانی احمدی خانیه‌ من لام وابه‌ نه‌به‌ری بزواندویه‌ته‌وه ،
نه‌فریفته خوی پیشان داده ، نه‌دلی خوی له‌به‌ر باوه‌شینی ئه‌گر به‌هی چاو
کالانا دیوه ، نه‌ وینه‌ی خوی له‌گونای ئالی ره‌والانا چاوی ئی که‌وتوه ۱ .
به‌لسکو دوستی دهلوازی ته‌و سه‌ره‌تا بیجکه‌ له‌دیمه‌نی ولاته‌که‌ی ته‌نه‌سا
دیوانی شاعره‌کانی پیش خوی بوه ، چون ده‌نگی که‌مانچه‌ کار ته‌کاته‌ سه‌ر
دل ، بویه‌ش کار ته‌کا چونکه‌ ته‌و ته‌له‌ ده‌ماری گیانه‌ به‌ریکه‌ بوه که‌ گیانی
ته‌و گیانه‌ به‌ره‌ له‌عاله‌ی ته‌رواحده‌ له‌که‌ل گیانی ئه‌م گوئی گره‌دا - که‌خاوه‌ن
ده‌که‌به‌ - رازو نیازیکیان پیکه‌وه‌ کردوه ۱ ئه‌سته‌ ته‌و رازو نیازه‌ دینته‌وه

فېکر ۱.. شمري يې څو جوړه کار نه کاته سر دل ، نه وه که ته تيا دل به لکو
کار نه کاته سر هم مو دهمار . پوښ کار نه کا چونکه شعر راسته و راست .
دهنگي عالمي هر واده و له ميشکي خاوه نه کيا . که شاعره . نه زړنگي ته وه ،
له پوره نه چيته دلبه وه و دهنگي نه داته وه ، نه گوښته سر زماني و
بلار نه پيته وه .

جا به به نه شمري نه وړان بوه به سر چاوه ي ليلهاي شمري .. نه مينيت ته وه .
سر مينيت و قه وميه نه کي :

ماشکرا به هه تا هزي کوشن زياتر ي ته قين زوتر نه قه وي ، هه تا هزي
کوشن زياتر ي دهنگي نه و نه قه به زوتر به زوتر نه پيته وه ، هه تا بای پيچه وانه
نوند تر ي دهنگي کشفه کشفه که قايتر نه بي . مندال ياکه سيکي تر هه تا لیده پت
دهنگي گريانه کي زياتر نه وړوا . نه گهر هم هيزانه هيچيان نه بوڼ نه دهنگي
تقین و نه دهنگي کشفه نه دهنگي گريان بهر گري کس نا کوي ... زورو
ستم و چه وسانه وه له و ده وړدا . که نه مانه کاره ساتيکي غه پره نه يمين -
که بشتونه ته پايه بيک که عاتقي احمدی خانيان به جوړيکي وا کوشيو نه و
دهنگانه ي ليوه په پيدا بوه ، نه و دهنگانه که ناله ي خوي و ناله ي
کومه نه کي بوه ۱..

دهنگي بوتري نه گهر عامل بو بزواندنه وه ي مانه ي شاعريکي وه کو
احمدی خاني نه و جه وړو ستمه بوا به که له و ده وړدا روی کرد بوه نه و شوينه
خو و نه بي شاعري هه احمدی خاني بوييت ، به لکو له ده وړي نه وړدا و له
پيښ نه و لفا گله شاعري تر هه بوڼ بوچ هيچيان دهرونيان نه هه ژا ۱۱ .
بوچ هيچيان نه و کاره ساتانه کاري نه کړدن تا نه وانيش به جوړه کي نه و
وه کو بولبول بکونه نه و اخواني و راز و نیاز ۱۲ ... تيمش نه لين باشنا پتي
روحي دو جوړه ، جوړيکيان په پوه نده به شکله وه شوين شکله که نه کوي
کاريکي به ماده کوه نه . وه کو په کيکي ناره زو پرست چون ؟ نه گهر

جاوی به ئینسانیکی شکل جوان کھوت بو جی بهجی گردنی ئاره زوه کئی دلی لی ته چی ، که تهو ئینسانه جوانیه کئی به سهر جو ته میس دلی له سهر لا ته چی و دلی ته چی له به کیکی تر و هر بهم جورده پیوه ئهروا . . ته مه وه نه بی کابرا دلی له ماده ی جوانی چوبی به لکو دلی له شکلی جوانی چوه . ته گهر دلی له ماده که بچوایه تهو جه وه هری ماده یه له ئینسانه کئی ته وه لدا هر ماوه ته وه ته وه نده هیه شکله کئی تیکچوه ا . . بوپهش ته لین ههر ماوه ته وه چونکه ماده نافهونی . به لگه ی ته م قسه یه ملان ته وه یه که کابرایه کت دلی ته چی له به کیکی ، به که که ، به لی له سهر تا دا جوانه به لام له ئاخرا زه ملان گهر و کویرو پیری ته کا که چی کابرا تهو دل لیچونه ، که دلی لی چوه هر ماوه ته وه له گه لیا و به لکو زیاتریقی ته بی . ته مه نیشانه ی ته وه یه که دلی له ماده کئی چوه و ماده کئی تیدا ماوه ته وه بوپه دل لیچونه کئی ته میس ماوه ته وه . .

ته مه له لایه کوه له لایه کی تریشه وه دلیک که به بوهند بو به ماده ی شتی کوه به له روا له تا هزار ته نگر چه له مه شی به سهر بیت تهو به بوهند بونه به بوهند بو به ممکن نه لی بیسته وه و بنومی به شتیکی تره وه . . دلیک که به بوهند بو به ماده ی جوانی ژنیکی تاپه ته وه به هزار جار چه ره سهری کابرا بده ت که دلی له و بیسته وه و دلی بهجی له ماده ی جوانی مانگک ، یا گولیک هر ههست به و چه ره سهر بهش ناکا و هر لای واپه بهجی به سهر نه هاته وه . . وه کو منالیک دلی ته چی له سیویک وررکی لی ته گری و ته یگری به دهسته وه هر چه نده لی ته دهن سیوه کئی له دهست تاپسته وه ، ته مه نیشانه ی ته وه یه که ته وه نده دلی له و سیوه چوه ههست به ئازاری لی لانه که ناکا ، ته گهر ههستی پی بگردایه خیرا سیوه کئی له دهست ته بوهند . .

شتیکی تر سیه م ، هر به که جهرو مه نکه نه به و هر به کت هیزی هه به ، نارنجو کیکی ته خه پته بهر ، هر که توزی هیزی که یشتی ته تاقی ، که چی

پارچه لوکه به کک گرنولسکه نه که یت و نه پخته به بهری هر چند هیزی
بخریته سهر هیچ وه کو خوی نه مینیتوه ۱. نه مه رو له وه نه کانه وه که
شته که خوی نه بی قابلیه نی نه قینی بی نه که نه بی با هزار کوشین و کاره -
ساتیش بی هر به هیچ ده ره چی ۱. .

نهو شاعرانه که له ده وری احمدی خانیدا یا له پیش نهودا بوون ؛ یا شکل
پهرست بوون یا ماده پهرست ، نهوانه بیان که شکل پهرست بوون هیزو پزیکه
له شعره کانیانا نه وه کو گهلی شاعری شکل پهرستی تری دواي خویان ؛
بویه هیزی نه چونکه شعریان له بهر تاره زو پهرستی بو شکلی دبعه نیک
وتوه ، شعریان له بهر شعر وتوه نه وه که له بهر فن ۱. . نهوانه شیان که ماده
پهرست بوون ؛ بهلی شعره کانیان بو فن و هونه ره ؛ - وه کو و ترا - نه وه که
روحي غالباً به ماده بهکی تایبه تیه وه غیره مو عالمی نی نه پزری ته نیا نهو
ماده تایبه تیه نه بی که وه کو تیشکی روز لهو ناریکستانیه دا گزنگی بو نه دا
بیجگه له وه شتیکی تر نانی و تایه به دلیا که شتیکی تره به ، وه له بهر
نهو ش که روحه که یی تالاره بهو شته وه غیره ممکن نه ده ستلی هه لگرتی .
یکیکی وه کو مه لای جزیری روحی به یوه ند بوه به ماده ی « سه لما » بهکی
تایبه تیه وه ، که ماده ی نهو سه لما به گزنگیکه له نوری ماده بهکی حقه به -
رستیه وه ، تاره لهو میدانه دا عه و دال بوه با هزار کاره ساتی تر یا نیوه
زه ندنی تر روبدا ده رجونی لهو مه بدانه نه به نه قلی خوابت نه به نه قلی
یکیکی تردا ۱. .

یکیکی وه کو احمدی خانی جاری شکل پهرست نه بوه . که ماده شی
پهرستوه روحه که یی له پیش عالمی له عه که بدا تالاره به ماده ی میلیه ت و
قه و میه تیه وه . که له شه که بو به قه فزی روحه که یو که و نه عالمی شکل و
وینه وه نهو سوزه ی عالمی نه وواحه ی تازه کرده وه . له بهر نهو قابلیه تیکی
راسته و راستی نیدا بو - قابلیه ته که شی به یوه ند بونی روحه که به نی بهو ماده

تایبه تیهوه - که نهو جه وروسته م و کاره ساتانه ی بینی وه کو لافاوی ئاویکی
لیل تهات به سهر خو بو قه و مه گیا که و ته نهو سوزو گودازه وه که ده نگه -
کای وه کو ده نگه ی زرنگه ی زه نگه له گریبکی نهوه به نهوه ی کورددا
ده نگه نه دانه وه ... جا له بهر هم شتانه که باس کرا احمدی خانی که و ته بازاری
شمروه و قاپیه کی ده ریای ته بیمنی بو کرایه وه ..

بالی خانی له ده ورو بهری ۱۶۸۳ له « نهو به هار » - که نه ره نه کیکی
کوردی و عه ره بیه - بو ده وه . به لام وه نه بی ئیجگار نه مه یان بو بی که
قه له ی نو سه ره کانی له باری احمدی خانیدا خست بیته کار ، وه یا نامیلکه شمر -
به کای که به ناوی « عقیده الایمان » وه داینا وه و (۷۱) شمره ناوی نهوی
بهرز کرد بیته وه . به لکو نهوی زور ناله ی احمدی خانی بهرز کرد و ته وه
داستانه به ناو بانگه کای « مهم وزین » یقی ، که واکاره سانی نهو داستان
ئاگریکی کاریگه ری له دلی خانیدا کرد و ته وه بو نه وه خانی بهر بته ریزی شاعره
هه ره که و ره کانی عاله مه وه له دو هتدا ، له باری چیرکی دا ، له باری نیشانی دا .
سه رچا وه ی هم داستان له ده ورو بهری ۱۳۵۰ ی میلادی دا (نه میرزین الدین)
ناویکی کورد هه بو - که دور نه شوینی دانیشتی له ده ورو بهری خه لیجی
نهسکه نده و نه بو بیت و فهرمان ره وانی به سه ره مو ولاتی بوتانا کرد بیت -
دو کچی بهری ئامیزی هه بو ، بهکی « سنی » ، بهکی « زین » . دو بهری زادی
ولانی بوتان ، یا جوته فریشته ی خاکی کوردان بوون .. بهکی له سه رداره کانی
همیرزین الدین (نهسکه نده) ناویکک بوه ، هم نهسکه نده ره سه کورری
بووه : تازدین ، چه کو ، حیفو . نه مانه هه ره به که پاله وانی مه بدازو شیر
بیسه ی بوتان بوون ... « تازدین » دهسته برابکی دلسوزی خه مخوری نه بی
(مهم) ی ناو نه بی - که له نه ماله بهکی بهرزی ولانی « تالان » نه بی - . مهم و
تازدین شه ورو روز له راو و شکارا ، له گوندو له شارا ، له باخچه و که نارا
پسکوه نه بن و به بی به که هه لنا کن ...

روژی له روزان سړی سالی نوروژ مېني، زه وی رابه خي مهوژی خوی
 راهه نا، شاخو چیا سهرپوشی بهر لا مه دا، دارو دهوڼ گوارهی کوپکه
 له کوپي نه گڼ. دهنګي هارهی کانی و سهرچاوه مه بیته سمته ورو سازی مه
 ناوه. مهوای فینګي تاسمان تیکل مېني به پای بهرې بیان ... میرزین الدین
 به خویو باره گای و مه هلي شاره وه بو مهو سهرپانی جه ژني نوروژه نه چنه
 دهره وه. . مه و تاژدین له سهرچاوه بکدا « سنی » و « زین » یان له ناو
 پولی گنیشکانا سهرچاوه مه گوی. ۱. تاګری عسقتي (تاژدین) له دلي
 (سني) دا، وه مي (مهم) له دلي (زین) بهر مېني. نه مایي بالای سني له دلي
 تاژدین دا و ینگاری مالووالای زین له دلي مهم دا نه خض مه گری ۱ ماوه به کت
 بهم جوړه مهروا، له پاشا دینه سهر خوازیبني دویار بو دو دلداو. زه ماوه.
 ندی (سنی) بو (تاژدین) ټاپي خهم بو (مهم) مه کانه وه. ۱. بهر
 مهرگه وور که ټاپی باره گای میر بو لیان مه بیته شملي شهر و مه کوپته کار
 بو میشتی ناهه موار. ۱. . میرو مهم له سهر دخطوازي مهو بو مهم مه گونه
 شه ترنج. دیسان بهر مهرگه وور ده ست مه کانه وه به فیل و بهرر. ۱. تاګری
 زین له دلي مه مدا بلیسه مه سینی و به زاره ی مهم له دلي زیندا پره مه سینی.
 میر لیان نی مه گا، به دوزماني بهر مهم مه گوپته گوشه ی زیندانی تاریک به وه
 زین له ناوی مهم مه گوپته باخچه به کی تعریکه وه. سنی و تاژدین طرف و
 چه کو مه گونه ره زم بو رزگار بوي مهم. بهر مه گوپته مه دوزماني ۱. له
 تاخري کارا میر به شبان مه بیته ره ۱ که مه چنه سهر وخت مه مه وه مهم مهوا
 له عسقي زینا گیاني کردوه به گیانبازي و ناردویه بو مه زاری عاشقان ۱.
 مه بهین به ته داره که وه مه بیژن. زین مه چپته سهر گورره که ی و به سهر یا
 مه گوی کانی که سهر ی لی مه دهن سهر مه گن گیاني مهویش بهروزي کردوه
 بولای گیاني مهم ۱. له، شه که له ته نشت مه مه وه مه بیژن. تاژدین له ناخو
 داخی مهم کاره ساته دا بهر مهرگه وور له بهین گورره که ی هر دو گیانا

سەر هه برۆی ، خوڕینه گه‌ی ته‌بی به‌چلیکه‌ له‌ به‌ینیانا سه‌ره‌ له‌دا نه‌ به‌یشت
له‌ گورده‌ گه‌شا به‌ که‌ بگرن . ته‌لین ئیسته‌ش هه‌مو سالی ته‌و چقه‌ سه‌ر
هه‌ له‌ دا ته‌وه‌ !! ...

ئه‌م داستانه‌ که‌ احمدی خانی به‌ ٢٦٩١ شه‌ر ته‌ بگره‌یته‌وه‌ به‌رزتر داستانیکی
کوردی به‌ که‌ نینوانی مه‌بدانی ته‌ده‌ بی و نیفتانی و چیرۆکی مه‌ له‌ مه‌ی پێ تیراو
کردوه‌ و ناوی احمدی خانی له‌ ریزی هومیروسی یونانی و فرده‌وسی فارسیدا
له‌ لاپه‌ره‌ی تاریخی کورددا هه‌یشتو ته‌وه‌ .. ئه‌م داستانه‌ له‌ پیش احمدی خانیدا
ده‌م به‌ ده‌م وه‌ کو چیرۆکی گه‌ی ئاگردان له‌ ده‌باخانه‌ گانا به‌ چیرۆک ته‌له‌-
نگه‌را به‌وه‌ و ئالبیکی ریکو پیککی نه‌ به‌وه‌ ، نه‌ به‌وه‌ گه‌شی له‌ به‌ر ته‌و سه‌ر لی-
شیواویانه‌ به‌وه‌ که‌ کورد هه‌ به‌وه‌ وه‌ کو خانی خوری باسی ته‌ کا . ئه‌ینجا ئه‌م
هه‌ینای و خسته‌ ئه‌م ئالبه‌ی ئیسته‌ به‌وه‌ ... ئه‌مه‌ چه‌ند پارچه‌ به‌ که‌ له‌م شه‌را نه‌
ته‌ خه‌ینه‌ به‌رچاو بو ته‌وه‌ بزانی مېژوی ته‌ده‌ بی کوردی چه‌ که‌ لیککه‌ له‌م
ته‌ده‌ به‌ی خانی به‌ وه‌ر ته‌ گه‌رت ؟ وه‌ یا احمدی خانی چه‌ پابه‌ به‌کی له‌ ته‌ده‌ بیانی
کوردیدا به‌وه‌ ؟ ...

خانی له‌م داستانه‌دا دو په‌رده‌ پێشان ته‌دا ، به‌ که‌م په‌رده‌ی نیفتانی و قه‌وچی،
دوهم په‌ردی چیرۆکی و قه‌سه‌ سی . له‌ سه‌ر ئه‌م ره‌وشته‌ هه‌نا به‌ کتیه‌ گه‌ی له‌
سه‌ر (٩٥) باس دا ته‌وه‌ ، هه‌ر باسیکی کردوه‌ به‌ به‌نسیکه‌ ، هه‌ر به‌نده‌ له‌ ١٠
شه‌ر که‌مه‌تر وه‌ له‌ ٩٧ شه‌ری زیاتر نه‌ . سه‌ره‌ تایی باسی به‌ ستایشی خواو
په‌نجه‌ مه‌ به‌ر ته‌ کا ته‌وه‌ لیان ته‌ پاریته‌ وه‌ داوای لی بووردنیان لی ته‌ کا . چوار په‌ند
هه‌ر له‌ که‌ل ئه‌م ستایشانه‌دا خه‌ریکه‌ ته‌ بی ، له‌ به‌ندی پینجه‌م و شه‌شه‌مدا
باسی کورد و بیچاره‌ بیان ته‌ کا ته‌لی : له‌ به‌ر ته‌وه‌ خاوه‌ نیکی ته‌ده‌ بیان نه‌ به‌وه‌
هه‌مو داستانی قاره‌مانی و راز و نیازی ته‌ده‌ بیان تیا چوه‌ و نه‌ماوه‌ ته‌وه‌ وه‌ کو
که‌لی پیاوی شاسوارو ناو داریشیان هه‌ر وه‌ها رو هه‌فتون و به‌ بی ناو و نیهان

به سه رجون ۱. نهلی کورد نه گور خزمه تی بیوا به زمانه کی وه نه بی له زما -
نه گانی تر که متری و نرخی له وان هه زرا قتری وه کو نه بگر ریته وه نهلی :

ساقی تو ژبو خودی که ره م که
داجم به مهی جهان نما بت

یه ک جورعه ی مهی د جام جهم که
هه رچه ند اراده به خویا بت ۱

...

تالغ بیتن ژبو مه که وکب
جلرک بیتن ژ خواب هوشیار

بهیدا بیتن مه پادشاهک

...

ساحب که ره مک سوخن نه وازک
نهما وه به بی ره وواج و مه شکوک

...

لایق بدیا خودی کولا هک

...

نهدیونه خرابه ی دده ست بوم

...

نهف روم و عجه م لسه مه را کر

...

تاوان چیه شاهر و نه قیران ؟

...

کرمانج دده ولنه دنی دا

بالجله ژبو نه بونه مه حکوم ۱؟

...

کرمانج هه ی لچار که نارن ۱

قوت بمکنه نهف ژ چهرخ له وله ب

بهختی مه ژبو مه را بیت یار

رابت ژمه زی جهان پناهک

...

که ردی هه بوا مه سه فرایک

نهقدی مه ده بو به سک مسکوک

...

که ردی هه بوا مه پادشاهک

...

غالب نه دیو له سه مه نهف روم

...

نهما ژ نه زه خودی و سا کر

...

ناموسه له حاکم و نه میرا

...

نه زمامه دحکمتی خودی دا

تایا به چه وه جه بونه مه حروم

...

هم روم و عجه م بووان هه سارن

هر دو تهرنا قهیل کرمانج
 گویا کو لهره دان کلیدن
 هفت قولزم روم و بهر تاجیک
 کرمانج ده بن به خون ملطخ
 جوامیری و همت و سه خاوهت
 نهو خه نه زبو قهیل نه کراد
 هندی ژ شجاعهتی غیورن
 هفت غیرهت و هفت علو همت
 لوپیکه هه میقه بی تفاقن
 گهردی هه بوا مه اتفاقک
 روم و عرب و هه جهم ته مای
 نه کیل دکر، مه دین و ده ولت
 ته میز دیون ژ ههت مقالات

لیره دا نه چیه هر به نندی ههشم پینج شعر نه ررواو نهلی:

دا خهلق نیژتن کو نه کراد
 نه نواع مهل خودان کتین

بو تیر قهزا کرینه گمانج
 هر تائه سه دیکن سه دیدن
 هندی کو بکن خروج و نه جریک
 وان ژیک فده کن میسال بهرزه خا
 میرینی و غیرهت و جه لادهت
 وان دانه بشیر همت و داد
 نهو چهند ژ منهتی قورن
 بو مانعی جهل بار منهت
 دائم به نه هر دو شقاقن
 فیکرا بکرا مه انقیادک
 هه میان ژمرا دکر غولای
 تحصیل دکر، مه علم و حکمت
 ممتاز دیون خودان کهالات

بی مه عرفه تن بی نهسل و بنیاد
 کرمانج نهتی دبی حسین

حالی گهره مک له تیغه دانکه
 شعرو غهزل و کتاب و دیوان
 هم نهقد بیا لنکه وی مه قبول
 حالی بکرا لیان گهردون
 بی حهتی بکرا عهلی هه ریری
 حه تا به نه بهد بجایه هه بران
 نیتن ژ قوماشرا خریدار

گهردی هه بویا مه ژی خودانکه
 علم و هونه رو که مال و ازمان
 ههت جنس بیا لبای مه معمول
 من دی علما کهلام مه وزون
 پینانه رحا مسلی جهه زیری
 که بیکه وه بدافهتی نه بران
 چیکم کو قهوی که ساده بازار

...
کومانجیه	مخوف	بی کومانه	زیر	نینه
نفری	مه	سوره	تاشکاره	زیت
نقدی	مه	مه یزه	کم	بها به
گهردی	بیوا	به	زهر	مه تقوش
...

پا کزنی هم شعرانه‌ی خانی ته‌لی :

مه‌ی گیر! له‌بهر خوا بمانده‌ری ، به‌کک قوم مه‌ی بکهره جایی جه‌مه‌وه ،
 بو ته‌وه تا جامه‌که به‌مه‌ی همو دنیای تیا دیاربی ، مهر شتی‌کک ئیمه
 تارەزوی ته‌گین با وا بیت ... ئینجا باسی ته‌وه ته‌کا که به‌هوی هم مه‌یه‌وه
 همو شتی‌کی بو دهر گوی و ته‌لی :

تایاری ته‌کوی ؟ لهم چرخ‌ی دولکه‌یدای ته‌ستیری ئیمه له بورج
 مهر بینسته دهر . به‌خنی ئیمه بی به‌یارمان ، جاریکک تاخو پی له‌خمو
 هوشیار بینه‌وه ؟ ... هه‌ستی لهم جیهانه‌دا بو ئیمه یشتیوانیکک ، به‌یدا پی له
 ئیمه - یابو ئیمه - پادشایه‌کک ؟ بو ته‌وه شیر‌ی هونه‌ری ئیمه دهر گوی و
 بزازی و نرخی قه‌له‌مان تاشکرا بییت و دهرمان دهرمان بکریت و علمان
 بره‌ویکی پی ؟ ... ته‌گهر بیوا به‌ ئیمه سهر فزازیکی ، خاوه‌ن گهره‌میکک و
 نرخی فسزانیکی . نه‌قدینه‌ی ئیمه ته‌بو به‌ دراوی سکه‌لی دراو ، ته‌ تاوا
 به‌ بی ره‌واج نه‌ته‌مايه‌وه . مه‌به‌ستی ته‌وه به‌که فسه‌ی جوانی کوردی مهر -
 چه‌نده بی خه‌وش و پا کک و پوخته که‌چی له‌بهر بی خاوه‌نی تاوا پی تاز
 ماوه‌ته‌وه ...

ته‌گهر بیوا به‌ بو ئیمه پادشایه‌کک ، ته‌گهر ره‌وای بدیا به‌ خوا بو ئیمه
 کلاریک - مه‌به‌ستی تاجی پادشایه‌تیه - واته ته‌گهر که‌سیکی واه ئیمه
 هه‌لبکه‌وتایه تاج و ته‌ختیکی بیوا به‌ و خه‌می ئیمه‌ی بنخواردایه : زال نه‌ته‌بون

به سهر ئيمهدا ئهم رومه ، نه ئه بويه و برانه ي بهر ده ستي بابه قوش . . . وا ،
لات نه ئه بوين و نه ئه گوتينه ژير ده ست همو کس . به لام هر له سهره تادا
خوا واي کرده ، ئهم روم و عجمه ي به سهر ئيمهدا هيناوه . . . بلين چي
ژير ده سته ي ئه وان هه رچه نده نه نگه به لام ده سلات له ده ست ئيمهدا نيه :
ئهمه شوره يکه بو حا کو ئه مير کان ، تاواني شاعر و هه زاران چيه . . . ۱ ؟
ئينجا دي به باسي ئه وه دا که دنيا وه کو « بوکه » وه ناي نيه و ديسان ئينسان
ئه تواني به چا که کردن هه موشت بينسته ده ست ، له پاشا ئه لي :

من له حکه تي خوا سهر سام ، کرمانج - کورد - له ده وله ي دنيا دا ، له
به رچي بي به ش بوون ؟ ، به کورتي بوچي بونه ژير ده سته ؟ له گه ل ئه وه شا
هه مو ئازاو پالوان و هه ر ميرکيان له سه خاو ده سه لاتدا ناو پانگي دهر
کرده ، که چي ئهم روم و عجمه به واتنوه پاريزراون ئه مان بوون به
به رزين ، کرمانج هه مو گوتونه ته چوار ده وران و ئه پاناريزن . هه ر دو
لايان ئهم ده سته ي کرمانج - کورده - يان ، بو تيري قه زاکرده به ئامانج .
گويا ئه مانه له سهر سنوره کان بويا بوون به کليل ۱ . هه ر تايه به کيان سه ديکي
قايه بويا - ئهم ده راي روم و تاجيکه - ده راي قه زوين - هه ر که تيا ده رچونو
بزوتنه وه ، کرمانج له ناو خوينا ئه تلينه وه ، له وه بدا واده کن له شه کانين
وه کو ته پوله کي لي بي . . . واته : کورد هه ر که ويستيان توزي پزونه وه
ئيشيکي و ايان به سه ردين که ده راي روم و قه زوين به خوينا سور بي له شه -
کانيشيان له شوينا نه دا ئه وه نده بکوي به سه ربه کا ده ريان کان له يکه جيا
بکاته وه بي به ته پوله که له ناو مرستيانا . . . ۱ . ئينجا باسي ئازا به ني و
جواميري کورد ئه کاو ئه لي :

جواميري و هه م و نان به دي ، پياوه تي و ئازا به ني و دل قايي ؛ ئه مانه
هه مو برارون به بالاي کوردا ، ئه وان داويانه به شير هه م و داد . .
هه نديکيان دورن له منه ت و شاباشي کس هه لنا گرن ، ئهم غيره ت و ئهم

بهري همه ته ، بو ، که کرد به کاري نه به لي منه تي کهس هه ا- گزن ا ... - به لام
داخه کم - به بهر ته وه که هه ميهه پيکه وه نارديکن ، هه مو دهم وا دو به به کي و
نا کو کي روي ني کردون ا ... ته گهر ئيمه هه مان بو به ریکو پيکی و اتفاقیک
تيکرا پيکه وه سه زمان بو به کيک دابنه وانايهت ، روم و عه به ب و عه جه م
گشتيان ، به هه مو انه وه ته بون به خولامي ئيمه ، ئيتريپيکه وه ئايين وده وه له تمان
ته بو ، هه ره ها عيلم و حکمه تمان ده ست ته کهوت ، ديار ته بوين له ناو حه و
ته قليمدا ، سه به ده ره وه و خاوه ن هوشو بير ته بوين ...

که چوه سه به ندي شه شه م باسي ته وه ته کا ته لي : خاني بو به هم داستانه ي
وا هونيه وه و خسته سه دور رو که وه هري زماني کوردي تا وه کو :
مه ردم نه لين که کورد ، هيچ نازان و بنچينه و بناغه به کيان نه . ديسان
تا وه کو نه لين : هه مو قهوي خاوه ن کتئين ، گرمانجي ته پنا نه بي هيچ
حسا پيکيان نه ا ... ئينجا ته لي : مه ردم ته لين کورد - گرمانج عقيکيان
بو خويان نه بو وه هيچ شتيکيان نه کرد وه به ئامانج و هه روا به خور راي
سور راونه ته وه . به لي ته مه ته لين به لام وه نه بي و ابن ، وه نه بي بي عيلم و عشق و
بي که مال بن ته وه نده هه به بي خاوه نن بو به وا به م جو ره به رچاو ته کهون :
ته گهر بيو به بو ئيمه خاوه نيک ، پا به به رزيک قه در شناسيک ، عيلم و
هونه رو که مال و بز روا ، شمرو غه زه ل و کتيب و ديواني شعر ، ته مانه هه مو
له لاي ته و باو بو به ، هم نه قدينانه له لاي ته وه و اجي بيو به ، چاويري
عالمه قسه زانه کافي بکر دايه ، پا به ياني به رز بکر دايه ته وه بو سه ر گه ردون ،
په پينا به ته وه گيان - روحي ، مه لاي جزيري ، ناوي عه لي حه ريري بي زيندو
بکر دايه ته وه ، سوزيکي بدي به به فقه تييران ، سوزيکي واهه تا دنيا دنيا
بو به سه رسام بو به ... بليم جي خو که سيکي وانه بو تا وا بکات ؟ که
مادام نه بو :

جي بکم ته و با به م جو ره بي بازار به ، هيچ کالايه که خريداري نه ..

فینجا بیرده به بی بازارری هوهر و جه و هر دا نه رروا و باسی نه وه نه کا که
به جور یکی تیکرایی لم ده ورده دا عیلم و جه و هر باوی نه و پول و پاره
شوبن همو شتیکی گرنو نه وه و همو جا که به کی له فکر بردو نه وه
سهررای نه مهش :

وامه زانن نه ختینه ی نیمه بی نرخه ، به لکو به بی سکی پادشاهی
هر له بره و دایه .. به لام نه وه نده مه به : نه گهر به اتابه هم نه ختینه ی نیمه به
نه خشی له سر بوایه ، تاوا بهم جورده نارده و او پرر خوش نه به بو ..
له پاشا باسی نه وه نه کا که نه ساته همو بی به ختین بو به وانه ؛ نه گهر بهخت
له گهل نیمه دا بار بوایه و امان به سر نه نه هات . فینجا باسه که نه بر ریلته وه و
نه چیته سر به ندی حه و تم که سهره تایی داستانه چیر و کیه که به و له و یوه ده ست
بی نه کا و بناغهی داستانی دلووازی به شعری تهر و تازه دا نه مهر زینی و
قهلمی به لاغمت نه خاتنه کار تا نه گاته به ندی ۲۲ که بنچینه ی شادی کردنی
« سنی » و « تازدین » نه بی ، له وی باسی ری کهوتنی مهره بنه دین و تازدین
نه کا و ستایشی نه و باره گایه نه کا که چون بو هم ماهه ننگه رازینرا وه نه وه ؟
و نه لی :

...
کیفا وی به مجلسا خو خوانک	...	گویا کره فخرش آسمانک
قورمی مه و مهر آسمانی	...	فینان ته ده گو بجای نانی
نهف له نگه ربی دزیف و زهر درین	...	شبهت فه لکی دژور ژیرین ا
هر سه هن مزن میسال بورجک	...	سهر پوش لسه رژه ننگ دورجک
هر ته بسی و کاسه بیک دغه غفور	...	به کک نه ختیه پرر ضیای پرر نور
جهدی و حمله لی دتاسمانی	...	بریان و کک باب میهانی
هر کاسه و ته بسیک به کک نه نبار	...	سور شار شبیه نه فس نه مار
نه نواع تهام چهر ب و شعرین	...	ملوان غدا و نو قل ره ننگین

ده دوران	ده گرن	به ناز نهی
هه رچی کو ددی	دماهی	هه بران
نوباوهی	شاخسار	مینو
ماوهر دو زه باد	و میسک	و عه نهر
...

خانی ته په وی ته و باسه بکا که بلی میرزه بنه دین :

رایکیشابوه دیواخانی خوی خوانیک ، خوانیکی وا : گویا تاسمانی کردبو به رایه خ . پارچه ی مانگ و روزی تاسمان ، ته مانه تو ته توت له شوین نان دایا تان بون . هم له نگره یه زیو و زیرانه ، وه کو چه رخی فه لکی خوار هوه له سهره وه ته یانواندا . مه عنا که پیچه واته به و به لاغه نیکی عیسی به یایی تیدابه ، ته مه وه کو « ابو حنیفه کابی یوسف » وایه ... هه کاسه به کی گه وره وه کو بورجیک و ابو ، سهرپوشیان له سهرپو به رنکی ده سته بو خچه ، وه یا ، قوتوی عه تری کچان . هه ر سینی و کاسه به کی فه غفوری ، وه کو ته ستیره ی تیسه که دارو بریسکه دار . کارژوله و به رخی تاسمان - مه به ست به کارژوله و به رخ ته و هل مانگی زستان و ته و هل مانگی به هاره . جه دی و حه مل ناوی ته و دوماگه به و له تافه تی نواندوه - بوبون به بریایی و که بابی میوان . هه کاسه و قاره سینه که به که عه نباربو ، دیمه نیان ته وه نده جوان بو وه کو نه فسی پیس : واته چون نه فسی خراپه پیاو هه لئه خه له نیی و بابی ته کا ، ته وانهش به و جوړه پیاویان بابی ته کرد بو ته وه به لا ماریان بدا . . سور - دیمه ن . شار - جوانی و منظری جوان ... هه مو جوړه خواردنیکي چه ورو شیرین ، ره ننگا و ره ننگ قاره لاتی و نوقلی ره ننگین . . ته و به رداغ و کاسه جینیانه ، ته گیران به جوانی و ناز نهی . . وه کو ته ستیره ی گهر روک که و توبه گهران ، هه رکسه که ته بیینی سهرسام ته ما . . نارنج و تورنج و هه نارو لمبو ، تازه پی گه یشتوی باخی جیا کان .. فانید - جوړه نوقلیکه - و

نہات و قہندو شہ کر ، گولاو و عتر و میسک و عہ نہر

ہم جورہ باسی ہم شاپی و دیواخان شاپی و بانگیختنی زہ ماوہ نندہ گہ کا
 گہ قہ لہم لہ باسیا کولہ و مہ گہر ہر شاعر یکی وہ کو احمدی خانی بتوانی
 کورہی ما نکے و روز تشیہ بکا بہ خردی نان و باسی دہوری و بایہی زیرو
 زیو بکا و خوار دنیان تیابی و سہریان دا پوشراپی و بیانکا بہ سندوقچہی
 بچکولہی کچان گہ عتری تی مہ خن و سہری دا لہ خن ۱ مہ گہر ہر لہو
 بتوانی جہدی و حہ مہل - گہدو بورجن - و ناوی کارژولہ و ہرخیشن میانکا
 بہ گہ باب و بوریاپی ہم زہ ماوہ نندہ و گلاس و تونگی بلورین بگیریٹ و
 ناوی سافیان تیایا بدرہوہ شیتہوہ و ہہو جورہ میوہ بہ کک نامادہ بکا و بہ
 ہہو جورہ بون خو شہ کک دیواخان گولاو پاشی بکا . . . لہ پاش ہمانہ
 پیوہ ہر روا تا گہ گاتہ بہندی ۲۹ گہرازو نیازی (مہم) لہ گہل (موم) و لہلی:

مہم شہمع دکر ژ بو خودہ ساز	گہی ہہ سہر و ہہ ملحقین و ہہ سرائ
ہہرچہ ند بسوختنی وہ کی من	ہہ ما گہ بہ گوختنی وہ کی من
گہر شبہتی من تہ زی بگوختا	دی من بہ خو دل قہوی لہوختا
دہردی من و تہ ژیک بفرقہ	ہہو فرق ژ غہرب تا بشہرقہ
مہشرق تھی ٹاگری تہ ظاہر	مہغرب تہز و باطنی من ٹاگرا
دائم دسرت مہ رشتہی جان	تہ ناسرتن بفرہر ہہ زمان
پہنی من لہر ددل پرنسگہ	جانی مہ دگہل پرنسگی جہنگہ
شہوقہ کک تہ لہر سہری دیارہ	سہو دایکہ سہر سہری دیارہ
ہہو شہوق ژبوترا زبانہ	ہہف پہت ژبو مہرا زبانہ
پہتا ژدلی مہ دایہ سہر سہر	حوکی دگہتن لبای سہر سہر
ہہرچہ ند بشہف دبینی بیدار	سبحان دفتی حہ تافہ ٹیقار
ٹیقاروسہ ہر بروز ہہ گہر شہف	تہز ہر دسرت و ہہ سالہر ہش
گہ گاہ ژ دہست دل بریندار	ناچار دبو ژجانت پزار

واته : مهم روی نه کرده موم و بو خوی نه یکرد به هاو دهم ، نه یوت
 نهی هاو سهر و هاو نفین و هاو راز . هر چه ند به سوتان وه کو منیت ، به لام
 به وتن و قسه کردن وه کو من نیت ، نه گهر وه کو من نویش بهاتیا به وتن ،
 غیر من دلم به خوم نه نه سوتا . دهر دی من وتو له به کک جیا به ، نهو جیا وازی به
 به بیان له روزا و او به تا روزه لات . روزه لات تویت و نا گره گهت دیاره ،
 روزا و منم و دهر ونم نا گره . هه مو دهم نیمه نه سوتین ؛ که نه سوتین
 روشته ی گیانمان نه سوتی ، تو ناسوتیت ته نیا زمانت نه بی . . . رونا کی و
 شهوقی من له سهر دل ژیله مویه ، گیانی نیمه له گهل نهو ژیله مویه له جه نگدا به ،
 رونا کیه کک تو له سهر سهر ته وه دیاره ، سهودا به کی رواله نی ساویدله کی به
 دیاره ، نهو رونا کی و شوله به بو تو زمانه ، هم رونا کیه بومن زیانه ، شوله
 له دلی نیمه دا گهوته سهر وه دای له سهر ، فرمان نه کا به بای سهر سهر
 که خوشتری کا . هر چه ننده به شهو به نا گاداری نه منیت ، به لام به بیان
 نه نوبت هه تا میواره . میواره و به یانی ، روزه نه گهر شهو ، من هر
 نه سوتیم بهو جوړه له سهر به کک ، هه ندی جار له ده سنی دلی بریندار ، ناچار
 نه بم و یزار نه بم له گیان ! ..

سه بر نه کهیت به چه جوړه فی کړه به گوه هاوتوته ناو وه ؟ و چون نه بم
 گله بی و بناشتی به بیی مهم و شهو دهر نه برری ؟ ! و چون به شعری تهر و
 تازه هه سستیکی دل برینداری مهم باس نه کا ؟ !

نه مانه چه ند به رده به کک بون له شعری احمدی خانی له داستانی مهم و
 زین دا . . . میژوی نه ده بی کوردی له بابت و شهو قسه له شعرانه وه نا کا
 چونکه زور تر له و شه کانی و شه ی زمانیکی غه بری کوردی به و به رانبر به
 نه ده بی ساغی کوردی و نه به بی نرخیکی وای بی ا به لام له لایه من معنوا
 شعوری شاعره وه نه توانین لی بدوبن و شعوری شاعرمان بو دهر گوی :

هم شعرانه وا به نیمه پیشان نه دهن که احمدی خانی به رزتر شاعریکی

كورده له هه مو هم چهرخانه دا كه هاتوه ؛ له ودا كه ههست و شعورى
 قه ومبته نى كرده له و ده و ده تاريكه دا ، له ودا كه باري چيروكي و رازي
 قه وي كرده به ريچكه كى نه ده نى كوردي . له هه دو هم ريگه به دا پيشه نكي
 كاروان بوه و پيشه روه وي هه مو شاعراني كورد بوه به تايبه نى ، ئيمروز كه
 فرخي چيروك هه زانري ، احمدى خاني به پي ئه و زوروفى شوين و وهخته كه
 كوردي نيدا بوه وه به پي ئه و پرده ي عه قليه ته كه له سه ريانا بوه ناتوانين
 بلين كه متر بوه له هه ميرومي يوناني خاوه نى « ئه زيه و ئه زيه » . جا له بهر ئه مه
 احمدى خاني به خو يو « مەم وزين » به وه ئه ستيره به كي هه ره گه شي زور
 به رزه له ئاسمانى مه دب و نه ده بياني كورده وه و ناموسى ته يمي هه شتوبه ته وه .
 ئه وي من ئا گام به سه ريا بيت هم « مەم وزين » . له سالي ۱۳۳۷ هـ -
 ۱۳۱۹ م . بو جاري به كه م به م تپيانه له نه سه تمول چاپكراوه . له سالي
 ۱۳۶۵ هـ - ۱۳۸۷ م بو جاري دوهم له سه رحسابي « بقير شيخ حسن هاشمي »
 له چاپخانه ي ئاراس له « حه لب » چاپ كراوه ته وه . هه ره ها له لايه ن
 « پيره ميرد » يشه وه كراوه به شكلي روايه ت و هه رچه نده ميژوي چاپي
 نه نو سيوه به لام له سالي ۱۹۳۵ له چاپخانه ي « زين » له سه له بياني له چاپي داوه
 له ئاو روپاييه كانيسي نه وانه ي هه رحيان لي كرده وه به كه م روزه لاني ناس
 « ئي سوسان » له سالي ۱۸۹۰ . دوهم « فون لو كو ك » له ۱۹۰۳ . سيم
 « ئوسكار مان » له ۹ - ۱۹۰۶ . چواره م « هو گو ما كاس » له ۱۹۲۶ . له
 ۱۹۳۶ يه دا كومه له به كه له هه رح و شعري مەم وزين له « ئه ريشان »
 ده رچوه . له ۱۹۲۷ دا روزه لاني ناسي هه ره نسي « روجهر ليسكو » به زماني
 هه ره نسي شه رحبكي لي كرده وه له ژير ناوي « چيروكي مەم وزين »
 خاوه نه كي احمدى خاني « له چاپخانه ي بيروت له چاپي داوه .

نالی

۱۷۹۷-۱۸۵۵

له ئاسمانی خه یالاتدا بازی بی پروا ، له زهوی وزاری نوکته زانی دا
سکه به کی خوش رهوا . زه و قی به خاک پاکي شاره زور پشکوتو ، خویشی به
چشمه زاری پرریگاری
کوردوستان دل تینوا . شهیدا به
دردو قسه و باسی پرزه وه ، زانا
به گه وه هری مه عنای جوراو
جوری سه تهرزه وه . هندی
قسه ی رهوان و گهوارا وه کو
ئاوی ساف ، هندی وته ی ره قو
قایم وه کو ته لیسی قاف ، هندی که
شوشه نه باتیکه بی ته لی « چناس »

همه بولاف ا . ئاوی زیانی شغری له باده ی ته بی ره وانا خواردوته وه ،
دهمارو فیکری جوانی به بونی باغچه ی ته دهب بوژاندوته وه ، گیانی به
دهنگ و باسی گه لی عیسی به نرخ گه شان دوته وه ، ٲینجا به نازه وه بی ناوته
مه بدانی شاعران و گه وتوته ره وته وه ! ...

هستهیره گه شه که ی ئاسمانی ته ده بی کوردی « نالی » ئاوی « خدر - خضر » و
کوردی احمدی شاهه بیسی « نالی به کی » مکابی به ، له سالی ۱۷۹۷ ی

میلادی له گوندی « خاکړ خول » له دهشتي څاره زور هاتو ته دنیاوه . په جوړه ژبانه که له پیش « ۱۵۵ » سالدا له څاره زور هه بوه نویځي گوره بوه . پابه یی هرزي خوینده واري له وسه رده مه دا خویندن و ته و او گردنی علوی میسلاي بوه ، بناغهی ټمانهش له پیغوه خویندنې قرآن و هندی کتبی ورده له ی فارسي بوه . نالی ټمانه یان له قوتا بخانه یی خویندوه ټینجا جوړه فقهیه یی ، لم څار نو ټو څار و لم دی بو ټو دی که رراوه . ټو شوینانه که زور تیدا مابو بیتوه : سته ، سابلخ ، زه ردیاوای قهره داخ ، هه له بجهو سوله یانی بوه . له قهره داخ له لای شیخ محمدی ابن الحباط خویندویه تی . له « ته کیه » ی قهره داغیځی که لی ریتزیانی به لای شیخ علی مه لاره خویندوه ، له سوله یانی له مرگونی « سید حسن » له لای مه لا عبداللهی رهش بوه ، زور تر ده وری « مستندی » له « خانقای مولانا خالد » له سوله یانی راو اردوه هر و هه له هه له بجهو سوله یانی که لیکشی له لای شیخ ټولای خربانی خویندوه ، بوه به مه لای که باش و اجازه ی عیلمی و هر گرنه ..

که له قهره داخ بوه « حبیبه » ناویک هه ستو شعور له « نالی » ټسینی و نالی ټه خاته مه بدانی ټه ده بیاته ووه و ټیلپانی شعری یی ټه به خشی ، ټه بکا به هاو سهری ژبانی خوی ، به لام وا دهر نا کوی که « حبیبه » یی نادوا یی ژبانی بو مابو بیتوه ، چونکه رویخته که یی بو حجاز و شام و له و پوه بو ټه سته مول به یی ټه ووه بیتوه به سوله یانی دا واپیشان نادا که دلی پابه ندی دوستی بو یی له سوله یانی .. دیسانه ووه به لکه به کی تر نیه بو ټه ووه که « حبیبه » یی له گه ل خوی بردی له و کاته دا که له سوله یانی دهر چوه و به لکو ټه ووه زور تر ټه چیته دله ووه که له گه لی ټه بو یی ، چونکه کاروانیکی وا دورو څرېز و هر روزه له شویلیک بو پیاویکی په ستر او به یی و هندی ژنه ووه هه لنا سور ریت ، ووه زور تر یځی که نه هانو ته ووه بو سوله یانی هر له بهر ټه ووه بوه ته ماشای کردوه حبیبه به نه ملوه ، دوسته کازو ټه ربانی زه و ټی خوی که له گه لیان راپور او دوه

نماون ، سهر رای هه مهش جهوری تورکان هه زبادی کردوه ئیتر دڭوشیهکی
 شک نه بردوه که روبکاتهوه به سوله یمانی دا . . به لکرو لهو پرره شمره بدا
 که تهلی :

هه تا تو م لاشنا بویت لاشنا بوم هه میستا مو به مو هه غیاره بی تو
 له کن من باوجودی ناس و نه جناس کهمی تیدا نیه هه شاره بی تو
 هه مو روزی له تا و هجرانی هه سال ته مه نای مردنی پیراره بی تو

وا هه که بهنی که حبیبه ته نیا دوسال له گهل نالی بوه ، چونکه ده رده دلی
 هه وه هه کا تهلی : تا تو دوست و لاشنام بویت هه مو که سم هه بو ، ئیسته که تو
 نه مای هه مو که سم لی بو به بیگانه ، له گهل هه وه مو مه رده شا که له شاره
 - سوله یمانی دا - هه به هه ره له بهر هه وه که تو نه مای کهمی تیدا نیه ، له بهر
 هه کوچه که ئیمسان تو کردت داوای مردنی پیراره کهم ، چونکه پیرار
 له بهر هه وه به تو شاد نه بو بوم هه مو ده میک ملاوای مردنم نه خواست ، ئیسته
 که تو نه مای که تو مه ته وه داوا کردنی هه وه مردنه . دیاره نالی که داوای مردنی
 کردوه له وه ختی خویدا به هوی هه وه وه بوه که حبیبه ی نه بووه ، ئیسته ، که
 به ته وای له دهستی ده رچه ناچاره زیاتر داوای هه وه مردنه بکاتهوه .

به پهی ته مانه من لام وابه بن دار هه ر خه وابه کانی گردی سه یوان که
 مه لیه ندی دیاری نازدارانه بیشکی حبیبه ی دڭوازی تالیفه ا . هه مهش
 پیچه وانه ی هه وه قسه به نیه که هه بگبر نه وه ته لین : - گویا له تهسته مبول له
 نالی بان پرسپوه : بوجی بهم پیریش هه وه ندهت حبیبه هه ره خوش هه وی ؟ .
 هه ویش وتویه : که «سهر چاوه ی شمر و نن و ئیلها مانه ا» . با هه مه ی وتیبت و
 حبیبه شی له گهل نه بویی . راسته هه بوته سهر چاوه ی ئیلها مانی شمری .
 له مه وه دیسان هه وه ش هه ره ده ره کهوی که نالی له تهسته مبولیش وه فای خوی
 بهرام بهر به حبیبه هه ره بهجی هیناوه و هه مو چار سوزی هه وی له شمره کانی

دهر بر رویه بویه ههستیان پی کړنوه و لهو قسه په یان له گڼل کړدوه^(۱).
 ټینجا که دڅلوازه گڼی ته کا به نملای گردی سه یوان ټیتر ههوای باره گای
 «کبه» ی ته کویته سر . له ۱۸۳۰ دا ته چی بو حج و سوله یانی به چی
 دبی ، حج ته کاو ته گهر پته وه بو «شام» . چند سالیگ لهو ناو ده دا
 رایو اردوه ، ههوای مه لبه ندي ته کویته سر ، له ۱۸۳۴ دا کاغزه به ناو
 بانگه گڼی که صهره تاکی ته لی :

قوربانی تویي ریگه تم ته ی بادی خوش مرور

ته ی په پکی شازمزا به هه مو شاری شاره زور
 ته نوی بو سوله یانی ، که وه لاهه گڼی له «سالم» وهر ته گر پته وه
 ته ماشا ته کا چه پکړدي روز گلر و سته ی نور که کان نا په لن بیچ پته وه به خاکی
 سوله یانی دا . له ۱۸۳۵ بار که ته پیچ پلپته وه و ته چی بو ته ستممول ، له وی
 له لای احمد پاشای بابان ته بی ، صهر ته فته ندي «باباجان» یی لهو سهرده مه دا
 صهر له ته ستممول ته بی ، له گڼل گڼی له پیاوه کورده کافی تر زیانیکی خوش و
 ته دیانته یان له دیوا خانی احمد پاشادا رایو اردوه و هه مو یان به ماموستا
 بانگیان کړدوه ، له موهو ته گاته باره گای سلطان عبدالجید خان ، ته نانت
 سلطان له گڼل خوی ته بیاتوه بو حج و پیکوه له بهرام بهر «مدینه» له
 که زاوه به کدا ته بین . عبد المجید له که زاوه کدا را کشابو مزاری پیغه مبهر
 (ص) دهر ته کو ی ته ویس قچی رو به روی مزاری پاک را کیقابو به لام
 نه یزانیو که که یعتبون . نالی ته به وی تی بگه به تی و پرر کیغی ناکا ،

(۱) «نالی» له «ته کیه» ی قبره داغیغ دو ستيکی تری بوه «ثایقه» ی
 ناو بوه ، ثایقه هه مو چار خوی به موه هه لته کیفا که دڅلوازی «نالی»
 بوه ، هم ثایقه به تا لاخرو توخری سده ی نوزده هم مابو ، ته نانت من
 هه هم له ماموستا شینخ نوری بابو علیه وه وهر گرت که خوی ثایقه ی دیو ..

کوتوپر مهم شعره ی بو له لیت و بوی له خوینته وه :

حقن تهرکی ته ده ب در بارگامی مصطفی دربو

نظر گامی الهی جلوه گامی سکریا دربو

سلطان که گویی له مه ته بیت تاجی هه لئه کیهیته وه و شعره گئی نالی زور

بی خوش له بی .. « سقن » زینهار ئا گاداره وه به .

به لگه به کی واده ست هه به نه که وتوه که نالی له تهسته مول ژنی هینابی . به و

ژیانی ره شپوشی و خه رقه پوهیه رابته بویری تا له ۱۸۵۵ ی میلادی وه کو

همو نهامیکی هم گیلیه له دیواخانای باده ئوشاندا دانه نیشی و شهرابی

مهردن له ته مه نی ۵۸ هالیدا له مه ی گیرری گهردونی وه ره ته گری و ته بخوانه وه و

له کورستانی « ابا یوپی افشاری » دا ته نیژری و بوهه تا هه تایی سهری

نوستوبی ته نیفته وه ۱ .

له پیچی ته وه دا که بچینه سهر باسی شعره گامی « نالی » پیویسته ته وه بزانی

که مه لا خدر له بهر زمانی کوردی بو به شاعر بویه ناوی خوی له شعردا

ناوته « نالی » که ته مه که وره تر شیکه بو شاعریکی سکورد له و سهر

دهمه دا هه ست به ره بکا که ناوی سهری کوردی بی ۱ . .

و شه ی « نالی » له زمانی کوردی دا به (۳) مه عنا هاتوه ، له ههر سیکیان

لامه گئی لامیکی زله . به که میان - که مه بهستی شاعره - « نالی » که ، که له

نالوه هاتوه بو غایبه وه کو ته مه له و شعره بیدا دهر ته کهوی که ته لی :

ته کهم ناله نالی من سقای قیانه سقی هل شفی من ناله ، نالی بدرده ؟

دوهه میان « نالی » واته ته و قسه به ناکا و نایلیت . گویا مه لا خدر له بهر

زمان پاراوی له بازارری شعردا ناوی خوی به بیچه واته ناوه « نالی - یسکت »

هم جوره شتانه له هیلای به لاغه دا هه به وپی ته لین « تسمیه الشیء باسم ضده » .

سیه میان له « نال » نالی که وشوه هاتوه . واته ناوی خوی نایپته نالی

کهوشی دوستی هه سراز ی ۱ . مه لا خدر وه نه بی ته مه قیانی مه بهست بی .

مه بهست نه بونه گوی له بهر نهوه نیه که بی سوکه خوی بکا به نالی گوشتی
دلووازي . به لسکو نه گبر یاري هم باره دا بیگریته خوی هم زوری بی .
خوشه ، چونکه هم که بهوه رازی بی بلی :

سهر بهرده بازي ری نه ، نه ن تهخته به ندي چی نه

دل مه بلی خاکی بی نه ، روح مالي خوته بیبه
سهری بکا به بهرده بازي ریگه گوی بو نهوه جار جار بی پیدایی نه بی
چون نهوه بی خوشتر نه بی که خوی بکا به نالی گوشتی و هم مو دهم
له گلی بی ؟ ! . نهوه نده هه به هیچ به لگه به کک به ده سته وه نیه که نه نه یایی
مه بهسته . گوا بو ناوی راستی و دروستی شعری مه لا خدر « نالی » که
- که به گمیانو - نالی به لای بچوک بو تری .

نازکی و نهری و سوازي شعری (نالی) نهونه بی زور به نرخه بو بازارری
نهوه یایی کوردی . : لایا دیمه نی لاله زاره کانی کوردوستانی ؟ . یار اواردنو
ناهه نگی له گمل دوست و هاواریکانی ؟ . یا هزیکی کاره یایی حبیبی دلووازي
روح و گیانی ؟ . نه مانه هه کامیان بویتن به سهر چاوه ی ئیلهای شعری نالی ،
نالی یان گمیانده نه کوشکی سهر بهزی ، چونکه هه به کک له مانه شایایی نهوه
هه ن که نه بی (نالی) له خا کو خولی (خاک و خول) دا به خبو بکن و
به ناوی نه ست و گه شکو سوزه وه ناوی بدمن تا نه پیته نه مامیکی زو سررونی
که دپته بهر ، گول و گه و هه له شام ، له حجاز ، له کوردوستان نه خانه ده را ،
گوا بو شعری (نالی) هه همیشه به هاریک که هه میفه به هاره . .

له تهیمهت و قسه ی (نالی) دا نهوه زیاتر دهر نه کوی که له سهره تاوه
حبیبی دلووازي ئیلهای شعری بی به خشیی . . حبیبی هه چه نده له دلی
من و تو دا جواز نه بوه به لام له دلی نالی دا کاره بایه کک بوه که هه مو وزده
ده ماریکی بزواندونه وه و خستوبه ته سهر نهوه که نیشی به نوش تی بگاوه نه نیا
تا پوهکی جوانی نه بی هیچ شتیکی تر له حبیبی دا نه یینی وه کو خوی نه لی :

پیم ده لین مه‌حبوبه خیل و قیچه مه‌بلی شهر ده‌کا

خیل و قیچه ۱۹ باترازوی نازی نه‌ختی سرده‌کا ۱۲

ته‌لی مه‌حبوبه‌ی من ته‌مانه هیچیان نه‌ که ئیوه ته‌لین به‌لسکو ته‌و
 رو‌چاوه‌ی - که نازی لی ته‌باری - چار چار توزی سر ته‌کا و یک‌یکیان له‌هر
 ناز گراتر ته‌بی ا .

(نالی) به‌وه‌وه نه‌وه‌ستاره که‌بلی مه‌حبوبه‌ی من خیل نه‌ ا بگره به
 جوریک تم خیل نه‌بو نه‌ی باس کردوه که‌یاندویه ته‌وه به‌رری نه‌زا که‌ت ؛
 چاوی کردوه به‌ برازو- بویه ته‌لیم (چاو) چونکه خیلی و قیچی له‌ چاودابه-
 ده‌ خه‌ریکه نازی پی ته‌ کیشی ، له‌و‌کا ته‌دا که‌ ته‌و نازه ته‌فروشی - کاتی سه‌بر
 کردنی - یک‌یکیان نه‌ختی به‌عیفوه تر هله‌دینته‌وه ا . ته‌لی : مردم ته‌میان
 لی کردوه به‌خیلی و قیچی به‌لام راسته‌که‌ی ته‌وه‌به که‌من ته‌لیم . .
 نالی بهم یاره‌ناقانه‌به شاد ته‌بیت به‌لام هر ترسی ته‌وه‌ی هه‌به که‌لی
 بنوریت ا بی ته‌لی :

ده‌ستم له‌ گهردنی خوت هه‌له‌گره ته‌ی حبیه

وه‌بزانه خوینی خومه ، یا منه‌تی ره‌قیبه ا .

ته‌لی نه‌که‌ی ده‌ستم له‌ گهردنی خوت بکه‌بته‌وه ، چونکه تو ته‌بی وا بزانی
 یا هر من شه‌یدات بووم ، یا بیجکه له‌ من که‌می تریشی هه‌بوه ؛ ته‌گهر هر
 من بوم ، من کوژراوی ری تو بوم ، کوژراو ته‌بی خوینی بدری ، خوینی
 من ته‌وه‌به که‌پیم دراوه - ده‌ست له‌ل کردنه‌که‌ته - ته‌گهر خو هر منیش
 نه‌بووم ته‌م ده‌ست که‌یشتم به‌ گهردنت منه‌تی له‌ره‌قیبه‌وه به‌و له‌رتی ته‌و وا
 دلت بو من نهرم بوه ، ته‌گهر ته‌و نه‌بوایه وات له‌گهل من نه‌ته‌کرد .
 که‌وابو به‌ه-هر بار یک‌دابی بازاررت گهرمه‌و به‌م میشت گهره‌بی خوت
 ته‌نوینی .

نالی له بامی دلبه ریا سرته کوی ټاوازی ورده کاري و به لاغني ده ننگه .
ته داته وه و ته لی :

له دوگه ی سینه دوینی نوړی شیان . به یانی دا سفیده ی باغی سیوان
له زمی نه لمنت روز هر وه کو شیت به رو زه ردی هلات و کونه کبوان
دوچاوی من کوا سه یلی سروشکن ده پیون ټاوی به حری خوی به پیوان
مه که لومه ی به شیوی دل که ته مشه و به شیواوه له بهر په رچم به شیان
شهرابی له علی رومانی له « نالی » حرامه یی مزه ی مایچی لیوان
به راستی لیره دا نالی ټاوازی وه سیابه یی له مبدانی به لاغنت و ورده کاري
شمر دا ده ننگی داوه نه وه ، چونکه ته لی : له و کانه دا که نوړی شیان ته یی
تاریکایی دادیت که چی به پیچونه یی نه وه که نو دوگه ی سوخه ی سرسنگت
ترازاندو باغی سیوان - که سنگ و مه مکتبه - وه کو روشنایی بهانیان چون
له ناو شه ودا دهرته کوی و شه وده که رونا که شه کانه مو شه پکا به روز
سنگ و مه مکه که ی نویی شه و کاره سانه ی گیرا و تاریکایی شه وده که ی
کرده روز ا . وه روزیش بو به کو تو پرز هر له وده خته دا ټاوا بو ، که رومانی
که شي نوی چاوپي هوت شه وده نده شهرمه زارو له ترسانا هلات و خوی
که یانده کیوه کاب بو شه وده خوی به قاربتنه وه ا . . . شه رومنت و سینگ و
به وروکت له ولاره شه وده ی کرد له م لاشه وه منی به و دهرده برد که هر ته یی
له تاوت بگرم و همدو پیاله ی چاوم بی به کونسکی پیوان بو پیوانی شه و
فرمیسکم که ته لی دهریای خیری به ا . لومه شم مه که که هم فرمیسکم زوره
هه لشریزم چونکه به شیوی شه گریجه و زولفه کت له سر رومه تناوای
به شیو کردوم بیچکه له قولپی گریان و هه لرزانی فرمیسک هیچی ترم
له ده ست نایه ا . . .

شه و دو به شیوپه که نالی هیناوی و کردونی به بهرام بهری به کت زور سه یرن ؛
بکیکیان له شه به رری نار کدابه که به شیوی زولفه ؛ زولف که به ررشو

بلاو بروهه زور جواڼه . يکيکيان به شوي دله که به شوي دلپس
له موش ناخوشر و ناخيرنتره ا.

مهو ليوه لانته که له ره ننگه و کاربگري دا شهرابه ؛ له رننگا له
وه که شهراب ، له کاربگريشدا سرخوشکده وه کو مهو . چون پياو
که شهراب بخوانوه سرخوش ته به به ميس هه روه ها که پياو تماشاى بکا
سرخوش ته به . جا نه ماشا کړني مهو شهرابي ليوانته له « نالي » هه رابه
تاماجي له گال نه به وماچه که نه به به مزه ي ا . مزه ي شهرابي خوارده وه
چواله و فستقه ، مزه ي تماشا کړني شهرابي ليوى و ماچه ، خوارده وه
به به به مزه ناي ا .

مه گر هه نالي توانيبي به و جناس و ورده کار به باسي ته و زولنه
بکا که ته لي :

ته و سلسله ته و مشکي خوتنه نيوى براوه
برديچ وشکن خم به خم و حلقه کړاوه
لاولاوه که له ولاوه به ته م لاوه کشاوه ؟

يا ، يسه مه ني خاوه له روى روژه رواوه ؟ ا .
ته لي : ته و زنجيره به که له ره شي و بون خوشيدا ناو راوه ته ميسکي خوتنه و
بيچ بيچ و لول و کلانه کړاوه و به سر به کا که وتوه ته و ته ناي زولنه ؟ يا لاولاوه
که له به ري رومه ته وه که وتونه ته م به روه وه ؛ چونکه لاولاوه هه لښه چي و خوي
ته ناليني به نه ماما . واته بالاي ته ميس نه ماميك لاولاوى زولني به م به رو
به و به را خوي تي تالاندوه ا . يا ، يسه مه نيکي تازه به که له رومه تي وه کو روژيا
رواوه و به سر يا به خي بوه ته وه ؟ . .

« نالي » له باري تشبيه و جناس ولف و نشر دا هم کس تواني به ني ده ستی
ته و ي بي . له و برده شعره ي دا که سهره نا که ي ته لي :
ماشتي بي دل ده نالي مه بلي گرياني هه به بي شکه هه وره تريشقه تاوى باراني هه به

دلي عاشقي كړدوه بهه ور ؛ جون په بدا بوني هه ور له هملې ټاوه وه به
 بهه وى گرماني روزه وه ، عشقيش له شور شيكي له شه وه ټپي بهه وى
 گرمايكي مه نه وي مه عشقه وه ، هه وره كه كه تو تر بو ټه گرميني واران
 هه لږ ريزي ، عشقه گه ټه ميس ، كه تو تر بو باراني فرميسك هه لږ ريزي
 به گرمه گري سوزه وه ۱ . جالهو شعرانده ټه لي :
 ټاسماني حوسني مه جوبم له ټه برو و زولف و رو

دو هلالو دوشه و دو ماغي تاباني هه به
 لږه داله سر قاعده ي به لاغه دو هلاله گي بو دو بروه كه ، دوشه وه كه
 بو دوزولنه گي ټه لار ټه ولاي ، دو ماغي تابانه كشي بو دو گوناكي
 بردونه وه . . مه به سني به (رو) دو گوناپه ني نه وه كه رومه ني . .
 (نالي) بهم جوړه له ولاتي سوله باني دا شور شيكي تازه ي خسته ناو
 ټه ده بياني كورد به وه دهر وازه به كي گه وره ي خسته سره گزي پشت بو
 ټه كه سانه كه شه بداو ټينو ي ټه ده بياني كوردي و عباراتي ره نكيگني كوردين
 ټينجگار له و برره شعره بدا كه سره تاكي ټه لي :
 گولبه ني قعدت له قوت به ي سينه غونچه ي كرتوه

غونچه بهم شيرينه قعدت نه بيشه كرت نه بگر توه ۱
 به راستي سوز و ټه ده بيات و جواني عبارتي دهر برريوه ؛ هيناوه به بالاي
 نه ونه ماغي ياري عيشه و داري كړدوه به داريكه كه گولي گرتي و له گوپكي
 سره سنگيه وه خونچه ي دهر كړدي . كه گوپكي مه مكيه . جا ټه لي : غونچه ي وا
 تام و بون خوش قاميشي شه كرت نه بگر توه ، خونچه ي قاميشي شه كرت شيرينه كي
 تيدا به كه نه شه گي هه سره زاره كي ، به لام غونچه ي مه كي نو هم جواني
 ديمه نه گي ، هم شيريني شيره گي هزيكه بو چاو و خوار دنه وه به كي روحي به
 بو هممو شعوريكي ټاده ميزاد ۱ . .

(نالي) له و برره شعره به هاريه كيدا كه سره تاكي ټه لي :

گهرې وټررې بهاره که بشکو کوژابه وه

بشکوی گول ټانه خپې نسیم بو گه شابه وه

ټو به داعمت وجرانیه که ټو کردویه کار مه گهر هر لده ست نالی

هاتې که : گولي سوري دارې شهوزې بهار به پای نسیمی بیانان بینته

پیکه نین وه له همدای توزی گهرم ومه یلو ټررې گوتې بشکو ، بشکوی

ټاگري بو نوفي سه رمای زستان بکوژ بینته وه . ۱ جا ټو برره شمردې به راسق

داویکې به لاغتمو ناویه ټوه بو ټو که سانه که مته تونی ټو به هاري ټمه دیانن

بو ټوه پیوه بین . .

بهی ټه لین له شعره کافی عرب (ابو نعام) له شعر دا لاندکی

دروستکردنی استمارمو په پدا سکردنی مه منای وردو ټارمزوی جناسو

پیکه پینانی صفت بو ، به لام ټه گهر له گول (نالی) ټیمه دا بخزینه دوتاي

ترازوه وه بی گولان شایمن به لای نالی دا گول ټه رروا ۱ . . .

(نالی) دو ریچکې گرتوه ، بهی جیل ، بهی ټمه دیات ټیترگوي

به هېچی ز نه داوه ، به ټاپه تی ریچکې شېخا به نیو ته ریقه ست وه له بی

ټاغنا به تبه کی له گه لا بویت . به لکو هندی جرقه سی وای سکر دوه

که بونی ری نه گوتې لی ه سانه وه کو ټو برره شعره پدا که له کردموه ی

شېخیک هندی ټه دوی و له پاشا ټه لی :

(نالی) سرت له گر نه ده کوی خانقا ټه کا

لای پرره له شمه له ، لای له شمه له

نه زاکتی . نالی وزمانیا کی لیره دا دهر گه کوی ، ویستویه تی له باری

شېخا به تی بکولیتوه به لام له پیشا خوی ششتو ټوه ټینجا وتویه مه سه له کوی

خانقا وه کو نووا به ۱ . . ټه لی : که له و میشکت وه نه بی ساف بی دهر خریکې

به کک شنبی ، له پیکې پرره له چراو له نوري دیانت بو ټوه پیکې به داو بو

ټو لا کوی له باری ټیپی دنیای دا . له گول ټمه د نالی وای ، پاد نالی دین

بویه بگری تا راوی دنیای بی بکا . نهلی تیش و کاری خانه قاو شیخیش تاوا به !
 (نالی) که له سوله یانی دهر نه چي کونو پرر که چاو نه کاته وه خوی
 له بهرام بهر نه و کاروانه وه نه پینی که روبه روی باره گای قبه ی موسولمانه کانو
 کوشکه که ی ده ستکردی تیر اهرم نه درون . شعوری که نا نه وه خسته هر
 له بهر بیستنیکی دور به دور ناله یه ی به سوزو زاری لبوه نه هات و پهری
 خه بالانی ته نها له تاسمانی کورده واری دا نه خوشخوانیه ی نه کرد نه بی به
 مینا به کی بی گهرد وینه ی باره گاو کاروانانی ربگی نه وه باره گایه و عاشقانی
 نه و تاین سهرایه وه کو تاوینه ی بهری مانسک له و مینا به وه دهر نه کوی .
 نه ویس به همو سوزو گودازیکیه وه لوبیچ لوبیچ له دهر بای به لاغه تیدا
 هه لته پنجی و نه برز بلیته وه به سهر ولاته دور لی کوه توه کهیدا . . . له و بره
 شمره بدا که سهره تا که ی نهلی :

ههلا نه ی نه فی بوم تاسا هه تا که ی حرص و ویرانه ؟

له گهل هم عشق بازانه بررو تازانه بازانه !
 ته نیا مه عنای هم شمره ی لوبیچیکه له دهر بای نه و غزله ی ، لوبیچیکه
 چونکه نهلی : نه ی نه فی دور له تاوه دانی معرفت و یاخی له کوردی
 خواناسان وه کو کونده به بوی دلکراوه به کلاوه ی ویرانه ! تا که ی هم
 تماع ویرانه پهرستی ؟ . تا که ی هم دور کوه تنه وه به به پار بزیه له عامتی
 زانینی جه تابق و خوا پهرستی ؟ .. ههسته به بی وهستان له گهل هم عاشقانی
 باره گای وه خدمت ناسانه دا بررو ، به تیزی بررو هه وه که باز ! بررو
 بو نه وه له و تاوی معرفته ی حقه پهرستی دا زاخاوی خوت بده پنه وه بو نه وه
 بییت بو نه فسانه که له گهل نوری بریسکه داری کرد گاردا تیکل و تاشنا
 نه بن به همو نیبیه که ! ... جا ته نها بهم شمره له و غزله دا نیمه نه توانین
 نه فیته ی « نالی » له باری تصوف و حقه پهرستی و شه بدابون به گولستانی
 خواناسیدا بینینه ده ست ، تیر با بای نه وانیریشی نه که بن ! .

ههروهه ها بر شمره « مستزاد » هه گهشی که سهره ناگهی نهلی :

ههئ تازه جهوان پیرم و افتاده نهوا که و نوم تاملوه هه یانم

ده سنی بدهره ده سنی شکستم که به سهر جوم قوربانی وه فام

وینه به که بو نهو راز و نیازه که له (مدینه) بهرام بهر به مهزاری لالهزاری

پیغه مبهری پایه به رزیه وه له دلی بوریا نه وه ده ری نه بری .

که نه گهر ریت وه بو شام لهوی پیری مهلبه ندی تازه نه بیت وه به قصیده

« ۲۲ » شعر به به ناو بانگه گهی که سهره ناگهی نهلی :

قوربانی توزی ریگه نم هه بادی خوش سرور

هه به یکی شارهزا به هه مو شاری شاره روو

ولانی سوله یمانی به سهر نه کاته وه . که نه زانی چوه نه وه سهر ناگری

راسته و راست نه چی بو نه سه مول . . .

« نالی » که لیکي شانازی به وه وه کرده که کورده وه به کوردی شعری

وتوه وه کو نهلی :

ته بهی شه گهر باری من کوردی نه گهر انشا نه کا

امتحانی خویه مقصودی له عمدا وا نه کا

با له مهیدانی فصاحتدا به مثلی شه هه سوار

بی تأمل به هه مو نه وه زبانی وا نه کا

کس به نه لفاظم نهلی : خو کوردیه ، خو کردیه

ههر کهسی نادان نه بی خوی تابعی مه عنا نه کا

نهلی ته بیعتی شه گهر ریزی من که به کوردی شعر دائه نی بو به وایه

چونکه خوی به کورد نه زانی و بو امتحان به ده سه نه قهس وا نه کا، نهلی بزائم

راسته کوردم ؟ نه گهر کوردم وه کو سوار چاک له مهیدانی زمان پاراوی دا

تاو نه دهم چونکه ههر کهسه له زمانی خویدا شاسواریکه . له پاشا نهلی

کس به وشه کاتم نهلی : جا نه مه چیه کوردی به و خوی کردویه ؟ . چونکه

هر کسه ژیرې چاوه له مه‌نا ورد ته‌کانه‌وه . له‌کله‌ته‌وه‌شدا «نالی» له‌زمانې
عمرېې و فارسی‌دا هر به‌و جوړه مه‌بداندارې کړدوه و دیوانې عمرې
داناوه‌وه‌کو خوی ته‌لی :

فارسی و کورد و عمرېب هر سیم به‌ده‌فته‌ر گرتوه .

« نالی » ته‌سرو حاکی مه‌ملکه ، دیوانې هه‌به

یاني خاوه‌نې مه‌زمانه‌و دیوانې عمرې له‌هر سیکبانا هه‌یه .

« نالی » له‌پاش — وه‌سوله‌یماني به‌جی دیلی ته‌و شعرانه‌که له‌دیاری
میگانه‌و تونی هه‌ندیکی وه‌کو پل‌سکرا ماوه‌ته‌وه‌و تا ته‌گانه‌ته‌سته‌مول ، به‌لام
ته‌وانه‌ی ته‌سته‌مولي هیچ به‌ل‌سکه‌به‌کک نیه‌بو مانه‌و میان‌که‌کو تیتنه‌وه‌ولانی
کورده‌واري ، ته‌وه‌نده‌هه‌به‌له‌ویوه‌جاریکک به‌قصیده‌«۷» شعریه‌که‌ی
کاغه‌زیکک ته‌نوسی بو ، به‌کی له‌هاورریکک قهره‌داغی له‌زهر دیاوا تم
شعره‌شی به‌دیاري تیدا ته‌نوسی :

دلي « نالی » که‌ته‌نیسی قهره‌داغه‌تیتش

داغی «سهرچاوه» و «دیوانه» و دارو ده‌وه‌نه^(۱)

له‌کله‌ته‌وه‌ش ته‌و زیانه‌که‌ته‌و له‌ته‌سته‌مول له‌کله‌ته‌دیب‌و زانا‌کانا‌چه
له‌دیواخاني احمد پاشا و چه‌له‌ده‌وه‌بدا رایبواردوه‌بی‌گولان به‌پی تأثیری
هوین و داخی دور‌کو تته‌وه‌ی له‌ولات ته‌بی دیوانیکې‌که‌لی به‌رزتری لی
به‌جی مانی و کو تیتته‌لای به‌ره‌ی احمد پاشا .

ته‌و دیوانه‌کور دیه‌ی که‌له‌ولانی سوله‌یماني دا بلاو بو بو‌وه‌بو جاری
به‌کم له‌اغستوزی ۱۹۳۱ م . له‌چاپخانه‌ی «دارالسلام» له‌بغدا له‌لایهن
«کوردي» مریوانیه‌ره‌له‌چاپ دراوه‌به‌لام‌که‌لیکې واش‌ماوه‌ته‌وه‌که‌ته‌و
چنگي نه‌کو توه‌و له‌دیوانه‌که‌دا چاپ نه‌کراوه ..

(۱) «سهرچاوه» به‌یکه‌له‌که‌رره‌که‌کاني زهر دیاواي قهره‌داغ و

«دیوانه» ش‌روباریکه‌هر نه‌قهره‌داغ .

سالم

۱۸۰۰ - ۱۸۶۶

دهسته گوليکي سهرمیزی سابانی بنه مالهی صاحبقران^(۱) ، تاوینسه به کی

(۱) بنه مالهی صاحبقران له احمد به گی گه وره وه دهست پی ته کا . احمد به گک به کیک بوه له دوانزه سواره ی مهریوان ، لاوچاک و سوارچاک بوه ، روی کرد پیته هر مه پدانیک توپی هونری دهر کردوه ، روی کرد پیته هر دوژمنیک شکاندویه تی ، له مه وه ناویان ناوه ته (صاحبقران - خاوه ننگین) . له باری صاحبقرانیه تی هم بنه مالیه وه هندی قسه ی تر ته کن به لام من ته مه یانم به لاوه له هومویان به ری و جی تر بو . .

هم احمد به گک ته نه ا محمود به گی کورری ته گویته ولاتی بابانه کان و ته پی به وه زیری جهنگی حاکمی بابان ته این له پاش ماوه یه کک ته توری و به خیزانه وه ته جی بو کهر کوک ، حاکم لشکری به شوینا ته نیری که بیگیر - نه وه ، له « گردی گوپاله » توشی ته بن ، محمود به گک رو ته کاته (رهحه خانی) ژنی ته لی : « تا میسته شهرم بو به بانه کاب کرد میسته بو نوی ته کم » و به لاماری له شکر ته دا ته یانشکینی و خوی دهر باز ته کا .

محو به گک پینچ کورری بوه . ته مین به گک ، حمید به گک ، مصطفی به گک ، داود به گک ، تیراهیم به گک .

أ - ته مین به گک ته جی بو ولاتی عوسمانی ته پی به ده فته رداری ولایه تی . حجاز وله « مکّه » ته سری ، لهوی میسته نه ته وه ی ماوه

ب - حمید به گک ته جی بو تیراب و سنه لهوی ته سری قادر به گک و کورری نری له شوین به جی ته مینی . « عادل خانی » ژنی وه سمان پاشای جاف =

بی گهردی به رهه تاو بو دانه وهی کاره ساتی ده وری نور که کان . مه فتون به
عه نعمات و ده سه لاتی خانه دانی خيله گی بابان^(۱) ، شه بدا به پرر شه پرر شي

= که به خانگی وه سماپ پاشا به ناو بانگه - کچی مه و قادر به گه به ، مه و
بنه ماله به میسته شه له ایران و سنه نه ته وه یان زوره .

ج - مصطفی به گک شاعری به مه ناو بانگک « کوردی » به .

د - داود به گک مه چی بو « مکه » بولای مه مهن به گی برای بو دیده نی،
مه ویش لهوی مه سری ، دو کوردی لی به چی مه مینی ؛ حاجی عوسمان به گک ،
حاجی حسین به گک ، حاجی عوسمان به گک دو کوردی بو ، عوسمان به گک و شوکت
به گک ، حاجی حسین به گیش دو کوردی بو ؛ صالح زه کی به گک و داود به گک .
ه - میراھیم به گک له سوله یمانی بو ، فتاح به گی بووه . فتاح به گیش

توفیق به گک و نوری به گک و شاعری به ناو بانگک احمد به گی بو
مه ناو و نیشانه له توفیق به گی فتاح به گک وه رگیراوه .

(۱) بابان بنه ماله به کی حو کران بوون له ولاتی سوله یمانی دا . له بابا سلیمانی
کوردی فقی احمدی کوردی کا که شیخی کوردی بوداق به گه وه له ۱۶۷۷ هـ وه
هه ره تای مه ماره ت ده ست پی ته کا ، له عبدالله پاشای کوردی سلیمانی پاشای
سیه مه وه له ۱۸۱۵ مه ماره تی نزیکه کی « ۱۵۰ » ساله ی بابان ته کوژیته وه .
داستانی مه بنه ماله به وه سکو مسته رریچ که له ۸۸۲۰ له سوله یمانی بووه
مه یگیریته وه مه فسانه به کی ده وری « ترواده » مان ته خاتمه پیرا که ته لی :

(له ناوانی « دارشمانه » دو برا هه بون : « خدر » و « فقی احمد » له ده ست
عه شره تی بلباس به ته نگک هاتبون فقی احمد بریاری دا سه ری خوی
هه اسگری و نه به ته وه به خاکی دارشمانه دا تا به جور ی نه بی که توله ی خوی له م
بلباسانه بکا ته وه . لی دا رویشت چوبو مه سته مبول ، شای مه سته مول له گه ل
فه ره نگه کا نا له جه نگا بو ، مه میش چو خوی کرد به سه ربازو چوبو =

همسیره‌ی گمشده‌ی تاسمانی هم‌روزی کوردان . گاهی له‌ده‌دو ناله‌ی

= جه‌نگه‌ک . هم‌ده‌وره‌ی یکی یکی هم‌بویه‌ی بچونایه‌ی مه‌بدان و شهر به‌قیرو
تیر هم‌کرا . سوار یکی خمره‌نگی له‌مه‌بدانه‌که‌ی پنج روز مابوه‌وه ، گه‌لی
کاره‌سانی کیرا بو : هر که هم‌چوه‌ی مه‌بدانی هم‌یکوشت . فقی احمدیش
پاررایه‌وه‌ی له‌پادشا که‌ی پیرینه‌ی مه‌بدان ، پادشا ناووشوبن و جیگه‌ی پرسی بو
هم‌وه‌ی هم‌کهر سرکه‌وت خه‌لانی بکا . مینجا هم‌سپ و ته‌داره‌ی کیکی چاک دایه‌و
چوه‌ی مه‌بدان له‌گه‌ل‌فهره‌نگیه‌کدا که‌وتنه‌ی جه‌نگه‌وه . له‌پاش چه‌ند سریکه
هاتو و چوه‌ی فرنگیه‌کای دا به‌هرزا و چوکی دا دایه‌ی سرسنگی میکوزی .
هم‌وه‌ی وئی مه‌مکوزه‌ی به‌کالکت دیم و میردت پی هم‌کم و روبه‌نه‌کای له
روم‌نی لادا ، فقی احمد سه‌بری کرد هم‌ه‌ی تافره‌تیکي شوخو شه‌نگه‌ی واهم
چه‌ند روزه‌ی هم‌کاره‌ساته‌ی گیراوه‌ی ۱ . زور زور سه‌ری سرما ، مینجا
هه‌لیگرت و هینایه‌وه‌ی بوناو له‌شکری پادشا . مینجا هم‌کاره‌ساته‌ی له‌شکری
عوسمانی سرکه‌وتن به‌سه‌رفره‌نگه‌کانا . پادشا نه‌وازشیکی زوری له‌گه‌ل
فقی احمد نواندو ناوی به‌گیه‌نی دایه‌ی له‌گه‌ل به‌راو و ناوی دارشمانه . فقی احمد
به‌دلیکی خوشه‌وه‌ی دوستی خوشه‌ویستی هه‌لیگرت و هاتوه‌ی بو ولانی
سوله‌یمانی و چوه‌وه‌ی بو‌گوندی دارشمانه . تافره‌ته‌کای ماره‌کردو دو‌کوردی
لی بو : « بابا سلیان » و « بوداغ کیغان » . - میستر ریج ته‌لی : و
ده‌ره‌کوی ناوی هم‌تافره‌ته‌کیغان بووه . هه‌مو ولاته‌کای خویشی له
بلباسه‌کان سه‌نده‌وه‌ی به‌کام‌ه‌رانی بو‌خویان رایانه‌بوارد ..

روزی فقی احمد له‌مال نابی بلباسه‌کان قسه‌ی هم‌کته‌ی به‌کته‌ی نریکی چوار
سه‌د تا پینج سه‌د سوار دین هم‌ده‌ن به‌سه‌ر دارشمانه‌ی ولانی فقی احمددا ،
کیغان سوار هم‌ی و لیان هم‌کوبته‌ی خو ، هم‌پانشکینی و چوار که‌سی شیان لی
هم‌کوزی ، که‌هم‌وان به‌ررت و بلاو هم‌بنه‌وه‌ی مینجا روی کرده‌ی خه‌لی =

جسته‌ی ، زاری نه‌گه‌یخته گومه‌زی گه‌ردون ، گاهی به سوزی عه‌شقی

== ئاوابیه‌گوونی :

« دارشمانی بی ا فقی احمد چاکه‌به‌کی له‌گه‌ل من کردبو گیانی بی دابومه‌وه ، من له باره‌ته‌ی نه‌و گیان بی به‌خشینه‌یدا بوم . نه‌مه‌چهند ساله به‌شوبن هه‌لیکدا نه‌گه‌ررام که ده‌سَنم که‌وی و رزگارم بی ، وایستا بی که‌یشتم و چاکه‌که‌یم دایه‌وه ، که هانه‌وه نه‌م کاره‌سانه‌ی بو بگیره‌نه‌وه و من ئیتر به‌دوه و بی بلین نه‌یه‌ت به‌شرینا جاریکی تر نام‌بینسته‌وه و له هاته‌که‌یدا زیان نه‌بینی وه خواش نه‌یزانی هه‌ز ناگه‌م توشی زه‌ره‌ره‌ بی ا »
نه‌مه‌ی وت و رکینی دا له ئاوزه‌نگی و روشت . . .

که فقی احمد هانه‌وه و کاره‌سانه‌که‌یان بو گیردایه‌وه له‌گه‌ل رویشتی کیفانا ئارامی لی هه‌ا-گیراو هانه‌سه‌ر نه‌وه که بچت به‌شوینیا هه‌ستا سوار بو روشت له‌شوبی « خوران » له‌ناوچه‌ی « پشده‌ر » توشی بو ، گه‌لیکی بیوت بگه‌رریوه سودیکی نه‌به‌خشی ئینجا روی کرده فقی احمد و بیوت فقی احمد تو مسلمانیت و من گاور ، چاکه‌به‌کت به‌سه‌رمه‌وه بو که دبی نه‌و چاکه‌به‌ت بوم ، چاکه‌که‌تم دایه‌وه و بررو به‌ربی خوته‌وه ، تازه ناگه‌رریه‌وه وه نه‌گه‌ر توخ‌نیشم بکه‌وی توشی ئازار نه‌بیت ا فقی احمد نه‌م قسانه‌ی نه‌چو به‌گویچکه‌دا هه‌ر زوری لی نه‌کرد که بگه‌رریته‌وه ، کیفان هه‌چی بی نه‌ما نه‌وه نه‌بی که ، رمه‌که‌ی ده‌رکیشا برینیکی زلی له‌شانی فقی احمد کردو لی دا روشت ، فقی احمد که‌وت وله خوینا گه‌وزا کیفان له‌ریگه‌دا چاکیه‌کافی فقی احمدی بیر که‌وته‌وه ، وه‌ختی که نه‌م له‌به‌ر ده‌ستیا له‌مه‌یدانی جه‌نگه‌که‌ی نه‌سته‌مولدا که‌وتبوو نه‌و گیانی بی به‌خشیه‌وه له‌گه‌ل بیر کردنه‌وه له‌وه که میردی بووه باوکی مناله‌کانیه‌تی . دلی بی سوتا گه‌ررایه‌وه سه‌ری ، سه‌ری کرد هیشتا گیانی تیا ماره ، هه‌ندی داو ده‌رمانی له‌خورجه‌که‌ی ==

دلارابه و رازی نه کرد له شاخ و شیو و له هامون . مه بدانی تاوی ته سپی شعری

= دهرهینا برینه که ی دهرمان کردو به سنی و ئینجا روشت .
 فقی احمد له پاش بهینی که برینه که ی جا که بووه دیسان فیکری کیفانی
 که و ته ووه سهر . فیکری ئهم کرده و ناشرینه ی نه کرده ووه نورده ته بو بهلام
 ئاگری عه شتی کیمان له سهر ته ووه بو ۱ خوی پی نه گیرا ، ههستا شوینی
 که و ته ووه به ناو و نیشان و پرسیار چوه ولانی فهره ننگستان ، چوه شاریکی
 گه ووه ، سه پری کرد ده نگی ده هول و زورر ناو ئاهه نگی زه ماوه ن له م
 شاره دا گری ئاستانی که ر کرده ، سه ری سهرماو نه یزانی رو بکاته
 کوی ۱؟ . ههروا جلهوی ته سپه که ی بهر لا کرد و خوی دا به ده ست قهزاو
 قه ووه ، ته سپ هه روشت تا له بهر مال پیریزنیکا و ههستا به ووه ، ته ویش بو
 به میوانی پیریزنیکه . له پاش بهینی لی پرسی ئهم شای و ئاهه نگی چه ؟
 پیریزنیش وئی : کچی پادشای ئهم شاره و هختی خوی جو بو بو جه نگی
 مسلمانان و به دبل گیرا و جه ند سالی که مابوه ووه ئیسته و تازه هاتو ته ووه
 ماره کراوه له کورریکی ئاموزای ، ئهم زه ماوه نده بو ته وانه ۱ . فقی احمد دلی
 داخو رپاو گه لی پاررا به ووه له پیریزنه که که به لاسکو ئیشیکی و ابکا بیخاته ناو
 ئهم شاییه ووه . پیریزن برریای دابه بهلام به و هه رته ته بی جلی ژنان له بهرکا
 ته گینا ناتوانی بی با . ته میش ده سنی جلی ژنانه ی له بهر کرد و له گه ل پیریزن
 بهر بی که و تن و چونه ناو شاییه که ووه و چوله نزی که شوینی بو ک و زاو ادا
 و هستا . زوری پی نه جو نه ماشای کرد و اکیغانی دلو ازی بو کی ئهم زه ماوه نه به
 به جلی ئالو والای بو کیفیه و ههات ۱ . .

به شوین ته و زاو اش به جلی پادشاییه و ههات به لایه ووه ، هه ر که توشی بو
 به هه مو هزیکیه ووه شه به زله به کی کیشابه بنا گری بو کاو بیوت : ۱ ته ی ته و
 که سه ی جه ند ساله له دلی مسلمانان کانت ، ته ی واوا لی کراوی بهرده ی =

هه ندیکي بو خه مهره وینی سوزی دل بوه له گهل دلبره را. هه ندیکي بوسه بربرینی

= بو کینی هه لاسگیراو ۱ چون توانیت ئیسته له بهرامهر منهوه به بی شعری
راوه ستیت ۱. « بوکش له تاو ئازار قیزانی و به زمانی کوردی وتی : « ئای
فتی احمد ۱. له کویت ؟ چاوت لهم روزه ده شه م بیت ۱. »

فتی احمد که گوپی لهم ده نگه و چاوی بهم کاره ساته کهوت به بی اختیار
بانگی کرد « وا وام له لانه وه ۱. » به شیره شاروه کهی به لاماری زاوای دا
کوشنی و ده سنی کێخانی گرت و به ناو نه وه مه موحه شامانه دا به شیر کێشان کێخانی
هیناو خوی ده رباز کردو گهررا به وه بو تهسته مول و جوه لای پادشاه هه مو
به مهرهاته کهی بو گهررا به وه ، پادشا نه وازهیکی کهلی زیاتری له نه وه لجار
له گهل کردو هه نارد به وه بو ولانی خوی .

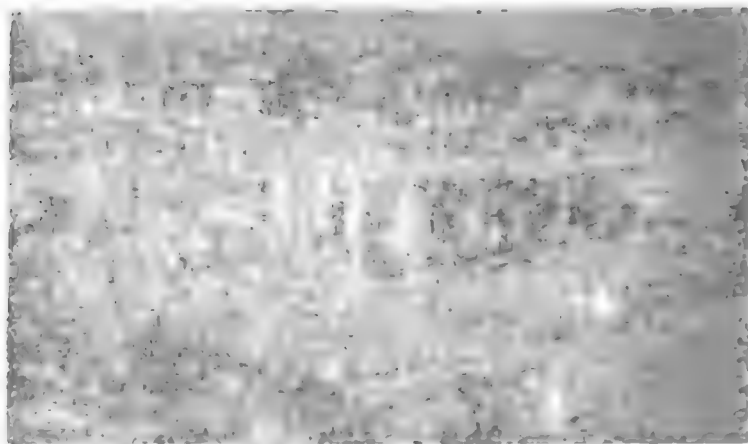
فتی احمد به خو بو که جوانه که به وه گهررا به وه بو ولانی پشدر ، تهجا
بهزانیکی کامه مهرانی له که لیا را به وارد ، هه مو ولانی پشدر و مهر کهو
ماوه تیشی داگیر کرد ، تا خوی ما بو بابا سلجانی کورره گهره ی کرد به جی
نشینی خوی ، نه ویش که لیکه تری له ولانی کوردوستان خسته ژیر فره مانی
خوبه وه . ته م بابا سلجانه بو به بناوانی بنه ماله ی بابان ، به لام بوداغ کێخان به بی
نه وه کهسی له شوین به جی عینی سه د . له پاشا پاته ختی ته ملاره تیاب هینا به
« قه لا جوالان » . که کهوته ده وره ی غیر اهیم پاشای کورری احمد پاشای
به که مه وه نه وه ات شاری سوله عانی له ته نیفت گوندی مه لکه ند به وه له
۱۷۸۴ دا دروست کرد و پاته ختی گواسته وه تهوی .

شهره فنا مه به جوریکی تر قسه لهم بنه ماله به وه ته کا ، به کورنی ته لی :

« بوداق به گک دو کورری بوه ؛ (میر به گک) حا کی پشدر ، (کا که
شیخ) حا کی مهر که . له پاش به بی میر به گک کا که شیخی برای ته کوژیت ، =

دوژمني ناخهزېوه له مهنه گه را . هه نديکي يو ده بربرېني فه لسه فه يوه له ده فته را . . . چهرخي فه له ک که گه را وده ته وه خستوبه کورري شينه وه ، پيري له بربربرېوه سه ره وژور له وئاسماني شينه وه ، هيناويه گولده سته شعري خالي له کم و زوري کينه وه ، بوده بربرېني باوه رري خوي به لاي مـردې سه رزه مينه وه ...

په ريشان و ده ربه ده ر ، شاران گه ررو خـم له به ر . دلي بريندارو له شي بيان ، فه له ک زه ده ي ده س روزگار . به ناله يو بومه ليه ندي ، به لاره زو يو دليه ندي . جار جار به سوز يو ثابيني ، هه ندي وه ختيش يو ورديني ...
 هم شاعره مان گه قه ي ليوه ته کهن ناوي « عبدالرحمان » و سکورري محمد به کي قهره جه هه ندي ، کورري احمد به ک و له بنه ماله ي صاحبقران و

دبعه ي شاري سوله يمان ي ، هه و شاره که ئيبراهيم پاشاي بابان له « ۱۷۸۴ » دروحي کرد . هم وينه به ي له ۱۹۳۰ دا گيراوه .

= کاکه شيخ کورريکي لي به جي ته مينی (فقي احمد) ناو ، ئيتر هم کورره له ئاخرا ته بي به بنجي بنه ماله ي بابان .
 به هه ر جوربيت فسه کان خالي نيزه گومان .

گاموزای مصطفی به گئی کوردی به. لهسالی ۱۸۰۰ی میلادی لهشاری سولهیمانی هاتونه دنیاوه . وه کو هاوسهره کانی خوی له حوجره ی فهقیان خویندوبه تی بهلام نهوای نه کردوه . زورحازی لهذه ننگه و باسی نه ده بی کردوه ، زورتر وه ختی به خویندنه وه دیوانی شاعره کان وسهرگوزه شتیانه وه رابواردوه ، به تابییه تی مهفتونی شعری «نالی» و «کلیم» ی هه مه دانی بووه . . هه رچه نده له شعره کانییا زورجار باسی دڅلواز و دل لی چون نه کا بهلام واده نه کهوتوه که دڅلوازیکی تابییه تی بویی . به قسه ی هه ندی کهس نه لین دلی چوه له (به می) ناویک له خزمه کانی خوی و نهو بوته هوی سه رچاوه ی شعری ۱ . وه لی نهو ی زورتر برروای پی بگری بیجگه له دیمه تی خوا کردی شاری سولهیمانی تیکلاو بونی دوستایه تی به ره ی صاحبقران بو له گه له به بانه کانا . که نه ستیره ی به به نه که وینه لیژی وسته می رومیه کان روز به روز هه ر زیاتر نه بی ؛ له لایه به روخانی به ره ی بابان ، له لایه به تیکچونی کاروباری سولهیمانی ، نه م داخ و ده رده نه بیته هوی نه وه ناگری بناغه ی شعر دانانی - که له خویندنه وه ی شعری شاعره کانی پیش خوبه وه بووه - تیربکا و به نهوای سه ره به ریته کوردی شعره وه ...

له گه له نهویش که پیاویکی دلته ننگه و زورتر له له شدانه خوش بوه ، بو خوشی (سالم) نه کا به ناوی شعری .. گه لی جار هاتوچوی (سنه) و (تاران) ی کردوه . هوی نه مهش له لایه که وه ده بدنی کردنی بووه له خزمه کانی کوردوستانی ئیرانی ، له لایه کیسه وه کرده وه ی تور که کان بهرام بهر به سولهیمانی زورتر ناچاری کردوه بهم هاتوچویه .. که چوه ته تاران له ویش دیسان توشی نهو ئیش و ئازار و ده ست به سه ریبه هه ر هاتونه وه وه کو نهو داخ و ده رده لهو شعره دا هه لته ر ریژی که نه لی :

خوزگه نه مزانی له تارانا نه جاتم کی نه بی ؟

کوی یارم (مشهد)ه، یامه نزم هه ر (ره ی) نه بی ؟

(سالم) وه کو له باري لاسايشدا بي به ش بوه له باري گوزه راني ژباښيدا وه نه بي زور لاملده بوي ، دهر به دهر بون و هه رجاره مال و ملك به جي هيشن - لده ست سته مي فرمانداراني وه خت - خستويه ته سهر ته وه که به هه موشت بسازيني وگوي به هيچ که مو کور ربه کي زبان نه دا وه ميشي خوي رو بهروي کردگاري خاوه ن گهردون بکاته وه وه کو خوي ته لي :

عاقبت بي وه کک (غضنفر) دوزمن مهر خوښم بخوا
پشتي تهو ته شکيني په نجهي شيري گهردون عاقبت
ته ننگه سني دهولنه لدهوايه (سالم) موزده بي

شادماني دي له پاش ته حوالی مه جزوت عاقبت
بهم جوړه ژباڼه تاله پرله دهردي سهری و ناکاميه سالم روزگاري
رائه بویری ، تاله دوايي دا وه کو خوي لوانې خواست له تاران روزگاري بو .
کوی ياری نه (معبد) بو نه ده شتي (دهی) . له « ۱۸۶۶ » ی میلادی له نه مه ني
« ۶۶ » ساليدا بن دار مهر خه وانه کاني گردی سه یوان له سوله يانی بو به ياري
ته به دي ا ... بويه هه رجاره هاواری له تاران ته کرد چونکه شه وه کاني
کورت بون ته بوايه به يانیان هه لبسايه ته وه و خوي بدایه ته وه به دم جه ورو
سته مي روزگار وه ، به لام شه وه که ی گردی سه یوان بويه ته لهای بو ته کرد
چونکه درېز بو لگای له چهرخي فه له کک ته بررا ، وا به لوان
که يشت ا ...

(سالم) پياويکي بي هيزو لاواز بوه ، پيري له شت زور کردونه وه ، غم و
به زاره ی نه نفسي ته وه نده ی ترکاری تي کردوه ، زور کم له شي ساغي به خوبه وه
دبوه ، له گهل ته وه ش له وه ختي گه نجيقيدا کور ريکي شوخ و شه ننگ ،
سوارچاک و تفه ننگي بوه ، جلو بهرگی جوانی بي خوش بوه ، له
قه نده کيشانا ته بيه تيکي نهری بوه ، تاله سوله يانی بوه سه يرائی
(سرچنار) ی زور بي خوش بوه . که که وتوته مال وه ته مانه ی هه مو

گورریوه تهوه به ماته یی و ده رویشی . ژبانی له سوله بمانیدا زور پی خوش بووه ،
به لام جه وری رویی تهو ژبانه یی لی تال کردوه و ده به ده ری کردوه ، تادوا
هه ناسه یی ژبانی هه به تاهو تاله بووه چه له ده ست نه خوشی چه له ده ست
جه وری زه مان . .

له شمیری بیگانه دا بیجگه له وه که دلی له ورده کاری (که لیم) چوه مفتونی
شمیری (حافظ) ی شیرازی پیش بووه ، له بهر هاتو چو کردنی بو تاران و ولاتی
ئیران فیری تهویش بووه که وشه یی فارسی بخاته شمیره کانیه وه . به لام من لام
وايه سالم بویه وای کردوه چونکه زمانی فارسی به نه ته وه یی زمانی کوردی
داناوه بویه وشه کافی کردوه به مالی خوی . هه روه ها له عه ره پی و تور کی شدا
ده ستیکی باشی بووه . به لایه وه سه به رزی بووه که ناوی (کورد) ی له شمردا
هیناوه . هه رچه نده له ده ریقه وه بویت هه زور پا به ندی ولاتی بابان بووه .
له شمردا غه رامیاتی زور به هیزه و که لیکیشی حه ز به جناس و تشبیه کردوه .
فیکری وردیشی خستونه کار . به تاییه تی که دیته سه به می بابان و تورگان
به جوری باست بووه ته کا لات واته پی که وتوته شریتی سینه ماوه و
تودا نیشتویت سه به ته که بیت . .

سالم له قافی جوانی دا که دیته مه یدان شمروه شورشیکی غه رای ته خاته
ناوه وه ، به شا غه زه له که یی باستی تهو مه ی گیره ت بو ته کا که ئیلها یی تهو
شمه رانه یی پی به دا کردوه . تهو مه ی گیره یا (به یی) تاییه تی وه یا دیمه نیکی
جوانی به سکیکی تر بویی بووه به موی تهوه که سالم تهو ته زه له یی بکا به
گولده ستو بلی :

ساقی له پهرده ده رهات جای شه را پی هینا
دل خیره ما له حیره ت مه لافتای هینا
به که زهره عه کی پرتو، ده ره گوت و توری سو تاند
ئاوینه سه خت رو بو ، لهو عه که تابی هینا

تباری چاکي سينه راجع به چاوی مېسته
 به ختيځ موافق عشق بومن خرابی هينا
 يارم له نه ندمرون هات ددستی ره قيب لده ستا
 غه مناک و شادمانم ، رحمت رُعه زبانی هينا
 بو نه وبه سوی مسجد هاتم بچم له ربي دا
 بو کوي مهي فروشان عزم شتابی هينا
 رو هر لمن نه پوښی واحاليه که جبريل
 هر خاصه بو من و نه و نايهی حجابی هينا
 وهی وهی چه مجلسی بو دوينی له دده بدهی دل
 دل به هر شهرابی گیرا (سالم) که بابی هينا
 نهی نهو مهی گیره کو تو پرر که لهو دیوی پرده وه به پیالهی شهرابه وه
 دمر کهوت و هات دل له سر ساي نه وه دا - مانگ که رومه تی مهی گیره که به
 هه تاویکی هيناو نهو ناوهی وه کو روز رونا ک کرده وه - هیچی تری پی نه کرا
 نه نهانمه نهی که ورد ورد سه بری هم کاره ساته و هم دېعه نه بکا ...
 سالم هم شعره دا ورده کاریه کی سه بری نواندوه ، له لایه کهوه له سر
 رهوشی شاعره کان هيناو په رومه تی نهو دغوازه ی کرده وه به مانگی چوارده
 له کاتیکا که له کمال هر دېلته دهر ، بو پېش کردویه به مانگ بو نهو
 چاو بتوانی سه بری بکا . له لایه کی تره وه نهی نهو رومه ته نه نیا بو نهو
 بتوانی ته ماشای بکری مانگه نه گینه روزه ، که دمر کهوت دېعه تی کوره ی
 روزی هينا بو نهو نهو ناوه رونا ک کاته وه . . به لگش بو هم قسه به
 نهو به که نهی : هر که نوزی له وینه ی پر ریشه کهی دمر کهوت لهی من که
 له قامی دا وه کو کیوی نور وابه سوتانندی ، دیاره روز شت نه سوتینی
 نهو که مانگه . .

ديسان نهی ناوینه ی دلي من که وینه ی نهو دغوازه ی تېدا دمر کهوت

لای چهند قائم و سهخت بو که توانی نه‌ری و هر گرتی وینه‌ی نه‌و دلبره
 به‌ری به‌ریوه و نه‌شکا . . . هر ودها سنگم که شوینی دله به‌هوی گرفتار
 بونی به‌دهست عه‌شتی نه‌وده و پارچه پارچه بوته‌وه و دهرمانه‌گی و به‌چای
 مه‌سقیه‌وه . . هر که به‌یریکی کردم له‌به‌ر نه‌وه که‌وا نه‌زانم نه‌وه روی دلی
 نی کردوم نیت چاکت نه‌عه‌وه ، به‌لام چون عه‌شقه‌کم - له‌به‌ر نه‌وه که‌ماشق
 به‌به‌کیکی به‌فیز بوم - عه‌شقیکی خرابه به‌خته‌کشم هر ودها به‌ختیکی خرابه
 نه‌گینه یارم لایه‌کی لی نه‌کردمه‌وه . .

جامم یارم که له‌نه‌ندمرون - هرهم سهر - هاته دهرده‌وه ده‌ستی ره‌قیبی
 له‌ده‌ستا بو - که شهابه - بویه نه‌لیم شهاب ره‌قیبه چونکه لام‌وابه من و
 شهاب هر دو عاشقی نه‌و یاره‌ین ؛ من به‌رومعتی ، نه‌و به‌لیوی ا به‌لام نه‌و
 گوی هونه‌ری خوی دهر کرد و ده‌ستی خوی خسته‌ناو ده‌سقیه‌وه بو نه‌وه
 که من به‌داخه‌وه سه‌یریان بکم . . له‌م دیمه‌به‌هم خه‌مبارم هم شادمانم ؛
 شادمانم چونکه مایه‌ی کامه‌رانیم - که یارمه - له‌بخت به‌رده‌وه دهر کوت ،
 خه‌مبارم چونکه نه‌شکه‌نجه‌م به‌رچاو کوت که ره‌قیبه . . هه‌ستام بچم بو
 نو‌یز کردزو نیت ته‌وبه بکم له‌همو نیش و کاری که‌چی له‌دیگه‌دا ته‌ماقام
 کرد و یارم خه‌ریکه شهابی عه‌شق و جوانی نه‌فروشی به‌عین بومه‌وه و یارم
 دایه‌وه بولای نه‌و . . .

هم یاره به‌عیشه‌به‌م زور سه‌بری هه‌یه . . هر خوی له‌من نه‌شارپته‌وه
 خویم پیشان نادا لای وایه جبرئیل ثابتی « و لیضربن بخمرهن علی
 جیوبهن ولا یبدین زینتهن » ی له‌ثابینی ئیسلاما هه‌سر بو من و نه‌و
 هیناوه . . . لای دوینی له‌باره‌گای دلدا چه کورریکی خوش و گهرم بو ؟ :
 دلبر شهابی عه‌شتی نه‌گیرا و « سالم » یس دلی بورانی - که سوتاوی نه‌و
 عه‌شقه بو - کردبوی به‌مه‌زه و به‌کورزه‌کدا نه‌بگیرا . . .

به‌راستی لیره‌دا سالم له‌بلاغت و فلسفه و تشبیه و غه‌رامی‌اندا تویی

هونری لهو مهیداناندا به گورجی و چالاکی فرواندوه ..
 سالم له مهیدانی فلسفهو تصوفدا که هسپی خوی تاو ئه دالات واهي .
 که تافه سواریکي لهو مهیدانه به به بیزیکي وردو شعوریکي خه لوه تنشیني .
 هه مو که لیزو قوزینی پشکنیوه ، به لی پشکنیویه نی و کوتوپرر دیتوه و ئه لی :
 له بهر ته عمیری ئهم ویرانه جنت ملکی ئادهم بو
 حه قیقه ت پادشاهی کردو لیکن مده نی کم بو
 خوشا ئه یای گریانم له خاکی که عبهی مقصد
 هه مو قه تری سروشم بو شهره ف وه کک ئادی زهم زهم بو
 خه میری خاکی من ئه وه ل به بارانی فره ح نه کرا
 جوانی و پیری و طفلیم ، سه راسر جومه گی غم بو
 له سه رسه بزه ی چه من یاری سوها قه دم که جلوه ی کرد
 له سه جده ی خالی لالیوی بنه وشه گهردنی خهم بو
 به قوربی خه لوه نی دله بهر نه نازی ئه ی سه با زینه بار
 له جی تو پیشتر « سالم » ده ی هه سراز ی مه حرم بو ا
 سالم لیره دا زور قول رویشته و ، ئیمه نه نها له دو شعر له م برره شعری
 ئه کولینه وه له پاش وردبونه وه ئه وانیریشی پی ده ز ئه کوی . به که میان
 « له بهر ته عمیری ... هتد »

ئه لی له بهر ئاوه دان کردنه وه ی ئهم جیهانه ویرانه به بو که به هشت کرا
 به شوینی کوشکی پادشاهی ئادهم ؛ له بهر ئه وه بو که دنیا ئه یوا به بیوا به
 به لام ویران بو به خراپه کردن و دروزنی ، به چاندنی تووی تا کوکی و خوا
 نه ناسی ، به پچررانی شیرازه ی اصلاح له هه مو شیکدا .. ئه و ئه و ئه ز که ی
 خرابزه سر که دنیا که ئاوه دان کاته وه به نه هیشتی ئه مانه و گوررینه وه یان
 به چا که . به لی پادشاهی پی پا به بهرزبو لهو شویندا به لام له بهر ئه وه ئه و
 هه رکه ی پی هه لنه گیرا ماوه ی ئه و پادشاهی ی زور نه بو خیرا له وی هه لیان .

گرت و خستیا نه نه و ویرانه یوه که — و له جار تمای نه و یان یی بو
 ټاوه دانی کانه و ...

له بال نه مه دا شاعر له شمره گدا مه جاز بکیشی به کار هیناوه ، نه لی :
 له بهر ټاوه دان کردنه و نه یی هم له شه ویرانه یی منه بو - ویرانه بو له بهر نه و
 که یاری تیدا نه بو - دلم که به هشته بو به ملک ټاوه دلم که یاری خوشه و یسته ،
 دلم به هشته چونکه هر که توانی به خیال وینه یی نه و و مر بگری نه و نه و
 خوش و گریف خوش بو وه کو به هشتی لی هات ا . به راستی یار له ویدا
 پادشاهی و فرمانزده وایی خوی کردم ، به لام داخه گم ماوه ی زور نه بو
 چونکه نه یو یست زوری تیدا بیلسته و ، نه یو یست نه دلم پی به به هشت
 به هوی مانه و یی خیالی نه و نه و تیدا وه نه له شم ټاوه دان بیسته و به و ی
 فرمانزده وایی به که به و نه له همو شموریکا ا .

دوه میان « خه میری خاکی من .. هتد » نه لی له سهره ټاوه که خوا و یستی
 ټاوه دروست بکا جریلی خسته سر هم دنیا به له هر سوچیکوه مسقی
 خولی هه لگرت و بر دی کردی به کو گایه کک ، له پاشا فرمانی دا به
 دهر یاکن ، دهر یای تالو شیرین ، سویر و خوش هملیان بهرز بوه و نه بو به
 به له هه وریک ، به له هه وره که له تلو گوشینی توی توبه کانی هه و دهشتی
 کرد به گریان چهند دلوه فرمیسیک که له و ټاوه خوش و ناخوشانه و
 پیکیه و نه نابو هه لیر زاند . نه و بارانی فرمیسه که و نه سهر گله کی ټاوه و
 بو به قورر ، له پاشا ټاوه بو به ټاوه . سروشتی من که له نه نه و ی
 ټاوه لم له و توزه قورره و به پیدا بو که ټاوه کی له هه لمی دهر پا سویر و
 ناخوشه که و پیکه هاتبو . جا له بهر نه و نه و زه مانی پیری و جوانی و مندالیم
 هر کام تو بیگری هر به ناخوشی و خم و نه ندوه گوش کراوه ا . دیسان
 هم شمروه دهر نه و کی که سالم له هیچ پرده به کی ژبانی خوی رازی
 نه و نه و هه و یی له ژیر باری غمدا رابور دوه ...

سالم لهو برره شمیره بډا که دو شمري سهره تاکي تهلی :
 زه ورده قه دل ، دېده یسه ده ریا و مهردم ناخودا
 جوشي خانروه کک شه پول و غم نه نهنگ ، له ننگر جه فا
 جانب مسافر ، تاجره ٹام ، نجاره ی تن مه تاع
 گه ميه غه رق و دووره ساحل ، دل له ربي یم و به لا
 تشبیه و ورده کاربه کی زور بالای به بي دل پزاره ی کردوه ، هیناوبه
 شتومه کی ده رباني همو ٹاماده کردوه بو ٹهوه لی بیه ررېته وه و رزگاري بي
 له دهردو ٹه ندوهي ٹه و زیانه که تېدا به له گه ل ٹم همو ته قه لا بهش هر
 رزگاري نه بوه تهلی :

چاوم له بهر لافاوی فرمېنک بوه به دهریا یک و دلم گه ميه بچکوله به که به
 سهرېه وه ، گه ميه وانه که یشی مهردمه ، مه بهستی بهو مهردمه دوستيکی
 قایه تیه که بروه به هوی ٹم سهرلی شیوانه ی و بهم جورده دهسته جله دی
 دلي گرتوته دهست . غه مه کم که نه نهنگيکي ترسینره بهو ته کا نانه که ته بډا
 شه پولیک - که پزاره و ٹه ندوه - به بډای کردوه . له بي له ننگري ٹم
 نه نهنگش جه فا و جه وړه .. که ٹه مانه ی بیکه نا پیویسته شتومه کیک له م
 که شتیه دا بي تهلی :

بازرگانه که له م که شتیه دا ٹاهو هه ناسه ی پرر ٹیشو همېردمه ، چیت و
 کوتاله کی له شمه که به بایا ته دا ، گیانیشم که چیت و کوتال نه ما ته بي به
 کاروانچی بار ته کا و هرروا . ده ما خوا به چارېک بکه چونکه ٹه و
 نه نهنگي غم خه ریکه که شتی دلم نو قوم ته کا ، قه راخی ده ریاش دوره ٹم
 که شتیه ناتوانی بیگانی و خوی رزگار کا . به کورنی دل که وتوته ناو ترسو
 له رزی به لاوه .. لېرهدا به راستي ٹه وه ی شایاني پیری شاعريکی دنیا دیده و
 خه مال بازو فله سه فه چی بي نه بېتوانیوه خوی له دهست سالم رزگار کا وه بگره
 له وانه به هر ته نها سالم توانیبيتي بهم همو تشبیهانه کاروانیکی خه مالي و

دهر يايكي خيالې دروست بکا و به و جوره بيهوې لي پهر رپته وه ...

* * *

سالم تا ئسته خوي دابو به دهم بای هه وه سکاري به وه ، جار جار نه وه بو له مه بداني فله سه فله و تصوف و ورده کار يندا چالا کانه له سپي خوي تاو نه دا . هم ده شتانه ي هه مو برري تا گه يفته نه وه مه يدانه که نيشان په روه رو ميژو نومه کان له صپ و قه لمي خويان تيا يا نه خه نه کار ... تيا يا سالم نه تواني له و مه يدانه شدا گوي هونه ر ده رکا ؟ . من لام و ايه سالم له و چهر خه و له و شوينه دا که تيا يا زياوه بليمه نيکي نه وه مه يدانه بوه ، چونکه ديني کاره ساته به تاو بانگه گهي « عزيز به گي » بابان له گهل روميه کانا به « ۸۵ » شعر نه بخانه شريتيکي سينه ساوه ، له کوشکي شاري سوله يمانې دا تروسکه له هه مو روفا کيه که نه برريت و هم نه و شريعت بو نه خاته مهر مه کينه ي قسه کردن (*) . نو هم چاوت له بگروه بهره دي پاله وانان نه بيت ، هم کوييت له شريخ و هورري نوپ و تفهنگه ۱ . که و ابو سالم له نه نشت نه وه وه که بو به ميژو نوس دلپشي له روي شعوريکي قوميه وه بو به نيشتا - نه روه رو بو به سپورريکي « غسيل - لاساي » ش ... تماشا نه گهي سه رده تاي کاره ساتي شورش بهم دوشمره نه کانه وه و نه لي :

ليم گهرين با گوشه گيرم ، دهسته نهژنو کف زه نان

کيزه لوکهي بای نه دامت تاري کرد صفحه ي جهان

(*) واني نه کم هم کاره ساته له « ۱۸۵۰ » دا بروه ، چونکه له لاخرو موخري سالي ۱۲۶۶ ي هجري سولتان عبدالعزیز خاني عوسماني داواي له ناصر الدين شا - شاي ايران - کرد که پيکوه ده ست بکن به به کا بو له ناو بردي نه سارني بابان . له لايهن حکومه تي ايرانه وه غولام شاخاني نه رده لان نيرا بو سوله يمانې . له هه رايه دا عزيز به گه دهر به دهر بو چو بو زه هاوو له بروه بو ناو مهره به کان .

بهزێ صیدی ئیمه صیادی فهلهك كاریکی سکرد
 رهنگه بالای تیر قه دانان بیته تهرکی. کهمان.
 دهرده دل و لانه تیکچونی خوێو مهردم بای تهکا تاوای لی دبی تهلی :
 دل له عهنت که به تابی سهیری ناوشارم نیه
 عهینی چاوم خوینی تی زاوه له داغی مهردمان
 له پاشا دبی به بای گولوله لیژی بهرهی باباندا و کورژاندهوی شه می.
 نگیلیان و چه پگهردی روزگاری چه پگهرد بهرامهر بهوان و به کوردان له
 دهست کاره سانی تورکان . ئینجا تهلی :
 شارهزور به هرو سوله بمانی له سهر تهو که میه رهنگه
 بو شکستی وه که تههنگه ، بو فتنهی ئاخیر زه مان
 ساعقه و بهرقی نه دامت ظلعی دا شمرق و غه رب
 بهرده بارانه به مه خسوسی له سهر ملکی به بان
 چاوی عیبهت هه لیره تهی دل له وه ضعی ده هری دون
 سهیر که سا تورکی ده له که چی کرد بهزوسرهی کورد زمانا (۱)
 بیایا ههروا تا ته گاته سهر بای ناوشاری سوله بمانی لهوی دا تهلی :
 بی زبان ، کو کوزه نان ، هه ر خانه دان تی ده فکرم
 عهنگه بوت خواجه نشینه ، جفت جو غده دپده بان !
 هالو هه والی ناوشار بای ته کا ، که ، کی چی ته کا ؟ و چی بهکی دراوه ؟ .
 شیرازهی ئیعو کار چون له بهر به که هه لپچراوه ؟ . تهوانهی ناسازو نا
 هه موارن هاتونه ته پیشهوه ، تهوانهی خاوهنی شوین و پایه بون سهره کانیان

(۱) له هه ندی نو سখে دا نو سراوه : « سهیر که سا ، تورکی ، فهله که
 چي کرد به زوسرهی کورد زبان ؟ » مه عناکای وای لی دیتهوه : ته ماشاکه
 سا ، فهله که ا بزانه تورکی چی کرد به کورد ؟ .

لهو ناوه دا هه لئه خاتمه وه . هه سائش هه مو کاره سانی روی بو چونکه :

وه که مه گهز روی له لایان فەرق پاک و پێس نه بو

لهق لهق و نیری هه چن بوزانی نه هری مواف

هه راو هورپای کوردان و تورکان له گهره کی چوارباغ ده ست پی ته کاو

رومیه کان دین به گز روسته مه کانی کورد دا ، به لام چی ته گهی له وه که نگین

خهوی لی کهوتی ته گینه :

مهردی مه پدان هاته جهولان باز له ره نگی ته پلي باز

« حه پته » وه که شاهوی گیزو کورد به میسل باله بان

له پاشا ته لی هه زیز به گه

کهوله توپ وه که توپی تاشی بو له ناظر غهره پی

ته بی جویای بهزی شیلک بو له جی مینه ، که مان

هینجا ته لی :

تورک وه کو « تیلکی » زه عیف و کورد « اسد » خواهانه پیش

جه نگجو بون به که به به که هه رسو وه کو به بری به بیان

چه ند جوانه لهو شعرانه ی که ته لی ؟ :

هه ی خوا ، رو ، له و ده مه چی کرد ته قه ی توپ و تفه نگه ؟

سه رزه مین تاریک و دنیا توزو کهرز ، گوی تاشان

ماهی تالغ دبی عناق و روزی نه گهت جیلوه گهر

خهرمه پی شادی له بهر با بهرق غم ئاتهش فشان

که مرچی پیشاپیش به هه بیته بونو ئازا چونه پیش

هه سه رتا بازهم نه یانزانی « نظام » وا بی حه یان ؟

پیش ده میان شیلکی توپ ، پشت سه ره لهو ئاگره

که یه چه رخی هه فته مین لهو حینه دا ئاهو فوغلان

گوئی فله که گدر بو له بهر ناله و نهفیری مه هلی شار
لامکانی گرت ، سه دای ناله و فوغان و الائمه مان
له پاشا باسی پیکا هاتی کوردو تورک ته کا ، به که به که ناوی هندی
کس دینی و داخه دلی نه وه نه خوا که چون له ناوشاری سوله بمانی دا نه و
ده ریای خورینه هه ستاوه ؟ و ته لی :

رهنگی سه حرای مه حشری بو شیوه کی لای « پیرمه سور »
گر مه گرمی توپی روی ، هو ، هه وی سواره ی به باستی
مایا بیجگه له سالم کسمی تر و تویه ؟ :

بو به جاروپی مه حه له هه تهره ف به نهجی بهرریو
بهی کراو بی بهی له مه پداف به هله وانی پاله وان
مینجا عزیز به کی بابان ته لاوینته وه و باسی هه تیوی شاره زور ته کا و
دوایی شمره کانی به وه دینی ته لی :

چنگی شابازی بازی بازبانی باز نه بی
فهی هه لات « که هیا » له سه ریضه ی طمع وه که ما کیان !
له مانه وه هه مو بومان ده رگوت که نه فسیه تی سالم نه فسیه تیکی غه رای ،
فه لسه فی و نیشتمانی بووه له گهل ئاره زویه کی زور بهر زدا .

دیوانی شمره کی له لایهن « کوردی » مه ریوانیه وه له سالی ۱۹۳۳ ی
میلادی له چاپخانه ی « نه یتم » له به خدا بو جاری به گم له چاپ دراوه ...

مهوله وی

۱۸۸۲ - ۱۸۰۶

زرره‌ی زایه‌له‌ی دوکانچه‌ی ده‌ماخ مه‌یداته‌وه دل ته‌کا ئاخ و داخ
پیشه‌نگی کاروان قه‌تاره‌ی شه‌ونم له‌به‌ر به‌یاندایه‌ر زینی نیم‌ا
پیری به‌راستی شاعران ، سه‌رده‌فته‌ری خوشه‌بیکری مه‌دیبان .

خامه‌ شق وه‌رده‌ن دم مه‌کوده‌وه

زار زار مه‌قالو وه‌ دم ده‌رده‌وه

توپا، شکسته‌ی به‌رد هه‌رده‌ی ده‌رد

چه‌م کورمه‌بهنه‌ت، نه‌ن لاغر، ره‌نگ زه‌ردا

مه‌وله‌وی

باده‌نوشي خانه‌دانی تاوه‌گوزي. ئارایشه‌ری به‌ره‌بانی شاهوی . پینه‌مبیری
شعری سه‌ده‌ی رابوردو ، شورش گیري باوه‌ری تازه‌و نو . شه‌یدا
به‌نوری پای به‌زدان ، مه‌فتون به‌سوزي تاله‌ی ده‌رویشان . پیشه‌نگی
کاروانی دورناسان ، خه‌زقه‌ پوشي ئاهه‌نگی مه‌ی‌نوشان . مه‌له‌وانی
ده‌ریای بیر تیزی ، شورده‌ سواری سارای نوکته‌ بیژی . دلی روناک
بووه به‌روناکی خاوه‌نی جیهان، زمانی گویا بووه به‌ده‌نگی فریخته‌ی ئاسمان .

شاهبازی خیالی هر دهمه له میرغوزاریکا بونی گولیکی کردوه ؛ دهمی به سوزی پیری پیرانت و ناله نالی جهرگی دهرویهان ، دهمی به دهربررینی گهوههری نوکته به یادی نیازی نازیزان ، دهمی به باسی رشتی نلوی شه تاوان و هازه هازی نافسکه کان ۱ . کهوابو مهولهوی هم خوشخوانی حقهبرسی بووه ، هم نهوا خوانی بهزی سهرمهستی ۱۱ ...

شاعری بهزی کاسمانی کوردهواری : « مهولهوی » نلوی « عبدالرحیم » و کورری « مهلا سمید » . به شمش پشت نهچیتوه سر « مهلا ابو بکری مصنف » خاوهنی کتبی « الوضوح » و له بنه ماله ی پیر خدری شاهویه .. « مهلا یوسف جان » - که په کیلک بووه له نهوه کانی مهلا ابوبکر - له « چورر » ی مهرپوانهوه چوه ته « تاوه گوز » ی جوانورو و نلوی کردوتهوه و نیایا دانیهتوه . نهو شوینه کانی و سهراییک بووه بی تاوه دانی داری « تاوگه » و « گوز » ی لی بووه ، له پاشا دپه که ههر به و تاوهوه ناوبانگه نهستینی و له وتندا بو سوکی نه بی به « تاوه گوز » . .

له سالی « ۱۸۰۶ » ی میلادی له « تاوه گوز » هاتوته دنیاوه ، سهره نای خویندنی له لای باوکی دهست بی کردوه ، که چوه ته فقیه بی به سوخته به بی له مدرسه سی « نودشه » دا بووه ، لهویوه چوه بو مهرپوان ، ماوه به کی باش له « چورز » و له « نه ته » بووه ، له ریشهوه چوه بو « سنه » له مزگهونی (وهزیر) چه ندما نگیلک ماوه ته وه ، لهویوه چوه بو « بانه » . که رراوه ته وه بو سوله یمانی له مدرسه سی شیخ مارفی نودی له مزگهونی کهوره . لهویوه نه چی بو هه له بجه له مدرسه سی شیخ نهولای خه ربانی ماوه به کک نه بلیته وه . له وه خته دا مهلا احمدی نو تشی کورری مهلا نهو ره همانی نو تشی به که مستعدی شیخ نهولای خه ربانی نه بی و دهمه دهمی اجازه وه رگرتی نه بی . هه ندیکه نه لین له جوشی اجازه وه رگرتی مهلا احمد دا نه چوه ته هه له بجه و له وه خته دا هم « کال » ی خویندوه به لای مهلا سهره ادقی ته و بلیته وه . که

له ویس همر مستعدی شیخ مهولا بووه و نه وادی کردوه و له بهر بی جیگه بی هیفتا اجازه ی وهرنه گرتوه . له پاش ماوه به کک له بهر پیغهاتیکي خیزانی خویندنه کای په کی له کوی و هه له بجه به جی دبی . .

دو سالیگ به بی خویندینه مه ییفته وه و له پاشا فی هه لته چیته وه . به مدرسه سه کانی مهو ناوه دا مه سورریته و له پاش مه مانه مه جی بو جوانرو بولای تانی جوانرو ماوه په کی باش له وی مه ییفته وه ، سه ریگیشی له « پاوه » داوه به لام تاوانرو غایا بو خویندن چوه یا همر به کاروان ربی تی کونوه ؟ . له ۱۸۳۹ دا له ده ونگ ده ونگونی خانی کوردی خه سره و خانی والی دا بو جاری دوهم مه چیته وه بو « سنه » و له هم جازقی زور مه ییفته وه ، له تاخر دا له هنرگونی « دارالاحسان » دا له مه زری و له کن حاجی مهلا احمدی نوئشی - که له م ماوه به دا مفتی سنه مه بی - ده رز مه خوینی ...

هنرگونی (دارالاحسان) له شاری
« سنه » به دو مه ناره جوانه که به وه .
« امان الله خان » والی که وره له
(۱۸۰۳) دا ده سنی دایه ، له (۱۸۰۶) دا
ته وادی کرد بو مهو مه وادی له
(۱۸۴۱) دا اجازه عیله تیایا وهرگری .

لهو سهر ده مه دا که له سنه مه بی ده نگی تاوازی روح مه فزای شعری مه وادی له تاقچه ی دیوانخانی خه وانین و پیار ماقوله کانی سنه دا ده ننگ

مهدانهوه ، مهولهوی ئه‌بی به بولبولی ههمو دیواخانی ، یا ههمو دیواخانی
 ئه‌بی به‌په‌روانه‌ی مهولهوی . ههر وه‌ها له‌و ماوه‌دا پیاوی وه‌ک مه‌لاعه‌دا‌ئهی
 دشه‌بی و سید عبد‌المزیزی که‌لجی بی ئه‌که‌به‌نی بو ئه‌وه له‌پاشه‌روژا
 به‌که‌میان بی به‌مفتی و دوه‌میان به‌شیخ الاسلامی سنه ..

مهولهوی به‌مجوره له‌سنه‌دا رابته‌بویری تاله (۱۸۴۱) دا اجازه‌ی تدریسی
 له‌حاجی مه‌لاعه‌دی نوێشی وه‌ر ته‌گری . له‌که‌ل ئه‌و ههمو ریزه ، که‌لیان
 گرته‌ و له‌که‌ل ئه‌و ههمو نه‌قه‌لایه‌ که‌له‌که‌لیان داوه بو ئه‌وه ههر له‌سنه‌دا
 دانیشی گیرنه‌بوه و راسته‌وراست که‌رراوه‌ئه‌وه بو ولانی خوی و زور به
 حورمه‌ت‌ه‌ره وه‌وانه‌یان کردونه‌وه . که‌ها توتوه‌وه ئه‌وه‌نده گیرنه‌بوه سوزی رایله‌ی
 مه‌عنه‌وایی شیخ وه‌سمانی نه‌ویله رابته‌کیشی بولای خوی، له‌وی ئه‌بی به‌داوی
 ته‌ریقه‌ئه‌وه ، یا خود ئه‌بی به‌به‌روانه‌ی به‌رر و بل سوناوی ده‌وری سراج
 الدین، یا به‌بولبولی تینوی به‌عه‌تری گولی سراج الدین و ئه‌بی به‌خه‌لیفه‌شی .
 ئه‌ینجا ته‌جیته‌ دینی « چوررستانه » له‌وی دا‌ئه‌نیشی و تدریس ته‌کا ، به‌لام ته‌م
 تدریسه‌ی قاصه‌رنه‌بوه چونکه‌ سه‌ودای ته‌ریقه‌ت له‌که‌لکی ئه‌وه‌ی خست که
 بتوانی ئه‌تیر بی‌به‌ندی تدریس بی . له‌پاش چوررستانه ته‌جیته « بیژاوه » و
 له‌ویقه‌وه ته‌جیته « بیاویله » . له‌پاشا له‌ویش مالی باری کردوه چوه‌ته‌ دینی
 « سه‌رشاته » له‌پشت فه‌لای شیمرانه‌وه له‌سه‌ر سیروان . ته‌لین به‌کاروان
 جاریکی تر بی که‌وتوتوه‌وه سه‌وله‌یمانی .. له‌هه‌ر لایه‌ له‌م شوینانه بویت هه‌ر
 به‌په‌له‌ی سراج الدین بووه تاله (۱۸۸۲) دا به‌ « ۱۵ » سال دوا‌ی سراج الدین
 هه‌ر له‌سه‌رشاته له‌ته‌مینی « ۷۶ » سالی دا کوچی دوا‌ی هکرده‌وه
 له‌ویش بیژاوه . گورده‌کی جی رازونیا‌زی خه‌مباران و دل سو‌تاوانه ..
 هوی سه‌ردنه‌کش ئه‌وه‌بوه سوار ته‌سپیکه‌ ئه‌بی و ته‌جی بو « پریس » .
 پیاویک جله‌وی ته‌سه‌به‌کی رائه‌کیشی له‌ویش چاوی کویر بوه ، که‌ته‌که‌نه
 ده‌شتی به‌رده‌می « هانه‌سوره » دارنوییک له‌ویدا‌بوه ، مهوله‌وی له‌زه‌مانی چاو

ساق ۱. شاره زای بود، به پیاده گهی ونوه که گه یشتینه بن داره که بیم بی بابشم
 هونیم- چونسکه خوی نه بینیه - که نه گه نه هوی پیاده پی نه لی ، نه ویش
 پشتی دانه نه وینی و هیشتا لی تی بهر رنابن لای وا نه بی لژی ری دهر چون پشت
 بهر ز نه کانه وه و لقی دارنوه که له پشتی گیر نه بی و ولاخه کش به گورر نه رروا
 پشتی نه شکی ، تیر هم پشت شکانه نه بیته هوی مردنی ...

مهولهوی پیایوکی میانه بالا و زوریش لاواز نه بووه ، ریلهیکی نه-کی
 هه بووه ، دوچای گه شی در یوکاری پیوه بووه ، هه ندی جار میزه ری سهی
 کوردانه و هه ندی جاریش جامه دانه ی نه بهست به سه ره وه ، هه مو دهی
 خه رفه یه کی به ره نگي سهوز سهوز کراوی ناوه لدا-نه یی له بهر کردوه ،
 گالو کبکیشی نه گرد به دهسته وه ، قسه کانی له سه رخو پرر مه عنا بووه ، جار جار
 سوزیکیشی بووه و نه کو نه عبیر له نه بیی تصوف یا کون بدانه وه ، به چه نه ند
 سالیکی کهم له پیش سردنیا نه و چاوه جوانانه یی که دینه یی ته بیعت و سراج
 الدین و خانو عه نه بهری پی نه بیی کویر بوون نه وه نه ده یی تر سوزی
 گه یشته ناسمان ...

مهولهوی له ده وری فقهیه تی دا - وه کو له ناخر ده وریا - زور پابه ندی
 خانه قای نه ویله بووه ، نه و خاناقایه به هاتو چو کردنی هه مو تیره به کت وه کو
 پوره ی هه ننگ و ابووه ، له هیندی ، له نه وغانی و له کهسانی تریش . نه و
 نه وغانیانه که له چوررستانه بوون و له پاشا بوون به خزمی مهولهوی نه وانش
 هاتو چوی بنه ماله ی شیخ وه سمانیان کردوه ، سه ره تا که ناشنا نه بن به مه لا
 عبدالرحیم له زه مانی فقهیه تی-دا ته ماشا نه کن هم پیاده له ته رزی زیانو
 رابواردنیا ده رویشی و خواناسی و عیلم نه دره وشیتته وه ، نه وغانیه کان له سه ر
 ره وشقی لای خویان - که بهم جوهره که سانه یان ونوه مهولهوی - ناوی نه بهن
 به مهولهوی . ورده ورده هم ناوه ی له خانه قای شیخی سراج الدین و ولانی

سریده کالیا بو بلاو ته پیتوهه . داگو تنی ناوی مهولهوی بو مهلا عبدالرحیم
له سهره تادا بهم جوړه بووه .

که له ۱۸۵۸ دیسان به فرماني شېخی سراج الدین له لای والی ته چیتوهه
بو سنه . والی غولام شاخان تماشا ته کا ده ننگی شعری مهولهوی زه ننگیکو
ده ننگ ته دانهوه ، باده نوشانی ناسونی له خه رقه پوشانی لاهوتی هیچ
جیاناکا ته وه . بیجکه له ممش پیاوړیکي ریزلی گیراو و سهر به شېخ وه سماني
ته وبله به ، له لای به کوه قسزانی و ته ده بی مهولهوی خوی ، له لای به کوه شوین
کا گردانی شېخ وه سماز ، له لای به کی تره وه زه وقي ته ده بی غولام شاخان ته مانه
همو ته که نه کاری که والی ته بجومه ننگی تاییه تی له مدیب و علماو پیاو ماقول و
سیرزا کانی سنه پیکوه ته تی ، به سهر به تخوری به کی شاهانه ناوی مهولهوی - که تا
ته و هخته غه بر زه سمی بووه بووی - ته کا به له قه پیکي ره سمی بو مهلا
عبدالرحیمی تاوه گوزی .

مهولهوی که له جوړرستانه بووه له و سهرده مه دا چند مالیکي تهوغانی لهوی
بوون (خانوعه نبر) - که به شیکه له هه لقولینی سهرچاوه ی شعری مهولهوی -
له و تهوغانپانه بووه کردویه به هاوسه ری ژبانی خوی . له م خاتوعه نبره جوار
کورری بووه ، شېخ محمد ، شېخ احمد ، شېخ محمود ، سید عبدالله . له
ژنیکي تریشتی (سه) کورری تری بووه ، سید هادی ، سید حسن ، سید حسین .
بیجکه له سید عبدالله ته و انتر هه مو له که نجی و ده مه ده می پیری دا مردون .
سید عبدالله تیسته نه ته وه ی هه به نه خوینده وارو نیمچه خوینده وارن .
ههروه ها برابره کید . بووه « لا سمدالله » ی ناوبوه . .

مهولهوی له قه لای جوانررو « مه لکه » ی شاعری به ناو بانگي جوانرروي
چاوپي کهرتوه . کاروانی به غدايشی بووه که لی جاره که ل مفتی زه هاوی دا
به کیان گرتوه و قسه ی خوشیان کردوه .

به بی شک مهولهوی به رزتر شاعری سده ی نوزده هه می کورده . تاهم

تاریخچه و بگره می پیشه و دهش، نه وه کت هه وه نه وه نده به لکو نه گهر به راوردی
 خه یالی شمری مه وه لوی له گهل شاعره کانی سه ده ی نوزده هه می غه بری
 کورددا بگری هه موزمان و قه له میک دان به وه دا نه نی که فیه کری به رزی
 مه وه لوی له سه ره هه مویانه وه به . نازکی خه یال ، تیری بیر، وردی مه عنا ، جوانی
 وشه و را کیشانی دل به عبارانی ره نه گین و بزواند نه وه ی ته لی عاتقه مه گهر
 هه ره ده ست مه وه لوی هاتی . یاخود مه گهر هه ره خاتوه نه به ره توانیدیقی له
 په رده به کی نه بنیه وه خوی بنوینی بو مه وه لوی بو نه وه قانی شمری بو بگریته وه و
 پی به مه وه لوی به که قه له م له بانی شمرو زه وقیدا کوله . . .

نیمه ناتوانین بلین مه وه لوی دیده نی له مه له که جوانرروی واحد به گی
 کوماسی کردوه ، یاخود گریچکی به شمری مه لا مصطفی بیسارانی
 ئاشنا به ئیتر له مه وه سه ره و ژور به نه وه بو گو مه زی به رزی باره گای شم
 چونکه خه یالی مه وه لوی و پارزی مه وه لوی بو ورده کاری شم و ئاوه دان .
 کردنه وه شمر گه لی به رزتر به وه له وه که نه مانه پیشه نه گی خه یالی شمری
 مه وه لوی بویتن . . .

مه وه لوی که به قانونیکی ته بیسی زایه له ی خه یالی به شنوی شه تاوان ، نه لی
 عاتقه ی به هازه ی تافگه ی کوساران ، رشینه ی په رده ی دلی به بونی چنوری
 سه ردیاران بویت نه بی چون سه ر سنوری ئاسوی خه یالی ته نه ا لوئگی
 کلاره ی جوانررو و کوماسی و بیساران بویت ۱۱۲ .

مه وه لویه کت که له به ره به یانی جوانیه وه له زیر په رده ی تاریکی شه وی
 گیاره شی به هارا ، له و کانه دا که به له وه رو جانه وه ر ، ناسوتی و لاهوتی هه مو
 له کولانه و هیلانه ی خویانا سه رخوشی پر خه ی نوستن بن د دنیا کش وماتنی ،
 په رده ی خاموشی دادرا بیت وه . ئهم به بی چر په هه ستیت چاوی بگولوفی و بجسته
 سه ر قرله ی شاخیک نه ماشابکا ، واهه وایه کی سافه ، دنیا بی نه مه ، ئاسمانیکی
 هینه ، نه مه . کار له سه مازان له خواره وه خورده ی کانیساره کان له گهل

شنه‌ی نه‌سېم و خشه‌ی نه‌رمي گياگانا پېشوازي ده‌نگي نېني قودسته‌ني
 کردگار نه‌کن - که نيکلای هـمـو مه‌وجودانیکه و موزده‌ی عالميکي
 خوشتر له‌م عالمه‌ بلاو نه‌کنوه - که بچيت و هم ديمه‌نه بيني ثايا نه‌بي چون
 خه‌و به‌ری نه‌داو نه‌کوښته عالميکي مه‌غنه‌وياتي وه‌هاوه که‌همو شموريکي
 پابه‌ندي هـمـو ناشنايه‌کي نه‌و نيگارستانه‌بيت !؟ و له‌جوشي کورده‌ی
 ده‌روزيه‌وه نه‌لی :

هم‌شو دياره‌ن بانگم بي شهرمن زايه‌لی سهرمتور که‌له‌کم گهرمنه‌ا
 وه‌ياخود نه‌لی ؟ :

شوه‌ن خه‌لوه‌ته‌ن مال بي نه‌غياره‌ن

ثاله‌م گشت خه‌فته‌ن ، دوس خه‌وه‌رداره‌ن !

مه‌وله‌وی پک که‌له‌ده‌مه‌ده‌ی زه‌رده‌ پهری خوراودا له‌روزيکي مانگي
 توردي به‌هشتدا سهر له‌تاقچه‌ی مه‌غاره‌ی خه‌ياالات ده‌ريني و روبکانه‌ پانايي
 ده‌شني ساراي به‌ر کوساران بيني وا: خوانی زومروتي له‌و ده‌شته‌دا راخراوه ،
 دوکانچه‌ی که‌وه‌ری پررجه‌وه‌ری گولالان خه‌رمانه‌يان داوه ، هازه‌ی
 قه‌لبه‌زه‌ی شه‌تاوی به‌فراوان له‌گه‌ل نه‌واي روح‌مه‌فراي بولبولان نيکلایه ،
 ره‌شمالی پررله‌مالی وه‌کک ره‌شخالی گونای ثالي ناوده‌شمالی دغلوازان
 هه‌لدراوه ، تيفکی روز له‌و دانگي ثيواره‌دا له‌سهر زه‌نگولي به‌فرله‌وساره‌دا
 وه‌کو ره‌نگي شاپه‌رري پهری خه‌رمانه‌ی داوه ، گولوب گولوب له‌دلوب
 دلوبي نه‌و به‌فراوه به‌ريزه وه‌ستاوه ، وينه‌ی بي وينه‌ی روزيان پيا ثالاوه ،
 نه‌مانه هه‌ريه‌که به‌ره‌نگي وينه‌ی دوباره‌ی هم زومروت و گولاله‌و
 ره‌شمالانه نه‌ده‌نه دواوه ! ...

جا که نه‌مانه بيني و به‌زمانی نېني بي بلين که‌وا هه‌مويان سهرچاوه‌ی
 هه‌لقوليني لافاوی نه‌و ته‌ييمه‌ته‌ن که ناموسی ته‌ييمي ته‌عيرايي له‌به‌رده‌ی
 خه‌يالي ثاده‌ميزادا نه‌خشانده‌وه . ثايا نه‌بي چون دلي نه‌کرېته‌وه و نه‌کوښته

عالمیکی خه یالبازی وه هاوه که دلو دهر و زو هه مو شمور یکی ئاده میزادی تر
گولاو پاشی نه کا . و ؟ چون ئه بی بانگی سه ره به سنی ته بیعت به دنیاذا بلاو
نه گانه وه له مانگی دلیکی فراوانه وه نه لی ؟ ۱ .

گول چون روی ئازیز نزاکت پوشان

وه فراوان چون سهیل دیده ی من جوشان ۱

یا خو نه لی :

های جه شنوی وهش روح ئه فزای کاوان

ئای جه شاخه ی تاف ساف سهراوان ۱

که وابو مهولهوی به کک که ئه مه کرده وهی بویت و بهم جورده ئاشنای
باده ی مه ی نو شان بویت چون ئه بی ؟ له بانی دیمه ی مه له بندو په بکوری
ته بیعت و نازکی سروشنی زه و قی خوی شتیکی تر بو بی به هه ی بکلی قبله ئای
بو ئه وه به وهی ئه وه وه به تاسه وه باوش به ئاسوی شمردا بکا ؟ . به لکو
مهولهوی خوی پیغه مبه ری شعرو زه در رنگه ری خه یالی شعرو په بکورتاشی
ئاسمانی به رزی شعربووه . مهولهوی خوی سه رچاوه ی ئاوی رونی شعربووه و
تینوانی بازارری شعر ته نها به فینکی ئاوه که دلیان گه شاهه ته وه ، نه وه کک
هاتی جو مالی بو جو گه له ی شعری غه بر کرد بی بو ئه وه له بهراویانا باغچه ی
شعر به خیو بکا . . . ۱ .

به لی ۱ مهولهوی له عه نه ناتی خه یال نازی شمردا یادی بیسارانی و خالوی
کوماسی کردوه و جار جار قسه که یانی کردوه به تانی ئاوریشمی نهونی زه در
کفتی شعری خوی ، وه کو خوی ئه لی :

بیساراقین نه نوی فهردی من خهم چه نی خه مان زو مه بو ساکن
وه یا ئه لی :

بولند گه مه مقام دلسوزی راسی نه زیلهش بو فهرد ، خالوی کوماسی
به لام ئه مه ئه وه نا گه به نی که سوزی شعری بیسارانی ، یا تیشکی زونا کی

شعری خاوی کوماسی ، مهولهوی ، یاسوچی له دلی مهولهوی بان را کیشایینه
مهیدانی شعروه .. مهولهوبهک که خوی خاوهنی ۴- و فیکره ناز که
ورده بیت بلیت :

روخسارش وه ختی مهسقل مهولیش وه شنوی پاریز خه یال مه بو ریش
یا خود بلیت :

چیت کهفتن وه روی پیهانی چوب سیم

چوب زنجیره ی ئار وه شنوی نه سیم
پیویستی به وه نه که ده ماخی خوی به بونی باخچه ی شعری مهلام صغاف ی
بیسارانی و احمد به گی کوماسی جاخ بکا ۱ . . مهونده هه به ئایا ئه مانه ئه بی
چهنده گه وره بویتن که مهولهوی به وه مو خه یال به رز به وه شعریانی هینابی و
کرد بیتنی به پارسه نگی شعری خوی و له کانگای دلپشه وه ئیانی به
شعره کانیان هینابی ۱۲ .

ئهوا « عبدالرحیم » بهم جوړه گوته کوشی ته ییته ی شعروه جاری
ئه ما بو له بهر ئه وه سه ر خوشی هه مو مهیدانیک بو تا ما هه ر ناوی شعری
« معدوم » بو ...

* * *

ئینجا ئیسته به ره ی ئه وه هاتوه که باسی هه ندی له شعره کانی مهولهوی
بکهین بو ئه وه مهولهوی مان له بازاری ئه ده بیانی کوردی و ئه دیانی کوردی -
مان له دلی مهولهوی دا بو ده ر گوی .

جاری له پیش باسه گیدا ، مهولهوی زور تر له شعره کانی ناوی « ئازیز » ی
هیناوه مه بهستی شیخ عزیزی جانه وه ره ی مه ریوان بووه که دوستیکی گیانی
به گیانی بووه ، وه « خاوی کوماسی » ش مه بهستی احمد به گی کوماسی به گهاو
چه رخی خوی بووه ..

مهولهوی به بی به روا ئه که ویته کورری نه له نه چیا نه وه به بیرکی ورد و

هر نهو چهرخ و دنیا که به نهو نهی بوو و هیناویه و بردویه .. دهست هر نهو ده سنگینه به نهو نهی نهنگوسیلای هیناوه .. لیردا مهولوی شتیک دینیتوه بیر ، گویا نهنگوسیلای سلیمان پیغمبر نهنگوسیلای نگینه له دهست هر که سیکا بیت نامه ییه تی و هات روی تی نهکا . جا نهلی دهست هر نهو دهسته به مادام نهنگوسیلای که هر چه ندرور له دهست به کبکایه و وهفای بو هبچیان نیه دهسته کان هه ربه کن باجیاش بن ا . . یا خود نهلی نهو نگینی شهره فی پیغمبر به ربه نیسه دهساو دهست هات تا که یشته خانم الانبیا که « محمد » ه « من » و له ویدا بر رابهوه . ئینجا دیت به تانو بریاو نهلی :

هم چهرخ و نگینه نهزانی چونه ؟ نهو به که بهزی شیرین و خوسره وی نیکدا ، نهو به که جایی جیهان نمای کونا به سر جهمشیدا و جهمشیدیشی کونا به سر حاله مدا و وای تیکلاو کردن که هبچی به سر هیچه وه نه هیشتن . جهمشید پادشاهی کی زور کونی عه جهم بووه گویا له حکمت ئاوینه به کی دروست کردوه و ناوی « جایی جیهان نما » بووه ، هه مو قه له ره وی خوی له و ئاوینه دا بینوه ا . . دیسان هم چهرخه نهو چهرخه به که حاتمی کورری عبداللهی نای - که پیاویکی عه رب بووه و له نان بده بی دا ئاوانگی دهه کردوه - له ناوی برد و مه گه ر ناوونیشانی دهماو دهه بگیریته وه . هر وه ها کاسه سه ری که بگاوسی کورری که بقوبادی که بانی کرد به سوا هت و له زیر خاکا رزاندی . نهو که له یه که خاوه تی نهو تاجه بووه و ا ئیستش هر به شاناز به وه نه لین « تاجی که بانی » ...

جا هم فله کی ناهه مواره به هزاران هزار و به ملیون ملیون هاو - سهران و نهونه سامانی کرد به گهردو توزو دای به لوتی ماشی چه بگهردی زه مانه دا و هارینی ا . که چی هر تیری نه خواردوه وه کو ماشه وان هه کاته سر باناناو له سر به که له سر به که ماش به تال نهکا و نهلی و هره پیغمه وه سه رمت هاتوه بو هارین ا . ها ، هر نهو نهدهت زانی هم ماشه

سورریکی خواردهوه و «دان» هی لهشی منیشی ماشیهوه و هاری ا ...
 نهی نهوه بزانیته که له هر دهشت و دهریکا هر کشت و کالیک کرابو
 نه که به جوگه لهی سهراچاوهی مهی ئاو نه درابو و جوان جوان دانه کانی
 بهو ئاوه تیراو نه بو، نهوه هیشتا به که لسی نهوه نایه که بکریته به که روی
 نهو ئاشه دا ا . هر ئاده میزادی که که لهم به راوی کیتیته دا دپته به رههه تا به
 ئاوی مه عرفتهی حقیقی و خواناسی و داوین پاکی ئاو نه دری و تیراو نهی
 نابی روبکا تهوه باره گای بهزدان و روبه روی عاسبی نهو بیتهوه ..
 کهوابو له دهوورت که دریم ا بانگ که ؛ با جوگی مهی له سر به که
 له سر به که بیت بو نهوه له ئاوی مه عرفته تیراویم و بتوانم بچمه رو ..
 بانگ که با هم ئاوی مه به بیت هر چه نهده کشت و کالی هوسریم که بفتوته
 ئاخر و رابوردووم به وشکی رابواردوه و ئاخر حفتهی بهاری ژیاغه ا .
 هر بانگ که به اسکو ته له به کی ئاهیکی تیدا مایی و ئاو بکیشی و لهم
 ئاخره دا شیلای ئی کهوی و دان بگری ... به خوا حه یفه تو میراوی سر
 جوگه لهی بادهی حه قهرستی و خواناسی ئی و بهشی هه مو کس به نه ندازهی
 خوی بدهیت که چی کشت و کالی من له بهر ئی ئاوی رو زهردی ئاو مردم و
 هاو سهران ئی و دانه کهی رورهشی هاو دهردانی ئی ؛ رورهش ئی له لای
 نهو که سانه که وه کو من چاوه زوانی دهستی تون و بهشی نهوانت دایته و
 منت ناهومید کردی ا . لیره دا مه ولوی به هه مه جور روی دلی کرده
 پیغه مبه ره خوشه ویسته گی و هم پارانه وه به لهو بووه ..

مه ولوی له ژیر پردهی فه لسه فه و ورده کاری دا ده ستیک بو نهو دیوی
 پردهی ته بیعت دریز نه کاو نهی :

زوسانهن وهی رهنگ وه کهردون پاوان
 گیجیان لول گیج کللهی کاوان

چه شیرین زهررگه بر به هوای توفی سهرد
 گوشواره نه گوش نه ونه مامان کرد
 بهی نگای بالای نه مای بی گهر
 بهخ نایبته گرت ، ته م جارشیو ناوردا
 نهی مه محبوب خاس وهی به نای ته مام
 مه نالو بهی به زم ساقی و شیشه و جام
 ساقی باک نهی نه جه سهردی « دهی » دهی

هوا ووش کورو نه شعی نوشای مهی ا
 تاخر سهرمه شقهن پهری مهی خواران
 واردهی و به ردهی و یاردهی یاران ا
 زوانه کی سوزو ، ده سته کی پیاله بکیانو ریزو رجهت پیاله :
 رجهت وه روی خاک رستگار اندا پیاله دا وه دهم انتظار اندا
 دیرن با نیمه بیج نهی گوز ره وه جایی وه سهر نین دهس وه سهر وه ا
 نیمه نهی لهو باوه ردها بین که ته نیا فیکری مه وه وی نهی بتوانی تم
 تاقچه و مه غاره و تالارو شانشینه دروست کا و مهی و مهی نوشی تیدا دابی و
 بهزی شاهانه له وه ختی زستانا بهم فیکره وردانه گگیری له دهست که می تر
 نایه و نهو فیکره بو که می تر دهست نادا . چونکه بیجکه له مه وه وی که می تر
 ناتوانی بلی :

تهوا زستان بهم توف و سهرمایه که وته گهر دونه وه و جیهانی به جوری
 پرر کرد که کلایه ی به فری کیوه کان گیر و لواپانه . له پاشا بلی : نهو به نا
 که بورج و باروی شویراز و به نده نه کافی دروست کردوه له پاش نهوه که ره نگی
 هه موی رشت و زور و نه شک و نی لی دروست کرد هینای تاقچه ی مه غاره -
 کانیشی به به فر که چکاری کرد . یا خود نهو به نایه که « بورج » و له شوینه
 به رزه کانایه هینای تاقچه ی نه شک و ته کافی نه به فر که چکاری ک د . نهوا

لیره باره گایه کی بو بو کیکی تازه وهوی دزوست کرد و سواره ی سهرمای
نارد بو گواستنه وهی . دیاره هم بو گکش نه مای کو سارانه ۱ . بهی وا بوک
خرابه ربی و نه کو بزر بته وه . ئینجا بامی جونی نه کی گواستنه وه و تارایشی
هم بوک نه کاو نه لی :

وه ستای زهر رنگه ری توف چه ند به وه ستایه کی گواره ی زه نکولی به فرو
سه هولی کرد بو به گو یچکی نه مای بو کدا و وه کو گوشواره شورری
کرد بوه وه ۱ . بوک سوار کرا .. له ناو کورددا وه وه وشته هه به که بوک
گو یز راه وه تارایه کی به سهرای مه دی و ئاوینه به کیشی نه خریده بهرده م .
جا نه لی :

هم بوکی نه مای ئیمه به بو نه وه بالای نه ونهالی خوی بیینی (سه هول) ی بو
کرا به ئاوینه و «نم» یش به چار شیو و درا به سهریا .. بوک گو یز راه وه و
شایی و ماهه نگه ، به لام هم مه حبوبه جوانه ی نه مامه و هم گه ردونی وه ستای
به نایه بو به زی ساقی و شوشه و جام ناله نالیانه و نه یانه وی به کیک هم به زمه
بگیرری ، بویش ناله نالیانه چونکه نه مانه هه موی به ستویه نی گهس کو بی له
خورده ی نابی ئینجا پی نه لی :

گیانه وا مهزانه ۱ ساقی هیچ با کیکی له ساردو سه مای روزی دهی «دهی
مانگه» نه . - «دهی» ناوی مانگیکی فارسیه و ناوه راست مانگی زستانه -
هیچ با کیکی له وه نه نوشانوشی مه ی هه وا گهی خوش نه کا .. یا خود نه لی
هیچ با کیکی نه چونکه دنیا کو ربه ی گوررانه له سهر حالیکه نامیلته وه ،
سه بی روز خوش نه کاو هه وای نوشانوشی مه ی له که له مانا ده نگه
مه دانه وه ۱ . گویا تو نازانی به کیک نه پیژی و به کیک نه پخوا ؟ . نازانی که
سهر مشتی مه پخوا ران پاشماوه ی به جی مازی رابوردوی یارانه ؟ . تو نازانی
رابوردوه کان موی خواردیان ، خواردیان و نه وی لیان به جی ما به جی ما ؟ .
ئیمهش به و چه شنه نه بی له سهر ریچکی نه وان بین ۱ ..

گاخ زلمان بهم سوز و گوداز و گورانیوه ، ددهمت بهم می و بادهو .
 پیالهوه ، بنیری و برریزی ره ددهمت و پیاله ، برریزی ره ددهمت به سهر خاکی .
 مزاره میواندها گرزگار بون له ددهمت چهرخی چواشهو له مزاره کانیا نا
 چاوه نواری میو بارانی ره ددهمت نه گن . بنیری پیاله له بریزه گش بیده می
 به ددهمت میواندهوه گمان و چاو له ریگن و چاو به زه می یان برریزه ته تانی
 له خوش بون . . دیاره له میو نه سهره گش له بهر چاوه . له پاش میمانه می :
 ده سا کورده ددهمت گنه با میمش هم ری بازدها جامیک بگرین به ددهمتوهو
 مهر بجهین به بهشتا و ددهمت بگرین به سهرهوه و تا دوا جورر میخوینهوه و
 بچینه چهرگی یارانهوه . .

مهولوی به سوز یکی مه منوهیوه رو نه گانه مه بدانی ستایی میزانی لهش و
 لاری خال خامان ، لهو کورده دا بهادی دوستیکی دهرینهوه باده می مینو -
 شانی دوست بهرورانی حقیقی نه لیت سهرهوه ، نه می ماقه می به شاپوری
 خوشه میستی لهو دوستی ده لگه نه دانهوه و می :

چون چهری خیال رو خساره کی ویی

نه پرده می ده می « مه معدوم می در ری می
 نانا جهین شای سوسن خالان کم کم نه گوشه می لای سیامالان
 نه نوی تاریکی نای شده می بی گهر

له تافت چون گاو حیات موج مهوه وهردها
 می وه کو به بکری خیال رومنه می خوی له پرده می دلی مه عدوی دل
 بریندارهوه شای سوسن خالان ناو جهوانی خوی دهرخت ا . له کوی
 دهری خست ا . له گوشه می دهواری ره شهوه ا . کانیکت زانی میوا له ناو
 تاریکایی شده و پوشینی ره شا که له سهری تالاندبو ، وه یازولفه ره شه کانی
 جوانی نازی دهمو چاو وه کو ناوی زیان له ناویا شه بولی می دایهوه ... بهلام
 مهولوی مهر و به سهر زاره کی وه نه بی هم ستایی می کردنی به لکوه هم

همراهه که نیمه بهم جوړه خویندماته وولی تی که یفتن گلی قولتړه هم
معضایه که بهم جوړه چوه دلا نه وه ، چونکه نهلی :

ما هم دوسته که من قسه ی لیوه نه کم دو وینه ی هبه ، بهکی له دهره وه
(الفصح الخارجی) ، بهکی له ناو دلی مندا (الشبح الذمینی) . نهوی
له دلدایه ده ستکردی خه یاله . هیناویه راسته وراست په بیکری رومنه
نهوی دروست سکر دوه و خستویه نه دلی مه عدوی دل برینداره وه . .
بهم قسه به نهوی دمرخت که خه یال وینه بهکی له غومنه ی دلخواز دروست
کردوه و له دلیکی تاریککا دایناوه . ده که تاریکه چرونکه تا میسته
نهو وینه بهی تیا نه بروه تاروفا که بیت . شای سوسمن خالان
ورده ورده له گوشه ی سیامالانه وه - که دلیته ی - وینه ی نار جهوانی دهر
کهوت وه کو جون له ناکاو له تاریکی شه ودا روز گزنگ بده ایدی هیدی
شهوه که نه کا به روز نه یقی له دلی مندا و ابو ا . جاله ناو نهو تاریکی دله مدا
که تاریکیه کی وه کر شه ده ی غاو و ابو جوانی نازکی وه کو ناوی زبان شه پوی
نهدا ، یا خود بلی له نامه ت وه کو ناوی حیات شه پوی نهدا ا دهر که وتی
خه یال وینه ی نهو له دلا وه کو جوانی زنجیره ی شه پوی ناوی زبان و ابو له
ناو دهر یایی تاریکدا ... دیسان مه و لهوی گلی له مه وردنر رو پفته وه چونکه
باسی « مانگک » ت بو نه کا له کاتیکا که له بهین به له هوره ره شه کا تا
سره ه لته دا ا .

مه و لهوی لیره دا به پیجه وانه ی هه مو طاله کانی به لاهه - که هه مه مه گهر
هه ره ده ست نهو هاتی - به دوجار نقیبه باسی یاری خوبت بو نه کا به
جاریکیان یاری نه کا به په بیکری خه یال له نازکی دا ، جاریکیشیان خه یاله که -
که « معبه به » به نقیبه ی نه کا به مانگک و له کهل هم کرده وه بهدا باسیکی
دهر هاتی « مانگک » یشت بو نه کا ا . نهلی :

دوشنی دیر بنم وه کو په بیکری نا پوی خه یال چون له دله وه سر ه لته دا
نهویش له توی پرده ی دلی مه عدوی دل برینداره وه بهو جوړه سهری

هـلدا ٲینجا باس و تارٲف ته کا . تم ته عربفه هم بو خهال و په بکزی
 یاره ، هم بو « ماسگ » که په که دهر ته کوی ا . تهلی : شای سوسه
 خالان - که یارمه ، یا ، مانگه - ناو چهوانی خوی ورده ورده درخت له
 گره شای سیامالانه وه . تم سیامالانه یادلیه تی به چاو خهالی دوستی وه . یا
 په پهله هوره ره شه ناوداره کانه به چاو مانگه وه . بهم جورده خوی
 دهرخت له تری تاریکی شه دی بی گمردی پهله هوره کانه وه ، وه یا دلمه وه
 له تافت و جوانی و فیسکی وه کو ناوی ژبان شه بولی ته دا . دلی رونا کو
 دنیای فینک و روشن ته کرده وه .

له راستیدا تهوا مانگی چوارده په و چن پهله هوریکي ره شی ناوداره ،
 همویان به عامخانه وهن ، مانگه . که هررواو جار جار له بین پهله هوره کانه وه
 سر دهر دینی . تم دینه ته تنها مه ولوی ته بی کسی تر قاتوانی باسی نکا .
 ٲینجا دپته سر ته وه تهلی :

غریب ٲیم جهنم گهرم نانا وه سه وقات ٲیریم خه دهنگی شانا
 هر سه د چون یاران گیان ته سلیم گهرم
 بهی یادگاری خه دهنگی بهردم

له ساری دوری دا بوم ، له وده شته دا بوم که هودالی یادی تهو یاره
 خوشه وسته بوم ، بهلی له وده شته دا غریب و بی ماوا بوم بهلام غریب -
 نهوازی هر له ده ست تهو دپت ، لایه کی لی کرده وه . تهو بیننه ی له وکاته دا
 که به خه نیکی راست له گلینه ی چاو په وه که و ته سر بارسانی له شم ته وه ی بو
 کردم به تیریک و به دیاری بوی ناردم ا . راسته تیری بو هاویشتم و
 ته نگارنی و تلاغیه وه و منیش وه کو یارانی سرخوشان گیانم دا به دهسته وه
 بهلام هر قار انجم کرد ، چونکه بو یادگار تیریکم بهر کهوت . تم یادگار
 دو ٲیشتم بو ته کا ، بهکی دلی مه غنوهیم به وه خوش ته بی که ٲیکراوی ده سنی

یارم ، به کی له روزی دوايي دا ټولیم من شه میدی چاوی یارم و ټممهش ناوو
نیشانه کومه ...

دیار بو ټممانه هه مو ټاگری دوری دوسته گیانی به گیانیه کی - شیخ عزیزی
جانوه وده - بز کوا بهم جوره پایسه دایه وده له تاو لی بررانی له و له بهر
ټه ویر که ټممانه یوت و دیسان پیشی ټممانه وده

ټازیز دیارن کوچی دوا یه ټ زابه لای پیچی مالاوایه ټ
دهوله ته کی وصل پانه زه والهن دیده نی بالات ټیر مه حالهن
دوسنی خوشه ویستم وادیاره بارگی کوچی دوا یی ټه پیچینه وده ، وا
دیاره ټه و دهنگه دهنگه که لپه وده دبت دهنگی ناله ی مالاوای که کالیت
ټه کم . ټاخ دهوله نی - که پیک که یشتن و دانیشه ټممانه پیکه وده - وا
خهریکه دوا یی دبت ا . که وایو جاریکی تر ټیر دیده نی کردن له و بالابه ټ - که
ټاوپنه ی بالانمای من بو - بو به مه حال و ناتپینه وده ا ...

• • •

مهوله وی نبوه ی سهرچاوه ی ژینی - خانو عه نبه ری ژنی - کوچی دوا یی
ټه کا و چند به سوز ټه یلاوبلیته وده و ټه لی :

شورای عاشورا دیسان به زمینی بهست

محرم ټاما مه حرم شی نه دهست
ټه و خهریک نه چول شام عه ده مدا من نه که به لای سارای مانه مدا
ټه و بهزید مهرگ وه ټه سیر برده من زاده ی زیاد خه م پاقیر که وده
بازار رهن واده ی مامه لهن ساقی هه ی بگره فانی ، وه ی بدهر باقی
رو ، حسین ټاما فهدا ، که ، رو ، بو داخوسهر ، جه کو ، لاشه ، جه کو بو ؟
ټیممال نه و به هار چون خه زان سهر د ؛

به رگ وهر دماغ مه عدم برد به ی هه ردا

معیبو تالای من خلاف نهنگیز بو

وهرنه کی ؟ کی دی بهار گولریز بو ؟

دل وه که جباری چه بگردد بازیش کرد

جفت ناره زو کرد ، چه بگردد تا که ناره رد

بوی عنبر نه توی دهمافم دور کرد

فرسته نشی ناورد هه وای وه بای دهرد

نه ی چی ؟ وه بی بهزم یاران گیانی کام سه فامه نندن بهی زبنده گانی ؟

چون مزاق تاله جه گردین لاره بو وه شیرینی به که دو نه واره

به کی به گجاری تا ونومه وه نهو به که لاونوم با ونومه

دوریت دیارمن چمن صاحب نیمن توی دهرن وه خانیشتوت ریشنا

هرچی مه ونون شیوهی توش پیمن

دل وه هه تیشهی حمره تدا کیمن

هر مای نهو بو حالم به میوهن هلالی شیوهی نه بروی توش پیوهن

نه شو راحتم نه روز دلشادم

هه ، زولف و ، رو ، روت ، مهوزا وه یادم

شمعادی نه رگس ، وه نه وشی چه من

سه پرشان نازار بینایی چه من ؟

نهو مارو وه یاد تهرز کهی بالات مید دیدهی مست نهو خالی نالات

سوچنوم حمرهت ده دی جودائیت

نه که چون بلیسهی یادی نه نهایت

وه مهرکت ؟ دیدهم هانه گوزمردا

منیج رای لای تون نارو ، نه ، فهدا

موترب مه مای دهردم ناچاره ن ساقیا جایی دوس انتظاره ن ؟

شورا روزی ده به مینی مانگی عاشورایه که مانگی حرمه . نهلی : شورای

ماشورا دیسان بهزی خوی گیرا ، مانگی محرم هاتوتهوه بو گریان و زاری
چونکه مهره می هاوسهرم له دهست چو . . . هه له چولو بیابانی میواره ی
نه بونی - یا ، ولاتی شام - دا هه سورریتهوه من له دهشتی که به لای ماته می دا ۱ .
هه یه زیدی مردن هات و به دیل بردی ، من تارقی کورری زیاد بی
چه تاندومه ته قیری ماته می مانه وه ۱ . هه ف بازارر که مره وه ختی کر رین و
فروشته . ده سا مه ی گیرری فه له کت وهره ها هه وه گیانی هه مانه تی وهره گر و
ژیانی هه تاهه تایی پاش مردنم بدهری . . بیانی که روزی دهی محرمه ، رو
روی تازییه ی حسینی بو هه گرم . . ناخو منیش دهردی حسین سهرم له کوی
بکهوی و لاشم له کوی ۱۲ . سیا ساه هه گینه چون هه بی ؟ .. نه ماشا هه گهی
هه سال تازه به هار وه کو خهزان و که لاریزانی قهوسی پایزی لی هاتوه ۱ .
به رده ی گولی باخی مه عدوی هه لوه ران و بردی بو کیوان . . هه بی بهخت و
نگینی من پیچه یوانه بی . هه گینه له چه وه ختیکا کهس دیوبه تی که له به هارا
گول هه لوه ری ۱۲ ...

دل به ، که جبازی چه رخی چه بگمرد یاری کردو بی گهی چونکه هم
هه بویت جوت بن و به مه گالته به چهرخ بکا کهچی هه و تاکی هینا ده که له
داخا بی که نین گرتی ۱ ؛ هم هه بویت له کهل خانو هه نه بر دا پیکه وه بمیلته وه
کهچی هه و لیکي خیا کردنه وه ۱ . . بونی گولی هه نه بری له سهرو میفکم دور
خسته وه . . های هه وای وه بای دهرد جوت هه لی خوی زانی و له دهستی
به رنه دا ؟ . نه ی زه نی گهرو هم سازو نه وایه چیه لیته وه دیت ؟ به بی بهزی
دوستانی گیانی ۱ هایا غیر چه خوشیه که بو زیان ماوه ته وه ؟ . نه ی چی ۱ .
هه وازیان تال بو له هه مو سوچی که وه . . ده سا وهره به شیرینی ؛ به که دو
هه وایک لی ده ؛ بیکیکیان با به ته وای بمتوبنیتته وه ، هه ویتریان بملاوبنیتته وه
هم هیلته وه ۱ ...

ناخ دوریه کت دیاره که چه ند به ئیشه . . توی دهر و نم به نیشی درر کیکه تر

خه راش خه راشه .. هر شتیک بهر چاو نه گوی هموی شیوه ی نوی تیا به .
 گوا بو دل همو دهی نه بی جه زره به به کی نری بو بگا .. هر مانگی که نوی
 نه بیته وه حالم به د حال نه بی .. چونکه مانگی به کت شه وه گوی شیوه ی
 بروه کانی تو نه نوی دلم نه کولینیته وه ا . نه به شه و نارام هه به نه به روز .
 بویه وامه چونکه به شه و زولفت ، روز روت نه خاته وه پیرم .. شمشادو
 نیرگی و وه نه وشه ی جه نه ن . سهیر کردنیان نازاری بینایی چاوی من ..
 چونکه شمشاده که قدر بالا کت ونیرگسه که دپدهت و وه نه وشه که خاله ره شه
 لاله نیه کت دینیته وه یادم ...

مایا لیم اعجاز و لهنو نشره چیه مهولهوی نو اندویه تی ؟ ؟ ...
 گیانه ا بایسه ی ناگری یادی نه نهاییه کت له گورده که دا سوناندی ..
 هم هر نه ونده ی کرد ، به لام ناخ و حمر منی جیا بونه وه کت به جور یکی
 لی کردم ، کردی به قه قه نس .. دپدهم ا به مهرکت قه سم چاوم هر واه
 ربی دا .. ریکه ی منیش هر بولای تویه به لام نازانم لیمروژه یا سه بی بی ؟
 ده سا مونری زه مانه به زمیکی تر بینره ناوه وه چارم ناچاره .. مه ی گیری
 فله کت جای مردنم بده به دهسته وه دوستم وا چاوه دریم نه کا اا ...
 نه گهر نیمه بلین لاوانه وه گوی مهولهوی بو خاتو عنبه رگه لی به رز نره
 له هینه گوی « داننی » شاعری سه دهی سیانزه هه می ئیتالی بو دوسته جوانه
 مهرگه گوی « بیاترنشی » وه نه بی له حه قیقهت دور گو تیتیتینه وه وه یا
 قهومیهت بینینه ناوه وه ...

مهولهوی به مانهش وازنا هینی هم بهردانه دائه داتوهو خوی نه خاته
 حاله میکی تره وه . لهوی دا گولو گوزاریکه ، باخ و بهه شتیکه دلی هزار دل
 حهیرانیه بولبولی زه وقی دهست نه کا به فررین لیم چل بو نه وچل و لیم گول
 بو نه و گول : شازی خه یالیشی له سر سه ره وه له ناستانی نو کهنزانی و

ورده کاری دا له ننگری گرتوه . ته نهایلها میکی ته ییمی نه بی ، هېچی تر مهوله وی فیری نه وشته نه کړدوه ، ته نهایلها میکی ته ییمیه که بکانه کاری مهوله وی بلی :

باله خانې چه م دل دیوانی تون بانه ناو وه خاکه ئاستانی تون
تککش عاجز کړد خه یالت تیشدا نازیز بو جاری پابلیه پیشدا ا
رو نه کانه دوستی دیرینی وې نه لی : یاری شیرینم چاوم باله خانې ته چونکه
هر که ، سهیری نوم کړد تا پوه کت له گلینه ی چاوما مایه وه ا . دلم بو به دیوا -
خانې ته چونکه بیجکه له تو و له بیر کړدنه وه له بالای نه ونه مای تو کسی تری
نیدانه بو . نه و اچار و دل که به کت له به کت به تر خترن بون به شونی نارامگاو
باله خانې و دیوا خانې تو . . باله خانې و دیوا خانې به بی گله بان نابی ، گله بانه کیان
خاکې به رقابیه کی تویه ، چونکه نه وه نده له وی کو تون نه و گله بوه به
گله بانیان . جا خه یاله کت که له دیوا خانې دله کمد ا و تا پوه کت که له گلینه -
که مدایه فرمیسی چاوم له بهر دوریت بوبان بوه به دلوپه غه زیانیان مه د ا ا .
وهره بی بک به بوبانه دا بې - که چاوه که مه - ویکوته وه با تیر دلوپه نه کا و
به تاییه بی خه یاله کت له دیوا خانې که دا نره نوبت ا ا . .

سه زده می که مهوله وی له شاخ و کیوه کانی کوردوستانا فیکری بو نه وه
چو وه که تا پوه له گلینه ی چاودا نه مېلیته وه لاور و پاو عیلمی تازه ی تیر روز که
نه لین گلینه ی چاو پیاو کرزی بی نه تیر بته وه به بی گومان هې سرده مه نه وان
نوستوبون ا . .

مهوله وی به ته نه شمریک یاره کی نه لاولیته وه که نه مه مه گره هر
له ده ست نه وه اتی . نه لی :

قازان قله تاران قله ننگان حه وای حه یفن بالا کت شه ووه ته نیایی
یاری نازیزی کوچی مالا وای نه کا نه میش هم نه یلا وېته وه ، هم نه و
کاره سانه نه گیریته وه ، نه لی له لایه که وه مه نه بچه له کان ریز کر اور ناربان تیایانا

که دم کردوه بو شورونه گت ، له لایه کی گوه کورره هلکانه کان قونک و
پاچه کانیان همو بهرزه له که نه وه و له بده نه وه به زه وی دا بو هلکانه ندني
کورره گت . ناخ حه بغه لهو بالاته شهو به نه نیا له کورره گدا بیلسته وه ،
له وه بوج له که لت نه بوم ۱؟ ...

مهولهوی به دوه بیت ستایشی رومه تی^۱ لازیزی ته کا . ناخو بیجکه له
مهولهوی کهسی تر توانیویه ؟ بلی :

روخارش وه ختی مسقهله مهو لیعی

وه هنیوی پاریز خهیل مهو ریعی
همه رین جهرگت دهن وه بان نه بدها چنی دل لایمای تامانی پیهدا ۱ ؟
له لی هم دوستم که رومه تی خوی مهت و مال له دا لازی چونه ؟ : له کهر
خهیل به بی چریه و به بی دهنگک و سهنگک بچسته پاریزی له وه که خوی
یدا گریو خوی بو پاریزی لهو رومه ته لهویوه لهم کرده وهی خهیل له روکیو
هزیه نی ته گانی ۱ . که و ابو رومه تی له مه کاره سانی بی له ری هه ی فرمیسکه ۱
جهرگت بهر ددرک و دال گوی تو چون دلت هات هانی به سه ریا ۱؟ ...

مهولهوی باسی روزی پیری خوی ته کا له لی :

پوس کوس گوش نم کیفا کم کم هم سه ر له وسهرمن دورینه کی چه
تسلحا هم فیکره هم کردویه تی ۱ ؟ : پیستی که له گیری به ته پلا له بی
له وه نده وشکبه ی زرنه کی لیوه بیت ، هه تا وشکتر بی دهنگی زیانتر
لیوه دیت ، هه تا تهر و غلوتر بی دهنگی کپ تر له بی . له میعی له لی
پیستی ته پلی گو بچکه کم ورده ورده وا له بهر پیری غی کیفاو دهنگی
لیوه نایه که دربروه . دورینه کی چاویشم هم مهر و لهو مهر بوه نه وه ؛ واته
دوور به نزه کهو نزیک به دوور له یینی ، پیاو که پیر بو چاوی هزی نامینی
لهوخته که له نزه کهوه له ییزی پیویسته لهو تیزی دووری خاتوه لهو وهخته
له یینی . لهو هه که دووره خو هیچ ۱ ..

شیخ عزیز تاشنای له منه تاو له دمر له کا مولهویس گویا باسی له کلو
تهلی :

چین گفته ن وه روی پیشانی چون سیم

چون زنجیره ی تاو وه شنوی نسیم
تهلی دوستی تازیمن له تاو ژانی تاو له که تاو چاوی هینا بوه وه په کک به لام
تهو تاو چاوهینا نه وه به که ی چون بو ؟ به جوریک بو که پیشانی - تاو چهوانی -
وه کوزیو له تاو تازار لوجی تی کو تیر . جا تهو تاو چهوان و لوجه له
زنجیره ی ورده شه پولي تاو ته چو که « با » له سر دمر پاچه په کی پاکسو خاوبن و
رونه وه دوستی ته کردا .

به دوستی تهلی ، تهلی :

دیده هیند خهیل بالات پی نیشدا راگهی خاو نه بی بو بهرو پیشدا
تهلی چاوم تهو ونده به خهیل سرو بالائی توی هینا بوه تاو خویه وه خه
هر چه ندی کرد سوچیکي نیایا ده ست نه کھوت که ستاری پیدا بگری .
مهولهوی له هله بجه له بهر دهم شیخ محمودی باوسکی منفی هله بجه دا
وه ستاو ، فخره نجیه که ی له پرا بو ، گالو که که ی بهر دهم تهو بو ، سهری خسته
سهر گالو که که و له پاشا سهری بهر ز کرده وه و تی :
گول چون روی تازی نزا که ت پو شان

وه فراوان چون سهیل دیده ی من جوشان ا
روی کرده شیخ محمود و پیوت : « تماشاک هم قورمعاغه چه فیکریکی
کردوه ؟ » مه بهستی خوی بو . . . تا یا بیجکه له مهولهوی کی تر بی بتوانی
هم جوړه نقیبه ریک خاوبلی تهو جوانی و نزا که ته که له روی گولدا به
تهو وه کومی روی تازیمن وابه . به فراوی کویستانان که ته تر پته وه تهو له
لااوی فرمیسی خوشه ولسی من ته چی ا . مهولهوی تهنها بهم شعره ی به
جاری ته دهمی کوردی هله لکیرا به وه ، زور حه یغه تا هم شعره وه ستابی

تهملی بهلاغه و بهان بلین « ابو حنیفه کابی یوسف ا » ...

نو خوا چاوبکت لم شمره ی مهولهوی بی که تهملی :
بی سکول وهی وه کول په ی دهردان دهررد

ماساو جه سهراو ریزاو همرزان کرد ا .

تایا نوم شمردی مهولهوی بهچی تهزانی و چون مهعنای لی تهده یتهوه ؟

هیج سهرت تایا سررقامینی ؟ . چاوبرتهوه توزیکی لی تی بگهین تهاین :

جاریک تازو بوکیک زهردوی گر تبو . گویا زهردوی دار تهماشای ماسی

بکا زهردوبه کی له کول ته کوی ، ته میش ههائهستی روته کاته مهو چوله

نوشی کانیاویک ته بی له بناری « هانه سوره » که ماسی تیدا ته بی و دار « بی » یک

لئی به سهرکانیه که دا شوردر کرد بوه وه ، ته چیته سهر لقی دار « بی » به که سهیری

ماسیه کان بکا له نارو تاره که دا . مهولهویش له وه خسته دا به سهرا ته چی ته ماشا

ته کا ماسیه کی زور که وتونه سهر تاره که تومزه ته مه « بیک » به ههرته ماشای

ماسیه کانی کردوه سرفوزو که وتونه ته سهر تاره که ا . ته میش تهملی :

« بی » به کوله ی وهوی له کول که بوته وه هاتوه دهردی له کول کهوی ا

بهوی دهرده که بهوی تهوه نده ی ماسی رتانه سهر تاره که ههرزانی کرد ا .

مهولهوی که چاوه کانی کویر ته بی رو ته کاته دظوازه کی و بی تهملی :

وهختی چه نه چه م شیوهت دیار بی ج بهلام فصل وصل بهزم ته غیار بی

ایستایا لیلابی گرنی دو دیده خلهوتهن سابو هه ی بهرگز بده ا

مهولهوی تهو سهرده هه ی که دوستی چار بی که وتوه چادی خوی به بیگانه

زانیه له بهینانا ا . تهملی تهو وه خسته که چارم به چاوت ته کهوت و شیوهت

دیار بو تهوه بهزی بیگانه به کک بو که چارم بو ایسته والیلابی داهات

وهختی خسلوته کهس له بهینانا نیه بهزم هه مر ماوه تهوه بودلم و حوت ا

ده ساوهره .

له گهل ته مانده شا مهولهوی پیاویکی قسه نه ستیق و بزمچی بووه ، زوری
 حه زبه قسه ی خوش و نو کته کردوه ، وه کو شه جاریکک ته چپته « یاوه »
 میوانی مه لایه کی پاره بی ته بی ، سه روز لهوی ته بی هر (توو) و (دوی) ته دانی ،
 له پاش سه روزه ته بهوی بگه در بته وه . مه لاکه پی ته لی : « ماموستا زو
 تو غرت کرد ، مه رریکم بودا نا بویت بوت مه ربررم . » ته میش ته لی : « که واته
 سویندم وابی تانه بخوم فارروم ! » مه لای هه ناسه سارد ته چپته تاسه وه .

جاریکک مهولهوی پیاویکی ته بی له گهل خوی هه لیته گری و به نیازی حج
 له « سر شاته وه » بهر بی ته کون تا ته چنه به خدا و ته چنه ته کیهی « شبنخ
 عبدالقادر ی که یلانی » . لهوی مهولهوی ته خوش ته کوی و ته گویته حالی
 خویه وه ، پیاوه گهی که ته زانی وا مهولهوی تازه رزگار بونی نیه هه لته ستی
 هه چ پاره به کی پی ته بی له باخه لی دهر دینی و بی لی ته کا به پشتا به ره و مال ! .
 وا مهولهویش لهوی له گیانه لادایه . که دپته وه هر له دوره وه خوی ته نیته
 قوررو ده ست ته کا به « یاوه مهولهویم روا » . ته لی : « یاوه مهولهویم له به خدا
 نه خوش گوت و سر د خوم ناشتم و پاره ی حجه که شتم بو کرد به خیرات » .
 مالی مهولهویش ته که ونه شین و شه پورزو گریان ، له پرسه ته بنه وه دو
 مانگیکی پی ته چپی مهولهوی ناسری و به لام پاره ی پی نه ماوه به کی حجه گهی
 ته خاو ته گه در بته وه ، روزی قوت ته کا به مالا ! . کا برای پیاری که ته مه
 ته زانی هه لذیت و ته داته کیو . کورره کانی مهولهوی ده ستی لی ته ده ته
 تفه زنگک ، مهولهوی ته لی ده ستی لی مه ده ن هه رچی بوه ، بوه خومن وا هه نعه وه .
 که کا برا ته گرن و ته به یزنه به ردهم مهولهوی پی ته لی : « برا اخوا ، روی
 سر دن رهش کا واتوی شه رمه زاری لای من کرد ، ته گهر به ردمایه تو بو ج
 ته م خه جاله تیه ته به سه را ته هات !؟ » له پاشا به ره لای ته کن . .

جاریکک له سنه له کورریکا ته بی لی ته پرسن : (تو هه ر ته لیت هوزه کم
 خوشیان ته ویم و به که وردهم ته زانی به جییا بیداشی ته ده بیت که راست ته که بیت ؟)

مهولهویش تهلی: «خو نه گره هیچ نه گیرمه وه نه مه بومن به سه هه ورامیه کت
که باریکی ئیجگارگران له گره کوی تهلی، نه به وی به مله ی «نه و به نکت» دا
سه ری خا به لام گره که نارروانی تهلی: «هه چه ده ی! به خوا نه گره وه کو
مهولهویش بی هه سهرت نه خه! ...»

ما به وه سهر ته وه که ئایا مهولهوی بوچ به شیوه ی هه وراپی شعری وتوه
له کهل ته وه شاکوی هه وراپی نه بووه ؟ .. نه مه به گم له بهر نه وکاره ساته بووه
که له لاپه رره ۱۲۲ - ۱۲۶ هه دا قسه مان لیوه کرد، دوه مه له بهر سوزی
مه عه ویانی شیخ وه سمانی ته ویه بووه، شیخ وه سمان له بازارری تصوف دا
قبه عات مهولهوی بووه و زمانی شیخ وه سمان زمانی هه وراپی بووه، له و
روژه وه که شیخ وه سمان بهم دو شعره رو نه کاته مهولهوی و پی تهلی:

یا کاغز و دریان، یا مه لا مردمن یا هه رارتن دوس وه یاد کردهن
خه مگین مه نیغو غم بدهر وه یاد نه له که نمازو کس وه خاتر شاد
وه مهولهویش له وه لاما رو نه کاته سرشده پای به رزی و به برره شعره
به ئاوبانگه کوی که نه مه دو شعری هه وه لیه تی و تهلی:

شیخی ده وه صفت به هره ی سهرمه دی

یا گهی حه قیقت جلوه ی احمدی
چه وار گهی مه نزل نه نا و به رده پای هه رده ی به ئا یا ناخکه کرده
ئیت زمانی شعری له خوشه ویستی شیخ وه سمانی ته ویه وه نه بی به زمانی
هه وراپی ...

• • •

کوابو ئیسته مهولهوی چوت هاته پیی چاو وه چه ند به رده دا
دهر کهوت ؟؟ .. مهولهوی به به رزتر نه دیبکی کورد هاته پیی چاو وه
به رده ی نه لسه نه، تصوف، غرام، مه فتونی دیمه تی ته بیعت، شاعریکی

زور وردی پیرتاش، نوکتهزان و فیکر بهر زدا خوی نواند؛ به جوریکه
خوی نواند که همره شوینی بهرزی له مه پدانی نه ده میانی کوردی دا بو خوی
تهر خان کردو بو به ماموستای ماموحتا کان.

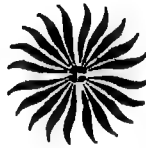
دېوانی شعره کئی «حاجی توفیق پیره میرد» به ناوی «روحی مهولهوی» به ده
شعر به شعر خستویه ته سهر شیوه ی سوله یمانی، له سالی ۱۹۳۵ دا به
دو بهرک له چاپخانه ی «ژبان» له سوله یمانی بو جاری به گم له چاپی داوه.
همره وها دېوانیک کوردی و فارسی شی به ناوی «المقیده الرضیة» وه له
لایهن «عفی الدین صبری لیبی» به ده له سالی ۱۳۵۲ ی هجری له میسر له
چاپخانه ی «سعاده» بو جاری به گم له چاپ دراوه... دېوانیکه مه قائدی
همره بی زور بهرزی شی به ده که سهره نای به:

متی اتی حتی اتی الیه من این این یلمتی الیه؟

دهست پی نه کا هیشتا له چاپ نه دراوه...

هوی داغانی هم کتیبه ی نه وه بووه له (۱۸۵۵) همر به هوی فرمانیکه شیخ
وه یحیی تهو له وه نه چیته وه بو «سنة»، روزیک له مال مه لا محمد صالحی نفر
«السلما دا نه بن، مه لا لطف الهی شیخ الاسلام و مه لا محمد امینی امین الاسلام و
مه لا فتح اللهی قزی و که لیک تر له حاکمه کانی سنة لهوی نه بن، ورده ورده به ده م
قه کردنه وه باسه که یان نه چیته سهر عیلمی که لام و مه قائد تا نه که نه باسی
«لا هو ولا غیره» که گویا سغه که کانی خوا نه زانی خوان و نه جیان له
خواش، لهوی دا مهولهوی نه که وپته قسه کردن لیوه. کونوبرر مه لا
فتح اللهی قزی نه لی: «باوه، مهولهوی تو چمت دا که به سهر نه مه وه؟،
بچو لاملن له رزانه ی خوت یژه ا.». هم قسه به زور کار نه کا ته مهولهوی،
نه ناهت دانیه ته وه کانیش نه مه یان نیجگار پی ناخوش نه بی - که
نه که ورپته وه بو شوینی خوی له ماوه ی (۳) روزدا نه وه مه قائده همره مه داغنه

به شعر، نوسخه به کیشی لی نه نوسخته وه نه بنیری بو مه لا فتح الله، نیت
 خوی نه گهر رسته وه بو هوراملان. که مه لا فتح الله سه پری نه کا هبچی
 لی نازانی، به کوششیک زور له باش ماوه به کی دورو درپژ نه وهخته له
 قسه کانی نه گا ا مینجا هه لته سنی کاغه زبکی دل نه وایی ولی پوردن نه نوسی
 بو مه ولوی و نه لی: «ئاخر سه لامات بی مه ولوی ا. تو که مه لایه کی وابت
 نه خوت بهاره وه، نه مه رد میچ شه رنه زار بکه ا»

مه لای جبار

۱۸۷۶ - ۱۸۰۶

پیری مه بخانه‌ی خیال شناسان ، باده نه نوشی له جهرگی خاسان .
درشته‌ی سهواری قسهو باسیه ، نهوای قومریان وینه‌ی رازیبه . یینی هه ناسه‌ی
عنه‌ی هه ماله ، نیکل به پیری بهرزی خیاله . ناسوی جه بازی له نیوی
ههودا ، نه نویی وینه‌ی مه لای له خهودا . بوبه ناوانگی جه باری هه به ،
چونکه شاعری وه که مه لای هه به . بیره ورده گئی خوراکی گیانه ،
قسه‌ی رهوانی ته لی که مانه ا ...

هاورازی داستانی هم شوینه ناوی « فتاح » و کورری سید مصطفی
حید اسماعیلی سیدجانی به وله نه ته وه‌ی سید جباری بایره گوره‌ی عه‌شره‌ی
جه باری به . له سالی ۱۸۰۶ ی میلادی له ناوانی « بانگول » هاتوته دنیاوه .
« بانگول » به کیکه له « ۲۸ » گونده گئی عه‌شره‌ی جه باری ... هم عه‌شره‌ی ته
هه ندیکیان سه‌بدو هه ندیکیان قومین . ناوچی جه باری گوتوته روزه لانی
که رکوک به لای قیبله وه ؛ لای ژوروی « هه مه وه ند » ولای خواروی
« شبخان » ه . لای خوراوانی « قهره حسین » ولای خورنشین ناوی
روخانه به - که سنوری به یینی هه وازو عه‌شره‌ی زه ننگنه به - بهم عه‌شره‌ی
جه باریه هیمروژ شش سه د مالیک هه بن . شیوه‌ی قسه کردنیان شیوه
هو کرانه ...

فتاح که دینه دنیاوه وه کو منالیکی بنه ماله‌ی لادی له کورده واری دا
هه مالی به دور به رخ و کاردا وله ده‌شتی « بانگول » به یوخه کاب چاو
هه برنه گیا کان هه پیش چاو هه برینه هه وای ناسان ره له « روستم »

ناویک له کونده گیان مه لا بووه به مندالان ته خوینی، قوتا بخانه گهی ریبازی .
 بیانی و میوارانی فتاح بووه ، ده نگی ده وری مناله کان ده نگی بارره ی
 برخه کان له گو بچکای فتاح دا دمه ته کا و سرخی هه بر رسته سر خویندن ،
 باوکی فتاح چاری نامینی فتاحی کورری له ته منی دوازه سالیدا له لای
 مه لا روسته مه نیته بهر خویندن ، قرآن و کتیه ورده له کان له وی ته واو
 له کا ، به فقهی ته هیته کهر کوک ، سهره تا به سوخته یی له مرگه وتی
 « نائب توغلی » دا ته مزری ، له پاشا بهر ره وازه ته بی و ته چی بو سوله بیانی ،
 ملوه به که ته میبیته ووه ته کهر رسته ووه بو کهر کوک ، ته بجا ته چی بو هه ولید ،
 بو رواندن ، بو عنو . دیسان دپته ووه بو کهر کوک . له هانو چوانه پیدا تا
 « عبدالله یزدی » - له منطق دا - ته خوینی . له بهر ته ووه له « ۱۸۳۱ » دا باوکی
 ته سری تیر په کی له خویندن ته کهوی و به هوی تهو خیزانه ووه که ته کهوی به
 سهریا ته بی به زیر جه و سانه ووهی زیانه ووه . شان به شانی چموری زه مانی
 ته کان ته دا زیانی به کشت و کال را ته بویری . له « ۱۸۴۲ » دا بو سه ندنه ووهی .
 ته و مد - کانه که له لایین پادشای عوسمانیه ووه کرابو به وه قف بو ته که یی بنامالهی
 جه باری ته چی بو ته مستمول ، له « ۱۸۴۶ » دا دیسان بو دوابی هاتی ته و
 دوژ منایه تیه که له بهین جه باری و هه مه ووه ند دا هه بو چوه ته ووه بو ته مستمول .
 که کهر را ووه ته ووه سر له نوی ته که ویته ووه ناو زیانی کشت و کال و مه لایه تی .
 له ملوه به دا که لی دبی گورر په ووه له گهل که لی پیاو ملقولی عشره تی ته و
 ده ووه وه کو محمود پاشای جاف و شیخ عبدالرحمانی تاله بانی ده ملو ده و
 هه لسو که وتی کرده ، تا له « ۱۸۷۶ » له ته منی « ۷۰ » سالیدا له تلوابی
 « ناویر بهرز » کوچی دوابی ته کا و تهرمه گهی ته بر رسته ووه بو « بانگول » و
 له وی ته نیژری . .

مید فتاح پیاویکی بالا بهرزی باریکه لای سهرزل بووه ، دهم و چاوی
 حدیژ کارو چاوو پروی دهش بووه ، برژانگه کورت و چاو زور که ووه

نه بوه ، گه نم ره ننگک و گونا کانی قویا بون ، ریشه ته ننگ سپیه کی قه لیم
 نه کرد ، سبلو چه نا گهی دریژ بون ، که اوو سه لته و لبادهی له بهر نه کردو
 جامه دانه ی نه بهست به سه ره وه ، عه باشی هه بو ، له قسه کردندا خیرا بوه ،
 تور ره ته بیمهت و زویش هیمن نه بوه وه ، به یی ده سه هلات زور به رچاو
 تیر بوه ، به ده ست چه وسانه وه ی ژپانه وه زور دل بریندار بوو . هه رچه نده
 زوری نه خویندبو به لام زیره که و موتالا دوست بووه ، له ناو عه شره تی
 جه باری دا مه زن بووه ، هه رچه نده مه لای لادیش بووه به لام پشته به ره نجی
 شانی خوی نه ستور بووه ، نانی وشکی بی منه تی به ره جوئی خوی نه گور ریوه -
 ته وه به نازو نیمه تی مردم . .

به لی ۱ سید فتح تابو به و پیاده که له کوشی مه بنهت و تاواری بی دا تانو
 بوی ژبانی نه ته تی پیری له شمر نه کرده وه ، پیری له وه نه کرده وه که له پاشا
 ده نگی شمره کانی نه بی به ده نگی زه نگی پیره ی بول لیدهر که له بیانیه کی
 تاریکو لیلای شه ویکی سافدا له توی پرده ی نه سیم وشه و عدا به ریشه
 سپیه که بوه ، به ده نگی یا الله وه ، به دلی رو له الله وه ده ست نه خاته سر
 بی پلکانی مه ناره که و به که یه که پیایا تا سر نه که وی بو نه وه به ده نگی
 زه ننگه کی ته لی دلی هم ناسوتیا نه له گهل پرده ی گویچکه یانا - که هه ر
 دو کیان پرده ی کهماتی نوسن دراوه به سه ریانا - بیزوینته وه و سر
 له سر سه ریانی خوه که به رز که نه وه و روبکه نه نه و عالمه که پی نه لین عالمی
 نه فکیر و بهر به ره کانی زیان ، یا نه و عالمه که دوستیک له گهل دوسته که یا
 نه چنه ژوان و ته نها پیر له بینی هه ناسه ی خویان نه بی له شتی تر نا که نه وه !! ...
 سید فتح پیری له مانه نه نه کرده وه نه نها هه ر نه وه بو له جوشی مندالیدا
 ده نگی باورده ی به رخنه کان له ده شته که دا نه هاته گوبی ، جاویشی نه برریه
 شاخ و داخه کان که تنوکی ناوی بارانی لاسمان کرد بونی به بوکی ره ننگاو
 ره نگی مانگی نیسان . میشکیشی له هه وای سافی کوساران دا بو بو به

پیشکوی کوربه خه یالیکه نه ژاکار بو نه وه له پاش « ۲۵ » سال نه و خه یاله که ساوار زاده ی چاره که پسه ده به کک بو بکو بته جوشی گه نجیه وه و وینه ی رابوردوی ده وری مندالی بداته وه دوا وه ؛ وینه ی نه و ده وره بداته وه دوا وه که خاوهن خه یال له کوشی به نازی باو کدا به ده نگی لایله ی به رخه کان نه شنایه وه و رو به روی نه و روزه نه بو وه که نه نها تاپوی کامه رانی نه بی هیچی تری لیوه دیار نه بو ا ...

به یل سبد روی کرده نه وه روزه و نه و روزه شی به سه رچو . که ونه روزه - یکه وه که نازی باو کک و ده نگی باو کک نه سپه رده ی خاک کرا ، زه مانی سه به سنی و بی پهروانی گور به وه به زنجیری چه وسانه وه ی دنیا و پابه ندی به هه لگرتنی باری به نه مری نه و خیزانه که باو کی بوی به جی هیغبو ا . ده وری فقهینه ی ، که ده وری هه نگی تازه بال کرتوه و هه ر ساته به بهزی باله جوانه که به وه نه نیشته وه به سه ر گولیکه وه گور به وه به ده وری بولبولیکه بال نه کراوی له فقهه ز کرا ده وه ، هه لگه فرری و ته لی فقهه زه که بالی نه شکینی له تاوانا به یادی روزه ی سه ر چلانیه وه ، به ده نگی زه لالی زه نگوله ی به وه نه چری بکینی و نه لهای نه و روزه نه کاته وه ا ...

سبد نه م کاره ساتانه هه مو ده وری لی دا ، تاپوی زه مانی مندالی - که له میهکیا مابو - له گه ل نازاری نه و روزه که نی که ونبو و بارساییه کی به سه ر شاییه وه بو کردپانه کاری که له سوزی ده ورنیکی به کوله وه ناشانی به شعرو به پیری وردی شعر ، به و بو نه وه هات له پیشه وه « مهلا » ی کرد به ناوی شعری و نه نجا که ونه داوی شعره وه و وه کو بولبوله که یادی ده وری رابوردوی نه کرده وه ...

مهلام ! بهم جو ره نه که و بته به هارستانی شعره وه ، که نه شکوی نه وی زورتر شیفته ی بونی ، یا نه وی زورتر له ده وری خه یال مه لادا که ررانی دیمه نی ته بیهت و نه ورنگی غرام بو وه ، به راستی نه گه ر ویستبیتی ستایشی

به رده به کی ته بیعتت بو بکا چه به هونینه وهی عبارت، چه به به رزی باسه کی
 زیانیکی سه رده ونوی داوه ته وه به و شعوره که تاره زوی له مژی بی بی ته
 جو ره گولانه هه به، وه کو له برره شمره به هار بهی دایم معجزه به دهر
 ته برری که به سوزیکه وه ته لی :

میرزام ا به وه عدهی نه وه هارانهن سه رده تایی تلپت خاتر دارانهن
 فهسل وه سل دوست سه بره رده انهن لهری لهرزانهی زه نه خ دارانهن
 زه مزه مهی بولبول، ده بده بهی گولان

نزاره ی هوزار ده روت پر چلهن
 نه نظره ی منقار تهیران سوب خیز بیزه نان نه غمه ی نه کیسای به رویز
 جریکی چه کاوس چون چه بجه رده ی عود
 مهر ده نگک چل چه نگک به بجه ی باره بود
 هو هو ی بابه قوش شه وه هه رده وه زام ده بیرنان تازه ککرده وه
 ده نگک قیرده ی قاز سوب له سه حرای سوس

مهر موزیکه ی مهشق شه هه گهای عروس
 تیپ تیپ قولنگان قه تاره ی قازان میرزام ا نا وه روژ ثاوات مه وازان
 جهره س وه شاهه نگک خوش قانونه وه
 ده نگک وه سه دای ساز سه رغه نونه وه
 قوسری وه قانون قوقوی ویشه وه مل وه تهوق زهوق وه فا ریژه وه
 قوقوشه ن وه فخرق شاخ سه رده وه
 مهر حاجی وه رای « صفا » و « سهوه » وه
 قه و اقوی قه تار قولنگک نیز بهر

کرده ن هوش و گوش « کررو بیان » کدر

فهرش فهره ح به بخش سه وزه ی قه ده م خیر

فهرر شه نه ن وه ملک سه حرای گهرمه بهر

دهی ساجهی دم دا همر گس دلی بو
 چوین بولبول هوای سهوای گولن بو
 یاخود چوین « فخرهاد » دل تهرین بو
 مهزی مهزاقی نام « شیرین » بو
 مه بو گزم سهیر سهوزه ساراو کو

دامانی نهوون دمرون داران کو
 نهو فیض فتوح نهو وه هاره وه نهو بیضای نهوار کوی دلاره وه
 مه بر سه حراو دشت سهردیارانه نالهی مورخ زار میرغوزارانه
 دوست له به هانهی دلتانی بو لاقهیده جواب « لن توانی » بو
 شهو سرگردانان سهر غازاد گزو شوانان وه « وادی این » شاد گزو
 مهر « مهلا » یی نشو شهو له ده مجرودا

نهو تیرهی تاریک سیاهی بی نور دا
 لبره دا نازکی ته بیعهی مهلا دهر ته گوی و پردهی گاوریشی خه بانی
 پیغبان مه دا که چهند به جوانی وریکو و بیکی بامی به هاری کردوهو چون
 کوچ و باری خیلانی تیدا رازاندوتهوو ؟ کردویه به وادهی سه پرانی
 دوستان و لهره ی لهرزانه ی چاوکالان و دهنگی چریکی بولبولان له پویه
 جلان و گوشه ی ره شمالان دهنگی مه دانهوه ؟ بیره به بانی روزانی مهو
 به هاره دهنگی مهل و غمهی له نجهی چروی داره کان و سوسه ی نهری شه با
 دهنگی نه کیسا و بهزی پرویزی مه بانه دواوه . . . خو قه تاره ی قزانی
 حوایی به دهنگی موزیقای مه قهوه - که روبابه کی دهنگی هو هو ی
 بابه قهوه - مه گهر مهر مهو بتوانی تیپی قولهنگان له گهر میانهوه ریز بکاو
 میان نیری بو هوای کوستانان . . . لایا دهنگی سه لای حاجیانی « سه فا » و
 « مروه » مه گاته دهنگی قو ، قوی مهو قوسری و کونره باریکانه که
 که مه ندی زیر پیلان کردوته گهردن و نهواخوانی مه کن ؟ . .

فریادهی قوه‌نگانی به‌رزه دیاران گویی فریسته پایه به‌رزه‌گانی آسمانیان
 گهر کردوه ۱. . . رایه‌خی سه‌وزی به‌زم آواهری دهشت و دهر فەررو
 جوانیه‌کی تری داوه به سارای دل‌کوشای گهرمه‌سیر . سا، لَم وه‌خته‌دا هەر
 که‌سه که‌خاوه‌ن ده و دل تهره‌هه‌نی وه‌کو بولبول شه‌یدای گولیک بی، یا
 خود وه‌کو « فەرهاد » دل به‌ئاگری عشق سوتابی و آوای هه‌وئاگره و
 مه‌زه‌نی شهرخوشی عشقی ناوی شیرینی « شیرین » بیت . . جا هه‌و که‌سه
 هه‌بی یادی سه‌یری سه‌وزه‌ی دهشت و کیو بکا و داوینی له‌به‌ر خوینی جه‌رگی
 داران - که‌له‌به‌ر هاتنی به‌هاران دهری هه‌دا - کوی بکاته‌وه . .

واته: که‌به‌هار هات دهر و دهشت هه‌بی به‌گولالای ئالو والا، دارو
 ده‌وه‌ن له‌ئاو‌خور که‌کیانه‌وه‌ئاو دهر هه‌ده‌ن که‌هه‌مانه‌هه‌مو له‌به‌ر به‌هاره،
 پیوسته‌ پیاو بجی و سه‌یریان بکاو خوی بو بینینی هه‌و دیمه‌نه‌ ئاماده‌ بکا . .

له‌فه‌یزی هاتنی هه‌و به‌هاره‌وه، له‌و دهشتی پیروزی نورانی لای یاره‌وه .
 وه‌ختی سه‌یری دهشت و دهر و سه‌ردیاران دبی . . ناله‌ی مه‌بی میرغوزاران
 ده‌نگی دبی ... دهشت و دهری به‌هار که‌به‌فه‌رشی ره‌نگاواره‌نگ وینه‌ی
 به‌هه‌شت هه‌دا ته‌وه‌ دیمه‌ن په‌رسته‌کان والی هه‌کا که‌گویا نوری پاره‌گای هه‌زه‌د
 ته‌نیا له‌وی‌دا که‌وتوته‌وه، وه‌به‌سه‌رمه‌ستی هه‌و نوره‌وه‌روی دل‌بان هه‌که‌نه
 خاوه‌ن نور که‌خویان پیه‌هان بدا ۱. . هه‌وی هه‌لی: نام بین به‌لام سه‌یری
 هه‌و دهشته‌که‌ن، هه‌و دهشته‌که‌مابه‌ی زینی به‌هاره . .

ئا‌یا. هه‌و شوینه‌وادی هه‌هه‌نه؟ یا دهشتی کورده‌و پرر له‌دیمه‌نه؟
 له‌شه‌وانی هه‌م به‌هاره‌دا به‌هوی بون و شه‌رفی گولی شه‌بو و شه‌وچرای
 هه‌م ده‌شتانه‌وه‌سه‌رگه‌ردانانی چول‌گه‌رد دبی هه‌بیننه‌وه‌و شوانان به‌دهشتی
 ئاسایش و بی‌ترس شاد هه‌بن، که‌وابو مه‌لاش بو هه‌وه‌رزگاری بی له‌گیراوی
 دهریای سه‌رلی تیک‌چون هه‌بی دانیشی له‌و تاریکایی شه‌وه‌دا بو هه‌وه‌به‌هوی

مهو گولانه ره دپی بینیته وه ... لیرمدا مهلا سرگوزده شقی موساو ده شقی
توریشمان دینیته وه پیرا ..

مهلا له بازارری غرامیاتدا ده ستیک بو گوشه ی ته بیعت دربر نه کاو
به جوره غرامیکی تازه وه دپته وه و ستایشی دوستی شیرینی نه کاو نه لی :
شیرین تانا کرد ، شیرین تانا کرد
تای توغرای تومار زیررش تانا کرد
کوکو ، کوی گلان هه نبر ولا کرد
خهرمن خهرمن میسک خوتن وه با کرد
به نجه برد پرجن جه هم جیا کرد نمخت پیشانیی به دری دو جا کرد
حاجیان دو قهوس پایه ی سه ما کرد موزان ته ور تیر توشنه ی غزا کرد
گیسوی سهراویز چون به ررزا کرد
سهز نه نوی جامه و دو گمه و قه با کرد
ساق ستون سیم تازه جه لا کرد خرده ی خرخالش خه لای بالا کرد
دهم نوکته ی مدهوش لایجزی کرد
له لوله ی گهوه ر لولوی لالا کرد
ختم چه شمی حیات کس نه نوشا کرد
چهن کس چون یوسف خهریکی چا کرد
عجبته چون تورنج کس نه بوسا کرد
گهردن سهرای صاف سه بوی سه با کرد
وهو شنوی شهوبو شهبال شلیا کرد
نه سابه ی سه مهر لموش جیا کرد
ناف وه سه تر ناف نالهم غنا کرد
هر با چون وه میسک خوتن خه تا کرد

قامت نمرز تول سهول سهوا کرد نهوسا واناوای جنت تاوا کرد
 سورین چون شیرین بانوی کسرا کرد
 رزکک نهفزای تاوو دهنگک وه سهدا کرد
 نههمز بهنجهی پای حومهی حهنا کرد
 یان وه هون سورخ جهرگک « مهلا » کرد ؟
 مهلا ستایشی یاری شیرینی نهکائلی :

زولنی نوغرایي که وه کو تومار لولی خواردبو به بهنجهی شمالي دانه
 دانهی کردهوه .. کوگا ، کوگا به بارسایی کلان عهنبهری زولنی بهخشی
 کردهوه . خهرمان خهرمان میسکی خوتهن- که زولفیه- دیسان کردی به بادا.
 بهرچهی خاوی لیک کردهوه .. ناوچهوانی وه کو مانگی جوارده بهدور
 خست .. بروهکائی کرد وه کو دو گوانی پایهی تاسمانی رومهتی .. برژانگی
 کرد بهتیری به غزا تینو .. زولنی وه کو بهررهزا تاویزان کرد ، تاویزانی
 کرد ناسهری له بهینی جل و دوگهو گهواوه دهر کرد ورژا بهسهریانا ..
 باسکی وه کو تهستونکی زیوین نواندو خرره و زرنسگی خرخالهکائی کرد
 به خهلاتی .. دهی کرد به نوکتهبهکی بی هوشی وه ها بچوکک که لهوه
 بچوکتز نه بیتهوه .. له لولهی گهوههری گهروی لوژومی ددانی رازاندهوه
 به لهعلی لیویهوه .. بههوی نهوهوهرو بالابهوهوه خهتی کرد بهکائی تاوی
 زیان ؛ وه کو چون نهوه کس نه بخواردونهوه نه میس به هوی جوانی سهرو
 بالا کهیهوه کس توشی نه بووه ! .. چون یوسف خهریکی نهوه جاله بو که تی
 کهوت گهلی کهسیش بهو جووه سهراسیمهی چالی ژیر لیوی نه بون ! ..
 چهناگهی وه کو کهبانی کس ماچ نه کردوو .. گهردن سهرای حافی کرد
 به سوراحی بی گهردی بهربای سهبا .. بهشنوی شهوبوی زوانی بای شهمال
 - که له هانو چوی زولفه کهیهوه شنهی نه هات - له سیههری بهری له شیا
 لمبوی مهکی جیا کردهوه .. ناوکی بینی ناوکی تاوهوی به عالم دا .. ههر

با په کک له هات یونی نهو ناو که کرد بوی به میسکی خه تاو خوتن ا... بالای
خوی وه کو سهولی شه بدالی کرد... که، وای کرد شوینی خوی کرد به
شوینی به هشت... سورین وه کو شیرین بانوی خوسره و پرویز خوی
نواند... بو دپقه دپقه ی مامز لای کرده وه و دهنگی بهرز کرده وه... ناخو
به نجه کافی «پی» - که سوری کرد بون- نهو خه نه بو تی کرتبون ؟ یا خوینی
سوری جهرگی مه لا بو تی خستبو ا؟ ...

نیمه که به چاو پکی وردینه وه تملشای تم شعرا نه بکین نهینه له
ره وشتی هونینمو و فیکر کرد نهو له هندی ته میر بو نه وازشی دلو از، یا
بو ستایشی دیمنی ته میچی مه لا به جوری چوه ته پاریز وه پیاو نه گوته مهر
نهو باوهره که لم جوړه کرده وانه دا نهو پیاو هره گه وانه به که پیان
هاو یفتوته تم قایمه وه . راسته نهی وای چونکه :

نو که لی شعری نرت لم دوبابه ته بهرچاو نه گو ی وپی لاشنا نهیت
به لام نهو کاره سانه که تم شعرا نهی مه لا نه بگیدین وه نهو تاسیراته که
نهانه نه بکانه سر دماخ لام وایه کم شاعری تر توانیو یانه بهم جوړه تم
به یانه بدن ؛ کم له شاعرانی تر توانیو یانه لاوا ماته بجه نه گوهه ری نهو
و شاته وه که نهو هینا ونیه و واپان له نه کا که جاری نه بن به نهی بای
هه مال دل نه نه هیننه وه ، جری نه بن به نهی رو باب پرده ی گوبی
نهو رگینه وه ، جار بکیش نه بن به نهی نهی پیاو نهو رینه وه ا ...

• • •

نیمجا نه گهر بیتو نهو ی مه لا و شعری مه لا بناسین نه لین : مه لا
خوی لینسانیکی ماتی بووه ، به غی شعری له ماته به کی ناز که وه و نهو ،
شمره کانیشی له هه مو ده وریکیا نا ریچکمی ته بیعت و خرامیان گرتوه ...
مه لا وه کو شاعر یکی بهرز بووه نو کتهزان و قسه خویش بووه ، له گهل
پیاوی گه ووه و نهو بای نو کته دا لاشنا بووه .

جاریک محمود پاشای جان به به نجا شست سواره وه له کوستان
 مه گه رریتته وه بو گرمیان نریک دیه گهی مه لا مه یته وه پیاویک
 له پیشه وه مه نیرته لای مه لا ته لی پی بلین « به نان و گانه وه میوانین ا . » .
 پیاوش دیت که چاوی به ریشی سپی مه لا ته گوی زور شهرم ته کار اسپر به گهی
 پی بلیت ، مه لا به هدر جوریت قمه گهی پی دهر ته خا . « اینجا ته میس بهم
 شعره وه لامه که مه نیرته وه بو محمود پاشا :

وه که قهوی لونن ته هلی جه باری دایم نامادهن بو میوانداری ا ...
 محمود پاشا که ته بخو یته وه زوری پی خوش ته بی و نهواز شیک زوری
 له گه لا ته کا ..

هم شاعره دیوانیکی بهرزی یه زمانی کوردی ، تورکی ، فارسی و عه ره بی
 هه به هیشتا له چاپ نه دراوه ...

سه یاقو

۱۸۰۸ - ۱۸۸۱

بویزی خوش بیژ که لهورری زملن، مه لی خه یالی سهر له ئاسمان . ئاوازی
شعری تاره له و ناوه ، پشتکو و پیشکو خه ی نه ملوه ... له ده شق به رینی
مایه شتدا نه و اخوانیکی ده نگه
زه لال ، له لاهه رده ی میسروی
که لهورردا نمونه یه کی بی ما و مال. پاله-
وانی شاعرانی ده وری خوی ، نامه
خوانی ته لارانی خه وانیی بهرز
خوی . ماشنا به هه مو پیری
شاعران ، به ئاگا له هه مو رازی
ئهد بیان ... خوش خوان و خوش
نهوا . شورش گیرری بی به روا ...
شاعری به رزی هم هوزه ملن

ناوی « یاقو - یاقوب » و کورری سید « وه یس » ه . له سال (۱۸۰۸) ی میلادی .
له دبی « قه مەشە » هاتوته دنیاوه . « قه مەشە » گوندیکه له ده شتی
« مایه شت » له بلوکه کانی کرماشان . . . خاوه نی هم داستانه به پی ئه و
ئاگاداریانه که ده ست ئید . که وتوه له بنه ماله یه کی خوینده وار و میرزای
که لهورر بووه . له سهر به برده وی خویندنی ئه و شوینه و ئه و ده وره به مندالی
خراوه ته بهر خویندن ، پایه ی خوینده واری له و جیگه دا ته نهاخو خه ریک
کردن بوه به فارسی و خهت خوشی بو ئه وه بی به میرزا . چه ند سالی که
به م جوهره خه ریک بووه ، جار جاریش بو ره و شتی میرزایه پی چوه ته کرماشان ،

هاتو جوی « کردند » و « بی ستون » یشی زور کرده ، له پاشا به میس و
فرمانی « مامهحه سن خان » گه لی جاریشی چوه ته « تارانت » . چند
جار یکیش چوه ته « قوم » و کاروانیکی « شیراز » یشی هه به .

سه رده می که گولستانی سعدی و حافظی شیرازی خویندوه هه وه سبکی زوری
که وتوته سه شعر ، هه له وه وه وه و رده و رده ده سنی داوه به شعر
وتنه وه و ته بیه تی له که لیا گونجاوه . ئینجا خی داوه ته دیوانی شاعره کانی که لهورر ،
وه کو « ثافه » ی کورری « مه اک قاسم خان » و « ئه لاس خانی » که لهورر .
له بن ده ست ئه مه شه وه به شوین شعری شیوه ی موکری شدا که رداوه و
ئا شنایه تی له که لا بوه . زوری ئاره زوله رازو نیازی چیروکی بووه ، له بهر
ئه مه هه مو ده می شعره کانی خانی قوبادی و مه لا وه له و خانی حه زی کرده .
زور تر وه ختی له باری چیروکی دا به خویندنه وه ی کتبی « خورشید و خاور ،
شیرین و فهاد ، بارام و گوله ندام و روستم و زوراو » و ئهم جورده شتانه وه
خهریک کرده بو ئه وه ده رزی شعری رواای بان لی وه رگری . له پی و
شوینی شعری غه رانی شیوه ی موکری شدا ئاوازه ی « مه لا خدری نالی » و
ئه وه همان به کی سالم - که هاو چهرخی خوی بوون - گوبی لی بووه و له سه ر
ریگه ی ئه وانیس روه بشته .

به هم جورده ئهم شاعره مان ئه که ویته کوشی شعره وه و « سه ید » ئه کا
به ناوی شعری ، هه ندی جاریش هه ر « سه ی یانو » بووه ، له میرزا به تیشدا
ده سلیکی بالای بووه ، له « ۱۸۳۱ » دا ئه بی به میرزا و شاعری تاییه تی
« مامهحه سن خان » حاکی که لهورر و تا سزدن له گه ل ئه و و شعردا بیکه وه
ئه بن ، تا له « ۱۸۸۱ » دا له ته مه نی « ۷۳ » سالیدا کوچی دوابی ئه کا و
ئه ره که ی ئه برته وه بو ئاوابی « فمه شه » و له ری ئه نیژی و خزمه کانی
میتشه له مایه شت به ده ور به ون ..

سه ی یافو پیاویکی بالا بهرز و زور ئه ستور نه بووه ، چاوه کانی که وره و

بروی پررولیک جیابون ، لونی قهله‌ی ، دوسمیلی قینی سپی نه‌نگیان
 به‌گوییچکی هه‌لچنیوه ، ریشی نوپ بووه ، خولامانه‌ی هه‌بووه ، گه‌واو
 سه‌لته‌ی ره‌شی زورتر له‌بهر کردوه له‌گه‌ل کوله‌نجدا ، ته‌پله‌ی له‌سه‌ر مه‌نا
 له‌گه‌ل مشکو و سرکه‌بی ، سوارچا‌ک و ده‌ست و نقامیکی نایابی بووه ، له
 قسه‌کردنا ده‌نگی نبر بووه : قسه‌ی ره‌وان بووه ، وشه‌ی «چنه‌و نه‌وت» ی
 زور به‌کار هیناوه ، واته : « چون مه‌بی » . له‌نوسینا زور خیراو حه‌تیک
 خوشی هه‌بووه ، هه‌مو ده‌ی قه‌له‌مدانیک زه‌ردی پی‌بووه کردویه به‌بهر
 پشتینه‌که‌یدا ، به‌قه‌له‌م قامیش مه‌بنومی ، دو‌مقه‌بایشی کردوه وه‌کو
 «فایل» کاغزو پارچه‌شمره‌تازه‌کافی - که‌مه‌یوتن - مه‌بخسته‌ناوی و له‌گه‌ل
 خوی مه‌یگیراو مه‌بخسته‌ده‌سته‌بو خچه‌یه‌که‌وه . که‌له‌دیواخان‌ی مامه
 حه‌سه‌ن خانو زین‌العابدین خانی برای مامه‌حسه‌ن خاندا دا‌مه‌نیفت به‌که‌فو
 گورریکوه‌شمره‌کافی خوی مه‌خوبنده‌وه . له‌گه‌ل مه‌وش که‌هاو دیواخان‌ی
 مه‌مانه‌بووه له‌باری گوزه‌رانداندا زور ئاماده‌نه‌بووه و له‌حالی خوی رازی
 نه‌بووه ...

سه‌ی یاقو به‌رزتر شاعریکی مه‌وده‌وره‌ی ولاتی لوررو که‌له‌وور بووه ،
 له‌شیوه‌ی شمری که‌له‌وورو موکری‌دا ماموستا بووه ، سه‌ری کیشاوه‌ته
 کاپی هه‌مو جووه و تنبیکوه ، غه‌رای ، ئایینی و ستایشی دینه‌ی ته‌بیعت .
 میمه‌له‌بهر مه‌وه هه‌مو دیوانه‌که‌یمان ده‌ست نه‌که‌وت نه‌مانتوانی له‌مه‌زیاتر وه
 له‌م چهند برره‌شمره‌ی که‌لیره‌دا مه‌بنوسین زیاتر بنوسین له‌گه‌ل مه‌وش
 « مننی غونه‌ی خه‌رواریکه » ...

سه‌ی یاقو له‌بهر مه‌وه دهلوازه‌کی به‌ته‌واوی کاری کردوته هه‌مو
 ره‌گ و شاده‌ماریکی دینی بامی گیروده‌بی خو‌بو خوشه‌ویستیه‌کی مه‌وه له
 دل‌با و ستایشی به‌م شمرانه‌مه‌کا و ته‌لی:

شوری وه سهرم گوتنگه لهی مهستی چاوه
هیچ جیگه نه نیشم مه گهر لهی بهی که شراره
گونات وه که مانگ و دوزولفت وه که عهقره و
هر چهن که قه مهر گیره له عهقره و، چه وشم کازه کراوه
هور دله باعث تاوو تهوه گریان
مه علومه که تاگر مه به به جوشهش تاوه
مهی خال و خه ته دلبره ؟ یا لایل و نه هاره ؟
یا هور ره شه پرده کچه روی چه تاوه ؟
چامان نگارم وه سوپاوه موژه ماچان
کهی له شکر خیون ریژمه به وهخت چه پاوه ؟
ئوشن که غزالان چهرنی شوره زه مینه
بهس تاھوی من رایچه که لهی دیده رماوه ؟
دلبر له غمت « سهید » پیچاره سهره شه و
خیون ریژ به لهی دیده چه تا سو بچ ده ماوه
سهید ! وه کلام ! غهیر له خهت مه بروی دلبر
مه یلم نه وه مزگت ، نه وه میراو و کتاوه
واته : شوربکی وام کهوتوته سفر له مهستی بهم چاوانه . هیچ شو بلیک
نه نیایا دانیشم ته نهی و جیگه به نهی که وینهی چاوی یاری تیدا کشراره و
تهوی تیدا هه به . کولت هه وه کو مانگ و هه دوزولفه کانت هه وه کو
دو بشک - له وه دا کلار بو نه ته وه - .. هر چهنه که مانگی رومه نت گیری
خواردوه به ده ست دماره که لی زولفته وه به لام بلم چی ئیشه و کراوه و
وا هاتوه .. شورشی دله به نه موی ته وه که بارانی فرمیسی گریانه کم به
تاو و به گهری ههرژی .. نه به شتیکی راسته که تاگر هوی کولان و
جوشی تاوه ، مه گهر تاگری عهشی نو نهی فرمیسم بهم جوړه ناررژیته

خواره ده . . هم خال و خه ته که بر چاوم نه گوی ایایا همه دلبهرمه ؟ یا
 شه و ورژده ؟ . . یا خود هوری ره شه و پهرده ی کیشاوده ته سهر رومه تی
 وه سکو هه تاویا ؟ . . چاره کافی یارم به له شکری برژانگک تهلی : . . نه
 له شکری خوین ریژ همه گهی وهختی تالانه ؟ . . ته لین ئاسکه کان به سهر
 زهوی و دهشت و دهردا نه سورینه وه و نهوای شوری سهرمهستی بلو
 نه که نه وه . . نه کهر وایه هم ئاسکه ی من چون ههر له دیده ی مندا که وتوه و
 بو هیچ لایه کی تر فارروا ؟ . . دلبهرم ا سهریدی بیچاره له غم تا ههر له
 نیواره وه . . خوین له چاوی نه درژیت هه تا پاش به یان و ده مه ده ی
 نیوهرروا . . سهرید ا سوینم به که لام - قرآن - بیت بیجکه له خهت و خالی
 دلبهر . . مه یلم نه له مز که ونه بو نوژده ته عات ، نه له میراوی که ونه ره ، وه نه
 به کتیبی محاسبه . هه مو شعور بکم لای تو به ا ...

ئیمه ناتوانین بلین هم شعرا نه له و پهری به رزیه وهن چونکه ره خنه یان
 لی نه گیریت ، نه ماشا نه که ی له شعری دوه مه ما که نه لیت : « گونات وه که
 مانگک » گونا نا شو به بیری به مانگک ، گونا به کک که سوربی و مانگیک
 که سپی بی - با ههر دو کیشان جوان بن - له گهل نه وهش ناتوانری وه کو
 به کیان لی مگری . به لکو رومهت نه کری به مانگک که گونا کهشی تیدا به ،
 گونا نه بی بگری به عشیقی سور و ئال ... دیسان له شعری چواره ما ئایا
 مه به سنی به خال و خهت چیه ؟ . نه کهر مه به سنی رومهت و زوافیه تی به لی
 هه مو نه شبسی شعره که دروسته به لام نه مهش نه بیسراوه که خال و خهت
 رومهت و زواف بیت ، نه و خال ، خاله خهت چیه ۱؟ . نه کهر بلین خهت
 رومهت نه . هم رومهت نه له شعره که ا بو به کورده ی روژ و بو به هه تاو بو نه وه
 خال - که شه به ، یا ههری ره شه - داپوشی ۱ . ده ی نه و خاله نه بی چه
 خالیبک بی که هه مو رومهتی داپوشی ۱؟ . نه کهر خالیبک نه مه بی که هه مو
 رومهت داپوشی نه مه نابی ناو به رینه خال ، به لکو نه بی بلین ساجیکی ره شی

خستوته سهر رومنه تی و هه موی دا پو شپوه ... نه گهر بلین نه آ، با خهت
زولف بی و « خال » رومنه تی، دیاره همه بهولانه وه خرابتر و
نارریکتره . نه وه شمان له بیر نه چی که له شعری هه شته میشدا « خهت » ی
کردوه به بروا ...

له گهل همه شدا هم شعرا نه وه نه بی له پایه ی سه ی یاقو کهم بکه نه وه یا
پیاو بجه نه شکوه له شاعر به تی سه ی یاقو هم شعرا نه نه وه بو نیمه دهر نه خهت
چه بهرده به که له وه دهره دا به شعر شاعره کانی به شی مو کری دا کشراره هه
نه وه بهرده به به که به سه ی یرو به ده زوی شاعره کانی که لهر ریشدا کشراره ،
چه هه واو دیمه نیک نه مانی بی که یاندوه هه نه وه هه واو دیمه نه بو نه تلی
طافه ی نه وانیشی بزواندونه وه . هه وه ها نه بو نیمه دهر نه خهت که
نه مانه له هه سوچیکی کورده وار به وه بو بیت نه شه گه یان با له به که دور
بو بیت یرو با وه در یان بیکه وه به سراه و به روانه ی به که نوم بوون . جا
نه مومه خال و خهت بو بیت، یا دیمه ن و به بکه بو بیت، یا یرو هوشیکی تر .

دیسان سه ی یاقو له باسی باده ی مه ی نوشی و به به ده کانی زا هد و منبه ر-
نفینه کانا وینه به کی تر به جور یکی تر دینیه نه ناوه وه و نه وه به ده ی پیشوه
دا نه داته وه و نه لی :

خانه به که وه و سهوت وه و قه تاره و عه نه بهر وه و تاوازه ده ای تاره وه
نه گهر بوینی ، بشنه وه ی وه گوش حه قه پرستی ویت مه گی فه راموش
نو هه های له قه روزه و نمازات منیش هام له قه گه من درازات
نو هه های له ویر مه حراب و مه نه بهر

من هه هام له ویر زولف بو عه نه بهر
رای رو باو نه نه بیر گرتی له پیش باوه نو کورگی، های له جهله میشا
هه به که نامه مان بکه ریم وه دهس نیکی و به دیمان نهوت موشه خهس

ټپو سا لهو دنیا خودا شاهدمن . حق وه (سهی یاقو) یا وه زاهدمن ؟
 واته : « خانه به گک » - که گورانی بیژیکی که لورر بووه به ده نگی
 خوشی لارازی « قه تار و نه لاده یسی » یه وه . « عه نهر » یس دیسان
 ده ننگ خوش و تارچه کی که لورر بووه ، ټپو یس به ده ننگ و لارازه وه یا
 نی جریکین . . . ټپو کهر تو پیتو به چاوی خوت ټم به زمه بینی و به گوبی
 خوت گوبت لی بی . . . حقه پرستی خوت له فیکر ټپچته وه . تو ساتیکه
 له لای ټمانه دانه نیشته وی ، دانه نیشته وی تا گوبی بده پته ده نگی ناله ی هه راو
 زه نای ټمانه ا . . . نو هه راو ټت له فیکری ر ژوو نویژه وه . . منیش هه راو
 وام له فیکری که منی ټپچته وه - که خاوه نی زوانی دریزن - . . نو هه راو
 هایت له بیر کرده وه له محراب و مشهر . . منیش هه راو له پیری زوانی بون
 هه نهر دام . . تو ریگهی زبوی و هه نجیره گت گرنوه - ټپه به ندیکه
 پیشینانی ولاتی که لورره ټلین : « رووا ده می وه دار ټپچیر ټلره می ټوشیت
 خراوه » واته : « ریوی ده می نا گاته دار هه نجیره ټلی خراپه » . جا ټپه یس ټلی
 تو ده ردی ټپو ریوی ټت لی هانوه . . بابه ا نو خوت کرده به کورگک و
 چوبته پیستی به رانه وه ، به م جوړه شتانه ری له م مردم تیک ټپه دیت . .
 من و تو هه ریبه که نامه ی خومان بگرین به ده سته وه . . ټپو وه خته چاکی و
 خراپان دهر ټپه گوی . . ټپو وه خته لهو دنیا خوا خوی ټپزانی . . حق
 به لای سهی یاقو دابه یا به لای زاهددا ...

سهی یاقو له م شعرانه دا خوی فزیک سکر دوتوه لهو که سانه که له
 ټپه ننگ و به زمدا مهی گیرن ، بهو بوته وه ده ست ټپه کانه بهر بهر کانی
 کردنی ټپو که سانه که خویانیان به باده به کی تره وه خه ربیک کرده . ټلی
 من هه مو هستیک که و توتو که گوهی چاوی زولف لولانه وه ا . له پاشا
 ټپه کوبته عالمیک تره وه وه کو عالمی فله سه وه تصوف . . رو ټپه کانه ټپو
 که سانه که له زیر پرده ی ټپیندا مردم هه لسه خه ټپین و خویان سهر

نه خمن . هلی هم ریگه به که من گرتومه همه باختره چونکه نه گهر زیانی
 بی هر بو خومه ، بهلام نهو ریگه ی تو گرتونه چاو بهسته خواناسی
 راسته قینه بهو جوړه نای، تو خوینی مردم نه مژی، من بونی مردم نه کم .
 که و ابو سه ی یاقو چوښ شاعر یکی غرامی بو هر وه ها نه فسیه نیکی
 نه لسه فی تیکلاو به تصوفیشی هه بو . وا دیاره له ژبانا زورتر هم دو
 ریگه به گرتوه .

«سه ی یاقو» هم برره شعره یدا زورتر شیوه ی «گاوه رو» ی گرتوه .
 همه نیشانه به بو نهوه که ناشتای گهلی شیوه ی کوردی بوو له هه مویانا
 مه پدانداری کردوه .

هم شاعره زیاتر له بیست هزار شعر ی له شویڼ به جی ماوه ، بهلام تا
 چوار هزار یکی لی کو کراوه نهوه و بوی کراوه به دیوانیک نهوانیتری
 بهری تیاچوه . هم دیوانهش هر وا به ده سخته نی ماوه نهوه و تا لیسته
 له چاپ نه درواوه و له لای خزمه کانیه نی .

کوردی

۱۸۰۹ - ۱۸۴۹

صوئاوی سارای ره شیو خان به دهست عشقهوه ، کوزراوی ئالای بالا
نه مامان له سهر مه عشقهوه . تافه گولی محمود به کی صاحبقران ، کوردی ناوو
کوردی گیان و کوردی زمان . له کورری باده فروشانی سوزو گودازدا
کهمر بهسته ، له پولي مهی نوشانی فسه و بارو به لاغه ندا سهر دهسته .
ره نجی که ، داوه ، دوا به پیتاوی چاوی کال ، سهودا بووه به خهتی سهوزی
کورریکی چوارده سال . لهم سوزموه بووه که سهره نجای میشه کی ،
کهوتوته مالهی ئهرواحهوه نه بماره میشه کی . لهم سوزموه بووه که نه فیروتهوه
کاربزی شعری بهرزی ، لافاوی کهوته ئیران « قالانی » بهتی له رزی .
کهوابو « کوردی » هم شاعریکی کوردی بووه ، هم غهرا میکی کوردی
بووه ، هم دهرو میکی راسته قینهی کوردی بووه .

هم شاعره غهرا می بهرزه ناوی « مصطفی » و کورری محمود به کی
کورری احمد به کی صاحبقران و ئاموزای ئهروه همان به کی ساله بئه مالهی
صاحبقران بی شک ، بی شک کی شاعران بووه بویه احمد به کی فتاح به گیشیان
تیدا ههلا کهوتونهوه . له سالی (۱۸۰۹) ی میلادی له شاری سوله بانی
هاتوته دنیاوه . ههر له سوله بانی خراوته بهر خویندن و له پاشا ههندی
خویندن علوی ئیسلامیشی له حوجره ی نهقیان خویندوه . که هم شاگرد
بووه سالم خهلفه بووه ، که هم سوخته بووه سالم مستعد بووه .

ههر چه نده بئه مالهی صاحبقران ئاوه دان بووه به چاندنی تووی شمر دانان
به لام لهوهی به تایبتهی بونی به سهر چاوهی ئیلهای شعر له کوردی دا ،

نوجوان ، مهربو گلستان ، شیرین دهقان و نوکته‌دان
 تورک رهفتار و پیری روخسارو کا کولداره کم
 قادر ناو بوه له سوله‌یانی که به ختی سه‌وزی سه‌ریوی ، به کا کول و
 خولامانه‌ی سه‌ر شانی سوزی هه‌شقی سوتینه‌ری خستوته کوردی به‌وه ...
 هم کورده کاریکی زوری کرده‌ته سه‌ر زبانی مصطفی به‌گه ، ته‌نانت له‌لین
 له‌ئاخر هه‌ناسه‌یا به‌ئاگری هه‌شق سوتاره و پرورزی چوه به‌ئاسمانا ...
 کوردی جاریک ته‌بی که « قه‌له‌ » ی چوه بو « سه‌ » ته‌میش ده‌سنبه‌جی
 سوله‌یانی به‌جی دبی و ته‌جی به‌شوینا . که‌لیک له‌سه‌ندا ته‌سوریت‌هوه ،
 پی له‌لین ته‌وه‌ی تو ته‌وه‌ی هیشتا ته‌ماتره ، میرو و سه‌بی ته‌گانه‌جی ،
 ته‌جی به‌پیربه‌وه ده‌شتی « سه‌رو‌ی » لی ته‌گری ، که‌کوبی له‌ده‌نگی زه‌نگی
 کاروانه که‌ته‌بی ده‌ست ته‌کا به‌وتی برده‌شعره به‌سوزده‌کی و سه‌ره‌تای به‌م
 شعره ته‌کاته‌وه ته‌لی :

سه‌دای کاروانی فرقه‌ت دی ، له‌لین سه‌ر قه‌له‌جی یاره

زورده‌ی پیشه‌نگی محنت دی ، ده‌لین کالای غه‌مباره‌ا

کوردی ته‌دیبکی پایه‌به‌رزو شاعریکی شعر ره‌وان بووه ، سوزی (قاله)
 وای لی کردوه له‌وانه‌به‌کم که‌س له‌غرامیاتدا ده‌ستی ته‌وی بوی . کردوه‌ی
 تور که‌کان له‌سوله‌یانی دا‌گه‌لی جار بوه به‌هوی دزیره‌نجانندی کوردی و
 ته‌واسانه‌وه‌ی له‌سوله‌یانی و بارکردنی بوولانی ایران . له‌کوردوستانی ایراندا
 خزمه‌کانی سالم خرمی ته‌ه‌بش بوون . چونی بو ایران ده‌کو چون جه‌وری
 تورکان پی کردوه سه‌ر وه‌ما هاتوچو کردنی قالمش بووه‌بو سه‌نه و له‌بن
 ده‌ست ته‌مه‌شه‌وه دیده‌نی کردنی بووه له‌خزمه‌کانی . له‌ایراندا زورتر وه‌ختی
 له‌گه‌ل ته‌ربانی قه‌لهم وشعردا رابواردوه ، له‌گه‌ل دیوانی شاعره‌کانی
 هه‌جه‌مدا سه‌ودا سه‌ربه‌کی چاکی بووه به‌بونه‌وه ناوبانگیکی به‌رزی له‌ایراندا
 هه‌به ، به‌قاییه‌نی له‌سه‌ندا گه‌لی وه‌ختی رابواردوه و گه‌لی شمیری جوانی له‌

شومین به جی ملوّه . له تاران ماموستای شازاده کانی شای شیران به بی وه له
به کم کاروانیا به بی به نه ندای « نه نه مونی نه دبان » یس له تاران . له گیل
« قاتانی (۱) » شاعری به ناو بانگی شیراندا داستانیکی سهیر و شهره شمیریکی
زوریان له به پیدا بووه و له ناخردا بورری قاتانی داوه . گویا نه لین له سر
روئی نانی (شا) له سر حموزیکه دانه نیفن و نه گونه . شاعره بووه ، قاله له پشت
کوردی بووه و هستاوه وینه کی له نا . حموزه کدا دیار بووه و نه پسته . هوی
میلهرای کوردی ، قاتانی ههست به مه نه کا به دار دهسته کی حموزه که نه شله .
قینی و وینه که تیک نه جی ا . کوردی هه گرینی نادانی و بوی هه که سی به
به نه نه دله ته پیل بهیری قاتانی - که که چهل بووه - و نه لی : « لای نیمه که
مانک گیرا له مس و نه نه که نه دهن ا . » قاتانی به مه زور تورره نه بی و جنبو
به « سنی » نه دله و نه بووه شهره گیان سهیر نه کی شسته لای نه ده که به جهی
به که بگرن ، نه و نه خسته شاکا له کوردی نه کا که وازی لی بینی .
هه ره و ها نه فسانه ی سهیر بهرام بهر به کوردی نه گیر نه بووه ؛ ده کو نه وه
نه لین پیاله ی زه مری خوار دوته ووه و پی نه بر دوه و له پاشا به تاگری عشق
موناوه . کوردی بیجکه له کاروانه زوره کانی شیرانی نه لین جوته « شام » و
دو جاریعی جوته یاریس و نه نانهت سه فاره قی فدره نه شی هه به .

شاعره کانی کورد به چاو یکی به زه ووه سهیری کوردی یان کردوه ؛ وه کو
نه وه بامی شاعره کانی پیسوی کورد له شیخ رهزای قاله بانی نه پرسن ،
نه ویس نه لی « نه گو هه » به اتنا به ووه دنیا ، روزی جاریکه دیده نیم لی

(۱) قاتانی ناوی میرزا حبیب بروه و خه لکی خوراسان بووه ، له ده وری
فه نحه لی شا ، تا ده وری ناصر الدین شای قاجار زیاده . بدیع الزمانی خوراسانی
له کتیه گیاه « منتخبات نه دییات ایران » نه لی قاتانی له « ۱۲۷۰ هـ »
قه مری مردوه .

نه کردن بهلام له کوردی روزی پیش جار . . طبعی قادری کو بی که بلخی
کوردی نه کا نهلی :

شه سهواری بهلاغتی کوردان به که تازی فصاحتی بابان
مصطفی به نخلی کوردی غزه لی کرده بهربنی کوردی
کوردی زملز و نهده بیانی فارسی چاک زانیوه ، له عهره بی ونور کیشدا
دهستی بووه . له بهر دور گهوتنهوهی له کا کوله کانی قاله زور جار ناوی
شمیری له دیاری بیگانه دا گردوه به « هجری » وه کو نهلی :

ناکهی ئاخیر حهسرهنی کا کوله گت په نهان بکهم ؟
« هجری » ئاشوفته دل و کا کول بهرهستی کار به ا .

دیسان نهلی :

ئومیدی وه صل و دیداری نه ما « هجری » نه میستا که
همیشه انتظاری نامه ی به یکت و سه لامیکه .

کوردی پیاویکی بالا بهرزو که له گت ، سور و سپی ، موره شو چاو
گه و ره و به هیکل بووه . زور گویی به جل و بهرگی جوان نه داوه بهلام
زمانی زور خوش بووه . له پاش چه ند جار هاتو جو کردن بو تاران ئاخیر
جار که نه گهر ریته وه بو سوله بیانی له بهر نه وه شه پدای عه شقیکی راسته قینه
کاری تی کرد بو نه فسی پی نه نه گهیرا نه و نه هر که بهری بهریوه ، له بهر نه وه به
نه خوشیه کی نه فسی له سالی « ۱۸۴۹ » ی میلادی له نه مانی « ۴۰ » سالی دا
گیانه پاکه کی دابه دهست نه و عه شقه وه و له شه که شی سپارد به دار نه -
خهوانه کانی گردی سه یوان بو نه مانی عشق ا . دور نیه میستش له دهرونی
کوره بهکی به جو شه وه دهنگی سوزی (یا قادر) له گور ره که یه وه بیته ده ره وه ا
نه گهر نیمه بانه وهی له شمیری کوردی بکولینه وه له پیش هه مو عتیکدا
نه لین : کوردی شاعریکی فیزی و شمیره کانی وه کو ئاو خوار د نه وه و ابون
بوی ، وه زور تر نه فسانه ی له سهر غرام و غزه لیات بر راند نه وه .

همانهشی هیناوه خستونیه ته ناو گولدا ئیکی وشموه بو شهوه که پیاو گویی لی بو
هم دلی به بونی گولی مه عنا بگه شیتوه ، هم جاری به دیمانی گولدا نی وشه
رون بیتوه ...

کوردی که له به ههشتی زه مانی مندالی دهره چی و نه که ویته ناو دهشتی
به سالی دنیاوه ، له بانی شهوه که دهر و زوری تانی زیان بپشکنی بو شهوه که لهو
دهشته دا کوشکیک دروست بکا و به دلنیا نی تیا دا بپیشی که چی به
پینچه وانیه شهوه که ویته ناو دهر یا ئیکی بی به شهوه و به ههر لایه گدا شان و
قول شه کونی ته مشا نه کا ههر له شوینه کی خویدا به ا . بی نه لین : بوج
وا به و وا نه کی ؟ نه لی :

مه گن مه نهم که سه رگهردان و ويلم به دهست عه شقه زه مانی اختیارم ا
بی نه لین بازارری عه شق بازارریکی به سامه ، پیار که چوه ناویه وه ههر
شیکی بی بی نه بدور رینی و ناویشی نه زرنگی ا . نه ویشی نه لی :

من که رسوا بوم و نه پیل عاشقیم لیدا ئیتر

کوردی هیچ بهروای دل و ئیمان و مانی دین نه ا

که ئیکی له گه له کولنه ره و بی نه لین : هه مو عومری خوت به خوار رای
دورراند . ئاخیر تو شه عه شقت له سه رچیه و بوجیه ا ؟ ... نه لی : راسته ؛

هه مو عومرم به ضایع چو له ریگی عه شقدا چو نه که

گرفتار و نه سیری داوی عه شق طفل فامیکم

که بویان دهر نه کهوی شهوه به چگه بچکوله یکی بی ناوه ، وا ئا گری له
هومری بهرداوه ، لی نه پرسن ؛ باشه ا له چه بنه ماله که ؟ . نه و بنه ماله به له
کوی به ؟ . چی له بهر نه کا ؟ . خو و ره وشتی چو نه ؟ . چون کورریکو
ناوی چیه ؟ ... که شه مای گویی لی نه بی دلی نه که شیتوه و هوشیکی به
بهرا دیتوه و زمانی نه که ریتوه و نه لی :

گهر ده پرسن مه نزل و سکل و لباس و تاقه‌ی
مالیان نه‌زد بیک به بهندی خانه و و عاشی نه‌حان^(۱)

نه‌مهره ، لاغرتنه ، بالا میانه ، کج کولاه
سوخته سه بزه ، مه‌تین تاله ، چاو خومار نه‌برو گمان
ماقلو داناو مؤدهب ، وه‌حقرو مه‌غرورو عه‌جورلو
که ده‌لی سندان به‌ماشق ، که ده‌لی چاویم قوبان
زود خیزه نوند ره‌وته ، مه‌سته‌دایم چاو به‌خو
گاه به‌دخو زالمه ، که مه‌فقه شیرین زبان
ساء له‌هر کوی که‌مه‌ست کرد سؤالی لی بکه
رازی به‌نهانی سراسر یوت ده‌کا نه‌لبت عه‌یان

ره‌هره‌وت قادری بو اعطای جوابی مه‌سته‌لوت

وه‌رنه « کوردی » ناتوانی حالی خوی بونکا به‌یان

نه‌ماشا نه‌کوی لیره‌دا شورشی عه‌شتی کوردیکی نه‌وره‌می چاو خوماری
سوخته تال بووه به‌سهرچاوه‌ی لیلای شیری کوردی به‌مه‌و کوردیه که‌له‌و
ده‌ربای بی به‌به‌دا نه‌کان نه‌دا و کچی مه‌و مه‌مو هوشیکی لی سه‌ندوه ...
به‌لام تیاا تم عه‌شق به‌رامبه‌ر به‌و کورره عه‌شقیکی دیمین به‌رسق بوه ، یا
سه‌ودا به‌کی هه‌ره‌س رانی ۲۲ . تیاا مه‌و که‌سانه که‌له‌گوشی نه‌شکونی خوا
به‌رستی ، یا له‌دوکانی بازاری عه‌شق به‌رسلیدا به‌رمال و که‌لپوسقیان راخستوه

(۱) به‌ندیخانه له‌گه‌ل سهرادا له‌بناکانی سلجانی مه‌ولا آغا بزوه ، هه‌وزیکی
که‌وره له‌هه‌وشی به‌ندیخانه که‌بووه ، شوینه‌کوی که‌تیره‌ پشت تم سهرای
لیسته‌ی سوله‌یمانیه‌وه نزدیک به‌منه‌گوتی بن ته‌بق - که‌لهم تاخره‌دا منه‌گوتی
مه‌لا فتح الامیان بی نه‌وه‌ت . تاشه‌کش که‌وتیره‌ پشت منه‌گوتنه‌کوره به‌لای
پیرمه سوره‌وه .

چی ئەلین بەرامبەر بەم کارەساتە ی کوردی و بەرامبەر بەم شورشە کە
کوردی بە ئاشکرا خستوبە تە ناوە وە ؟ ؟ ..

بە ی گومانی تیدا نە کە کاکولی لە خەنە گیراو و چاوی مەستی بە دەستی
کردگار جوان کراوی قادراغا بوە بە و هیزە گەبی ئەلین « ئایر » و گەلی
گەلی لە هەوا ناز کترە و خوی داو بە سەر هەموو دژرە - گەردیکی - مصطفی
بە گدا ۱ . ئەوی لە تاوا کە گریاو فرەیسکی خوینە گەلی لە سەر زەوی و لە
هەواوە ، نەخشە ی و شە ی عەشقی کیشاو و ناوی قادری هیناو ۱ . ئەوە نەدە
هەبە ئە گەر پیتو ئیمە نەفسی عەشق ، نەفسی عاشق ، نەفسی مەعشوق بچە یزە
بەر ئەوە مە کینە بە کە خوشتی لە ئالتون پی جیا ئە کریتە وە بومان دەر ئە کوی کە
عەشقی « کوردی » بەرامبەر بە « قالە » عەشقیکی داوین پاکی بوە ، عەشقیکی
خوا ناسی و فەلسە فە بوە . عەشقیک نە بوە کە کورریک دلی لە کورریک
چو پیت ، یا ئەو عەشقە نە بوە کە کورریک دلی لە کچیک چو پیت ، بە لکو
عەشقی راستە قینە - ئە گەر بوییت - تە نە ئەو عەشقە بوە کە کوردی بەرامبەر بە
قادراغا نوشی بوو ، چونکە ئەو کە عاشق بوە بە قالە بو ئەوە نە بوو کە لە بەر
مانگە عەویکی چوار دە دا لە سای گەردنی قالدەدا شەرابی سەر خوشی
بچواتە وە بو ئەوە بە گزینی کەو دەستیک بو قالە درێژ بکا ۱ . بی گومان
ئە گەر ئەم عەشقە بوایە نە پشە توانی بلیت :

شە هیدی عەشقم و مە مشون و کفتم بو مە گن یاران

گەواهی حەشرە بو دە عوای شە هادەت بەرگی خوینیم !

بە لکو عاشق بوە بە و دیمە نە کە عە کسی جوانی کردگار بوە و لە ئاوی نە ی
سەر و بالای قالدەدا دەر کەوتو تە و ۱ . عاشق بوە بە و جەمالە کە توزیک بوە
لە پرتەوی جەمالی بارە گای ئەو خوابە کە بە دەستیک نەینی گولی ئە ندای
قالە ی دروست کردو و کردو یە بە نمونە یە کە بو دەر کەوتنی ئەو گەورە پی و
دە سە لانە کە بە هەزاران هەزار ئایاتی کەوتنی و غەیرە کەوتنی هەبە ، قالە

ته‌ن‌ها ی‌کی‌کی‌انه و سوزی « کوردی » ش ته‌ن‌ها ی‌کی‌ک ا ..

دیس‌ان نیش‌انه ی‌ک‌تر بوو نه‌وه ، که عشقی کوردی به‌رام‌به‌به‌قاله عه‌ش‌یکی راسته‌فینه‌و داوین پاکی بوو نه‌وه به‌لام‌که منطقیه‌به‌که ، لام وابه‌ه‌مو‌گ‌س وه‌ری نه‌گری :

ه‌ر ش‌یکی مادی یا مه‌نه‌وی له‌م گیتبه‌دا که نو بیگری به‌لانی که مه‌وه بیویسته وه‌کو به‌ردی ئا‌گر دان سه‌کوچکی بی ؛ به‌که‌م داوا‌گر ، دوهم داوا‌ک‌راو ، سیهم مه‌رام . وه‌ه‌ر به‌که له‌مانه نه‌بی له‌وانه بن که له‌شانیا‌نا بی نه‌و نیش‌هی خویان به‌رن به‌ریوه . . نو دلت له‌میوه به‌که نه‌جیت ، نه‌وا نوو میوه که ه‌ر دوکتان هه‌بوون ، مه‌رامه‌کش - شکاندنی ئاره‌زوی نه‌و میوه به‌به - دیاره نه‌بیت ؛ چونکه ه‌م تو له‌وانه‌یت که میوه بخویت ، ه‌م میوه له‌وانه‌یه که بخوریت . که نه‌م دوه هه‌بو سیهمینه‌که به‌ناچاری نه‌بیت . به‌لام نه‌گر دلت له‌به‌ردی‌ک چو - بو خواردن - نه‌مه‌ریک نا‌که‌وی ؛ چونکه نه‌تو له‌وانه‌یت به‌رد بخویت ، نه‌به‌ردی‌ی له‌وانه‌یه بخوریت بو نه‌هیش‌تی ئاره‌زوی برسی‌تی . وغان نه‌وا ه‌ر هات و کرده زوره‌ملی به‌رده‌گت خوارد ممکن نابی جاری‌کی‌تر بتوانی ئاره‌زوی به‌رد خواردن بکه‌ته‌وه ...

دل لی‌چونه‌کی مصطفی به‌گیفی له‌قاله ه‌ر نه‌م بابه‌ته‌به ؛ مصطفی به‌گت نه‌توانی دلی له‌قاله بجیت ، قاله‌ش له‌وانه‌به که مصطفی به‌گت دلی لی‌بجیت به‌لام نه‌گر مه‌به‌ست له‌دل لی‌چونه که نیش‌ی خراپه بیت نه‌مه‌یان ری‌ک نا‌که‌ویت ، چونکه س‌روشتی قاله بو مصطفی به‌گت بو نه‌وه دروست نه‌ک‌راوه . راسته نه‌مه نه‌بیت ؛ که کورری‌ک دلی له‌کورری‌ک بجی بو نیش‌ی خراپه‌و داوین پی‌سی ، ه‌ر که کردی نه‌بریت‌ه‌وه ، نه‌گر هینه‌کی مصطفی به‌گیفی بو نه‌وه بویه جاری بی‌جکه له‌وه که له‌ملوه‌ی بیست سال‌دا ه‌ر نه‌توانی بو ئاره‌زوه بگا ، نه‌م سوزه نه‌وه‌نده نه‌مه‌بایه‌وه که کوردی بخاته نه‌و ماله‌ی

مهرواحوه به جورې تيايا ون بې که نادرې قادری خاوهن جيهان به تاوې
قادری چاو جوان بښته مهبدانه رو بلی :

عبث کوردی ا مهلا مک دین ده پرسن مذهب و دینت

که فادر خوی ده زانی من له سر کام مذهب و دینم ا

پرسبار گردنی فریسته له پاش سردن و له گوردا نه بې ، مه مهش ټینکار
نا کړی که کوردی همه ی زانیوه چونکه ټلی « دین » . هه روه ها ، نه
کوردی و نه غه پری کوردی مه و یان پر گړې نه که وتوه که له ده وری ژانده
فریسته بیت و پرسبار بکات . که و ابو فادری چاو جوان مه و ده سه لانه ی نیه
که دو فریسته له پاش سردنی کوردی بنیری بو پرسبار کردن ، به لسکو ټلی
قادری خاوهن جيهان - که دروستی کردوم - خوی مه زانی که من له سر چه
ریگه به کم غیر هم پرسباره چیه ټپکا ۱۲ ... جا ایا عه شقیکی هه وده سرانی و
تاره زو پرستی مه توانی بگانه مه و پایه به که کوردی بخاته کوردی مه و
نه له مه و تصوفه وه که هزارانی وه کو « ممری و خیام و منصور » تيايا
مه ی گیر بوون ۱۲ ...

ټیمه لبردها بومان دهر کهوت که (کوردی) بو به عاشقیکی لاهونی ،
نه لی عاتفه ی هیچ شتیک ناپزوینته وه ته نها مه و به یکره نه بی که له نیگاری
(قاله) دابوه به تاوینه ی جيهان غای کوردی ا . جا له بهر مه وده خوی له بهر
هه ر ته و نیکا ، که دانی ټې یا (تان) ه کی ، یا (پو) ه کی عه شق بی ...
کوردی دهرده دلیکی خوی له گهل باره که بدا باس مه کا ټلی :

چیشتم مه سروژده ری مارو روحی شبرېنم نه هات

زه خی کونم هاته زان و مه رهمی برېنم نه هات

من غم خواردر غم پیش خوینی جگه ری خوارده وه

بویه گریام چوند به چوند فرمیسی خوینیم نه هات

ټلی : دورې یاری شبرېنم بوم بو به زه هرو خوارده وه .. هیچ

هزه ییکی پیامانه هاتهوه که بیت و نه بهی نهو زه هره بخومهوه .. زور ده میکه
من به داوی نهوهوه گرفتارو بریندارم .. نهو برینه کونهیم - که دور
کهوتنهوهی جاری پیشوی نهوه - هاتهوه سوی و نهات بو نهوه نهو هاتنهیم
بو پی به مهلم .. من له داخی دور به کئی دهستم کرد به غم خواردن و
نهو یست بگریم و فرمیسی خوینین هله بزم .. بهلام له بهر نهوه که غه میخی
وه کو « زهرو » خوینی جگه ری خوارد بوم هه چهندم کرد دلوه خو بلیکم
چنگ ته کهوت بو نهوه بیکم به فرمیسهک ۱۱ ..

که کس توانیو بهی بهم جوړه ماسی خوی و غم و یاری بکا وه کو
کوردی کرد بهی . له پاغا له پیلته سر نهوه نهی :

گوی سهرم چهو گانی میهنهت دایه بهر خوی رابفراند
المجب بو ، شهسهواری خانهی زیم نهات ۱۲ .

لبره دا بهرانی کوردی وه ستایهتی به کار میناوه ، به کم لهوه دا : گویا سهرو
کهلهی - که شوینی میسهک و نه فکیر بهی - له بهر نه هاتی یاری و هه تیکه
چوهو بهی کهوتوه وه سکو توپی بو شی جلیقینی لی هاتوه که کوچانی میش و
مازار به هه مو لایه کدا هه لیسه فر دینی و هه لیسه سوز دینی . نهی نهه زور
سه بر بو ، من نههم به سهرات و کهلهی سهرم هه مو کس یاری پی نه کرد
کهچی یارم دیار نه بو ، که نهویش وه کو شورده سواران له ناو زینه که
دانیشی و کوچانیکه بگریته کهلهم ۱۳ .. دوهم کوردی بهم شمره یاریه کی
شهقین و رمبازی و توپ بازی - که له و ده ورده له کورده واری باو بووه
هه هی کورد بووه - نه بخانهوه فیکری نهه . زور تریکه ناو رو پاییه کان
یاری « پولو » یان له کوردهوه وه در گرتی ...

کوردی لهو شمره پدا که نهی

که در مخیریم له مابهینی به هشت و وه صلی یار
وصلی تو ، بو من ، جهنم پرر له جنت نامهوی

ورده کار به کی کوردانی سه پری کردوه ... رو ته کاته یاره کی تهلی :
ته گهر بیکن به سه پشک بو تهوه که گه یشتن به تو هه لگرم و جه خه نم
جیگم بی ، یا ده ست له تو بشوم و به هه شتم بده نی . بی گه یشتنه گتم تهوی
تهوه که به هه شته که !

کوردی تهیم به یار گه یشتنه ی تهوه ننده به سوز داوا کردوه تهلی :
تهوه که هه بهر تهوه ننده که به ده ست لی گیر بونه گت به جه شتم ناوی ا . بگره
له بهر تو تهوه ننده له به جه شت دور ته کهومه وه ته گهر بیتو جه خه نه میش . تهو
جه خه نه مه که ته گهر نوم پری ته بی به جیگم - پرر بکریت له به جه شت
ته فانه ت خاچه تهو یه وه تهوه که پیم بلین تو تهوا چوینه به جه شت تیر
نا بی به یار بگیت ا ...

« کوردی » سوچی قسه به کی کوردی ههرو خستوه که به کیک به به کیک
تهلی : « ده بررو جه خه نه ست لی پرر ا » . کا برا تورده ته بی لای واپه
قسه به کی ناشیر بلین بی و تهوه ، ههرو جه ننده تهو که سمش که قسه که ته کا له
کاتیکی تورده پیدا و بو تهوه ته یلی گویا جنیوی ته دانی که چی له جه قیقه -
تیهدا قسه که له مه به سنی ههرو دولا یان دوره ، چونکه « ده بررو جه خه نه ست
لی پرر » به غنی بررو جه خه نه ست لی پرر گرابی به هیچ جور جی نوی تیدا
نه بیته وه . که و ابو مه عنای شعره که تهوه تیه وه کو هه ندی کهس ته لین :
« به جه شت پرری له جه خه نه نامه وی » . ته گهر مه به سنی تهوه بی تهلی :
« جنت پرر له جهنم » ... دیسان تهیم ههرو له بهر تهوه که به یار بگا تهلی :
تهوه که ههرو به جه شتم ناوی ، ته فانه ت ته گهر جه خه نه میش بو بی به
به جه شت تهو یشم ههرو ناوی ته نها تو نه بی . که و ابو کوردی له باری ته ده یاتدا
زموقی له که لی شاعر بهر تر بووه ...

کوردی ههرو له خانه ی هه شتدا دیوا خایکی دروست کردوه به برره

شعره برزده گوی باسیکی شاهنکی نهو دهوره بو تاریخ نه گیریتوه .
 سهره تاکی نه کاتوهو نهلی :

دل له میخنت کهبله نهی پیری موغانی بهزی ساز
 هره نهوی بو باره گای عیش و تهره ب مه سنده تهراز
 که دیواخان له کورری مهی نوغان گهرم نه بیت مهی و مهی گیر
 نه بینه ژوره وه ، اینجا به زاهدیش نهلی تابی مه بخانه و شاهنگت اکراوه ته وه
 واز له خانقا بینه و پی یکت باویره مه هم دیوره وه ! .. کوررمان زور خوشه ؛
 چاو مهستی کلولار به کا کولی پهریقاییه وه به نازیکوه مهی نه گیری ..
 پی گوملن گهردون ته ماهای نهو مه یه وه مهی گیره وه نهو لیوانه نه کا که
 نهو مه یه نه خوانه وه ! .. نهلی هره وتی گوینده کاغان ناتواوه ، ده با :
 ماغه ذه تون لی بدا سینه که مان فارس گرفت
 نه لکه ته نبورو ده ف واستد بدا دهستی به ساز

مستو غیر اهیوم نه وره جان نهواو فنهعی حزین
 مصطفی ناری وسه گا ، یونس بلی دهشتی و حجاز
 باوه سول هلدانه راست ، صالح بلی : نیوه شهوی
 عی دین چوارگا و قهره دهنگی بلندکا بو قهزاز
 جار به جار به گزیکوه ههستی له پهردهی تاهری
 یاره گوی عاشق کوژه و نه عقوقه گوی دوشمن نهواز
 له پاشا دینیت « باربود » و « نه یاز » و « نه کیسا » نه کا به گاو گهردونم
 هه مانه ، نهلی دیواخان و ا گهرم « جه مشید » نه بی بی به تابی وانی ، کهواب
 حوق و شیخ و زاهد تابی بینه ژوره وه ، هزارانه لباز به شبان نه بیته وه !
 تاخری شعره کانی بهره دینیت نهلی :

ونه کوردی مائی نهو نهو عه نه توارانه بی
 لازمه شاعر له هره نهو عی بلی بو یمتياز

ته ماشا ته کی کوردی له و شمارنده وینه به کی به زم و ماهه بگی له و روزی
 مو له بمانی و کورده واری ته گیریتوه ؛ به که به که ناوی گوینده کان دینی
 له گهل ته و گورانیانده که ته و سه رده مه باو بوون . له باشیشا نه فسیه تی
 خوی به ته وادی دهر ته بری .

میمه لیره دا ته بی بکوینه سه ر ته و باوه رده که ته گهر سوزی عشقی
 کوردی نه بوا به نه مان ته توانی تا گدار بین به سه ر تقام و موزیقا و چونیه تی
 ماهه بگی زیاتر له سه د سال له مه و بیشتر له کورده واری دا ، که بمرور تم
 ناحیه به بابکی زلی هه به له ژبانی کومه لایه تی دا . . دیسان ته بی ته و ش بزاین
 که له سه ده کافی رابورد ودا کورد له گهل شتدا شان به شانی قه و مه کافی تر
 روه یشتون ...

سوزی قه و مه بت له مصطفی به گدا کرد و به ته کاری که ناوی شعری بکا
 به « کوردی » . له تاران ناو و نیشانی خوی ته کا به م نیوه شمره : « احمد
 جدو پدر محمود و نام مصطفی است » و ته بخانه سه ر نقیمی ته نگوسیه کی
 بو مور ..

له و شمارنده که له ولاتی ایران و تونی غه زه لیاتیکی زوری به زمانی فارسی
 هه به به لام ده ستا و ده ست که و توه کو نه کرا و نه ته و . دیوانیکی کی به
 زمانی کوردی له لایه ن « کوردی مه ریوانیه و » له چاپخانه ی « دار السلام »
 له به غدا سالی (۱۹۳۱) بو جاری به که له چاپ دراوه ..

جارجی کوی

۱۸۹۲ - ۱۸۱۵

پیشرووی بهرزی بنه ماله ی پروزی له به معنی دهشتی کوی دا^(۱) ،
 عیانی شایه نی ترازوی رونای و دلپاکي له کوی همدا . پیری که کو بو له ناو

همو شهوه ی که کویه گرتبو ، تیشکی بیو به
 روز و ترازوی خه یالی به کویه گرتبو .
 پیشه نگی کاروانی شاه رانی نیشانی لهم
 ده ورده دا ، هه مده نگی راه رانی خوشخوانی
 لهم پرده دا . هه ستیره به کی گهشی مبللیت
 له تاسمانی کورد زمان ، بولبولیکی خوش
 گوازی قه ومیبت له لاله زاری کوردوستان .

تافه سواریکی پیروزی نیشانی له باوهرردا ، فسه که زه ده به کی دهست

(۱) « کو » کویسجق ، کومهل وگرد ، برده هه ستیره به که . هه م
 هه ستیره ی کویه چه ند هه ستیره به کن که له تاخرو توخری حمزیراندا له لای
 روزه لاتیره دهر هه گون . « ترازو » ترازوی شت پی کیشان ، شش
 هه ستیره شن که له ته موزدا به شوین « کو » دا دهر هه گون ، له هاوین وپایزدا
 هه ستیره ی کو ، ترازو ، گه لایژ وکاروانسکوژه پیکوه هه ییزین .
 کاروانچی ولادی بهم هه ستیرانه وه ختی شه و فسه لی سالی پی هه ران . که
 « کو » هاو بو به رانه کیوی هه گونه ته گه ره . له به بن هه مو عارده ته کاکا
 جناس و له تافه نی عیلمی به لاغه هه به .

راستگویی له خاوهردا ناشنا بووه به بهرزي ولاتی کانی که دور بووه لهو مهرزه
 بی پیره ، ناشنا بووه به بامی شیخ و زولفی سه مهزبو دهوری که تیا بووه بهو
 پیره خوش میره . ناوازی نهلی عاتفه ی نهشته به که نهدا به دل ، شورشی
 راویزی ژیرانه ی « هه لنگورد (*) » نه خانه گل . فیکری گلوبی کاره با ،
 خوی نه زانی لانه با . قسه ی دورریکی بی وینه ، له سه رده سقی نی و بی نوینه ا .
 شاعری بهرزی نیشتمانی هم شوینه مان ناوی « قادر » ی کورری احمدو
 دایکی « فاته » ی ناوه . له سالی « ۱۸۱۵ » ی میلادی له دبی « گورد
 قهره ج (۱) » هاتوته دنیلوه ، هه به مندالی باوکی سردهوه ، دایکی له بهر
 هزاره ی و بی نهوایی هه لی نه گری و نه بیینی بو کویه . نیشانه ی زیره کی و
 وربانی له ناو چه وانيسا دیار بووه ، به بهتجروانی فاته کانی کویه دایکی له نه مه ی
 حه وسالیدا نه بخانه بهر خویندن ، له پاشا چوه ته نه قه قه تی ، دهوری سوخته به ی
 له کویه له مزگهوتی معنی رابواردوه ، هه له کویه که لیکیشی لای مه لا
 احمدی هومهر گونبه تی خویندوه ، به نه قه قه تی چوه ته خوشناو ، هه وایر ،

(*) شاخیکه له سه روی روزه لانی لوی هه ولیرو جنوبی (رایهت) له ناوچه ی
 « روست » نزدیک به سنوری عراق و تورکیا . بهر زاییه کی « ۲۰۰۰ »
 مه تره به که نه بی .

(۱) « گورد قهره ج » گوندیکه به « ۹ » میلیک جکه وتوته جنوبی
 روزاوا ی شاری کویه وه و نیسته ویرانه یه . گورد قهره جی نه چنه وه سه ر
 عه شره تی « ده به ندی » که له زه مانیکی زه وه له ده به ندی زه هاوه وه
 هاتون . نه مانه نیسته له ده ور به ری کویه چوار گوندیان دا گیر کردوه :
 « سه کانی ، سه گر تکان ، کانی له له ، گومه ر گونبهت » ته نه ات دانیه توی
 هم دیه اتانه نیسته ش شیوه ی قسه کردنیان نه چینه وه سه ر شیوه ی ده به ندی
 زه هاو و لورر ، وه له گمل هه مه وه نده کانیشا نیکلاوی بنه ماله یان هه ره بووه .

سردده غت ، سابلخ ، شنو و سوله یانی . له گهل حاجی مهلا عبداللهی
جهلی زاده دافه قیه تیه کی باله کایه تیشیان هه بووه وه کو لهو کاغه زه دا که به شعر
له تهسته مبوله ره بوی نویسه و نه یه تاتهوه میگری و نه لی :

به فیکرت دبی زه مانی چوبنه باله ک

به بی خاوس ، نه که وشم بو ، نه کاله که ۱۲

که خویندنی نه قیه تی تهراو ته کا ته که دریتوه بو کویه له بن دهست همه لافاو
ئاغه کانی تر کویه دا له گهل حاجی مهلا عبدالله پیکوه رایشه بو برن . تا له کوی
بووه له گهل بیرو باوه رری شیخه کانا هر له چکه پرچیدا بووه ، ته دهست
بزیویه ی کردوبه نه کاری که ئاغه کان نه یاننوانوه تاسه ر چاوبری بکه .
تهوه دیسان لهو سردده مه دا « که بی » جو انرووی به نه قیه تی له کویه
بووه له مزگونی حاجی مهلا هر ، که بی پارچه به ک بووه له زیره کی و زه بن
تیزی له گهل حاجی قادر دا ئیجگار دیستایه نیان خوش بووه . که بی
دغوازیکی بووه له کویه ناوی « هه به تی » ئایه وکی بووه ، سهرو سه ودا ی
که بی و ئایه وکی له هه مو کویه دا بلاو بو بووه ، ته مه تیزی ناوی که بی
زرنه گاندبو . دیسان که بی له گهل شیخ رهزای تالهانی دا به بیدان نیکه
ته چی و له رقی شیخ رهزا که بی زه می ئاغه کانی کویه ته کا . ته مه دو کرده و به
ته که نه کاری که جیگه ی بی لیژ ته بی و ئیتر ناتوانی له کویه دانیشی ، شه
له ناویک دهشت ته که رته به رو به جواریکی ناخوشی کویه به چی دبی و ته چی
بو هه ولیر ! . ته مه نه مانه ی که بی بهم جووه کاریکی زور ته که نه سار دلی حاجی
قادر . له بهر کرده و ی پیشویش ئیتر ته ریش کویه به چی دبی و ته چی به
شوین که بی دا له هه ولیر ته بگریتهوه ، له ویر یوه له پاش ماوه به ک پیکوه
به جیره ته که ونه دولی خوشناوه تی و ته چنه رواندز ، با ته دهته وه
بو ناو شه شه رنی حه بده رانی له تورکیا و له « ۱۸۵۲ » دا له جن بو
تهسته مبول و ته که ونه به نای به درخانه کانه وه ، که بی یاز خستوته حقوق و

حاجی قادریش بووه به ماموستای کورده کانی به درخانی پاشا . میتر
له گهل روز گلردا له پنجه بازی دا بووه تا سالی « ۱۸۹۲ » له نهمه نی « ۷۷ »
جالی دا همر له هسته مبول کوچی دوانی له کا و له گوررستانی « قهره جه
احمد » - له بهری « موسکودار » - دا له نیربت و له گهل « نالی » دا
هه بن به دونه مای هه لبر و کاوی کورد له ویدا ^(۱) ...

حاجی کوبی پیاویکی به ژنو بالا ناو نیی ، به ران لوت و چاو گه وره و گه نم
ره تنگ بووه ، له قسه کردندا خیرا بووه ، تا تورده نه بوییت زور که بفت
خوش و قسه قوت بووه ، له سهر غنی هیچه تورده نه بو و زور زویش هیدی
هه بووه وه تا مهدوه ژنی نه هیناوه و که سیغی له عوبن به جی نه ماوه وه کو
خوی تهلی :

ههر منم هیسته وارنی عیسا بی ژن و مال و بی کوررو ملوا

ماهی و کریم ، فار و مچ

تایا حاجی کوبی بووه ؟ تایا قادر حجی کردوه ؟ ..

بهلی حاجی ههر چه نده له دبی « گورر قهره ج » هاتو نه دنیاوه به لام ههر
له کوبه گه وره بووه . گورر قهره جیش له دیهاته کانی کوبه . دیسان ره و شتیکی
کورده واری هه به ، کورد که له ولاتی خوی دور که و ته وه و که و ته شوبنیکی تر
که . لیان پرسی خه لکی کویت ؟ نه به تی خوی ته دا به شار که با ، له راستی شه دا
خه لکی ناو شار نه پی . ته گهر هاتو ته و کا برایه خه لکی گوند بگ بو له و
به رری سنوری سنه یا سوله بمانی یا کوبه له وه لاما تهلی : سنه پی ، یا
سوله بمانی ، یا کریم . ته مهش بو به وا تهلی چونکه له و ولاته دوره ده سته دا

(۱) بو تهم چونیه تی ژبانی حاجیه حالی « ۱۹۲۷ » به قایبه تی چوم بو

کوبه . ته رری له وی ده سنم که و ته هیناوه وه . دیو سیکیشم جو بو
هسته مبول ژبان و سهرده کی ته ویشی بو ناردم .

ناوی گونده کی نه و کس نایزانی بهلام ناوی شاره که نه زانری . نه میبسته وه
 سر باسی حجه که ، نه میان وردبونه وه به کی زوری نه وی ۱ :

نه حاجیه میمه وه کو باسنان کرد له (۱۸۱۵) هاتوته دنیاوه ، له بهر بی
 نه وایی دایکی هینا به کویه ، باوکیچی همرزو نه سری . عاده تا مندل له
 هه و سالییدا نه خریته بهر خویندن . له و ده ورده تا له قونا بجان و کتیبه
 ورده له کان رزگاری نه بی به لانی که مه وه (سه) سالیکی بی نه وی ، هه چه نه ده
 زور کم ری که وتوه که مندل له ده سالییدا نیرا بیته نه قیبه بی بهلام با حاجی
 چوبی ۱ . دیسان نه قی له کورده واریدا تا لی نه بیته وه که متر له ده سالی تیدا
 نامینسته وه . نه مه حاجی عوسری بو به بیست سال . له گهل نه وه دا حاجی
 به چه ند سال له پیش نه وه دا که بی بیته بیست سالان شمری هه به که ناوی
 شمری « حاجی » بویت ۱ . وه کو له کاروانه پیدا که چوه بو سابلانخو
 به سر « لاجان » دا چوه ، له وی چاوی به « گوله » ی خوشکی نه ده بی ناغا
 نه که وی ، که نه که ررسته وه کویه غزه لیک بو دایه بی و پاسیکی نه ده بی لاجانو
 نه و خه به سرایه نه کاو نه پیدا به « با » که بوی بگه به بی و له ناخری
 غزه له کدابی نه لی :

هه لیره هه تا نه ده بی به هه هت مینی لاجان
 نه هسته بررو نه که وه کو دیوانه بی نه رزه

تا داخلی خه لوته نه بی نه بجا به وه کالته
 خاکی نه ده بی ماچ بکه به نه تازه که نه رزه

فی الجله وه کو خالی روخی دلبری « حاجی »
 دل به نه ده سا بادی سه با هسته مه له رزه ۱

نه گهر بلین با حاجی له ده وری نه قیبه تیدا چوبی بو حج نه مه شه هر گرانه ،
 چونکه نه قی له کورده واریدا لایان واپه خویندن له هه مو میباده تیکه
 که ورده تره نه گهر حج بیته بهر قاپیه که یان بوی ناچن ۱ . له لایه کی تریشه وه

حاجی ده نه بی باو کیکی ده و له مهندي بوبی و شتی بو بهجی هیفتی تا پیوه بچیته حج، خوشی له بهر خویندزی نه کړاوه کاسې بکاو پاره پیداکا، سهغه بهریش نه پوه تا به هوی سه رازیه ووه چوبی بو حج ...

نه مینسته ووه سه ر نه ووه که به کیکه میرزا قادری له گهل خوی بردبی بو حج، نه و که سه ش مه گهر هر حاجی به کز افای هه ویزی بوی - چونکه هر له سه ر تاوه نه و نه ماله به پوه که جاویری باز کړدوه - بکر افاش به پینج سال له پیش دروستکردنی مزگوته که بدا له کویه جوه بو حج . مزگوته که ی له (۱۸۴۰) دا دروست کړدوه که و ابو حجه که ی نه که وینه (۱۸۳۵) . ده ی له و تاریخه دا حاجی عمری له (۲۰) سال زیاتر نه پوه و هر له هه قیه تیدا پوه وه کړ وغان هم له پیش نه و تاریخه دا به ناوی « حاجی » به ووه شعری هه به ا . که و ابو من له سه ر نه و با وهره رم که میرزا قادر ناوی شعری ناوه « حاجی » له بهر نه پوه که حجی کړدوه ، به لکو هر به مندالی به حاجی ناو بانگی سه ندوه له بهر نه ووه پوه ، که ره و شتی که له کورده وار پدا هه به : هر منالیک له مانگی حاجیان ا بینه دیپاوه له بهر پیروزی پی نه لین حاجی . هم ره و شته میسته ش هر ناره زور تر له لادی کانا . نه فاهت له هه نندی شوینشا که که وره ش بو به و ناوه . میزه ریکی سپاش له بهستی به سه ر ووه . جا میرزا قادریش له بهر نه ووه که له و مانگه دا پیداکا پوه پیا ت و توه (حاجی) وه (حاجی) کړدوه به ناوی شعری . تیر له پاش هم تاریخه حجی کړدی یا نه پکړدی له مه بهستی نیمه ده ر : سی ، له گهل نه ووه ش دیسان هر به لکه به کړه به ده سته ووه ننه که حجی کړدیت ...

حاجی و شعر

شعری حاجی له سه به رده دا ده ر نه گوی ، غه رای ، کومه لابه نی ، نیشانی حاجی وه کو که لیکي تر له شاعره کانی کورده واري له سه رده تاوه .

میلای شمری له ئاوبنه‌ی رومه‌نی پهری روه‌گانه‌وه وه‌رگرتوه و به‌داوی
ته‌وانه‌وه گرفتار بووه بویه ئه‌لی .

به‌شه‌ستی زولف و روی ماهی وه‌ کو ماهی گرفتارم
گه‌هی دل گه‌سته‌ی مارم ، گه‌هی جان خه‌سته‌ی نارم
له‌ ناو ته‌مانه‌شدا دیاره‌ کورره‌ خه‌یانیک به‌ ده‌نگی پهری ئامیزو رومه‌نی
وه‌ کو مانگ و سه‌یر کردنی وه‌ کو ئاسک و که‌شوفشی وه‌ کو حاجیه‌وه‌ بووه
به‌ شیشی مه‌به‌ستی حاجی وه‌ کو خوی ئه‌لی :

سه‌ادی من سه‌یدی خالصه ، خه‌یانیه‌ کاری
پهری ره‌نگ ، ماه‌رو ، ئاهو نگاه ، حاجیه‌ ته‌رزی
بویه . ئه‌لیم کورره‌ خه‌یانیکو کچه‌ خه‌یانیک نیه ، چونکه‌ هه‌ر له‌و بره
شهره‌یدا که‌ سه‌ره‌تاکی : « به‌شه‌ستی زولف روی ماهی ... هتد » .
سه‌ره‌تای ئاگری شورشه‌کی بووه و تا ئاخیری ژبانی له‌ گه‌لیا ماه‌وه‌ته‌وه له
ته‌سته‌مبول پی ئه‌لی :

ته‌مه‌ش جاراز نیه‌ قوربان له‌ خوردا بیمه‌ سه‌ر خوانت
خه‌نت مه‌مانیه‌ ئیمسال ته‌ماوه‌ خوشی پارم
ئه‌ل ته‌مه‌ش جاری جاراز نیه‌ که‌ له‌ خومه‌وه‌ بیمه‌ میوانت و بیمه‌ سه‌ر
خوانی لیوانت ، چونکه‌ ئیسته‌ خه‌نت داوه‌ و ته‌و خه‌نه‌ ته‌وزه‌ بووه به‌میوانی
لیوه‌ کانت . . له‌ کوردیدا که‌وترا خه‌نی داوه‌ یانی سمیسی بور کردوه ،
سمیسی بو کورره‌ نه‌ک بو کچ ا ...

جا هم‌ ئاگره‌ له‌ بازاردی سه‌رامیا ئندا ئاله‌یکی به‌ جوشی خستوته‌ دلی
حاجیه‌وه ، دیاره‌ هم‌ جوړه‌ سوزده‌ش له‌ به‌ر مه‌وه‌ بووه که‌ ته‌و شوینه‌ ته‌و تیا یا
ژیاوه‌ و ته‌و شتانه‌ که‌ له‌و شوینه‌دا خوینراونه‌ته‌وه‌ ته‌گر چاک مه‌راورد
بکری ته‌یتری مه‌موی ئالاوه‌ته‌ جاوی مه‌ست و لیوی ئال و گه‌ردنی مه‌ناوه‌!
به‌ ته‌یه‌نی حال هم‌ جوړه‌ شوینانه‌ و هم‌ چه‌شنه‌ خوینده‌وانه‌ بال ته‌ که‌هن

به سهر روحیت و نهفسیه فی لاده میزاددا .

حاجی راسته گه رراوه و راستیه گه شتی خویندوتوه ، به لام هر
شونیک که چوه و هر شتیک که خویندویه توره هموی له به کک بابه دا
بووه . ئایا چه جیاوازیه کت بووه له به بینی کویه و سوله یمانی دا ؟ یا له به بینی
کویه و سابلخ دا ؟ ئایا ئه مانه همویان به کت تل نه یانی بزواندوتوه که تلی
خال و خهت بووه ؟ ۱ . بهی هر ئه مه بووه وه ههر ئه مهش بووه که
رایکیشاوه بو ۲-هوه دیوانی شاعره بیگانه کان - به تاییه فی فارسه کان -
بخوینیتوه و مه عنای و شهی زل زلی مه بدانی جه نگی ئه وان بینی و ییخاته
مه بدانی عه شقه وه و عه شقبازی پیوه بکا ۱ . جا بو ئه مه ، ئیه نمونه به کک
له و شمرانه ی لیره دا باس ئه گه بن بو ئه وه نهفسیه فی حاجیان له سهره تای
ژیانیه وه بو دهر گوی وه و ئه وه بزاین حاجی بابه ندی چه جورده نه . امیک
بووه ؟ ...

که ههستا قامه فی بهرزی له فدرقی تاوه کو ههرزی
به ریشان زولفی سه د تهرزی به به کدا دارژاو له رزی

حه یای چو چه تری تاووس باره گاهی شه عه عه ی روزی
که به ندی تو همتن ، زنجیری داود ، گورزی گوده رزی ۱
هه لیدا زولفی چه و گانی کورده ی خورشیدی داهر شقی
له ویدا چه ند مه لایک بون سه مایان کرد له سهر ههرزی ۱
ده قیقه بیک بی سهری مویی له زولفی وه ره گهری دهرده م
له گه ل سوچی قیامه تدا ده کا بی ته قیه سهر به رزی
سه دای یا حی دهر ویشاف له ترسی زولفی پرچینی
له عیسا عهرسه ی گهزدون به ته نگک دی وه کک کونی دهرزی
سهدان مهست و سهرخوشن له نه شتی باده ی دهستی
مه لایک جومه بی هوشن به نازی چاوی پروره رزی

مرادی من مریدی خالصه خه یاتیه کاری

په‌ری ره‌نگک ، ماه‌رو ، ماه‌و‌نگاهه ، حاجیه‌تهرزی !

حاجی باسی یاری خوشه‌ویستی نه‌کا ئه‌لی :

دوسم که هه‌ستایه سه‌رپی ئه‌و بالا به‌رزهی هه‌ر له‌ته‌وقی سه‌ریه‌وه تاوه‌کو
زه‌وی داپوش‌رابو به‌زولفی سه‌دجوره و بلاو بر بوه‌وه و نه‌چونه‌وه به‌یه‌کاو
نه‌له‌رزینه‌وه . . که ئه‌م به‌م جوره زولفی به‌ررش و بلاو کرده‌وه تاووس له
کاتیکاکه به‌رده‌کافی کل‌کی بلاو نه‌کاته‌وه و نه‌یکا نه‌چه‌تر و هه‌ر به‌که له
ره‌نگی نه‌دره‌وشینه‌وه ، که بلاو بو نه‌وه‌ی زولفی ئه‌وی چارپی کهوت له‌شه‌رما
چه‌تری دابه‌وه به‌ک و کل‌کی شورر کرده‌وه . . نه‌وه‌ک هه‌ر نه‌وه‌نده
به‌لکو باره‌گای تیشکی روزیش هه‌ر شه‌رمه‌زاربو ، چونکه‌که سه‌یری کرد
تیشکی ره‌نگاوه‌ره‌نگی موه‌کافی زولفی دوستی من هه‌ر به‌که له‌ره‌نگیکه
نه‌دره‌وشینه‌وه ئیتر پی نه‌کرا تیشکی خوی بخاته‌رو و بیهاو‌پژی ، ناچار
پیچانیه‌وه ! ...

به‌ولاتریشه‌وه بررو ، ئه‌م زولفه‌له‌لایه‌که‌وه ئه‌م که‌ته‌ی به‌تاووس و روز
گیرا ، له‌لایه‌کی تریشه‌وه که‌مه‌ندی دلیرازو زنجیری داود و گورزی گودرزی
پاله‌وانیش که‌تماشایان کرد زولفی یاری من به‌لاریون و به‌ررش بو نه‌وه -
که‌ی له‌لایه‌که‌وه که‌وانی دروست کرده‌بو نیچیر کردنی دلی به‌هیزی عاشقی ،
له‌لایه‌که‌وه به‌یه‌کا هه‌لچونه‌که‌ی زنجیری بو به‌ستنه‌وه‌ی دله‌که‌ دروست
کرده‌و ، له‌لایه‌کی تریشه‌وه به‌کلانه‌بون و له‌رزه‌که‌ی گورزیگی بو ترساندنی
ئه‌و دله‌دروست کرده‌ئیت‌رویان نه‌بو بیته‌مه‌بدانه‌وه و خویان بنوین ۱۱ .
حاجی وه‌ستایه‌تیه‌کی پیاوانه‌ی له‌لف و نشردا به‌کاره‌یناوه ، به‌په‌ریشان
بونی زولفی سه‌د ته‌رز‌ه‌یای تاووس و روزی بردوه ، به‌یه‌که‌دارزان و
له‌رزینی زولف‌ه‌یای که‌مه‌ندو زنجیرو زولف ۱ . ئینجا دیته‌سه‌ر نه‌وه‌ئه‌لی :
یارم که‌سه‌ری شه‌کاته‌ده‌ره‌زوافه‌کشی له‌که‌لیا له‌ریه‌وه ، له‌وله‌رانه‌وه‌دا

خولفه گهی وه کو گوجانی لی هات و دهستی کرد به یاری کردنی شفقین له گهل
 کورهی، روزدا ، کورهی روزی کرد به توپ و هابه بهر شقی گوجان ا ..
 که نه مهی کرد چه ند فریشته یکی وه کو هاروت و ماروت لهوی بون کهوتنه
 سه رزهوی و دهستیان کرد به سه ما کردن له پیش مه دا ا .. مه گهر بیتو
 ته نها ده قیفه به یک تاقه مویک له سه ری زوای هه لکه ریته وه له شوینی
 خوی بترازی ، هم تاقه موه به جوریک مالهم ته شله ژبلیت دهست مه کا به
 شانازی کردن به سه به یانیه گهی روزی قیامه ندا له لی : شه ژان و خوروشانی
 هم حه شامانه له به ره هه لکه رانه وه گهل زیاتره لهم کو بو نه وه به یان له تودا ا .

به همی های وهی ده رویه انه وه له ترسی چین چین و په پکه خواردنی
 هاری زوانی یاری من هم مهیدانی پان و فراوانی گهردونه به جوریک له
 عیسا ته نگه نه بی وه کو کونی ده رزی لی دبی و ئیر نازانی بو کوی را کاو
 چون خوی بکه به نیت هاسمان ا ؟ مهیدان - که عاشقه کانی یاری من - بهر
 بادهی سوزی عه شقیک که به دهستی خوی گیرای هه مو لال و پال لی
 کهوتن .. نه وه که ته نها عاشقه کان - که له جسمیکی نه فسانین - به لکه
 فریشته کانیس - که له جسمی روحانین - هه وانیش هه مو له بهر تیری نازی
 پرر میشاره ی هه چاوه جوانانه ی بی هوشن ا ا .. جا ئایا نه زانی من بکم
 مه بهسته ؟ من لهم داستانه دا هه و که سم مه بهسته که ئیشی و فرمانی خه یانیه ؛
 هم عه شقه گهی وه کو ده رزی دل کون کون مه کا ، هم ئیشی خویشی جلد
 بهر که درونه ، ناوونیشانیس هه وه به که ره نگه له جوانیدا وه کو پهری ،
 رومه تی له رونا کیدا وه کو مانگه ، لا کردنه وهی له نازدا و کو هاسک و
 ده وشقیس له خو گرانه رتندا وه کو حاجی وابه ... حاجی له وشه ی
 « حاجی » دا جوانی و له تاقه تیکی دروست کردوه ؛ هم وه سفیکی دوستی
 بی کردوه ، هم ناری خویشی وتوه ...

ته مانا نه گهی لیره دا حاجی زور به قسه نه سته قی و عبارت ره نگی .

دهستی کرده به خوشخوانی غرامیات و هاتوه به تانو پوی یاردا ، به لام
له کوردیدا قسه به ک هه به ئه لی : « نان بو نانواو گوشت بو قسه سابا » .
سروشقی حاجی بو غرامیات دانهر بژراوه ، حاجی شاعریکی نیشتان و
بولبولیکی گرینوکی مهلبه نده که هر ئاوازه به کی ده ماریک هه بزوبلینه وه .
به لی له پهرده ی هه وه لدا ده ی بو غرامیات بردوه ، وه که ئه بخوبلینه وه چاوت
بی ئه کهوی هه تا بلیت جوان و بالایه ، ئه وه نده هه به ئه وانیه سهر رانی
که وه هر فاسن که لم غه زه له ورد ئه بنه وه ته ماشا ئه کزن ئه و باسه ی له سهره -
تاوه هیناویه له گه ل ئاخهره که پدا به ک نا گرینه وه که ئه ویس به خه یالی خوی
بهم پاش و پیسه ته نها که سیکی مه به سته ا

له سهره تاوه باسی زولفی یاری ئه کا ئه لی : که هه ستا به سهر بی زولفی
پهریخان و رهنگاو رهنگی هر له ته وه سه ریبه وه دای گرنبو تا سه ر
هه رز - که به نهجی بی به نی - . غلوه نی ئه م جو ره زولفه ئه بی کیچکی قه دباریکی
بالا شمه د بی چونکه ئه م زولفه ئه بی بو کچ بی وه کچ ئه وه شینه وه ، که چی
له ئاخری غه زه له که پدا ئه لی مه به سته من بهم که سه به کیکه که ئیش و کاری ئه و
خه یاتیبه ، ئه و به کش - وه کو له پیسه وه بوت دهر کهوت - کورریک بو .
ده ی کوررو ئه م جو ره زولفه هه یج زه و فیک نایسه بلینی و له کوردیدا بوی
ئاوتری جا ئه کهر حاجی پسرور بوا به له غرامیاندا توشی ئه م
تهنگو چه له سه به نه ئه بو ا . . .

حاجی له ده وری غرامیاندا ماوه به ک خوی خهریک ئه کا له پاشا ئه و
پهرده به دا ئه دانه وه و پهرده به کی تر هه لئه دانه وه ، ته ماشا ئه کا له و دیوی ئه م
پهرده به وه سینه مایک ئیش ئه کا . شریت شریت هالو هه والی کومه لاهه تی پیهان
ئه دا . ئه م فیکره خه یالیه شموری حاجی ئه کورریته وه به شموریکی تر و ته لی
هاته ی به ئاوازیکی تر ده نگک ئه دانه وه . سه یر ئه کا شیرازه ی ئیش له بهر

یه کت همه پچراوه ، هر که بو خویته نی ، نهوانه ی که له کاروباری ژبانی
تیکرایی دا سه روشته یان گرتوته دهست بیجگه له ربی نیکدازو تاویل
کردن هیچ پیشترده ویه کی تریان بو مردم نیه ، به هزاران ئیشی دور له
راسنی وله داد نه کریت و هموی وه کو ئاوی پار ئهروا ، می گه لیکی
ماده مزاد دانراوه و چند شوانیکی گورگی بو را گیر کراوه . به ناچاری
دینه زمان و نهلی :

قه بکم هه به ده بکم مهلی بی ته جره به به
با وجودی نهوی نادانه له لای وه کک گه به به

مقتضای ئاب و نهوای خاکی دیاری رومه
نه ملی سوتاوی مه به ، به سته ی ئاوازی نه به
حاکی ربی گری مه هموره به ، قازی دزی روز
وزراو وکلا گورگه ، ده عیبت گه به به

زانی و شارب و لوطی ده گیری والی دهلی :
به ری دهن پاره ی خوی دایه چه عه بیکی هه به !
هینده بی قه ولن و خونخوار و نزیکن له قه ساد
فرسه نی بو ده مکوژی حقی برای دینی نیه
بو ده عیبت نه مه ئهم گیره وه دهره گی دانام
زه جرو تهوینی مه که ؛ چونکی خه تای گای به به
هر له شا تا به گه دا توشی یکیکی نابی
لی بپرسی به حه قیقه ت بلی « جدم » نه مه به

لازمه ئهم غه زه له وه کک غه زه لان بیکه ؛ نه به به
هر وه کو (حاجی) نه گه ر شاره نه گه ر ده کده به
به م جوړه باسی کوبله یی و هزاره ی مردم نه گیرینه وه و چونیه نی هالو
هه والی نه و ده وزه یشمان پیشان نه دا وله پاشا ئاموز گاریی نه کا نهلی : بو

همه له میوه نی بگهڼ هم برره شمره له بهر کڼ . له گڼل هم مهش جوايه کی
نری به وشه ی غه زمل کردو ته کار ، هم له بهری بکڼ وه هم وه کو
کډوای پارچه ی غه زمل بیورزو ویکه نه بهرتان ...

له پاشا هر له باری کومه لایه تیدا دپته سر بهر بهر کانی کردنی عه نه نانی
ده ستو دایره ی کولسکه شیخه کان . هم بهان نا کریکی تیزی له دلی حاجی دا
سکروته وه . . حاجی وه نه بی رقی له شیخه تیو راسته قینه ی شیخه نی
هاتیبته وه ، هم کهر واپوایه پرر به دهم بانگی قطبایه نی بو مه ولانا خالد
نه نه داو بهر همو میخترامه وه زوی تی نه له کرد و پی نه نهوت :

مه ده نی عیلم و عالم و حامل	قطبی ده وران و سرشده ی کامل
هر له نه وول جه نانی مه ولانا	نه نقشه بندی رواق الا الله

دیسان پی نه نهوت :

قطبی زه مانبه خالد وه که من بووه ناواره
بی قدر و قیمت و شان ، بی خانان و پی تاب

به لسکو مه بهستی له بهر بهر کانی که ی له گڼل شیخه کانا شیخه نی له و شیخه
بووه که همو نا مانجیکیان دنیا بهرستی و مردم هه غله تاندن و دور
گوتنه وه یان بووه له ریگه ی حه قیقت و جله وایان گرتوه به ده ستوه و
رایانکیشاوڼ بو چالی هزاره ی و نه خوش و نغزانی . سررای همش ناوی
خوایان نارده شیخی ده ستگیرو قطب ا وه کو له ی :

که ده بگوت پیری من شیخ : من ده ستگیرم

له لام واپو له بهر جهل و جهوانی
که پیر بوم نی که یشم ده ستی گرنم له که سب و کارو ته حصیلی مهانی
به ی شیخ قطبه ، همما قطبی شاه به ناو و نعمتی خهلقه گه روانی
هزف هه غه له کولان وه که سه کی هار

دهل نی هه غه مثلی هه که له خانی

جلی به وسرکزولهی کوز پرسته به چاوی کلدار و ریختی بانی :
که نه فیکت نه بو بو ملکت و میلکت

به من چی نه فشه ندی یا ، نه ، مانی :

له لایه کی تره وه به گزایانا نه چی نه لی : نیش به نیشه نه ک به ریقه ا :
خاندی گهر بدایه ذکر و دوتا ده بوه تارون گهدای سر ریگا
هرچی بی به هر به له کسب و کمال ده بیه ده رویش و مارکرو حمال
دیسان بامی من گهوت و گه ووه بی مالی خوا نه کا و نه لی : نه مانه شو بیکن
که پیانو نه چیته ناویانه وه و دلی خوی رو به روی خوا نه کانه وه ، لهو ته سفیه
کردنه نه گهر به راستی ناوی خوی تایانا بهیتری و به راستی روی دلی نی
بکری نه گهریته هاله میکی حه قیقیه وه ، به لام ته کیو خانه قاکان بوجی وا
جوان نه کرین و له بهرچی نه وه نده بهو جوره به شانو بالیانا نه من ۱۱ ...
وه لام نه دانه وه نه لی :

شکلی ته کیو خانه قاهی غیبه کان واقعا ره نگیته ، نه ما بو ریانت
لهم هه مو شیخو سریدانی ریا نه ردیکی ناچیته من گهوتی خودا ا
جا کرده وهی هم جوره شیخانه که شیرازهی ریکوپیکی نیشیان به
ته وای هه لوه شانده بوه وه نیشیکی وا نه کا به حاجی که که مری دوژمنایه تیان
له گهل بهستی و ده ست بکا به فسه کردن به وانهی شیخ نین و وه کو گورگه
چونه ته پیستی ممره وه ا ...

حاجی بهم جوره له چهرگی کومه لایه تیغدا هانو جو به ک نه کا و نه مو
پرده بهش دا نه دانه وه .. که کورده واری به جی دلی پردهی سیهم
هه نه دانه وه و نه گهریته هالهی نیشانی و نیشانی پرده به وه . لهم مه بدانه
شوخانه شورره سواری نه کا ، فیکرو هوشی قامه زرویه کی تر وه نه گری .
ماموز گاریه کانی حاجی قادر له باری نیشانی دا پایهی حاجی به ته واری له

ماله می نه فیکرو خیال به زبیدا - بهی نه و روزی سکورد - دهر نه غلو
 نه بکه به نیت به بهی هاعره هدره نیشانیه گوره گانی ئاوروپا . من لام وایه
 گورانی هم به رده به بهم جوړه به کم له بهر دور کوته ووی ولات و
 کورنی نه و ناوچه به بووه که تا نه و وخته تیا یا زیابو ، دوه هلسو کوته
 کردنی له گیل بهر و به درخانیه کاناو ئاو خوار دنه ووی له پیرو باومری نه وان
 بووه . . جا هم سوزنه تا لاخری زیانی هره له گه لا مایه وه .

حاجی که نه چیت نه مستمول چاوی به ماله میکی تر نه کوی ؛ نه ماشا نه کا
 کوردمواری تا نه و وخته هرخوی به قسه ی خال و خمت و اعراب و حاشیه وه
 خه ریک کرده ، که چی قه و مه گانی تر نه ستیره یان له ئاسمانی عیلم و پیغه سازی و
 پیشکوته ندا به جوریکی تر نه دره و شپته وه نه لی :

هاعرو شیخ و خواجه دهر به دهرنی له قسه ی بی نه تیجدا ده مرغ
 باسی زولنی ددرو چاوی به خه و نه بر راپه و بووه نردی خه سره و
 قید و تزیب و حاشیه و اعراب هه مو با بردی بونه مه و چی سه راب
 له گیل نه مه دا نه ماشا نه کا نه و قه و مه ی وا به نه وای هه مو هوشیکی
 خستونه سه ر نه مانه قه و میکن هه لزارده و ئازا و میخی لی هاتوو وه سکرو
 باسیان بهم جوړه نه کاو نه لی :

له گاواف و هوانی کورده گان به ک

به سه بو له شکریکی سه د گدرهت له ک
 به فیدایی شواتان حانه ی نه ی به قوربانی سه پاتان ئالی بهر مه که
 حریفکی نه و سه یادی شه هینه

له کن هه نقا فر روجه حاجی له که له که
 هوانی می گلی نه و له شهردا وه کوفه سه به د: ژمن می گلی شه که
 نه لی : بهی کورد هم ئازا به تیه ی هه به بهلام نه ووی که ئاوی لی لیل
 کردین نه و به که :

هەر ، کوردە هەمو لە بەینی کلی میلەت

بی بەهرە لە خویندن و کتابەت

یەگانه لە تەرجەمەیی زمانی ئەسراری کتیی خەلکی زانی
بە کەسر علما دوروشت و وردی هیچ نەبخویندوه دو هەرفی کوردی
لە گەل ئەویش

ئوستادی خەتن لە ئەم سیانە^(۱) وە کە دی لە زمانی خوی ئەزانە
کورد ئەو نەندە زیرە کە ، کە :

مەکن نە دەربەجی لە چنگی حەتا رەقەم و خەنی فەرەنگی
نازانم ئایا بێم نالیت ؟

کوردی ئاخەر بلی چیه عەبی ؟ هەر کەلامی حەقە نە عەبی
لفظی کوردی بەلێ بلار نەبو گردبو و لە مابەینی ئەمدا ئی چو
ئایا ئەوانە کە پشت لە کوردی ئەکەن ئەو ئەوان ئەزانن ؟ کە :

ئەگەر کوردیکە فەسی بانی ئەزانی محەقق دایکی حیزە بانی زانی
ورە با بۆت بکەم بامی نهانی تەفەن خوشە گەر چاک بزان
صلاح الدین و نورالدین کوردی عەزیزانی جزیرو موش و وانی
مەهلل ئەردش-پرو دەیسە ش-پرو قوبادی بازو میری ئەمەردە لانی
ئەمانە پاکیان کوردن نهایەت لەبەر بی دەفتەری و ن بون و فانی
کتیب و دەفتەر و تاریخ و کاغەز بە کوردی گەر بنوسرا بە زمانی
مەلاو پرو شەبەخ و پادشامان هەتا مەحشەر دەما نام و نیشانی
حاجی بیجگە لە دەربەربانی شعور بکی فەرمی و بەلگە بەکی تاریخی : لە بە کەم
شەمردا وە ستایەتیکی بە لاغەت و لە تافەتی مەردانەشی نواندووە . ئەلی :
ئەگەر کوررە کوردیکە زمانی باریکی - کە زمانی کوردی بە - نەزانی وە یالی

نی نه گاهه وه بهی لهسر هه باوه دره بیت که دایکی میشتی خرابی کردوه
 با جوان جوان یزانی . هه وه ها نه گهر زمانی باوکی نه زانی بهی لای وایی
 که باوکی گانی حه رای کردوه و هه وه هه دو باره گدا بهی به «زول» ا.
 جا هه مه خوشیکه به و که سانهی داوه که گویی نادهن به زمانی باوکه و باپیران
 له کوردی دا ...

حاجی هه لهی هم کورده هه زارانه له لایه گوه هم دهردی بی نوسین و بی
 خورینه نه وه یه روی نی کردون ، له لایه کی تریشه وه نا کوکی و دوبهره کی
 هه وه ندهی تر پشی شکاندون ا . که و ابو :

تاری نه گون قه ییلی نه کراد هه روا ده بنه خراپه ئاباد
 هه نواعی مه له لگه وه تا بچوک خه ملیوه مالکی وه کو بوک
 به ک بهرگن به ک زمان و به ک دهنگ

بی خه یه متو هه یه و هارو بی دهنگ
 دنیا به تران ده خون و ده بدن هه چونی مه رامبانه ده بکن
 هه کوردن نه گهرچی پاکی مه ردن پامالی زه مانه مه حوی کردن
 هه مانه وه بی نه و او مظلوم وه که بوی خرابه زار مه شوم
 ئینجا هه له نازانم ئایا ؟ :

بوچی کورری وا نیه هه ستینه سه ری
 بزانی چون که هه کس که و ته سه ری ؟
 بکا سه ری جه ریده و حالی مه لله ت کتیی تازه و تاریخی ده ولت
 بزانی تاجی قه و ماوه ؟ له هه تراف سه راپا ئا گره هه تراف و هه کناف
 نه گهر کاریک نه کف له به بنده زو

مه مانک کانیک زانی له دهس چو
 که له مه هه یینه وه پر به دم هاوار نه کاهلی :
 جوشیک بدن وه کو ههنگ ته دیه بکف به بی دهنگ

مه‌صباي شهرر به‌يدا گف توب و تهنه‌نگه هاوون

...

پاررانه‌وه و توکل له‌م عه‌سره پاره‌ناکا

تير و دو‌عا و جه‌وشه‌ن په‌يگانه حرسی مه‌يدان

بوچی به‌شیری ئيمه به‌غی ره‌سولی ته‌کره‌م

هه‌یج ته‌دعیه‌ی نه‌زانی؟ روزی که ده‌چوه مه‌يدان!

ته‌لی: ئيمه هه‌روا به‌نه‌زانی له‌شوینه‌کی خوتان ماونه‌ته‌وه به‌بی

کاره‌بی که‌چی:

ته‌ی خه‌ریکی رموز و راز و نیاز ... « له‌سایه‌ی جله‌وه » ...

ئاوروپا فه‌نی که‌پوه ته‌عجاز

قوله‌ی ئیفل (*) له‌ته‌فلاکه عه‌کسی ته‌وگه‌ردوشی له‌ژیر خاکه

حاجی به‌م جوړه له‌ولا‌تیکی ییگانه‌دا بی ته‌نیته مه‌يدانی نیشته‌انیه‌وه و به‌

فیکریکی ورده‌وه ده‌رده دلی هه‌زاری و په‌ریشانی کوردان هه‌لش‌ریری و

ته‌یگه به‌نیته‌وه به‌ولا‌ته‌کی و به‌هاو خوینه‌کانی و به‌جاوی پرره فرمیس‌کوه

خویشی له‌دوره‌وه ته‌ماشایان ته‌کا ...

حاجی شمعی له‌که‌لی شویندا په‌ررت و بلاو بوته‌وه له‌په‌ر ته‌وه به‌ته‌واوی

(*) قوله‌ی « ئیفل » قوله‌یه‌کی هه‌ره‌به‌رزه له‌شاری پاریس . « ۱۹۸۴ » بی

به‌رزه ، له‌لایهن موه‌ندزی فه‌ره‌لسزی « ئیفل » ئاوه‌وه له‌سه‌ر ته‌رکی

خوی له‌ « ۱۸۸۹ » ته‌واوی کردوه .

ته‌م قوله‌یه‌ ۷/۵ ملیون فه‌ره‌نگی ئالتونی تی‌جوه . ته‌م پاره‌به‌له‌ماوه‌ی ۳/۵

مانگه‌دا له‌لایهن ته‌ماشاکه‌رانه‌وه که‌له‌هه‌مو دنیاوه بوی ته‌چون ده‌ست

که‌وتوته‌وه . ئیسته له‌لایهن شه‌ر په‌که‌به‌کوه - که‌له‌نهری ده‌په‌په‌

دانیسته‌وه - هه‌ره‌په‌رشی ته‌کری .

کو نه کراوه ته وه ، به تايبه تي شعره کاني تهسته مولي - که بهر زتر شعر
که ليکي کوردي بوون - زور گهي لي که وتونه وه کورده واري . ته نانت
ديوانيکي نايابي که وتونه لای عبدالرزاق به گک به درخان له تهسته مول بو ته وه
له چاپ بدری . که عبدالرزاق به گک له لایه ن انجادیه کانه وه گیراو خشکینزا
دیوانه گش له نار شتومه که کانی سوتینزا . به لام وینه به کی دهس نومی ته وه
دیوانه له لای « حمیده خانم » نار - که له بهر هی به درخانیه کانه - هه به و نسخه
به کیشی که وتونه لای محای « محمد مہری » هه له تهسته مبول . ته مانه
له وی ماونه ته وه .

له م ولاته شدا هه ندي شعری له لایه ن عبدالرحمان سعیده وه کو کرا به وه و
له سالی « ۱۹۲۵ » ی میلادی له چاپخانه ی « دارالسلام » له به غذا بو جاری
به گم له چاپ دراوه ، به لام گه لی شعری تری حاجی هه به هه له م ولاته دا
له بهر ته وه وه ختی خوی چنگ نه که وتونه ته وه ش نه خراوه ته ته م دیوانه وه .
حاجی وه کو شاعریکی کوردي بووه له شعری فارسی و عهره بی و تورکی شدا
که متر ته بوه له کوردي ته و زمانانه و به هه موپان شعری بهرزو بالای هه به .

محمدي

۱۸۳۰ - ۱۹۰۴

شاگردی نه پخوانی مهی فروشانی معرفت له سوزدا ، خهلفه ی کورری
چه کیشی نه شکوتان له خوروشدا . شینخی سهر برمالی دل روناکان هو
جاوی پرر له فرمیسکي خویلینه وه ، پیری دیواخان پالهوانان بهو باوه درری
قلمی ناسپینه وه . شهیدا به کشفی قسه ی نه مستق له باری ثابینی ، واله به زوشتی
له گمل نه فسی پیمې رابه ری بی دینی . ماشنا بووه عه شتی ته نها به باسی
کرده وه بو روزی دواپی، نه پداوه خرمه نی فیکری به دوس خه یالی شهن و پای
دنیا پی . دانا بووه به فله سفه ی هموریکه به که ری ته ریقه ته ، زانا بووه به
ورده کاری همو باوه ورده که پیری غمریمه ته . قسه ی ناولینه ی دلیه ، شعری
نیکلاری کلیه . نه فسیه تی سونی بووه ، پیری تیزو قولی بووه ...

شاعری بهرزی هم داستانه ناوی « محمد » و کورری مه لا وه سمانی
باطلی به - بالغ دیکه له ناوچه ی ماوه له لوی سوله یمانی - له سالی « ۱۸۳۰ » ی
میلادی له شاری سوله یمانی هاتو ته دنیا وه . له ته مه نی حه وسالیدا خراوه ته
هر خویندن ، له کتیه ورده له کان بووه ته وه و سهره نای خویندنی علوی
میسلا پی لای باوکی ده ست پی کرده ، له پاشا به فقه قیه نی چوه بو سابلانخ
بولای مه لا عبدالله ی پیره باب ، سه سالی که لهوی ماوه ته وه که دراوله ته وه
بو سوله یمانی ، له ناوه دا و له لای مه لا چا که کانی همو ده ورده دا که لی ده رزی
وهر گرتوه ټینجا چوه بو به غدا بولای مفتی زه هاوی ، ماوه به که له لای
زه هاوی ماوه ته وه و اجازه ی مه لا به نی پی داوه و له « ۱۸۵۹ » دا کردویه به
حاموستای منگه منی « امام اعظم » . له « ۱۸۶۲ » دا به غدا ی به جی هیفتومو
چوه ته وه بو سوله یمانی ، له سوله یمانی بووه به نه ندای محکه . له « ۱۸۶۸ » دا

که باوکی نه سړی خوی له میښی خو کومنت نه کپه پښتوه و ده ست نه کا به
 دهرز و تته وه به ققیان . مه لا وه سحانی باوکی خه لیفه ی شیخ سراج الدینی ته و په
 بروه ، خویشی هر له وښه مال به دا خه لیفه به یی شېخی بهاء الدین و مر
 نه گری . له دولاوه به دولاوا مردم فیری عیلم و تصوف نه کا ...

له (۱۸۸۳) دا بار که نه پېچنیتوه و نه چی بو حج ، هر که له حجه کی
 نه بیتوه له وپوه نه چی بو نه ست موله پیاوه کورده کان نه بگه به نن به سلطان
 عبدالحمید . سلطان شیخ محمدی به عیلم و تصوف وه نه چیته دله وه نه واز شېکی
 زوری له که لا نه کا و فهران نه دا له سوله یانی خانه کا به کی بو دروست نه کن
 - که به ناوی خانه کا ی مه خوی به وه ناو بانگک نه ستینی و میسته ش مسو
 خانه کا به ملوه - که نه که در پته وه بو سوله یانی میتر ده ست نه کا به دهرز
 و تته وه ی عیلم و راهبری کردنی مردم له باری تصوفدا ، تا له (۱۹۰۴) ی
 میلادی له تهمنی (۷۳) سالیدا شهر بانی سوزن نه خواته وه له خانه کا کی
 خویدا نه نیریت ...

شیخ محمد پیاوکی بالا بهرزو که له گت ، سوروسپی و چاو که وړه و
 ریښکی دریزی پیوه بروه ، به بهری و له سهر خو قسه ی کردوه ، میزه ری
 سپی کوردانه ی له سهر ناوه و که و او سه لته و جو به ی له بهر کردوه ، له دهوری
 لاخر دا زور پکی له خانه کا کی خوی بو خوی ته رځان کردوه له ویدا وه ختی
 کردوه به سه به شوه ، به شیکي بو دهرز و تته وه ، به شیکي بو دانیشن له گل
 مرمماو لاموز گاری کردنیان له باری شېخا به یی ، به شیکشی بو نویزو
 ذکر و فکر ، له سهره کا ی ژباښیه وه زور تر حمزی به گوښه گیری و ټیکلاو
 نه بون کردوه وه لای واپوه که سوجه ی نه سیمی مه ضوابط لهم سوچه وه
 ده ست نه کوی ، که ملوه به که ملوه توه و بونی هیچی نه کردوه که وتونه
 سهر هو باوه ووه که تا جو شو خوروشیکي نه یی نا گاته روی لازیزان . به
 خوی نه لی :

مهر ، که جوشیکی نه بی من زرد که تالم بوجیه
 دل که هوشیکی نه بی شیفه بی تالم بوجیه ۱
 بی نه لین هم جوش و هوشه نه نکیشی بولای نهو مه بدانه که مه بدانی
 عشق و عاشقانه و مه بدانیکی ترسینه ره ؛ مه بدانیکه که سهرچاوه ی ئیلهامانی
 شعرو نه ده به . بازاردی شعریش گه لی لی نه بیتوه ۱ نه لی :
 نه زانم بادیه ی عشقه خه نهر ناکه
 که چی مهر جوم نه گهر ماوم ، نه گهر جوم
 که نه کویته نهو مه بدانه وه به بی اختیار شهرابی عشقی شاعران
 نه خوانته وه « مه حوی » نه کا به ناوی شعری ..
 که وابو مه حوی له و که سانه بو که نه نها سوزی مه عنه و بات قانی شعری بو
 خسته سهرگازی پشت به بی نهو دلی کردی به هیلانه ی خه بای رومه ت
 گولان بو که بشتن بهم لاما نه . به لی مه حوی بهم جوړه خوی هاویشته کوردی
 شاعرانه وه . به لام گایا ؟ . هه منی به وه سکورد که پرده ی خه بای شاعر
 پرده یه کی نازکی کامیرابه ، زو به روی هه رشیکی کرده وه وینه کی وه
 نه گرت و بو پاشه روژ نه بیلیته وه .. یا هه رده نگی لئاوای شعری له
 به بی چوار سنوری عشقی هه قیقیدا مابه وه و هیچ جرمو جوایی نه کرد ؟ من
 لام وابه نه مه ی دوا بی یانه مه گهر جار جار یکی زور کم نه بی که سهریکی به سهر
 دیواری سنوره که وه کی شایسته وه بهم دیوا بو نهو بزانی چی هه به چی نه .
 نه و ماله که مه حوی تیا با گه و ره بو بو ناچاری کرد بو به وه که سهر به رته
 موزه خانه ی نه هلی تصوف و به راوردیکی بیرو باوه رده کانیا نه گهل دلی
 خوریدا بکا . که وابو دیسان هه تصوف مه حوی کرد به شاعر یکی تصوفی و
 کردی به وه که به ده ستوری « میتافیزیقی » به کان له پشت پرده ی نه ییمه نه وه
 شت بلیت ، وه کو بلیت فله سه نه و تصوفی له سوینته به کدا شیلاره ، بهم
 بونه وه گویا به در بزیانی زبانی له گهل شه یتان و نه فسادا ده ستوه به خه بیرون ۱ .

بلی مه خوی شاعریکی ورده کاریش بروه ، ورده کار بروه نه وه ک
 گالته ا بویه هندی قمیددی له مانگیکه وه تا سالیکه درېزه کیفاوه
 بهلام هم ورده کاریش ته گهر تیکلاو به فلسفه فی تصوف وه نه کردایه
 نه به توانی بستی به ولاره بچی ، هر وه ها شاعریکی فسه نه ستق و جناس
 پرومیش بروه ، دیسان ته ویش تا به تصوف لای نه دایه هر بوی نه هاتوه .
 گواو مه خوی چون خوی شاعریکی صوفی بروه شعره کالیشی گراف و
 قول و زور به شوینیا نا گهر راوه و خوی توشی عه زیت کردوه تا دایانی
 نلوه ا ... ینجا ته توانین لیره دا یینه هر پاس کردن له هندی له شعریه وه
 بو ته وه تهو پایه به مان بودهر کوی که مه خوی له شعر دا گرتوبه تی ...
 باسیکی خو یونه فس و دنیا ته گیر ریته وه ته لی :

له نا کس کار یا خا کم به سر ، روی به با عو صرم

خوا سا ، پژیننی تا له بهر قای سکمی ده صرم

بضایع چو له مالایینیا وه قلم همو به غنی

ده بی وه ختی له بواله قق بخوازم تا تیا بمرم

له جل ده ورم ده دا حازر به وه عده ی ده ورم و تسلیمه

منی غه فله ت زده هیفتا خبریکی مه سته له ی ده ورم ا

خه یال بچی دنیا وا ده ماغ و دلی پیجاوه

قیامت هر مه گهر روزی قیامت پیته وه فیکرم

له بی گوتوم و نه ضم بو هوا ده شنی وه کو مندا ل

له بهر پیری صرم خوی تا گرت و تازه بی ده گرم

چیه سوچو گونا م بچی ده مکاته جها خانه ؟

له قه بره لکن هه تا روزی جها ده عواچیه قه برم

صیه بی بحشر الره ، برا گهل فرسه ته میرو

نه بهر این له من ، با کس نه بی حشری له که له حشرم ا

لهمن نازانم ئيتړ نفسي بهدخوچي دهوي « مهوې »

که بهد کردارو ، بهد زهفتارو ، بهد تفکارو ، بهد نهورم

مه گمر بهر مهوچي به حوري زده تم خاصي ستاري

وه گمرته زده تمه پابونه ومه ناممکنه حشرم ا

مهوې حاله نيکي تصوف و دهرويشي به پيريکي وردی فلهلغفي دمر

له بری ، ئیجگار له بهر نهوه خوی به سوچداریکي نهواو نه یقې دهرده

دلیکي به سوز نه کاو نهلی :

داخی گرانم من که لاسکي زیانم نیه ؛ نهو زیانه که نه لین باخچه ی ثاخره نهو

تووی تیدا نه چیري بو نهوه بهری پررخبرو پیری روزی دوايې بدا به

دهسته وه ، چونکه تماشا نه کم - هس به سرم ا - هه مو عوسرم روی و

هیچم نه کرد ، که واپو خوايه نهوه ننده به ژینه تاخوم نه که بنمه بهر ټپي

کسیکي وهما که زیان بو نهو باشه و نهو نه زانی چون لهو زه ووی و زلوه دا

کفت وکال بکا ؟ بو درونه ووی خهرمانی نهو دنیا به لاسکو به هوی پاشه روکي

نهو خهرمانه وه منیش شیکم ده ست که وی . . من فیکر نه که مه وه نه م زیانه

خوشه ویسته - که که لی که لی له ثالثوت به نرخته - به جوریکه

دور راندومه نه نانت بهشی تاقه هه ناسه به کی خاویلیشم بو نه ماوه نه وه که بتوانم

به رو سوری تیا یا بمرم . به ناچاري نه پی بو نهوش هه به نا بهر مه بهر به کیکی

وهما که لا بهر ره ی زیانی - له باري چا کهو چا که کردندا - وه کو تاوینه ی پی

که رد وایو تو زیکی لی بسیم بو نهوه لهو وخته داروچم بدهم به دهسته وه .

نهوا من نه مه حاله که چی مردنیش وه کو شملي ههر رگلو خولیني | به

دهورما نهلی : ودره مه بدان چیت ودر گرتوه بیدره دواوه ا ؟ . بهلی من

هشم ودر گرتوه - که گیان و شعوره - روح و هست بو نهوه ودر نه گیریت

که خواي پی بناسریت و فهرمان بهر داري خواي پی بکریت ، بهلام من له بهر

نهوه که نهو مه به مستم پیک نه هیناوه وه کو هیچم ودر نه گرتی وایه . ئیسته

لهوا که وتومه ته سر لهوه هوشم هانوتهوه بهخوما که زبان لهی بوفه رمانبهری
خوا خه رج بگریت و نیسته به ته مای لهوه که پی باویژمه لهوه مه پدانهوه ...
کهوا بو مردن ۱ من هیشتا له دموری لهوه لدام تو چون له لیت یینه بیدهوه
دواوه ۱۲... چیم به پدا کردوه تا بندهی ؟ منی که خه بالی پرو بوجی دنیا وای
خمولی خستینیم که مه گهر روزی قیامت خه بهرم بیتهوه و بزایم لهسه
قیامت ته غیر تو چون نیسته لهی یینه حسابی خوت بیدهوه دواوه ۱۲ . منی که
به ناو لهوه ننده پیر بووم لهی کهوتووم و سره له لیزی کهچی نه نسیم ده کو
منالیکې ساوا جوژ پی بگریت و به غنه شن به پیرشتهوه بجیت بهو جوړه تازه
خهریکه له کهو پته گر روگال وپی له گریت و له چی به پیر تاره زوی شهوانیه
تهوه ۱. من که نه فسیکی وام پی لهی مردن ۱ تو چون له لیت یینه جیت
وهر گرتوه و په پدات کردوه بیدهوه ...؟

ثایا من که هاتمه دنیاوه بو لهوه هاتم که فهرمانبهری خوابکم، یا لی هه لته
کینم ۱۲. دیاره هینانه کم بو فهرمانبهری بوه کهچی نه نسیم کم لهوه که ته ی
گیرا، ماوهی زیانه کهی بهو ده وده برد که بردی نه پیدشت فیسکی چا که ی تیدا
بکم . من که بهم جوړه گیر وده ی زنجیری نفس بو بیتیم غیر نازایم لهی بهی چه
سوچ و گونا بکم پی و لهی بوجی بخیریه لهوه به ندیخانوه له شکنجه و گازار
بدربم ؟ لهی بوجی له بهر لهوه که لهوه ننده خراب بم گورده کم تا روزی
قیامت محاکمې گور ره له که نه کم بکا و پی بلی : من خاوینم و نه مش له من
دروست کراوه نیسته بوجی بهم پیسبه هیناوتوه بیت داومه تهوه ...؟

لهوا من بهو دمورده چوم کهوا بو کور رینه ۱ هه له ده ست بهر مه ده ز، تو خنم
مه کهون با میوه ش وه کومنتان لی نه به ، هه تا زوه میرو خوتان لی دور خه نهوه
باسبه ی روزی که حساب و کتابی عالم له کیشر پتهوه حشر تان له کهل من
له کری لهوه که میوه ش پیوه بین: لهوا چا و تان پی کهوت که نه نفسی پیسم بهم جوړه
که مری دوژ مناباتی له کهلا به ستوه و وای لی کردوم که کرده وه و قهوه وشو

بیرو خورده و شتی به جاری تیک داوم گچی لسه رفته نمش ههروازم لی نایه نی.
 کهوابو مه گهر خوا به مهره پانی خوی بمخاته به رشه پولی ره حقی خوی و
 بمشاریته وه بم شواته وه، نه کینه زور گرانه به شتیکی تر پاک بیه وه دالده
 بدریم ...

ته ماشا نه گهی لیره دامه حوی به بیریکی زور زور ورد لم فله سه فهی ژبانو
 نه فسه ورد نه بیته وه، نه لایه که وه خوی زور به خراب نه زانی، نه لایه کی تره وه
 نه لی من خراب نیم نه گهر نه نسیم نه گهل نه بوا به، نه تاخری کاریا میشی
 خوی به ره و روی خوای خوی نه کاته وه. کهوابو مه حوی ریگه به کی گرتوه
 که فله سه فیه چیه کافی ده وری ناوه راست نه ماله می نه رواحد اکر تو یانه ..

دینان مه حوی دینی به جناس و ورده کاری و ویکختی هیاره نی گران
 ههروا بهاری تصوفدانی نه خانه قاپیه کی تره وه نه لی :

له سهیری خسته خانه ی عه شقی نهو سه وزه ی که واشینه
 له سه ره ره خسته دینی، یا خویندنی یاسینه، یاشینه ۱
 شه هیدی غه مزه به بعضی، سه قیمی عیقه وه به جه می
 دیاره سه رنویشنی نه هلی دل یا، شینه یا، سینه
 له به نگه هم به نیکیانه چی ده یین؟ خو له خو گورران
 له دنیا دا مه داری عیسی و خوشی خو نه ناسینه
 به سه ردلدا له قانی فیضه وه دی نه شه بهی ده ره بهی
 چه غه مزه ی دیده مه خوریکه هم شه و؟ ژان ده کامینه
 هه ناسیم دا به ناله عه رزحالم کم که تاساوه
 له خوینساوا دلو جه رگم ده رونم که به ناسینه
 له ماله سدا عه لامه ی سویمی حه شر نه مشه و بنانی دا
 خوا عالم له چاکی نهو به رو که ده رده مزا، سینه

مهلا ته لقبی «مه حوی» دا نه دا «حبل المتین» ی نهو

له جیگه ی زه لله زه بلی رافنی طه و یاسینه ا

نازانم مه حوی چی ناچاری کردوته سهرته وه که بهم جوړه عزیزه تی خوی
بدا بوته وه شعر دابی ؟.. تایا شعر ده نگیکی نهی نی نه کنه لی طافه نه بزونی ؟.
تایا شعر ده وار یکی ناوړې شم نیسه که له لاله زاری گیتی دا هه لته درې بوته وه
پیاو له شپیره یا خوی له که رماز سهرما هه شار بدات و له بلیا دل و دیده ی به
بون و دیمه تی گولاله ی ره ننگاو ره ننگه بکه شینیته وه ؟.. بلی شعر نه مانه به
به لام وه ختی نه مانه به که به جوړی بو تری پیاو لی تی بگا ، به جوړی بو تری
که نهو مه به سته وه کو ئای گوارا بکری به گه رودا ، نه وه ک شاعر پینی
ته نها بو کامه رانیه کی روحی خوی شمره کانی بخاته پله پله بکه وه که ییجکه له
خوی که سی نو ده منی نه یگانی ا . به لام لومش نا کری چونکه ویستوبه تی
پی به شاعر یکی ابتدای ا ..

مه وامن لیره دا مه به سته هم شمرانه له بانی مه حوی ده رته بررم بوته وه
له گورره که سهر راست کانه وه بلی : به راستی له عالمی شمري نصوف و
نو کته زانیدا منت پیشانی مه رد م دا :

مه واکو شککه سهری ردوته تاسمان ؛ ژوره کانی له پاش که چ کاري به
بو به ی ره ننگاو ره ننگ بو به کراوه ، گلو په کانیش رونا کی بلاو ته که نه وه ،
کورسی و قهره و پله و نویلیان تیا دانراوه ، مامیرو برین پیچه کان به بهرگی
تاوه لدامه تی تر سینره وه تیا یانا وه ستاون ، پزیشکه کان له ته نیشت جانتا کا-
تیا نه وه به عه پنه که کانی بهر چاویانه وه موژده ی خوشی بلاو ته که نه وه ، مه لایه کی
نورانیش بهریشه جوانه که به وه له بهر هه یوانه که له سهر بهر مالیک دانیشته وه
جای ئای هه وسون کراوی له ته نیشت خوی وه دانا وه ، جز میکیشی له بهر
ده مایه به نه واپه کی لاهوتی ده نگی خویندنې « یاسین » ی بهر ز کردوته وه ...
بهرام بهر بهم کوشکه « کانی و سهر او بکه » . داری هه رهرو هه وه بهر چوه

به تاسمانا، سهرچاوه‌ی ئاوه که نه‌وه‌نده جوانه ورده بهره‌دگانی بو به سهرواری،
 نه‌ونه‌مامیکه که ده‌ستی کردگار نه‌خشه‌ی نه‌ندای کیشاوه به‌ولش ولارو-
 که‌ردنی وه‌که مینا‌به‌وه ، به‌و رومه‌نی که‌نم ره‌نگی درو‌با‌به‌وه که‌وابه‌کی
 شینی تاسمانی له‌به‌ر کرده و له‌سهرکانیه که دانیش‌توه یاری به‌ئاوه که نه‌که
 له‌گه‌ل فریخته‌کان ..۱۱

شیخ نه‌مانه‌ی به‌رچاوه‌ی نه‌هوی نه‌لی : ئای ! نه‌ماشای نه‌و کوشکه که ، که
 خسته‌خانه‌ی عه‌شقه ، خسته‌خانه‌ی نه‌و که‌سانه‌یه که نیکاری نه‌و سه‌وزه‌ی
 که‌واشینیه‌ی سهرئاوه که‌کاری نی‌کردون و به‌ده‌رده‌وه گیلاندونی . نه‌و ، بو‌یه
 نه‌وی دانیش‌توه که بی به‌ریازی مه‌فتو‌نای بازارری عه‌شق ، هه‌ره‌که‌س
 که‌چاوی نی‌کوت گرفتاری داوی به‌لای بی و بیبه‌نه نه‌و خسته‌خانه‌یه‌وه به
 چونکه بی‌خوشه بی‌بلین نه‌م کوشکه خسته‌خانه‌ی نه‌و که‌سانه‌یه که‌گرفتاری
 داوی تو‌بوون ، نه‌به‌وی بیجکه له‌جوانیه‌که‌شی به‌م جو‌ره نا‌وابانگیکی‌تر
 بو‌خوی ده‌رکا . ئینجا نه‌خوشه‌کانیش یا نه‌مه‌ته به‌هوی ده‌نگی خو‌بندنی
 ئایانی « یاسین » ی مه‌لا نورانیه‌که‌وه - که‌بونی موزده‌ی لا‌کردنه‌وه و دل
 نه‌رم بونی یاری لی‌دبی - به‌ بونی دل نه‌رم بونی یاری لی‌دبی ، چونکه که‌نه‌و
 شو‌خه‌گویی له‌ده‌نگی نه‌م یاسینه‌بو سهریک به‌رز نه‌کاته‌وه و روییک نه‌کاته
 ده‌نگه که و نه‌زانی نه‌مه بو‌جیه دلی نه‌رم نه‌بی و روییکش نه‌کاته نه‌خوشه -
 کان، که‌روی نی‌کردن بای شفا له‌لای قه‌له‌وه‌هه‌له‌کا و رزگاریان نه‌بی . یا نه‌مه‌ته
 به‌هیچا رانا‌گه‌ن به‌داخه‌وه نه‌مین و ده‌نگی گریان‌وزاری ماسیره‌کان
 به‌رز نه‌بیته‌وه ..۱۱

شیخ به‌رومه‌نی سه‌وزه‌و که‌وای شین جناسیکی له‌گه‌ل سوره‌ی « یاسین » و
 ده‌نگی شین و گریانا بیکه‌میناوه . له‌پاشا نه‌لی نه‌وانه‌ی برینداری عه‌شق و
 له‌و خسته‌خانه‌به‌دا که‌وتوون هه‌ندیکیان شه‌هیدن به‌ده‌ست قازی‌باره‌وه ،
 ژور یه‌بان نه‌خوشی ده‌ستی عه‌به‌وه‌ین . دیاره نه‌وانه‌ی که‌نه‌لی دل و مه‌فتو‌نی

حقیقه تن جهر فی هه وه لی سهره نجای یشه کایان یا ، شینه یا ، سینه ، یانی یا
 شهیدن یا ، هه قیمن که له نیوه شعره کدا ئه لی « شهیدی غمزه و سه قیسی
 هیفه » . بهم شهن و سینه لف و نشر یکی له گهل ئه ودا پیک هیناوه
 وه جنان-یکیشی له گهل ئاخوړی نیوه شعری دوه می شعری به کمدا :
 دروست کردوه .

له پاشا ئه لی : ئه و که سه ی دپته دنیاوه ئه گهر به ته مای ئه وه بی که بگا به
 ژبانیکی کامه رانی به هشت ئه بی به هه مو جور نی کوشی و له دنیا لاری بی ؛
 تی کوشی بو قیامت به جور یکی وه ها که خوی له دنیا دا و ب کاو وه کو :
 « منصور » خوی بو نه ناسر پته وه . . . ئایا ئه م به ننگ کیفانه له به ننگ-
 کیفانه کایان چیان ده ست ئه گوی ؟ .. خوشی ! . کام خوشی ؟ . ئه خوشیه
 که خویان یان لی ئه گوری ! . که و ابو نوخته ی خوشی دنیا ئه وه به که پیاو
 خوی لی بگوری . ده ی دنیا ییک که ته مه خوشیه کی بی ئه بی به چه
 رویکه وه پیاو روی نی کا ؟ .. ته ماها ته کم له پایه کی نه نیوه له سهر به که
 له سهر به که پایه کی ره حمت ته دا به سهر دلا . ئاخو ئه م پایه کاری چه چاو
 هستیک بیت که و اهه واک له بری و ته و ژمی ئه و هه وابه ته م کاره ساته له
 سینه مدا پهیدا له کا ؟ . . . و یسم هه ناسه به که هه لکیشم که بهوی ناله ی
 ته وه وه ده زده دلی خوم ئاشکرا بکم ، سه یرم کرد بهوی قولی خوینه وه
 تاسا وه و دلوجهر گوده روئم تا که یشته ته سهر سنگم هه موی له خوینا که بل بوه
 غیر ته متوانی هه ناسه کهش هه لینمه وه . . . ئایا هیج ئاگات له بی که ئیمه و
 له م که ونه دانیشه نه ی به یانی حشر چون ده رگوت ؟ .. خوا عالمه له بهر ته وه که
 ته و شوخه له بهر بهر و کیه وه سنگی ده رخت ته وه بو که بو بهوی سپیده ی
 رونا کی حشر له بهر به یاندا . . .

مه حوی له بهر ته وه که زور کو فاجباره مه لانه هاته سهر گورده کی ته لقیغی

بخوبی به لام ده ستگیری نایی نه و لایانی همه مو خرابه به کت - که کردوبه تی -
 مهره بانی « طه » و « یاسین » - که محمد « ص » و « یادو » نایه نه ی « قل کل
 مترجم قریبوا فستلمون من اصحاب الصراط السوی و من اهتدی » و
 « فسیحمن القی بیده ملکوت کل شی وایه ترجمون » - که تاخری سوره ی
 طه و یاسین و موزده ی خوشی نه دهن ککو ابو مهجوی با خرابه کدریش بی
 هریاس نایی له ره همتی خوا ...

مهجوی راسته به فه لسه نه په رستی و دهرویشی و عبارت ریکخستنه وه
 خه ریک بروه ، به لام له بن ده ست نه مه شه وه لایانی قسه ی نه ستق و حکیمانی
 به رنه داوه ، به لکولم بابه نه وه گه لی بالاتر و قسه گانی بو دانسقه نه شین ...
 له بابت نه وه وه که هه روا وه کو ققوم بزوی سه رپارچه تهخته ملوه نه وه نه لی :

چبکم نه نه وه که سم که که سم بی له لابه کهس
 خویشم نه که یه نه وه که سی من بکا به کهس
 دباره پارسه نگی کومه لایه تی چاک چاک هه لسه نگاندوه بو به نه لی :
 نامرد نه وه نه ده موخته به رت لم زه مانه دا
 مهرد اعتباری کهم بوه ، مهردی خوا خصوص ا
 دیسان نه لی :

له سه مو چی له چه کهس بینی مهودت نایه
 کهرم و صدق و وه فا لیسته له عالم بوه قات ا
 نای چه ند جوانه نه و شمردی که نه لی :
 زه مانه ی پرته عه بده تگانه تیروک له تی نانت نه داتی دوبه شی نوک
 له باری زوه د دا نه لی به لام به جناسه وه :
 دنیا تیا ترویه مهوده سته تیا ، بررو کی مایه وه تیا ، که نه بو پی تورو ۱۲

به دو بهیت فلهسه‌فهی دو ربی کر دهرئه‌خا . ههرچه‌نده فیکره که گه‌لی
پیش مه‌حوی که‌ونوه چونکه « معری » وه « خیام » یش قسه‌یان لیوه
کردوه ، به‌لام نرخی مه‌حوی له‌مه‌دا به‌وه دهرئه‌که‌وی که به‌عوین پیرو
باومدری فلهسه‌فه‌چیسه‌کافی پیشودا گه‌لی سورراوه‌ته‌وه و ویستویه‌تی
له‌ده‌بیاتی کوردیش له‌و جورده شتانه بی به‌ش نه‌بی بویه هاتوه به‌و دو به‌یت
جوانه‌ی له‌و قسه‌به‌ته‌کا ، که‌له‌لی :

شیخی همه‌وه‌ندیکی له‌دا وعظ و نصیحت
له‌و قورر به‌سهری دابوه به‌رغش و فیضیحت

خوش هاته جواب‌وونی توحه‌فته ، فقط من
قطاعی ته‌ریقم ، نه‌کو قطاعی طریقت !
مه‌حوی برده شمریکی هه‌به له‌زیر ناوی « قصیده‌ی بحری نور » که
عباره‌ته له « ۱۲۳ » شعر سهره‌نای له‌کاته‌وه‌له‌لی :

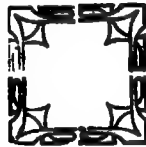
وصلی الله علی له‌و به‌حری نوری عیلم و عرفانه
که‌دهرکی غه‌وری نا‌کا غه‌یر علم الله سبحانه

له‌ شمری چواره‌مه‌دا له‌لی :

له‌ ظلماتی شه‌وی کفرابه‌ به‌کده‌م له‌مه‌به‌کی دا
هه‌زارو سه‌ سه‌دو بیست و دوه ، دنیا چراخانه
به‌راستی جا کفر شمرکه‌لیکن که‌له‌ وصفی باره‌گای محمد و عه‌شقی محمدا
وترایی .

به‌لی مه‌حوی شاعریکی تصوفی بووه ، به‌لام له‌و برده شمرانه‌ی که
دایناوز و ناوی ناونه‌ته « قصیده » من لام وایه له‌ ههر قصیده‌به‌کدا نا‌قه
شمریکی بو له‌وه له‌شی که‌ سه‌ر به‌خو بکری به‌بامی قصیده‌به‌کک ، چونکه
شاعر که‌ویستی ئامانجیکی تاییه‌تی خوی بخانه قصیده‌به‌که‌وه ئیتر نا‌بی لا‌بدا ،

ئەبى سەروېنى ئەو قەصيدە بە وە کوزنجىر پىگەو بەسترايىن ، لە قەصائىدى
 مەحوى دا گەتر ئەوەت بەرچا و ئەگەوى ...
 مەحوى وە کوچون لە کوردى دا شاعر بوو لە فارسى و تورکى و عەرەبى-
 شەدا ھەر بە وجوړە ئامادە بوو . دىوانە کوردى بە گەوى بى جارى بە گەم لە
 لاىەن « على کال باير » وە لە سالى « ۱۹۲۲ » ى ميلادى لە چاپخانەى
 حکومەت لە سولەيمانى لە چاپ دراوہ ...

شیخ زهزا

۱۸۳۵ - ۱۹۰۹

قسهی رهوانی شهوچهره‌ی کورری زستانی ناو مالان ، خویشی شینخی بهرمالی بنه ماله‌ی تاله‌بان^(۱) . شاعری بهرزی داستانی همه جوره ، بهرداوپژو قسه هاویژی بی نوره . زمانی شیریکی کاریگر له بررشتدا ، قهله‌ی تیریکی سهرنه‌گر له زوشتدا . خاوه‌نی شعوریکی نازک له باسی چاگدا ، دانه‌ری گه‌لی قسه‌ی تیز له باسی خرابه‌دا . بی پاک و قسه له‌رو ، تورره بووه زو به زو . قه‌له‌نده‌رو بی به‌روا ، دل نازک و خوش برروا . نوکته‌زان و زیره‌ک بووه ، قسه‌ی نه‌ستق و زلی بووه . خوی زمانپاراوی دیواخان ، دیوانی به‌زی دیوانان ...

شاعری نوکته‌چی مهم داستانه ناوی «زهزا» و کورری شیخ عبدالرحمانی کورری شیخ احمدی کورری مه‌لا محمودی زه‌نگنه‌به . له سالی «۱۸۳۵» ی میلادی له تاوایی «قرخ» - له لوی گهر کوک - هانوته دنیاوه . سهره‌تا له لای باوکی ده‌ستی کردوه به خویندن و فارسبکی زوریشی هر خویندوه ، له پاشا به نه‌قیه‌تی چوه‌ته‌گر کوک ، ماوه به‌ک له‌وی ماوه‌ته‌وه له لای سه‌ید محمدی بلاغ و حاجی سمید نه‌فه‌ندی حلی زاده ده‌رزی عه‌ره‌بی نه‌خوینی ،

(۱) . تاله‌بان گوندیک له همه‌وه‌نده له ده‌ورو به‌ری چه‌مه‌مال ، مه‌لا محمودی زه‌نگنه بایره‌گه‌وره‌ی مهم شینخی تاله‌بانیانه له‌وی بووه ، له پاشا به‌هوی شینخی هیندبه‌وه بی گه‌یغتوه بووه به شیخ و به‌ره‌مکی شینخی به‌رمال زایواردوه ، نه‌وه‌نه‌وه‌زایه‌کی زوری لی گوتونه‌وه . تاله‌بانیه‌کان میسته « ۳۰۰ » خیزانیکه نه‌بن له گهر کوک و ده‌ورو به‌ری وه‌کو قه‌ره‌حسن ، تاوق ، گل ، له کفری و خانق داله‌نیفن .

مینگا چوه بو « کوبه » بولای حاجی مهلا عبداللهی جهلی زاده ، ههر له دموری فیه تیدا سوله یمانیشی جاوپی کورتوه و له مزگهونی گوره - مزگهونی کا که احمد - خویندوبه تی . لهو دموره دا کورده واری چونکه حرکومه تی تورکی تیدا بووه فیربونی زمانو مهده بیانی تورکی وه کو پیویست وا بووه ، وه له بهر هاتو چوگردن و به سهر به کوه بونی کورد له گهل ئیراندا و خوشی مهده بیانی فارسیش هم زمانه هه مو مندالیک له سهره تاوه مه بویه پی بخوینزابه . جالبه بهر مه مانه شیخ رهزا ناچار کراوه بهوه که سهر بهریته ناو مهده بیانی فارسی و فیربونی زمانی تورکی شه وه .

شیخ رهزا تا مه گاته ده ورو بهری مه مه تی بیست و پینج سالی خوی به خویندنی عیلمی ههره تی و مهده بیانی فارسی و تورکی هه خه ریک مه کا ، له پاشا مه که ویته سهر شه وه که ولانان و پایته ختی حکومه تی عوسمانی بیینی بو شه وه سهر بهریته ناو قانی ژبانی دنیا بیه وه ، له « ۱۸۶۰ » به سهر « حهلب » دا مه چی بو مه سته مول ، دوسالیک لهوی مه تی و مه که رریته وه بو کهر کوک ، له ناوچه ی هه ولیردا مه بیست که ههر لهو ساله دا باو کی مردوه ، هم مردنه ی زورکاری تی مه کاو دلسگران مه تی له گهل شه وش ههر دیته وه بو کهر کوک به ناچاری . له پاش شش مانگیک - له بهر نیکچو نیان له گهل شیخ علی برابا - مه چی بو « کوبه » بولای شیخ غفوری مامی . شیخ غفور هه لیته - خه له تینی که گویا کچی خوی مه دانی ، بهم ناوه هه زیانر له شش مانگ له کوبه مه بیلیته وه و بیگاری پی مه کا له پاشا کچه کهیشی نادانی ۱ . شه ویش تور او کهر رایه وه بو کهر کوک ، به ده ردی سهری و به زاره تی لهو ناوچه به دا رایته - بویری نا له « ۱۸۶۶ » دا بو جاری دوه هم ده شت مه گریته وه بهرو مه چیته وه بو مه سته مول ، له م کاروانه یدا « هر زوروم » یش مه بینی . . مه چه له به ماوه به کی زور لهوی مه مینیه وه به شعرو مهده ب خوی له « صدری اعظم » نزیک مه خانه وه ، له ویشه وه مه که ویته بهر چاوی مه ملی « بابی عالی » .

دهنگو ناوازه‌ی شمري لهو ناوهدا دهنګ ته داته‌وه ، هاتو چوي هېڅ
 ديوځانيکي کړدوه و له گڼل هم مو جوړه که سيکدا هلسوگوني کړدوه ،
 بهوي صدری اعظمه‌وه نه‌نيری بو حج ، له‌ريگي میسره‌وه حج ته‌کاو
 ته‌که‌رريته‌وه بو نه‌سته‌مول ، تالهي بووه گلي جار هاتو چوي احمدپاشای
 بابانیشی کړدوه ..

بهم جوړه راته‌بويری تاله (۱۸۷۴) دا ته‌که‌رريته‌وه بو هرکوک و
 نه‌سته‌مول به ته‌واوی به‌جی دېلي . له‌لایمن حکومتی عوسمانیه‌وه نه‌ختی
 مانېگانه‌ی بووه ، خویشی ورده ورده به‌په‌په‌وه کفت وکالي - له‌ده‌ری
 هرکوکوه - به‌په‌په‌وه کړدوه ، ژيانیکي ده‌ندانو ته‌دېانه‌ی رابواردوه ،
 زور جار هاتو چوي وه‌سمان پاشا و محمود پاشای جاف و پیاوه گه‌وره‌کافي
 ته‌و ناوہی کړدوه ، تاله (۱۸۹۸) دا به ته‌واوی هرکوکي به‌جی هیستوه و
 چوه ته به‌غدا له ته‌کبه‌ی تاله‌باني دانېستوه . له به‌غداش له گڼل ته‌رباني
 قه‌لهم و ته‌ده‌بدا رابواردوه ، میانه‌ی له گڼل بنه‌ماله‌ی سلیم به‌گی بابان و
 سید عبدالرحمانی تقی به‌غدادا زور خوش بووه ، تاله (۱۹۰۹) ی میلادی
 له ته‌مه‌نی (۷۴) سالیدا به نه‌خوشی زه‌حیری کوچی دواي ته‌کاو له
 گوررستانی گه‌یلانی له نزیکه شیخ عبدالقادی گه‌یلانی له به‌غدا نه‌نیري و
 له سهرقه‌ی خوی هم دو شمعه فارسیه‌ی خوی له سهر به‌ردی گورره‌کی
 هه‌لته‌کتری :

یا رسول الله چه باشد چون سگک اصحاب کف
 داخل جنت شوم در زمره اصحاب تو ؟

او رود در جنت و من در جهنم چون رواست ؟
 او سگک اصحاب کف و من سگک اصحاب تو ؟
 شیخ رها پیاویکی که‌که‌ت و چوارشانه ، ناوچه‌وان بان و چاوی نه‌ختی
 موژو موروزه‌ق بووه ، بروه‌کافي پرو پیکه‌وه به‌سترابون ، به‌ران لوت و

چه ناگهی توزی پان ، ریشه سپیه گهی نه هیسته وه زیانتر له سه په پنجه ،
 ریشه گهی چه ناگه و سرگو ناو ته ویلی خستبوه به ک نه ندازه وه ، میزه ربکی
 سپی کوردانه ی شیخانه ی له سر نه نا سرگو بچکی دانه پوش ، ده نگیکی
 نیرو قسه کردنیشی زور خاونه بووه ..

بیشه لانی میلات وه کو باخچه ی پادشاهان وایه ، چون له و باخچه به دا
 همه مو گولیکی بون خوش هه به ، له و میلاته نه شدا نه بی همه مو جوړه نه مامیکی
 نمدانی . جاله ناو نه مامی شاعرانی کورد دا شیخ رهزا نه و نه مامه به که له
 بابهت زهم و جنیوه وه به که مین کهس بووه و نه ستیره ی له ئاستانی به رزی
 نه ده بیاته وه بووه .. نه مینیه وه سر نه وه دیمه ی کوردوستان ، یاتیلی
 چاوی شوخیکی چاو جوان ، یاده وری ته نگانه ی خانه دان ئایا نه مانه کامیان
 بویتن به هوی سرچاوه ی شمری شیخ رهزای تاله بانی ؟ ..

من لام وایه نه گهر سه بریکی دهوانه گهی و سرگوزده شتیکی نه و
 ریگانه بهیخته بهرچاو که شیخ رهزا له شمردا گرتونی هیچ به کک له مانه
 نه بوون ، که ئاگری شمریان له دلیا کردیفته وه ، به لکو جه وری روزگارو
 دل شکاوی خو یو چهز به بهرز بونه وه ی له سوچیک نه سوچه کانی زیاندا
 کردویانه ته کاری که سر بهرته کورری شمره وه . له لایه کی تریشه وه زوری
 دل به نه ده بیات و نه شماری فارسیه وه بووه ، له ناو نه مانه شدا شانامه ی
 فردوسی گه لی جار هم دیو و نه دیو کردوه ، پابه نندی شمری شاعره کانی
 کوردیش بووه ، نه مانه ش دیسان ته لیک تر عاتفه یان بزواندونه وه . له بهر
 نه مانه ناچار بووه هر له سه ره تای ده وری فقهیه تیدا ده سنی داوه به
 شمره وه . بابه تی شمیش له و ده وده دا زور له باودا بووه ، ته نانهت هر له
 هاوریگانی گه لیک تر هه بوون که ده سنی شمریان بووه ، یا شمری شاعره کانی-
 تریان خو بندونه وه ، به لام هم نه وانه ی نه چوه ته دله وه بویه و توبه یی :

چونکه شاعر زور بووه لهم عسره دا
بوته حه شری نیره گهر لهم حوجره دا

شیخ رهزا سروختی خویشی یارمه تی داوه بو پیشکوتن ، پیشکوت و
هستهیره ی بو به هستیره ی شاعریکی زور بهرزی کورد له ئاسمانی هده بیانی
کوردی دا، بیجگه له مانه زیره کی و زهین تیر به کی بالایشی بووه . له شعره کانییا
- به شی کورد به کی - ناتوانیت بره شعریک بینهسته وه که ریجکی
به کیکی تری گرتیت ، یا لهوی وهر گرتی . به تایه تی که دینه سهر بامی زه و
قه پی و تن به که مین شاعریکی کورده وه کهس نه یتوانیوه له دوزینه وه ی
هتی وردی جنیو و قه پی و تندا بیگانی ، نه وه که ههر هه وه نده به لکو
ئینسکار نا کری که شاعری بهرزی عه ره ب « جه ریر » له بامی جنیو دا زور
به ناوبانگه ، من لام وایه هه گهر له ده وری شیخ رهزا دا بوایه نه ئه توانی
له خاکی « به مامه » وه پی بلیته خاکی عراق . . .

داخ و زاری « شگری فضلی » و بهر بهر کانی کردنه کی له گهل شیخ
رهزا دا کردویه ته کاری که شیخ به لاماری هه رچی وشه و مه عنای خوشن و
زمان پیسیه بیدا ، له پاشا وای لی ها توه لهم قاپیه وه دانانی شعری جنیو
وه کو ئاو خواردنه وه و ابووه له لای و که سیش نه یتوانیوه نوخی کوی .
ته نانهت گه بشتوته پایه به ک شانا زی به زمانیه وه کردوه که شیریکی نیژی
کار بگه ره و راستیشی کردوه وه کو خوی ئه لی :

تو هه ته تیخی ده بان و من هه مه تیخی زبانت
فهرقی ئهم دو تیغه هه ره وه ک ئاسمان و ریسمان ا

له مه وه سهری کیشاوه بو هه وه که وه کو ئای ره وان شعری له کانی
ته بیعه تییه وه هه لقولی و بو به هوی هه وه که ناوبانگی به لاغته ده رکا وه کو
خوی ئه لی :

شیخ رهزام و به فصاحت له جیهاندا مشهور
پسری پیر نظر سکردهی قطبی لاهور ا

شمری من وهه بیه کهسی نیه وشیاره وه به
خوت له من لاده له سوراخی قنکت بم مه خورا
له بن دهست نه مه شهوه له شمری ستایش و پیا هه لو تیشدا وه نه بی له
شاعره کافی تر که متر بو بی ، به اسکو له گهلی شویندا پیشکه وتوتر بووه ،
خه یالیکی فازک و ته ییمه نیکی تاوینه بی بووه ، به تا بیه تی نه گهر هه سنی
خیریکی له ییکی کرد بی به ته وای لالفاوه ی شمری کراوه ته وه و هه تا بلیت
وه سفیکی به رزی بو هاتوه ، خو میجگار له به شی فارسیه کیدا نه و به لاغه -
ته ی که شیخ رهزا له باری ستایشی پادشاکانی ده ورو شیخی ته ویله و چند
که سبکی تردا نواندوبه تی مه گهر هه له دهست نه و هاتی . له شمری
فارسی دا ربی و شوینی فرده و سوزور کرتوه . له سه ره تاوه که خوی خستوه
کوشی شمره وه « لامع » ی کردوه به ناوی شمری وه کو له هه ندی شوینا
نه ییزی که نه لی :

نیه باکم گهر نه و خه ییمه بل
نه وه نه شماری « لامع » ی کو بره
دیشان نه لی :

وه که « لامع » ی شاعر نیه نیسته له جیهاندا

شیرین سوخن و قابل و خوش ته ببع و رهزا سوک

به لام له ناخردا نه م ناوه ی گور ریپه وه به ناوه گه ی خوی و رازی بو به
« رهزا » . . ریگه ی شمری ریگه ییکی بی قورت و ره وان بووه ، با ، مه عنای
گرا نیشتی وتی هه به فاسانی و ره وانی ده ری بر ریپه .

* * *

جا بابینه سه ره نه ندی له شمره کافی باس بکه بن بو نه وه پایه ی شیخ
رهزامان له هه مو سوچیکی شمره وه بو ده ره گوی :

شیخ رمزا له پاش ټپوه باوکی ټپری و له لایهن خزمه کانیوه له سر
میرات و که له پور توشی کیشه کیش ټپنی هه لټستی ټپچی بو «کوبه» بولای
شیخ غفوری مای . شیخ غفور به قسه ی لوس و باریک ته فراهی ټپداو
ټپمیش رقی له کړکوک هه لټستی و ټپم برره شمراڼه ټپلی :

بم حاله ټپه گهر ده فمه په تر بچمه وه کړکوک

مه لومه به مودی نرواوو له سرم نوک

پوچ پیچمه وه کړکوکی قورمساغ ؟ که له کهل من :

ټپلی هغو ټپاسازه وه کو ټپوی حماموک^(۱)

پیم خوشه له بهر جهوری براو لومه ی ټپقوام

سه جار له غریپی بکوم مفلس و مهفلوک

روژی به مرادی منیش، ټپلبت ده گهرری چموخ

ټپم میچه قهراری نیه گامی جگه ، گه ، بوک

شاهی که ټپنی راده بویرین به فقهیری

بو ټپلی قه ناعت له پلاو خوشتره داندوک

شمش مانگه زیاتر که له پاش مهرگی پدهر، من

مه غدورم و مظلوم و جهفا دیده و مه هتوک

ټپاسا کنی «کو» م، مامه غفورم وه کو فغفور

کیسم پرره دایم له زهررو لیره ی مه سکوک

با بهندی خه لایق نیه ټپیم وه کو خه لکی

بی سکولفه م و رهندو سه یاحم وه کو سالوک

من خواجه ی ټپهرارم و ټپامیزی دنیا

هیشتا که نهی کردوه ته به ندهی مه ملوک

(۱) «حماموک» کانیایکه له سرارودی شاری «کوی» وه

ټپاوه گهی زور ټپاسازه .

وهك «لامع»ی شاعرنیه ئیسته له جیهاندا
 شیرین سوخن و قابل و خوش تهبع و رمزا سوک
 بامی جهوری زه مانه ئەگاو ئەلی هه مو روژی وایانی ، مێچی دهوران
 جاری واهه به وهزیره ، جاری واش هه به گزیره . ئیسته ئەلی جاری
 کیسه پرره تاسه بێ ههزار کلاو با ئەبیا . من پیاویکی رهندو دهروشم به
 هه مو شیکه وه ئەساجینم ، با به ندی هه یج شتیک نیم . تالای مامه غفورم
 بم وه کو شا وامه . . لهره دا ئەگه ر چاکه شعره کان لیکه بدرینه وه
 فه لسه فه بکی چه رخی گهردون له باری نه وه ستانیا بو ئیمه دهر ئەخا .

له پاش به یلیکه که له گهلی مای ئیکه ئه چی و ئەو خوشه و یستیه یان نامینی
 ئینجا دینی جنیوی ئەدانی و ئەبھوا ئەو به خه و ئاو و ئەلی :

مامه کهم قه جهز نه دهولهتی شه دادی هه به
 تالمی راهه رو به ختی خودا دادی هه به
 به که دو دبی داوه تی سولتان بهی انعامی تمام
 هه به کیکی به قه دهر خهز نهی ئیرادی هه به

چه فروشو ، چه ظروفو ، چه ضیاعو ، چه عه قار
 له هه مو جنبه مه تاعی سه دو هه شتادی هه به
 ئەم هه مو گه نجو خهز نهی هه به هه شتا کو ته ره س
 نه هه وای جودو ، نه مه یلی گه رم و دادی هه به

ره سمی ئابایی کرای بووه ئاناری سه خا
 نه له ئابایی هه یاو و ، نه له ئەجدادی هه به

گه ر سه رو ریشی پیاوانه به باوه رر مه که پی
 باتنی جوله که به ، زاهری زوهادی هه به

خوی به هه ر سورته ئومیدی گه ره م پی هه به لیکه
 رفی زورم له «ره شیدی» کورری گه وادی هه به ا :

ره ننگی گهر ، ده ننگی به قهر ، هه بشتی سه گک ، خوی چه قهل
 چاوی کویر ، مه خزەنی کیر ، مه قه دی پرر بادی هه به !
 زکرو ئه ورادی له سه ر کیرو زه گهر منحصره
 سه بری ئه و حیزه قورر مساغه چه ئه ورادی هه به ؟
 تف له کوز داک ، له کن خوی کورری هیناوه ته دهر
 گو ، به ریش باوکی ، له کن خوی ئه میش ئه ولادی هه به !
 ئه مه گشت باوکیه سه رمه شتی له بو داداوه
 سه ر به خو سالکی ره هه ره و نیه ئه و ستادی هه به
 له گوروی حه رما کاره گهر و دایک و خوشک
 فاتم و عائش و ئامان و به ریزادی هه به
 شه و روژ چه پله به کوز لی ده ده زو هه لده به ررن
 فهرجیان تاب و ته بی کوره ی حه دادی هه به !
 بی حه یان جومله خصوصاً ژنه شوزانیه گهی
 ره وشی دیله سه گک و قه حبه ی به غدادی هه به !
 من له گهر کوکوه دیلبته کن ئه م قه حبه ژنه
 له گه لم خه سمه فه له کک نیه تی بی دادی هه به
 کوونی و حیز بووه مانه نندی « ره شید » ته بمی « ره زه »
 هیند له به ر جهوری فه له کک خاتری ناشادی هه به
 به م شعرانه ئه وه مان پیشان ئه دهن که شیخ ره زه راسته مه زه به یکی
 شاعری بووه ، له هه ر لایه شیرهی گولیک بویت ئه و هه نگک بووه
 به ده وریا ، هه ر وه ها له ئایینی شعر دا ماده به رستی خوشتر و یستوه له وه که له
 سه ر به کک بیرو باوه رر و به کک قسه بمیفته وه ! ...
 شیخ ره زه زه میکی شکری فضلی ئه کا ، له جوشی دیله وه زمانی
 ئه که ریتوه و بی ئه لی :

پوره شکری به سیه با نه تکیم و شه مت لوق نه کم
 دایکه کیرخورت هوالهی سوری سر نه بلوق نه کم
 نه نم بو ده فمه به خومت پیا دم باز ونم
 نه فسه بو نه مسالی من، با کو له همر نه حلق نه کم
 من که شابازی شکار نه ندازی شاهیم بی نه لین
 حه فیه با نه انگه کی جهنگی سر گبرو لوق لوق نه کم
 تو به جاری وه ک ژنی فاحیشه پیت لی هه لیری
 نه ا، ونم : خیری نه، چاویکی گبرلی زوق نه کم
 حیزه ساخوت بگره تا بوت بیسه مه پدانی مه ساف
 شه رته هیجت بی نه لیم تا بن گونت نه مستحق نه کم
 که نه حیزی شاری به غذا لیم حرام بی ههاری
 گبر کوزی خوشکت وه کو نه یوانی کیرا شوق نه کم
 هه روه کو «مستی» م به فدردی گا، خوا روحم بهری
 ملحدی کافر مه زه ب گبر توش به نهو ملحق نه کم
 من ده زانم کی له خفته ی بردوی نه ما چه سود
 سیده، سید قسه ی سوکی نه بی ده رحلق نه کم
 بی بلی با موته به بی، تویش گهنو کو بهس بنجو
 با سوله یانی به جاری سکافری موته لوق نه کم
 عهده کردومه له خزمهت «شیخ رما» دا ورچه کویر
 نا بنجه مه ناولنگی دایکت تا له نوی مبره ق نه کم
 لیم شعرا نه نهوه دهر نه گوی که لیلای شعری هه جوی شیخ رما
 شکری فضلی بووه وه بهر بهر کانبه گهی کردویه نه کاری که شیخ بخانه سر
 نهوه به هه مو هیز سکیه وه بگریری به شوین قسه ی پیس و دور له نه ده نهوه .
 وه کو له شعره کان دهر نه گوی دیاره «شکری» یس وه نه بی به قسه کردن و

جنیودان به شیخ هیچ که مترخه میه کی نواندیت ، ئەوی ئی له بن دهست
شیخانی سوله یمانیه و تا توانیویه تی داخی دلی خوی هه لر رشتوه ، بویه
شیخ واکگری تی بهر بوه . ئهم دو شاعره له کورددا دهوری « جهریر » و
« فهره زدهق » ئە گیرن له عه ره بدا ..

شیخ رهزا جنیو به شیخ عه لی برای ئەدا به لام جنیو ، چه جنیو ۱ ؟
جنیو به حه مه ی وه ستا فه تاح ئەدا که به که پیاوی شیخ عه لی بوه . شیخ
رهزا موی لونی شیخ عه لی گرتوه ، زانیویه به هیچی تر ئەوه نده توره
نابی به قه ده ر ئەوه ، که جنیو به حه مه ی پیاوی بدری ا ئەوی هاتوه و تویه :
شیخ عه لی اخوتو منت ئاواره کردو ده ره به ده ر
چاک هه جو یکت بکهم ئەما مفید و مختصر

بو حه مه ی وه ستا فه تاح ئیمهت هه مو ئاواره کرد
ئهی حه مه ی وه ستا فه تاح دایکت به گیری ئیره کرا
ئهو تی شاعر ده ی بو دوزین بر دوه لام وایه کس نه یگه یاندوه شیخ
رهزا له کاتیکا گو یستویه تی جنیو به جیل صدق زه هاوی بدا ، وه کس ئهم
فیکره ی بهم قول و تیر به بو نه هاتوه وه کو ئهم که ئەلی :

حه یزی کوزی حیزو دزی فه پروزه گراوی
مه عجونی خه نه و وسعه به بو ریشی زه هاوی
له مه وه هه جو ی سه ره که کیشی بو شتی ته رتر ، ئەلی :
موده تی ئیر بژی و ئیستا که مه یلی می ئه کهم
ئاره زوی گانی کچیکی کوز پوری ده رپی ئە کهم
له مه وه وه گوبی نه داوه تی هه ر قافییه ی بوریکه خرابی با بو خویشی
خراب بو بی چاوی لی نه بوه بویه ئەلی :

بهم جوته گونه من که ئەلی عه تهری ئیرم ا
لیم لاده نه وه که بتخه مه بهر حه مه ی کیرم

دیسان تہلی :

من نہ نام خواردوہ تہ مہرو نہ گانم کردوہ
وہ کے ژنی سہرکاسہ یاران بوجی ژانم کردوہ ۱۲

* * *

شیخ رہزا کہ دیتہ بامی ستایش ، پیار والی تہ کا کہ بلی تہم پیارہ تہ مو
ژبانی خوی لہ ربی ستایش و چاکہ دا خہرج کردوہ و سہری تہ کیشاوہ تہ
ہیچ قاپیہ کی ترہوہ . چہ ند بہ جوش و بہرزو بالا بہ تہو بامی کہ بہرام بہر
بہ کا ک احمدی سولہ یانی کردوہ ؟ تہو مہ عناو بہ لاغہ تہ کہ تہو لہو برہ
شعرہ بدا دہری برہوہ لام وایہ کم کس توانیوہ بیگانی ، بہرزی خہ یالہ کی
تہم لہوہ دایہ کہ لہ وینہی تہم جورہ ستایشانہ دا کسمی لی پیسی نہ کہو تہوہ
تہا تہو توانیوہ بلی :

مہرہو تہ حہ یانم بہ سولہ یانی و خاک
خوزگم بہ سہ کی قاپیہ کی احمدی کاکی

تہو قدوہی ساداتہ کہ سوکائی سہملوات
شہر ریانہ لہ سہر سو جلدہ تہ بہر مہرقہ دی پاک
تہو مہرقہ دی والا بہ کھوہ کے عہرشی معل
مہ خوفہ بہ زواری مہ لہ کے ، دہوری شہا کی
بو دہ بست و عہسا ناز کہ کی داغہ دہروم
قوربانی عہسای دہستی دہم ، سول و سیوا کی

دنیا لہ دوا ی حہزرقی شیخ زیرو زہ بہ ربی
وہ کے تاجی کی و ، جلی جہم و ، بہختی زوہا کی
دہر حق بہ حہفیدانی تہ دہب لازمہ زینہار
قوربانی حہفیدانی دہم بلی و داسکی

بسم حاله بهر پنهانده باز اشهد بالله
شعرت تهره بهر نگزده (رهزا) شاعری جاکی

نه ماشا نه کی شریکت بو نه خانه سر و باره گای بهرزی کا ک احمدی
نیابا دهر نه گوی، پول پول فرشته کان دین بو دیده نی، وات پیشان نه دا
که چاوت له سیپهری شاه پهری نه فرشته نه به سر گومه زی نه و شیخه وه
که باره گاکه دی دیمه نی باره گای که پکوس و نیگاری جایی جیهان غای جه مفیدو
نگینی گوستاسب شای هه به. که شیخ بو راز اندنه وه ی نه و باره گایه نه با
پیم یسته فیر دنیا و کو نه مانه بیچ بزیته وه چونکه فیر هیچ ناهینی...
له پاشا به شانازی به کیه وه نه لی: رهزا شعره کانت له کوره ی دهر و نیکی
پرر جوشه وه دیت و ماهه نگه نه گیریت... به راستی راحتی کردوه
ماهه نگه نه گیریت و دلی مرده و زیندو نه کاته وه.

به شعریک باجیکی مفی زه هاوی نه کا، نه لی:

ممکن نه ادراکی حقایق به نه واوی

ممکن نه ادراکی نه کا زهنی زه هاوی

مفنی زه هاوی نه و ذاته بووه که شیخ رهزا له باره یا نه لی هیچ شتیکی
ورده دورشت نه که نه بزانی و نه بدوزیته وه.

شیخ رهزا له باری میژو نوی شدا بوت دهر نه کا که شورده سواریکی
نه و مه یداش بووه و به چالا کانه نه سپی قه له ی خوی تاو داوه. دهر و نیکی
نه و ره همان پاشا و عهولا پاشا و سلیمان پاشای بابانت بو نه گیریتته وه که له
شاری سوله یمانیدا فرمانر و وایی یان کردوه و زه مزه مه به کی داد گوسته -
ری یان نواندوه. جا خوی نه هاویژیتته نه و مه یدانه وه نه لی:

له پیرم دبی سوله یمانی که دارالملک کی بابانت بو

نه مکر میء جهم، نه سوخره کیشی مالی عوسمان بو

له بهر قای مه را سه نیان ده بهست شیخ و مهلاو زاهد :

مه تانی که به ، بو بهربانی حاجت گردی سه یوان بو (۱)

له بهر تابوری مهسکر ری نه بو بو مجلسی پاشا

مه دای موزیقه و نه قاره تا نه یوانی که یوان بو

دریغ بو نه و زه مانه ، نه و ده مه ، نه و عمره ، نه و روزه

که مه بدانی چرید بازی له ده وری گانی ئاسکان بو (۲)

به زه ربی مه مهی به غدای ته سخیر کردونی مه لدا

سلیمانی زه مان ، راستت نه وی باوکی سلیمان بو

مه بهب ئینکاری فضلی ئیوه تا کم نه فضلن ئه ما

صلاح الدین که دنیای گرت له زو سه وی کوردی بابان بو

قبوری پرر له نوری ئالی بابان پرر له ره حمت بی

که بارانی گهی احسانیان وه که هوری نیسان بو

که عبدالله پاشا له شکری والی خنهی شرر کرد

«ره زه» نه و ده خنه عومری پینچ و شش تفل ده بستان بو

(۱) - گردی سه یوان گوررستانیکه له روزه لانی شاری سوله یمانیه وه .

مه له بندی گهی نازدارانه . (۲) گانی ئاسکان سه رچاوه و گانیاییکه له بهری

روژاوی شاری سوله یمانیه وه ، ده شلیکی پانی به ته نیشتیه وه به ، په سکی له

که بره کی شاره گش هر بهو ناوه وه ناو نراوه . نه و سه رچاوه به له پیشی

ئاوه دان بوته وهی سوله یمانیدا جی رانه پیره ی ئاهوو ئاسکه کان بروه . که

هاتون ئاویان لی خواردوته وه - له پاشا شوین ماله که ووه کویر نه بوته وه ،

بووه به جیگهی بالا نه مامان و پهری زاده کان . ئاویکی زور خوشو

سازگاری مه به ، ئیستش ئاش گیری ئاوی زیاتر له بهر ئهروا و ئاوه دانه

به خورده ی ئاو و بقلهی گوزه ی خال خاسان ...

ناز انم لایا گهی تر توانیویتی ؟ وه کو شیخ رهزا پورهی دهوری بابانه کان
 بگیرد پته وه و لهشکرو دیواخانه کانیان به دهنگی موزیقا بگه به نیتته هه یوانی
 لاسمان و له پاشا داخ و دهردی خوی هه لزریزی بو ته و ده وره و بو ته و
 رمزلاری و جلیت بازیه ؟ وه به شابه یته گهی باسیکی کورتی جیهانگیری
 صلاح الدینی ؟ یوبیت بو بگیرد پته وه و بلی ؟ وه صلاح الدینش له گهل
 پاشا کانی به بهدا به کت ریشه یان هه به ، که ره گهزی کورد و قهوه ییته
 کوردی به ؟ ...

شیخ رهزا گدیتته بازارری دلتهرری و عه شقبازی ستایشی وات بو ته کا
 لات واته بی که تافه کردیاریکی ته بازار ره به ، که چی خوبشی له حقیقه تدا
 شاعریکی نوکته ییژی زه مچی بوه . . . باسی خوشه و استیکری ته برو که مانی
 زولف به ریشانی ته کا که خارونی جی سمی ماهوه و به نازی نیلی چاوی
 کردیاری خهرقه و تهزیبشی شیخ و شیخانه .. جا ته م دوسته لایا تافه گولیکی
 راسته قینه بیت و به بونی عه تر امیزه وه دلی شیخی که شاندی پته وه ؟ یا
 دبعه نیکی خه یالی بیت و بولبولی ته بی رمزای هینا پیتته نه و اخوانی ؟ . هه
 لایه کیان پی پایه ی شاعری تاله بانی مان له مه بدانی ته ده بیانی غهرا می دا بو ده
 هه برری . بی گومان به کیکه له مانه بو به ته لی :

ده مکوری خو که ده زانم به خودا خو که حبیب
 وه ره سا به حق خوا ده می له به قه م بهره ته بیب

وه ره دهستی بجه مه گهزدنی بلوریت
 تاوه کو سفره له داخا بدرری ، ورگی ره قیب

تالم نهحه ده ترسم که به نازاری فراق
 بزم و روزی نه بی ده ولاتی وه سلم به نه حیب

چاوی نه تانی نوکاری سحر و جادو گهری به
 که به به کت عیشوه ته دا عابدی سه ده سه فریب

تاله تو دووره دلی قه منزه ده ، نهی راحه نی جان
 مه شرق و مه غربه مابه نی له گهل صبر و شه کب
 بی فراز نابی شه کب هم قسه ته حقیقه دهلی
 من له ربی عشقی تو ؛ نه مدی به خوا غه بری نه شیب
 غه بری زولفه له سهرو سه فیهی روت ثابته یا
 تینه نی طینه که مه مزوجه له گهل زینت و زیب ۱ ؟
 شبح ده گور ریته وه گهر جوی به زولفت بکوی
 خمرقه و سه به به به زینار و چه لپاو سه لیب

تافه نی تاق بووه بیچاره له ژبر باری فراق
 بکه ره می به «رهما» چا که ترحم به غریب
 لبره دا که به وردی هم شعرا نه بخویند وه نه زانری که شبح رهزا به چه
 جور خوی له مه بدانی غرامیا تیشدا نواندوه ۱ ؟ . وه یا چوت شاعر یکی
 دل تهرری هه وهس په رست بووه ؟ ...

دیا زبو نه وهی پدشو تا پویه کت بو خه یالی که شبح دروستی کردبو ، به لام
 که دپته بامی ساده روخه کان ؛ نه و ساده روخانه که خاوه نی کومه له به فری
 شق کراوی به مفارن راسته و راست خوی نه خانه کوشیا نه وه و له وی دا
 بیت نهی که : تو خیان مه که وه چونکه وه فایان نیه . هم ناموز گاریه ی له
 کوره ی دهرو نیکی به جوشه وه هه لشر ریژی ، له و کوره وه هه لشر ریژی
 که بوته ی تاقی کردنه وهی له سه ربوه و خوی له کوره که دا تالتونی نه و
 بوته به بووه نهی :

هم ساده روخانه له ملاحات که نه مام
 ده وره ده ده نو ته فره مه خو : قات مه لی رامن
 گه دوستی وه نادارن و گه دوزخی خو نخواست
 دلنه رمی ده کن گاه و گه شی سخت کلان

طاهره به نه کک بو تو وه فايان نيه ، بو کس
 حاکومه که هم ناقه وه کک تاسی حمان ا
 وا دایاره شیخ زور داخ به دل بووه بویه وتوبه :
 گهسی بیی حیاوش — مرم ناموس — مه بهد ناکا ره فیتی تاقی لوس ا
 هه گهر سه سال بدهی ره بچ و نه یانگیت
 قسه ی وات بی مه لین نه بگرتهی قاموس ا
 شیخ له دهوری پیری شدا خوی هه ره له کیشی و تهی :
 عوسم گهی به هه شتا ککرم به کاره هیشتا
 تصدیق گهر نه فرموی ، هه ستم بهرم به ره شتا ا
 شیخ مه که ویته باری قسه ی نه سته ق و نوکته بازی . که دیته باسی
 کرده وهی شیخی بمان فروش هه ره له خوی مه وه شیته وه که بلی :
 هوخی به انابهت چوه لای زوهد فروشی
 بو نه خزی نه ریفهت به دلی پرر له خوروشی
 خوش هانه جواب و . ونی : تو حفته وه لی من ؛
 سالی که فروشته مه ایمم به قوروشی ا
 قسه نه سته قه گهی وه کو ترازو وایه بو زیان که تهی :
 پیر ا که کوکی و نه نری ، دوره له سردن هیشتا
 ورده لاهه نگی دواي کو که نیشانه ی مه جه له
 پیر ا که کوکی و نری ؛ ده نگی وه کو باره زه له
 شاهدی موخته بهرم عزه نی مأموری ته له ا
 بیر تیری شیخ ره زان بهی کس ناتوانی ده نگی باره زه لی به دلایت ا . .
 به مه وه نه وه ستاوه سه ره که و توه بو ئیشی دو به دویش ا . که تهی :
 هه ره له ده نگی که ره ناو شه بیوری چه نگیز خان مه کا
 ورده لاهه نگی پیاوی پیر ، که وه خنی گان مه کا ا
 هیاره زور چاک چوه نه جه رگی چونیه نی زبانی خیزانی و کومه لایه تیه وه

بویه قسه گه‌ی وا به دالسه قه‌شی ، له کاتیکا که نه‌لی :
 ترری نه‌ولادی هم عه‌سره به کیرم که من مردم مه گهره گو بکنم خدیم
 نایا چه شاعر یگه توانیویه‌تی بهم جوړه جنیو به دوزمنی خوی بدا وه کو
 شیخ ره‌زا نه‌لی :

ناشی سمنی تو به نای کیری نیمه نا گهرری
 ناش به تالی بو بکه ، گهر نایه‌تی دانت هه‌یه
 نایا مبالغه‌ش بهم جوړه ؟ که نه‌لی :

گیر نه‌بو ده‌سمن له بهر لوسی به سمنی خوریه‌وه
 زور نه‌ما بو گهر دتم بشکی ، به گون خوم گرت‌وه
 یکه له نوکته شمیره‌کانی شیخ ره‌زا نه‌وه به که نه‌لی :

بو گهری نیمه‌لانی حهری کرد له گه‌لمان شیخ حه‌سهن
 سه‌بری گن یاران چه گوبه‌ندیکی گیرا ، هم گهره ۱۹

مه‌گهر شیخ حه‌سهن بیت و بلیت نه‌و جنیو هت بوج پی داوم ؟ شیخ
 نه‌لی خومن به نوم نه‌وتوه ، ونومه : گهره که بو ، به هوی گوبه‌ندان نه‌وه‌ی
 هم شه‌ره ۱ ..

چه‌ند جوان باسی فررو فیلی شیخیکت بو نه‌کا ، که نه‌لی :
 لازمه بو شیخ سبه‌بنان گور که خه‌و تابلین شیخ زاهده‌و نانوی به شه‌وا
 نای چه‌ند له ده‌مارو خوینی کومه‌لا به‌تیدا چوته خواره‌وه و ؟ چون
 هم فله‌سه‌فه‌یه بو ده‌ر که‌وتوه که نه‌لی :

ساخ له دنیا‌دا نه‌ماوه ، گهر قسه‌ی ساغت نه‌وی
 بی هه‌زارت پی نشانده‌م گهر قورر مساعت نه‌وی
 به وردی له فله‌سه‌فه‌ی سروشتی ناده‌میزاد ورد نه‌پیت‌وه که نه‌لی :
 دوینی قه‌تره‌ی خوین بویت و نیمرو که ، که‌نی خاکی
 به‌نی ناده‌م ۱ گهری ، گهر که‌نه‌بی بوج هینده‌بی باکی ؟

هم مه معنا فلهسه فیه که شیخ لم تاقه شعره بداجی کردونه که کس
 تانایوبه تی نهو بلاغه ته بنوینی و به چهند و ته نهو مه عنایه دهر خا .
 تایا شیخ ره زاله وانه بووه که خوی بداته قهره ی فلهسه فیه کی تصوفی و
 حکم نیکي روحی ؟ . بهی شیخ ره زاله به دوبه یی کوردی به رزتر مه عنایه کی
 نهو مه بدانه ی دهر برربوه که نهی :

زوبده ی مه تاعی حکم نه هم شعری کوردی به
 هر زانه بی مبالغه حهر فی به گه وهری

جامه ی حه بانی عاریت کورته زینهار
 نالوده دامه نی مه که بو پیچی میزه ری !

توانیوبه تی که بلیت : پارچه ی ره نگاو ره نکو به ترخی حکمت که
 هیزاوه ته مه بدانه وه شعری زمانی کوردی خاویتر و پا کزتری نهو پارچه و
 کوناله به ، نه گور بیتو تاقه حهر فیکیشی بفروشی - ته نانه ت به تالتو نیکیش -
 له بهر نهو هم به ترختره هر نه خه له نیت ، دیاره هم شعره ی منیش دایه نیم
 به کیکه لهو شعره به ترخه ی کوردپانه ... هم جلو بهرگی زیانه له بهر نهو
 می خوت فیه و شیکه خواستونه ناتوانی زوری له بهر کیت ، نه بی خیرا
 میده بته وه به خاوه تی . جاوریابه پیسی نه کی بو پیچی نهو میزه ره که له سهری
 نه نیت و به جوریکي تر نه چیته پیسی چاوی مردمه وه ، به جوریکي نه چیته
 پیسی چاویان که له روا له تاله پیابوکی تایینی نه چیت که چی له به نامه کیدا نه بی
 به دزیکي ری گر ...

دیسان وریابه داوینی نهو جلو بهر که - که تاخرو موخری زیانه که ته -
 پیسی نه کیت بو نهو کرده وانه که له سهره تاجی زیانته وه له سهری بویت و
 بلیت له زه مانی که نجیبا گه لی میشی هرزه کاریم کردوه نازه هیچی تر که لکم
 ناگری باهر بهو میسه هرزه کارپانه وه سهر بنیمه وه . ۱ . نهأ . وامه که ،
 زه مانی هرزه کاری - هرزه کاری بو ، زه مانی پیری له بهر نهو که پیاو

رو به روی قاپیه کی تر نه بیته وه - که قاپی سرده نه - نه بی به هه مو تاماده بی که وه
 روی نی کاو باوهش بکا به و کرده وانه دا که باریز گاری پیاو نه کن له و قاپیه و
 محاسبانه که چه قی ربگای مردن و گورریان گرتوه و له ویدا جاویان بر ربوه ته
 میمنسان !

من نهام نه ویست لیره دا بیجگه له کوردی له شتیکی تر بدویم و قسه له
 غهیری شعری کوردیه وه بکم ، به لام شیخ رهزا ناچاری کردم که قسه له
 دو شته وه بکم و هه ردو کیشی فارسی به . به کم نه و شعری که بامی تاقی
 کسرا نه کاو له :

شکافی که بینی دهر نه یوان کسرا ده هانیت گوید به قانیت کسرا
 یانی : نه و قه لقاویه که له تاقی کسرا دا چاوت بی نه کوری نه وه ده مبه که
 ده می کرد و نه وه له مانه وه بو کس نه .

تاقی کسرا کم شاعر بو وه قسه می لبوه نه کردیت و خوی لی نه دابی .
 به کی که له وانه « بوختوری » « مه نب جی » شاعری به رزی سده می سیه می
 هجری عمره به . به « ۵۹ » شعر بامی تاقی کسرا ت بو نه کاو سه ره نای
 نه کانه وه له :

صُنْتُ نَفْسِي مِمَّا يُدْنِسُ نَفْسِي وَ تَرَفَعْتُ عَنْ جَدَا كُلِّ رَجْنَسٍ
 له شعری نو هه ما له :

انْسَلَى مِنَ الْحُظُوظِ وَأَسَى لِحُلِّهِ مِنْ آلِ سَاسَانَ دَرَسَ ا
 پا کژی مه عناکه می وانه : تایا نه گهر چاوت به شوینی بنه ماله می ساسانیه کان
 به که وی نه بی به دهر زبوت و تیر پشت به هبج چا که و خرا به و به رزی و
 نزمیه که نه به ستی ! ..

یکیکی تر « خاقانی ^(۱) » شیروانی شاعری گوره می سده می شه شه می

(۱) خاقانی ناوی افضل الدین به دبل کوردی علی به ، هه ندیکه مه لین له
 ۵۹۵ ی هجری زیاده ، له ته ورز سرده وه له گوررستانی (سورخاب) نیژرا وه .

هخبری فارسه . هلویش به « ۴۷ » شعر هه رباسی هه یوانی کیسرات بو
ته گاو سه ره تای شعره کافی به وه ته کانه وه ته لی :

هان اته ی دل عبرت بین ، تهز به زنده نظر کن های

ته یوان مه دائن را تاپینه ی عبرت دان

له شعری نوزده هه ما ته لی :

این است هه مان ته یوان گز نه قش روخی مهردوم

خاک دهر تو بودی به دیوار ننگرستان ا

با گزی مه فنا کی واته : هه مه تهو هه یوانه به که له بهر زوری هه مو

جوره مهردمبکی جوان و شوخ و شهنگ دیواری ننگرستانه کان - که

به یونه ی تاپ تاپ رازینرا بو نه وه - هینراون کراون به خاک ناو قایه کی

بو هه وه بین به ریپازی ته مان جوانانه که نیسته لهویدا دانیشتون چونکه له بهر

جوانی ته مان نیکاره کان تیر تر خیکیان نه ماوه ته بی بکرین به خاک سه رریگا ا

به لام ته گهر نیمه به چاو یکی وردینه وه له و تاقه شعره ی شیخ رها ورد

بیننه وه ته بینن له باری عیسی به لاغ و به یاندا له وانه به هینه کی ته مان بهر زترو

برمه عناتربی ، بو بهش وابه چونکه اجازه کی گه یاندوته تهو بهرری به

ته نیا « ده » وشه ی تیدا خه رج کرده که چی به لاغ و نه لسه فه کی تهوانی

گرتوته وه .

هه رچه نده له مان روه وه مهولانا خالیش ته لی :

جه شتم عبرت بهر گوشا و تاق کسرا را بین

به رده دارهش عه نکه بوت و جوغد نه و بهت زه ن بهود ا

واته : چاو یکی عبرت هه لبرده و ته ماشایه کی تاق کیسرا بکه ، سه بهر ته کی

جالالو که به رده داره و کونه به یو به تچی ا ، به لام له وانه به ته گهر شوین

(خاقانی) نه که وتی زه بلیان به کی گرتوته وه : له گهل تهو وش هه ر هینه کی شیخ

رها دور نیسه بهر زتربی چونکه له نه لسه فه ی مه فنا که وریک خستی

هبارده نه که کسی لی پیس نه که وتوه . نه و نه ده هیه نه گهر نه و نه کوردی .
بوابه سه ده نه و نه ده ی تر پایه ی شیخ ره زای بهرز نه کرده وه ...

دوهم نه و فیکره ورده نایابه ی نه ، که گاوریک سهر دینی پی گرتوه و وتوبه ؛
نه گهر عیسا پایه بهرز تر نه بوابه نه محمد له لای خوا نه یا نه برده آسمان ۱۲ . .
نه و یس نه ی ، که عیسا و محمدیان له ترازوی قه درشنا سیدا کیشا له بهر نه و نه پایه
بهرز ی محمد گرانتر بو :

نقست که نه ی میزان مصطفی به زه مین به آسمان چه هارم مسیح شد به شتاب !
تا کی ترازوی محمد گرانتر بو نهفته نهرز و هی عیسا سوک بو خوی
نه گرتوه نا آسمانی چواره م ! .

نیمه نه بی له سهر نه و نه و نه ده یین که بیجکه له زیره کی و ورده کاری شیخ
رهزا که سی تر نه یه توانیوه نه م وه لاهمه بهر یی و جی به بدانه وه و فیکری
بو شنی وا برروا . .

که و ابو شیخ رهزا چو شاعر یکی حوسنجی بووه ، هه روه ها
ستایشچی ، غهرامی و ورده کاریش بووه . زور تر له شعره کافی بوون وه کو
به ندی پیشینان و مردم له بهریان کرده . شیخ بیجکه له شعر له قسه و سهر -
گوزه شتیشا هه رقه نه مستحق و نوکته باز بووه ، که لی قسه ی دانسته ی له
شوین به جی ماوه ، نیمه له مه زیاتر نه مانویست درپژه به بامی شیخ رهزا
بدنه یین بو به قسه کاغان نه گیرا به وه .

دیوانی شعره کی له لاین «مهروانی» به وه له سالی «۱۹۳۵» ی میلادی له
چاپخانه ی مهروانی له به غدا بو جاری به کم له چاپ دراوه ، وه بو چهل دوه میس
له لاین شیخ علی تاله بانی نه وه به وه له سالی «۱۹۴۶» ی م . له چاپخانه ی
«مطرف» له به غدا له چاپ دراوه . نه مه ی دیوانی یان له پیشا بهشی کوردی
مینجا فارمی و به شوین نه وانا توز که کی دیت ، هی به که میشیان به
شوین نه مانه دل بهشی هه ره بی دیت .

سالمی سنه (۵)

۱۸۴۵ - ۱۹۰۹

هاردازی تاواز سوزی بهر بهیان ، بهیادی پیری ده سته ی عودالان ا

(۵) « سنه » پایتهختی همرده لانیه کان بووه . هم شاره له پيشا گونديکي
 بچکوله بووه ، له پاشا « سلجاق خانى همرده لانی » پاتزه هم حوکرانی
 همرده لانی له « ۱۹۲۶ » دا له جهه تاووه چوه قهلاو باره گابهکی نيدا
 دروست کردوه و کردوبه به پایتهخت . هم گونده له پيشا بهر ی « زهررين
 کوش » هکانی نيدا بووه که له لین له مانه له نه ته وه ی « توسی کبابی » ن .
 هسل ناوه که « سنه دژ » . « دژ » به مانا قهلا به ، زمان گورز بوینی
 بووه به « سنه دج » به « سه نه دج » . هه نديکک له لین : سه نه دج له سهله گه ی
 « سه نان - دژ » . « سه نان » سه ره تيره . « دژ » قهلا به . واته : قهلا بکک
 که وه کو تير چوه به ئاسمانا . هه نديککي له لین : مه بهست به شاری « سه حنا »
 له « معجم البلدان » دا شاری « سنه » به . هه نديکک تر له لین : « سه نان »
 ناوی سهردار بکي ده وری - اساسی بووه سه ره نا بناغهی قهلا بکي له شویی
 شاری سنه ی ئیسته داناره ئیر قهلا که به ناوی نه وه وه ناو بانگی سه ندوه .
 باومدری منیش له سه ره نه وه به که وه ی « سه نان » له بههلوی کوندا
 به مانا جو ره ئاسلیک که هه گه ر دا بیری تاو راته کیشی ، وه « دژ » یی هه ر
 له بههلویدا به مانا قهلا به . هه موشه که به مانا قهلا ی ئاسلینه ، نه وه نده
 هه به هه ته که - که ئاسنه - له مه وسوفه که - که قهلا به - پيشکوتوه . هم
 پيشکوتنی هه ته له مه وسوفه ی له کوردیدا زوره وه کو ئهل : « ره شه با ،
 شورده بی ، ره شمار » واته : بای رهش ، بی شورر ، ملری رهش . هه میعی با ،
 له روا له تا ئاسنی قهلا بی ، له مانادا قهلا ی ئاسنه .

جار تریفه‌ی مانگه و مانگه شهو ، له سای سه‌جه نا پیاو له‌کاته خمو .
 مه‌ویان به رایهل شیخانی دانا ، هم‌میان له بیخی کیزی سهربانا . له باغچه
 سه‌رای شهردا نه‌مای بنه‌ماله‌ی مه‌ردوخی ، له ده‌ریاری بی بی نه‌ده‌بدا
 مه‌له‌وانی مه‌ردوخی . گاهی مه‌فتون بووه به‌چاوی چاوکالان ، پاشان
 گهرراوه‌ته‌به‌لای شیخی به‌رمالان ...

خاوه‌نی هم شوینه ناوی « سلیم » و کورری شیخ احمدی « ته‌خته‌بی » به‌و
 نه‌چنه‌وه سهر شیخ مصطفی ته‌خته‌و له بنه‌ماله‌ی « مه‌ردوخی »^(۱) ن .
 مه‌ردوخیه‌کان به تایبه‌نی له شیخ مصطفی به‌دواوه بیفشکی عیلم و خانه‌دانی
 پیاوی عیلمی بوون . له سندها پیاوی وه‌کو شیخ قسیمی ماموستای مه‌ولانا
 خالوده‌سکو شیخ جسیم ، شیخ وسم و شیخ قلدزی مهاجر هم بنه‌ماله‌به
 بوون و ره‌وره‌وی عیلمیان به‌ده‌سته‌وه بووه . . هه‌روه‌ها شیخ احمدی
 کورری شیخ قسیم له‌مانه بووه که له « ۱۷۵۰ » ی میلادیدا چوه‌ته به‌غداو

(۱) مه‌ردوخی بنه‌ماله‌به‌کن که سهرچاوه‌که‌یان له‌دی « کانی مشکان » له
 جنوبی شاری سنه‌وه پهری سه‌ندوه و ئیسته‌ش هه‌ر سهرچاوه‌به بو‌مه‌و
 بنه‌ماله‌به .

« ردوخ خوای هه‌ره‌گه‌وره‌ی « کلدانی » به‌کان بووه . هم کلدانیانه
 له « ۹۱۲ » ی پیی میلاد تا « ۵۳۸ » ی پیی میلاد له (هینار - بین‌النهرین)
 پادشابه‌تیان کردوه و به بابلی تازه‌ناو له‌بران . . جا هم کلدانیانه جه‌نسه
 خوا به‌کیان هه‌بو ، خوای هه‌ره‌گه‌وره‌یان ناوی (مه‌ردوخ) بو- که ته‌ستیره‌ی
 « موشه‌ری » گویا وینه‌ی مه‌وه - ، هم خواایانه هه‌ر به‌که پاسه‌وانیکیان
 هه‌بو - زیویه‌وان - . دورنیه هم مه‌ردوخیانه به‌چنه‌وه سهر پاسه‌وانی
 مه‌ردوخ خوای هه‌ره‌گه‌وره‌ی کلدانی وه هم قسه‌یه له هه‌مو شیکێ تر
 راسترین به‌لای مه‌وه .

خیزانی « سنهوی » به کانی لهوی دامه زرانده . له ده ورو پهری سدهی یازدهه هیجری پیدا هندیکی شان چونته شاری (قهر داغ) له وانیهی بنه ماله بکی عیلمی لهوی بنجی ذا کوتاوه ... دیسان هه مانه په لیان هاویشته بو شام و لهویش وه جه یان خستوته وه ...

شیخ سلیم له سالی « ۱۸۴۵ » له گوندی تهخته ^(۱) هاوتوته دنیاوه ، له لای باوکی سهره تای خویندنی ده ست پی کرده ، له فارسی و عهره بی ماوه به کی باش روه بشته . له « ۱۸۵۹ » دا به سوخته بهنی چوه ته سنه له مزگه و ته کانی هه ویدا گه رراوه ، له « ۱۸۶۴ » دا - که (سویطی) خویندوه - چوه ته مدرسه سی (بیاره) لهویوه گه رراوه ته وه بو مهریوان و بو سنه . له « ۱۸۶۶ » دا له سنه له مدرسه سی حاجی ماموستای نودشی سهره تای (شرح عقائد) ده ست پی ته کا ، نا مختصره ی ته فتازانی هه خوینی هه ره لهوی ته بی ، له « ۱۸۶۹ » دا به ناوبانگی مهلا عبداللهی پیره بابوه ته چی بو سابلانخ ، لهوی سه ره تاله لای مهلا ره سولی خدره جول دا هه مزری ، ماوه به ک لای هه میلیته وه و ده رزی مهلا عبداللهی ده ست ناگو ی . له « ۱۸۷۱ » دا هه گه رریته وه بو سنه له پاش سالیک سهر له نوی به سه ره قزو بانته دانته چیه وه بو سابلانخ ، هه جار ده رزی مهلا عبداللهی بهر ته گو ی ، له « ۱۸۷۴ » دا اجازه ی عیلمی له کن هه وه ره ته گریته و هه گه رریته وه بو سنه له مزگه و ته - که هیسته ش هه ر پی ته لین مزگه و نی شیخ سلیم و گه و تونه روزا وای شاره گوه - هه بی به مدرس و ده ست ته کا به ده رز و تنه وه ، له پاش سه سال اجازه ی ته ر یقه تیش له شیخ عمری بیاره وه ره ته گریته و هه بی به خه لیفه شی ، به دوبارا ده ست ته کا به بلاو کردنه وه ی شهر یعت و ته ر یقه ت ، به وجوره هه میلیته وه تا له « ۱۹۰۹ » دا له ته مانی « ۶۴ » سالیدا هه ره له سنه کوچی دواپی ته کا و

(۱) تهخته - گوندیکه به ۲۴ میل گه و تونه جنوبی شاری سنه وه .

له مزگوتنه گه خوی نه نيزړی و گومزیکي به سهره وه نه کړی .
 شيخ سليم پياوړيکي ميانه بالاي کوشن بووه ، رومنه پان و چاو کژدل
 بووه ، دم و لوتی بچوک وباريک بووه ، ريشی توپ و دانه دانه ی ره شی
 تیدا مابو ، سبله کانی سر ريشی نه گرتوه . له جل و بهر گدا دل تهر بووه
 مېزه ری سپی کوردانه ی له سر ناوه ، کواو سله ته ی جوانی له بهر نه کرد
 له گهل جو به دا ، بهرستانان عه پای له سهره وه له بهر نه کرد . پياوړيکي هيمن و
 له سر خو بووه ، دم به پیکه نین و نوکته چی بووه ، حمزی به میوان زور
 کردوه ، له قسه کردندا دانه دانه قسه ی نه کرد . له صرف و لوغت و
 عروض و کلام و عه ریه پیدا ده ستیکي باشی هه بووه ، شاره زای تفسیر
 بووه ، منطق و ریاضیاتی زور خوش لی نه هاتوه . له بهر نه وه زور پا به نندی
 تهریقت بو لم لایه نه وه له گهل حاله کانی سنه دا زور ری نه نه گوت ، به لام
 له بهر چاو هه نديکيان وره هه کی مردمه وه میجگار ریزلی گیراو و به
 که وره یان زانیوه . ته نانت هم قسه به له بهر زاده کانی هه وره میوه
 نه گیر نه وه نه لین : نه یانوت « شيخ عمر پياوړی که وره ن ، وه لی شيخ سليم
 چيوترب » .

شيخ سليم که رایه لی مه نه ویانی شیعنی ته ویله نه بخانه که نه نندی عه شتی
 تهریقه ته وه نا گریک له دلیا کله نه ستینی ، بلیسه ی نه و نا گره کار نه کاته
 سر هه مو ده ماره کانی نه به وی به نیت ته وه بو ده ره ده ی له شی ا . به چی ، وه
 بو چی به نیت ته وه ۱۲ ..

ده ستر کرد نیشانه ی بهرزی و نزی دوروستکه ره که به ، بهر هه نندی
 داهینان و شتی تازه داهانوی شویلیک له شویلیکی تر دا نیشانه ی نی
 که یشتوتی ، یا نازیره کی مردمی نه و شو به نه به که شته گه ی داهیناوه ، هر
 وه ها گه ی و زوری خه زمان له نوویکی کم نیشانه ی بردشنی زه وه که به .
 چا هر به هر له مانه پیوسته نا لیکي بی که شته گه ی نی بخانه رو .

باوه دریکیش که له دلاو لاله‌نی که دهری بیرری و به مردی نیشان بدا
 زمانه؛ له زمانه‌وه بو قه‌لم بو نه‌وه مردی تر یا قه‌ومی ترلی نی بگنن وه بزائن
 بابهی نه‌ده بیانی که یفتونه کوی وه فیکری بو کوی چوه و لاله‌وه به چه
 هست و شعوریکوه که باوه ؟؟ . نه‌مانه که زانرا به‌نی گری و قورت بابهی
 قه‌ومه که ، عه‌قلیه‌نی ناوچه که و دهرامه‌نی شاروی فیکریان دینه ده‌ست . هر
 له‌هر نه‌مه‌یه که په‌رده‌ی زبان و په‌رده‌ی بیرری شاعرو نه‌دیییک نه‌ییتنه
 په‌رده‌ی سینه‌ما ، یا رومانیک هالو ه‌والی نه‌وه دهره‌نه نیشان نه‌داو بوت
 نه‌گیریتنه‌وه ...

جا له‌هر نه‌مانه شیخ سلیم هات وینسی کلپه‌و بلیسه‌ی دلی بخانه قالی شعره‌وه و
 دهری برری و بیرری خوی نیشان غه‌بری خوی بدا . که کونه سهر هم
 باوه‌ره هینای له پیشا « سالم » ی کرد به ناوی شعری و ده‌ستی کرد به
 شعر و تن ...

سالم هر چه‌نده شعریشی زور بووه دیوانه‌گی هر کونه کراوه‌نه‌وه ،
 نه‌وه‌نده هه‌یه به‌شی زوری له شعره‌کانی ریچکی تصوفیان گرنه‌وه ، به‌لام
 نه‌وه که تصوفی نه‌له‌نی ، به‌لکو تصوفی ، که بیرری له شیخیکی تاییه‌نی
 کرد بیتنه‌وه ؛ بیرری نه‌وه کرد بیتنه‌وه لای وایی شیخ نه‌نه‌سا نه‌وه شیخه‌یه و
 شعریش هر بو نه‌وه دانزایی ، یا هر به‌وه بلین شعر که به بالای نه‌وه شیخه‌دا
 بو تری ۱۱ ..

به‌وه بو نه‌وه نیمه بو نه‌ونه دو برره شعری « سالم » له شوینه‌دا نه‌خه‌ینه
 پیش جاو ، له پاش ده‌و بررینی کوروی شعره‌کان دینه سهر نرخی هم
 شعرا نه‌و باسی نه‌وه چادره که نه‌وه دهره‌دا به‌سهر نه‌وه کومه‌له‌دا هه‌لدراوه ..
 سالم له باسی حکمه‌تدا دینه قسه‌و نه‌لی :

زه‌هری ماره عه‌بشی دنیا چون له‌ریدا به‌مه‌مات
 نه‌هل دل بو خانه دایم هه‌یه مه‌به‌وت و مات

نن له نقصاني جهان و همتي امکان و مه کات
 مهر گزي دهرده له بهيني شه شده ري هات و نه مات
 روحي لاهوتي که زينداني تني ناسوتيه
 لم قافه زخانه ي هيو لايه ده کا عزتي نه مات

چون حظيره ي قدسو ته جریده مقام و ملقه لي
 لاره زوي پروازيه بو هوجي ملقه وقي جهات
 هلي : ژباني دنيا چونکه سردني له دوايه زه هزي ملره .. بلام نه وانه ي
 که چاکن و شوين معنه ويات گوتونون له بهر نه وه که کافي گيان دهر چون
 وه ختيکي گرانه - پياو نازاني به پيانه وه نه مري يا به يي تيات ؟ - هر له
 به ژاره دان .. هه مو ختيک که شتي بي بلين و تارمايکي بي شه شلاي هه به
 پيش ، پاش ، لاي راست ، لاي چپ ، صغرو زير . له شي ثاده ميزاديش
 ديگره شته و شويليک له هواداد اگير نه کا . جا هم له شه به بهر ناته واري
 دهر و بهر ده گي - چونکه دهر و بهر ده گشي وه کو خوي هر رو له نه بوئي
 نه کانه وه - له و کانه دا که دینه دنيا وه و شويليک بو خوي له هواداد تهرخان
 نه کا هر له وه و خته وه نه بي به مهر گزي دهر دو به لا له بهين هم شه شده ري
 ري هاتو نه هاندا - که هم کارواني هاتنه دنياو جو نه دهر وه بهني . .

روحي لاهوتي - که گيانه - لاهوتيه ، چونکه پرريکيک له نوري
 رو ناکي پاكي خوا ، وه کو چون نوري پاكي خوا تا گاداره به سر هه مو
 موجودانيکا ، هم پرريکيک ته گهر هر به و پا کيه به پير و پته وه و ناشيرين
 نه کري به نيکلار کردني به کرده وه ي خرابه تا گادار نه بي به سر هه مو
 شليکدا - وه کو روحي هندی پياو چاگان که هم کرده وه به هه به . . جا
 هلي : نه وروحه که نه کوپته هم زينداني له شه وه بهر نه وه که له جه وه ردا
 پيچه وانه ي به کن وه کو مه ليک که له قافه زداني وايه نه ميش به له به لي
 نه وه بهني لم قافه زوي له شه دا - که ماده ي به کمينه - بهر ريت و زرگاري

بی و له کول همو شتیک بیتوه ...

هم روحه له بهر نهوه « قهدهغه » ی باره گای هودسیهت - نهو قهدهغه و
باره گابه کړوته له همو امکانياتیک - شوین و جیگه پتی ، همو دهی
ناره زوی نهوه له کا که بفرریتوه بو نهوی و بکویته زور نهو عالمه وه که
نهویس دیسان به امکانيات شه شده ری کپراوه و هر قابل تیا چونه ، بو نهوه
بکویته عالمیکوه که تیاچون و ههوتان له وېدا نیه ...

• • •

شیخ عمر « ضیاء الدین » ی نهویله پرده به کی معنه وی نه کیشی به سر
سالم دا ، سالم بهرام بهر هم هېڅی خوي یروباوه وری له پرده عمره ی
خواره موه دا دهر نه بری و نهی :

پیری صدیق تهریق و تاجی فاروقی تهریق

ولری عثمانی ذالنورین و کهراری نه پات

روحي شېرېنم له دهوری قهدهی شهادت گهری

تا تصدق بی له بو ره دی همو دهره وېلات

خلی هیند و زولنی چین و روی روی رومهت

وان له قه بزه ی قهری شغیری بروی جهنگ لازمات

چاوی مهست چون له هرلا مهوره ی دل پرده

بی دلان بو دل ، له هرلا بی نه طها دینه لات

هر نگاهی سه یقه لیک بو مسی پرر زهنگی دل

بیل ، ته لای خالی ده یقین ، مس به نه کسیری نکات

کیان فیدای گرفتاری شېرېلت که هېڅی حکمته

کشتی تهراری تهریقت جهلی کونې موشکلات

دل به فورېاني نیگای قهبالعیانی کاری نو

وا ده کاتن قهدهی حکمت به تالی وا نه پات

نامه‌ی زیبای قیامت خیزی تویی بر روی : دبی

مه‌حشری به‌ر پا ده‌کا ، بو سه‌رخوشی جه‌ورو جه‌فات

کار نامه‌ی خاص نادانی نه‌ریق به‌نده‌گیت

مونتجی حق البقین قطعی عه‌لافی ممکات

فیصلی حق البقین ، فصل الخطابی مارفان

نه‌رجومانی سرّی ثاباتی ده‌لالت موعجزات

بینه مه‌بدانی سه‌دافت «سالم» قه‌لی «سلیم»

تا مشرف بی به‌یومی ده‌وله‌تی پیری خودات

سالم ویستوبه‌تی ره‌وشتی له‌قه‌بی هر چوار خه‌لیفه به‌تلمیح له‌شبخه‌کی

خویدا کو بکانه‌وه اشبخه‌کی همری تاو بووه . له‌لی :

له‌راستگویی دا وه‌کو ابوبکری صدیق . تاوی همری له‌قه‌بی فاروقی کردوه

به‌تاجی همری ، بووه به‌میرانگری شیخ وه‌سمانی باوکی - که اشاره‌ی به‌

عنانی ذی النورین پی کردوه . له‌خوراگر نیلغا له‌هرامبهر نه‌فسه‌وه

وه‌کو حه‌یده‌ری که‌رراره - که عه‌لیه - . هر وه‌ها شیخ عه‌لی ته‌وله‌شی

مه‌به‌سته . له‌هر په‌کک له‌مانه‌ توزه ره‌وشتیکی وه‌رگرتوه . . . ستایشی

ده‌مو چاوی له‌کا ، له‌لی :

خاله‌کانت له‌ره‌شی دا وه‌کو هیندی وانه ، زولفیفت چین چین ، رومه‌نی

چیت وه‌کو روی . له‌مانه‌هه‌مو که‌وتونه‌ته به‌رپه‌لی له‌و پروانته که وه‌کو

شمشیر وانه و ناماده‌ی جه‌نگن . . . چاوی خومارت له‌بهر له‌وه که له‌هه‌ر

لایه‌که‌وه دلی مردمی بردوه ، بی دلان چاریان نیه له‌هه‌مو شوینیکه‌زه دین

بولات .. هر ته‌ماشابه‌کک که ته‌یکه‌بت مشت و مالیکه بو له‌و دله که وه‌کو

مسی ژه‌نگک له‌لمینار وابه ، نه‌وه‌کک هر ته‌وه‌نده به‌لکو له‌و ته‌ماشا

کردننه که ته‌کسیره له‌که‌ر په‌کوپته‌سهر مسی له‌بی به‌ثالتونیکي خاوی . . .

غیصل لہ قہبی عمری کورری خطاب بووہ ، بہ عنی چاک و خراب جیا
 مہ کاتہوہ . جا مہو کہ سہ جیا کہرہ وہ پکی راستہ قینہ بہ و قسہی زانا یان جیا
 مہ کاتہوہ . ہر وہا تہ رجومانہ بو نہی مہو تا بہ تانہ کہ ہر یہ کہ بو خویان
 مو عجزہ بہ کن . عمری فاروق مہمانہی ہمو لہ باردابوہ . . بہ فیصل عمرو ،
 بہ فصل الخطاب اشارہی بہ خطابی باوکی عمر کردوہ .

سالم و بستویہ تی بہم ستایشی عمری فاروقہ اشارہ بہ کیش بکا بہ عمری
 شیعنی خوی وہ بہم جو رہ و ردہ کاریانہ گویا مہ بہ ستہ گئی خوی پیکہینا وہ .
 لیرہ دا مہمہی کردوہ کہ چپی خالی ہیندو زوانی چین چین و روی رومہ تیشی
 ہرہ بو تہوہ ۱۱ ..

سالم بہ بارچہ شعری بہ کہ مینی قاپیہ کی وردہ کاری حکمتی خستونہ سہر
 گزری ہفت ، مہو حکمتہ کہ پی مہ لین « الہیات » . بہ راستی لہ الہیاتدا
 روچوہ . بہ کورنی لہ وردہ کاری عیسی کہ لام دواوہ ، لہو عیلہ دواوہ کہ بہ
 ہزاران فہیلہ سونی عالمی ٹیسلا پی و غیری ٹیسلا پی لہ گوشہی مہ شکوتانا
 لی دواون و نہ کہ یشتونہ تہ مہ انجام ۱ ..

بہلی نہ کہ یشتونہ تہ مہ انجام بہ لام عالمہ وردہ کارہ کان ، مہو مالمانہ کہ خزمہ تی
 ٹادہ میزادیان خستہ سہر شانی خویان لہ « ہیولا » و لہ « جزمی لایتجزی » و
 لہ « نقصانی جہات » - کہ تہ بونی ہوشابی بہ لہم کہوندہا - کہ یشتنہ شو پلیمک
 کہ لہ زانیی کہ میک لہ حہ قایقی مہمانہ پی بہ « ہیدروژین و نیلیہ کافی
 گون ، تہ لہ فیز یون و ہیزی مہ لکتریک » بہرن و پی کیش باو پڑنہ مہو
 دیوی ہور و ہفت بہر دہی خہ بالاتہوہ . ہر مہوہ ندہی لی تی گہ یشتن .
 مہوان لہ مہوہ ندہ تی گہ یشتن بہ لام ہینہ کافی ٹیمہ - مہوانہی مہم ٹاخروہ مان -
 لہ پاش مہوہ کہ عیلہ کہ مان کہوتہ دہست ٹاوروپایہ کان ، تہ نیاریز کردنی

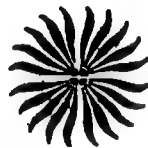
و شه‌کان بو ته‌وان و بو ئیمه مابه‌وه ، ئیتر به بی ته‌وه به ته‌فیکیریکی ورده‌وه
سه‌بری ته‌وه بکین که بلین : [ربنا ما خلقت هذا باطلا] ۱ .

ته‌وه‌نده هه‌به ئوباله که ناچیته ته‌ستوی ته‌وان ، به‌لکو ته‌جیته ته‌ستوی
باسا و زنجیره‌ی فرمانی حکومه‌ته‌کان . ته‌وانه نه‌رد - تاکیک - بوون له‌و
کومه‌له که حکومه‌ته‌گی لی دروست کراوه ، تاکیکی هه‌زاری بی مالیش که
حکومت نه‌یت خزمه‌تی فیکره‌گی نه‌کا و هانه هانه‌ی نه‌دا بو ته‌وه که به
کرده‌وه بیه به‌ره‌م ، ته‌و فیکره له پاشا وه کو پارچه به‌ردیک له کانی ئالتونی
لی دیت که بکوینه ده‌ست مندالان وه وه کو به‌ردی روخی چه‌م که مه‌ی
بی بکن ، نرخه‌گی ته‌نها نرخه‌ی به‌ردیکی ناو کولانی لی دیت ۱ ...

بو پارچه‌ی دوه‌مه‌ی شاعرو ته‌ده‌ب به‌هر ته‌وه ئاوینه‌ی کومه‌لن ته‌گه‌ر
ته‌عبیر له هه‌مو شعویری ته‌و کومه‌له ته‌ده‌ته‌وه - که تیایا له‌زین - ته‌عبیر له
به‌شیک زوریان ته‌ده‌ته‌وه ؛ چونکه دلی ته‌وان ته‌ماشای ره‌وشتی کومه‌له که
ته‌کا و چاویان له‌و به‌رده‌یه به که به‌سه‌ر ته‌وانا کشراره ، ته‌وه‌نده هه‌به ته‌وان
نا‌توان بیخه‌نه شیرینی قسه‌وه ، ته‌مان ته‌توان ...

جا ته‌گه‌ر به‌م مه‌عنا به‌مه‌نا له ته‌ده‌ب و شاعر بدینه‌وه ته‌و ره‌وشته‌و ته‌و
مه‌نه‌نا ته‌ که له ده‌وری سالدا بووه هه‌منه‌مان وه کو شریته‌کانی حینه‌ما
دیته‌وه به‌رجاو ؛ ته‌وه‌مان دیته‌وه به‌رجاو که به که ئامانجی به‌رسی ته‌و قه‌ومه
ته‌وه بووه که شیخ به خالی هیندو زولنی چین‌چین و رومه‌نی رونه‌وه لایه‌که
له‌و قه‌ومه بکاته‌وه بو ته‌وه به‌شعیری بروی شه‌بتانی نه‌فس بکوژی و مه‌رده‌که
بخاته‌و هاله‌میکوه که هاله‌میکو روحانی وه‌هاوه که کس له سه‌بری تیر نای ۱ .
خو خه‌ریک کردن به‌م قسا نه‌وه - که ئیش به قسه‌پیک نایه ۱ - ته‌و به‌رری
کامه‌رانی بووه . . ته‌مانه له باری ره‌وشتی کومه‌له که‌دا ، له بابته‌ شاعر
خو به‌ره‌وه دیاره به‌لاغت له‌وه‌رده‌مه‌دا ته‌وه بووه که وشه‌ی زل‌زی هه‌ره‌ی

تیکلاو به زه مانیکی وه کو زمانی کوردی بکریت بو مهوه مه گه کوردیکی
 نیمچه خوینده وار ، یا نه خوینده واریک گوبی له شعره کان بو تهقهی سهری
 بیت و هیچی لی تی نه گا . . . مهه شیان دیسان هه بوره وشقی کومهل
 مه گهر پتهوه ... مهوی ته نه پهردهی شاعر خویمان پیشان بدا مهوه په
 که مه دیککی باش بووه له هه ره پی دا توانیو به تی بهو هوبه وه شعره گانی
 - خوی سوار بکا ا ...

مه جدي

۱۸۴۹ - ۱۹۲۵

مه ستمبر بهی گشی ئاستانی خاکی مه رده لان (*) ، که پریشکی رونی شعری

(*) له لایهن مه رده لان و شوبنی مه رده لانهوه مه قسانه ی خوارهوه

هه به : —

(مه رده لان ولاتیکه له ولاتی فارس ، له شپالهوه پالی داوه به ئازربایجانوه ، له جنوبهوه به لورستان ، له روزه لاتوه به عراق عجه مهوه . پانایه گی نزیکی « ۶۴۷ » هزار کیلومه تری جوار گوشه بی به . شوبنه گی مه گهر له هندی وه ختانه بی مه گینا وشکو به کله کی کشت وکال تابه ، مه و توزه کشت وکالهش مه گهر له هندی شیوو دولانه بی . بیشه لانی زوره به نایه قی به روو . روباریکی زوری تیدایه ، له شپالهوه روباری « قزله زان » هه به که نه زیته ده زیای خه ژه ره وه . له ناوه راستی مه و لاتهدا هندی روباری تر هه به وه کو روباری « شیروان » و روباری « جاب » که شان به شانی « دیاله » مه روون . له جنوبهوه هندی روباری تر هه به مه چنه « گرخه » .

له بهر مهوه گه لی له دانیشتوانی مه و ولاتی مه رده لانه کوردن گه لی جار به ولاته که مه و تری کوردوستانی فارس ، یا ولاتی کوردی خوره هلات . دانهری هه رگوزه شتی جه رخانه کانی ناوه راحت ناوی مه رده لانی نه هیناوه به لکو مه و ناوه هه ر بو جه رخانه کانی تازه مه چیتوه . شاره گی « سه حنا » به گپی مه لین « سه نا » . مه و شوبنه شوبنی مه میری گه و ده گی مه لین « والی » .
[دائرة المعارف فیلسافی . بهرک - ۱ - لا بهرره « ۵۸۹ »] .

هه رفنامه لا بهرره « ۱۱۷ » چاپی میسر مه لی :

رشنه به که بو دلان . مهلی خه یالی هومایه کی تیر بهر بر بووه له هه مو

= « ئهم ئه رده لانیانه هو کوم فرماکانی ولاتی دیار به کر و له نه نه وهی
 بنایراحمد کورری مه روانی . بابا ئه رده لان ، ناوی پیاو بک بووه ماوه به که
 له ناو گورانه کانا دانیشه تووه له ئاخرو ئوخری دهوله تی چه نگیز به کانا ده سه لانی
 به سه ر ولاتی شاره زور به بدا کردو به ژیری خوی هه مو ئه و ولانه ی خسته ژیر
 ده ست . له پاش مازه به که هو کو مه رانی مه رد و « کولول » ی کورری بو
 به حاکی ولانه که ... » - ئیتر به سه ره پیا دینه خواره وه .

ماوه ستا شیخ محمدی ثابت اللهی کوردوستانی له ژماره « ۲۲ » ی
 روزنامه ی « کوهستان » ی تارانیدا ئه لی :

« ئه رده لان چه مه ی فارسی « ئه رده ل » ئهم زنجیره به ئه چنه وه سه ر
 « قوباد ئه رده ل » که « بابا ئه رده ل » یشیان پیتووه . بابا ئه رده ل نه وه ی
 خه مره و بیوه که له « مه رو » له ده وری ئه بو موسلسی خوراسانی دا بنه ماله ی
 دامه زراندوه . قوباد ئه رده ل له « ۱۳۷ » هجری له ده وری « سفاح ابو
 العباس عبدالله ی عباسی » له گه ل پیاوه کانی خویا له « مه رو » وه ئه چن بو
 کوردوستان و ورده ورده ناو بانگک به بدا « مه کا و ئه بی به هو کرانی
 « موسل » و « دیار به کر » . زوری پی ناچی ده ستی له ئیش ئه کشینه رته وه و
 له گه ل مه ندی له ژیر ده سه کانی خویارو ئه کانه شه اره زور . له سالی
 « ۵۶۴ » ی هجری بنه ماله ی ئه رده لان له ده رو به ری شاره زور هو کومه تیان
 هه بووه و قه لای « زه لم » یان دروست کردوه و کردویانه به شوینی خویان و
 هه مو شاره زور دانه گرن . « پلنگان » - که شوینی که له ورو و گوران
 بووه - ئه ویش دا گیر ئه کن ، له و بها قه لایه کی قایم دیسان دروست ئه کن ،
 پاشماوه به کی قه لا که ده روازه به کی به ر دین ئیسته ش هه ر ماوه . ماوه ی « ۴۲ »
 حال له ده ورو به ری پلنگانه هو کو مه رانی به زور به ده سه لانیان =

په‌رده‌به‌کک ، ته‌لی روبا‌بی دل ده‌نگک ته‌داته‌وه له هه‌مو هه‌رده‌به‌کک .

= کردوه . « شاربا‌زیر » - که ئیسته‌ مو له‌ بمانی پی ته‌لین - دا‌گیران کردوه و « حماده » شیان هیناوه‌ ته‌ زیر رکیف ... » - ئیتر به‌م جو‌ره پیا‌دینه‌ خواره‌وه .

ده‌ماو ده‌م له‌ کورده‌ واری دا‌شتیکی تر هه‌به‌ وه‌ کو ته‌فسانه‌ وایه‌ ته‌لین :

« سه‌ر زنجیره‌ی ته‌م ته‌رده‌ لانیانه‌ خه‌سره‌و ناویک بووه‌ که سه‌رداری »

« یزدگورد » ئاخ‌ر پادشای ساسانی بووه‌و خزمیشی بووه‌ . که له‌شکری هه‌ربه‌ له‌ « ۷۲۹ » میلادی ئیمرانوریته‌ی ساسانی له‌ به‌ر به‌ک هه‌لوه‌شان له‌شک‌ره‌ گه‌ی یزدگورد تارو مار بو ، یزدگورد خوی به‌ ته‌نها هه‌لمه‌ت ، خه‌سره‌ویشی به‌ تاقه‌ پیاوه‌ ته‌فرو تو‌نا‌بوو « مه‌رو » ی به‌جی هیشت و خوی کورری و به‌ ده‌ربه‌ ده‌ری به‌م‌لاو به‌ولادا ته‌سور رایه‌وه ، له‌ ئاخ‌را رپی که‌وه‌ ئاشیکو بو به‌ ئاشه‌وان ، به‌م جو‌ره‌ خوی له‌ده‌هت له‌شکری هه‌ربه‌ رزگ‌ار کردو له‌ ئاشه‌گدا سه‌ر له‌نوی مال و خیزاینکی پیک‌وه‌ نا و به‌نی ئار و نیهان دا‌نیشت تا له‌ « ۷۵۹ » ی میلادیدا له‌ ده‌وری ته‌بو المپاسی نه‌با‌سی دا له‌ ته‌ته‌وه‌ی ته‌م خه‌سره‌وه « قوباد » ناویک هه‌له‌گوت و خوی که‌یا‌نده له‌شکری ته‌بو موسلسی خوراسانی ، له‌ویدا ورده‌ ورده‌ سه‌رگوت و له‌ « مه‌رو » وه‌ خوی که‌یا‌نده کوردوستان و له‌ویدا روز به‌ روز هه‌ره‌نگه‌و ناوی زیادی ته‌کردو له‌ولاتی موسل و دیار به‌ کر بو به‌ خو‌کرران و له‌ باشا ته‌که‌وته‌ ولاتی شاره‌زورو پلنگ‌ان و له‌ ته‌بو مسلم جیا ته‌بیته‌وه ، ئینجا به‌مه‌اله‌ که‌ ناو‌نراوه‌ ته‌ ته‌رده‌ لان .

به‌لێکدا ته‌وه‌به‌کی کوردی ته‌م ناوه‌ ته‌بی له‌ « ئارده‌ - لانه‌ » وه‌ هانی ، واته‌ (لانی) به‌مانا (لانه‌ - هیلانه‌) یانی (ئارده‌ - لانه‌) واته‌ ئارداوی و عوزاوی به‌ جو‌ریکی وا که ، مالی ته‌و بووه‌ به‌ ئارده‌ ، ورده‌ ورده‌ (لام) که =

به لاغری زمانا وه کو ماسیه کی به گورر له ناوی سانی سهرچاوه ، له نوکات و
 قسه ی نه سته فا وه کو دورریکی سهر خه زنه له بهر چاوه ناموسی ته بیعت
 ده رزی به رزی خنی لا خویندوه ، یا خود خورده ی که له روباری به هار
 ده نگی قسه ی له وی ودر گرتوه ، بویه به زه نگی ته نجومه نی ده نگی (ملک
 الکلام) ی بهر گرتوه ! ...

ئاغشای مهم شوینه ناوی (عبدالمجید) و کورری (میرزا عبدالکریم) .
 له سالی (۱۸۴۹) له شاری (سه قز) هاتوته دنیاوه . میرزا عبدالکریم له
 خانه دان و پیاو ماقوله کانی سه قز بووه ، عبدالمجیدی کورری هه ره له
 مندالیه وه نیشانه ی زیره کی و بلیه نی له به کی له پهرد کانی ژبان - که خت خوشی
 بووه - لیوه دیر بووه . له ته مه نی حه و سالییدا له قوتلخانه ی مندالان
 ته یخاته بهر خویندن ، قرآن و کتیه ورده له کان ته خوینی و خویشی ده رزی
 فارسی و توماری پی ته لی و سه رمه شقی بو دا ته دا . میرزا عبدالکریم
 به کیک بووه له خت خوشه کانی سه قز . ته لین عبدالمجید که ، باو کی ده رزی
 خنی پی تهوت له پاش داو نزه مانگه خه ته که ی تهو و باو کی لیک جیا

له وتتا زل کراوه ته وه بو به (ئارده لان) و به (ئه رده لان) و نیسه ی بنه ماه که
 بهم جو ره به پدا بووه ، له پاشا ده سه لاتیان سه ندوه بوون به حو کو سهرانی
 کوردوستان ، له پيشا له (زهلم) ئینجا له (پالنگان) فه رمان ره وایی یان
 کردوه ، له (۱۳۲۶) ی میلادی ته میر حسن خان جوارم ته میری ئه رده لان
 حسن ئاوا و قه لاکه ی دروست کردو گواستیا نه وه تهوی . له پاشا ئیر
 شاری سنه یان کردوه به شوینی حو کو سهره رایی یان ، تادوایی یان هاتوه (۳۱)
 کهس له ئه رده لانا حو کی کردوه ، سه رتا له (۱۲۰۷) ی میلادی له
 (کولول) به گه وه دامه زراوه و له (۱۸۶۷) له غولامشاخانه وه و لا به نی
 (۶۶۰) سالی ئه رده لان . کوژاوه ته وه

نه که کراپوه . له سر دموختی نو د دوره په عیالی هره بې و ټایلیش له مدره سې مزگوت ته کانی هغه زدا نه خوینی ، هر بو هم جوړه خویندنه هری له (بانه) ش داوه . تا ده ست نه کا به (مختصر) ی مه لا سمد له لای مه لا ټیر اهیڼ ناو نه بی هر له سقز ، ټیر بوی ربی نا کوی و نه کویته ناو ژبانی دنیاوه ...

هر چه نده که هه مو ده میک ټاره زوی دوره و په ریزی بووه له دنیا له کله نه ده ش هر بوی ربی نه کو توه پیوه پلا کاوه . له « ۱۸۷۷ » دا به ناوی حجه وه سقز به جی دبی و نه جیته شاری « سنه » . له وی حاجی شیخ هکرا له - که خه لیفه ی شیخی ته ویده و شیخی پای به رزی به مالی سنه بووه - کلی نه داتوه بو نه وه گویا پیکه وه بچن بو حج ، نه و ساله بوی ربی نا کوی و نه گهری ده پش . له « ۱۸۷۹ » دا له به کی له خانه دانه کانی سنه ژن دبی و نه بی به توش ناو مندله وه . تا له « ۱۸۸۶ » دا له کله خیزانه کی له ریگی به غداوه نه چن بو حج ، له به غدا مفتی زه هاوی چاوی نه کوی . هم عاشق به عیلم و زیره کی نوو ، نو عاشق به خت و شعری هم نه بی . که لی قسې عیالی و نه ده بیانه له به پلایا نا ده ساو ده ست نه کا ، له پاش چوار سال دوا ی هم مېزوه مفتی نه سری و میرزا عبدالجید هه مو جار هه ناسه به کی به موزی بو هه لته کیشا ... که نه چنه حج هر چه نده ټاره زوی مانوه نه کا له « مدینه » به لام بوی ربی نا کوی نه گهر ریته وه بو « سنه » . چه ند سالی که له وی رایته بویری ، له « ۱۹۱۲ » به و نیازه که منداله کانی بو خویندنه بنیری بو ټارو پیا و خویشی پاشماوه ی ژبانی له « مدینه » رابویری نه چی بو تاران . له بهر پیشانی شهر ی ۹۱۴ - ۹۱۸ نه گهره نه کویته ټیسه کی و به کی نه کوی و هر له تاران نه میلینه وه و نه بی به خوشه ویستی نه ربانی نه ده ب و قه له ی تاران و نه بی به ماموستای « دارالفنون » . تا له (۱۹۲۵) له نه منی (۷۶) سالی دا هر له تاران کوچی دوا یی نه کا .

میرزا عبدالجید له لایهن خت خوښهوه په کیک بووه له ناوداره کانی
دهوری خوی، بکره پیڅ خویښی، خت خوشی همو ته نانت له ناوړو پایشا
ناوی دهر کردو شای ټینگلره دلی لی چوبو، هروها له پایه ی شمیریدا
سهرامدی دهوری خوی بووه، له ولاتی بیگانه دا هم دو به هره به کردیانه
کاری که شای قاجار - ناصرالدین شا - به نه جوته نیکی شاهاتو ته دیانه
ناوی « ملک الکلام » یی دا . .

ملک الکلام پیاوړی بالا به رزی ته ستور کار بووه، که نم رهنګ وچاو
رښ بووه، ریشکی ښی قهله یی و دو سمبلی قینی پیوه بووه، لونی باریک و
درېژ کارو دهی بچوک، سهر چه نا گهی توی هاتپوه دهرهوه، له قسه
کردندا هر چه نده قسه ی دانه دانته ی ته گرد به لام هونینه په کی وه کو
ملوینکه به کی دورری بی گری واپووه، ره و شکی هیم و له سهر خوی بووه،
سه غاره یی وه نه بی زور بوی، زور ماشنا بووه به دیانت، له ناوهمردما پیاوړی
ټیجکلر ریزی گیراو بووه، له لایهن خه ته وه ماموستای شازاده کانی ټیران و
که لی له وه زیرو وه زیرو زاده کان بووه، له کهل ته مانه شدا زور پایه نږدی
تهریقت و ماشنای شیمخانی ته ریقت بووه. دل ته ررابه ټیښی زیاتره کهل
پهری زوه کانا بوه تا کا کول به سهره خت ره یحانیه کاف ۱. له سهره تای
ژیانیه وه جلو بهر کی کوردی له بهر ته کرد، له لم تاخړه دا که چوه تاران چاکت و
پاتول و جلیسقه ی له بهر ته کردو (سهرده ری) ته کرد به سهر او « شه که (۱) » ی
له سهر ته نا.

(۱) - شه که : کلایک بووه وه کو فیستی له چه سیر گیراوی میسر به لام هم
رښ ویی گولنګ بووه، له مهقه با دروست ته کراو له فاسونی رښ ته گیرا،
سهره کښی هر قوماش بووه. یا خود هر وه کو کلایه هله وی واپووه: هر
ته ونده بو پیڅه کی نه بو. هممه کلای پادشا کانی قاجار بو، دانیتوته
ماقوله کانی ټیران یی له سریان ته نا.

له باریکی جیولوژی به وی بدوین نه وه ک له لایهن لایه نگر به وه . :
 مه لبه ندی کورده واري له بهر به یانې تاریخ به وه نیشناتیکې ئاوه دان بووه بو
 شمرو بو هه لگرانی شمرو . سهرچاوه ی شمرو نه گهر له هه وایه کی ساف و
 ئاسمانیکې شینو دیمه ی ره ننگاو ره ننگه وه بی ، نه مانه له کورده واري دا
 هه بوون ، نه گهر له ته فیکیریکی وردی گوشه ی تاریکی نه شکو تان و
 خواردنه وه ی ئاوی ساف کانیاوان و سهیر کردنی ده ستکردی هه مه ره ننگه ی
 بینانی چاوانه وه بی ، نه مانه له کورده واري دا هه بوون . نه گهر له په بکری
 رومنه ی ئالو والای نه ومانانی به هشت زاری په ریزادان و لاله زاری گولالان
 بو بی نه مانه ش دیسان هه ره بوون ...

نهو ته ییمه ته که دهریای باران دروست نه کاو نه بکانه وه بهر شینه و دلوب
 دلوب لهو هه و سافه دا نه پرژینیت به وه خواره وه ، هه ره نهو ته ییمه ته گهردی
 نهو خاکه و نهو ئاوه و نهو هه وایه تیکل کردوه ، نهو گوله ی لهو خاکه دا بهو ئاوه
 نهو رویت ، نهو گیاهه ی لهو شاخه دا بهو ئاوه سهوز نه بیت توبکه له سروشنی
 نهو ئاده میزاده که لهو نیشنانه دا په روه ردم نه بی، چونکه نهو هه و او ئاوو بارانه
 که نهو کشت و کال و گوله پی نه گه به نی و نه بکا به سهرچاوه ی خوراکی نهو
 ئاده میزاده هه ره نهو هه و او بارانه به که باوک و دایکی کوربه ی ئاده میزاده که
 نهو پوژنو نهو بخونه وه کوربه که ی لی دروست نه کن . هه ره نهو هه و او بارانه به
 که کوربه که له ده وری کوربه به تیدا نه یژی و نه بخوانه وه تا نه بی به مندالو
 گا گولکی نه کا و نه کویته داره داره ، تا نه بی به هه رزه کارو ئاورر
 نه دانه وه به لای زیانه وه ، تا نه بی به پیانو و نه کویته کوشی بو کی دنیا وه ،
 تا نه بی به پیر و به برده وی نه گبر نه کا ، تا په ررپوت نه بی و رو له خاکه
 نه کانه وه . . . که وایو شمرو کورد ، کوردو شمرو به خوکی نه ییمه ت دو
 وشه نو به که مه عیانان هه به ا ...

ماوه نه وه سر نه وه که تو بلیت : که واپو بهم جوړه نو وخت ؛ سکورد
 هه بکه لیکې راسته و راستې شعر بون ا. نه گهر وایه کوا دیرانی شاعره کانیان؟
 کوا نه نجومه منی نموده باو کوشکی نارامگای نه دینه کانیان؟ که به نوکی قه له میان
 پیغره وې کومه لیان له باری عیلمې و نه ده بی دا کردې؟ ...

نه مانه نه لیت و هه قیشت هه به که یلیت ، چونکه قسه که ت راسته ، به لام
 بو وه لاهه کی ، همیشه نه لین :

ناده میزاد تیکررا به حوکی غه ریزه پابه نندی عه نه تانی ده سلات و
 هیزه ، هر پرده به که که به سهریا دیت و هر ده ورېک که نه پینی شوین
 هوای نه ده سلات و هیزه نه گوی ... له دراوسیکانی کورد یکیکیان
 فارسه ، سهر نه کی که ، عه به کان کوشک و ته لاری ساسانه کانیان تیکدا
 همو نه دیب و شاعره کانیان که و تنه به پرده وې کردنی نه ده بیانی زمانی
 عه به بی .. هر وه ها که تیر اتور به بی تیسلاي نر که نرکی تورانی تور که کانی
 هارری نه دیب و شاعره کانی نه وانی نه وه وخته خویان به نه دیب و شاعری
 نه و او نه زانی که خزمه ت به نه ده بی عه به بی بکن . بو تیر و زیش - که له بهر
 چاوه - له بهر نه وه روزاوا دانی سواره نه و او ورده ورده نه ده بیانی نه بی
 به سهر نه ده بیانی روزه لاتدا سوار بی ا . .

کورد هر له بهر به پانه وه ده میک به حوکی بی هیزی ، ده ورېک به
 پابه نندی دیانمت ، سهر ده میک بو تیکنه چونی پارسه نگی - ده وه له ته کاف
 شان به شانی جهوری زه ملان هاتون و هر روزه تالاون به بالای به کیکدا .
 ته بیه نه ده سلات - که غه ریزه تیکررانی ناده میزاده که به - نوشی نه وه ی
 کردون که که گهل عه نه تات و زمانی ده سلاتداره که دا خه رېک بن ا ...
 بهم بو نه وه نه توانی به لانی که موه بهشی له هشت بهش علوم و نه ده بیانی
 عه به بی ، بهشی له ده بهش له نه ده بیانی تورکی ، بهشی له شش بهش له نه ده بیانی

فارسی به پادشاه و کی خزمه‌نی کورد دانی بهرامبر بهوانه ؛ بهودی دانی ، که
فیکرو خه‌یالیکی کوردی به و گوئونه قالی له و زمانانه وه . له گه‌ل هم هه‌مو
ته‌نگک و جه‌له‌مانه‌ش که هاتونه‌ته سهر دبی ، گه‌لی گه‌لی جی شانازی به که
کورد توانیویه‌نی له ناو له و ده‌ریای پررشه‌پولی گیر خوار دنده‌دا زمانه‌کی
خوی له و شاخ و داخه‌دا تا میروز به جواتر پاراستن یاریزی ...

گه‌وابو دیوانی هزار پایه‌ی فیکری ته‌دیب و شاعری کورد تا هم سهر
ده‌مه‌ی دوانی به هه‌موی که و ته زمانیکه‌وه که نابی پی بوتری دیوانی شعر
بهرامبر به زمانه‌کی خویان . ته‌مه له لایه‌که‌وه ، له لایه‌کی تریشه‌وه نه‌نوسین و
کو نه‌کردنه‌وه‌ی هم‌شارو ته‌ده‌بیاتیان - ته‌وی به زمانه‌کی خویان بوییت -
ته‌وه‌نده‌ی تر له و باغچه‌ی ته‌ده‌به‌ی بی‌ناز کرده ا ..

رجا شاعری نیمه « ملك الکلام » به‌گیک بووه له و که‌سانه که هه‌له‌نه‌فانی
ده‌سه‌لانی بیگانه‌خستویه‌ته سهر ته‌وه سهر به‌رته کوردی شعری زمانیکه‌وه
که‌مه‌گه‌ر له ریشه‌دا به زمانه‌کی ته‌وه‌وه بیه‌ستری ا... به‌لی هه‌ر له و ده‌وره‌ی
مندالیه‌وه ته‌لی شعر دانی بزوتوه ، هه‌ر له و ده‌وره‌ی مندالیه‌وه نیفانه‌ی
شعر له ناوچه‌وانیه‌وه دیار بووه ، فیکری ده‌ر برریوه به‌لام‌خستویه‌ته زمانیکی
تره‌وه . ئوبال ناچیته ته‌ستوی له و ، ئوبال ته‌چیته ته‌ستوی له و یاسابه که
هزاران هزاری وه‌سکو « ملك الکلام » ی خستوته‌کوشی زمانیکی
تره‌وه ...

ملك الکلام که پی ته‌هاویرته قالی شعره‌وه «مه‌جدی» ته‌کا به‌ناوی شعری .
هه‌ر هه‌له‌ر ریژی وه‌کو بریشه‌که ، له ته‌مه‌نی « ۶۲ » سالی‌دا که دیوانه‌کی
کو له‌کانه‌وه شه‌ست هزار شعری فارسی و هه‌ندیکی‌شی کوردی بووه ،
همه‌ی بیجکه له‌و شعرانه که به‌رده‌ست نه‌گوئون ، وه بیجکه له‌و شعرانه‌ی که
جو‌ارده‌مالیر له پاش هم تاریخه‌هه‌ر وتونی . ته‌گه‌ر به‌چاو‌یکی حه‌قیینه‌وه

سه‌بری هم کرده‌وه به بگین - بهرام‌بر به تنها شعر - نه‌بی بوچ هر
فردوسی ناری بی ۱؟ ...

له گدل همانه‌شدا مه‌جدی که ، دپته هر وتی شعری کوردی له باری
غزله‌و غهرامدا که‌تر نیه له‌و شاعرانه که همو ده‌وریاں هر به غهرام
رابواردوه . له شعری فارسی‌دا له همو سوچیک دواوه ؛ فه‌لسفه ،
تصوف ، غهرام ، نیشانی و خ‌یالی . به‌لام له کوردی‌دا نیمه نیسته تنها هم
برره شعره غهرامیه‌یمان ده‌ست که‌وت که له ناو شعره فارسیه‌کانیا له چاپ
دراوه . بی‌گومان هم جورده ته‌بمه نه‌بی به هزاران شعری تری بی ، با ده‌ست
تیمش نه‌که‌وتی خو له‌سنه و سه‌قزو له لا‌پرده‌ی به‌یازه‌کانا مارده‌ته‌وه که
غازوخه‌ی پاهه‌روژی نه‌ده‌بی کوردی به ۱ ...

به‌له مه‌جدی روت تی نه‌کاوه‌لی باری من :
له‌دولا زولنی لا‌ولاوه ؛ له‌سر روی قامت لا‌لاوه
خمو پیچی همو دواوه ، چه‌له‌م‌لاوه ، چه‌له‌ولاوه ۱
موژده‌ی وه‌که نیشی به‌یکانه ، هم‌میفه‌کاری بی‌کانه
دلی هر خویعی و بیگانه‌ی به هم به‌یکانه پیکاره ۱
له‌پاشارو نه‌کاته‌یاری و نه‌لی :

له‌جهوری غه‌منه‌کانی تو ؛ که بیچاره‌کوزه و جادو
چه‌خوینی بو ؟ چه‌جه‌رکی بو ، که نه‌رزاوه‌و نه‌برزاوه ۱؟
سه‌با به‌ینی نه‌گه‌ر بیی ، له‌زولفت دین و دل دینی
ولا کن کی‌دلو دینی له‌بو عو‌شاقی تو‌ماوه ؟
نه‌باقوته به‌ره‌نگینی ، له‌نبوی کاف که‌ده‌بینی
له‌ره‌شکی لیوی تو ، خوینی دلی‌کانه که‌گیرساوه

له‌داوی توره‌و به‌ررچهم ، دلی‌ماشوفته‌مه هر ده‌م
نیه‌لازاد له‌قه‌یدی غم ، خوا له‌م‌داوه‌بی دواوه ؟

وهره بهاسکه نهجانم دهی له مهوجی قولوی بی بهی
 له «مجدی» غافلې ناکې؟ کبې تو به غرقې گېژاوه!
 لایا جناس و تشبیه له مه جواتر ٤٤ بی که مجدی کردوبه تی؟ . لایا نابینی؟
 بهچه جوړه ورده کاربه کک هیناوبه بالای دلووازي کردوه به نهمام و زولنی
 به لاو لاو؟. لاشنا به تی له بهینی نهمام و بالاو لاو لاو و زولندا. راستی و پیا تالان
 بی به لاو لاو چون به شولا ته تالیت، زولنی ته میښ به و جوړه به نهمای بالایا
 تالاوله .. دیسان لاشنا به تی له بهین وشه ی «لهولاو» که لاو لاوه له گهل
 «لهولاوه» که تهولای رومه تیه تی چونی ریکه خستوه ؟ . «بهیکان» که
 تیره . «پیکان» که تهنگاوتنه . «بیگانه» که بیجکه له خزمه - هموی
 هر به که به معنای خوی هونیو به نهوه ۱ ..

شمري سپهم غه مزه ی یاری کردوه به تیر بو له شی خوی، به لام ته لی سر
 صام مام چه خوین و چه - جهر گیکم بو؟ ته بوایه ته وتیره که هات خوینې
 پررژانابه و جهر گیشی پررژانابه، که چی نه خوین رژاونه جهر گت برژا
 گباتم سهخت بو ۱۱ ..

سه یریکي شمري جوارم ناکې؟ که چه ریکو پیکه کی له بهین «بهین»
 که «ماوه» به و «بین» که «بو» به، هم «هینان» و دروست کردوه؟
 شمري پینجهم چند پرر معنا و ورده؟ له کاتیکا که باسی «لیو» ته کا .
 ته لی: یاقوت که له ناو «کان» ذا ته بیینی ته وه یاقوت تیه به لکو ته وه
 کان «ه» که، که لیوی سوری نوی چاوپي کوت ته ونده به خیلې ورژدې
 به لیوهت برد دلی گرساو بو به یاقوت ۱۱ ..

هم برده شمري مجدی غونه به که بو هزاران شمري نری له کوردي دا
 وه تنها بهم شعرانه ی ته توانین پایه ی هم شاعرمان له مه بدانی ته دیانی
 کوردي دا پینینه ده ست .

باسکردنی مهجدي ليره دا لهر تهوه نه بوه که شاعريکي کورده و به
 زماني فارسي شعري ونوه ، هه گير به شوين هم جوړه ککسانه دا
 بسوررينه وه - که به غه بري زماني خويان شمريان ونې - هر ته نها
 ناره کانيان لاپه رره ي چهنه کتبييان تهوي، به لسکو هر ته نيا له بهر تهوه به
 که له مه بداني به لاغني کوردي دا مه بدانداري کورده . تهوه نده هه بو
 ميسته ميه لهم برره شعري زياترمان ده ست نه گوت ...
 ديواني شعره فارسيه گي له سالي « ۱۹۱۹ » له تاران بو کشه ي په کم
 له چاپ دراوه . هم برره شعره ش هر له ديوانه داپه ...

حرف

۱۸۵۱ - ۱۹۰۷

کررباری کالای بازاری بویان ، سوتاوی مالای دهسته برای کبزان .
 حل بولبول دهوری گولی تیولوزی ، زمانی پاسه بانی باخچه سه رای وشه
 خوش بیژی . فیکری بوکی رازاوه به نارایشی هه مده نگه ، وینه
 هه داته وه به شمری تمرری تاپی بلین قه شه نگه . گامی له سوزی هه شقی
 هه جازی دا زمانپاراوکی پی وینه ، گامی له یادی پیری بورهانی دا ستایمخرا -
 نیکی دلوینه ، کاله ی ته می کرده که دیوبه « نالی » بامی کچی کرده ،
 سه متوری دهنگی داوه ته وه هم بامی کورری کرده . پابه ندی مه ولوی
 که بو به بوله ی شیخ سراج الدین ، خوی کرد هه میخ به گوله بهروژه له
 دهوری شمس الدین ۱ . سه رای هه مانه بونه هه فسانه . سینه ی به تیخی جهوری
 زه مانه . هه نجین هه نجنه و هه لهای ده رمانه ۱۱ ...

شاعری دلسوتاوی هم مه پدانه مان ناوی « صالح » و کورری مه لا
 قصراللهی زیویه ییه . زیویه گوندیکه له سورداش له لوی سوله بانی ، پالی داوه
 به لای روزه لانی کیوی « پیره مه گرون » هوه . مه لا نصراللهی باوکی
 زاینده ی دبی « کاشته » . « لون » و « کاشته » دوگوندن پالیان داوه
 به کیوی « شاهو » هوه که کهوتوته به بی هه ورامانی لوهون و جوانزرو ،
 دیوی جنوبی پالی داوه به مابده شته وه . مه لا نصرالله به فقهیاتی له ولاته
 که خوی به ررت هه بی و له پاشا به مه لایه تی له دبی « زیویه » هه گیرسیتته وه
 ژن دبلت . .

صالحی شاعری نیمه له و دایکو له و باو که له سالی (۱۸۵۱) ی میلادی

« گوندى » زېږېد ، دېته د نياوه ، له لای باوکي سهره تاي خوښلن دهست
 يي ته کا ، له پاشا ته چيته سوله ياني له مزگړوني شيخ محمدی بهر زنجی ته يي به
 خوخته ي نه قبان ، که شېکي قهره داغي شي هه به ، له ياردهش باسي نکاح له
 کتېبي « منهاج » ي نه وه وی لای شيخ حه يدر ته خوښی ، سهریکي تر
 سوله ياني ته داته وه ، له (۱۸۸۴) له پېنجوين « گلنبوی » بورهان - که
 هيلسي منطقه - له لای مه لا عبدالرحمان پېنجوين ته خوښی ، له ويوه ته چي
 چو مو کرپان ، ماوه به کيش له و ناوه دا هر به نه قيه يي ته سوزريته وه له پاشا
 ربي ته که ويته خانه قاي « شيخی بورهان » له وی ته که ويته داوی ته رېقه ته وه ،
 له شيخ يوسف شمس الدين - شيخی بورهان - ته رېقه ته وه ته گري ،
 له پاشا له سابلخ ته يي به مدرسي مزگړوني سيد حسن ، هر له سابلخ زنی
 هيناوه کورر و کچيکي لي بووه ، غير پاشماوه ي زباني ته کا به په پوله ي دهوري
 چراي شيخی بورهان ، تا له (۱۹۰۷) ي ميلادي له ته مه يي (۵۶) سالي دا
 کوچي دواي ته کا و له گوررستاني « مه لا جاي » له سابلخ ته نيژري .
 خاوه يي هم باسي ټيمه پياوکی ميانه بالاو گه نم ره نگه بووه ، چاوی
 پرو پوش و بچو که بووه ، رومه يي مه يله و درېژ بووه ، ريشيکي توپ و به شي
 زياتري سپي بووه ، زمان پاراو و به ته هه وه يي قسه ي کردوه ، ميزه رېکي
 حبي سابلخ خانه ي له سهر ناوه ، گوزه رانيشي وه نه يي خوش بويت ...
 ټاپاچي مه لا صالحی هه غررانييت بو ته وه خوی باوېژته کوشي شعره وه ؟
 ټاپا که مه ندي نازی نازداران بويت ؟ . يا نافگه و گولاله ي سهرچاوه ي
 کويستانان ؟ . يا کوي له يي و که ساسي و ده ربه ده ري شاران ؟ ؟ ..
 ره ننگي ته ماته هيچيان نه بويديتن ، به لسکو سوزيکي فتر ي و که مه ند کيشيکي
 دهرويشي بووه . مه لا صالح له سهره ناوه شورشي سوزيکي دهرويشي
 قيدابووه ، به لام ته نها سوزو هيچي تر ، نه بزانيوه غير رو له کوي ته کا نه وه .
 هم ههسته ي ناچاري کردوه به خوښنده وه ي ديواني شاعره کان ، به تايه يي

پا بهندی (مهوله‌ری) و (نالی) بووه ، له ده‌وری ناره‌راستی فهقه‌تیدا گوتوته .
 گروگال . له‌هر سوتانی پهلوانی دلی به‌ده‌ور مومبکی نادیارېدا .
 (حمریق) ی کردوه به‌ناوی شعری ، که پیش گوتوه بولای شو مومه .
 شورشه‌کشی پیش گوتوه . له سه‌ره‌تاره شعره‌کانی نه‌وه‌نده به‌جوش .
 نه‌بووزو زور به‌گرائیش بوی هاتوه ، له پاشا که مومی خوی نه‌یغیته‌وه که .
 - شیخی بوده‌هاته - سه‌رجاوه‌ی شعری وه کو کانیاری به‌هاره‌له‌فولی ،
 له ده‌وری ئاخردا سوزی عشقی شمس الدین وای لی کردبو ههر که قسه‌ی .
 که کرد قسه‌کانی شعربون . زور حمزی به‌جناس و عبارت ره‌نگینی کردوه ،
 میجگار به‌شانازیوه وتوبتی :

پیره مه‌بدانی فصاحت ته‌سپی خوت لنگده (حمریق)

تا بزاتم کی به‌شعرت سوخته‌ت و بازی ته‌کا ؟ .

هم قسانه‌ی وای لی کردوه له‌گه‌ل « نالی » دا گوتوته په‌نجه‌بازیوه .
 وه کو بی ته‌لی :

سه‌د حه‌ینی که تو « نالی » به‌ویره مندالی

بهم ته‌رزه له‌عشق ته‌دوی ، زیبا کچو ، دیبا کورر

هم شعره‌ی له‌و برده شعره‌ینی که سه‌ره‌تای ته‌کانه‌وه به :

عشق که حه‌یتی بی تالب مه‌به‌الا کورر

هم حه‌زرتی لولا کوررو ، هم یوسفی والا کورر .

ته‌می به‌رامبه‌ر به‌و برده شعره‌ی « نالی » وتوه که سه‌ره‌تاکی ته‌لی :

عشق که مه‌جازی بی خواهش مه‌که‌الا کچ

شیرین کچو ، له‌یلا کچو ، سه‌لما کچو ، عه‌زرا کچ

شانی له‌شانی « مهوله‌ری » ش داوه ، که چون مه‌له‌وی پهلوانی شیخ عثمان

سراج الدین بووه و به‌برده شعره‌کی که به :

شیخی ده‌وله‌مه‌ند به‌هره‌ی سه‌رمه‌دی یا‌گه‌ی حه‌قیقه‌ت جاره‌ی احمدی

حمره تاي له کاتهوه و سوزی خوی بهرامبر به شېخی خوی دهر پرېږوه ،
له میښ بووه به په پوله ی شېخ یوسف شمس الدین و وبهو پرده شمره شیوه
هورامبه گهی ، که سهره تاي له کاتهوه به :

چه صوب سه سردا دیم غونچه دهی نه پرده ی عصمت غانا چهی ا
وه گودازی خوی بهرامبر به شېخی خوی دهر له بری .

نیسته له توانن بینه سر له وه که باس له هندی له عمری (حمریق) هوه
بکه بن بو له وه پایمان له مه بدانی له ده بیانا بو دهر گوی ، وه له و ریگانه که له
سردا گرتونی بزاین چه جوړه ریگابه کن له هده بی کوردی ؟ ..

حمریق له دوری ناوهراسنی ماله ی سردا له بی ، په یگری نیگاریکی
پری نامیز قای باغچه په کی ته بیعتی بو له خانه سرگازی پشت و له میښ
بی له نی به چه رگی خوبا له چپته له و گرلشه نه وه و بی له لی :

چاوه کم له سردو له گرلش گول به عیشوه خوی نواند
له که نه که کیریم ، به مرگی توفه سم ، هیچ نه مدواندا
گول به توی پپته وه لاف و گزافی لی لندا
واشوکر سوجه ی نه سمیت هات له ویشی لی ستاند

له شتری موژگانی نو هاتوته سر سه غهی روخم
هر ختی بو غیری ختی سه وزی نو پاکی کرراند ا
له شکری نام له گول چه یشی چه بش ده عوا له سکا
حیره نم ماوه که چون له و دلبره حلی رفاند ؟ ا
بو گولی روت هام و پر چه م له بینم بویه وا :

ساجی نه و روزم به شیوه و نه که محرم خوی نواند ا .
نو له له و دل گری و وفات هینا به نیو مه پدانه وه
نیسته چه و گانی خلافت بشق سه د وه هده ی شکاندا .

تو خواقنت خیره ته بو تو نلری سروری رهوان ؟
گول به بی تو وا له باغا خیوه تی خوی لی چه قاند ا

باوه جود اینعان بدهم - تاکه گولیی موشافته -
هر له شوق توبه سرپوش و گریانی درراند ا
هر کسی مایل به بیریکه و نه ریکی هه به
تو به شوعه ی غم « حریق » ای ا وا وه باخت هه لگرراند ا

حریق بو به جوه - نهو باغچه به وه که کاره سانی به رره ی گوله باخه کان
بییتی و له باغا بو به یکدی بهی - تمیزی بگریسته وه و بی بی : که جومه -
گولش گول به نازیکه وه روی تی کردم ، به لام من له بهر نه وه که دلم بونی
گولی روی نوی گریه وه نرسی نه وه که نه که گرییم و بی وه فله
دهرچم - قسم به مهر کی تو - هیچ قسم له گله نه کرد ا - زور به بهر بو ا
چاریک نوریکت که ونبوه نه و گولشه نه ؛ توزی پیلاره کانت نیه تبه نه مهر
به رری گوله کان ، خاریک بون له بهر نهو توزه له خویان بای بی ا - دهست
خوش ا کو تو پرر سوسه ی بای هه ترامیزت هات لی سه ندنه وه و نه بیشت
نه وه ندنه فیز بکن ا . . . به خه یال نه شتری برژانگه کانتیم هینا وه ته مهر
رومه تم به جوریکی وه ها که رو له سر روین ، مه به سته که شم نه وه به که نهو
برژانگانه ته نها خه تی سه وزی میلم نه بی که تازه ده رها توه وه یادی تو ، به
بونی هه ناسه ی تو روا وه هه مو شکی تر بکررینی و لایبه ری ا . له مه شم
بو نه وه سکرد تا تو بزانی کورریکی شوخو شه ننگم و تازه که تو مه ته
مه بدانی پیاده تی و به که لکی نه وه دیم که ، لام لی بکیتنه وه . . له شکری نا هو
قالم که جه جبه تی خاریکه له گله قوشه نگی زوانی ره شدا که نه لی نوردوی
حه به شه له ره شی و زوری دا جه نگی نه کا . . میسته ش مهرسام ا نازانم
خاوه تی نهو له شکری زولنه - که دل بهر مه - چون توانی دلم بفررینی بو نه وه که

چلو بوم برری و هیچ نام نیــدا نه مینی تا به ده ست له شگری زولفه -
که بهوه بشکی ۱۲ ...

من له سه ره تاوه که هانم، بو گولی رومه ت هانم که جی بهر چه منم جاوی
کهوت مانگی نه ورز می بو به مانگی حرتم ۱. حریق ایره دا زور ورد
روپشته؛ جاری مانگی نه ورز مانگی هه مانگی به که اعتبار نه کری له
(۲۱) ی شو با نه تا (۲۱) ی مارت و زوژی (۲۲) ی، روزی نه ورزوه .
هه مانگی له بهر نهوه که نه ورز ی به شو با نه ت و دلرو ده وهن و کولو کبا
هه بوژنه وه مانگی شادی و شاهه نگه . مانگی حره میفش هه مانگی به که
ماته ی کرژرانی حسینی تیدا نه کریت و مانگی گریان و شیوه نه . جا نه ی من
که هانم؛ بو گولی رومه ت هانم که گول له مانگی نه ورز دا نه ی و مانگی
شادی به که جی بهر چه ی ره شو بهر رش و بلاو منم جاوی کهوت، مانگی شاهه نگه
لی بو به مانگی ماته ی ده منم کرد به گریان وزاری و شادیم لی بو به شیوه نه ۱.
دیسان له مانگی نه ورز مانگدا هه مو دارو ده ره نیکه نه ژیتته وه وهه مو
چلیک له بهر ژاندنه وه دلوب دلوب تاو له سه ره که بهوه نه نکیت . نه ی وا
مهزانه نه وه تاوه له سه ره چله کانه وه له مانگدا نه نکین، به لکو له بهر نهوه
که تو بهر چه ی ره شت بو شیوه نه و دلوبه تاوانه دلوبی فرمیسکه وه هه لیته -
ردیژن، مهانیفش به گریان وزاری وه کومن مانگی شادی بان لی بووه ته مانگی
حرتم و مانگی ماته ی ۱۱ ...

تو، له سه ره تاوه وه فات کرد به گوینکه و هیئاته مه بدانه وه که جی ایسته
هه رخوت به گوجانی به شیلز بو نه وه ههزار توپی وات رافراند . نه ی
هه ی بالا بهرزه ۱. نه وه چون تاژاییکه بو تو؛ که گول له باخانا هه ره که
هه یی نوی برری هیئای قیت قیت شاهه رری خوی لی بلاو کرده وه ؟
تاخر تو چون نه ی نه مه قبول بکیت ؟ له گیل نه مهش من پیاویکی به
هه نسافم؛ نه ی نه وهش بز انم و نه یشارمه وه که؛ هه ره عشقی روی تو بو کرده به

کاری گولی هزار سنگو بروی خوی دا درراند و خوی به بهر بهره لای
 رصوا کرد ۱۱. هر گسه بو خوی پروانهی هوش و فیکرو ربگه به که .
 لای « حریق » ی دامای قورر به سمر ا چاک تویی بیت به پروانهی
 دهوری غم و به بلیسه ی نا گرینه وه چاک وه باخت هه اکراند ۱۱۲ ...

• • •

حریق پرده ی غرای دانه دانه وه و نه گویته کوری مه ی نوشانی
 تصوف و فلسفه ی تصوّف وه ، لیره دا به پاریزه وه دم نه کانه وه و نه لی :

غین-کاری سراپت مه که ، نه ی منکری مفلس

بی سه بری قه مهر که ، چه به شوق و به ضیا به

منکر به مه قبل شه پیمرده بی نوری هدایت

خوی تالی زولمت بو ، خوا نوری نه دابه

هر مه زبده ، هر مه شمه که جی پررتنوی شه مسه

به کک جیگه ی فوضه ، به کی جی فوضه لایه

بارانی به ره حمت له تهرف مه بدئی فیاض

قه نره ی نه نره ی سونبول و به کک چقل و گیابه

نی فکره له نه جزای عه ناسر به نه بیعت

به کک مایلی مهر گزه ، به کک ، مه یل به هه وابه

نقصان له تهرف قابله ، نه کک فاعلی موختار

نم قه ولی منه رأی جیمی حوکه مابه

بورخانه له سه ره جهلی عه دو شه مسی حه قیقه ت

تابع بووه نه وه نه حقه جویای چرایه

چاری به نه مه ع پرربووه ، قه لای به حه سادعت

وه کک حالی به هالم ، ره حنی هر له شه وابه ۱

کورری هم پیاو جاسکانه که کورری دهستی شیخی بورهانه ا ..

• • •

حریق له گهل مودهش که خوی به پیاویکی رهندو پا به نندی ته ریقت -
هیناوه ته ناوه وه که چی ویستوبه نی دادو زار به کی به سوزیش له دهست
جهوری فه له کت هه لر یژی و خوی به پیاویکی سته مدیدهش بخاته رو، وه کو
لهم شعرانه به وه ته به وی ته وه ملن بو دهرتا :

ههوری خه فه ته به فری غمی داوه به سه رما
یا سه رر سه رری نو رینه که لی کردمه سه رما ۱۲

گاشی به شه راره ی غم و گهه ، سه رر سه رری هجران
خوشی ته بو ، بو من ، نه به گه رما ، نه به سه رما !
که ونوته سه رم ته شک و غو باری ته له می دل
به غنی که قورری میخه ته کردومه به سه رما

که ر ته چمه وه « صاحب ^(۱) » نیه هیچ مولسی جانی
که ر ده « سه فز » ناری سه قه ر و له جگه رما
شاهدمه حه واسم که سه گم ا جهنده که سام
به خوا نیه غیرهت له خه یال و له نه زه رما

هه ر جهنده به جسانی که دورم له حضورت
روحانیهت ته به له نیو زوبده ی دلا
توفانی سه روشک چوه سه ر جودی وجودم
که شقی ته نی تیا نوقه ، نه نوح و نه ته نه رما

له وساره که تو روی ، دلم روی به دوتا
هیلانه ی تن هه ر وه کو ما وای سه قه رما

(۱) صاحب گوندیکی که وره به به لای روزه لانی سه فزه وه .

بی فوجی وہ فاکت کہ جہاں پروہرہ میرو
ہم لشکری تاجی منہ ، بی فتح و زہن فرما

ہم قہسودہ تہدا ، تاوہ کوکھی پردہ ی زولہت؟

ہرچاوی دلم بگری ؛ دہسابی بہ گوزہرما

تایینہ ی دل زہنگی قہساوت روخی پرشی

خاکوسترہ ی دلسوختہ ی بینہ بہ سرما

مہرروانہ بہ زاہر کہ بہ بی قونم و رونم

روقونی خہ یالت غزہلی چاکہ لہ ہرما

سہرماپہ ی ہم مولکی خہ یالانہ « حہریق » ی

حہریق کہ تہلف بو ، بہ ہمدہرچو ، ہزہرہرما

ہراسنی حہریق لہ بابہت جناس و عسارت رہنگینی و ہلسوررانی

وہی « سہرماوگہرما » بہ چندہ عناہہ کت چالاکانہ و تہہیبا نہ ہاتوہ

مہہدانہوہ ، تہمہ ی کردوہ دیسان ہر بہ پی ہم شہرائہ ی وا دہر گوتوہ کہ

ویستوہ تی زبانیکی خہ قہ تباری خوی باس بکا . تہمہ ی وتوہ گویا بہ و نیازہ

کہ لہ ہمو سوچیکی خہ یالبازہوہ رمبازی بکا . بہلام من لام واہہ کہ

حہریق نہ ی توائیوہ لہ مہہدانی باسکردنی خہ قہ تباری دا تہسپی خوی تاوہدا .

باشہ ! تہوا خہ قہتی کرد بہ ہورو وغان خہ قہت بو بہ ہورو . تاپا چون

خہم تہ کا بہ ہفر ۱۹ . ہفری کہ سپیہ و غہمی کہ رہشہ ہم تہہیبہ چون سہر

تہ گرت ؟ . لہ کوردی دا لہ ہرلاہہ شتیکی شوبہیزا بہ ہفر ، تاشناہہ تی لہ

بہ بلیانا یا سپیہ تہہ یا ساردیہ تی ، لیرہدا تہو تاشناہہ تہہ تہہ ؟ .. دیسان لہ شہری

دوہہمدا کہ تہلی : « گاہی بہ شہراہی ... ہتد » شہراہہ ، کہ بو تہاگرہ ،

بو خہم بہ کاری بینی شوبہ تی ، چونکہ تہاگر ٹینسان تہ سو تیفی خہ میفی

ٹینسان تہ توہلیتہوہ ، ہم تاشناہہ تہہ ہہ لہ کوردی دا بہلام تہو لہ پیشا خہمی

کرد بہ ہفر و ٹیستہ بہ تہاگر ، تہمہ لہ ہہ کت زور دورن ! ...

که او با تو گهسانه که نه این حریق زبانی به خیم و خفت را بوارد و
هم برده شعره یان کرد و به به لگه‌ی خفته‌ی، دیاره زور چاک له شعره کان
ورد نه بونه تهوه ، نه گهر ورد بیونابه وه نه یانزانی که حریق به ته وادی
خفت داینه پوشیه ، نه گهر و ابوابه وه کو شته کانی تری نه بتوانی ته عبیری
له دلی خوی بدانه وه و توشی هم نه نگر چه له مه به نه هاتا به ؟ II ...

نه مه قسه به کی راسته که حریق له بهر پابه ندی به تصوف وه له وانه بووه
که بزانی واده مه دهی مه وه هاتوه که کالای خوی له بازارری گیتی دا
بسیچینه وه و کوچی دوابی بکا ، هینا و بهتی به چه ند روزیکه له پیشی هم
بار کردندا بهم شعرانه‌ی خواره وه‌ی مالا وایی لی کردوین :

له خرمانی مهمل میروی مهمل جهزی نه کرد زانی

له زه بقیه نخاندا ترسم هه به تاخر سهری دانی

نه لین جهرده‌ی نه جهل ریگا به کاروانی نه نفس نه گری

شقای سینه نه برری بو مه تاعی دیده نه روانی

نه بریدی نه نفس و شهتانی قانله‌ی تاعانی غارت کرد

نه گهر جاسوسی بلان نه بی دمو تاجی مینسانی

ترازوی تاعه‌ت نهنگه، هه تاگی نه سهره و سهره ؟

به پارسه‌نگی حیا دهس مه لیره ، بنواره میزانی

به بی تاعانی روکش مه که صرافانی نه عماره

موحهصل نه قدی قهلبه ، ناره وانا بانه دیوانی

نهوا بهردی نه جهل هاتو له شوشه‌ی هوسری دا ، ساده‌ی ا

به قوربانی بیاله‌ی چاوه گتیم تیکه فنجانی

حیات خو چو له نیو جامه‌ی حیاتی عاریت بی مارا

نهوا داوای نه گن چیکم «حریق» ی ربی رجا کوانی ؟

به راستی حریق هم شعرانه‌دا مهردانه هاتوته دهست و زور به جوانی

میروی کرده‌وهی له خرمانی هیوانی بهش کردوه ! . چهند به ریکی و پیکی
 پیت تهی : تهوا ری گری مه‌دن له هه‌ورازی سینوهه سه‌ری ریی به نفس
 گرتوه و نه‌نگی به کلینه‌ی جاویش هه‌لچنیوه بو تهوه پیناییه‌کی لی‌بسنی ! .
 راست ته‌کا ته‌گه‌ره‌یزی ئیاب نه‌بی نفس و شه‌بتان به کفره‌ کونی هه‌ج
 کرده‌وه‌یکی چاکه‌هه‌به‌هه‌موی تالان ته‌گن . . ئوف ! چهند به کول ده‌ری
 بربرپوهه ته‌وه‌له‌سه‌فه‌به‌که‌ ته‌لی : ترازوی عبادت واسه‌ر ته‌کا ، ده‌سا و ده‌ره
 پیاوانه به پارسه‌نگی شهرم و هه‌باراسنی که‌وه و ئیتر شهرم بتگری باوانه‌کا ! .
 ریاکاری باره‌ نا‌کا چونکه‌ کرده‌وه‌نوس فریفته‌به ، ته‌وی به‌ که‌که
 عبادت و کرده‌وه‌یکی خلوین و دور له‌ فرروفیله‌ که‌ به‌ روسوری ته‌برده‌ته
 مه‌یدانه‌وه ، ته‌وی خراپه‌که‌شبه ته‌دیده‌وه به‌ سه‌رتا « مالی قه‌لب سه‌ر
 به‌ خلوئه‌ا » . ناخ چون به‌دی مه‌دن هات و مینای هه‌م‌ری شکاند ! ؟ .
 ده‌سا هه‌ی گه‌یری ئازیز تا شوشه‌ که‌ به‌ ته‌واوی لیک نه‌بره‌ته‌وه بوم نیکه
 پیکی ! . له‌ ناو ته‌م جل و به‌رگی خواستراوی زیانه‌دا هه‌یج ئاگات لی به‌ چون
 حیات چو و بی شهرم بویت ؟ . به‌لی ته‌وا داوا‌ی ته‌و زیانه‌ته‌که‌نه‌وه ئایا
 « حه‌ریق » ی؟ ئاخو ریی پارانه‌وه له‌ کوی بی ، چاره‌ سه‌ریک بکه‌م ؟ ! ...
 حه‌ریق له‌ گه‌ل ته‌وه‌ش که‌ شاهریکی خه‌راپی و له‌باشا تصوفی بووه له
 بازاری نوکته‌چینی و جناس به‌روه‌ریشدا جالا‌کانه‌هاتونه مه‌یدانه‌وه :
 له‌ تافی خویدا داوا‌ی گوهر بزرگ له‌ « مه‌لا احمدی لاسور » ته‌کا .
 ته‌ویس به‌هانه‌ی بو دیلته‌وه و نابدانی ، ته‌میش ته‌لی :

له‌ عوزرا بو مه‌لا بویه جوابی دا وئی ناپده‌م

ولاخ ده‌س ناگه‌وی چش ، ساچا که‌ هه‌ر پیاده‌م !

جنیویکی ته‌دیبه‌نه‌ی داوه : « له‌ عوزرا بو » هه‌له‌ته‌گری بیانوی بو هینا -
 پشته‌وه ، هه‌لیش ته‌گری ترروی کردبی ، واته : له‌ عوزری شه‌ری دا بو ! .
 « ساچا که‌ هه‌ر پیاده‌م » ته‌لی : فیروسیا ولاخ نه‌هه‌یج ، به‌س نه‌ پیاده

ملومه نه‌وه و نه‌توانم به‌پی‌خوم برروم . نه‌وش هه‌له‌گری : ساخو نه‌و
ولاغه‌کی نه‌دای ، گوا‌بو جا‌ک وابه‌له‌توله‌ی نه‌وه‌دا پیا‌کیشم ۱۱ .
لهم شعره‌دا فیکریکی تازمو جناسیکی زور جوانی دروست کردوه
که نه‌لی :

تال و شیرین پیکوه نه‌مدبوه جایی ، چا ، نه‌بی
هەر کسیکی هه‌منشین چا نه‌بی ، یت چا نه‌بی
نه‌لی نه‌مدبوه تال و شیرین پیکوه بگو‌نجین «چای» نه‌بی له‌گه‌ل جگه‌ره‌دا .
هەر کس هاو پیا‌له‌ی چای نه‌بو به‌لاته‌وه جا‌ک نه‌بی، نه‌وه پیاویکی باش‌نه‌.
حه‌ریق وه‌کو وغان له‌سه‌ره‌تاوه به‌شوین شعردا گه‌رراوه ، به‌لام له‌
جوابی‌دا والی بو‌بو به‌خو ، به‌بی خو عه‌زیه‌ت دان که نه‌مات به‌سه‌ریا وه‌کو
بره‌شکه هه‌لیشه‌ررشت . له‌شعردا ئاره‌زوی جناسی هه‌بو له‌گه‌ل نه‌وش
ره‌وان و ماده و مه‌ضاشی به‌هیزه . به‌م جو‌ره توانیویه‌نی شوینی خوی
له‌ریزی شاعره‌کانی پیش لهم ده‌وره‌دا نه‌رخان بکا و پیش‌گه‌لیکیشیان
بیکوی . هه‌روه‌ها له‌عه‌ره‌بی و فارسی شدا زور به‌شدار بو‌وه .
دیوانی شعره‌کی له‌لایهن « کوردی مه‌ریوانی » به‌وه له‌سالی (۱۹۳۸) ی
میلادی له‌چاپخانه‌ی مه‌ریوانی له‌به‌غدا بو‌جاری به‌گم له‌چاپ دراوه ...

مُوهَب

۱۸۵۹ - ۱۹۱۲

بولبولی بهر چلی غزه طوایف، هاوده می دلبری موکریانی . دلتهرر و
روخوش و قسه زانه ، که وهه ری شه و چرا ی مه دبانه . اکلپه و گرده ی
دهرونی له شوری عه شقه وه کیویکی ئا کرین ، که و نه رای زه بونی له به هقی
شه و قه وه بلویریکی ئاسنین . سه رخوشی مه بختانه ی ئامه نگی زه در پوشان ،
ده ننگ خوشی نه بختانه ی به که ره نگی می نوشان . خه ملویه بوکی
قسه ی وه که گول و چنوری وه هقی به هار ، نه بدیه فیکری کهس نه و
شیوه غه رانه که نه و مه بختانه کار . له خاکی پاکی موکریانا ناقانه ، له به یی
مه دب و شاعرانا خوشخوانه . شمیری ئاوازیکی نه بیله ده ننگه مه داعه وه ،
زه وقی کاره بابیه کی خه یالیه دل رون مه کاته وه .

شاعری به رزی مه لاله زاره ناوی « عبدالله » و کورری احمد به کی
برایم به کی روستم به کی کورری سیف الدینه . له سالی « ۱۸۵۹ » ی
میلادی له گوندی « ئهرمه نی بلاغی » له موکریان هاتوته دنیاوه . ئهرمه نی
بلاغی گوندیکه گوتوته بهین « بوکان » و « میانداوا » و « ساینقه لا » وه .
احمد به کی^(۱) باوکی عبدالله له به گزاده کافی باباهیری و خاوم ده سلاته .
کانیان بووه ، به ره بابیه گیان خوینده وار و میرزا بوون . له ته مه نی ههشت
سالی دا له دبه گی خویان عبدالله بو خویندن ته نیته لای مه لا فیض الله
ئاویک ، قرآن و هه ندی کتبی ورده له له لای-مه و له خوینی له پاشا

(۱) هه رچه نده ئه لین ته مانه بابا میرن به لام له پاش لی کولینه وه به کی
زور بوم ده رگوت و انیه به لکو روستم به گین . .

میرزایه کی بو را گیر نه کا دهرزی فارسی و خمت نوسین له پیشا به ووله پاشا به کورره کی نری^(۱) - عمل به گه - فیر نه کا ... ره وشتیک له کورده واری هه به به نیستهش له زور شوین به تاییه نی له لادی و له لای به گزاده ی هه شایره کان ماوه نه وه :

ئه و سه ر ده مه خویندن له بهین دو تیره دا بووه ؛ تیره به کیان - که بیان و ترون « مه لا » - . ئه ماته به تاییه نی هه ر خه ریکه ملو ی دینی و ئه و شتانه که ئاشنا بوون به علوی هه ره ییه وه بوون وه کو : اصول ، به لاغه ، منطق ، فه له کیات ، صرفه ، فحو ، تفسیر و حدیث . که و تراوه خوینده وار له وه ختی خویدا ئه م تیره به مه به ست بووه ، وه له راستییدا هه تا ئه م ده وریه دوا ییه له م تیره به که له ناو جوار دیواری شررو دو که لاوی حو جره ی مزگوتی شارستان و لادییه کانا به ژبانیکی زور ساده و کوله مهرگی به خبو نه کران هه لئا و ئورده باو شاعری زور گه و ره گه و ره یان لی ده ر چوه ، وه نه گهر حاله ی سکوردی تا هه ره تایی سه ده ی بیستم له ئاسمانی خوینده واریدا له عاله مه کانی تره وه دیارنی ئه ستیره ی گه شی ئه و ئاسمانه نه نه - ئه م تیره به بوون . جابه م بو نه وه هه و پیاویکی گه و ره و به گزاده له کورده واریدا شانازی به وه وه کردوه که تیکلاری ئه م تیره به بی وه به پی ده سه لات خو بو کورره کی فیری ئه و خوینده بکات ...

ئه م تیره به وه کو ئه م فرمانه یان به ده سه ته وه بووه اصولی قضاوه تیشیان هه ر به ده سه ته وه بو ، له منا که حات و مبا به طات و جه را حدا ، وه له کار و باری

(۱) ئه م عمل به گیان که گه و ره بو له سه ره تا وه بیان ئه و ت « سالار صمید » . له پاشا سبجلی « حهیده ری » وه رگرت ، جه ند ده و ره به که بو به وه کیلی مبه لته - نایی مو کریان - له پارر له مانی تارا ندا وه به کیک بو له و جوار که سه که له گهل « ره زاشا » دا چون بو عراق عه ره ب .

حقوقیدا حاکی سەر بە خو بوون . هه موده ی کوشک و دیواخانه گانیان
له بهر موراجعین وه کو پوره ی ههنگ و ابووه ، به کورن ههرجی مه حاکم
بووه له بهر دهست نهوانا بووه ، هه بریار بک نهوان داییتیان سهری گرتوو
له شوین مه حکمه ی ئیسته بوون .

تیره به کی تر هه بووه بیان و نوون میرزا ، نه مانه به تاپه تی دهستیان نه کرد
به فارسی خویندزو ریکهستی کاغز نو سین و خهت خوشی ، بو پشتیوانی
نه مانه هه ندیکیشیان هه ر به نه خویند . نه م تیره به له دیواخانه ی پیاو ما قول و
به گزاده گاندا راهه گیران و به راتیان نه درایه بو نویسی کاغزو ئیشوکاریک
دهستی که بیوا به گه له حوکهت ، ده فتهرداری ملکه گانیشیان
هه خسته نه ستو . .

نه مانه قه لهمدان ، سندوق ، دهسته به کاغزو پاکه تیاب هه موده م له
دیواخان له ته نیفت خویاته وه داله نا ، هه ره فرمائیکی ئاغه بیوا به خیرا نه یا -
ننوسی و نه یاناره . نویسی به قه لیم قامیش و مهره گه ی رهش و لیقلان
هه خسته ناو دوپته وه ، مهره کب و قه له مه که له ناو قه لهمدانا بووه . له بن
دهس نه مه شه وه ده رزی تو مار و خهت خوشیشیان به منداله کانی ئاغه نه وت .
هه مه میژویه کی چو نیسه تی خوینده واری دهوری پیشوی کورده واری بو
پیویسته تاربخ و نی نه کا ...

جا عبدالله له لای نه و میرزا به که احمد به کی باوکی راپگر بو فیری خهت
قوسین و تو مار خویندزو فارسی زانی نه بی و له کوشی نازدا به خبو نه کری ،
به ده م نه مه وه هه ندی هه ره بیش نه خوینی و ئاغا به تیش نه کا ، هه مو جار
هاتو چو ی بوکان و سابلایشی بی نه کری ، ده وره به ک له زیانی
راهه بویری ، له ته مه نی بیست سالیدا باوکی نه بنیری بو «تاران» بو خویندن ،
وه کو نه بگير نه وه له سالی زیاتر له وی نه ماوه ته وه ، به لام نازانری نه مانه -
وه گه ی له بهرچی بووه ؟ له پاش نه م ماوه بهش هه مو جار هاتو چو ی

توریزی کردوه و بهی دهسلانی به گزادهی موکری چاری به «موسکو» و
«وهرشو» یش گوتوه و له هدر شوینه تهفکیریکی وهرگر توه...

له دهورو بهری «۳۵» سالیدا توشی نهخوشی له رزوی تهبی، بو چار
کردنی گهلی شوین تهسورریتوه، له تاخر دا تهچی بو روسیا به چاکه
بونوه بهکی وهختی چاکه تهپیتوهو ته گهر ریتوه بو ولاتی خوی. له پاشا
روزگار پشتی تی ههلهکا، تهو نازو نهمه ته له بهر نهساغی ته گور ریتوه به
جهوری زهملزو ناحهزی روزگار. کولهکی ژبانی تهبی به پزیشکی - که له
کاروانه کانی موسکو وهرشو و له نانی کردنهوی نهخوشیهکی خوبدا
غیری بو بو ا - ...

له سالی «۱۹۱۰» دا له گهل دو به گزادهی موکریان و مهربان ری ته گهوت
شاره زور، له تاوانی «شانه دهری» له مال خهلیفه رشید ناو چه ند روزیک
ته میلیتوه، به کاغزی شعری خوی ته گه به نیته تا هر به کی جاف، له پاش
همانه گهر راوه نهوه بو موکریان. که ته گهر ریتوه نهخوشیهکی سهری لی
ههله دانهوه و به تهوادی افلیج تهبی، له گهل ته مهش ده مارو خوینه کی
جرمو جولیکی وای تی تهفکمو ی به هیچ شتیک چار نا کری بهر تهبی
«هلورک - جولانه» بهکی بو دروست ته گهن و ته چیته ناویهوه و هه مو
دهی واپشه زهن، بهوه توی هیس دی ته پیتوه، تا له «۱۹۱۲» هه بهم
تهخوشیهوه له ته مهنی «۵۳» سالی دا دنیاو لهش و لاره کی «نصرت خانم»
بهجی دبی و له گور رستانه کی «تهر مهنی بلاغی» دا ته نیژری ...

عبداله به گه وهفای خوی بهرام بهر به نصرت خانم بهجی هینا، چونکه
سوزی عشقی «نصرت» بو که بو به هو ی افلیج بون و مردنی، وه شعری
عبداله به گه بو که جوانی نصرت خانمی به تهوادی کورده واری ناساند
کهچی نصرت خانم تهو وه فایه بهجی نه هینا، له دهوری افلیج بونه گهیدا
ته لاتی خوی لی سهند و میردی کرد به «ته میر تومان» ی ئیرانی - که حاکی

مابلایخ بو . له پاش مهویش میردی کرد به علی ثاغای گهورک ، مینجا به « سه یغه دین خانی » سه قز ، له سه یغه دین خان کورری هه به .

عبدالله به گک پیابوکی بالا میانه و مه سهرکارو چاورهش بووه ، ناو -
چوانی پان و بروه کانی پررولیک جیابون ، لوتی باریک و سه رلوتی نهختی
هاتبوه خواره وه ، سمیلیکی زورتر رهشی باریکی توزی درېژ و ریشی
مه تاشی ، گهردنی درېژ و ناو قه دی باریک بو ، له شیشی زور ته ستور نه بو
مشکی و جامه دانه ی ته به ست به سه ره وه ، کا کولیشی هه بو ، زورتر گواو
سه کنه ی میلدار ی له بهر ته کرد ، هه موده م قه له مدانیکی برنجهی پی بو
مه بکرد به بهر پشتینه کهیدا ، دهنگی نه رم و شهرمیون بووه ، زور زمان
پاراو نه بووه ، ره وشت و خوی هیمن بووه ، دلته ربه کی به ناوبانگ بووه ،
ناشنا بووه لهم ناخره دا به دیانته ، خواره ته وه و یاری لابرده ، جگهره شی
ته خوارد ، له سه رو سواریشدا ته واو بووه .

عبدالله به گک . پزیشکی ، وینه گری ، ره ننگ رشتن و موزیقای زور
چاک زانیوه . له لایهن محمد علی شای قاجار - که ولیعهدی شای ایران بو
وه له ته ورزدا ته نیشت - له قه بی « مصباح الدبوان » ی دراوته تی . له سه ره تای
دیوانه که یابویان نویسه : گویا کتبی « نخبه الحساب » له دانراوی هه وه ،
به لام هه وه وایه به لکوه هم کتیبه هی « مصباح » یکه ، که ناوی اسدالله
به گی کورری رحمة الله به گی ناظری عزیز به گی سهرداره ...

مصباح ته گهر گهوره تر شاعر یکی غهرای کورد نه بی یکیکه له سه ره
گه وره کانی هه مه بدانه ، چونکه دوزینه وه ی مه هنای ته رو تاوداری وه ها
که کس ری پی نه بردی له باری غهرامیدا و دهر بررینیان به وشه و عبارته تی
زیررینی شاهه نگیرو هونینه و یان به جوریکی واریک و پیک نه وه که
هه ونم پی بو رشینه ی دلی دل زبنده و ، به لکوه گولاو پاش بی بو که شاند -
نه وه و زبندو کردنه وه ی دلی دل سهدوا . هه مه ته نها له ده ست مصباح نه بی له

دهست کسی تر نه هاتوه ۱. . راسته له دهست کسی تر نه هاتوه چونکه مصباحیک که « نصرت خانم » ناوی موکریانی به بالای بهرزی نه وتول نه مامیه وه ، به لاش ولاری بی گهردی وه کک مینایه وه ، به چاوی مه ست و بروی نهرم ورده شی میسک ناسایه وه ، به لیوی تالو گونا و خمت و خالیه وه ، به گفت ولفنی شه کری قسم و نازیبه وه له پشت پرده ی ثاور یغی رده شی زولنی خه یاتای خاویه وه ، به له نجو لاریکی بی وینه ی پری نامیزه وه وه کو گزنکی روز له دمه دمه هی هه تاو گوتندا نیشکی زبر رینی روزی رومه تی کلار به پریشکی عاتقه یکی مه عنوی بکا و روبه روی دلی بلیسه داری مصباحی شه بدای بکاته وه بو ته وه پی به بولبولی زاری سرچلی نه و اخوانی عه شتی غرامی ۱۱ ناچاره به بی ته وه سر له هیچ بکاته وه ته میخی رو بکاته وه به پکوره و له سوزی کورده ی دهر و نیکی پرر جوشه وه بلی :

تاجان له به ده ندایه « ته دهب » تو ده پرستی

زناری ملم زوانی خمت ، قبله مه غه بنه ب ۱

مصباحیک که تا ناخر هه ناسه ی ژبانی خوی بکا به ستایشخوانیکی هه مه جوړه ی یاری خوشه ویستی ، دیاره هه مو نه وایه کی ته بی گهو هریک بی ، که و ابو هه لکه کری که ناوی شعری بکا به « ته دهب » . راسته نه فکیری ته وو عبارانی ته هه موی ته ده ییکی جوت خوشی عاتقه بزونه له ته دهبی کورده ی دا ...

نیسته بینه سر ته وه که باس له هه نندی له شعره کانی ته دهبه وه بکین بو ته وه بزاینن پایه ی ته م شاعر ه مان له مه بدانی ته دهبیات و به لاغنی کورده ی دا که یفتونه چه شوبلیک ؟ و کام جلی بو خوی گرتوه ؟ ...

شعری ته دهب ته نها به کک پرده به ، نه نها به کک پرده ی نارکی غرامیه و هیچی تر . ته دهب هیچ خه بال و ثاره زویکی نه بووه . نه نها ته وه نه بی که له گه ل دلووازی هامرازیا « نصرت خانم » به هه جوړه ته ده ییکه بوی ربی

کوی بکویته گرو گال و قسه ، به پیچه وانهی شاعره کافی تر ؛ نهوان با ،
شکوهی غه رامیش سه راه رده ی گولستانی بو راز اندیسته وه هر توانیو یانه-
لیواری بهرژینه که به وه ده ستیک بو بیستانیکی تر دریز بکن ، به لام نه ده پ
هر ثلاثه به دو چای کالو ، دو گونای ئالو ، دو هه ناری نه وره سی نصرت
خاندان ! . بهر نه وه دینی بامی یاری دلخوازی خویت به نه ده ییکی ئاشکرا
بو نه کا و نه کی :

شیت وشه بدای بوتیکه دله گی پرر له خه بال
نه وره س و ساده روخ و سه رو قه دو چواره ده سال
ساحرو شیوه زه ن و پله وه رو جلوه گه ره
بی وه فاو صدق و سه فا ، شه رت و به فا ، عهدی به تاله
ساقی و باده به رست ، مونس و عیار و له تیف
زیره ک و عاقل و دانا و خوداره ندی جه مال
دله به ری سیمبه ری حبله گه ری وه عده ده ره
له هزاران به به کیکی که وه فا بونی مه حال ؟
همه ده ی زود ده ی غونچه ده ی پر رسته مه
نه به سه ر رازیه لبم و نه به جان و نه به مال
سه نه ی گولبه ده ی خوش سوخته ی غونچه ده همن
ماه رو ، حله مو ، شیفته خو ، پرر خمت و خال ؟
هم بونی بوتیکه ده ، هم قبله ی ئیسلام و فخره نک
که به هر مه زه ب و قانون پرستشیه مه حال
جه وه ری لوتقی نه دیداره له نه ندانه وه چون ؟
که له بلوره وه به یدا ، سفه تی ئاوی زه لاله
ته رچک و تور و ته رو تازه وره عناو له تیف ؛
که فل و سینه و ساعد ، روخ و بالا و جه مال ا

گرددنی شوش و مونه قمش به دو خالی ره شوبه
بی له که وره ننگ و به له ، هار وه کو شوشی زه زری قال

مکنی لومی چه بلیم : نهرم و خر و خول و سبی
کرد و مه خروت مدوهر ، شوق و تورن ، وه کک بهی کال

هار دهی مهر و مهری مکنی به جهنا سور و بدا
تغلی ته بلی « مهدهب » نه و سا نه که و ته گر و کال
بهی ! مهدهب باسی پاری دلواری نه کا ، به لام نه گر تیزی به وردی له
نو کتهی شعره کانی وره بیندوه هیچمان بو دهر نه که وی خو نه و ده مان بو
دهر نه که وی که مهدهب به هیچ جور به شوبین عبارت ریکه خستندا خوی
هزیه ت نه داره ، که چی له که له نه و دهش ته رری و ته رچی شعره کانی که لی
که لی له دلواری نه که وی جواتر هینا و نه نا و ده ، له لایه که ده باسی پاری نه کا
ته لی : جوارده سالانه ، نه و کک هار جوارده سالانیکی روته ، به لکو
هه ندی جار جوارده سالانه له و ده دا که هیچ وه فایه کی له لایه ، هه ندی جار
به زبیره کی و دانایی به هزاران جوارده سالانی را و کرده . له باشا دینی بهی
پرده باسی که لی شوبینی نازکی نه کا ، که هم جور به تر سیه له مه بدانی
ته ده بیاتدا له ده ست هم شاعری تر کرد هاتوه ! دیسان له که له نه مه شدا
ته که ره مه عنای به لاغت به و ده لی بدریته و ده بو تری که :

« عباره تیکی دلگیری ره و انت بهر جا و که وی ، له بهر خوشی و ده وانی
تویش لات و ته بی که وه کو نه و ده ته وانی بلیت ، که چی دپته مهر و تنه که وی
پیت نا کری ! » وه یا « پرر به پرری مه عنای جوانه . له بو و شعی بی
گری و قورت » .

جا نه که ره مه عنای به لاغت بهم جور به لی بدریته و ده ، به راستی هم مه عنایه
به نه وادی چوه ته قابی شعره کانی ته ده به و ده مهدهب توانیو به ده زری
به لاغت بلا و بکانه و ده ...

مهدوب له موه سهر ته گوی ته چته لاسمانیکي بهر زتر ، لوی به دو چای
 تیره وه سیری عالی غمراي ته کا ، سیری تهو حاله مه ته کا که نارمزی
 غاده میزاد له ویدا وه کو برخیکي شیر خور که دایکه گوی له سهر قهرسیلی تازه
 دهراتوی جوشی به هار بله ودری ، لویج لویج تهرابی گیا که بکا به شیر
 پیخانه گوانیه وه و به رخمش به دلتیانی بیژی و به ده میوه جار جار له سهر
 گیا که که مه بکا ا. تهو به رخ له شیر و له و گیا به و لهو هه وایه له چه کامه رانیه -
 کدایه ، غاره زوه کش له عالی نه فسانیدا له گوانی هه مو جوړه خه یالیک
 همزی و ته کوپته گر روگاله وه ا ... جائم « مهدوب » هی نیمه له بهر ته وه
 هه مو ده ماره کافی له نه شته یکی راسته قینه ی هه شقدا « شی » هه طبناره به
 هه ده بیکی زور لاشکرا و بی پرده به « ۲۱ » پینج خشته کیه به ناو بانگه گوی
 داستانی خو پر یاری ته گیریتنه وه و سهره نای ته کانه وه و تهلی :

دویشه و شوی شنه به که له شمع و مه و ته ختر

غاراسته بو سته سهر پرده ی لسه خزه ر

من بهنده له کاشانه ی تاریک و موحه قهر

دو دیده ی عبرت به بهر تهو سته قنی موجه دهر

که ، غهر قی خه یالات و که هی واله و موطرا

باسی سهر احیمه ی خوی ته کا ، که چون له گیرای خه یالاتا قوم بووه ،

لینجا له پینج خشته کی جواره ما تهلی :

غاگاه وه ژور کووت یکی مه هوه شی تهرسا

خوی له عبته ی تهرساو به سهر چادری تهرسا

لهو چادری تهرسا به نمایان روخی ره خفا

وه ک پررتهوی شعرا له میان پررتهوی خه زرا

سه د نای خودا بهر شوه لهو مای منه وهر ا

بیا دیت به باسی سهر و رومت و جل و بهر گیا و به باسی عه ترو عه پیریاو

خسه له ووهه له کا که ئایا ته مه کی بیت ؟ کوا بهم جوړه سهری لی نیک دلوم .
له پینجهی ده هه ما ئه لی :

من غرقى تفكر که له پرر دل بهری ته ناز
تاهیته سه لامیکى به من دا به شه گهر ناز
یاره با چه سه لامیک ؟ وجه له هجیک وجه ناواز ؟
وه که نه غه ی سه متوره ده گهل زیرر به ی ساز
بهو نه غه دلی خسته وه پمرواز به ی پرر !

ته مجاره گهی هانه وه پیشی به شه گهر خه ند
فرموی : ته دهب حیرت و نه فرت له مه تا چه ند ؟
من نهو سه نه مهم وا دله گهی نوم به جه فاسه ند
من نهو فته نه م گهر دنی نوم خسته وه ناو به ند
حازر به نیشانه م ده سنی زولنی مو عتشر
پیا نه رووا که یی ئه لی : من هر یاره ده پرینه گهی نوم و ماهروه که یی
جلوانم . ئینجا ئه لی که ناسیه وه ته مه کونه هارارزه که مه :
که ونم له بهری پی و ونم ئه ی گولی ده غنا
ئه ی روحی ده وانم چه به سوره ت چه به مه غنا

هرچی که به فرموی سه معنا وه ته غنا
« ما شئت فقلت والى الآن قننا »
ته ما وهره فرمو له چی بوی لیمه مو که ده ر ؟

رازو که یی له گهل ته کاو له پینجهی شانزه هه مدا ئه لی :

فرموی که چه هه نگیای که و وه قتی عزابه ؟
ته معهو شهوی هه یش و تهره ب و سولخ و سه فابه

سه یری سهری کولم که ئه لی نوری چرا به
سینم که ئه لی ره وضه ی رضوانی خودایه

شهمدی دهه نم که ، که لدا تهغه له گوتهر ۱

بی لهی بهزم له کهل بگیره نه وه که رهم :

هر وای وتو رو بهندی که لادا به قه نادا

گیسوی به سر به نجه له سر عارزی لادا

لهو ته لعه ته وه که مای له ناو زولنی سیادا

روزی بو تلوعی بو له ناو له یلی دوجادا

رونا کیه کی خسته هه مو خوته و به نده را

سر کولی گولی دایه وه وه که لاهی هه مرا

زبی سهری دو کوله دو گیسوی مه ته را

جاری خه و ، که هه لقه و ، جاری ده کوردا

جاری به سهری کوله وه جاری لاهه را

وه که بیج و خه می دوده لاهه مه جهری لازم ۱

له پینجهی « ۲۱ » دا لهی :

زولنی سیه می به خفه له سر که ردنی بلور

وه که سوچه نی میسکی خوته و نوبه نی کافور

باهه که له شهوی تورده و ، زمرده پک له قه مر نور

هه بر بو به که لاهه زشی مه هتا به به ده بچور

هه پاته له نه بره نگی لهو بونی شه عبده پروه را

زور به جوانی بامی زولف له کاو به ده ستوری کون به مارو هه قهره ب

هه بانگو نجینی و له پینجهی « ۲۲ » دا لهی :

لهب له علی به ده خشان و ده همن حوقه می مه رجان

مه تبوع و به سه ندیده به هه تبع و به هه رجان

لامیخته نوتقی به شه کهر وه که به شه کهر جان

خیرینه وه که لهو دم که ده ننگ پیته وه به رجان

ده بزانه چه خوشه گرده وان بپته وه بهر بهر ۱۲

دهم تازده شکوفه یکی شه قایق له نزاران
لب پرر له ته به سوم به نه سیم یکی به هاران
ئاوانگی به یانانی بلیشی له گه ناران
دهستی چه کسی لی نه درانی له چه جاران
مه حبوب و تهرو تازده وره نگیزو موعته را

هینای چه بلیم : صوبه دهی فلهلی به هاری
یا به فری نه وهل شه و که زومستانی نه باری
دو مه مکی وه کو جوته هه ناری لقی داری
دو گول به دهی ناره وه وه کک ده نکی هه ناری
قه نره ی عه ره فی پیوه وه کو دانه ی گه وه را

ناف و شکلی وه کک چه بلیم نافه ی قائم
نافه ی له میان بوستهری قائم به مه سل قم
وه کک نافه که بونی له غه زالی خوته نی گوم
خوی بی نه نهرو ماوه له ئاهو نه نه ری سم
ئاوه بووه بی نافه په را گنده به کیشه را

القصة له شه و فی دلی پرر ده سه ره فی موشتاق
واگر نه ناو باوه شی خوم نه و مه ی ئافاق
بووه به کک، ده هه زو گه ردن و هین و که مهرو لاق
جونی بو به باتن، اما به نه زه ر ناق
نه و سابعه ته عه یشم به دوسه د عومره به را به را

که هم دیمه نه نه بینی هه ر سانه نه بپته به روانه ی شوینیکی و له پینجه ی
(۳۱) دا له لی :

خونچم نه چنی جاری له گوزاری هوزاری

جاری له تمامای شکوفه‌ی گولی زاری
 حاتیکې خه‌ریکې گره‌ی به‌ندی ازاری
 ده‌سم له پررا گوته سهر مهر مه‌وضعی کاری
 چاوی به‌دی له دوربې، وه‌کو که‌نجی ته‌وانگه‌را
 باسی هم که‌نجه‌مه‌کا و له‌له‌ ده‌به‌سته‌به ، سپیه وه‌کک بلور ، یاقوتی
 له ناویابه ، یاقوت نیه به‌لام قازانجی یاقوتی هه‌به‌که ، لابه‌ری هه‌مه و شادی و
 هیز مه‌ینی ، ټینجا به‌جوریکې تر باسی مه‌کا و له پینچه‌ی «۳۴» دا له‌له‌ :
 وه‌کک شکلی هه‌لو ، هه‌یشه‌نی گولبه‌رکی شلی ره‌نگک
 لالوده وه‌کو شه‌هدی له‌تافت وه‌کو باله‌نگک
 حوقه‌یه‌کی خوری ساده‌ی سپینو ده‌هن ته‌نگک
 مه‌ندوده نه‌بوې روخی سیمی به‌خه‌نی زه‌نگک
 غوضیحه به‌کوردی وه‌کو بیضه‌یکې مقعر ا
 ره‌نگین و خررو کرده له تهرکی هه‌ناری
 هر وه‌کک که‌له‌ی زوقی له‌سر به‌رکی بیاری
 هر جاره که‌ریکت بگوشابه به‌جاری
 سیره‌ی له‌وه‌تافی ده‌چوه ده‌رکی حساری
 وه‌کک خرجه‌ی تهر درزی ته‌برد هم سهر و له‌وه‌هر ا
 وه‌کک تازه هه‌لوژه‌ی که له ناو دولقه‌دای
 وا ، ریک که‌وشرابی که له دولوده قوپایی
 هیندیکې قوپایی و که‌میکې قه‌له‌شایی
 قه‌لشانی نه‌وایی که به‌چاو نفری کرابی
 هر وه‌کک، که، له‌سیوکی درایی ده‌می نه‌شته‌را
 وه‌کک گول ده‌می خه‌ندان و وه‌کو غونچه‌له‌بی جوت
 غونچه‌یکې له‌ناو دوپه‌ری گولدا که نه‌په‌کوت

به پدا سهری چوچه له بهین دوله بی باقوت
هرو وک به دهی تفل سها هاتوه شا، قوت
نیویکی به دپدار و لوییدیکه موختر

هم تهرزه که هاته تهرزه لهو حوقی بلور
همدانه له سویانی که پوی له بو به شه پور
بهو میزه رو ده ستارو سهر و گهر دنی ته ستور
بیوه که دهق الباب بکا سهر زده چو زور ا
سویحانه له بی ماری لهو گر بی ره پی ته مهر ا ؟

چوه زوره وه بهو شه کل و هه پولا و قهواره
ده توت که له ناوکی به ره زیر کردیه اجاره
کاری به دو ساعت که بیه چل به زماره ا
ته لیه ته هتا روزی ددها خوی له هزاره
ته لیهق هونه ری کرد، سلجان به گی یاوه ا

خه نیکه «ته ده ب» هینده مه که بی ته ده بی دی
باحه ملی نه کا واعظی هم شاره به چی دی
هر چه نده که هله گری خیالات له شنی دی
هنا به خودا غه بری تصور نیه چی دی
مه قبوله ته میخی، خاسه له لای مودی سوخه نوهر

که ره هزه، ته که ره طبیعت ته که نچینه نهانی
معلو ته سراسر له دوررو که وه ره جانی
هر دانه بهرام به به دوسه د که وه ره کانی
قه دری له کن لهو شخسه بزانی له مه طانی
مه علومه له لای که وه ره به قیسه نی که وه ره

بلی هم شعرائه هر چه نده «ته ده ب» در بزه ی بی داو نو پی له هه لیزبون

وہلات وا تہی کہ لہ سنوری تہدب چوتہ دہرہ وہ ، بہلام تہ گہر بہجوریکی
راستہ فینہ مہیری تہدب و تہدہ بیات بکہین، جاری بیجگہ لہوہ کہ ہر کہ مہ
زہوق و رہوشتیکی مہ بہ لہ شعردا تہمانہی مہم چہ پوپہی بہرزی
تہذہ میانان گرتوہ . .

هم شعرانه دو شاربیکه یان گرتوه ، به کم سرگوزده شلبکی چبروکی به
جور اسکردن و هونینه و عبارت تهر به کت ، که هیچ شاعر یکی تر
نه و ی که ده ست نه ها توه . دوم دروستکردنی له سی فیکره که و رازاند -
نه و ی به شعرو به و شانه که هر به که که تهر ری دا گه و هر یکن بو خویان -
له هجو زمانیکا « نه ده بی شاکرا » هه به وه هر به که به نه اندازه ی
ده سلات و زه و ق کوشی نه و یان کردوه که لهو پهری شاکرا یه و بی
به لام برروا نا کم نوبتوانی که نه ده ییکی دوژلانی یسه دا بهر زترو تهر نرو
شاکرا تر له شعرانه ی نه ده ب بدوز پته و . .

ده نگی می وا مه بی بلیت : مه مانه ی مه م به کوردی بی مه لین (بی شهری).
 ده سی تر نه بو یستوه به م جورده به بی شهرمانه پیته مه بدانه وه . . به لی راسته
 نیسته به م جورده یشتاته له کوردی دا مه لین « بی شهری » مه مش له بهر مه وه به
 که زور به به نندی وشه ی « شوره بی بن » . به لام له زمانیکی تر دا بی فالین بی
 شاری ، چونکه مه وه له باتی مه مه دینی باسی لوجی قوزه یا قنگت بو مه کا !
 وه بی شهری تره یا مه مه ؟ که چی مه بهسته راسته قینه کش له م
 ره ته ده بانه دهر بر دینی فیکره به کی تازکی شاعرانه به به عبارته بی جوان و
 ده نگی بی وه ما که ته لی عاتفه به چه به وشه کانی ، وه چه به مه عنا که بی نیسته سوزو
 گودان به ، که مه مش مه کا نه وه که له بهر « خه لاعه » به ، به اسکو له بهر
 « به داعه » به ... جا نه گهر چوه دلانه وه که مه عنای مه ده بی ئاشکرا مه به به
 باوه زر به وه مه گهر که نه له کوردی ، وه نه له زمانیکی دراوسی کوردی دا
 هیچ مه ده بیکی ئاشکرای وا بهرز نه و تراوه . .

تایا ته بی چه شاعریکی تر کورد توانی بقی به سوزو شاهه نگیکی فریشته -
 پیوه ، په لهور و جانهور به نه زمی داسکه ئی شمري پینته سه ما ؟ . وه به
 یاسایه کی موزیقایی همر تاقه وشه بک له شمروه کانی بکا به دلوی فینکی شه ونی
 بهره به یانی به هاران و پیدا به سر چله چله ی گای ده مارو میشکی ئاده میزاداو
 له حالیکه وه به بی په روا ییخانه حالیکه تره وه ؟ وه کو ته دهب له شمرا نه ی
 خواره وه پیدا تم معجزه به فواندوه و ته ی :

به سه هرگهی به هاران دهی کاز به ی به یانی
 چه مه به ک له دهستی یاران ، چه هزار زینده گانی
 دو هزار ملک و دهوات به فیدای ده میکی خلووت
 به خصوصی جور عشت بی له کفی نیگاری جانی
 وهره ا ته ی گولی و ناغی بنوارده سه پری باغی
 به کینه ره ونه ی گول ، به دوزولنی خه به رانی
 وهره ا سه پری به زمی مهستان ، بگهر ری له ناو شهستان
 بده ساغری له باله ب : له شرابی سرغوانی
 بده جایی مهی به به نجهت ، بکه جلوه ی به له نجهت
 به زینته تی ته مایول ، له نهالی حه یزه رانی

وهره ا ته ی نیگاری جاران ، به ته رقی ره سمی جاران
 بکه ده فمی دهردی سه رمان له خوماری ناتوانی
 له عودض هه مو عتاب ، به منی جگر که بابت
 بده به ک دو ماچی شیرین به که مالی مهره بانی

ته گهر تم نیگاره توبی ، گولی نهو به هاره توبی
 به خودا ته گهر بکم رو ، له به هه شتی جاویدانی
 چه به هاره سورده تی تو ؟ چه نیگاره قه وسو ته برو ؟
 که خه جالته له نه قشی قه له ی نیگاری مانی

به که مەندی زولنی خاوت ، دلی ئیمه کهوتە داوت

عەجەبا که شهسوارم به شکاری مهی نهزانی ؟

« ئەدەب » ۱ ، بهشارتی جارانی ، ئەمەم که جان سوپاران

که ئەلی رهقیبی نادان به وهفا نه بو فلانی ؟ ۱

ئەدەب دینی له روی شعوریکی تاییهتی خویهوه باسی مه مەکت ئەکاوه ئهلی :

دو ئەناری نهوهره سین هەر به کک به به کک گولنارهوه

یا دو ئارنجی رهسیده نه بو به هاری پارهوه ؟ ۱

دو شهمامه ی دهم ته ررن ، ههردو له به کک بوستانهوه

یا نه جونی گولبه دهم سیوت بهریکی دارهوه ؟

دو پیاله ی زههر ئیشانی سه به دو گزنیزهوه

یا دو حهلقه ی که وهه ررن به نندن به دو بزمارهوه ؟

ئارو ئارنج و شهمامه ، چهنده خوش دینه نه زهر ؟

هه ره به کک شاخ و له به کک باخ و له به کک گوزارهوه

ئه هه ئارن ، نه شهمامه ، نه به هین ، نه سیوی کال

جونی مه مکی ئاتهشی رهنگن به بهر دلدارهوه ۱

ئابی تا ئیسته ههچ شاعریکی کورد توانیبتی بهم جوهره ستایشی مه مکی

کردنی و خستییته قالب و ته شیبیهکی وههاره که نه وه کک پیار ، به لکو

خاوێن مه مکیش بختاته شکوه که ئایا مه مکی ئه ئاواپه که « ئەدەب »

باسی کردوه ؟ ؟ ...

ئه گه ر چای بهم لف و نشری شعری ئەده بهدا بگیری له کاتی که ئەلی :

به زولف و ئه برو و موژگان ، به خهت و بهرجه م و بالا

که مەندو ئیغ و ئیرو جهوشه ن و خهفتان والای

به کولم و رومهت و رازو ، به مەسک و سینو گهردن

هه قیق و له ل و باقوت و هه دیو بلور و مینای

تا یا ناگویته شعر محو یاوه و چه که بلیت : هم شعرانه‌ی هم به کیکه لهو
شعره به رزانه‌ی زمانی کوردی که له باسی جلاعهو تشبیه ولف و اشردا و ترلووه ؟
له‌دهب هه‌له و ده‌وره‌دا یا له بهر بی‌زاری به له ژبانی نه‌ساختی خوی ، یا له بهر
همه‌وه به‌وه که مه‌ردمی چاک هه‌سه‌نگاندوه و ده‌ملربانی هیناوه نه‌دمست
به‌یه له‌لی :

ده‌فتاری فزل و هونه‌ز باوی نه‌ما له‌م عه‌ده‌دا
فازل له‌و نادانه‌یه هم‌مه‌رو خو دیناری هه‌یه
با، نه‌کا قیصه‌ت «له‌دهب» له‌م عه‌مه‌ده‌دا کالای هونه‌ز
هه‌ر جلونی بیت مه‌تاعی تو خربداری هه‌یه
به‌مه‌دا ده‌ر له‌کوی که ماده‌ پرستی میرانی پی‌شوه بو ئیمرو ماوه‌ته‌وه .
له‌دهب شعریکی هه‌یه له‌لی :

چه‌ده‌بی جاری له‌گه‌ر کیری «له‌دهب» نه‌وزی مه‌کو که
لوله‌ی «پو» له‌میان رایله جفتی بتنی ؟
ئیمه که هم شعره له‌خویننه‌وه خیرا ئه‌لین ئیجکلر دوره له‌له‌دهب و
ته‌زا که نه‌وه ، به‌لام له‌گه‌ر به‌جاویکی بی لاینگه‌ریه‌وه ته‌ماشای بکه‌بن به‌رزتر
ته‌شبه‌بیک که کرابی له‌م شعره‌دا به‌وه کس هم فیکه‌ری نه‌کردوه . .
شعری له‌دهب هه‌تا بلیت ره‌وان و ئاو‌داره ، هم ریچکه غه‌رامه و هم
وشانه به‌و ساده‌یه هم وتونی شاعره‌کانی تر له‌وه‌نده‌ری بان بی نه‌بردوه .
له‌گه‌ل هم‌مه‌ش ئه‌بی هم‌مه‌ش بزانه‌ن که شعره‌کانی له‌هه‌ندی شوینا خالی نین له
وشه‌ی ده‌ست هه‌لبه‌ست ، وه‌کو : «جوچه ، گه‌نجور ، خوله‌ر ، که‌شهر ،
نه‌قار ، ته‌نار ، نه‌رخار ، به‌نگه‌رو خه‌به‌رانی» که له‌مانه‌ زورتر هه‌ر شعره‌کی
بی ریچکه خسته‌وه ، بابه‌که‌لکی له‌شوینه‌ش نه‌هاتیتین .

دیوانی شعری به‌رزنی هم شاعره‌مان له‌سالی ۱۹۳۹ له‌رواندز له‌چاپخانه‌ی
زاری کرمانجی بو جاری به‌گه‌م له‌چاپ دراوه ، وه له‌سالی ۱۹۳۹ ی میلادی
له‌به‌غدا له‌چاپخانه‌ی مه‌عارف بو «را» ی دوهم له‌لایهن «بشیر مشیر» وه له
چاپ دراوه‌ته‌وه ...

پیره میر

۱۸۶۷ - ۱۹۵۰

زه لالی ده ننگی زه ننگی سهر خوشان ، به نه شته ی مه لبه ند له تافگه و
تاشان . زونگه ی له رزانه و پلپله ی کیزان ، نیکل به سوزی گورانی بیزان .
فهلسه وه ی به رزی فهلسه فه ناسات ، پیری
سه د نه رزی خه یالی خاسان . به اسکه زیرینه ی
ناسمانی خه یال ، له نگر بخانه سهر گوشه ی
ره شمال . نرکه ی شیرانه ی نیشانبه کان ، که
ده ننگه دانه وه له ناسوی کیوان . نمانه
همو نیشکیکی ورده ن . نمونه ی خه یال شه
پیره میرده ن ! ...

فاره مانی هم شوینه ناوی « توفیق » و
کورری محمود ناغای کورری همزاغای

هممه روه . همزاغا رئیس الوزرای احمد پاشای ناخر حو کداری بابان بووه .
توفیق له سالی « ۱۸۶۷ » ی میلادی له شاری سوله یانی هاتوته دنیاوه .
له نه مه نی حوسالیدا خراوه ته فونابخانه ی مه لا حسینیه گوجه ، قرآن و
کتبیه ورده له کانی لهوی نه و او کرده ، له پاشا نه چیته حوجره ی مه لا
سمیدی زه لزه لپی ، ماوه به کک له لای ته ویش نه مینسته وه نه چیته فه قبه نی ،
سهره تا له مزگه ونی خویان - مزگه ونی همزاغا - له لای مه لا محمود ده ست
مه کا به عهره بی خویندن . به مزگه ونه کانی سوله یانی دا نه سورریته وه ، هر
بو خویندن فه قبه نی سهریکی « بانه » ش مه دا ، له عهره بی دا سهر نه گوی تا
ده ست نه کا به « سویطی » و ئیر ده ستی لی هه لئگری و له « ۱۸۸۲ » دا
مه بی به کانی تقوسی سوله یانی ، له وه وه به کاتب ضبط ، له سالی دواپی بوکانپی

مه‌ملاکی هوما یونی له مه‌له‌بجه ، له « ۱۸۸۶ » نه‌ی به باشکابی مه‌حکمه‌ی
 هارباژیرن، له « ۱۸۹۵ » بووه به معاون مدبری « گربه‌لا » به‌لام نه‌چوه ...
 له « ۱۸۹۸ » که شیخ سعید نه‌چی بو تور کبا مه‌یش له گه‌لیا نه‌چی، له
 مه‌سته‌مول له « مابه‌ین » نه‌ین به میوانی پادشاهی . بو سالی دوانی له‌گه‌ل
 شیخ سعید دا نه‌چن بو حج ، له‌م تاربخه‌وه بو به حاجی توفیق ، له لایه‌ن
 پادشاهی عوسمانیه‌وه روتبه‌ی به‌گیه‌نیشی دراوه‌نی بو به حاجی توفیق به‌گه‌ل
 له‌گه‌رانه‌وه‌یدا له‌جج له‌گه‌ل « سید احمدی خانقا » و شاعری به‌ه‌و بانگ
 « وه‌فانی » - که له‌رینی حج سرده‌وه - هاو ده‌گک و هاو ده‌گک بوون . که
 مه‌گه‌ر ریته‌وه بو مه‌سته‌مول له‌هر مه‌وه عزت پاخشی گانه‌ی ده‌رماری شهرباری
 وه‌لامی مه‌و نامه‌به‌که ناصر الدین شا به فارسی بو سلطان عبدالحمیدی نو‌سیبو
 به‌ی مه‌نوسیته‌وه و نه‌چینه دلپانه‌وه له « ۱۸۹۹ » دا‌هر مار شاه‌انه‌ی بو
 ده‌ره‌ نه‌چی نه‌ی به نه‌ندای مه‌جلسی عالی مه‌سته‌مول ، مه‌ره‌م ماوه‌ه‌ا به
 هوی عزت پاشاوه نه‌چینه مکته‌ی حه‌فقه‌شه‌وه له مه‌سته‌مول . له « ۱۹۰۵ »
 که مه‌شروتیه‌ت به‌س‌ه‌را دیت و مه‌جالس تیکک نه‌چی تا « ۱۹۰۸ » مه‌ره‌له
 مه‌سته‌مول به‌محامیه‌تی و ده‌ره‌نیانی گو‌فار و روزنامه‌وه خه‌ریک نه‌ی .
 به‌که‌ج‌ار ئیم‌نیازی گو‌فاری « ره‌سم‌لی کتاب » و ده‌ره‌گری جکه‌له‌مه‌شه‌له
 « ۱۹۰۷ » دا کومه‌لیکی کوردی به‌سه‌روکی شیخ عبدالقادری شیخ عبید له
 پیکه‌په‌توه مه‌م به‌کیک بووه له‌و « ده » نه‌ندامه مه‌ساسیانه‌ی مه‌و کومه‌له ،
 روزنامه‌به‌کی کوردی‌یان ده‌ره‌ه‌یناوه ناوی « کورد » بووه ئیم‌نیازی مه‌ناوی
 مه‌مه‌وه بووه . له‌گه‌ل فایق صبری روزنامه‌ی « مه‌صور محبط » پشیان ده‌ره
 کردوه ، له‌م ماوه‌به‌دا نو‌سینی بو روزنامه‌ی « اقدام » و « سه‌ره‌ستی » له
 مه‌سته‌مول، وه « فه‌ره‌نگک » و « شه‌فه‌تی سورخ » له تاران نه‌نوسی ...
 له « ۱۹۰۹ » دا نه‌ی به‌قائم‌قای جو‌له‌میرکک ، به‌م جو‌ره وه‌زیفه
 مه‌گه‌ر ریته‌وه تا له « ۱۹۱۸ » نه‌ی به‌متصرفی « ئاماسیه » . له « ۱۹۲۰ »

به سمر «حلهب» دا دپته وه بر عراق، له پيشا بر به غداو مينجا بر سوله بمانی،
 که له نيشتمانی نازيز سه پرته کا، ههوا کريستانی سهر و رومنی خال خال بوته وه و
 له بلی بی مه بلی تور او وه و بتر ناشنی نابيته وه ده وری جـــــوانی داپه وه
 دواوه و ناوی « پیره میرد » ی له روحی خواجه عبيدااللهی ته نصار په وه کرد
 به ناوی خوی ..

کافی که دپته وه بر سوله بمانی روزنامه ی « زبان » له سهر حساب و چاپخانه ی
 بلده له « ۲۱ » ی کانونی په گهی « ۱۹۲۶ » دا دهر ته کرا، هم اداره گهی
 کورت به ده سته وه ، له « ۱۹۳۴ » دا بيمتيازه گهی بر خوی وهر گرت و
 چاپخانه به کی تايه نيشی کړی . له پاش دهر کردنی ژملره « ۵۵۳ » روزنامه که
 داخرا، چند مانگیکی بی چو بيمتيازی روزنامه ی هفتی « زين » ی وهر
 کورت وده ری کرد، هم جوړه ده حق داپه روزنامه چيه تپه وه ، تا له « ۱۹ » ی
 حنيزانی « ۱۹۵۰ » دا له تهمنی « ۸۳ » سالی دا له شاری سوله بمانی کوچی
 مالادای له عالي شعرو ته دهب ته کا و له کردی « مامه یاره » - که گوتوته
 روزه لانی شاره گوه - له سهر وه سیه تی خوی ته نيزری و گومه زبکی
 به سهره و ته کړی ..

پیره میرد پیاوړی ده سته پیاو و له تانی جوانیدا جوان چاکه و شورده
 سوار وه له هه مو ده وریکیا تفهنگچی بووه . سهری خرډو ناوچه وان پان،
 بروی پررو لیک ترازاو و چاوگه وده بووه ، لونی کورت و چه نا گهی
 خر ، دم و چاوی داستانی لاوچاکی ده وری کونی ته گیرا به وه ، له گهل
 پیره گشدا گوناکانی زور چال نه بو بون . ناوشان و سهر سنگ پان و پرر
 موبون ، سیمه لانی ته گوتنه سهر ریشه سپیه توپه گهی . له ده وری خویدا
 زور تهر پرپوش بووه ، لهم تاخړه دا قه لنده وری کردبو به نيشانه ی ژبانی ؛
 له سهر ره و شقی شاعر یکی فیه یه سوف لای له غه نمانی زبان نه ته کرده وه ، ریشه
 سپیه توپه گهی تازوری لی نه سنده ا ه ، یازوریان لی نه کرداپه ده سنی لی

نه‌دهدا ، جل و بهرگه‌کی چاکه‌ت و پانتول بووه ، بویه‌باغیشی نه‌به‌ست به‌لام زور شلو شیواو بو، تابه‌ت‌ه‌واوی که‌لکیان‌نه‌بررایه‌فرری نه‌ده‌دانو چسای لوه نه‌بو که‌پاک و پوخت بن ، هاوین‌وزستان گوره‌وی کاروانچی کوردانه‌ی له‌پی نه‌کرد ، نه‌گه‌ردنیا و شکافی بویه‌کلاشی له‌پی نه‌کردو که‌لوکیکیشی نه‌گرت به‌ده‌سته‌وه ، گه‌لی خار خوی جل و بهرگه‌کی خوی نه‌درویه‌وه . زوری هه‌ز له‌خواردنه‌مه‌نی نه‌کرد ، به‌رچاویر بو پا به‌ندی عه‌نمه‌نانی دنیا نه‌بو . مه‌و ژوره‌که « ۲۶ » سال ژبانی سوله‌یمانی تیدا رابوارد له‌زوری فه‌بله‌سوفیکی ده‌وری جارانی نه‌کرد ، شلو شیواو به‌رر پوت ، شپ‌زه و به‌رر دورنج . هاوین و زستان هه‌ر له‌ویدا نه‌نوست . له‌خانه‌کی- که‌ناوی نابو «قه‌لنده‌ر خانه»- هه‌مو ده‌م هه‌ربانی قه‌له‌م و زه‌وق نیایا کو نه‌بونه‌وه . که‌نه‌بو به‌خیل خه‌وتنان ده‌ست‌نویژیکی نه‌شورد نویژی نه‌کردو قرآنی نه‌خویند، له‌پاش نه‌مانه‌سهرمه‌قاله‌ی نه‌نوسی بو روزنامه‌کی. له‌ده‌روه قه‌له‌میکی کورتی پی بو به‌نه‌ندازه‌ی دو‌گری به‌وه نه‌ینوسی ، له‌ژوره‌وه قه‌له‌م و دویتیکی به‌ررپوتی هه‌بو ، خه‌تی نویسی زور خوش بووه له‌قسه‌کردندا کورجو گول نه‌بو ، زو توره‌هه‌بو و زویش هاشت نه‌بوه‌وه ، هه‌لسوکه‌ونی له‌گه‌ل هه‌مو که‌سیکدا نه‌کرد ، هه‌وینی سیاست وه یا پیاوی روزبو ، پیاویکی به‌ریز بووه له‌ناو مه‌ردما ، پا به‌ندی که‌س نه‌بو، له‌هه‌ر که‌توره‌هه‌بویه قسه‌ی پی‌ته‌وت، به‌پی ده‌سه‌لات موچه‌ی نه‌دها به‌هه‌زارو لات ، نویژی نه‌کرد ، له‌خواردنه‌وه دور بو ، جار جار یاری نه‌کرد هه‌بوت بویی تاقه‌تی نه‌پکم . زور دوربین بو . زور گه‌ررابو ، گه‌لی پیاو گه‌وره و ما‌قولی دیبو ، داستانی سکونی زور له‌لابو . خوی بو خوی تاریخیک بو بومیله‌نه‌که . نه‌خوشی شه‌کری هه‌بو هیچ ده‌مباریزیسی نه‌نه‌کر . که‌نانی نه‌خوارد ده‌ستی خوی به‌سه‌رو ریشی پاک نه‌کرده‌وه ..

آیا شمر گزنگیک که کانی نوری داده که دهرونی تاریکی پر نور سوله‌ری
 عالمی ناسوت نه‌کانه مه‌شخه لانیک که نیکاره کانی ته‌ییمت له‌وی داده کو
 مه‌ستیره گه‌شه کانی آسمان له پاش نیوه شه‌ویکی وه کو ناوه‌راست مانگی
 هاوین که دنیا له بهر سافی نه‌نیا بونی مه‌ناسه‌ی به‌یان نه‌بی هیچی نری لیوه
 نایه لیوه دیارنه، وه به بی له‌وه پرده له به‌ین له‌وان وه به‌ین گلینه‌ی چاوی
 کور به‌یکی شمش مان‌گاندایی که له بیفکه کدا له سه‌رپفت رایان‌کیشاده،
 ده‌سته کانی له ده‌سرازه گوه دهر هیناوه، به‌و به‌نجانته‌ی پاری له گهل تیفکه
 کدا نه‌کاو به‌چاوشی چاو شارکی له گهل جریوه‌ی مه‌ستیره کان ... آیا شمر
 مه‌گزن‌گیکه له نوره، له‌سهر له‌ودله، له‌و دوره ۲۲. یان :

شنه‌ی نهرمه‌بای شه‌پولی دهریای له‌و عه‌شقه‌یه که گولاوی رومه‌نی
 هزارانی وه کو خهرمانی چین و عه‌پیری خهرمانه‌ی زولنی ده‌سته‌ی نازه‌نین
 کردویانه به تافسکه‌ی زیوین بو له‌وه سه‌ر خوشانی کوردی دبعن په‌رستان
 وه کو چوزه‌ده‌ی لیوی روباران ده‌ماری دلیان بی تیراو بکن و به خه‌یالی
 نازکی له‌و شنه‌یه نازکتر عالمی ناسوتی بجه‌نه عالمی لاهوتیه وه ۲۲. یان :

به‌شیکه له به‌شی هیزی نه‌لک‌نریک که مه‌کینه‌ی شموری مه‌عنه‌ویات
 مه‌خانه کار بو له‌وه چون عالمی ماده به به‌عه‌که‌ی تر رون نه‌پیتته‌وه عالمی
 له‌رواحیش بهم به‌فه بگه‌غیتته‌وه، تا سه‌رتاپای گون به هه‌مو مه‌وجودا -
 تیکیه‌وه بچیت دبعنی له‌و ده‌شته که ته‌نیا هه‌وای ساف و له‌وره‌نگی جه‌مللو
 شکوخی کامهرانی نه‌بی هیچی نری تیدا تی به ۱۱ ...

شمر هه‌ر کام له مانه‌بی، بی گومان هه‌وای بی گهرد و آسمانی ساف و دبعنی
 نه‌خه‌نین و لاله‌زاری ره‌نگینیش نه‌بنه «تانی» له‌و سه‌ودایه که پو‌کی خه‌یالیکه
 نازکتر و جواتر له‌و اوریشم ۱. مه‌مانش هه‌مو له‌و ناسوتی کورده‌واری دا
 وه کو لاهوتیه‌ی جیهاننا له‌درو شه‌نمه‌وه، بویه لیمه بیجکه له‌مانه نه‌بی شیک -
 نرمان ناکه‌وتیه به‌رچاو که شموری په‌ره‌میردی هان دابی بو بازاری شمر

فروشان ۱. که گیتا ناچسته دلهوه مندالی له تمه‌نی «نو» سالاندا بکویته سر
 نهوه که گوشه‌ی دلی به‌لای شعرو به‌لای خه‌یالی شعردا برروا، که‌چی توفیق
 لهو تمه‌نه‌دا له‌سر راست و جهونی شعریکی «حافظ» به‌برده‌کانی مه‌لا
 حسیننه گوجه‌ی ماموستای له‌کرد ۱. سهررای له‌نمش له‌تمه‌نی ده‌سالی‌دا
 که ده‌رزی «شیرین و خه‌سره» ی نظامی له‌لای مه‌لا سمیدی زه‌ره‌ه‌نی
 له‌خوبند و له‌بینی سهره‌تای به‌م شعره له‌کانه‌وه که نه‌لی :

خوداوه‌ندا ده‌ری توفیق بو‌گشای نظامی را ره‌ی تحقیق بنای
 ناوی توفیق له‌کانگای دلی‌وه ده‌نگه له‌دانه‌وه، له‌فراخ کتیه که به‌وه
 همه‌ی هم شعره له‌نوسی :

نظامی چون به توفیق ابتدا کرد تعاون بین که توفیقش چها کرد ۱؟
 که‌وابو هیچ شتیکی تر توفیق پیره‌میردی نه‌برری به‌سر شعردا نه‌نیا
 سروشتی قیلام نه‌بی ۱... له‌وا هم سروشته له‌پیره‌میردا هه‌بو، له‌ن ده‌ست
 له‌مه‌شه‌وه له‌بنه‌ماله‌به‌کی شعر بو، چونکه حسن افندی مامی شاعرکی به‌رزی
 ده‌وری خوی بو، له‌و ره‌وره‌وه به‌که له‌و پیایا سر له‌کوت هم شوینی
 له‌کوت. له‌وده‌وره‌دا چونکه تاوچه‌ی سوله‌یمانی به‌تایبه‌نی، وه کورده‌واری
 به‌تیکرایی تاشنای له‌ده‌بیانی فارسی بون دیوانی شاعره فارسه‌کانیشو هه‌مو
 ده‌م له‌خوینده‌وه و زیاد له‌مش مه‌وله‌وی تا گریکی تری له‌دلیا کرد به‌وه،
 هه‌مانه هه‌مو بون به‌سهرچاوه‌ی عاتقه‌ی شعروتن بوی ...

له‌و ده‌وره‌زورتر که شعر له‌وترا له‌بهر پابه‌ندی ولانه‌وه به‌له‌ده‌بیانی
 نه‌بری زه‌مانی خو به‌وه زور له‌شاعره‌کان سهره‌تا به‌زمانی ده‌رزی له‌دیاته‌که
 شعران له‌وت. پیره‌میردی به‌کی بو له‌وانه، بویه به‌شاناز به‌وه شعری فارسی و
 تورکی هه‌لشرشت. ماهه‌به‌کی، که‌بی‌جو تماشای له‌کاهه‌ر له‌خاکه‌کی خویدا
 مه‌لا مصطفی بیسارانی و مه‌وله‌وی، قالی و سالم و کوردی سوزی شعران
 به‌زمانی کوردی که‌لی بالابه له‌زمانه‌کانی تر، مه‌فتونی حه‌ملی ته‌یسه‌تیلان

پیره میرد دینی باسی جوانی دوسته خوځه ویسته کي نه کا - که له سر دین و
 هوینی شاعران گلې له دوستیان نه کښ بو ځوه جی خویان له کرښې د لیاغا
 بگڼه وه - جا لایا ؟ هم دوسته راحت ، دوستیکې تاپه تی بو وه به پررښکي
 روانینه کي بروسکه به کي ځاځاری دلی هم کردوه و له کورده ی عه شقا سوتا -
 نوبه تی و وای لی نه کا بیخاته سر ځو باوه رره که بلیت : ته نانت له بهارا نا
 که گولیش له زیر ځا ځووه سر دینته دهرده وه له ناو بهرو که سپه کي یارمه وه به
 که به ، روزهردی و دم کراوه بی دهر دین ، گویا وه کو سنجیان پارچه پارچه
 کرابی ا ... دیسان به مېش واز نایه تی نه لی : ځو چاوه جرانه ی تیغیکې وای
 لی کردم که سر یم کرد تواندمیوه ، ته نانت نه وه که هر له څه کم به لکو
 خوځه که شم رهنگی بزدر کاو بو به زون بادام ا . هم یاره ځوه ننده ی کار
 تی کردم نه گره به دین هوت له سر به ردیک گریام و بهرده کبان شکاندو ،
 کاره سانی عه شتی من تیغیکې وای کردوه ناو بهرده کي پرر کردوه له
 گولوا ...

وه کو وغان هم دوسته ی دوستیکې تاپه تپه که خپالی خاله کانی کاریکې
 وای کردوه دلی ه لکرو زانده و دوکلی دله کي کونته طامات و
 کردوبه به تم و مز ؟ یا هر ویستوبه تی له غرامیک بدویت که همو چاو
 کالیک دلی راپسکینی ؟ هر کام له مانه بی خو ځو نه لی :
 خپالی خالی هرگا بی به دلا دوکلی نالهم :
 وه هاروش دا دم گیرسی ، تم ځه خاته سر سهری عالم ا

له زیر برژانگه وه پررښکي چاوی وا بریسکي دا
 ونم سه پالې بهرغه ، له هوری رهش بووه په پدا ا

بهاران گول له زیر ځا ځو که زیندو ځه ځه وه و ځه روین
 له عشقی ځو بهرو که سپه ، زهر دو سینه چاک دهر دین ا

نگای مهر چاره بادامیه وه خای کار کرده مهر امضام
 همو خوینی له شتم به کسر به جاری بون به روز بادام ا
 بهادی روی گولی ، چارم له سهر بهردی که گریانی
 که بهردیان کرد به شوعه پرر گولاه ، عه شق نه بی وایی ا...
 بهل هم برره شمره که پیانو همروا له رواله تا سهیری نه کا پارچه به که له
 غمراهیانی شاعره کونه کان ، بهلام که به پوختی لی ورد نه بیتهوه لی به شیلان
 نه بیتهوه و نه لیت : نه مه نمونه به که له بیری فلسفه می پیره میرد . به تایبه نی
 له شمری سیم و پینجه مدها هومای خه یالی لهو لاسمانه دا - لاسمانی فلسفه -
 همروا نه توانی بال بدا به به کا ، چونکه :
 له زیندو بونه وهی گول ، نه فهورانی ماده مان پیشان نه دا و له گریانی به سهر
 بهردا ، فیکره قوله کی نه فلاتون دهر نه برری که نه لی : « نه گهر گولی کی
 جوان ، با لئسانیکی جوان خوش ویست نه وه له حقیقه تدا فیکره ی
 خوش ویستنی جوان به کت له سهر دابه که له ئینسانه که ، یا گوله که دا نه مسیلی
 کردوه نه میش همرچه نده له رواله تا به سهر بهردا گریاه و بهردیکی
 رهق و نه قی کردوه به مظهری جمال ، بهلام له راستیدا فیکره ی جوانی و
 جمالیکی مه بهست بووه که له بهرده که دا نه مسیلی کردوه . نه میش راسته
 چونکه به دوپایه نه گانه وه به مه بهستی نه سی ؛ به کی له گول ، زانی جوانی
 مه بهسته ، به کی بونی گوله کی ناوه به بهرده کهوه ا . هم تاهو تالای نه مه
 به سهر بهرده که دا به نهواوی مه بهسته کی نه فلاتون دهر نه برری ...
 له پاش نه مه پیره میرد ده ور یکی نری هه به که فلسفه ی زملن و مه خای
 کوردی دهر نه برری ، هم پارچه شمرانه ی خوارموه پدا لهو بیرو باوهرده ی
 خویمان پیشان نه دا که نه لی :

نه بی به خشنده مل که چا له راستی موجه خوری خوی
 سوراخی بو پیاله سهر فرو دینی که ، تی کا بوی

که ئاو داری له سهر سهر گرتوه ته مزانی چی نیابه
 له لای نهنگه که پهره رده ی نقوم کا ، گه وره بی وابه ا
 لقی شورری دره خت میوه ی ته خون بی ئه رکی بهردودار
 بهی بهرد بو بهی بهرزه ، له قه یقه بو لقی بهردار
 له دهردی دوریا بیزارو بیزراوم له مه ند زارم
 ته جهل دی به کوژی چبکهم ناسرم ملوم ؟
 له بهر ئاشوبی خیلیم هیچ شهوی خهو نیابه ته چاوم
 خهوی ئاخوش ته بینم بهم بهریشان خهویه خام ا
 قومیدی سهر له سهر دهر گن بهرانی راست و روتا کن
 قه لیم ههر سهر قه لیم ، موم بو مه قه ست ، ههر بو ته وه یی چاکن ا
 ته لین مورغی سوله یان ئاو له ژیر خاکا ته بینی شهو
 منیخی حموساله رینی دوربی به چاوی دل ته بینم تهو ا
 هم شمرا نه ی پیره میرد فیکریکی وردی نیایانا خه رج کردوه به جناس و
 تشبیهی نایاب رازاندو نیه وه . بهی ته وه ش ته لین که هم فیکره له ته ده بیانی
 شمری فارسی دا هه به و پیش گه وتوه ، به لام بهرام بهر به میژوی ته ده بی
 کوردی دیسان خالی نین له جمالی جوانی ، له وته دا وله نازکی خیال و مه منادا .
 جا هم نازکی مه عتابه با له فارسی شدا بی به لانی که مه وه خو ته وه نده به نیمه
 پیشان ته دا که زمانی کوردی ته وه ی له باردا هه به مه عتابه کی وا قول و
 بهرز بگریته خوی ، مه عتابه کی وه ها که ته لی :
 ته بیعت به خشنده ی ئازاد کردوه ته وه که بهرزی پیشان بدا و خوی به
 زیاد بزانی ، نایینی سوراخی له گه ل ته وه ش که تهو شراب ته دا به بیاله
 که چی به مهره با نیه که وه سهری بو شورر ته کانه وه و بهشی ته دا . . . ههر
 وه ها سهر ته کی دار ته که و ته سهر ئاوو نقوم ناییت ا . ئایا ته وه نازانی له بهر
 چیه ؟ . له بهر ته وه به که ئاو و ته مزانی «دار» له پهره رده کراوی خویه نی ،

به لایه زور نه نگه ژیر ده سنی خوی له مه عنویاتا بخاته ژیر خو به وه . .
 هه که به راستی بزوتوه و ږی جهونی نه گرت نوشی هیچ نایه ، که لای دا
 به ناچاری نه بی بهیریتوه سه ربی راست ؛ داری که به لای بهر بو
 ده ست نه بکه یشتی به ناچاری نه بی بهردی نی گیری بو نه وه بهر که ی بدا
 به ده سته وه ، وه کو چون لقه که ی نه گه ر ملی رانه کیفا نه ویس نه بی له قی
 پیامالی تا بهر که ی بهر بداته وه . . جا نه مانه نه گه ر ریگی راستیان
 بگر تا بهت وجه موشی یان نه کردا به ؛ نه به لکه بهردی نه خوارد نه ، لقه کش له قه .
 به لام لقی شورر له بهر نه وه نه ونده لوت بهرزی نانوبنی میوه که ی خوی نه دا
 به ده سته وه ، غیر نه بهردی نی نه گیری وه نه نوشی نی هه لاندیش نه بی . هم
 شعره بهر زور دمرزکی نه خلاقه که دایته دا . (پهل) به لای زل نه کو چکه به
 که فری نه دری بو غنیک . (پهل) به لای بچو که هم شوینه دا لقی داره .
 شعری شه شم له لی : نه وانته راست و رونا کن و نه یانه وی خدمت به
 کومه له ی نهاده میزاد بکن نه نانهت نای به نه نگ سهری خویشیانه وه بین ؛
 نایینی قه لهم - قه له ی نویسین - هه مو دهم هه سهره که ی قه لهم کراوه ؛ واته
 قرتیراوه . مو میس - شم - هه سهری بو مه قه ست شورر نه کاته وه بو
 نه وه بیرون . نه ویان تا سهری خوی نه دا به قرتاندن نایه ته نویسین ، نه میه یان
 تا سهری خوی نه دا به بررین رونا کی نادا . . « مورغی سوله یمان » به بو
 سلجانه به . دیاره نه وجنا سانهش که لهم برره شعره دا هه به هه مومان له بهر چاوه .

پیره میره له پاش نه مانه دپته سهر باسی دپته نی نه بیسی ؛ به و جوړه که ، بشی
 خه یالی شاعر یک باسی هه وار که ی نازداریکه ، یا چه شمزاری چیمه ن و
 رو باریکه ، یا به کوردی ده ستردی کرد گاریک بکا ، به شیوه به کی ره وان و
 به ته بیکی ره واته له ناوی سبروان ، بو نه وه بی به نه ونه ی شعری بی گری له
 زمانی کوردان ، باسی دپته نی تا فکه ی « زهلم » نه کاو نه لی :

ئاوه جوانه گه سهرچاوه گه زهلم بوگه لاريزان سهر به تم وهلم
تهه سهرچاوه به ختي كورداني سهروت نيه ويه همداني
تافكه كت سهرهز ، سارده وه كه تهرزه

دانه ي سرواري له نجه ي سه د تهرزه
له و ئاسمانه وه ههرزته خواري له چاوي كوردون فرميسكه هه باري
وينه ي عاشقي ، كه ناله كاري سه حرا نه همداني ، به بجهوري ياري
ويل و سهره رو ، به رووي پرر دهرد

به قهلبه زه وه سهر هه ده ي له بهرد
دهست له ملاني له كهل « تانجهرو (۱) »

به سهوداي « سيروان (۲) » هه يداو ره نجهرو
له « دواوان (۳) » دا كه به كه ته كوي دو مصره عي بو ، به يتي مهولهوي :
(سيرواني هم جهم ، تانجهروي هه جهم

بدهف به به كدا هم جهم تا هه جهم)
مههسته بررو به لم و خاكا بگري له بارگه ي سهلاني پاكا
بي بلي : قوربان تو كاوت پاكا بهمانجهري به به كتي و چاكا
له بهر ئاوديري هه خاكا دجه كه پاراو تهه به ئاوي ئيمه

(۱) سهرچاوه ي تانجهرو « سهر چناره » كه به (۷) كيلومه تهره به كه
له روزاواي شاري سوله بمانيه وه به . (۲) روباري سيروان له روخانه كاني :
گاوهره ، قشلاخ ، ئاوي مهريوان ، روباري ليله و ئاوي ههواسان پيكه
ديت كه هه مانه كه وتونه به شي ئاوه راستي كوردوستاني ئيرانه وه . (۳)
دواوان شوبليكه به (۱۸) كيلومه تهره كه له روزاواي هه له بجهوه به كه ئاوي
زهلمو تانجهرو ههرزته به كه . سهرچاوه ي « زهلم » به (۲۰) كيلومه تهره كه
كه وتوته شيبالي روزه لاتي هه له بجهوه .

با گول و نیرگس هردو پیکوه شادین بهدلی ریک و پیکوه .
 میژوی نهده بی کوردی که هم شعرانه ی پیره میرد نه بینی نهوه ی بو دهر
 نه کوی که پیره میرد شورشیکی خسته ماله ی نهده بی کوردیهوه ؛ شورشی
 نهوه ی هینایه ناوهوه رجه ی شکاند بو نهوه که شعر بو جوانی عبارت
 دانه تراوه ، به لکو شعر دهر و نازار ، یا خوشی و میشتی بازار پریشان نهدا
 نه بی له عبارتیک سادهی وه مادابی که ناو بازار ریشتی لی تی بگا ، هات به بی
 نهوه خوی عزیمت بدا هم ریچکه به گرت و هم رجه به شکاند ، دهستی دا
 به دانابی شعری ره وانی وه هاوه که هیزی مه عنای گه لی له جاران به پیزتری .
 شعره کانی « لاملرتین » هیچ گری و قورتیان تیا نه . لاملرتینی فهره نسی
 « ۱۷۹۰ - ۱۸۶۹ » به دوسال له پیش نهوه دا که له دنیا دهرچی و مالواپی
 « نهده بی فهره نسی بگا » پیره میرد « کوردی » ۱۸۶۷ - ۱۹۵۰ « له
 کورده واری دا به جی هیفت بو نهوه نهو شورسه نهو له فهره نهده
 هه لیگر ساند نه میشت له کورده واری دا هه لیگری سینی ا ...

* * *

پیره میرد هم پهرده بهش دا نه دانهوه ، پهرده بهکی نیشتانی له شیوه ی
 کوردیهکی به نی دا هه لته دانهوه نه لی :
 نهستیره بهرزگاب نه دهره وشینهوه به شو
 وه که من به داخه وهن ، نه سره وتیان هه به ، نه خه
 چه ند ساله ناشنای شهوی بیداری به کترین
 وه که سه سه رین ، شهوی سه ری ناگه ی نه سه سه رین ا
 من خوار و ژور له دهست جووه کی بیولت نهوان
 وه که خیلی خوار و ژور که ری کورد ؛ و بی لاسان ا
 شو ، شهو غی نهوانه جیمه من ناو نه خواتهوه
 روز هه لی ناوی چاری منه سه به خانهوه ا

دویشو بهری بهیان بو، ده گریان به سهر منا
 منیان که ساس نه بینی له نلو دوست و دوژ منا
 دلسوزی وام نه دیبو، که بوم بگری وه که خه شیم
 فرمیسه که هی نه وان بو، به تاوونگی نی که بیم
 «با» م راسپارد بلی که خهفت بوچ نه خون نه وان ؟
 وه که بیه نین، نزیکنری لای باره گای خودان ا
 راسپریان فوسیبو به شهونم له سدر گیا
 تا لاسمان بریفسکی به دی میوه هه لپزا ا
 هاواری کورده کانی سهروو که بیه لاسمان
 به دوگلی هه ناسه به تاو دینی له چاومان ا
 لایا ؟ نه گونجی بوئری : تا ئیسته شت له مه جوانترو بهرزنرو و خاومتر
 کهوتوته زمانی کردیه وه ؟ به راستی ئهم پارچه شعره ی پیره میرد نه ستیره به کی
 پیرهنسگداره له لاسمانی نه ده بیانی کوردی دا وه تاریخی نه ده بی کوردی
 نه توانی له گانگای دلیه وه ها تازی بهم پارچه شعره وه بکا . .
 پیره میرد شابازی خه یالی هیلانه گی به جی دبلیت، بهرز نه بیته وه له لاسمانی
 سهرخوشانی نیفتانپهره رانه وه نه سوررینه وه ، وه کوباک نه بی ، نه له کوره ی
 تا گرینی ته به قه کانی فهزا ، نه له ته نوره ی توف و سه رمای بورجی هه وا ،
 ماشنا نه بی به لاشنایانی مبللیت و ده ماره کانی تیراو نه بی له سه رچاوه ی
 قهومیته ، له کاتیکا که قه تاره ی شه هیده کان نه بینی ، واره نگی خوینی سوریان
 له سهر به فری سپی خاکی نیشتان هاراری دایکی وه ته ن نه کا تا به لاسمان ،
 له نگر نه خاو پرر به ده م بانگ هه لئه داو نه لی :
 هاتن شه هیده کان به جلی حوری خوینه وه
 دایکی وه ته ن ، ده هه لسه سلاویان بسینه وه

شیخ قادره له پیغمهوه سهرقانه ی هوان
 چهند جوانه؟ خوین و ریښی سبی، پړو نهوجوان!
 مه پری همانه که، که هه مو کوردی سف شکن
 روحیان فدا نه کرد و نه یانوت بڑی وه تهر
 فوربانی تون به ریزه، که تو غم له پړ نه بی
 بو نیمه سړدنه نه گهر نازاده سهر نه بی
 مه گری و مه ناله با، به خهفت دل شکست نه بن
 نه ختی لات نه میتهوه و بو به هفت نه چن ا
 تو خوا له بانی نیمه به چاویکی رونهوه
 نه رمو که خوا نه زانی له بیرمان نه چونهوه
 ناخو له فرسه نیکی ترا به اختیار نه بین
 نیمش وه کو هوان له دلی مېله تا بڑین ؟
 من وام نهوی که حشر نه کریم خوین به بهرگهوه
 بهو عشقی مېلېه و به کزه ی سوزی جهرگهوه
 نهو ناگره ی له دلمهوه بهریتته کفنه کم
 تا دوژمن نه کا به زوخال، شهرته پف نه که ا
 میژوی نه ده بی کوردی که هم شعرانه ی هم هیزو پیژوه بهرچاو نه گوی
 به بی اختیار و بهی دو دلی چاری نامنی نه لی، پیرمه یرد له بامی شعری
 نیشتانی و لاواند نه وه ی نیشتانیوه پیغمه بهری نهو مه بدانه ی سده ده ی
 بیستهی کورده و له لاهرره ی عه نه نانی نه ده بیانا وینه به که له باروی
 به شکوی نهو نیگارستانه، بویش وایه چونکه ده ری نه خا، که
 لاهرره به کی به نیشکه بو بهرچاوی نهو که سانه، یا نهو بیگانانه که، نه لین
 نه ده بیانی کوردی وه کو نه هرامه کافی میسر وایه کوررانی به سردا نایه ا..
 لام وایه نه گهر به چاویکی بی لاینگر به وه سهری نه ده بیانی کورد و

غەیری کورد بکەین ئەگەر ئەو باوەردەرە گەلێن لە جاو خویا
ئەدەبیاتی گەم قەوم وە کو ئەدەبی قەومی کورد بەرەو پیشەوە هەنگاوی
ئاو ، بۆبەش و ئەلێن چونکە ئەو دەورانی گەل بەرەبەیانێ تاریخەو
کورد تا ئیمروژ بینینی ئەگەر هەر قەومیکی تر بیبیلیابە تا ئێستە ئێسکەو
پروسیکیشی نەماو ...

• • •

پێرەمێرد وە کوچون ئەم شاعەر بەرزەبوو، لە لایەن نوسینی ئەدەبی شەو
بە کێکە لە ئەدیبە هەرە گەورەکانی کورد لە دەوری خویا ، هەر وەها تاقە
روژنامەچیی کوردیی بوو ، کە « ۲۶ » سال قەلام و فیکری لە ئاسمانی
کوردەواری دا هەمو جووڕە نەخسەبەکی کیشاوە ، بیجگە لەمە ، کە خوی
بە خوی تاریخیەک بو ، بو میلەتی کورد نوسینەکانی لە بابەت حقوق وادارە ،
کۆمەلایەتی ، ئابوری و تاریخ و ئەشخاس گەلی جاری و ئەبو شورشیکی
ئەخستە پێرە باوەردری کۆمەلەو ، لا بەردری روژنامەکانی و بەینی دو
بەرگی کوفاری گەلاوێژ ئەم شاعەری بو ئەدەن . .

ئەم پێرەمێردە یاسایەکی بو خوی داناو ناوی ئابو « بەندی پێشینان » .
لێرەدا « ضرب الثلی کوردی » یا ، قسە ی پێشینانی ئەهیناو هەربە کە بە
جووڕیکی رەوان ئەبکردن بە شەربەک و بەرە بەرە لە روژنامە کە یا بلاوی
ئەکردنەو ، ژمارە ی ئەم شەرانە ی بەندی پێشینانە گە یەتتە « ۶۴۴۸ » شە
بەرانی ئەم ئەشە ی بێمەتیکی لە پێرەمێردا پێشان ئەدا ، چونکە بیجگە
لە فەنی ئەدەبی مێژوی رەوشت و ئادابی « ۱۸ » سال ولانی سولەیمانی
پێشان ئەدا ، کە ئەمە بو تاریخی ئەدەب کانیکی ئالتوتە و گوشەبەکی ئەقلیەتی
کۆمەل دەر ئەبردی .

پێرەمێرد لە بن دەست ئەدەب و شەرە گە یەو دلی ئەدا بو هەندی شتی تر

و ده کو ځاځان و خزمهت کړدنې به قوتابخانه ی « زانستي »^(۱) له سوله یاني ،
 هانه هانماني ژنازو کچان يو خوینده واري و داناني کومه له بویان ، شيفته -
 بونی به نه و روزو به هغه ناني جهژني نه و روز ، چونکه به جهژنيکی قومي
 قومي کوردي نه زانی ..

پیره میرد ، يو کو کړدنه وده ی شمرو نویښه کانی خوی زور شل و شپوار
 بووه ، که چی به پیچپوهانه ی هغه به کو کړدنه وده و پیشاندانی شمرو نه وده ییانی
 شاعره کانی نری کورد زور توندو تول بووه . وه کو هغه ، هینا و به دیوانی
 شاعری گوره ی کورد « مهوله وی » کو کړدنه وده و شمرو به شمرو خستوبه ته
 شمرو شپوه ی سوله یاني له دو بهرگا ، له ۱۹۳۵ له چاپي داوه . شمرو گوزه شنی
 « مام وزین » می شاعری میلی « احمدی ځانی » له شپوه ی بو تانه وده
 کړدوبه به روايت و له سالی « ۱۹۳۵ » له چاپي داوه ... چیرکی دوا نزه
 حواره ی مریوان و روايتی محموداځای شپوه گل - که دو حقایه یی راسی و
 دو داستانی قومي کوردن - مزاده ی فیکری خوی نویښی و به که میان له
 سالی « ۱۹۳۵ » و دوه میانی له سالی « ۱۹۴۲ » له چاپي داب ... هندی
 شمرو گوزه شت و پهندي کورت کورنی کوردي کو کړدنه وده و له زیر ناوی
 « کالته وگپ » دا له سالی « ۱۹۴۷ » له چاپي داوه ... روايتی که هانی له

(۱) « زانستي » قوتابخانه به که بووه له شوبانی « ۱۹۲۹ » دا به شمروکی ،
 احمد به کی توفیق به که له سوله یاني دروستکراوه ، نه خوینده واران به شو
 همچون ده رزیان تیا یا نه خویند ، له « ۱۹۳۳ » دا پیره میرد يو به شمروکی ،
 پوله کانی قاشمش چون ، خویندن و پرو گرامي وه کومی معارف يو ،
 دپلو میشی هر وه کو دپلومی معارف بووه ، له « ۱۹۳۸ » دا داخرا . له پیناوی
 هم قوتابخانه به که لی شاعرو خوینده وار له شاری سوله یاني داپی که بهت .

ژیر ناوی « کمانچه‌زن » دا - که کرابو به تورکی - هم هینای و کردی به
 کوردی و له سال « ۱۹۴۲ » له چاپ داوه . چاپخانه‌ی هم ههمو
 چاپکراوانه‌ی چاپخانه‌کی خوی بو ، که چاپخانه‌ی « ژین » .

تساغا له‌کی بهم جوړه شتانه‌ی ، پیره‌میر سهر باری هیزی شعرو
 هده‌به‌کی خوی له جوشی پیری دا هده‌بی کوردی جوان کرده‌وه . . کهچی
 دهوانیکی بهرزو بالای خوی هه‌په هیشتا له چاپ نه‌دراوه ...

هه مەدی

١٨٧٦ - ١٩٣٦

قاره‌مانی سێهه‌می مه‌یدانی شعر له‌ بهره‌بانی صاحبقران ، پاهه‌وانی به‌ خه‌می
خه‌رمانی مه‌ده‌ب له‌م ده‌وره‌ی دوا‌ی کوردان . پابه‌ندی وردی مه‌نا به‌ هه‌مو
هه‌یزیکه‌وه ، دله‌ندی پیزی قسه‌ به‌هه‌مو
تێنیکه‌وه . مه‌فتون به‌ فیکری فه‌لسه‌فه
له‌ هه‌مو باسو‌ خواسیکیا ، ته‌شیه‌یه‌-
به‌رست و خه‌یال دروست له‌ هه‌مو کارو
باریکیا . په‌ستی‌زه‌مانه‌ هه‌مو ده‌م‌هاورازی
روژ و شه‌وی بو ، بویه‌ گولگی‌زه‌وقی که
ده‌شکوت بونی کزه‌ی ده‌رونی شه‌می بوا .
ده‌نگی له‌زه‌نگی کلیسه‌ به‌ ئرکه‌تر بووه
بو‌ئاو و خاکه‌ گی ، هوشی له‌ شاپه‌ری
بالی شه‌هینا به‌ هه‌ژه‌تر بووه‌ بو‌هه‌وزو
قه‌ومه‌ گی . دلی به‌ شعری که‌لی! خوش بووه‌ چونکه‌! مێژویه ، نه‌ماهی
نه‌وره‌می فیکره و به‌ ئاوی دیده‌ ناشتویه !

شاعری به‌ دهبه‌نی هه‌م باسه‌ ناوی « احمد » و کوردی فتاح به‌ گی ته‌رازی‌یه .
فتاح به‌ گه‌ کوردی حاجی برام به‌ گی محمود به‌ گی صاحبقرانه . هه‌م « احمد »
برازازی « کوردی » و ئاموزازازی « سالم » بووه ، به‌دو‌زا ته‌گاته‌وه به
کوردی به‌ سه‌زا به‌ سالم . له‌ سالی (١٨٧٦) ی میلادی له‌ شاری هه‌ولبه‌مانی
هاتوته‌ دناوه هه‌رچه‌نده که له‌ کتێبی « شعرو مه‌ده‌بیاتی کوردی »

ماموستا رفیق حلی دا تهلیت له (۱۷۹۵) ې هجری هاتوته دنیاوه بهلام من له پاش ټووه که دیوانه کهیم خوینده ووه شمړیکې خویم دهست گوټ که باسی هاتنه دنیای خوی ټکا له (۱۷۹۳) ې هجریدا . دیاره ټمه زور تر ټه چپته ده ووه بویه بهم جوړه دانا . شمړه که ټلی :

که درام بو سالی تاریخی ولادیم و غهریم دی
به هجری همدی دهنگی بو، له نو «باری غم» دهست گوټ
«باری غم» تاریخی هاتنه دنیا که ټی، که ټکا نه (۱۷۹۳) ې هجری وه
(۱۸۷۶) ې میلادی .

بنه مالې صاحبقران پابه ندی خوینده واري بوون، وه کو چون ده به ندی
شاعري بوون . له ټه مېنی هه شت سالی دا فتاح به که احمدی کورری ټه خانه
قوتابخانه ی مهلا عهزیزی زه ټه ټی له سوله یانی ، قرآن و کتیبه ورده له کافی
له وی خوینده ، له پاشا ټه چپته حو جره ی مهلا سمید - خواجه فنی - له
من که ونی عهزیز افا من که ونی ناو بازارر ، ټینجا چوته مه کته ټی ابتدائی
تا که یفتونه پولی به که می رشده ، بو خویندی هره ټی و دینیش هانو جوی
من که ونه کافی سوله یانی کرده ، به تایبه ټی له خانه قای مه حوی دا که لیکي
خوینده ، ټیر له پاش ټه مانه دهستی له خویندن هه لگر توه . له زه مانی تور که -
کانا هانو جوی ټیرانی کرده ، جار یکیش چوته نه وریز، له ده وری حکومه ټی
عراقی عدا کاروانی به غدای بووه، که ټنگلیز عراقی گرنوه ټم به یکک بووه
له ټازاوه چپه کافی ده وری شیخ محمودی شیخ سمید، وه بو که یشتن به به رز بونه ووی
خاکي کوردوستان له هانو چودا بووه ، که شیخ محمود دپل کراوه و براوه
بو هیندستان جیگه ی ټم که ژو کیوه کان بووه ټاسمانی داوه به خویاو زه ووی
کرده به راهه خی . که شیخ محمود هاتوه و حکومتی کوردوستان دامه زرا
ټم له ۱۹۲۲ - ۱۹۲۳ بو به رئیس گمرک ، له پاشا له بهر، ری نه که ون له
هه ندی پروباوه وردا ټو میانه بیان له کهل شیخ محمود دا نه ماولی نه کیوه ،

تا هم ده خسته بمالدو به گیانو به زملان له بهت شیخ محمود بو، به لام لهم ده خسته
به دواوه فیر نه ا . . .

که حکومتی عراقی هاته پیشه وه له (۱۹۲۴) بو به رئیس بلدی
سوله بمانی و نازری له عشاری نارچه ی سورداش ، له (۱۹۲۶) دا له وهش
وازی هینا و فیر توخی هیچ جوره کارو فرمانیکی حکومت نه گوت، تا له
روزی (۱۷) تی تشرینی دوهمی (۱۹۳۶) له نه منی (۶۰) سالی دا به مهرگی
مفاجات له شاری سوله بمانی کوچی دوابی کرد و له گردی سه یوان نیز دواوه
لهم شعرانه ی خری له سر به ردی مزاره گی هله کتر اوه :

هدی خوا له گم ، به سه بو افتخاری من
دیوانی بان له مجلس له گفت انتظاری منی

به که رو به برده ی جوابی حوالی مه له که نه ده

دیوانه گم کفایه ته بو هر مزاری من ا

احمد به که پیاییکی که له گت و جوان چاکه ، شورده سوارو
تهه نگیچی بووه ، ناوچه وانی بان و لوتی تیزی درپژو مه به وزل ، دو
چای گهوره و بروکانی لیک جیابون ، دو سمیلی زورتری سهی به دیزای
دهی و تیزی زیاتری بریان نه کرد ، له به وه بان و تا نه هاته دوابی هاتن
باریکتر نه بنه وه ، ربه سپه گی قه لیم نه کرد ، ربه و سمیه سکی
جوانیه کی نری دابو به احمد به که ، گوناگانی بان بون ، دهی گهوره نه بو ،
چه تا گهی خروو چالایی ژیر لیوی تیزی دیار بو . زور تهر پووش بووه ،
که واهه له نه و سوخته ی بهر نه کرد ، زورتر دلی به لای تافه و غزه دا
له جو ، مشکو جامه دانه ی نه به ست به سه ره وه ، پشتینیکی گی نه به ست ، تا
له دهره وه بووه کلاشی له پی کردوه ، لهم دوایه دا هر کوشی بووه ، جر
جاریش فونده ری له پی کردوه ، له قسه کردندا ده نگیکی نیرو پیانوهی
هه بووه ، له کانی قسه کردندا به جوری نی هه له جو پیابو به شاهکرا نه یزانی

که بیر له وشه وشه‌ی نه‌کاته وه ، وه به تام و له‌زه تیکه وه ده‌ری نه‌بروری . به
تایبه‌تی که شمره‌کافی خوی نه‌خوینده وه شورشیکی تری پی نه‌دا . ده‌ستبلاو
و میوانه‌روه‌رو دیواخانگیر بووه ، راو وشکارو دیمه‌تی ته‌ییمی زور پی
خوش بووه ، له‌خواردنه‌وه دور نه‌بووه ، خوینی گهرم بو بو‌یه توزی
مه‌بلی تورده‌پی هه‌بو ، له‌ژیانا زور دلته‌نگه بو ، له‌گه‌ل نه‌وش که
پیاویکی روخوش و قسه‌خوش بووه گه‌لی جار نه‌بینرا ده‌ستی نه‌خسته ژهر
چه‌نا گه‌ی و نه‌که‌وته ده‌ریای خه‌باله وه وه‌کو فیکر له‌نهنی نه‌م گه‌ردونه
بکاته وه ۱ ، بو ژبان زور به‌چنگ بووه .

نه‌میلینه‌وه سه‌ر نه‌وه ئایاچی احمد به‌کی هان دابی بو نه‌وه بکه‌وته
کوشی شمره وه ۲ . . .

سه‌رچاوه‌ی ئیلهاپی شعر که جاوی به‌رزادیکه ، یا جاوه‌ی سه‌راویکه ،
یا جورنی روزگاریکه ره‌نگی نه‌مانه هیچیان نه‌بویتن به‌هوی بزواندنه‌وه‌ی
ته‌لی دلی احمد به‌گه ، مه‌گه‌ر نه‌مه‌ی دواپی یان چارچار توزی ده‌ستی تیدا
بوییت . احمد به‌گه له‌بنه‌ماله‌ی صاحبقران بو ، نه‌و گلینه‌به که سالم و کوردی
ئاوی شمریان پی خواردنه‌وه له‌تافی ژوره‌گی احمد به‌گدا هه‌ر مابوه وه
که‌وابو نه‌میش نه‌بوا بیوايه به‌شاعرا . . من نا‌بم شاعری میرانه ، به‌لکو
نه‌بم به‌رانه ، به‌لام سه‌ر چاوه‌ی له‌زه‌تی روحی نه‌بی بنه‌نینه‌وه بو وه‌جه‌ش ، جا
نه‌و وه‌جه‌به نه‌گه‌ر ناماده بو بو وه‌ر گرتنی وه‌ری نه‌گری ، نه‌گه‌ر نه‌بو نه‌أ .
داریکه‌ ئاوی نه‌ده‌ی ، نه‌م داره‌ گه‌لی لقی لی بو نه‌وه ، ئاوه‌ که نه‌ها توزه‌یکه
له‌بلیایه ، هه‌ر به‌م نوزه‌ مه‌ندی له‌لقه‌کان - باله‌قه‌فی داره‌ که‌شه‌وه دور بن -
له‌به‌ر نه‌وه ناماده‌ی وه‌ر گرتن خیرا له‌ئاوه‌ که وه‌ر نه‌گرن ، هه‌ندیکیشیان
له‌به‌ر بی‌که‌لکیان - بالیشیه‌وه نزیک بن - تا دینه‌ نه‌وه وه‌ری بگرن ئاوه‌ که
وه‌که نه‌ی ۱ . . .

احمد به‌کیش به‌رامبه‌ر به «سالم» و «کوردی» ئاوا بووه چونکه ناماده

جووه وهري گرتوه، ئيتړ ټمه ټممه نا گه بهني هر چو ټكه ټوان شاعر بوون
 ټهواپه ټه مېش ټهواپه؟ ټهوا بنا ټه به ك هه بو ټينجا ټريك كوتنه وهى له پيرو
 باوه رري مهوى وهلسو كوت كرتى له ده رزخانه كى ټهوا پاليكى پيوه نا
 يو پيشه ټاه، ټهوه ندهى پال پيوه نا، كه ټه مېش وه كو ټهو بكو ټه ټه پالبازي و
 ټه لسه ټه كاري و شوين مه غناى رهق كو تن .. بهلى احمد به ك پياويكى
 تصوفى ته پوه، به لام پياويكى وه كو ټه لسه ټه جى و ابووه، ريچكې شمره كاني
 ټهوه مان پيشان ټهوا كه له كلى لاوه وه شوين پي مهوى هه لگرتي ا ..
 ټاكري ټيز تر كه كلبه ي سهند، ده وري ټه و مېت و نيشاني بو، احمد به ك
 ټينو بو به به رزي كور د وستان، ټينو بو پوه كه پورده ي ره شي فاسرا دي
 له سر دېمه نه كاني كور د وستان لا بريت و پورده يكي ټالو والاي جراتري
 به سهره بريت، ټهوه دېمه ټانه كه ټيغانه ي پيښه كاني چاوي احمد به ك
 بوونو ټاپوه كانيان له كوشه يكي دليا له ننگريان خستبو، به جوري
 له ننگريان خستبو كه له بهر كزي ټهوان احمد به ك به درېژاي ژباي كزو
 كوشه كى تړى دلى پورده ي ماته ي به سهره وه پوه، ماته مېكي وه ها كه
 خهم و ټه نده و كفته كاري هاورازي ده و ژوري بو، وه له بهر هه مو پشپا
 ټهواپه خوي رابگر تايه، با، ده رده دليشي بكر دايه هر رازي بو به بهش،
 پويه ناوي شمري كرد به «حمدى» ا .

ټينجا پينه سر ټهوه ټسه له هه ندى له شمره كاني «حمدى» پوه بگين
 بو ټهوه بزائين «حمدى» چه ريگه يكي گرتوه؟ وه له چه جوړه شاعر يك
 پوه له بازارري ټهوه بياني كوردي دا ؟ ..

ټيمه كه بمانه وي نه فسيه ني حمدى مان بيته ده ست ټهوا قايانه كه ټهو، پي
 ني هاويشتوه پيوسته ټيمه ش يكي يكي پي ني هاويژين و له هر په كيانا چه ند
 به لگه به ك پيشان بده ين ټهوه وخته به تهواوي بو مان ده ر ټه كوي كه
 حمدى به كچار له نيشاني و دوه چهار له فكري وه كو ټه لسه ټه چييدا

له هه مو قاپه کانی تر زیاتر تیا یانا ماوه ته وه . ناهه قیعی نه بوه که لهم دوه دا
 بی ، چونکه نه وه لده ور په کانی زیاده که ده نگی زه نگی قومیه ته هه مو
 موچیکه زه رنگی نه هات ؛ کوردوستان له تاو جهوری نورگان شاخو
 کیوه کانی ده ستیان کردبو به گریان ا . نهو فرمیسکه پورده ورده بو به ناوی
 نهامی تازه بی که یشتوان ، هه مدی به کیک بو له وان ، که هات و گوته
 مه یدان ، کو تو پر به دلیکی بوریان و ده نگیکی به گربانه وه هاته زمان و ونی ؛
 نهی وه تن ا روم و هه جهم موشتانی کوردوستانه

هه یفتخاری میله فی کورد شه وگهی عنوانه

بهسته سه پرزێ سبه پناز و شه و انت مانکه و روژ

وه که نیهانی هه یفتخاری سنگه و نه جهی شاته

بهرق نه داو نه روزی وه کو نه مواجی که وه هر چه شه کان

ناهه ، یا روحی ره وانی چه شهی هه یواته ؟

ناهه ، یا نوره له هه کسی خور ، که نه بریکه ته وه ؟

نه هلی حکمت وا نه زانی دورده کانی کاته ا

گول گولی سوروسپی ، خال خالی خاکی رهش نه لی :

پوردهی روخسارو سورمه ی رشتی جا واته ا

هاشقی ره نگی خه زانی توبه بویه دی به هار

فمسی هاوین گهرم و مه یلی به فیره گی زستانه

بوچی هه نیاری زه خیره ی کائانه شاره زور ؟

شه هر بازارر خوانی میوانه له بهر میوانه ا

باسی میوه ی نو ده گم بویه قهلم هاتوته بهر

بهسته کانم بهسته ی نه هلی دلو عرفاته

بو هه می جاری به سه رتا پی نه نیم نه فکاری من :

یا به سه رو یشتنه ، یا سه به سه هجراته ا

پله ولا گیره ی زیرینی جوانی قهوی کورد
 زور زرده و پهلینه یی بهردینی قهه شاخه ۱
 کورد « کورده کاژاو » ی لونی وا بلند کردوتهوه
 هه وه کو همدینی بادین ، ئاره زوی بارزانه
 ئاسمانو شاخی بهرزو سهنجی ئهرزت دهرده خا
 مالی کوردیت و ئه وه دیواری هه وه و بانته ۱
 « به بکولی » تا قه سری شیرین را کهاوه یی ، کولی
 ده شقی « قه ندیل » ت درپژه ، بو جراحی « وان » ته
 « پهرمه گرون » تاجی شاهانه ی به سه بهرزی فرراند
 هم « ده ملوهند » دا گری ، مه حجوبی « هه ورامان » ته
 خنی دیوانی شکستی گردو لولی بهرزی شاخ
 وازحه بو سه بهر بخوبی ، توره ی قهرمانته
 جار به جار « همدی » گهت گهر لی بکا فاحق نیه
 چهرده رانه گره نه لین خه لکی ؛ که جانی جانتته ۱
 ئیمه ئه گهر به جاویکی وردینه وه سه بری ئهم شعرانه بکین ئه قه وینه
 سه ئه و باوه رده ، که له و بهرری بهرزی و مزو له کورده ی ده رونیکی به کوله وه
 هه لقولیبوت ؛ چونکه بیجگه له وه که ناوی هه ندی شوینی به نرخی
 کوردوستانی بو یاد گهر له لا بهر ده ی تاریخدا هیشتوته وه و گوشه ی دلی پی
 رون ئه پینه وه فیکری چه شاعر بیکه نواییه یی مانگه وروژ بکا به نیشان ؟
 نه وه که هه ر ئه وه نده ، به لکو بیکه به نیشان بو سه رسنگی به یانی و هیوارانی
 کیوه کانی کوردوستان ۱. له ویه بچی ستایشی کانیای بکا ، له کانیکا که
 گزنگی خور لی ئه داو بریسکه به کی ئالتونی لی ئه پینه وه و بهر ده کانی ناویشی
 وه کو دوررو گه وه بری کانی گه وه ر ئه دره و شینه وه .. له پاهای پینه
 سه ر ئه وه بلی : به هاران که کویستانان ئه پینه وه و خال خال ئه پینه وه ، به پله -

هورو به به ره شو به به سپی، له وه پورده و هورمه ی ره ش و سپه بوسه
رومت و چاوه کانی ... چوار وخت لهو خاکه دا به چوار جور بویه دیت به
چونکه بهار، که ره نگی پایزی خیزانت له یینی رومنه دارو دونه کاف
شیفته ی هاتی خوی له کا. هر لهر گهرمای هاوینه گشته که به فری زستان
رومنی کیوه کان فینک له کانه وه ... جه ند به تاسه وه له لی : زلزله و پشینی
شاخه کاته که کورد لهر خوشه ویستی کردویه به بلبلو لا کیره ی بو که کانی و
جیکه ی له هر سهر وه بو نهرخان کردوه ...

همدی که له مانه له ییتوه دینی نیشانه کی به حه و پینج خشته کی
له لاویلیته وه له به که میانا سهره تایی له کانه وه له لی :
له ی خاکی وه تن ای فهرح و زه وق و سه فا خوت
پور حادته ، مه حکومی هه مو حوکی قهزا خوت

باز بچه ی سهر به نجه ی له ربایی ریا خوت
بی نوردو به بی زه منه مه ی شاهو سهر خوت
سه ده تاه ا که بوته هه ده فی دهر دو به لا خوت ا

له پاشا دیسان له لاویلیته وه له لی هم کورده قورده سهره له بهر
جهوری هم و لهو جلو بهر کی هه مو ده ی له بی بی به پلاس و گوینی ...
له گهر له مه بهری هارستانی بی، هه رده گهر رو کیوه کان گه لی جانرن
هم بانگده رانی هارستانیته و ، چول نیفینی زور خوشتره هم هار له یینه ا.
هه مو میله نیکی بهر و نزم هر به که بو خوی بو به شلیک، هم کورده نه بی
به هوی هم هارستانی بهر و هه رانه وه روز به روز هر له چنه وه به فاختی
هه رزا ا ... نینجا دپته سهره نه مات و خانه دانی رابوردوی کورد و برده

سهره کی بهم پینج خفته که دوا بی دینی که له لی :
هاوسی هه مو وه که دالن و هم کورده وه کو لا که
چنگیان له جگر گاهی هه مو داوه به بی باک

بي خوينه کولی ز مردو زه صيفه وه کو!| خلشاکه
 همدی ا ده، بیپوه قورر وسنگت بکه چا که چاکه
 بي قوم!| وه تن، بي!| شهر و پرر به جه فا خوت ا
 له پاش همانه دینی به (۲۸) شعر هه را به ناوبانگه که ی «ئاو باریک» (۱)
 له گیر پته وه که له سالی (۱۹۳۱) دا شیخ محمود به نجا کهسی له گیل ته بی،
 قهوجی سهر بازو هه وسه د پولیس لابلوقه یان هه ده ف هه میعی هم چه ند
 سواره وه لهو له شکره زوره ناروملر له کا. چا هه مه داستانیکی زور گوره ی
 قه ومیهو پایه ی همدی له مه پدانی چیروکی میژو بی دا دهر هه خا سهره تایی به:
 هه ی وه تن لوتفا ته واوی که، وقو مانی میهل
 هم همراهه با نه کا بو ناخری نه شری میهل
 ده ست بی ته کا و به :

ره بی موی لی بی زبانی،| به نجه کانی هه لوه ری
 هه هر کهسی گولفن به دهر دی گولفنی دوزه خ به ری ا

دوابی بی دینی ..

همدی زنجیره ته رجیع به ندیکی هه به ه دوا نزه به نده، هه ته رجیع
 به ندانه میژوی کاره سانی هه وده وده به تی که له گیل شیخ محمود تیکچون و
 هه مو هاله هوالی هه وده وده به گیر پته وه. له به ندی هه شه ما شعری
 سیانز مهم ته لی :

جائزه بو میلمت و کوردایه تی بی ره هبه له که
 «باجی ره سه» بی قه زابی نابه لی ریکه هه له پهر رین ا
 هم شعره بیجکه له وه، که له روا له تا زه و قیکی هه ده بی هه به، هه له سه هه به کی

(۱) ئاو باریک گوندیکه کو نو ته پشت «نوز خورمانو» و «گل» وه له
 لوی کهر کو که .

زور ناز کیستی پیدا کرد و نه کار ، من لام وابه جناس و نه هبیبی و اساده
 لم جوره ! شتاند ا له زمانی کوردی دا کم ربی گوتوه که نمونده و نه
 نمونده مهنا بد ا به دهسته و نه .

• • •

همدی پردهی قهوه پیت دانه دانه و نه گوپته ناو نه لسه و نه خه پالی
 چوینه تی زه مانه و نه ، هم برره شمردی خواره و نهی وایشان همدف که به
 نه وای له چوینه تی زملف تی که یفتوه و زور به وردی بکه بکه دهری
 نه برری و نهی :

نه حوالی هم ! زه مانه له کاپی ! منال نه چی
 دنیا به کی چه پوجه له ، که له زه و تی به نال نه چی
 لم باغه ا هر دمه که ده گا میوهی نهی !
 هم کونه گومبزه له دوکانی باقال نه چی
 نه قص و کمالی نهی جیهان ! موخته بهر نه
 هر دو موخه قه که به دهستی زه و ال نه چی
 گه ، روز و نهی بهی به هسیری ظلامی شو
 گه ، به دهری کامله که به ده ردی هیلال نهی

اقبال و شوی تابمی عیلم و جهل قمت نه
 ربی کوته بازه همر و نهی سبینهی له دال نه چی
 نه و نه و نه مامه سیهری دوینی له نانم نه کرد
 همر و نهی ئا گرایه له جیلکو و چه و ال نه چی
 بی لبه هم جیهان نه ماشاک نهی زه تی
 بینایی کویره ، افصحنی دایم له لال نه چی

هر ناله ، وا له بورجی جه لالا و نه کو هیلال
 هر ما هه ، وا له کونجی مه لالا له نال نه چی !

بازار روی دهمره قیامت! نه شباه به جیگه به
میشی گه یفته روی نگاری له خال نه چی

دنیا هه ناسه بی بی نه چوبی و نه هانی
حالیکه بو به چی؟ که له مالم به حال نه چی
بهو هوسه وه که بویه تی «نوح» بش و تویه تی
دنیا له رحله تا له خهوی بی خیال نه چی
بلقی مهراوه کاکه ، جیهان تی بشکره نو
بو کس نه بو به مالو ، نه بو کس له مال نه چی

— و لابدن له یاری گرانی حقوق خه لکه
بجوارد هه لکری که له «نه به»^(۱) ی حمل نه چی
نه گه تیه نهو که سه که عزه تی نه نسی هروج نه کا
شای مه لالی بویه له روزی جه لال نه چی
بو نه فمه خواشناسی و عبادت ربایه
نه قوای هم از زمانه به نرخ و به بال نه چی
زور تر له بی نهوا به مه نافع نه کا نه تی
هم تا بی نزل نه کا ، نهو به بال نه چی
ده نگی تر هیست له غه بیه وه که هاته کویم
هینده زه لاله ده نگی له ده نگی بلال نه چی

«الحشر» و «القیام» نه کات و جیهان تاخره نه تی ؛
لوقه ی هه رای نه سرو به نرخ حلال نه چی ؛
نه کتر نیمه به راحتی و دروستی هم برره شهردی هه مدی یفینه بهر چاو و
مه لاشای نهو ، جناس و نه شبیه و نه لسه فانه بکه بن که نیایانا خه رچی کردوه

(۱) مه به متی حملی نه یل به ، که له به خدادان .

به بی دو دلی نه کویته سهر لمر باومرره که حمدهی له باری نه فکیر
 -فلسفه فدا به کیکه له شاعره هره گوره کانی کورد و ناوی مهضافاسی له
 بادهی خهبالانا خوار دوتوه . .

بالی لمر شعرانه پدا هه به که ریچکهی یکیکه نری گرتی ، بهلام وه کو
 -هموه هه به نهوهش هه به که به جناس و عباره نیکی زور جوان باسی نهوه له کا
 که زه مانه نیشی وا نه کا شتی هېچو پوچی وه کو نال له بی نرخی دا نه که به نیته
 -لاسمانی بهرزی و نه بکا به مانگی به که شهوه بو نهوه هه مو کهس به نجهی
 بو بکیشی ۱ . وه شتی به نرخی و بهرزی وه کو مانگی جواردهش نه خاته
 سوچی دورد و مهینه نهوه و وای لی نه کا وه کو نال بی نرخی نه کا . مینر
 -هه مه بیجکه له جناس و نازکیه که که له بهینی وشه گانا هه به .

حمدهی لمر پدیده بهش دا نه دانهوه و نه کویته بازارری غهرامیا نهوه .
 له غهرامیاندا هیمه ناتوانین له برره شعریکی نهواوای له رهزی شاعره
 بهرزه کانی غهرامی دابنن ؛ چونکه به کهم له بهر نهوه فیکری ورده کاری و
 عبارهت ئارای نهوه نده بالی کیشاوه به سه ریا له وانه به نه گهر و بستینی
 قصیده به کی غهرامی دابنی له بهر نهواوه دهی بو بردوه که چی له ناوه راست وه
 یا ناخره وه لی لاداوه و فیکره کهی گورراوه ، دوهسم هه رشتیکی له
 غهرامیاندا گرتی له بهر نهوه که زور ئاشناوه به فیکری مه حوی خیرا با ،
 به دست خویشی نه بوی گورج له فیکره کهی نهو نیکلاوی بووه ۱ ... جا
 له بهر نه مانه ناتوانین قصیده به کی ساغ بیجان بدهین مه گهر به ده گهن نه بی ۱ .
 بهلام نه گهر بینه سهر تاقه تاقه شعر لام وایه له پرر مه عنایی دا کهم کهس
 گه یاندویه ته حمدهی . . نهوا بو نمونه لمر برره شعره غهرامیهی نه خه پنه
 پیش جاو ؛

کی هیلالی دپوه شتی بی ؟ مای نه خه شب بی به گرا
 تهل چاوی بار نه کا بازی به سهر کولم و برو

کوی یارم پی مده ، زاهد به جهنت مالمی
 برده بارانم نه گن چونی بدم گندم به جو ؟
 من لاری عه شقا به پیری که تو نوم وه که داری شه خس
 هاخی نومیدم خه ریکه دهر بکا تازه جرو ا
 موژدهی بشکوتنی وهفتی به گولشفت دا سه با
 غونچه وا تیکه چون ، به قرر چون هدر به مفتی خو به خو
 خوینی من گهر خوت له پی نه گری زه ریفه بمگوزن
 من بسوینن نه گهر نه کن به «کل» بو چاری تو
 بونی نه و زولفه ی به روژی رونی کرد شه و بووونی :
 من که شه و بوم نه میشم ناو نه وانا روژ بو
 بامی نه و خاله وه نه و شه ی مل شکاز بی هوشی کرد
 خو نه قیره لیچی هه لناسی بسونی یینی سو ا
 ده سنگاهی قودرتهی نافه عه جابب دهر ده خا
 هم نیگاره هدر له روسته ی بهرگی گولیه ، نانوه ، بو
 هزه تی نه فسی که دایان سفره ی سولتانیه
 دودی لاهه نانی گهری «حمدی» نه شکی ناو دو
 له بر ده ست نه شه شه وه حمدی که نه گویتنه بامی جناس و ورده کاری
 هدر له باری غه رامیا تدا یه کی له لقه بهرزه کانی خه یال بازی نه کا به شوینی
 هیلانه ی خو بو به شانازی به گوه هه بری شاعره کانی تر و مهردم نه کا . جا له بهر
 نه مه به بویه نه لی :
 خه بانی عه شقی رونه واله مه رما به رونی بویه نیمه باکی مه رما
 له سکا له رزی مه ردی تویه گهرما ، به من نا گاو نه که بوه بامی گهرما
 دلی ناگر به لاهی من نه سونی که چی نالام له دلتانی نه نرما ا
 ده میکه دل گومه نامهرد بزاتن له لای نه و شوخه به ، یا ده به ده رما

له مهرماوهی که بانی یاره ساقی دلی برژاومی دانا له بهرما
به پیری یاره وه «حمدی» به بی چو به سهر ناجی ته گهر ته مجاره سهر، ما
دو «سهرما» له شعری به گمدا که جناسه، به که میان واته: سهری من
دوهه میان سهرما.. له شعری دوهه مائلی: له بهر ته وه تو له گه لما ساردیت تهو
ساردیت بووه به لهرز و چوه ته سکه وه. جا ته گهر گهر ماییک له سکا بی
تهو لهرزه به، خود یاره لهرزو گهر مایش پیچه واتهی به کن، گه وابو من ههر
نازیم گهر مای جیه. هه مویشی له بهر ته وه به که تو له گه لما ساردیت. له شعری
پینجه مائلی: به لی مهی گیر به زه بی پیام هانه وه و هه ندی که بانی بو مهزه
نا به بهر دم، لهو که بابه، که پاشماوهی مه زه ی یارم بو ا بهلام که نی فکرم
مه مه دله برژاوه کی خوم بو که له بهر ناگری عه شقی یار بو بو به مهزه و
دخوایم کردبوی به که باب ا.. له ناخر شعردا تهلی: تهوا ته مجاره
حمدی به بیان چوه پیر یاره وه، بو جاری دوابی ته گهر ماو نه سهردهر به
بیان ته جی نه وه که به سهر، چونکه ته گهر به بیان چو به شینه بی ته جی و
زورتر خوشی وه ته گری ا..

حمدی ته وه نده به شوین عبارت ریکه خستندا گهر راوه جوانی مه عنای
لی گوم بووه ا. هم شعری دوابی ته گهر بهو جووه مه عنای لی بدریته وه
ههر چه نده جناس له بهین وشه کانیا هه به، بهلام وه نه بی مه عنای کی جوان بدا
به ده ستوه ا. گه وابو له بهر ته وه مه عناکش نوزی جوان بی ته لین:

تهوا حمدی میسته به بیان چوه پیر یاره وه، بهلام ته گهر ته مجاره رزگاری
بو، به عنی نه سهر له خوشی ته وه دا که یاری جاو پی ته گوی، بو جاری دوابی
به سهر ناجی ته گهر سهر، ما، به عنی به سهر بجی نه وه که به بی، تا هم به
سهر جو نه ی به سهر ناجی ههر ته بکا. هه مه ته عبیریکی کوردیه که تهلی:
«تهو میسه نه چوه بجی، یا هیشتا به سهر نه چوه، یا خه مت نه بی به سهر ناجی
» ته میخی ته مه ی مه به سته له گهل ته مه شا دیسان وه نه بی هیشتا سهره که
مه عنای کی جوان بدا به ستوه ا..

حه‌مدی ستایشیکی « برو » ته‌کا ته‌لی :

بالی کیشاوه به‌سه‌ر حوسنا له‌دولاوه برو

وه‌ک هوما گه‌یه مه‌قامی ، پی له‌سه‌رچاوه بروا

لیره‌دا هه‌نا بلیت فیکره‌که‌ی نازکه‌و به‌هه‌مو مه‌هنا به‌ک حه‌قی داوه به
 برو . که‌م شاعر نوانبوانه به‌م جوره باسی برو بک‌ن و بک‌ن به‌هوما ییک
 که‌شابالی به‌سه‌ر جوانی‌دا بلاو اکانه‌وه و بگانه‌پا به‌یک که‌پی له‌سه‌رچاو
 بیت ، هه‌مه مه‌گه‌ر هه‌ر له‌ده‌ست حه‌مدی هاتبیت ، به‌لام خیرا له‌شم‌ری
 دواپی‌دا که‌ته‌لی :

هه‌س‌ری هه‌ر قه‌تله هه‌شاره‌ی دل به‌دوله‌ت کردنه

شیری مه‌سره ، قه‌ت له‌کالانا نه‌وه‌ستاره بروا

هه‌گه‌ر ریت‌ه‌وه سه‌ر هه‌و جوره ستایشانه که‌شاعر کانی‌تر کردوبانه‌و برو
 هه‌ک‌ن به‌شیروتیرا . هه‌گه‌ر هه‌ر له‌شم‌ری به‌که‌مدا خوی بگرتا به‌وه ، به‌ته‌نها
 هه‌و شم‌ری پا به‌کی به‌رزی له‌شم‌ری غه‌رامیا ئندا له‌ته‌ده‌ن کوردی بوخوی
 ته‌رخان ته‌کرد . . .

* * *

حه‌مدی هه‌م به‌رده‌به‌ش دا ته‌داته‌وه و ته‌که‌و به‌ته ورده‌کاری و ده‌ربرینی
 فه‌سی نه‌سته‌قی زور جوان ، له‌م به‌رده‌به‌دا جی ئینکاری نیه که‌به‌رزتر
 شوینی بو خوی له‌ته‌ده‌نی کوردی‌دا گرتوه . هه‌م به‌رده‌به‌ته‌وه مان پێشان
 ته‌دا که‌حه‌مدی زور چه‌وساوه‌ی ده‌ست ژبان بووه ، هه‌و ده‌وره ، که‌هه‌وی
 نیا ژباوه . یا ته‌و ژبان. که‌هه‌و رای‌بواردوه و توزیکه‌له‌ژبان ئی‌کر رای، هه‌مو
 جور به‌رده‌به‌کی دلته‌نگی به‌سه‌را کشاوه بو به‌فه‌کانی هه‌و نه‌ونه‌به‌کی
 رابواردنی هه‌و ده‌وره‌به ، چونکه‌خوی پی‌فه‌نگی غه‌م و ته‌ندوه بووه
 وه‌کو ته‌لی :

حه مدي ره ئيسي مه جلبي دهر دو غمه نه سف ا
جيگهي دياره دهولتي نهو با ، جيا نه بي

يا خود نه لي :

گرامافونيكي ده سني زه مانهم نيمه تاوانم
كه تاريخي به شهر موحتاجه گوني بگري له قاوانم
له بامي دنيا دا كه نه لي :

ني نه گه يون خه لكي دنيا وا به راست و چه پدا
گالته بهم خه لكه نه كا ، كردونه داري هلو كه
زور به ني گه ښتوانه نه لي . هه رچه ند لهم باب تهوه مه حويقي هه به ني به لام
هينه كهي نه ميش لهو كه متر نيه . له باري چو نيه ني نهو ره وشت وياسابه كه
مهردي له سهرن نه لي :

هه رفي ناساغي به جيم بي چاتره ، نه كه بي جاي ساغ
كاسه كل پينه له مه ي پرر ، خالي ، نه كه ميناي ساغ ا

هم شمري نهوه پيشان نه دا كه قسه ي راست و حق باوي نيه و مه ردم لي
هه لدين ا جا نه ميش نه لي كه وا به قسه يكي ناساغي به جيم بي چاتره نهوه كه
هه رزه يكي ساغ ا . به لي قسه نه گه ر به جی بو نهوه نه بي ساغ بي گه چي هم
كردويه به ناساغ ، له به ز نهوه چو نه كه با ، ساغيش بي مادام مه ردم بيان
خوش نه بولي هه لدين ، كه لي هه لمان بي چي بو هيچ كه لكي نه بو ا . هه ز
وه ها سواله يكي پرر له مه يم بي چاتره له مينايكي ساغ كه خالي بي ، مه به ست
هكاندني تاره زوه گه به به مه ي نه به كه شوبني مه به كه ، كه مه به كه بو ، با
له سواله تايت ، خو من مينا كه ناخوم ، به لكو مه به كه نه خو مه وه ...

حه مدي نه مه ي ونوه به لام له به ر نهوه نهوه نده خوي به شمري گوه خستونه
هه ز به تهوه ريكو پيكه كهي له ده ست دهر چوه ، له كوردي دا نه ييسراوه
« صفتي » دوه هم پيش « موصوف » بگوي ، كه چي هم لره دا پيش « نقي »

موصوفه گشتی خستوه ۱۱۱ . .

هم شعره‌ی چند فله‌سه‌فه‌به‌کی وردی تیدابه که ته‌لی :
شیخ و عهدل و ، حاکم و کهشف و ، حکیم و مهرحه‌ممت
نه‌بووه و نابی ، بونی خه‌رقی قاعده ناسکا به شاز
به‌راستی هم شعره‌ی که ته‌لی :

له‌سه‌ر هیاه‌که‌ی قه‌مه‌ر سیمورغی که‌ردون کررکه‌وی به‌له‌که
ه‌لینی بیچره روژیکی منورتر له روژی روت ا
له‌هو به‌رری جوانیه‌وه‌به‌و هیچ شاعر یکی کورد نه‌یتوانیوه هم فیکره
غهرامیه به‌م جورده ده‌ربرری . لیره‌دا حه‌مدی گوی هونهری ده‌ر کردوه .
هم شعره‌ی که ته‌لی :

و ، له برسا مه‌دنه حازر بوون ته‌هلی شه‌ره‌ف
چونکه نعمت نیسته‌کی ده‌دری به‌مقداری ریا ا
ته‌وه‌مان پهبان ته‌دا که ه‌ر له‌و سه‌رده‌مه‌وه شیرازه‌ی ئیش و کار له‌به‌ر به‌که
ه‌له‌پچراوه ا . چون ه‌له‌ناپچرری ؟ ته‌و که بلی :
ژنیته‌نی دنیام به‌حقیقت نیسته بو ساخ بوته‌وه
ه‌ر که‌سی ته‌مه‌رو که پیای ژن نه‌بی نابی به‌پیاوا
یا خود بلی :

به‌عومری خوی قسه‌به‌کی راستی کرد شام ته‌ویش مه‌ست بو
ونی ده‌ک لازم و مه‌لومه بو که‌وره درو کردن ا
که حه‌مدی ته‌مانه‌ بینه‌ی ناچاره هم فیکره ورده ده‌ربرری و بلی :
ه‌یندوتم خه‌له‌که مه‌بن عه‌به‌ ته‌وه‌نده دو زبان
وا له‌داخانا شقی برردوه زبان ، بوته‌دوان ا
خواه‌ه‌فه هم شعره‌ی که ته‌لی :

تاقلیشی دار پوازی تا له‌جلسی خوی نه‌بی
بفتی کورد کوردی شکاندوه‌به‌، وه‌هابو ه‌ر قه‌ده‌را

خه لسه ده به کی جوان و قسه به کی هه تا بلیت راسته .

ته ماشایه کی هم فیکره ناز که ، که باسی ره قیب ته کاو تهلی :
 ره قیب ا بو به زمی خه لوه نمان که هانی وه کو دومه ل له جی ناز که ده رانی
 تا ئیسته کهس فیکری به وه نه شکاوه که ره قیب به جوری پیشان بدا عه مه لیا
 بزانری ناهه مواره وه کو حه مدی نیشانی داوه و کردویه به دومه لی سه گباب ا
 تهلی هم شعره ی ؟ که تهلی :

ته پیل سه ر ده نگه نه ماوه ، سینه هه وه کک دهف دررا
 زولفه کانت کهوته چنگم ته بکه مه عودو زو باب ا
 گایا پیاو ناخانه سه ره وه برروایه که بلی به رده ی نازکی خه یالی حه مدی
 زه و فیکری بی گهردی شاعرانه مان پیشان هه ا ؟ ..

حه مدی به دو به بت دو فیکری چهند جوانی دهر برروه که تهلی :
 دینه دنیاوه به روتی خه لک وه کو بیچه حه مان
 خوسلی دهرچی و دهر نه چی ، هه دهر ده چی شاهو غولام
 هاته وه لهو دهر جوانه نی که ویشتوی و نی :
 خو نه گورراوه زه مانه ئیسکی تاس ، ئیسکی حه مان ا
 هم شعره ی له نه شته گه یاندندا پارچه زیرریکه که تهلی :
 وه کک مه دینه بی « نه بی » بی ، یا نه جف بی بی « عه لی »
 شاری غه زنهش ئیسته بی محوده وه کک « داریکه لی ^(۱) »

(۱) داریکه لی گوندیکه به « ۳۵ » کیلومه تره به کک که وتونه جنوبی
 روزاوا ی شاری سوله ایمانه وه . شوینی دانیشتی پیشه و شیخ محمودی شیخ
 سعید بووه . هه سه رده مه که حه مدی هم شعره ی وتوه شیخ محمود له لایهن
 ئینگلیزه وه به دیل گبرابو برابو به هندستان ، واته سالی ۱۹۱۹-۱۹۲۰ بوو ،
 ئیستهش داریکه لی هه ئاوا به و شوین دانیشتی شیخ محمود .

بهی پارچه زیررنگ که هم همو شوینه دورانهی لپکک نریک کردونهوهو:
فیکری شاعرانهی بویان جوه .

* * *

هم شعرانهوه نیمه هو فیکره بهمان له « حمیدی » بهوه وهرگرت که
شاعریکی نیشانی بووه له پیغا و له پاشا فلهسه نهچی و فسه نه ستق . هم
دوریکه به تا پایه بهکی بهرزی له هده بیانی کوردی دا هیه .

دیوانیکی به تورکی و فارسی و کوردی هه بووه له سالی « ۱۳۳۴ » ی روی
- که دهوری میحتلال بووه - خانو وکتیبخانه کی له سوله بمانی سوتینراوه
هو دیوانهش بهر گونوه . له پاش هووه دیوانیکی تری کوردی پیکهوه ناوه
به ختی خ-وی ایسته له لای بنه ماله که بهتی ، وه له روی هووه له هه زیرانی
۱۹۳۹ له لاپن « نجم الدین مهلاوه » له سوله بمانی نوله خه بهکی بو عقیدی
متقاعد « محمد علی بهکی کوردی » نوسراونهوه « ۳ » هزار و چه نه
شمر یک هیشتا له چاپ نه دراوه .

ناری

۱۸۷۴ - ۱۹۴۴

له سایه قه‌ی سامالی ئاسمانی مهرباندا گولویکی کاره‌ما . له لاله‌زاری
پرنیگاری ده‌وری زریباردا بولبولیکی خوش نه‌وا . به سروی شنه‌ی

نه‌سیم‌ی به‌بانیا‌ن باوه‌شین‌ی کلپه‌ی
دلی‌زاری کرده ، به‌زهرده‌په‌ری
خورا‌وی ئیواران زورکفتی
په‌رده‌ی دلی‌کرده‌ا . ئینجا له‌و دله‌و
له‌و لاله‌ی ، له‌و سایه‌قه‌و له‌و په‌رده‌ی به‌
دیعانی نه‌بلو‌فه‌ری شعر‌ی . نه‌ری
سهرده‌فته‌ره . زمانی گویا به‌کی
بازاری شعر فروشان له‌ غه‌رامدا ،
قه‌له‌ی نه‌مابیکی گولزاری ستاین
بیراز له‌ م‌رامدا . زانا بووه به‌باسی
جیلو نه‌ده‌ب له‌ هه‌موده‌وری خوی ،

دانا بووه به‌کارو ئیشی په‌سهند بو هه‌مو ده‌وری خوی ، شعر‌ی نه‌رو ره‌وانه ،
جنا سینه‌و خوشخوانه ...

شاعری داستانگیری ئهم باشه‌ناوی « کاکه‌حه‌مه » و کوردی مه‌لا احمدی
کوردی مه‌لا محمدي کوردی مه‌لا عبد الرحمانه . باوکی هه‌ر چه‌نده بنه‌ماله‌ی
کونیان ده‌شتی « شلیز » بووه ، به‌لام خوی له‌ دی « ساوجی کون » - له

مهریوان - دانیشتوه . کاکه حه مه له بهر نه وه دایکې له به گزاده کانی « کیکن »
 نه وه له سالی (۱۸۷۲) ی میلادی له و گونده هاتو ته دنیا وه . - « کیکن » یو
 هر گونده بکه له مهریوان . له ته مه نی شه ش سالی دالای باوکی ده سنی کردو
 به خویندنی قرآن و کتیبه ورده له کاف ، له پاشا له کن فه قیه کانی باو
 ده ست له کابه « عوامل » و نه نی به سوخته ، ټینجا به فه قیه نی به مه رنواند
 گه رراوه ، له یوه چوه ته « سنه » و گه رراوه ته وه بو « پینجوین » شر
 شمسی له لای عالمی گه وره مه لا عبدالرحمانی پینجوینی خویندوه . له یوه
 نه چی بو سوله یانی ، ماوه به کک له مزگه ونی شیخ عبدالرحمانی شیخ ابو بکر
 که نیسته به مزگه ونی بابا به علی به ناوبانگه - ماوه ته وه . . .
 ټینجا بو جاری دوه م گه رراوه ته وه بو « سنه » له مزگه ونی « شریعت
 مدار » و « دارالاحسان » نژیکه ی سالونیو کک نه میلیتوه ، له یوه چوه بو
 « بانه » بولای قاضی عبدالرحمان ، له یوه بو سابلخ بو مدره سه ی تورجان
 زاده کان ، له یوه بو « وان » و « باشقه لا » و گه رراوه ته وه بو ه ولیر ،
 له یوه چوه بو « رواندز » بولای اسمد افندی خه یلانی . له « ۱۸۹۷ » دا
 اجازه ی تدریس و عیلمی له اسمد افندی وه رگرتوه و گه رراوه ته وه بو
 مهریوان . له م ماوه دا باوکی سرده ، که گه رراوه ته وه بو مهریوان له دینی
 « کیکن » دانه نیشتی و له پاش « سه » سال له خزمه کان دایکې زن دینی ، له
 (۱۹۰۴) دا له سر داوا کردی « حسین به گي یلو » به ناوی مدره سیه وه
 نه چیه گوندی « یلو » . - یلو دیکه له مهریوان به « ۹ » میلیک که وتوته
 روژه لانی پینجوینه وه - ټیر له وی وه ختی به دهرز و تنه وه وه راهه بویری ،
 تاله « ۱۹۴۴ » له ته مه نی « ۷۰ » سالی دا کوچی مالواپی ته کاو له دینی
 « یلو » نه نیژری . . .

خواه نی ته رجه مه پیاوېکی بالا پیاونه بووه ، چاره کانی له م ناخره دا له بهر
 زور مونا لا کردن توزی نیکچر بون ، لونیکی زل و دد ز که له ی پیوه بووه ،

ناوجه‌وایی پان و سرگولم کانی نه‌خنی زیاد هاتبونه ده‌ره‌وه ، ریجیکی توبی
سپی ، جونی سبیلی سپی باله‌وانانه ، میزه‌ری سپی کوردانه‌ی له‌سر مه‌نا
گو‌یچکه کانی پی‌دا مه‌بوشی . له‌جلو به‌رگدا دل نه‌رربووه ؛ که‌وشی سوری
له‌پی و که‌وای شیرداخ و جو‌به‌به‌کی مه‌لایانه‌ی له‌به‌ر مه‌کرد . زم‌ن پاراو و
قسه‌کردنیشی له‌سر خوبو .

مه‌لا کاکه‌حه‌مه‌مه‌لایه‌کی به‌رزو بالا‌بووه ، به‌تایبه‌نی له‌عیلمی به‌لا‌فه‌دا
ده‌ستیکی به‌رزی هه‌بووه ، که‌لی اجازه‌ی به‌فه‌قیان داوه ، پی‌او‌یکی مه‌دیب و قسه
خوش‌وو خوش‌بووه ، به‌رجاوتیر و نه‌ند مه‌شرب بووه ، له‌ناو مه‌ردما
زور به‌ریز بووه ، نو‌کته‌زان و قسه‌ره‌وا بووه ، له‌کله‌ پی‌فه‌وا شیخ‌محمودی
شیخ‌سمیددا که‌لی داستانی مه‌دیپانه‌یان هه‌بووه ، هه‌رو مه‌له‌کله‌ تاهر
به‌گک - شاعری جافانیفدا - رازو نیازی شم‌ری‌یان زور کرده .

کاکه‌حه‌مه‌بو به‌ « مه‌لا کاکه‌حه‌مه » وه هه‌رچه‌نده زاینده‌ی « بیک‌ن » ه ،
به‌لام به‌مه‌لا کاکه‌حه‌مه‌ی « ییلو » به‌ناوبانگه .

لایا هیچ مه‌چیته ده‌وه بیجکه‌له‌و شتانه که‌تا هم ده‌وره‌ئیلای شمری
شاعره‌کان بوون شتیکی تر باوه‌شی به‌شم‌وری مه‌لا کاکه‌حه‌مه‌ی ییلودا
کردبی بو مه‌وه بی به‌شاعری مه‌ریوان وه بگره‌پی به‌شاعریکی به‌رزی
کوردده‌کان ؟ نه‌ا . هیچی تر نه‌بووه ؛ چونکه‌سایه‌قه‌ی سامالی کوردوستان ،
دیپه‌نی به‌نده‌نی به‌رزی کیوه‌کان ، خورده‌ی ناوی سافی تافسکه‌کان . هه‌مانه ، که
که‌وتنه‌چاوشارکی له‌کله‌جر بووه‌ی مه‌ستیره‌کانی ئاسما‌ماندا خه‌بالی دانیشتوانی
مه‌و شوینه مه‌گن به‌هه‌یکه‌لیکی فریشته‌بی که‌باوه‌شی به‌ئاسوی ته‌ییمه‌تا
کردبیت ۱ . به‌کی که‌مه‌مه‌له‌بندی بی مه‌بوا به‌ « دوربینی » خه‌بالی بو‌گه‌لی
شتی دور و قول برروه‌یغتایه‌و له‌ئاسمانیکی ترا به‌روازی بگردابه ، که‌جی ته‌لی
عاقبه‌ی یا‌بو‌چاوی خه‌والوی به‌ریزادیک ، یا‌بو‌نیکاری باغچه‌سه‌رای
نه‌وزادیک ، یا‌بو‌دانه‌وه‌ی وینه‌ی کانی و سه‌راویک مه‌بز و یته‌وه ۱ . .

بەلە گەل ئەمانەشدا پەرچەمی بوکی خاکی کوردوستان لە بانی تارای
 سوری بوکینی خارا پەکی رەشی مانەمی بە — رەووە بوو . ئەمەش زور
 بە کول ئەبیتە تیسکە هاندانی رەووەوەی فیکری شاعر ، بەلام ئەو شاعرانە
 کە تا ئەم دەورە ، لە بادهی عەقەنانی خەت و خالدا شەرابی ژبانی غەرامی یان
 خوار دوتووە . ئەو نەندە سەر خوشی ئەو مەیدانە بوون لە گەل ئەو هەمو
 دیمە رەنگار رەنگانەشدا نەیان توانیوە بەل بزیوون و بەلایەکی تر دا
 لا بکەنەو ، یا بکەنەو عەقەنە عالەمیکی ترەو . دیارە شاعری ئیمەش — مەلا کا
 حەمە — بەکیک بوو لە کورری ئەو مەینوشانە ، مەگەر جار جار نەبی
 نوزی ئەو سەر خوشیەکی گەم کردی بێتەووە بەلایەکی تر دا ئاورریکی دا بێتەووە .
 ئەمە پەردە شاعرە کاغان ، مابەووە سەر ئەو کە میژو بەکی شەری ئەم شاعری
 خومانان دەست گەوی . وە کو و ترا مەلا کا حەمە پابەندی عەقەنە نانی
 غەرامی بوو لە سروشتدا ، لەبەر ئەو زوری حەز بە ئەورەنگی خەیلانی
 نازی غەرامی کردووە ، گولەستە شەری (نالی) ئەو نەندە تر دەماخی جاخ
 کردووە ، فەلسەفە شەری (مەحوی) کاری ئی کردووە ، سەررای ئەمانەش
 خەیلانی غەرامی مەولانای جامی و پیرنازی مەولانای تاوێ گوزی ش.
 شورشیکیان لە دلایا کردووە . بە ناچاری ئەدەوری فەقەتی دا جا کە
 ئەگرتەووە لەبەر خەرمانی هەزار خەروارە شەردار ئەو سەقی تا دلی
 بلیسە بەکی لیوێ دیت ، کە بلیسە هات چاکی پرر ئەکا و بە دیاری ئەبیانەووە
 بو کورری شاعران ، دیاری یان ئەدانی و خویشی لە کوررە گەدا دا ئەنیشی
 «ناری» ئەکا بە ناوی شەری و ئیتر ئەگرتە مەیدانی فەسەرە وانیووە ...

شەری «ناری» لە دو پەردەم نیو دا دەر ئەگەوی : . غەرامی ، ستایشی
 ئایینی . نیو پەردە گەش جار جار دەمی بردووە بو نیشانی ، بەلام هەردەم بو
 بردن ئەو کە فەلسەفە دەر خستنی ، هەردەم بو بردن ئەو کە فەلسەفە
 کردن . ئەم غەرامی بە ، کە ناری گرتوینی وە کو گەلیکی تر لە هەمەکان لە

روالته تا غرامیه به لام که ، لیان پرسن همه جیه ؟ . ته لین ستایشی دلووازی
 حقیقی تایینی به و عشقیکی مجازی له پوردهی شرهکی رواله تیدا دهری
 له بررین، مه بهستان عشقیکی حقیقی و ستایشی مینای بالای هو که سه به که
 نیشانی ره حقیقی خوا به ا . جا ته گهر بهم جورده مه عنایه واته له شعرای ناری
 بده بنه وه نه نها به که پورده به ، یا غهرای رواله تی و تایینی به نامه کی به ، یا خود
 تایینی رواله تی و غهرای به نامه کی ا . که او تو ته توانی به هر باریکا
 هم شعرای ناری مه عنای بده بنه وه سه بهستی له کاتیکا که ته لی :

خه تی دهرسی عشقی « ناری » وه که رفوی خاله گت
 وا به نه وحهی گهر دنی بی گهر دی وه که مینا نه وه ا

تینجا بینه سه ره وه که له باریکی راستی دا نه ختی له جوبینه تی شعرای
 ناری بدوین بو ته وه پایهی ناری مان له ته دهب و ته دیانی کوردی دا
 بو دهر گوی .

« ناری » قای دلی خوی ته خاتنه سه ره گازی بهشت ، له کوردهی دهر و نیکی به
 جوشی عشقه وه هم شعره غهرامیه تا گرینانه هه لئه ره ریژی و ته لی :

چا وه کم من بو به دایم کلرو پیغم زار به
 حاکی چاوت له گهل من مائی غه دار به

شورش و تالینی کهس بی وه جه و بی عیلت نیه

تاهی من ، فدر بادی بولبول میشی بی غه خوار به

من که خوینی خوم حلال زانیوه قوربانی دهم

حزره تی خونکاری ته بروت ، مشره بی خو خوار به ا

گهرده پرسن بوجی بی نه ششو ملول و حاجزی ؟

روم تی زهر دم عه زیزم هاهدی بیاره ا

کم به خه نده بی به لامو حقیقه ته ضم لی ته دهی

لیم گهری تویی خودا ، هم جاره زهر دم کار به

دل له شای پورچمی شهودا به دایم بی خوه

چونکه ئیشکچی له شهودا عاده فی بیداربه .

حکمتی پرزمه شهلهی حوسنت له بوکی حمل ده بی ؟

هر صحیفه سهر ئیشقاره و ره منزی تیدا جاربه ا

خالی روخسارت « هدايهت » ، به خشی شهرحی زولفه گهت

« قاضی » ئاسا حاشیهی نه گریجه سکانت « لاری » به ا

روت وه کو ئاگر ، موژهت وه که شیفه ، نه بروت قیسه گهش

مروه حمت زولف و گه بابت جهرگی پارهی « ناری » به ا .

ناری له پاش نهوه گهرازو گه بی خوی له گهل دوستیا نه کا نهی : هم ده

که ساسم له سایه ی پورچمی شه و ئامیزی تودا هیچ خوی نه لومه ش فاکری

چونکه کیفکچیه ، پاسهوان و ئیشکچی ئابی بنون ا . له پاشا نهی : من

سه یرم هه به ههروا قسهی لایه لا نه کم ا ئایا باسی حکمتی کتیبی جوانی نو

کا ئیسته بوکی تهواو بووه ا کا وه کو من یرم باسی چاو و پورچمت بکم ؟

تهواو ئابی چونکه ههرا پهره به لهولا پهرانه به ههزاران ئیشقاره و ره منزی وای

تیدابه گههر به که پیویسته چه ند قهلام وزمان شهرحی له سهر بنوسی . ئینجا

دپته سهر نهوه نهی : خالی سهر رومهت رپی سهر فرازی به ئینسان نشان

تهداو بلاو بونهوهی زولفه کانیشته وه کو « قازی » چون خوی بلاو نه کا تهوه و

کتیب و دهفتهر له لاو لهولای خو بهوه دا نهی ده رزی مه سائلی ورد ورد

له لیتته وه نهوه ییش به وجوره باسی نو کتهی نهو خالهت نه کا . بهراویزی

نه گریجه کانیشته به سه ریا لار بونه تهوه ، گریبی له باسی حکمه ته نه گرن ا .

ناری له شمره دا جناس و تهلمیحیکی زور جوانی نو اندوه له گهل دهر -

بزرینی مه عنا غرامیه گدا ، نهوهش بهم جوهره :

« قاضی » کتیبیکه له حکمه ندای حسینی مه به دهیه . « هدايه » مه تی

مهو کتیبه به هی اثر الدینی نه بههریه . « لاری » ییش حاشیه به که به سهر کتیبه -

کهو به . « لار » له ، لارستانی خوراسانه ... جامه‌لی خالی روخساری نو
 حکه‌نیکه پیویسته شهرح بکری : لهو خاله مه‌تفیکه ، که « هدابه » به .
 بلاو بونه‌وه‌ی زولفه‌کانت شهرحی لهو مه‌تنه‌له‌کا که کتبی « قاضی » به .
 له‌گریجه کانیشت وه‌کو حاشیه‌کی « لاری » بوون به په‌راویزی لهو خالی
 حکه‌ته‌ت ۱۱ . . . وشه‌ی « لاری » هم ناوی خاوه‌ن حاشیه‌که‌به ، هم
 ئیشاره‌به بر جهوت بونه‌وه‌ی له‌گریجه‌که ، چونکه حاشیه به جهوتی نوسراوه .
 هم قافی‌هی شمره‌کشی بی ریک خستوه ۱ . . .

ئینجا له تاخر شعرا رو‌له‌کافه دوسنی و به‌ته‌شبییه‌کی‌تر بی له‌لی :
 رومه‌ت له‌ودا که پررت‌ه‌وی که‌رمایه‌کی عاشق له‌سوئینی وه‌کو مه‌قه‌لی‌کی
 تا‌گر وایه . برزان‌که کانت‌شینی که‌بابه‌و بروه‌کانیشت قیسه‌کیفه . زولفه-
 که‌شت باوه‌شینی لهو تا‌گر به . له‌مه دوکانیکی که‌بابجینی له‌م لاوه‌بودا ۱ .
 جامه‌لی : کوشنی که‌بابی له‌م که‌بابخانه‌به‌جه‌رگی پاره‌پاره‌ی « ناری » به
 به‌ده‌ست دورپته‌وه ۱ . . .

له‌م دو شمره‌ی ناری به به‌کیکن له‌وشمره‌زور به‌رزانه‌که له‌باب‌ت تعبی‌وه
 به‌لاغه‌وه له‌باسی هه‌شقد له‌زمانی کوردی‌دا وئرایتن ۱ . . .
 لیره‌دا پیوسته قسه له‌شقیکی ورده‌وه بکه‌ین :

شاهره‌کافی ده‌وری له‌وه‌ل و ناوه‌راستی کورد له‌هه‌موشت زیاتر به‌وه
 فیر بوون که‌ته‌شبییه‌ی زولفی یار به « که‌مان » و برزان‌کی به « تیر و
 ده‌رزی » و بروی به « شیر و قیسه‌کیش » بکه‌ن که‌ئهمانه‌گوا له‌سهرزه‌وقی
 له‌ده‌بی ئیسته‌ری نا‌گه‌وز و ۱ . مه‌عشوقیک به‌و نازک و نازدار به‌ئهی زولفی
 له‌باتی (که‌مان) بکری به‌پرده‌ی نازکی ئاوریشمی به‌سهر کو‌گای که‌وه‌هدا
 هه‌لداو . برزان‌کی له‌باتی « تیر » به‌تیشکی باریکی بریسکی ئالتونی به‌رعه‌تاو . و
 بروی له‌باتی « شیر » به‌پردی له‌میسکه هه‌لکشرای به‌جوقی پادشا-
 مان‌وه ئاوران‌کراو ، چونکه ئهمانه له‌گه‌ل نازکی و شوخی ستایشی ده‌رزی

مهمو قدارې نه کون نهوکه مو شته ترسپنره پېخوانه که پياو
زاره تره که نه کن ا ..

نهمه نهو ترې له بن دهست نه مه شه وه نه مه شېکې ناشکرا به که پرده ی
عقلیه تی هر دهوره په که شان به شانی نه نه مات و یاسای نه دهوره به
نه جی بهرې و . دپاره نهم عقلیه تمش زور تر له تاوینه ی میشکی نه دب و
شاعره کا نا جی گیر تر نه ی ، چونکه نه نه ا نه و ان که نه عبیر له کاره سات
بده نه وه و بیکن به لازو خه ی باشه روژ .

چا من له سر نهو باوهرم که فیر بونی شاعره کان بو نه عبیر دانه وه یان له
ستايشی دوستی هاورا زیان بهم جوړه شته ترسپنره نه نهو پېشان نه دا که
قوی کورد قهومیکی جه نگاوه و شهر رانی بوون ، زیانیان ژبانیکی شهر و
شورو هرده گهری بووه ، هاسه رازی شو و روزیان شیرو تیرو که من
بووه . به حوکی نه بیعت ناوو تا پوی نهم جوړه شتانه له هه موشت زیاتر
به سر زمان و له بهر چاوی گه وړه و سچو کیانه وه بووه ا ..

دینجا شاعر یکک که وېستېنی راز له گېل دوستیکیا بکا ناچار بووه به
شېک فانی نهم رازو نیازه ی له گېل بکانه وه که باوې و دیار بونی ، نهو
شته ش که ناشکرا بویت و له گېل عقلیه تی دوسته گېا له وانه یی مونور به
بکری نه نه باسی شهر و شورر بووه به تیرو گورزو که مان ، چونکه نهو
دوسته ش وه کو نهم ، له مالیکا گوش کراوه که چاوی به شیرو تیرو که به ندی
باوک و براکاتی پشکو تو نه وه . که کراون به دارا بو مه بدانگیری به یانی و
غیوران - نه میش هاتوه بهو شتانه بلسی نهوی کرده ..

که و ابو له مه وه نهو بو نهمه دمر نه کوی که کورد له لا بهر ده ی پېش
تاریخه وه نا ئېسته گوردی مه بدانی جه ننگ و نه بهر د بوون ، قهومیکی
جه نگی و دور له شارستانی جیان داوه به سر پرده ی نازکی تاوړشم و
بریسکی فالتونی قال کراوه و بهرری له میسکه هه لکشر اووه ا ..

دیسان « ناری » بهم شمرا نهی دواپی جوړه دظوازی به کی تر دینیتوه یاد و
 جوړی رابواردنی رابوردوی دوستیکی نه کویتوه فیکرو پی نهی : همو
 شموریکم نیسته حکایه نخوانی دوری توبه ، چنه خوشبو نه گهر به کاف
 بگرنایه توره بو توره که ، له پنه ای سیبهری تودا بچینه ووه و نه بگوررمه ووه
 بهوه که بچمه سیبهری تاج و ته ختی که بکارس شاره . . نه لین دهردی دوری
 به سه بر دهرمان نه کری ا . نه مه وایه ا به فرروگی سه بر چون نه وریکه
 دوری دوریت نه برریت ؟ داخی گرام به بی تو له دوری تو باغچه ی
 خیالانیشم هر دواپی دیت ، نه خوی ما ، نه خونچه ی ما ، نه بونی ما ا . جا
 دم بهم رازو که یه نه کانه ووه نهی :

نه فیس سه متوره ، سینم سازو ، دل نهی

حکایه نخوانی دوری توب پیا بهی
 به زکری تو وه کو سوفي همیشه مه قامتی فها فی الله نه کم نهی
 چه شیرینه له گهل شه هدی حضورا ؟ له من خه ندمو له تو تاوازی لوخه ی ا
 نه گهر سایه ی سه ری تو بی به تاجم

چه موحتاج به تاج و نه فسه ری کی ؟
 غه زل قهت نابری هر گیز به بالات نه زانم بو گوا مایل به ناقه ی ؟
 هوا په بایی نه وجی فراق به نه یاره ی صبوری کی ده بی نهی ؟
 له مه بخانه ی خه یالی شوقی تودا به نه شته ی بادی تو دل مه سته بی مه ی
 له عه کسی باده ساقی واه مه ی دا قه ده ح فنجانه نازا نیکه سا ، ده ی
 له ویشکی واه نه مای باغی نه زم به پوشی ریشی سوفي بو شکوفه ی
 به سه رچو دور له تو باخی خه یالات نه بونی ما ، نه بونی ما ، نه غونچه ی ا
 ناری به جناسه ووه و توبه تی : قصیده به یالای تودا ناوتری ، یا پاره چه ی
 غه زل بو تو نا کری ، چونکه نه زانم له به رچی هوه ست له ناقه یه . یا توبه
 غه زل بو تو نابی چونکه نه زانم تو ، بو « گوا » هوه ست له ناقه یه ا . .

ناری پرده‌ی غرامیات دا نه‌دانه‌وه و له جوشی کورده‌ی دهر و نیکی به
سوزه‌وه ستاییشکی زور به‌رزو بالا له باری ټایینی دا به بالای دلرو بای بی
سپهری نوخته‌ی جه‌وه‌ری هم گونده‌دا دهر له‌برری و له‌لی :

سوره‌نی « یسن » که وه‌سني هنزه‌نی له‌ولا نه‌کا

له‌له‌ی دل عاشق به جیلوه‌ی سوره‌نی « طه » نه‌کا

خاکی به‌ر دهر گاه قه‌سری گهر به سهر دا کا گه‌دا

هر نه‌هس نفره‌ت له تاجی قه‌یسرو دارا نه‌کا

لایمان وه‌ک موخته‌ری هر دم به میزانی وه‌ما

کسی هر شای به یادی ده‌وله‌نی اسرا نه‌کا

گهر تصور کا مه‌سبحی نه‌ختی مهرشی اعظمی

تا نه‌چد نه‌روکی به‌یانی ره‌فنه‌نی عیسا نه‌کا

نوری عه‌شتی گه‌وته سهر نوری دلی موسا مه‌گهر

وا له‌سهر سینه‌ی به‌شه‌وقی دل به‌دی بیضا نه‌کا

بو خه‌لیلانی نه‌سیمی گولفه‌نی لوتفت که‌بی

ناری نه‌سهرودی له سه‌حنی جنت‌اللاوا نه‌کا

تاقی کیسرا بو به‌هرتی نوری حوسنی شه‌ق نه‌بی ؟

سه‌له‌ی خوکی ناری فارس زائلو ریسوا نه‌کا

نه‌ی حه‌ییی خالق عالم ، له لادهم تابه‌نو

نه‌نبیا به‌ک به‌ک به‌یانی هنزه‌نی والا نه‌کا

نه‌رگی مه‌سني صیانت عه‌ینی مازاغ‌البصر

شه‌سبی بی سایه‌ی وجودت شه‌رحی کر‌منا نه‌کا

لاده‌ی خاکی ، به‌سهر زوسه‌ی مه‌له‌کدایی گومل

نوی سه‌به‌ب نازش به‌رونبه‌ی علم‌الاسما نه‌کا

کاشنی «والیل» و نوردهی پورچی هب ره نگی تو
 کافانی ته له نت کسیری «والضی» هکا
 مایه تی معراجی پایه ی قاب قوسه یلت هه جیب
 وسنی اعزازت له ته ختی نازی «اوادی» هکا
 هه کسی ته لانی قامت و هه بروت هه گهر نوز و قه لیم
 صدنی مضمونی کلامت کاشنی «ما اوحی» هکا
 باوجودی پررتنه وی مایه جهمالی ته نوهرت
 کی خیالی زیبی قه سرو سایه ی توبا هکا
 هه له ییلی لوتنی تو بی شک له هه رسی مه حه صرا
 هه شه لوب فارغ له باده ی جایی «اعطینا» هکا
 جی له ده ولت کاشسیری به نندی هه شقی اهدی
 هه شقی محودی به عاشق کسبی «استغنا» هکا
 «ناریا» اوصنی جه لالی حه زره تی خیرالبشر
 گهی هه تا مه حه شهر به سه ده دفتر به شهر «اینشا» هکا

ناری هم پورده به ش دانه دانه وه ، دینی به نه رجیع به ندیکي «۳۰» شعری
 - که هه رتیسکبکی پینج شعره - به ناوی سوزی لایلیه وه بامی نیفتنه
 هه کاو سه ره نای به گم تیسکی ته کانه وه و ته لی :
 هه ی عاکی وه نه ن ا بوجی نه ما حالنی جاران ؟
 جی نه حبه ره مم و رهوشی سوحنه تی جاران ؟
 بوی ته نهره ره و نه تی بازاردی دیانت ؟
 بو حسنیه عمل ا بوجی نه ما ، به که له هزاران ؟
 بو ده نگی به جه زبه ی سونی له سه حه ردا ؟
 یا ، هوکری نه نی ، سه بری نه قیران و هزاران ،

کوا سوژتی دمویشو ته هلیل شوو روژ ؟

کوا نه عره ی دیوانه وه کو ره عدی به هاراز ؟

ماز سه به لهم ته بلی کج و حالنی به دخوت

بی پرده نه بی ، بی نه دی تف له سروروت ؟

به شمرانه ی خواره وه ی دهرده دلیکی دلسوتاوانه نه کاله ده ست

ده وشتی کورد ، له کاتیکا که نه بی :

من نه دیی کوردم و ناوم نیه کوردم و غافل له ناوی بی خه بهر

کورده اخومه حکومه بو تورک وعه جهم

کورده بی فیکرو خه یال و بی نه تر

کورده هر وه که بیدی مه جنون ماوه تهو :

بی — سر و بی سیبهرو خالی له بهر ؟

کورده وه که وه حسی له بوجه شته ی ته ماع

خوی نه خانه مه هله کو داوی خه تر ؟

کورده فیکری طابعت بینی نه غافل و بی دمرک و بی سه مع و به سر

کورده ا بی شان و شهره ف ملوه ، نه ما :

قبه نی حه تا که وه که تورو گیزه را

کورده بی گس هر گسه دیت و به زور

ده بگری ده پکا به گا ، بی یا به کرا

بی وجودی موسته مع لهم عصره دا

« ناریا » ناکی چه ناکی بی نه تر ؟

ناوی له دهور و بهری پیری دا و ده مده ی کوچی درا ی دا به دلیکی

بریندارو چاویکی پرر له فرمیسکوه ناموز گاریکی نه دیپانه ی کورده کی

نه کاو بی نه بی :

تالاب که همه را حازه خریداری غمزه ل بی
 زه حمت ا به خودا مه یلی له سر عیلم و عمل بی
 تالاب نه و به به ، تالابی دیوانی خودا بی
 عالم نه و به به غمرقی خه پالانی غمزه ل بی
 فرزه ندی مه لا ، روله ا نه بی سهرقی جهانی :
 بو دفعه تی بیضاوی و نه سیری جه عمل بی
 بی جیلاره به به ته زبخی گف و جیلوهی سولی
 تا فیکری مهی و ده نگه نهی و سازی نه عمل بی ا
 گهر شربی دوما عاقبه تی نه مهی نه بی هیچ
 لاخسته وه کو زه غره نه گهر عینی عمل بی
 نه سوسه بی هورغی هوما فرعی به قالاو
 زور موشکه گهر بازی سپی فرعی به قتل بی ا
 با دوربی ، نه بی وارنی نادابی پدهر بی
 نه زدیکه پدهر یارو هماغوشی نه عمل بی ا
 نه باسی نه لسه نهی نا هومواری دنیا دا جه ند جوان ده ری بر دیوه که نهی :
 نهی نه که ا سهر که شته بی ، بو که ردشی هیناته وه
 نهی عزت پانی سهر که شته به دهس مه و داته وه
 که ردشت ساقی ، نه ده ح مینا ، مه صیت بو به چات
 خوله دنیا دا نه بو له چانه کاس نه بخواته وه ا
 وضعی تو ترکی صفایه و ، قه لبی تو جهابی جه فا
 کی ده کی مه یلی وه نا ؟ تو بهم دلو حالاته وه ا
 به راستی زور جوانی و توه که نهی :
 به خته نه سبانی شکره و سله نهت
 کی به نه ختهی ؟ نه ختی دارینه و به تاج ا

ناری له باری ورده کاري و جناس پروردیځدا خوی له نویی له کاتیکا که ټلی :۱

بو ټه کټ مه نلی ټنی لادم له باسی زیو زمر ۲

نفسی کړ حه تا به ده نگی زمر به جاری دپته زمر ۱

دپسان ټلی به لام جه ند جوان ټلی و « هلمات » کړت ټه کا :

به شمیری مه لالت بو کوا جنرگی مه لا ، لټ بو

به ټلی مه علوی ملاقه کوا نیوی مه لا ، لټ بو

به پټی غم له سر سنگی کلالت گوهیری قلی

وهالی دا زه مانه ، ده سنی بشکي وه ک که لا ، لټ ، بو ۱

« وسو » ټاغا ، که پیاری شیخ محمودی شیخ سعید بووه ، ددانی دپته ژان ،

لده ورو بهری شاری سوله بانی ټبن ټه پوی بیچته شار له کن شیخ لطیفی

دانساز بیکیشی . به شیخ محمود ټلی شتیکی بو شیخ لطیف بو بنوسی ، له و

وه خه شا (ناری) لای شیخ محمود ټلی ، شیخ به ناری ټلی که بوی بنوسی .

ناریش به نوکته ټم شمیری بو ټه نوسی و ټه بداته ده ست وسواغا که

شیخ لطیفی بهری :

وسو محتاجی دانه هاته لاناڼ که ده سیکتان هه به ټیوهش لېوانا ۱

ټم شمیری ناری ټه ونده جوانه حو مه غنا به شیرینی هه لښه گری ۱ .

ناری وه کو له کوردی دا شاعریکی کوردی بووه له فارسی و غره بی غده ۱

هروه ها شاعریکی کوردی به رزی ټو دو زمانهش بووه . دپسان وه کو

چون ټم شاعره بووه ټه دیبیکي بالا و عبادت لارا یکی بی وینمش بووه ،

نوسینه کانی ټه سیره زیرینه به کن له آسمان ټه ده بیانی کوردی دا . دیوانیکی .

شمیری هرزو بالای هه به هیفتا له چاپ نه دراره ...

زور تر له سر چاوه ی ژبانی «ناری» م له دوستمه وه ماموستا مه لایعبدالرحیمی .

مه دیوانیه وه ودر کړت ، سوپاسی ټه کم .

تھریک

۱۸۷۵ - ۱۹۱۷

شوخواهنگی بنه‌مالی جافان^(۱) ، شاعری دلته‌ری ده‌ستی دل
حافان . پورده‌ی نازکی پیرو باوه‌ری ته‌ی تازی کورری ئاهه‌نگی بووه ،
په‌راویزی ئاسمانی خه‌یالاتی ته‌ستیره -

زیرینه‌ی به‌کی غه‌رای بووه .
باده‌نوشی دیوانخی مه‌ی نوشان له
ستایشی مه‌وه‌شاندا ، گوله‌وچی پوی
گولچینان له باسی باغچه‌سه‌رای
نازداراندا . له به‌هه‌شتی ده‌شتی شعرا
شورده سواریکی به‌دیعن ، له سروشتی
وه‌شتی عه‌شقا به‌شداریکی ده‌وله‌من .
گاهی به‌سوزی شمشی وتی لاهوتی
دلی ده‌رویشان ته‌کانه‌وه ، گاهی

(۱) « جاف » شه‌ره‌تیکن له کورد دا . ئیمروژ به‌نیشته‌جی و
کوچه‌ری به‌وه ، به‌به‌گزاده‌و بوره‌پیاوه‌وه (۲۰) هه‌زار خبزانیک ته‌بن .
هه‌رجاوه به‌گزاده‌کانیان ته‌چیته‌وه سه‌ر یار احمد به‌کی کورری سبف‌الله به‌کی
کورری احمد به‌کی جوانزروه . ئهم یار احمد به‌گه دو کورری بووه : ناهر
به‌کک ، زاهر به‌کک . زاهر به‌کیان به‌خوبو ده‌ستو پیوه‌ندی به‌وه له زه‌مانی
حکامان سه‌ادی چواره‌م ۱۶۲۳ - ۱۶۴۰ له « زه‌هاو » په‌ریوه‌تیه‌وه

به دهنگی روبانی شعری ناسوتی دلی مهرخوشان نهادنوه . شعری ره وازو .

= گهوتوته بهشی سلطان مراد و « دزیایش » ی کردوه به هوارو لهوی دا
 مردوه . سلطان مراد، هم دهسته به - له بهر شهررو شورری که له بهین نهوو
 شای بیراندا جه بووه - نه گریته خویر بهمانه نه لین « جانی مرادی » .
 بهره کی تریان له بیران نه میهنه وه و بیان نه لین « جانی جوانررو » . . تاهر
 به کیچی چوه پوشام و لهوی نه نه وهی هه به .

واهر نه گهوی هم جافانه له زهمانی « شرف خانی بتلیسی » دا ناویکیان
 نه بووه ، بویه له کتیبه گیا - « شرف نامه » - که له ۱۰۰۰ هـ - ۱۰۹۶ م .
 داپناوه هیچ باسیکی لیانه وه نه کردوه .

ملیحه عباس عزازی محامی له کتیبه گیا « عفاثر العراق » هم عه شره تهی .
 کردوه به « سید » و بردونیه وه مهر پیر خدری شاهر . له شوینیکی تر ههر
 له ههینی کتیبه دا نهی : « لهمانه نه چنه وه مهر قه یلهی « عه زه » ی هه ری » ا .
 وه له هیچ به ک له قه کایا به لگه به کی به دهسته وه نه . گه واپو قه گهی
 قه به کی بی پشتیوان و بی بناغه به . عه شره تی جاف نه (سید)ن وه نه عه ره بن .
 به لکرو کوردن و له بیرانه وه هاتون . نه وه نده هه به حو کی غالبیت و
 مه غلوییت که له جار لاهه رده ی تاریخ نه گورری . ده سه لانی دینی به
 حو کی غه ریزه زور گهی والی کردوه که خوی بنو سینی به وه دهسته وه
 که سه رچاوه ی دینه که به . نه مه نه وه سلطان نادا که ره گه زه گشتی ههینی
 ره گه زه ...

له میهنه وه سه ره وهی « جاف » . هه ندیکه نه لین نه مه له « جاف » ی
 هه ریه وه هاتره که بهمانا « وشک » ه . هه ندیکی تر چه ند جاریکه هه لکیرو
 دا گیر بهم وشه به نه کن ماده که سه جوار جار سه ره و بن نه گه نه وه بهو
 نیازه که بییه نه وه سه ره سانسکرینی و مه عیایکی کوردی پانی بو بدوز نه وه =

بی گری ، زورتر که باده بی گری . سازی نهاد به گوی گران ، سوزی
نهاد به گوی گران ۱۱ ...

== که چی نهو مه عناخه به شکی با شیش دهر ناچی ؟ . .

منیش له سر نهو باوهر رهم که هم وشه به ناشناختی له گهل هیچیاتا نیه ؛
جلری نهی چه مناسبه نیکه له بهین جافیک - که به مه عنا وشکه - بیت
له گهل عهشره نیکدا که نه له مه دلول وه نه له عهشره تانی بنه ماله پیدا پیکوه
نا به سترین ؟ . بهی : وه کو بونی مناسبه له بهین « دال » و « مه دلول » دا
عهرت نیه ، نه ونه کیشی ههر شهرت نیه به لام اصل له شتدا نه بونه . .
بردنه وهشی موسا سکرینی شکی وه هی و دور لزمه وقه ، به نا بهی تی که ونه به کی
نهی و له روی قاعده وه نهی ۱ .

که و ابو باوهرری من له سر هم دوشته به : به هم وشه « جاف » له
« جه فاکیش » موه هاتوه . هه مش بهم جوړه : نهی له وه ختی خوی دا به کیکه
له پادشا کانی میران دهسته به کی کوردی پیکو نا پی - که هه ههر باو بووه -
همانه هه مو پیاری غازاو ههر رگر بوون ، ههر جهنگک و هه راو
غازاوه به که روی دانی هم دهسته به بوی ناردی و بویتن به پیش مهرکه
وه به تپسی « جه فاکیش » ناویان دهر کردیت ، وه له پاشا که بهر لایانی
کردوه نهو ناوه ههر ماوه نه مو هه مانه هم عهشره تیان دروست کردوه و
ورده ورده وشه که کورت کراوه ته وه تا جه فاکیش بووه به « جه فا » و
« جه فا » به « جاف » . جه فاش به مانا عزیت و جه وسانه وه به . .

وینهی هم جوړه شتس هه به وه کو عهشره تی « شاه سیومن » ی - پاریز
گری شا - هه مه فوجی قایبه تی شا عباسی صفوی بوون له پاشا ، که
بهر لای کردن هم عهشره تیان دروست کردو ناوه کیان بو ماوه وه . .

دوم : دور نیه به کی له پایره که وړه کانی هم عهشره ته « جفر » ی' ==

بولبولی غرامی هم داستانه ناوی (طاهر - تاهر) و کورری وه سمان
پاشای کورری محمد پاشای کورری که بخوسره و به کی کورری سلیمان به کی
کورری قادر به کی کورری زاهر - زاهر - به کی پاره احمد به کی جافه
دایکی ناوی (عاده) خانم کچی قادر به کی صاحبقرانه . له سالی (۱۸۷۵) ی
میلادی له شاری هه له بجه هاتوته دنیاوه

عشره تی جاف عیلمی کوچهره له کورده واری دا . مهیدانی قهلم رهوی
هم عشره ته له (کفری) و «شیرانه» وه به تاکی خان و ده ورو به ری (سنه)
ژبانی مهانه به تهیمه تی حال ژبانیکی ره وه تی بووه به شوین مالات و گه هه
داره بووه . . له گهله بهوش کهولانی کورده واری ولانیکی به پیت و ناوچه تی
کشت و کاله مهانه هه له زه مانیکی زوه وه خویان له ژبانی شارستانی و دیهات
لغینی دور گرتوه . له ژیر ده وارا ، له لیزمه تی بارانی به هارا دانیهستون و
مالاتیان به ره لای له وهررگا کان کردوه ، گوشت وشیره گه یان خواردوه و
مووو خوربه گهشیان کردوه به جل و بهرگه . بهم جورده به شوین به هارا و
گولاه تی ره نگاو ره نگی کویستانه کانا که وراون و ژبانیان رابواردوه .
جا هم جورده ژبانه له گهله خوینده واری - که پابه ندی ئاوه دانی و شارستانییه -
رپی فاگه دی . له بهر له مه ژبانی کوچهره تی دور نه تی له خوینده واری ، مه گهر
بو وه که سانه نه تی که خویان له پیوه ندی خزم و کهس و کارومل رپی کرتی
کهرمیان و کویستان رزگار بکهن و بچه ده وری فقهیه تی - که خویندن هه
له وه بووه له و سهر ده مه دا - وه جار جاریش سه ربه ده وه له مالی خویان .

به تی هم جورده خوینده له ناو کوچهره کانی کورده واریدا بابوه

== ناو بویت . جعفر له کورده تی دا «جافر» هوتری ، به تاییه تی کورده تی جاف
به «جافر» نه لین «جافه» وه کو چون به مارف نه لین «ماره» و به مارف
نه لین «عاره» . عشره ته که نسبت بدری بو لای وه جافره . وه من
باومدری قائم له سهر نه مهانه .

به پیچه وانه‌ی روه‌نی قه‌ومه‌کانی تر ا . شاعری داستانی نیمه‌ش به کیکه بوه .
له‌و عه‌شره‌ته ، به‌لام هم‌و پوره هه‌نگیکه شایکی پیوسته . بنه‌مالی هم
شاعرملن هه‌ره ده‌وری «زایهر» به‌گه‌وه ده‌سته‌جلوی عه‌شره‌نی جانیان به
ده‌سته‌وه بوه . له‌هر همه توانیویه‌انه هم‌و جله دو بنه‌یان بی ؛ بنه‌به‌کک
بو کوچ کردن له‌گه‌ل خبه‌گدا ، بنه‌به‌کک بو ستارگرتن له‌شوبلیکا به‌دهم
حوکه‌نوه . له‌مه‌ی دوابی‌یان بو مه‌وه له‌گونجی که خوی به‌ژیانی شارستانی و
ده‌ستو پیوه‌ندیه‌وه خه‌ریک به‌کا . له‌هر همه شاری هه‌له‌بجه و ده‌شتی
«شیروانه» باب قورخ کرده به‌شوبن ده‌رجونی فرمانن بو سهر
عه‌شره‌ته‌که ، له‌مه‌وه خوینده‌واری پیوسته‌ه‌بی .

جا شاعری نیمه - شاهر به‌کک - له‌پاش مه‌وه که ده‌ته دنیاوه له‌ته‌مه‌نی
حه‌وصالی‌دا له‌خه‌ریته به‌ر خویندن له‌قوتابخانه‌ی مندالان ، له‌پاها میرزایه‌کی
بو راگیر له‌گری ده‌رزی فارسی و خه‌ت نویسی له‌مالا پی فیر له‌کا . که
ماوه به‌کک به‌سهر له‌مه‌دا راه‌بوری هاتو‌جوی حو‌جری فه‌قیانی‌ش له‌کا هه‌ر
له‌هه‌له‌بجه بو خویندن ده‌رزی عه‌ره‌بی . له‌هر مه‌وه خانمی دایکی بنه‌مالی
باوکی له‌سهندا بو‌گه‌لی جاریش به‌ناوی خزمایه‌تیه‌وه چوه بو‌سنه ، نه‌وه‌کک
بو خویندن ته‌نابو سهردان . به‌لام له‌م سهردانه‌دا هه‌لسو‌گونی له‌گه‌ل
پیرو ماقول و له‌ده‌ب و میرزاکانی سهندا کرده ، هم‌مش کاریکی وه‌نه‌بی
که‌ی کردیته سهر باری تی‌گه‌یشتنی خویندنه‌که‌ی ، به‌لسکو زوری
بزواندوتیه‌وه بو مه‌وه که ، خی بدانه له‌ده‌بیات و شیفته‌ی عبارت ره‌نگینی
بی . هه‌ر له‌م هاتو‌جوی سهندا نه‌خته نه‌خته‌ش هه‌زی به‌وه کرده که
فه‌ره‌لسزیقی بزانی ، خوی له‌گه‌ل خه‌ریک کرده ، به‌شیک نه‌زور زیاده‌ته
زور که‌ی لی وهر گرتوه ، ئیتر بیجکه له‌م ده‌وره که‌مه‌ژیانی خوی به‌ملک -
داری و شوخو‌شه‌نگی راه‌بوری تا له « ۱۹۱۷ » له‌هر نه‌خوشی هیناویه‌انه
بو سوله‌بانی و له‌وی له‌ته‌مه‌نی (۲۷) سالی‌دا له‌سوی و له‌عه‌که‌ی له‌برته‌وه

بویناری هه له بجه له گوردستانی دبی «عبابله» - ک (۳) میلیک کووونه
عبابی هه له بجه - له دیری ...

ناهر به گت پیاوکی کورته بالا و زه زه شیرین بووه ، سور و خبی و
مور و دوی جاو بووه ، دهم و چاری دزی کله و ریشی نه ناشی . جلوبه رگی
کوردی ووه ، که داو سه لته ی جوانی له بهر نه کرد و چه تفه ویشکی له خهر
نه بهست . له له عدا لاواز بووه ، دل ته رو سوار چاک و تفه تنگی بووه ،
راو و شکاری زوویی خوش بووه . زور ماشنا بووه به خواردنه ووه بو نه ووه
له عیش و تاراری زبانی بی ناگانی ، نه نانهت که نجینه کای هه مو جواره
خواردنه ووه به کی لی بووه ، نه گهر له سه رخوشی نوستی خه بهری بویتنه ووه
خوی خه ربیک کردوه به سه رخوشی خواردنه ووه ، له گال نه مه شدا پیاوکی
هیجگار زیره کتو به زه پین بووه ، نه نانهت له (۱۹۰۹) دا ، که (میجهررسون) ی
هینگیلیزی له گهر رانه دزیه کیداری نه که ویته کورده واری به خزمه نکاری
به ناوی « غولام حسین » ووه شش مانگیک له هه له بجه له مال وه سمان
پاشادا نه مبلته ره . ناهر به گت به پیاوکی زیره کای نی نه کا نه پکا به
خزمه نکاری تایه نی خوی . روزی له وه لامیکی ناهر به گدا له بانی نه ووه
بلی « نهأ » کو تو بر به سه زمانیا دیت له لی « no - نو » واته « نهأ » .
نه مه ناهر به گت نه خاته شکوه ، نی هه لکه پیچی که ناوت جیه و خه لکی
کویت ؟ . ناچار میجهررسون راستی خوی پی له لی ، له لی : (ناوم « سون » و
ره که زم هینگیله ، بو گهر رازو تافی کردنه ووه چه ند سالیکه به ئیراف و
نور کیا و کوردوستانا نه سورده ووه ! تا ئیسته کهس پی نه زانیوم .) له پاش
نه ووه ، که « سون » کهشت نامه کای نه نویسته ووه هم باسی زیره کی ناهر
به گهی به دالسه ئیدا نه نویسته ووه له چاپ نه دری ^(۱) .

(۱) نه مه پاکژ به کی نه و نه به که له دیباچه ی دیوانه کای ناهر به گدا نو سرا ووه
به لام له که شت نامه کای میجهررسوندا به جو ریکی نه ووه هیچ هم باسانا نه کا .

تا هر به گت هم جوړه ژباني را واوردوه له کوشی نازدا لاهه لای بوکراوه .
 نه میلینهوه سر نهوه نایا چه ره وره ده به کت بووه که رایکیشاوه بو شاری
 شهرستان و کردویه به بولبولیکی نه وخوان له سر قوه ی غه رامیانی نهو
 شاره دا ؟ ... نایا مه وشیک بویت له بهر نه تاوی هه به ده را ووستایت و
 تیشکی روناکي ناولینه ی رومه نی بویت دایینه وه به سر دلی تا هر دا وه کو
 ناولینه ی بهر نه تاو که روی نه کرینه دغه نیکه ا نه میس نیری نهو نه وخوانیه
 بویت ؟ . یا چه وسانه ده ی روزگاری ناهه موار بویت که پرده ی دل
 نه ژا کینی و ژا کانه کشی چون وه کو شه بولی ناول ، وینه ی ناکمانیکی شین
 به سعد وینه پیشان نه دا نه میس پرده پرده هالو هه وال نه خانه شریته وهو
 له هویکی تاریکدا وه کو تیشکی گولوی کاره با ده ری نه بری ؟ ...

لام واپه نه مانه هیچیان نه بوون به سر چاوه ی هه لقولینی شعری تا هر ؛
 چونکه نه نه مانه ی بنه ماله ی ناولوری له وه نه داوه ته وه که تا هر بگویته
 هورین هم جوړه شتانه ؛ ناولوری له وه نه داوه ته وه که تا هر دلی چوبی له
 پرېژادیکی نه شرتی جاف ونه یوانی بیی ، تا به ناجاری سه ودا ی دوریه کی
 بی به ناکرینک و بطیسه کی له ده میوه به شعر یته ده وه ؛ بنه ماله ی تا هر
 ماله گوره ی جاف بوون ، هر کسمی وستی خاوه نی نه یوستوه ... دیسان
 ناولوری له وه نه داوه ته وه که تا هر دلی له خزمیکی خوی چوبیت و نه یوانی
 بیی تا به کزیکه وه له ژیر پرده ی شعر دا به پای خوی بو نیری ، خزی
 تا هر نه یوانیوه به سر تا هر دا - به یی ره وشتی بنه ماله ی - هاو سه ریکی تر
 بوخوی به بدا کا ... بو باری دوه میشی تا هر له سر خه زنه ی وه سمان
 پاشای باوکو له ژیر چاوه ری به نازی خانگی دایکیا بووه نه بی چه ، که مو
 کور به کی چیشتی تا پال بدا به شعر وه و شعر بکا به پشویانی خوی بو
 نه وه پیکوه بتوانن له سپیری بی نه واییه وه بگونه بهر ها تاوی دارایی .
 که واپو چی تا هر ی خسته سر نه وه که سر به رینه کورری شعر وه و

له عمرو شلیش زیاتر پابه نندی خرامیات یی ؟ . من لام وایه شلیکی سیه مینه
که تیزو- تأثیری ناوچه و زانی ناوچه به . جاری ناهر بیجگه دهو، که خوی له
مروختدا مه یلی دلته رری عمری بروه شلیشی خویندوته وه و بیستوبه تی .
به لام ئایا جی خویندوته وه و جی بیستوه ؟ .

ئایا له وهی خویندوته وه یا بیستوبه تی ؟ که شاعریکی سکوردی ده وری
خوی له سرکلادهی هواریکه راوه ستاییت و له وه هواره چوله بلاوینته وه
به پادی له ورژه که دوستی دلتوازی (کونه- کونده) کی کرتوه به ده ستوه
چوه له سرکانه که له نه نیفت دهواره کهوه پرری کردوه هاتوته وه و داویه
به میوانه کان ۱ . له میقی له لی بریا منیقی به کیکه برما به له میوانه ۱ر . ئایا
له مهی خویندوته وه ؟ . نه آ .. چونکه بیجگه له مه وهی و غلوی کومانی
که ههوی ئیلاخان و غاره زوی له یلاخانیا ن کردوه شاعریکی نری کورد تا
هتی نری بو راوه ستایی له وه ننده توختی لهم جورده شتانه نه کهوتوه ۱ ...

ئایا له وهی خویندوته وه که بوکی له رزی کوردوستان تاراپه کی به سهر
کشراره و چه ندری گرپکه به شیروه له سهر سهریه وه له سهر له
به سهر هاتوون یا ، ببین به به خسیر یا ، بیکوژن و تارای شادمانی لی بکن
به کالای ره شیشی ۱ ؟ ئایا له مهی خویندوته وه ؟ . نه آ . چونکه شاعریکی
کورد له وه وهی له وداو له ناوچه دا چوار چمکی جارو کی خه یالی
نه که بعتوته به که بو له وه لهم فیکره بکا به سهر کولی کوله کی ۱ .. له گهر
تاقه تاقه به کیس بویت نه بونی چاپ و کی هاتو چو لهم جورده شتی
به گوبی مرده ما لاشنا نه کردوه تا گویمان بزرنگیته وه ۱ ۱ ۱ . خو ، ولانا نیقی
نه گهراره تا په ردهی فیکری به بینینی شتومکی فه تازی وشی تازو
داهاتوی کارخانه ی پیشه سازیه کانت زاخو بداته وه و له لاپه ردهی شمردا
دهری پرری ..

کهوابو له وه شتانه له وه خویندوته وه یا ستایینی جای کال و گوتای لالیو

دهستی به خرغال بوده - که همانه کویستانیکی نهضانی - اُبا نهوازشی -
روزی دواپیو به هشتی خرابی و باره گابه کی خیالی بوده - که همانه داستانیکی
روحانی - ناچار نه میخی له بهل نهوه که زهونی نه بهوی له ناسمانی خیالبازی
شمر دا یاری بکا بهر به کی گهی نه دیو دروست نه کا و روی نی نه کاو نهی !

ههروه کوفهوس و قهزوح با ، دهس له گهردن دانیقین

توبه سوختهی مال و سهوزو ، من به رهنگی زهردهوه ا

له نه نیفت نه مه شهوه شه با کیکی پرر له نوریش دا نهی و به سوزی دلی
دهرویشیکی دل ریشهوه روی نی نه کاو پی نهی .

حسره تا ما یوسی شه هه دو زیاره نی شه با کی خوم

بو نه در بزم نهشکی مال و ناهی گهری لانه شین ؟

سه بر نه گهی به پی نه هم قسانه ناوجه له پایهی دو هه ما بو به هوی ئیلهای
خه یالانی شمر له دلی تاهر به گدا و خستیه مه بدانی شمره وه .

نه نسیه نی تاهر له مه بدانه دا دو باوهر در پیشان نه دا ، به کی خه رای ،

به کی تایی . بهی تاهر پیاو به کی شه هوانی و هه مو گلین و قوز بلیکی خوش -
گوزمرانی پشکنیه و با ده بهرستی دیراخانی باده نوشان بوده ، له گهل نه وه نی
باوهر در یکی واقایی تایی هه بهوه که له جوشی کوردهی دمرونیه وه نایه نی

(قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ

اللَّهِ . إِنَّ اللَّهَ يَنْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا) ی کرده به ویردی زمانی

بو به ونویه :

نیسته من قانع به خوشی نایه نی لا «تقنطوا» م

مه زهعهی ههغوی خرابی نایی ، بی ، بی خوشه چین ا

هم باوهر دردی شور شیکی مه شهویانی له دلیا کردونه وه ، به لام نهوی به تاییه نی .
پایه ی تاهر به کی له مه بدانی شمر دا ده رختی خه رامیانه گه نی ، به راسخ

لهو باره‌دا هه‌رچه‌نده ربه‌چکێ شاعره‌کانی پیش خوی گرتوه به‌لام هه‌رله‌یک
 زۆر به‌زێ بو خوی ته‌رخان کردوه به‌ بیرو باوه‌ره‌یکێ تازگه‌وه به‌ جوهری
 ئێ هه‌لجوه‌ پیاو والێ ته‌کا بلیت له‌ شاعری کورددا له‌ بامی خه‌رامیا‌ندا گه‌م
 گه‌س په‌نجه‌ی له‌ په‌نجه‌ی تاهه‌ر داوه‌ . . . جا بو ته‌وه به‌ ته‌واوێ نه‌فسه‌نی
 تاهه‌رو ربه‌چکێ تاهه‌رمان بو ده‌ره‌گه‌وی بامی هه‌ندی له‌ شمعه‌ کانێ ته‌گه‌ین :

تاهه‌ر به‌گه‌ ئه‌وه‌ ته‌کا ته‌ دوستی دڅه‌رازی ؛ ته‌وه‌ دوسته‌ی گه‌ به‌ره‌زادیکی
 خه‌یاڵه‌و ئه‌لابه‌کی سه‌ر به‌خوێ له‌ مه‌یدانی نازداراندا هه‌لکه‌ردوه‌و خه‌نگه‌
 خه‌نگه‌ له‌نجه‌ ته‌کا و گه‌ردوونیکێ هه‌ناوه‌ ته‌ جوش و خه‌روش . . . دوی
 ئێ ته‌کا ته‌ل !

ته‌ی پر ته‌وه‌ی ده‌نگه‌ وه‌ کو ده‌نگی هه‌مه‌ ده‌نگه‌

خالت به‌ مه‌سه‌ل زوڵکی سیاحت ؛ هه‌وه‌ ده‌نگه‌

به‌زم و ته‌ره‌ب ئاماده‌ به‌ ساقی مه‌ی فه‌رمو :

ده‌نگی ده‌ن و ناله‌ی ته‌ی و ئاوازه‌ی چه‌نگه‌

لیوت گه‌ وه‌کو له‌ علی درخشانه‌ به‌ ئه‌لی

گه‌نجووری نگه‌هانی ده‌هان و ده‌ی ته‌نگه‌

تابووری موژانت له‌ گه‌ل ته‌گره‌به‌ به‌را به‌ر

وه‌سته‌وه‌ ته‌لی هه‌سکه‌ری ژاپون و فه‌ره‌نگه‌ !

سه‌د نامی خودایی له‌ دو په‌ستانی ته‌نارت

گر دو شایه‌ک و نازک و به‌ره‌چنکه‌ و فه‌شه‌نگه‌

صه‌یدی دلی من خه‌سته‌و خه‌ویله‌نه‌ به‌ قوربان

په‌که‌رازی موژه‌ی توبه‌ ، نه‌ کوژراوی ته‌ه‌نگه‌ !

هه‌ر گه‌شته‌و ئاشوفته‌ی هه‌شقه‌م وه‌ کو فه‌ره‌اد

گیوم به‌ده‌ن و سپه‌نه‌و سه‌ر ، په‌نجه‌ قوله‌نگه‌

جسوت به ننگه تافته دلها به ولجک
 بوج وایه که نه بروی که جت مهیلی به چنگه ؟

ماجر بو که روم خسته بهری پی ونی بیم ؛
 نهی نه بهمه که ا کی مالشی تاوینه به سه ننگه ؟

مه نلی مه که « تاهر » که نه که رمان و خه موشه
 دیوانه ی روی تویه ، نه شیت و نه نه به ننگه
 هم ستایشی دوسته که تاهر به گک کردویه تی زور کم ربی که رنوه
 مه فتونیک بتوانی بهم جوړه روی دهی کانه لهشی بلورینی درستی خوشه -
 ویستی و پی بلی : که ناتوانم بامی ره ننگت بکم ، چونکه به هم جوړه
 نه بریسکینه وه ، که چی خال و زولفت له و دیمه نه و کو تاریکه نه وایه
 لهوانه به رومنه تی ثات داپوشی ا . . کو تو پر هر هر هم کانه دای نهی : به لا
 که ردانی بالات بم ، هوا کوررمان که رمه ا تاهه ننگ و به زمان له چی خودایه ؛
 ده نگی نهی و چه ننگت له گویدا نه زر ننگینه وه ، ده سا تویشی و ده شمرایی
 سر خوشیان بدهری با به زمه که مان پی به به زمیکی خوسره وی - دیا به تاهر
 به گک له مالی خوبا ها و رازی ده نگی دهن و ناله ی نهی و تاواری چه ننگه
 بووه - به چی هه لیله خه نهینی که رای بکیشی ا ؟ پی نهی و ده گیانی شیریم
 لیوت نهی له عل و پاده بانی خه نهی دهم و ددانه . . برژانگک و نه گرچه -
 کانت له ریزی به کدا به جوړی وه ستاون نهی له شکر یکی ربک و پیگو
 له بهرام بهر درژمنه وه و ستاون . .

لای لای ا چه ند خرو شلو نار که نهو مه مکک جوا نانه ت ا ؟ و ده ، سر
 له وه مه که وه که نیچری دلی من مانده و خرنایوه ، نه وه نه - کیورادی تیری
 برژانگی تویه نه وه کک پیکرادی نه ننگه ا . . برروام پی بکه به ده ست
 هه شقه نه وه که کو فرهادم لی هاتوه ؛ کیوی نه و بیستون بو ، به لام کیوی من
 له شم و سنگ و سهرمه ، قولنگه که شم به نه به هر به سهر و سنگی خومیا

ته کیشم ا... ته وای تیلی جاوه جوانه کانت کار لهدل ته کا ا تهی بروه کانت
 بوچی هدر هه وای شهر ریانه و ده کو شمیر راست و چپ وه ستاون ؟
 چند به دبه ختم ا من که ، روم خسته به ری بو ته وه بو ، که پی له سر دانی
 که جی پی ونم : هه ی هه قه قه لآخر تو نازانی به ری پی من ئاوینه به و ئاوینه
 چون به به ری کی وه کو رومانی تو ته بی مشتمال به ری ؟ که و ابو گیانه کم
 که تاهرت به مات و بی ده نگه دینه به رچاو ته وه لات وانه بی که شیت و ویت و
 به نگه کیشاوه به لکه کو دیوانه ی گولی رومانی تو به ا...

تاهر دیلیت به جور یکی تر ستایشی دوستی ته کا و ته لی :

قابه کی قوربان بنالم من به فیش و ده رده وه ؟

دهس به ته ژنو ، قورر به سر ، دایم به ئامی سه رده وه ا

روژی ته وه ل بو به گزانیم من ته بی دیوانه بم

ماشقی تو نه وعی مه جنون ، وا به کیوو هه رده وه ا

مه رحمت که زو برور قاسد ، بلی ده ردی دلم

نازی پاپوچت ته کیشم من به توز و گه رده وه

هه وه کو قه وس و قه زح با ، دهس له گه ردن دانیشین

تو به سوخه ی ئالو سه وزو ، من به ره نگه زه رده وه ا

به که نه فس چا کی نه هینا که عبه ته بی به خته کم

هش دهرم گیراوه دامام به دهستی نه رده وه

الناسی « تاهر » ی بیچاره قهت سودی بیه

تو که دایم شهر فروش بی ، به و ده لی وه که به رده وه ا

له خه رامبانداس ته بیتوانیوه هم فیکره ده بربری وه کو تاهر دهری

بردیوه و خو بو دوستی کرده به به لکه زیرینه به که پکا هه لچوبن به لام

به جور یکی وه ها که ره نگه ئالو سه وز بو سوخه ی دوستی دانی وره نگه

زه ردیغ بو رومانی خوی که له تاو ده ردی هه شقی ته و وای لی هانی ا .

هم به پتهی شا به بیکه ، که له غه رامیاندا و تراپی . .

له برده شعریکی تر یا سکالا له ده ست قهزاو قهدهر له کاله یی : له گهر له بهر
لهو نه بی من بوجی له بهر به یازونیوه شهودا له تاو دوری یار هدر نه بی ناله
بی و به لیش و نازاری عه شقهوه بتلیمهوه ؟ . ناموزگاری گهر برده به بی
خوته وه ولیم گهری لومهم مه که من هیچ به ده ستم ا گه رابو هیچ سوچیک
له خویا نه بینیوه بویه وتویه :

مقدر گهر نه بی تاخر له مبری مه دروخام چی ؟

له ناله نالی لیوه شهو ، له لاهی بهر به یام چی ؟

نیشانه یی بیفتخاری من له سینهم داغی هیبرانه

برروا لهی ناصحی موشفق ، له روتبهو ، یانیشام چی ؟

غهره ز و ابو مو قابل هم له گهل گول رهنگی روخسارت

وه گهر نه بی قه دی سه روت ، له سه پری گولستانم چی ؟

که من محرابی نه بروی نو مه قای سه جده گام بی

بیروه که زاهدی خود بین ، له مه وعیدی جنانم چی ؟

شهوم وه که روزی رونا که له . شوعله ی رومه یی لالت

بهی به کباره با ، و ن بی ، له ماهی ئاستانم چی ؟

به نه ی رهنگی فه له که جانسا له دلسا ده رنه چو مهرت

که من به که رهنگک و به که نه و هم له نه بدیلی زه مانم چی ؟

به من قهت نادری نه فیری ئایانی سه ری کولت

گهرا نه « تاهر ۱ » ، نو من له تفصیل و به یام چی ؟

تاخر به گک جاریک له چی بوراو ، له و کانه دا له نزیکه وه ده مانچه به که له

مه رده کیویک له گری به نجه ی شایه نیانی ده - قی راستی بهر گوله که له کوی و

برده شعریک له یی ، که هم تاقه شعره به کیکه له وانه :

فهلک زانی که دهشکی رهونهقی بازارری مانگک و روز

شکاندی په بنجه کم ؛ تا من نه نوسم وه صفی رو خسارت ا

هم شمردی فیکریکی زور وردو به رزی تبایا کردو ته کار ؛ هلی : فله که
له ترمی هوه نه گهر من په بنجه کم بمایه ستایشی رومه تی دو صتم پی نه نوسی
وه به جور یکیش هم نوسی که مانگک و روز به جوانیه بازارریان بشکابه و
کس لای لی نه کردنایه وه ، هات دایه بهر کوله و نه بیشت هوان حه پایاب
بجیت ا. هه نا بلیت هم شمرد به رزه و له بازارری نه ده بیاندا زور به نرخه.

* * *

له کورری ده رویشانی ثابینی شدا که دیت به باسی ستایشی باره گای محمدی دا
چه ند به سوز له کورده ی دهرو نیکی پرر جوشه وه هلی :

مطلعی سویمچی سه عادهت ، مظهري صدق و یه قین

هلی سوپه سالاری فهوجی نه نبیا و مورسه لین

بو نه وارش زانی حهق هم سو حبهت و هم ده نگی ، نو

شاهدی تعظیمی تو بو ؛ یاهوری روح الامین

گهردی نه علینت بهلی رهونهق شکینی تونیا

به هنی بو تأثیری بینش عهینی سورمه خاکبین

رو ، لهکی کم غهیری تو ، هلی شافعی زومردی نه نیم ؟

من گونه هکارو خه جالمت ، نوی شه فیع الذنبین

خوم له قورر بگرم به جاری همر له پی تا نه وقی سهر

به لکولوتقی شاهی لهولاک ، بی نه جاتم دا له شین

موسته حهقی نیرو تانهی ناشنا و بیگانه خوم

واجبی ره هم به سی یا ره حه تا قلمالین

رونو قونی مه حشرو بی سابه وو تاواره خوم

بی به فریادم لهویدا ، یا ده لیل الجرمین

نیسته من قانع به خوشی نایبی « لا تقنطوا »
 مزرده‌های عفوئی خوابی نابی، بی، بی خوشه‌چین
 حشره تا مأیوسی شه‌هدو زیارده‌تی شه‌باکی خوم
 بو نمریزم نه‌شکی مال و نای گهری نانه‌شین؟

نه‌ی حه‌بییی خالق عالم ندرخم، تا زوه
 نه‌و سه‌گی اصحاب کفو من سه‌گیکی تابمین
 رو له قاپی مضطرب که پیژده یا خیرالبشر
 نیمه توشه‌ی راه، جوز اخلاصی نالی طاهرینا

راسته تاهر به‌ک زور لاهم برده شمره‌یدا له ستایشی خه‌یرالبه‌شهردا
 قی‌هه‌لجوه‌و به پوختیش هیناوه‌توه، به‌لام له شعری ده‌ه‌مدا نه‌بی برجی
 ریکوپیکی زمانی کوردی لی نیکچوبی؟ که نه‌ی « نه‌و سه‌گی اصحاب کفو
 من سه‌گیکی تابمین . » نایا که‌ی له پیشا بامی سه‌گی کردوه؟ تا نیست بلی
 « نه‌و » که سه‌گی اصحابی کفو و پچسته به‌ه‌شت من چون، که سه‌گی تابمین
 بم و نه‌چم؟ که و بولیرده‌ا وشه‌ی « نه‌و » له شوینی خویا نیه چونکه هیچ
 شلیکی وا پیشی نه‌کو توه تا هم به « نه‌و » نیشاره‌ی بو بکا. به‌راستی تاهر
 به‌گیس توانیوه‌تی له بامی فه‌لسه‌فه‌ی دنیا بکولیتوه‌و وه کومردی تر بلی:
 دنیا اسکه هه‌مو له‌حظه به مه‌عشوقی که‌سیکه
 بنواورده که چهن قه‌جبه؟ چه‌کونه ندرسیکه!

قی فکره وه کو که‌ابی نه‌انگیری زه‌مانه
 له‌بنائی جیهان به‌ک به‌به‌کی سه‌ک مه‌که‌سیکه!
 عالم هه‌مو وه که‌ته‌یره، ته‌مه‌ع، دانه، نه‌مه‌ل، داو
 هه‌یادی نه‌جه‌ل، ساحه‌تی دونیه‌ا قه‌نه‌سیکه

لهم حوجره‌ی شهنش گوشه که‌رپی مه‌عبه‌ری عامه
 یارده‌ب چیه؟ هدر که‌س به هه‌واو هه‌وه‌سیکه!

سند قافله را بوردو نه تو غافل نهی دل
گویی بگره نه هر لایه ، که قافلهی جهره سبک

شادی و غم و نه ندوه چیه به رهنج و نه لیمه

اقبال و زه والیش به خوا ، هر نه فیه سبک ۱

« تاهر » مه به تازورده ، زه مان عاده تی جهوره

دنیا ، که همه مو روزی زنی بوالهوه سبک

وه کو لهم شعرانه دا بومان دهر گوت تاهر به گک نه پایهی به سکه مدا

نه فیه تیکی غه رای و نه پانها سوزی تاوازی شعری تابیشی بووه . له سر

ریچکئی شاعره کانی پیغو دهی له نه لسه فیهی دنیا شهوه داوه . له بن ده ست

شعری کوردی بهوه شعری فارسی شی گلی وتوه و له ویشا هر نه دبانه و

پیاوانه هاتوته مه پدانه وه .

دیوانیکی به زرو ناپایی له کوردی و فارسی دا هه به له چاپ نه دراوه . به لام

چهند برره شعریکی به ناوی « دیوانی طاهر به گک » وه له لایهن غفور

بکرو احمد شکری و محمد امین ره بانی به وه کو کراوه ته وه و وه کو دیوان

کراوه به نامید . که به گک له سالی (۱۹۳۶) دا له چاپخانهی « ژین » له سوله بمانی

بو « را » ی به گم له چاپ دراوه .

زکوة

۱۸۷۵-۱۹۴۸

هابازی خوش پروازی بهرزی میلیت ، ئاهوی به باهوی چهرا گای
همرزی قومیت . دلی هیلاتهی پروانهی شم ناسان بووه ، گیانی ئاوینهی

بی وینهی خال خاسان بووه . بهندی
له بهندی کومه لی کوردا ته لایه کی
دهسته وشار ، رهنگی به دهنگی
بی بهنی دهردا سه لایه کی دوره وشار .
فیکری له گوژاری ئاموژ گاری دا
گولی هه میعه به هار ، زمانی له باغچه ی
راویژ گاری دا نه مای جوشی به هار .
له ره ندی دا شوخی ئاوشاران ، له
قه له نده زی دا شینخی کوساران .
حه قیژو حه قهرست ، پیرتیزو خوا
پهرست ...

زهرری ئهم گانه ئاوی « عبدالله » و کورری محمدی کورری مه لاره سوله .
ه سالی (۱۸۷۵) ی میلادی له شاری سوله بمانی هاتو ته دنیاوه . له هه وصالی دا
له حوجره ی مه لاره سعید - خواجه فتنی - له خریته بهر خویندن ، قرآن و
نا گه مان و گولستان ته خوینی ، به دهم فارسی خویندنه وه دهست ته کا به
« نصاب صبیان » و له چیته فهقیقی ، له بیضا هه ره سوله بمانی به لام لهم ماوه به دا
فارسیه گهی لای خواجه فتنی هه ره خویندوه ، له پاشا ئه چی بو مهر پولن و

«بانه» ، لهویوه بو موکریان وحابلاخ ، به سهرارواندزدا نه گهر رپتهوه بو هویلیر وهر کوک و دپتهوه بو سوله یمانی له منر گهوتی «بن ته بهتی» دهرزی عیلمی عروض وقافیه له لای عرفان نه فهنندی نه خوینی و نه بی به موسته عدیکی باش . . .

زه مان زه مانی تورک و چونه نهسته مول باو بووه ، نه میعی ههوای مهو چونهی نه گه وپته سهر ، له (۱۳۱۷) روی دا ملی رپی نه گری و نه چی بو نهسته مول ، لهوی له لایه گهوه له گهل عالم و نه دپه کانا هه لسو گهوتی کردوه له لایه کپشه وه هه مو دهی تیکلاوی له گهل مهو پیاره کوردانه دا - که لهوی نهییش به ده ست بوون - کردوه . بچار سالیکی بو خویندنو زیاد کردنی زانیاری و دنیا دیدنه بی له نهسته مول نه میهنیه وه ، له پاشا هاتوته وه بو سوله یمانی لهویش به بلیکی تر ماره توه ، ئینجا له (۱۳۲۴) ی روی دا ههر له سوله یمانی کراوه به ماموستای مه کته بی «رشدیه» ی عه سگری ، له ده وری حکومه تی عراقیشدا به که بچار کرا به ماموستای اعدادی ملکی . که زانستی له سوله یمانی دانرا ، زیهر وه کو چون نه ندامیکی ته و او بووه تیدا ههر وه ها ماموستایه کی دلسوزیشی بووه . له پاشا ههر به تاوی ماموستایه تیه وه له لایهن وه زارهنی مه عارفه وه نیراوه بو گهل شوینی تر له لوی سوله یمانی ، تاده ورو به ری . (۱۹۴۲) ی میلادی له مه عارفدا خزمنه تی خوینده واری کردوه - که تیکرا (۳۰) سالیکی هم مهر گهی هه لگر توه - هم تاخره دا له بهر پیری و لاوازی له گهل نه خوشیدا بون به دهسته بر ۱۱ تا له روزی ۱۰ - ۱۱ - ۱۹۴۸ ههر له شاری سوله یمانی له ته منی (۷۳) سالی دا کوچی مالاوایی کردو روی کرده مه لیه ندی نازداران بو ناو دار مهر خه وانه کانی کردی سه یوان . . .

زیهر له گوزه راندا زور ناماده نه بووه ، مانگانه به کی کمی تهقاوتی هه بو هم دوا ییدا به وه رایبواردوه ، ههر چه ند خیزان باریشی بووه نه فسکی زور به روز شاهانهی بووه ، ده رویی مشرب و رهند ، خوا به رحمت و دیانت را گیر بووه ، له خواردنه وه دور بووه ، حزی به جگهره زور

کردوه ، لهم دهوری دواپیدا تا به نه خوشیه وه نه گلابو زیاتر وه ختی له گمل
 همدیب و شاعره گانا به باسی لی کرلینه وهی شعرو ته دهب را بواردوه ، دامو
 شه تونج زانیکی به ناوبانگه بووه ، زوری حز به یاریانه نه کرد ، له
 سواریشدا سوار چاکه بووه ، حزی به سه بران نه کرد و دلی به دینه
 تهیمی نه کرایه وه .

زیور پیاویکی که گه گت و بالا بهرز بووه ، دو چاری گه وهی گهشی
 پیوه بووه ، ناوچه وانی پان و لونی دربر کار بووه ، ربه سه سپیه گی قه لهم نه کرد ،
 سمیه گانی دربر تون ، جامه دانهی ته بهت به سه ره وه ، که واو سوخته و
 سه لتهی له بهر نه کرد ، پشتینیکی گمی ته بهت ، فه قیانهشی پی خوش بو ،
 عه پای له بهر نه کرد ، کهوشی به مهی له پی نه کرد ، هیچ گویی به ریکو پیکی
 جله گانی نه لهدا ، به دربرایی سال به قه ی بهر لا و سنگ و بهروکی به دره وه
 بو ، هه تا بلیت شل و شیواو بووه ، ده نگیکی نهرم و سه گانی له سهر خو
 بو ، به پی ده سه لات ته بیته تا چو خیش بووه .

زیور ههر له دهوری مندالی دا بیجگه له دینه گانی کورد و ستان و
 شاخی ره نگار رهنگی وه ختی به هاران تامو بونی شعره گانی مه ولوی و نالی
 له هه مو ده ماره گانیا هاتو جویان کرد بو . دیوانی شاعره فارسه کاندیش - که
 هه مانه به حوکی ته بیتهت بلاو بو بونه وه - شعوری عبداله یان والی کرد بو
 که باوهش به ناسوی شعردا بکا ، واپان لی کرد بو به پیکریکیان له دوره وه بو
 دانا بو ناویان نابو « هه بکلی شعر » بو هه وه ته م خوی پو باویژی . جا به م
 بونه وه له پی هه هات « زیور » ی کرد به نای شعری خوی و خه یالاتی
 بهرزی به و تهی جوانی خوی زیورارا سکرد ، له بن ده ست هه مانه شه وه
 جهوری تور که کان هه وه فنده ی تر دلیان هینا وه ته کولان له کاتیکا ، که هلی :

هم وه فته که پر رفتنه ورنی به ستنه ئیستا
 خوشی که بی مرده نه ، یا نوستنه ئیستا

دو یاری وه فادارو بهی غمش نه هر گیز
هرچی که نه ماشای نه کم دوزنه نیستا

لاشوب و بهلاو فتنه وه کو تهرزه نه باری

هر جه رده بی و هر دزی و کوشتنه نیستا ۱

بهی لهوا و تمان دیمه نی شاخی ره ننگاو ره نگی کوردوستان و سوزی
مه وه لوی و ده نگی ناله ی شمری نالی تهلی طاقه ی زیوه ریان بزواند و نه وه
بو نه وه که بکه و پته کرشی شمروه وه ، له گهل نه وه دا که لیک تر شاعر وه کو
زیوه ره له ده وری زیوه ردا ، یا له پیش زیوه ردا که هانون پرده ی کامیرای
خه یا لیان ته نها و پنه ی چند پرده یه کی هه لبرارده ی وه رگرنوه که هم
پرده کان و هم خه یالی شاعر کان خویان زور له به کک دور نه بوون ۱. که چی
زیوه ره ، کو تو پرر که نه قیه وه چند پریشکی کی لی بوه وه ، غه رای و فله سه فی
وه کو نه وان ، کومه لی و نه خلاقی به بی نه وان ، نیشتانیش سه ربازی - که نه مانه ی
دوایی له وا نا ، یا نه بوون یا له هه ندیکیا نا تروسکه به کی که میان داوه له گهل
نه وه شا نه وان له چه ناوچه به کا ژیاون زیوه ریغی هر له ناوچه به دا ژیاوه ۱ -
که چی هم بیجکه له و گوررانه که رو نه کانه عه نه نانی کومه ل ، یا دنبا بیک
گوررانیکي نابیه نیغی به سه ره وشت و نه بیغه نی ریجکه ی شمری خویدا
هیناوه ۱ ... جا ئایا نه بی چی بو بیته هوی نه وه که زیوه ره کو تو پرر له ناو
نه وه پرده نه دا بازی دایسته ناو هم پرده نه و ؟ به جوریک بکه و پته ناو
هم عاله ی کومه لایه نی و نه خلاقی و نیشتانیه وه که قه لهم بلیت زیوه ره له ریزی
شاعرانی ده وری دوایی دا لهم بابیه نه وه شورشیکی فیکری خسته ناوه وه و به
ماموستای که لیکیا ن نه زمیریت ؟؟ پرسیار یکی ورد و وه لامیکی
دریژی نه وی . نینجا هم وه لامه به فله سه فه ی ناو نه بی نی ، به فیزیای ناو
نه به ی بییه ۱ ... -

هر شیک له م که ونه دا هه به مادی بی و پرده ست بکه وی ، یا مه عه نوی

بی و جاویش نه بیینی ، ماهیه ته گئی له لم هوای لاسمانه دا به سر سرمانه وه
 هم سوررپته وه به لام نیمه نایبینن چونکه لاسمانه نین بر پیینه گئی ؛ شلیکی
 ماده ی - که له برده ستای و به چاو بیینی - وه کو « ته له فون » - به میسال -
 هم چه شته که ئیسته ته بیینی تو ناتوانی بلیت « بیل » ، که دروختی کردوه
 نه وه دایه پناوه - اختره - به لکو هم ته له فونه هم حاله که ئیسته هه به
 هم « ئیر » یک بووه و له لم هوای بی پایانه دا سورراوه ته وه و هه بووه
 به لام کهس پی پی نه بر دوه هه نا « بیل » هاتو « دوزیره » - که شنه « وداپه
 ده ست من وتو . که واپو « داهینان - اختراع » بوشت هه به ، چونکه
 وجوده گئی له پیغه هه به ، به لکو نه وی که بوی بگونجی « دوزینه وه -
 که شف » . هر وه ها هیچ دور نه له لم هوایه دا شکلی ده زگابه کی تیدایی
 که تر له ته نیشته وه داییشی و دو که به کی پیوه بی هر که ، ده ست به و
 دو که به دا نرا ده ست به جی تو له برلین یاله ، لنده ن دا بیت به لام
 هیستانه دوزراوه ته وه . . .

همه پیته وه سر نه و شتانه که مه عه باتن و به چاو ناییزین ، نه مانهش دو
 جورن ، جور یکیان هر چه نده ناییزی به لام له شانیا هه به وهر گیری ، وه کو
 « ده نگ » ، که به هه و دا بلاو ته پیته وه ، هم تو وهری ته گری هم مه کینه به کی
 گراما یونیش وهری ته گری . جوړه گئی که یان شقیکه نازکتر له ده نگ ،
 به نه اته له هه ج مه وجود اتیک که هه به ، فیکر عاجزه له وه که نه عبیری لی
 بداته وه به نا چاری ناوی ته نیته « خاتره » ، که هم خاتره به وه کو شته ماده به که
 شکله گئی له هه واداپه - هم ته عبیری که ته بلیت شکل چونکه شکلی نه
 نه کهر بیی نه ویش نه بی به ماده ی - لاشنایه تی هم خاتره به له کهل لاده میزاد دا
 کهلی گلی نه پیتره له هیزی کاره بابه کک که له هر نوخته به کک هری
 هه لدا له ثانیه مکدا « هو » جار به ده ور نه رزا نه سوررپته وه و نه گاته وه نه و
 نوخته به ا .

چا دوزینه ووی هر خانره به که له نه فکاری تاده میزاده لهم هه وایه دا به ستراره به ناشنایه تی نه و تاده میزاده تایه تیه وه له گهل نه و خانره تایه تیه دا که له هه وادا نه سور ریت وه ، دیاره ناشنایه تیه کهش سهره تاکی له خوین و ده مارولینچکاری لهم پیاده دایه ، که نه مانه کرده وه و تاثیریکی خارجی بایب همه به بورا کیشانی نه و خانره به . خولاسه لهم باسه زور قوله هه رجه نده نه نه بوا لیره سهر لهم نوزه شی لی دهر بخرایه چونکه که لکی لی وهر ناگری به لام وا ، واهانه پیشه وه وه کو نه لین « قسه ، قسه را نه کیشی ا » نه گهر به کیکه بیه وی سهر به ریته ناو نه لسه نهی لهم جورده شتانه ووی کتیبیکی گیه هه به « کاره بای به نهان » نه توانی نه وه بخوبینته وه . .

بینه وه سهر زیوهر و خه بایلی کومه لایه تی ، یا نه شتانی له ودا ، نه سلی ته فکیره که هه بووه ، به کیکی وه کو زیوهر به تایه تی ، یا خه بری زیوهر به نیکرایی نه بی چون دوزینیتیه وه ؟ جاری نه و کرده وانه که هوی دوزینه ووی لهم جورده شتانه له لاشه کی نه ودا هه بوون ، ئینجا عواملی ئاشکری - تریخی پالیاژ پیوه ناوه : زیوهر ، که چاوی پی کهوت سهره نه جای شهرداری ۹۱۴ - ۹۱۸ ئاخیر نوخته ی هاته سهر مه سه له ی قومیه تی و خاکی قومیه تی ، نه میش نه بویه نه و باسگی بکر دایه . له مه وه نه وه ی بو ده کهوت سه بری کرد نه و زیانه که له سهره تایی جوانی دا له ناو نه و کومه له دا رایبوار دوه گور دیه وه به پیری ا . لهم ده ورده دا نه بیفی نه و خو وره وشته و نه و کومه لایه تیه که جاراب هه بوون به هوکی قانونی گورران کهوتن به باریکی تردا و گورران ، به لام له بانی نه وه بولای چا که بررون که چی روبه روی خراپه بو نه وه ، له بانی نه وه بولای یاسایه کی باشت پچن که چی بولای شهرازه ی له به که هه لپچرانی میش وکار چون ا . که وایو ناچار بو له بهر نه وه به چاوی خوی له ده وری زبانی خویدا دوشتی پیچه وانه ی چاوی کهوت

بانگی بو بکا و پرر بهدم ده نگی تری لهدم بیته دهرده وه .. نهانه بون
به هوی نهوه که زیور له پرده به کوه بکویته پرده به کی تر ..

* * *

غیجنا بینه سه نهوه له هه ندی لهو شعرانه به وه بدوین که لهم ریگانه دا
گر تونی ، بو نهوه بزانهین پایه ی نه ده بیانی لهم شاعره مان که یشتونه کوی ؟ که
له نهوه پایه ی کومه لی لهو دهرده به له هه مو بار یکدا دهر نه کوی :
زیور وه کو شاعره کانی تر له پیشا نه کویته مه بدانی غه رامیا نه وه ،
لهوی دا ، که مه ندی دوستی شیرینی نه بخاته به هه شتی ژینه وه ، شوشه به شهربانی
سه رخوشی پی نه خواته وه ، جیهان نه نیایا پی ته نه وه باخه نه بی که له کهل
دوستی دلارامیا نیایا دانیشته وه . خه یالی باوه ش نه سکا به ئاسوی ژانیکی
نه به دی دا ، بهم لادا لا نه کاته وه لهو باخه ، که بونی دانیشتی یاری دهرینی لی
دی ئیلهای خه یالاتی پی نه به خشی ، به ولادا ، کلا نه کاته وه یاری نازداری
نه بینی که گهرمانی دهرونی لهم دلویی ماره قه ی خستوته سه ر رومانی نهو و
له لی بویه وام کرد چونکه خه ی تابوشت له دلاشت نه به بیرده و پلینه وه
ته نه وه دلوه ماره قه یه نه بی ! زمانی نه کر بته وه روی تی نه کاو له لی :

تکاتی ئابرووی چه مه ن به روی ئابداره وه

هکاتی نرخی نه سته رهن به زولفی مشکباره وه

چه له مه ی ؟ له نه ی ! له جام نه گهر به نه بیه بیته لام

به روی تابداره وه ، به چاوی پرر خو ملاره وه

مه رقی نه ! له هاله ا ، که لا بهری له دل غما

جکه له قه تره ماره قی له روت ، که دپته خواره وه

نیشانی من ، جهالی تو ، بهرانی من ، وصالی تو

خه یالی من له خالی تو ، به عیقه وه لیم ! مه هاره وه

چه نيزه گهی حبيبي من ، ننگاره گهی تهیبي من
 با ، عشق بهری ره قیبي من ا و ره به حد وقاره وه
 فیدای خد و قهوی تو ، چه من به نهوجی گولیه وه
 به بولبولو به چلبه ، به قوسریو چناره وه
 غره ننگ رو ، زه ننگ مو ، هه جهم سیاق و روس خو
 هه ناسری که کورده زو ، به پیچی لارو خواره وه
 نیشانی زولفی عه نهیری ، هه مو اولانی گولومهر
 به عهردو بهردو داره وه ، به گاوی سهر چناره وه
 همن گه یاندمه نهوهری ، فتونی شمرو شاعری
 نه نوش گه یانته ساعری به چاوی سحر کاره وه ا
 زه ورا بارانی فینکی به هار رشینهی دلی نه کاو ستایشکی ته بیعت نه کا ، که
 به دهستی کردگار نه خفاوه ؛ سهیری نه و دیمه نه نه کا ، که چون بونی به هارو
 بونی گولی به هار نیکلاو بووزو لهو ههوا سافهزا بالندهی بال زیرین له زیر
 نم نهی بارانا سمنه نه گف و لهو بوته نه مژنو به لهروی چلی گولیهی
 دارانه وه له بهر دهشتی به ههشتی زه و دی دا گیانکی تازه نه دوز نه وه ا که نه مه
 نه بینی به دلیکی نه رره وه نهی :
 بنوارده نهو به هار و هه وای تهراوه تی
 نوسانی پیکه وه نهی غونچهی حهلاوه تی
 هینایه شوق و زه مزه مه ؛ ته برانی سهر زه من
 سهرما بررایه وه ، هه مو توندی و هه لابه تی
 هه وره تریشه بوته ، سقا لاورشین نه سکا
 تا سه بزه زاری نه رز موجه لابی سه فوه تی
 هم عه رده سهرده ، هه مو روحی کراپه بهر
 کورداوه سهر به سهر هه مو دنیا قیافه تی

بادی سه با به جلوه قه‌دی گولبانی لراب
گول ، زاری کرده‌وه که بکا شوکری نعمتی ا

• • •

زیور له لم قاپیانوه دهر له چی و رو به روی قاپیه کی تر له بیتته‌وه؛ رو به روی
قاپی کومه لایه‌تی له بیتته‌وه ، پی له‌هاویژته‌وه و دیو ، ته‌ماشا له‌کا چونیه‌تی خوو
ره‌وشت بره‌وه به دهره‌به‌گی ، هه‌ر که‌سه به باریکا بو خوی روی کردوته
دهره‌به‌که ، هه‌رازه‌ی یاسا له به‌ربه‌که هه‌لچیراوه ، هه‌ر تیره‌وه به‌ره‌به‌که
که ، تو له‌یگری و له‌ته‌وی به‌جیته ناویانه‌وه سه‌بر له‌گی له‌وانی تر خرابترن ،
هه‌مو! لاما نیچیک هاتوته سه‌ر ماده‌پرستی و له‌ویژدان دور کوته‌وه . لیره‌دا
به‌جوره‌ماهورگاری و قسه‌کردنیک دیته ناوه‌وه پیاو، لای وا له‌بی که ته‌نیا
به‌پورری له‌وه مه‌یدانه‌یه . دیته ناوه‌وه و له‌ی :

به‌ک عه‌بی خه‌لکه له‌بینی، خوت ساحبی هه‌زاری
خه‌لکت له‌لا خه‌راره ، خویشت وه‌کو ده‌واری ا

زاهر نه‌قیروسالم ، به‌ره‌نگ و به‌رگی . طالم
هه‌ما له‌ناو ده‌روندا ماریکمی زه‌هرداری ا

چون بیت بلم موسولمان ، پافه‌ردی نه‌ومی ئینسان ؟
دوری له‌خبرو احسان مه‌ستی مه‌ی و قوماری

ده‌ست له‌سه‌له‌تابی ، ناوت له‌خوره‌تا بی
قه‌لبت له‌غه‌له‌تابی ، قه‌لب و زه‌لیل و خواری

هه‌ی طالانی حه‌ق بین ا تهریس بکن به‌بی کهن
لاده‌ن له‌نه‌من و ته‌لمین ، لاده‌ن له‌ورده‌کاری

هه‌تا بلین خه‌نای کرد شینخی «رضی» و «طوسی»
هه‌روه‌که قه‌دیم به‌«سی» سال ناگه‌بنه «قازی لاری»

دین گوښاده درویش ، بی سوده بوږته ټنگه کیښ
 ښوآرډه مورخدی پیښ ، مه نوآرډه ټنگه وملری
 ښه تاجرانی صادق ، وهی کاسبانی لایق
 ره چی له گڼل خه لایق ، «ده» به دوازده نجاری!

هر موخته ری ګدږته بهر دم دوکڼی ښو
 سابون مه دن له ژبرې ، نشتر له شاده ملری ا
 دیسان هر لم بابو ته به ناوی غمزه غوانی و کومل شناسیوه چه ند به
 جوانی دېته زملن و ښه :

نیښانهی عېبت له کسدا نه ماوه هه چی نوش ښه به مرچه بابو حلاوه
 عېبت له لیودایه تا بهر ګزی (ح) عداوت له قلیبو دلانا چه قاوه ا
 هه تمام به خالیک ښه بی دل بیهستم عداوت له خال و له ماما نه ماوه
 چلون ګڼی عشقت بکم ښه پری رو ؟

به ښه نګی جه فا عیقهی دل شکاوه
 بلیم ټاسکی ناسکه راسته ؛ فیکرم سلو وه حقه دوژمن به سپادو راوه
 بهر ورپه ګم بو به بهر و ګه چی دل چه مندا له بونی دهی ښیری خاوه ؟
 له ره غمی زه ماته وده ښه سمه بو

بلشین ، ښوښین و برهښ هلاوه ا

زېور هم پردانهش دا نه دانه وه و نه ګوږته ټاله میګی تروه - که کورری
 نیښتانه ګانه . له وی دا به بهر ته کا را جهوری زمان و ناحزی روز ګار
 بهر امبر به کوردان له جه نګدا به ، هر ساته به لایه کدا نه پانړه ټینی و
 نه پانچه وسینې ته وه ، له ده شنی نه یونی دا عودالن ، نایان به دو ټابی ، له بانی
 هه مو نازو نغمه ټیکه له ژبر جه ورا نه تلینه وه ، هر ماته له ښیان به داری
 به کیګ برېندار نه کری ، بی لانه و بانه ، بی غمخوارو دلسوز ، له گڼل

همه‌شاه به کت به به کا به لته زنن ، له جوشی کورده ی دهر و نیکی بوریا نه وه
دهم له کانه و مو له لی :

هم کورده مه جیب ساحبی به ختیکی زه بونن
هیشتا کو له داخلی سه حرای نه بونن

نانی به دوسه د سینیه ی موزان که به باکت

بی به هره له ویشن به مه سل مه یو فرونن

بی بهش له هه مو نعمت و نازادی مالم

پامالی جه فای دهرن و مه نفوری عیونن

بو قونده ره و واقه مچی زالم هه مو لهشیان :

خاراوه له پیستا ، وه کو گامیشی اچه تونن

هموای زه مین ساحبی ئالتون و قسورن

هم کورده له بهر زوری قسور مالکی تونن ا

هر قهوی قهوی بوبه هه لف پیرو جوانی

هر قهوی وه نه وشه و گوله ، واقه ده کو تونن ا

کس کهشنی نه کرد سرری دهر و نیان له جیها نا

بی شمرح و به بی حاشیه وه کت کونه متونن

سه ررای نه وه دوزمن به به کن، جومه هه شیرت

هه قیانه له لین کورد هه مو مه حکومی جنونن ا

هم حانه ده و امیکی ته بی می هه به بو سکورد

تا غافل و بی به هره له عیلم و له فنونن ا

که له مه ته بیته وه دپته سه ره نه وه له لی مادام سه رچاوه ی هه مانه نه زانی و

نه خوبنده واری به و هوی له به کت 'ترازانسه کی دیاره ، اچار کردنی زور

به ساناییه به ده نیکی بهرز بانک له کار له لی :

منظره که بوفندی نهاد به قومی هزار

جهالته که ده کا معوی سلسله ی تاتار

فتوت و عیله که وابسته باعنی اقبال

جهالته و حه شده بوته معلقه ای ادبار

برادران و ده فیکانی خوم مه بن غافل

له تهریه و وده دب و عیلم و سه نه نیکی به کار

به جه و هری که هه ته ، لامده له میلله خوت

نفاق و بوغزه به له ژه نیکی مه ردی جه و هردار

و ده تن ، و ده تن و ده کو ، کو کوی کوتره باریکه

بسته دردی زبان و دلت ، به له بل و نه هار

به مال و ده ولانی دنیا مه نازه مهی حاجی

بنای مه کتب و پردی حساب به روزی شومار

حباتی نیمه حه والی مه خای مه شرافه

که گه وره طوفانی نه بی قورر به سر سه فیل و سگار

زهر به رامبر به خاکی نیفتانی پیروزی که خوشه ویستی خوی دهر

مه برری لهی :

لهی و ده تن چه ند خوشه ویستی روحی شیرینی منی

مه زرده ای توخی نیفتات و باعنی ژینی منی

بیت و گهرمن کوه کن بم ، و ده سلی شیرینم بی

نیفتای فاده له به ردت نوی ؛ که شیرینی منی

گهرچی مهرزی ، هیند بلندی و ده خه لای من ایچه عهش

واستیه ی سه به سنی اجرای نایینی منی

نیفتخاری میلله منی ، نوی ماده ربکی مهره بان

خوا هیلالیشی به تودا ، ماه و پروینی منی

هو به هارانی بو و هوای زور سافه وه که چهنه
 فصلي زستانیش سراسر باغی نهمرینی منی
 بوجی نه قدی جسم و جانی خوم به شاباهت نه کم؟
 خاکراهی حوکرانی جزو ته مکنی منی
 لاره زو فیکری سه یا حمت ناکم تیر نهی وه تن
 توله جیگای قاهره و تاراب و به رلنی منی
 زیور بهم جوړه بانگی بو خوینده واری بو نیشنان بهرز کرده وه ،
 بهلام ته ماشا نه کا ، واپول بول منالانی نیشنان وه کو بروری بهرخ نه چن بو
 قوتابخانه دهرز نه خوین و نه گهر ریشه وه دواوه ، هیچ سرودیکیان نه ، نه
 نه میوارانا ، نه به یانیا نا دلی دیته جوش نه لی جا بوجی هم سروده یان
 بودانه نیم ؟

وه نهی من کوردوستانه ، یادگاری نه جدادمانه
 به هفتی روی سهرزه مین خاکی پاکی کوردوستانه
 باهه مومان وه کت برا بین ، ره فبق دین و دنیا بین
 باله وه حقت ته وه لا بین ، نوبه تی عیلم و عرفانه
 کورد میله تیکی فاسراوه ، له مهارف بهجی ماوه
 روزی سه میونی کوشینه بو نه و کسهی کوردزمانه
 کورد میله تیکی فهدیمه ، ساحی ته بی سه لیمه
 شاهدی هم موده مایه سلاح الدینی سولتانه

زیور که له مانه نه بیته وه دیته سهر فها سفه و ورده کاری و له مردم
 وردبونه وه ، دیته سهر باسی ورده کاری و جناس لسه شیوهی « نالی » نهی :
 با نه چیته لای ره قیاز یار نه نیمی خانه بی
 لازمه نه و نه که له ولانه بی ، له ولانه بی

دیده وهختی نوی له لاهزر نهی و احز مه کا
 بو نه زمر له علو دورری په کتا نهی ، په کک تانهی
 طارنی حق بین چه باسکی زینت و نارایشه
 وای هموی ناوشاروناو دبی وانهی ، دیوانه یی
 دوستی و خری نه موه بو ره فیتی خوی نه لاج
 حز مه کا بهو شهرته گهر بی گانه یی ، یی گانه یی
 ههراکسی بو تهرکی دلبر دبی نه سینه تان مه کا
 هم دو پایه لی مه کم یا خوانه یی ، یا خوانه یی
 شه می رونه بوته باعث « زیوره » نیستا دالما
 گهر له خاتریا کھی په روانه یی ، په روا نه یی ا
 به راستی زیوره لم باسی جنا سکار به دا گوی هونری دهر کردوه و به لافه تی
 زمانی کوردی دهر خستوه وه بگره تاکی ترا زوی ه گهل « تالی » دا راست
 کردونه وه . نیمه ههر نه وه نده له شمره کانی نه دین که مه عنای جناسه که
 دهر گوی . مه لی :

یارا بانه چپته لای ره قیبه له ماله وه دانیشی ، چونکه مهو ناسکه - که یاره -
 پیو یسته له ولا ، نه یی - که لای ره قیبه - به لاسکو له هیلانه کھی خوی بی - که
 ماله که نه یی . . مه مه پیچه وانه کھی بگره ا ... چاو ، که نوی له لانه یی وای بی
 خوشه که بو یلینی له علر دورری بی هاونا ، نه یی باشه ، یا « تانه » په کی به
 سهره وه یی . به پیچه وانه یی هه مهش . . یا خود بو چاوی که وتی له علو دور
 یکیک بیان نه یی ، یکیکیشان « تانه » ی به سهره وه یی . پیچه وانه یی هه مهش ...
 پیادی حق بین کاری جیه به جوانی رواله تی و نارایشه وه . ناوشارو لادی
 پیادیکی هموی که گوبی بهم جوړه شته رواله تیانه نه دا ، مه گهر مهو کا برای
 حق بینش وانه یی ده ، با بو خوی بی به دیوانه بداته کزا ، چونکه مهو
 له ناره دانی دا نا حاوی ته وه ... دوستانه یی و خزمایه یی نه ماره ته وه بو کا برای

جوتیار ، هر نه‌ونده بی «کا» نه‌بی، قه‌یدی نه‌بایگانه‌بی ۱ .
به‌پیچه‌وانه‌ی نه‌مش ..

هر کسه ، که‌دیت ناموزگاری‌مان نه‌سکا بو نه‌وه که ده‌ست له دل‌به‌ر
هه‌ل‌گرین نه‌م دو‌مابه‌لی نه‌گم ، نه‌لیم : یا خوا نه‌و کسه هر نه‌بی ، یا خود
به «خوانه» هیت بیت . «خوانه» کا‌برایه‌کی شهت بووه له سوله‌مانی ..
نه‌مه‌پیچه‌وانه‌کشی بگره ... موی رومه‌نی نویه کردوبه‌نه‌کاری، که «زیوره»
همو ده‌می نه‌گر له دل‌یا توزی «به‌روا» نه‌بی با ، پی به «به‌روانه» و بو
خوی بسونی ۱ ...

نه‌م همرانه‌ی زیوره‌گه‌لی مه‌عنای تره‌له‌گری وه کو میسک وابه‌ه‌تا
یینه‌پته سه‌ر نا‌گر زیاتر بو‌ن نه‌داته‌وه ، به‌لام نه‌مه هر به نه‌ونده
وازمان لی هینا ..

زیوره به‌گورنی دو‌فله‌سه‌نه‌ی له دو‌به‌پتا ده‌ر بروریوه که نه‌لی :
دقه‌تم سکرده حادثاتی فله‌ک

هاتو چوی فله‌لی مانگه‌کان به‌ک به‌ک
لیم هه‌بان بو که جه‌نه‌ت و دوزه‌خ عه‌دی جوانی و پیره‌بی شه‌ک
دیاره‌پیری و جوانی چا‌ک فاسیوه بویه وتویه :

پیری بچینه مه‌جلسی جوانانه‌وه گه‌ره

جوانی بچینه مه‌جلسی پیران مونه‌وه‌ره ۱

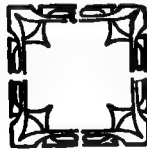
زیوره چه‌نده‌بوردی نه‌فسیه‌تی مه‌ردم به‌ک به‌ک هه‌له‌سه‌نگینی ؛ ته‌ماشا
نه‌کا ماده‌به‌رستی خوی کردوه به‌قبله‌نا ، نه‌گر به‌کیک هه‌زار جار داناو
پاله‌وانیش بی هر که هه‌زار بو نه‌بی به‌هیچ جور هیزیکی مه‌عنوی نیدا
نه‌مینی . به‌لی به‌وردي سه‌بری کردوه بویه وتویه نی :

هیزی و دزی و خیانه‌ت مه‌حکومی و نه‌صیری

هیچیان ده‌ماخ شکین نین وه‌ک عه‌لانی فقهیری ۱

به راستی زور زور چا که مهر روزبه در لاله خا که لعلی :
 پیاو که دو چاری روزی نه گیت بو دوستی گیانیشی لی نه پسته عهدو ا
 ناخو وهستا ناشی چو ت مهری زیوه زنی ناشی بی ؟ وا بهو
 داخبه دلیوه ا لعلی :

مهری میزوله به که گهر بی ناشی له سه دجی نه پیری ده لاک ناشی ا
 به بی مسم نمونه شعرانه در گهرت که زیوه نه نسیه نیکی خه رای :
 کومه لایه تی و نیفتانی هه بووه وه له مهر سیکیان شاسواری مه بدان بووه
 مهر رای نه مانه شاعریکی زاهد و خوابه رست بووه . لهم روه وه « ابر
 المتاحیه ۷۴۵ - ۸۲۴ م » له « عین نمر » ی حجاز شاعری عه رب بووه
 زیوه ریش له سوله یمانی شاعری کورد بووه . مهر وه ها شاعری نیمه له
 فارسی ، تورکی و عه ربی شدا مهر شاعریکی بالای کورد بووه . دیوانه
 شعره نایا به کی هیشتا له چاپ نه دراوه .

احمد مختار

۱۸۹۷ - ۱۹۳۵

کوتره باریکی ده ننگ پر له یاو ، کورده ی نه و ده ننگه گوردر تر له
ناهو . گولاله ی باخچه ی عیلى جافه کاف ، گولاله ی بوخچه ی فیکری

گورده کاف . هه لک و تو بکی سه به خو له
مه پدانی شعرا ، سه رگه و تو بکی خو به خو له
بازارری خیرا . گه و نو به داوی چاوی مه سه ته وه
تا هوشی کرده وه ، تینو به روزی رونی کورده وه
تا بهنی کرده وه . شوخ و شه ننگ و لا و چاک
بووه ، ده س به تفه ننگ و سنوار چاک بووه .
شاهری هم شوینه ناوی « احمد » و کوردری
وه سمان پاشای جان و برا بچوک « تاهر » به گک و
دایکیشی هه « عاده » خانه . له سالی (۱۸۹۷) ی
میلادی له شاری هه له بجه هاتوته دنیا وه . له بهر
مه وه نه و ساله سالی (۱۳۱۶) ی هجری بووه وه

هم میژوهش له سه رحسابی « له بجه د » به ناوی « احمد مختار بک » وه دهر دیت
هه هم ناوه یان بو کرده به ناو . .

وه سمان پاشا و محمود پاشا ، حسن به گک ، فتاح به گک ، سلیمان به گک و
حه مه مه لی به گک ههش کورده گی محمد پاشای که بجه سه ره به گک بوون .
وه سمان و محمودیان له لایهن حکومه تی عوسمانیه وه له قه بی پاشایه تیان دراوه تی .
محمود پاشایان به کیک بووه نه و سه رامه دانه که پابه ندی به نه ده بیانی
کوردری بووه له وانه به داستانی هه مو دیواغانیکه بیت و خزمه ته نه ده یه گی

شایانی همواره میک بیت ؛ به خه تیکی زور جوان له سر کافه زیکی نایاب
کتیبکی له شعرو نه ده بیانی گهلی له شاعرانی کورد نوسیه نه وه و ناوی
ناوه « که شکول » . هم که شکول گه نجینه به کی زور به نرخه بهرام بهر به
نه ده بیانی کوردی وه ئیسته له کتیبخانه گهی « حسن به کی » نه وه بابه ..

احمد مختار وه کو همو منالیکی تر له هه و سالی دا نه خریته بهر خویندن
له قوتابخانه ی مندالان له هه له بجه ، قرآن و کتیه ورده له کان نه و او نه کا ،
له پاش نه مانه ده ست نه کا به گولستان و خویندن فارسی تر ، له پاشا که میکهی
عهره بی نه خوینی و ده ستی له هه له گری و خه ریکی سر و سواری و
ملسکداری نه بی . له ته مه نی بیست سالی دا ژنی هیناوه . له حالی (۱۹۲۲)
بووه به قائمقامی هه له بجه . له (۱۹۲۴) دا بووه به نایب له پارلامانی حکومه نی
عراقی دا ، تا له (۱۹۳۵) له ته مه نی (۳۸) سالی دا به گوله ی نه نگه ده ستیکی
پیس له سر ناوی « سروان » کوژراو جوانه مهرک بو ، تهرمه گهی
برایه وه بو هه له بجه له ناوایی « عه بابله » له و گوررستانه که تاهر به کی
برای نیایا نیرا بو نه میشیان ناشت ...

احمد مختار به گه پیاویکی بالا بهرز و سورو سپی بووه ، جوان چاک و
شو خ و شه نگه ، چاو گه وره و ده م و چاو پان بووه ، ربشی نه ناشی و جونی
سمیلی قه بتانی نه هیشته وه . زور خه زی بهراو وشکار کردوه ، راوچی و
تفه نگچی و سوار چاک بووه . تهر رهوش و دلته رر ، زور تر سراغانی و
شهروالی له بهر نه کرد و شه ده و مشکی نه به ست به سه ره وه ، پشینکی نوژی
زیادی نه به ست و فه قیانه کانی هه له کرد ، گهلی جار دوریزه فیشه کک و
ستارغانی نه به ست . له گه ل جلی کوردی دا چاکه ت و پانتولیشی له بهر کردوه .
له گه ل خوارد نه وه دا سه و دای بووه ، یاریشی نه کرد ، پیاویکی نان بده و
بهر چاو تیر و زور ده ست بلا و بووه ، رو خوش و همو وه خت ده م به پیکه نه ن
بووه ، له شوینی دوره وه گوبی یان له قاقای پیکه نه نه گهی نه بو ، هه لسو

گهونی له گهل هه مو جوړه گه سیکدا ته کرد . خو بڼد نه وه شی پی خوش
بووه ، له قسه کردندا ده نگه گه ووه بووه ..

که ورد ته بڼته وه له مو خو بڼد نه شی « احمد مختار » ته ماشا ته هی شتیکی وای
نه خو بڼد وه له گهل ته ووش تا پویه کی زیره کی ووه ، زمانی فارسی ، عه ره بی و
تور کی زانیوه ، نوزه نوزه په کیش له ئیسگیزی . ته نانه ت له فارسی دا
گهلی شعری هه به .. ته میښته وه سر ته وه ، گچی بو بیت وا احمد مختاری
خسښته سر ته وه ده ست بکا به خه یال بازی شعرو به زوریش ته نه سا دو
ریچک کی گرتییت ۱۶ .

وه کو له شعره کانی دهر ته گوی ، یا خود وه کو یاسای بڼه ماله پی ده ری
ته مخا احمد مختار له ده وری سهره تادا نه به کهریک بووه روی نکا وه نه
هه بکه لیکش بووه باوه شی پیا کا ، گچی له گهل ته مش وه کو شاعره کانی تر
دپسان هر دلی کردوه به هیلانه پی خال و خست وزمانی کردوه به مه کینه په کی
دایمه گهرر بو دروستکردنی ستایشی جاومه ستانی قه د باریک و زولنی
ده شی وه که شه وی تاریک ا ..

بلی نه چاوه ندازیک دلی کردوته وه ، نه چار به نازییک هوشی بردوته وه
به لام هم له و ماله دا گا گولسکی کردبو که که شکوله گی محمود پاشا بو بو
به ره ووه ده پی گرتنی و ده نگی شعره کانی تاهر به کی برایشی داره داره ی
بو ته کرد . له ولوه « ناری » له باغچه ی زیانا به « ته برو که مان ته ی خانه دان »
گوپچک کی ته زرن گانه ره ، له لاوه « نالی » له به هشتی ته و دیوی جیهانا
به لاوازی « گولبه دمن سهروی چه من » دلی ته که شانه ده ا . که هم به هم
جوړه چواره وری به هر زبانی ده سته ی له ل لب و به سته ی گولی ته دهب
بته نری ناچاره له و ناوه دا ته میخی بلی :

دلم بو باغی روی ته و بولبول تا ساه زور به شیو حاله
ره می مه سدوده چونکه زولنه کانی میسلی بهر زبانه ا

کوابو احمد مختار لم دهورده دا تنها ناو ماله گي خويان بو کتبي شمري
 بو گرته وه ، چونکه لهوي دا تاهر به گي تيدا بو، کتيبخانه گي تاهر به گي
 ديوانچهي شاعره کاني تي دا بو ، سهرراي مه مانهش که شکوه که له بهر ده ستيا بو
 به ياني و ميواراني فيکري شاعراني تبا يا وهر نه گرت . .

مينجا با نسته پينه سهر مه وه قسه له هه ندي له شمعه کانيه وه و لهو ريگه
 که لهو له شمرا گر توني بکين ، احمد مختار نه ماشا مه کا ، وادل رفينه گي
 - که ناوي ناوه ته دلبره گي - به ناز بهکوه توزي له سهر پوره گي لادا ،
 روزي هزار وه ک زه ردوي دار پيچي کرده و له تاو گازار ، مه يان
 بولاي ماسي و سهر او ، مهويان بو شوبني دور له چار ا . سهره ناي هم
 باسهي مه کانه وه و له لي :

که دلبر خوي نو اند خورشیدی خاوه زو فراري کرد
 خه جالت مار به زه ردی عزمی پختی کوهساري کرد

به سوزي سينه نالاني له فاسلي پايزا بولبول
 که روبه ناو گولستان و خه يالي نهو به هاري کرد
 خواروژي مه زل لهو بهژنو بالا به که نه سوهر کرد
 له ههوقي لهو بو، خه لقي هه درر عمر و سهر و چناري کرد
 وتي ميسکي خه تا ، بومن خه نايه لافي بو ب خوشي
 که هاتو بوني هه نري بهر چه مي شيواي ياري کرد ا
 ره قيب وه ختي که دي يار مه ره بانه دهر حقي عاشق
 ته قی کرد وه که سه گک و توپی له داخا مينه تحاري کرد ا

له هه سهرت ليو له بلا بو، که مه جنون شيت و ريسوا بو
 به جاري که و نه کيوو دهشت و سهر او ، نه رکي شاري کرد

که بيستي موزده ي ته شريفی تو، عاشق له خوشي دا
 سه ياني مابو ته پياو و ته ویشی زو نيساري کرد ا

زوی! مهرهای حوسنه و الهروی لوتف و کهره مکاری
کوا! یاد یکی حالی « احمد »ی روت و مهرزاری کرد

تسایا! نه کی به باری غمزه ل! و غمزه امدا هم غمزه دلیک نه که نه وه ، به بی
پهروا پیاو نه خه نه سوز بکوه و زور تهر و تاودارن ، به لام نابی نه وه شمان
نه فیکر بچیت که نه شمزی دوهه ما نه که ل نه وه دا که وه کو نه وانیتر سوارو
ریک و پیکه وه نه بی مه صنا کی زور به هیز بی چونکه نه لی : بولبول نه پایزا
که چوه گولستانه وه خیالی به هاری کردا. جاری گولستانه پایزا نه به به هار به
که چوه تاو به وه غیر چون خیالی به هار نه کا ۱۲ به لکو خوی وینه ی نه و
به هار به که خیالی نه کا . نه وی که بو پایزا بمبیتنه وه په ریزی گولستانه
نه وه که گولستان اهر ، که ونی گولستان به هار دیت به دلا وه کو چون
کهوترا « پینج » تاق به دلا دیت نه میخی وابه ، که وایو پایزو گولستانه کی
پیکه وه نه نومان ا ...

احمد مختار هر نه باری غمزه غلوانی دا به وینه به کی تر دپته دهنگه و نه لی:
فستانی رهشی فازکی چین چین به بردا
وه که هوروی سیایی به سهری قورسی قه مهردا

قوربانی نیگای غمزه بت روح و دل من
به که لحظه دوسه دیرومت چون نه جگر دلا ۱۲
مادام که به شمیری بروت لنت نه ته جهر کم
لازم نه نه و خنجره کردونه به به بردا

دو دپده ی مه خوری نگارم به به به به به
وه که تاو ودها به که نه خونی نه به مهردا
دهنی که به داوینی نه تو ، دهنی به دل بم
چیکم که نه دهنی به کم خاکی به مهردا ا

قوربان وه کو خالی هری پیت | کهوتوه دایم

«احمد» که مه گهر دلبری خوی بی له گوزهردا

راسته جوانی رازاندوتهوه و ته شهبیکی به جی کردوه که فستانی یاری بالا
به رزی چاو به خوماری - که کچیکی جوارده ساله به - کردوه به هور و
له شولاری مینای بی گهردی وه کو مانگی داپوشیوه و، راسته شعره کانیش
سوارو ره وانن به لام نهوه بو، له سهره تادا که ستایشه کی دامه زواند دیاره
رو، له کچیک که کانهوه، چونکه هم جورده ستایشانه بوئو و جنسه به که جی
له شعره سیبهما تهلی مادام شمیری بروت هه به پیوست ئیتر به و خنجره ناکا
که کردوته به که مهردا. ا. بهلی ته بی کچیکی خنجر بکا به که مه ریا، به لام زور
که ری نه گوی. له کوردی دا کهوترا خنجره ری کردوه به که مه ریا، هر
کورر مه به سته نهوه ک کچ. جاگوا بو ناوه راستی برره شعره کی له گهل
ههره تا که یه کی نه گرتوه. ا. دیسان له ئاخر شعردا مه به سته نهوه به بلیت؛
وه کو خاکی به ری پیت کهوتوم بو نهوه جار جار به لککو به سه رمارا بوریتا
دهی جومله ی « که مه گهر دلبری خوی بی له گوزهردا » نهوه معنایه
نادا به ده ستهوه. . .

له گهلر نه مه شدا هه ندی تاقه تاقه شعره له فخره ادا هه به له وانه به به لای
زیر بنوسری. چهند جوانه هم شعره ی که تهلی :

بیستون ئیستهش که وه ختی لاله ی لی سهوز تهلی

باسی خوینی دیده و داغی دلی فخره ادا تهکا

دیسان له شویبکی تردا به شعریکی تر تهلی :

کولاله ی بیستون ئیستا به هاران تهلین پیت ماجة ژای فخره ادا و شیرینا
خوا هه قه به جوریکی ته دیبانه توانیوه تی ستایشی دیمنی یاری بکا، له کاتیکا
که مه ی و شوشه له ناویه و له به رره ی گولی رومنه دلوپی عاره قه ی سه ر -
خوشی هونه تهکا. ته مییش له خوشی دا وه کو بولبول ته خوینی و تهلی :

له نه هڅه ئی باده ووه ختی سهری کولمی له کا عاره ق
 به عه ښی نه و ده له بهر کی کوله ، هم ټاوی بارانه ا
 که ، بهر میان گرم نه بی به شعر یکی تر له شویلیکی تر ا دښته ده ننگ و نه لی :
 که ، دهر خا دل بهرم نه و که ردنی ساقی بلورینه
 له به نهجهم موده ری ، کهر دهس درېز کهم بوملی مینا ا
 نه مهابه کی رومنه تی یاری له کاوی نه لی له کهر من بهوی ستایشی تو بنوم
 پیوسته :

نه بی کاغزل له بهر کی گول ، قه لوم ، جانا له عه نه بری
 که من مه یلم هه به ئیستا بنوم ووه سنی رو خسارت ا

* * *

احمد مختار بهر کی لبره دا ئیتر نه ووه سنی ، نه ووه سنی چونکه ته ماشا له کا
 پرده به کی تر به سهر عالمه کشر اوه و به ره نه بکی تر ره ننگ کراوه ، جار
 جلوریکیش له سوچیکوه ده ننگیکی نه بی بهر کوی نه کوی که له دهر ونی تافه
 تافه که سیکوه دهر دبت و بامی نه و ناله ناله نه کا ، که له جگهری هه لکر روزاوی
 دایکی نیفتانه ووه ده ننگ نه دانه ووه . که هم ده ننگی کوی لی نه بی تاسیک
 نه بیاته ووه ، بیریک نه کانه ووه ، له جوشی سه رخوشی که نه جیتیدا ده ماره کافی
 نه کانیک نه خواو پرده ی پیشو دانه دانه ووه ، پرر به دهم رو نه کانه نه و
 شاعرانی کورده — که نه ویشی به کیک بووه له وانه ا — به هه و پینج
 خفته کی قایه کی تر نه خانه سهر گازی پشت و بهم به کایان — که به کیکه له
 هه و ته که — نه لی :

شاعرانی کورده ا به سه ، بهس بامی زولف و جاو بکن
 کهم خه یالی پرر چه م و کا کولی ټالوزاو بکن

لابدهن کهم بامی سونبول ، یا لقی لاولاو بکن
 نیوه ته دیر بکی حالی قهوی دلسو ټاو بکن

فوجزو تائیش له دەس دەر نه چوه، سا ههولی بدمن!
 که له مه ته پستهوه ته ماخا له کا: قهوی کورد له پایهی په کهما لانه وازو مهرلی
 شیواوی دهستی نه زانی و نه خوینده وارین - که، ته مه، ریشهی هه مو دهر دوه
 به لایه که - رویان تی له کار ته لی:
 له خه و ههستی دهره نگه میلهتی کورد، خه و زهره رتانه
 هه مو تاریخی عالم شاهدی فزل و هونه رتانه
 ده سا، تی کوشن تهی قهوی نه جیبی بی کسی مزلوم
 به کورجی قه نعی گن له و ریگه دوره، وا له بهر تانه
 بخوینین، چونکه خویندن بو دفاعی نیخی دوشمندان
 هه مو لان و سهانی مهینی قه لغاب و سو بهر تانه
 به خوررانی له دهستی بهر مه دهن هم خاکه مه جوبه
 که تیزی وه که جواهر، سورمه و کوحلی به سهر تانه
 به سهر چه رخا له گهر نازیش بکن هه قتانه، تهی کوردان
 ته ماخای سیه ری هم شاخو کیوانه ی له سهر تانه
 به بی قه دری به سه ریا دامه بورن حورمه تی بگرن
 گولاله ی سوری هم سه حرایه خویناوی جگهر تانه!
 ده بیکه هم ولانه واته سیری به نهجی جهه
 له سایه ی هیله وه گیر و گیر نوبه ی زه فهر تانه
 زبانی حالی « احمد » هه ته لی وریان تهی میلهت!
 بزانی بهردی هم سه حرایه له لاس و گوهر تانه
 له بی احمد ختار به که له چه قوتابخانه به کی بهرزی فه لسه فه دهر چوبی وا له
 هه ری شه شه مدا له فه لسه فه بهرزه دهر ته برری? . له فه لسه فه به دهر
 ته برری که خالی زهوی وزاری هم ولانه تان ئیسکی پواوی باو بایر تانه و
 گولاله سورده کشتی خویناوی جگهر تانه! . کهوابو: نه گن به بی بهروانی

به سربا بردون و به سوکیوه دهستی بو بهرن! .. احمد به گه له هبیج
 قوتابخانه به گه دهرنه چوه به لام لهو خاکه ، که نه و گولایه رواندوه هدر
 لهو خاکه لهویشی پی که باندوه .. دیسان له ئاخر شعر دا هدر که سه ، سه
 له ده نری مالی خوبه وه نه کا ، لهویشی به لی له مالی خویا لاس و که وه نری
 دهره ، به لام نه گهر نه بهیدیا به هدر نه بزانی به ردی دهستی مبلاتی سکورد
 هه موی که وه هرو له لاسه چونکه کانگای ئالتونی ره شو سه سهر چاوه ی
 « ئورانیم » ی داپوشراوه ! ...

احمد ختار هدر لهم باب به توه بومبای خه یالی نه ته قبلیته وه ، بی با گانه ، به (۱۹)
 شعر بهرتر خه یال و بهرتر فلهسه نهی خه یال له باری بیغانی دا هدر
 له بردی و نهی :

دیهته گهریم دهنگی به سوز و غیوه ن و گریانته وه ..
 ناله ی دله له حمره ت خاسکی کوردوستانته وه !

لانه وازو بی که سو مظلومن ئیستا قهومی کورد
 گاه به دهستی تور که کان و ، گاه به دهست ئیرانه وه !
 اسمی وجدان و عدالت بی مستابه و درو
 بو سیاست لهم قسه کهوتوته سه سهر لیوانته وه

راسته گهر اسمی عدالت ، بوجی مندالانی کورد ؟
 دیل و سهر کهردان بهرورینه وه به سهر کیوانته وه !

... ..

سهم قهراری عصبه و خه لکی له لین بو کورد نه بی
 ههر قسه ی روتنه و ، قسه ش ناچیتته ئاو گیرفانه وه !

ئیررو با وایی به لام روزی ئه بی له ولادی کورد
 دیته وه مهیدان به عیلم و سه نعمت و عرفانه وه

تەوجوانانی وەتەن تەوحید ئەگەز ئەم مەبلەغە
 ھەر لە کەرمانان ھەتا وری و سەو بوکانەو

رەبک ئەخەن و ضعیفی وان و جزیرە، سەر بە ھەر
 ەفرە و زاخو ئەبەستەن رەبک بەقەد بوکانەو
 خانەقیزو مەندەلی، خاکی لورستان بەک بە بەک
 وەک وەسا ئەدرۆن بە بالای مەتقەئە بابانەو

... ..

بەچکە شیرانی ەمشایر بو قەردانی دوشمنان
 ھەر وەکو روستەم ئەگەز ھاتن و جەولانەو

باش قەردانی مەدە دەست بە ئەگەز تەمیری مەلکە
 رەبکە ئاسن ئەچیتە شاخی ھەورامانەو
 کیو و گەزگەنی ئەچیتە باغ و جادە قەسر و رە
 بو تەماشا، دەستە دەستە دین لە ئینگلسانەو

... ..

بەراستی ئەم شەرائەتی احمد مختار نۆنە بەکی زور بەرزی مەبلەغە کە بو پاغە
 روژ بەجی ھێشتە .

لەم فیکرەو ئەگەز سەو ئەو کە زمانی کوردی زمانیکی ئەدەبیەو بە
 ھەموو جۆر ماوەی ئەوێ ھەبە کە خەزمت بکری و لە وەغەیی ییگانە دور
 بخریتەو، دینی ئەم رەبکە بە ئەشکینی و بەنیازە! دەست ئەکا بە وێنی
 شەری کوردی بەنی، کە ئەمە بو ئەو سەردەمە نیشانی گیانیکی پاکی
 ھەستیکی بەرز لەودا دەر ئەخا و قەومیەتیکی خاوەن بە ئاشکرا ئەنۆینی .
 رەبکە ئەشکینی و ئەلی :

گەپ و گەری تەنورە، بلیسە ھەتاو کەم
 سیروان و تانجەروپە، خوررە ئاوی چاوە کەم

شیواری موی خاوی گسبکم به روز و شه
 بویه به شیوه نیست که ، بیره بلاوه کم
 روزی به پیکنینه و فهرموی ده ما و ره
 بو پامی نبوده شه ، سه که قول هه لکراوه کم
 دیسان وتی : شه که له دهمت دپته دمو نه گهر
 زه هریقی بخوینته وه ! که بی ، یینی ناوه کم
 هم کومه لی گولاله که تالان له کیوو کهز
 تاویان دراوه گشتی به بخوینه رزاوه کم
 توبی و خوا ده سا و ره یینای چاوه کم
 ساریژ که ، زامی له تی جه که برراوه کم
 با و ره مه کن بین به عرب کوردی شارم زور
 بی ترس نه لیم له راسی درراوه کلاره کم
 احمد مختار به دولادا سه ریک نه کیشپته ناو مه مردم و هه لیان نه سه نگینی ،
 وه کو موبه که له ماحت ده ریینی به و جورده ! چونیه تی خو و ره و هتی نه و
 روزه نه خانه شریتی برره شمره که به وه . له پاش پنج شعر دپته سه ره وه نه لی :
 لاده شاعر تو له پامی عشق بازی و سه پر که
 چون خهریکن چن گمی نیستا و نه تن ویران نه کن ؟
 جاهلان بو نیستفاده ی زانی خویان روز و شه
 له محبطه مه نمی عیلم و سه نعمت و عرفان نه کن
 روره شی دنیا و قیامت نه و نه فامان که وا :
 هه جوی قوم و میله تی خویان به پاره و نان نه کن
 فاسقان نیستا و هه چرخاوه جاهل غالبه
 گور به و ربوی خهالی مه رته به ی شیران نه کن !

چمن گهسیکی تازه پیا گوتوو له کوره دهرچوت
پیاو که چو بو ئیش، له پیشا یوقله می گیرفان له کن ا

خهلقه به عزی گس له ئینسانی جیان دیوه زده در ؟
واحه منقه مه شقی وه حشی و به پرده وې حه یوان له کن ا
هر لهم بابه ته وه شمربکی تری هه به جونیته ئی اداره و قانونی | له و روژوت
بو له کا به هیلکه به کی پا که کراو و له بداته دهسته وه و بو یغت
له گیر دته وه له لی :

مه عنای وه ها لیکه له ده نه و به عزی موه زه ف
قانون موه ته که شقی بکن باخل و گیرفان ا

• • •

احمد مختار رازو نیازیکی هه به له به بن گول و بولبول (۳۲) شمره . هه به
ها ، زاده ی فیکری خوی بی ، با پرشنگی که بی و مری گرتی له هر دو بار ا
پرده به کی جیروکی پیشان له دا ونه به که بو وردی پیری هم شاهره مان .
به بی لایه نگری هم شمرا نه له لایهن مه عناوه پا به کی به رزیان له له ده یانی
کور دی دا بو خویان ئه رغان کردوه . شاهره سهره ئای له کانه وه له لی :
چه ؟ له ی گول که ره نگت ئیسته سوره ا

چه وه خقی شادی و هه یی و سروره ؟

پهرده ت بو ئال و ره نگینه به هاران ؟
مه گهر حست نیه تا سکو بزانی
له تو نازانی بوجی ئال و سوری
له گهر بیوا به لای تو عقل و قامی
له جی سوری ، به روزهردی له هانی
سهرت وه خقی که دهره ینا بو ، له بوا
له نرسم چونکه نوبی حسته گرشت
دره ففانه له قه تره ی ئاوی باران ؟
له خاکی کی رواوی بو به جوانی ؟
له بهزما مابه ی که یف و سروری ؟
ده ماخ و میشکه و حشی ته می
که لاریزت له کرد ئیستا له مانی
به ره شپوشی به ئیتا به دنیا ؟
وه کو ئینسان نیه له فکر و هوش

نه بي حلاله معروزي به نده هه تا شهرمنده بيت و سهرنگه نده
به لام هه روه ختي ههنگي يا، خو ميشي

له پينم من به سر توه له نيشي
هه له بزوركي به جاري رهنگي لالت به شيو دي به سهر يا وه وضع و حالت
كهوابو دياره لهي گول تو له فاني لهزاني و ساحي عه قلي ته ماني
له گهر بيتو بكم عزت لهزاني كه تو بوچ وا ته رو تازمو جواني؟
كهوابو ئيسته لهي گول تو بزانه سهوز بونت له خاسكي دلبرانه
له سهر خاكي بوني ريفهت رواوه: به جهركي عاشقانا داغي ناوه!
وه يا سهوزي له سهر خاكي حزيني كه كوژراوه به تيري نازه نيني
له سهر فه بري شهيدى، يا رواوي بهخويني جهركي نمو، تو ئاودراوي!
كه داپناوه حياتي خوي به مەردى له پيناوي ولاني قهوى كوردي
له لق بويه كه تو سهر ده روه ميني

به چل سهوزي، به بهرگت ميسلي خويني ا
به لام مادام كه مەحوى نمو كه سانه كه له مهر و ماهي جلوهي گولانه
له بو تو، بوته ماهي عهيش و خوشي به سهر بهرزي كه بهرگي سورته پوشي
له گهر ييوايه تو عه قلت له سهردا له بو ييكاي جلي ماتم به بهردا
وه يا خود تو بهيادي روحي باران نه بو بولبول بلاويني به هاراف ا
كه نمو ته پره نمو نده مەجبوري توبه شهوو روز بو وسالت ره نهمه رويه
كهجي ئاپرسی ئه سلا تو له حالي دهى ناكهي به دل مهيلي وسالي!
بهلي عاشق كه نالهى وا حزينه هموى سهرمايهي ئاهو ئه نينه!
له لاي مەعشوقه وه كك دهنگي روبا به

له گهر جي عاشقي جهركي كه به به
وهلي مەعلومه جهوو زولي دلدار لهي حه دهكي بي بو عاشق زار
خصوصاً تو كه خولقاوي له خاكي كه ليكي دهه، كهسي، سهر بهرزو پاكي!

مخوبی تو به به که له و سبانه نهی گول

که کون کون بو به غه مزه ی سینه و دل !

وه کو همو دوانه کهی ترانه بولبول دلی مه شکینه توخوا حه یغه نهی گول

له دهر حهق بولبولی بیچاره وو زار نه وه ند مه ضرور مه به نیشان مه ده ظارا

که واپو میسته له پاش هم باهکردنه و ورد بونه وه یه له هه ندی له شعره گانی

احمد مختار به که بومان دهر کهوت ، که :

راست بو هم شاعره مان له شهر دور بچکه بووه . هر چه ند سهره تا

به ناوی غه رامیه وه هاته پیشه وه به لام له پایه ی به که ما نه فسیه بیکی نیشتانی و

له دوهه ما غه رای بووه . دیوانه شعر یکی بالای هه به هبشتا له چاپ

نه دراوه .

بی کس

۱۹۰۵ - ۱۹۴۸

له باره گای ټاوه دانې شاعرانا گوههري شهوچرا ، له هره پاره دهی
خانهدانې ته د پیا نا جهوههري بهرچرا . فیکري وه که تیشکی زه رده ی
خوراوا به که هررژته سر شه پولي ټاوا ۱۱ .

بریسکی ټهو ټاوه له وزه رده . پهره ، وینه ی
فیکري ټهم هومای شاپهره . جاری بهادی بهرزي
نیفتان ، ده نکه ته دانه وه ده نگی ټه ټاسمان .
کافي سهرزه نشت کونه بهرستي ، نوکی ټقه له ی
ټه ټانه هه ستي . ټالای سهر به ستي بیري ټنه مای ،
ټاوی ټازادی سهر چاوه ی فای . ټاوی ژبان و
ماهی دلبه ندي ، کازه بهر هه کی چیا ی
مه لبه ندي . جار جاری باسی مه بت بو ټه کا ،

خوبو کوبی گری پی سهر خوش ټه کا . ره وده وه ی تاریخ بی کس ټه نوینی ،
ټاوی له ریزی ټاوان ټه مینی ...

بی کسی شاعر ټاوی « فایق » وگورری عبدالله به گی کورری کا که
حه مه به . له « ۱۹۰۵ » ی میلادی له ټاوابی « سیت که » هاتوته دنیا وه .
« سیت که » دبی که به « ۲۰ » کیلومه تره به که که وتوته شبالی روزه لانی
شاری سوله ټانه وه - ټهو سهرده مه مهر که زی قهزای شار باز پرو عبدالله
به گی باوکی فایق ټه وی ټاهورا غاسی بووه . له پاش دو سال هاتونه ته

سوله‌یمنانی ، له نه‌مه‌نی سه سالانا ئاوله دهر ته‌کاوه سه « بهشی چاوی به ئاوله-
 هه‌رروا . هه‌ر لهم وه‌خته‌وه قاپی مه‌ینه‌نی بو ته‌کره‌ته‌وه . له « ۱۹۱۱ » دا
 باوکی نه‌رراوه بو خانه‌تی وه‌یوه بو به‌غدا ، ته‌نیری به شوین مال و مناله‌کیا
 ته‌یانباته ته‌وی ، له پاش سالیکی باوکی چوه بو تورکیا و ته‌مان له به‌غدا
 ته‌مینه‌وه . ئیتر هه‌ر ته‌و چاوی کهوتنه بو به‌کتریان نه‌دیوه . هه‌ر ته‌و
 ماوه‌یه‌دا فایق برآیه‌کی له خوی که‌وره‌تری هه‌بووه «حه‌مه‌ سعید» ی ناو‌بووه
 له روبرای «دجله» دا ته‌خنکی ، دایکیشی له تاوانا سوی ته‌ینه‌وه و ته‌سری ،
 خالیک له به‌غدادا بو ماوه‌وه له پاش سه چوار مانگ ته‌ویش ته‌سری . فایق
 خو‌بو برا بچکوله‌کی - تایه‌ر - به هه‌تیوی و دهر به‌ده‌ری ته‌مینه‌وه ! ...

سه‌ره‌تای شه‌ری ۹۱۴ - ۹۱۸ دا ته‌مه‌زی و ته‌بی به‌، رپی به‌نان ، حاجی
 امینی گاکه‌حه‌مه‌ی مای سفارشت ته‌کاته‌هه‌ر حاجی علی ئاغا - که له به‌غدا
 بووه - چاوی فایق و برا‌کی بکا و ته‌و میراته‌ی له باوکه‌ و دایکیانه‌وه
 بویان ماوه‌ته‌وه تیا‌بانا خه‌رج بکا . حاجی علی ئاغا ته‌یاندا ته‌ده‌ست «حه‌به
 خان» ناو - که‌ژنه زابیک سوله‌یمنانی بو و له به‌غدا دانیه‌قبو - حه‌به‌خان
 شه‌رانه چاویریان ته‌کاو ته‌که‌که‌یه‌کیشیان پی ته‌خوینی ، دو سه سالیکی
 به‌م جو‌ره‌ راپه‌شه‌بوین ، له « ۹۱۷ » دا که‌ساسی و هه‌زاریه‌کی زور ته‌چیژن ،
 له « ۹۱۸ » دا ژنه ته‌یانباته‌وه بو سوله‌یمنانی بولای حاجی امینی مامیان . فایق
 په‌ویکی پیا‌هاته‌وه و خراپه‌ مه‌که‌تب و له پوی سیه‌ماوه‌ر گه‌را تا ، « ۹۲۳ » هه‌ر
 له مه‌که‌تبایه‌وه و هه‌مو سالی به‌یه‌که‌م و دوهم دهر ته‌چو ، هه‌ر ته‌و سالی
 له‌سه‌ر ئاره‌زوی مای چو بو مه‌که‌تبی عیسیه‌ی که‌رکوکه‌، بوی رپی نه‌که‌وت
 له‌وی بی له‌یوه جو‌بو به‌غدا له ، ۹۲۴ - ۹۲۵ چوه مه‌که‌تبی «دارالعلوم» ،
 له‌به‌ر ده‌م بزبوی له سالی زیاتر مه‌که‌تب نه‌ه‌گر ته‌خوی ، له ۹۲۶ - ۹۲۷
 که‌ه‌رراپه‌وه بو سوله‌یمنانی ته‌نها پوی به‌کی متوسطه‌هه‌بو له سوله‌یمنانی چوه
 ته‌و پوله‌و مای چاوی ته‌کرد .

له پاشا مای له بهر هموۀ فایق فیری عهده ق خوار د نهوۀ بو بو دهری کردا
چوۀ لای مامه مارقی له حفته په زیانوۀ ووی نه یگرته خوی ، به ناچاری بو
نومتن گواستیموۀ هو قوتا بخانه په گه لی له خویند خه لکی یارمه تیان
هۀ دا بو خوار د نه کوی ، هم حال ی بی خوش نه بو له تاخری « ۹۲۷ » دا هات
هشتمه کک و جل و بهر گه کوی خوی فروشت و دوکانیکی جگه ره چینی بونان
په پدا کردن له سوله یمانی دانا ، دوا ی سه چوارمانگ هۀ مهش سه ری نه گرت ،
دزد اشه په کی له بهر کرد و فیستیکی سوری له سه رناو سنو فیکی کرد به
بهروکیا جگه ره و شقارته ی تی خست و به ناوشارا ده سنی کرد به فروشتی ،
همهش زوری نه خایان په نای برده بهر دایه ری هۀ مشال ، به روزانه له ریگای
هه ربهت پیشیان دایه ، بهم جوردهش سه چوارمانگیکی رابوارد ، له « ۹۲۸ » دا
بو به ماموستای « زانستی » ، له « ۹۲۹ » دا هۀ بیست گه باوکی له
« مهرعی » سرده ، له « ۹۳۰ » دا به هر کوله مهرگی کک هۀ بی هۀ چی
بو به غذا و له ویوه بو حه لب و بو تورکیا به نیازه شتیکی له میرانه کوی
باوکی ده ست کوی - میرا تپش گو تبوه گه روی خه لک شتیکی وای ده ست
نه کوت - له تاغستوزی عه بی سالدا گه در اوۀ نهوۀ بو سوله یمانی . له روزی
شهشی په بلولی « ۹۳۰ » دا هه رای بهر ده رکی سه را له سوله یمانی هۀ قهومی -
هه رای داوا کردنی سه ربه خوینی سکورد - فایق گیرا و به دیل برا ،
گه بهر لا کرا بو نهوۀ نان په پدا کایبخوا هات له سوله یمانی قوتا بخانه نه په کی
داناو ده ستی کرد به دهرز و تنموه . هینجا له « ۹۳۳ » دا و مزاره تی معارف
وه ری گرت و بو به ماموستای مه کتب ، هه ره تا له دبی « مورنک » له
ناوچه ی بازبان ، تا « ۹۳۷ » هه ره له لوی سوله یمانی بووه هم قاربخه دا نیرا بو
« حله » ، له « ۹۳۸ » دا پیانوت بجی بو « عماره » نه چوو وه زبغه کئی دایه
. دواوه گه در ایهوۀ بو سوله یمانی ده سنی کردهوۀ به دانانی قوتا بخانه تا « ۹۴۱ » ، هم
دکاته دا سه ره له نوی گه در اندیا نهوۀ بو معارف هه ره له لوی سوله یمانی سه ره تا

بو قهره داغ ، بو ناو شاری سوله یانی ، بو سورداش و بو هه له بجه . تا له
روژی « ۱۸ / ۱۲ / ۱۹۴۸ » له تمهانی « ۴۳ » سالی دا له هه له بجه هم ژبانه پرر
جهورو ستمه ی به جی هیشت و تهرمه کی هینرایه وه بو سوله یانی و له گردی
مه یوان وه کو گه لیک تر نازداران نیزرا (۱) .

که سهیری لاپهره ی هم ژبانه ی فایق له کبیت هه ره له و روزه وه که له
کوشی دایکیا مه مککی ته ژی و چاوشاریکی له گهل ته سقیره کان ته کرد و به
به نجه کانیشی راویژی له گهل ته و فیلپانه دا ته کرد که مه بنهت و ناواری
باشه روژیان پیشان ته دا تا چوه گورده کهو سهری ته به دی نایه وه له جه زه به
به ولاره شتیکی تری له ژبان چارپی نه گوت . وه کو بلیت هه ره له بیسکی
داره وه زانیبوی که بیسکی دنیا به دهرازه ی خهم و مه بنهت و په ژاره ی
ته بی کورپه ی نیدا شه ته که بدری . . .

فایق پیاویکی میانه بالای نیک سمرراو بووه ، سهری زل و دهم و چاوی
گرد ، چاویکی کوپرو ته و پرسیان نیوه ی هه بو ، لوتی پان و ده ی بجوکه بو ،
ریشی ته ناشی توزی له سمبله کی ته هیشته وه ، چاکهت و پانتولی له بهر
ته کرد زوریش به ته نگ جل و بهرگه وه نه بو ، له قسه کردندا له سهر خو بو
وه کو بلیت ته دانه دانه قسه ی ته کرد ، زور ئاشنا بووه به خواردنه وه
ژیانی سهر خوشی ، یاریشی ته کرد ، له دوا دوا یی ژبانی هه ناسه برکی پی
کهو تبو به نیخه نیخ قسه ی ته کرد ، باری ژبانی چه و سانه وه بووه ، له اداره ی
ناوالمالدا زور کوکه نه بووه ، سهررای ته مهش بهر چاوتیر بووه ، ئاشنای
گوشه ی مه بنانه کان بووه ، باوه رریکی راست و له ژبانا به کک ریگه ی کرد بو
به پیشه ی ژبانی خوی ، ته گهر له دلا به کیکی نه ویستایه هه ره ته نه ویستنه . .

(۱) گه لی لهم سهر چاوه ی ژبانی بی که سه دو ستم رؤوف ته فهندی حاجی .
امین یارمه تی دام سوپاسی ته کرم .

میتز نه یشه دوان . زیره که و به زه بن بووه ، که بشه اتایه به سهریا شهرمی له
کس نه نه کرد ، له گهل نه مه شدا زور زمان پا که بووه له شعره دا ، قهله ندهر
بو بو به بو به رنده ا .

فایق که چاوی پشکوت یا ، ده می له مژینی په نجه ی خوی به رده لا کرد
ته ماشای کرد منالان له ده مه ده می میواراندا که باو که کانیا ز دینه وه نه چنه
پیشوازیان بو نه وه پیکه وه بچنه ژوره وه تا شه و ، کدا نه نیشن نه م لایان
باو کیان بی و نه و لایان دایکیان ، که چی نه م به نه نیا له بانی ده سقی باو که ده سنی
بر ابچکوه که نه گری و نه چیه ژوره وه ، دایکیی نه ماوه تابیت به پیرانه وه ا .
نه م دیمه نه دلی مند الیکت بریندار نه کا به لام ره نسگی زور دلی فایق بریندار
نه کردی ، چونکه جیگه که نه نه نشت جیگه ی ئاسوی هیواوه بو ، با شه و
لا په رره ی به یازی شاعره کافی نه خوینده وه - هر بو نه مهش بو که نه نیایی
بی خوش بو - کاره سانی روزگاری له سینه مای خه یالیا ده ور نه کرده وه
کهوا شهرری ۹۱۴-۹۱۸ چه بو خوی ، چه بو قه و مه که نه به که له سهریه که
نه بخته شریته وه ، ژبانی له به ریه که هه لچر راوی خوبو ناوشاری سوله بمانی
ته ماشا نه کرد که جه وری زه مان به سهریا نا نه هینی و هیناویه . نه وه ی ورد
نه کرده وه که بوجی شیرازه ی میش و کاریان له بهر به که هه لوه شاوه ؟ .
کوتوپر له ترسی نه م دیمه نه به سامانه راجه نی و ئاورریکی دایه وه به لای
خویه وه به خوی وت : « نوجیت ؟ . من کوردم نه ته وه ی گوردم » ، خو
کورین بی که سه نه گهر که سیکي بیوا به حالی نه و حاله نه نه بو ا وتی که و ابو
من بی که سم ا . « بی کس ی له ده ربه ده ری کورده وه کرد به ناوی خوبو له
باده ی بی که مانی هه رده گهر رانا شهربانی شمری خواره ده وه .

راسته له ده وری بی که سدا شعر په رده به کی تری به سهردا هاتبو وه له
خیوه تی خه رامه وه سهری هینا بوه میرگی قه و صیت ، به لام نا توانین بلین ته نیا
نه م سهره تا تکیه بو که بی کس خسته نه و میرگه وه ، یا بی کس فیری شعر

کرد، چونکه زور کس له او چهرخی بی کس هر لږ پریږه ته کد امانه وه
 بو ټپه باوهش بکن به غراما وچا و پرته چاوی کالی غراما ا یا ناتوانین
 بلین سدهی بیستم بو که بی کس فیری شعر کرد، چونکه بی کس نه گهر
 لم دهوره شانه بوايه هر شعر بو، بویش شعر بو چونکه له باوهری
 هودا سر به ختی و شعر دو تاو بون بویه که مه صا . دهی ټپه ناتوانی
 بو تری له به کیکوه وهری گرتوه، یا هتیک کالی نی کرده بو ټپه وایت.
 بهی پریغانی خو پو کویله بی قومه کالی بی کس هه غوراندوه بو ټپه
 که روحه نیکی لازوهی بی - چونکه روحی لازوه له وسرده مه دا که لی
 شوبنی سکورده واری گرتبوه به سلام وه نه بی ته نیا ټپه بهش بو پیته
 سر چاوهی ټپلای شعره کالی . نه گهر ټپه بوايه له بهر ټپه که ټپه شتیکی
 تیکرانی بو ټپه بوايه خه لکی تری ټپه عامه کالی نی بکردنایه که چی ته نیا
 بی کس بو که تا گریکی راسته قینه له دلیوه بلیدهی ټپه ند . .

بهی راسته له پیغی بی که سدا وله دهوری ټپه و پولیس و ټپه بی غرامی
 ده سقیان کردبو به به کدا بو سر برینی روحی پیغ کونن و روحی
 گورران له دهوریکی وشه کوه بو دهوریکی تهره وه یا خود بلین له دهوریکی
 « رومانیک » بهوه بو دهوریکی « کلاسیک » ا بهلام وه نه بی دیسان
 ټپه بهش ټپه ملان پیغاندا که ټپه کاره سانه ته نیا شتیکی بویت و راوی
 بی کس نای بو ټپه له تاوانا خوی باو پیته کوشی شعره وه و خو پو قومه -
 کالی بی بلارینیتوه ا نه گهر ته نیا ټپه بوايه ټپه بی کس دو بونا به، که چی
 هر به ک بو ا . . دیسان ټپه بهش هر وایه که بی کس به لاماری پیاده کالی
 مزگوت و ټپینی ټپه دا وله سدهی چوارده موی هجری دا ټپه هات هلیشه -
 سه نگاندن و به ټپلی سدهی بیستم بهر ننگاری نه کردن و به ټپویکی
 روز ټپه ټپنه وه بو ټپه کاره پای به فورر داپوشروای ټپینی ټپسلام سر

همه‌ی که نه کرد خو وه نه بی له بهر همه بونی که سرچاوه‌ی شعری له
 سرچاوه‌ی ناپه‌نوه هه‌لینجاویت ، وه یا زانیینی « روبرت بیرنز ۱۷۵۹ —
 ۱۷۹۶ » - شاعری اسکاتلنده - به‌لاماری کلیسه‌کافی ئینگلته‌ره‌ی داوه ۱ .
 نه‌گهر وابوایه‌گه‌لی که‌سی تر له سرچاوه‌کە ئاویان هه‌لینجاوه و گه‌لی
 که‌سی تر له‌وانه‌بوون « بیرنز » یان ناسیی که‌چی بی‌کس به‌بی‌که‌سی کوردی
 خوی نه‌بست و به‌لاماری نه‌و باوه‌رده‌ی نه‌دا به‌بی همه‌ ئاشنا به‌نی له‌گه‌ل
 ره‌چه‌لکی نه‌گه‌وتنه‌که‌دا دابریت ۱ .

که‌وابو و نه‌بی نه‌نیا به‌که‌ به‌گه‌ی نه‌م شتانه‌ بویت که‌بی‌که‌سیان خستیه
 کوشی شعری هه‌لینجاویت به‌تیکرراو شکوهمکی مه‌نه‌وی فیری
 به‌تایبه‌نی بووه « بو همه به‌هه‌ر عوایه‌وه له‌هه‌ره‌تای سه‌ده‌ی بیسته‌مه‌وه
 پال بنه‌ن به‌جه‌مالی نه‌یسه‌مه‌وه ئاچروی نه‌رم و نیانی بی‌کس له‌ به‌هارستانی
 مبله‌ی تا بی به‌گه‌ل و کیکی ده‌مه‌ ده‌ی به‌یان و بی به‌غونچه‌ی باغچه‌ی
 نیگارستان و به‌یادی فیکری قه‌ومیه‌مه‌وه کو تو پر ده‌م بکانه‌وه . . یا خود
 بلین بو همه‌ بووه که‌ به‌هه‌ر دو کیانه‌وه به‌دریازی نیوه‌ی به‌گه‌ی سه‌ده‌ی
 بیستم شریکی تر له‌ماله‌ی کوردی‌دا بجه‌نه‌کار و بی‌کس له‌و شریته‌دا بی
 به‌کریایه‌کی ده‌نگه‌ زه‌لالی هه‌ر فینی مبله‌یت ، وه یا بی به‌بواییکی خوش
 نه‌وای لاله‌زاری قه‌ومیه‌یت ۱ . .

ماه‌وه‌ سه‌ر همه‌ بزانه‌ی شعری بی‌کس چه‌پایه‌یه‌کی له‌مه‌ده‌ییانی کوردی‌دا
 وه‌ر گه‌نوه‌ وه‌ میزوی سه‌ده‌نی کوردی چه‌ ئاشنا به‌یه‌کی له‌گه‌ل شعری
 بی‌کس‌دا هه‌ به‌ ؟

هه‌ل وه‌ کو تو زیکی له‌ وترا « بی‌کس » که‌لی جار له‌ زبانی پی‌ه‌ویدا‌حه‌زی به‌
 ته‌نهای و گو‌ه‌ه‌ گیری نه‌کرد ، له‌م رابواردنه‌دا بو خوینده‌نه‌وه‌ی دیوانی
 شاعره‌کان به‌مه‌و شاعرانه‌ که‌ زدرتر سه‌رچاوه‌ی ئیله‌های شعریان غه‌رام و
 نصوف بووه . لیره‌دا ناچار نه‌بو به‌عنی شعور ناچاری نه‌کرد به‌وه

که سهر به رسته دیوانی شاعره کانی فارسی شهوه ، له بهر عه ره بی خویندن دیسان
 هزی به خویند نه وهی شعری عه ره بیی نه کرد . هم سهودایه - بیجکه له
 فتره تی زانی - پالی پیوه نابو شعرو تن وه کو نه وان . وه وه کو له میژوی
 نه ده بی کور دی دا بومان دهر نه گوی دیوانی شاعره کان تا نه و سهرده مه
 مه گه به ده گهن نه گینا هه غه رام و غه زهل و تصوف بووه ، نه میی به و
 جوړه هات له پیشا له سه ر بیجک کی نه وان به خه پالی ، خوی ، خوی تالان به
 غه رامه وه و گوته داوی دظوازیه وه وه وله مه بدانه دا نه سپی خوی تاودا .
 غونه به کک له و ریگه به که گر نبوی هم پارچه شعری بو :

دلی له خویا دایم تهر نه بی سه رخوشی باده ی روی دلبر نه بی
 مه فتونی بالای قهده رر عه رر نه بی به جایی شراب گیل و مهست نه بی
 سا ، خوا نه و ده دایم بهستی گئی !

دلی هیلانه ی عشق یار نه بی به تیری نازی بریندار نه بی
 کو شته ی نه و دیده ی پرر خومان نه بی به جایی شراب نه شه بار نه بی
 سا ، خوا نه و ده دایم بهستی گئی !

دلی له کانگای مه مره فته نه بی سه رچاوه ی عشق و عهبت نه بی
 ره به بری ریگه ی حه قیقه نه بی به جایی شراب جلوه دهر نه بی
 سا ، خوا نه و ده دایم بهستی گئی !

نه ماشا نه گئی هم شعرانه دا بی کس به شیوه به کی غه رای رازو نیاز بی
 له گهل دل کردوه و نه لسه نه به کی حه قیقه تی دلی دهر پر پر وه ، به لام نه گهر
 بینه سه ر نه وه که بزاین هم شعرانه له باری غه رامدا چه ترخیکیان هه به ؟
 هم سوچه وه ناتوانین پایه به کی بهرز بو هم شعرانه دایین ، چونکه نه گهر
 مه بهست به غه رام نا هو ناله ی جهر کی هه لکروزاوی بهرانی بهر به دوستی کی
 دل چه باو گهر ، یا پاررانه وه ی کوژراوی کی ده ست عشق بیت له بهر ده ست
 پادشای جهمالی دظوازی تالانکری هوش و شعوردا ، وه یا باسی دیمه تی .

جواني مه‌نمە نانی نازو عیشووی چاو و پرو و خەت و خالی دل‌بەری - که
 مه‌مانه رەبچکە شاعره غەرامیه‌کانن - هم باسه‌ی بی‌کس لهم روه‌وه
 هیچیان نیه ، به‌لکو ته‌نها باسی شه‌وت بو شه‌کا : که ، دل :

شه‌وه ده که هیلانه‌ی مه‌عرفه‌تی ناسونی و لاهوتیه ئاوینه‌یه بو نیکاری
 ته‌بیعت و کهون ، کونه شاری بازی خه‌یالی خوش به‌روازه و ئارامگای
 سه‌سانه‌وه‌ی هه‌مو رازو نیازیکه ، شه‌که‌ر له‌ خویا سوزو گودازیکی شه‌بی و
 خوی وه‌ کو بلوری بی‌ که‌رد ساف و بی‌ که‌رد شه‌بی و ، شه‌بی به‌ ئاویکی ساف
 له شه‌وی مانگیکی جواره‌ده‌دا و وینه‌ی مانگه‌کی تیدا دیار شه‌بی و به
 نه‌سیبکی فینکی وه‌ کو باده‌یه‌کی شه‌راب نه‌بزو شه‌وه بو شه‌وه به‌ هوی زنجیره‌ی
 ورده شه‌پوله‌ که‌یه‌وه دینه‌ی مانگه‌که‌ بگا به‌ هه‌زار مانگه‌ - که شه‌مه هه‌مه
 مه‌عرفه‌ت و هه‌م محبت و هه‌م جه‌مال پیشان شه‌دا - . دلی که له‌ خویا وا شه‌بی
 با هه‌ر شه‌بی ، چونکه‌ شه‌ت وه‌ختی خوش و جوانه که به‌ ته‌بیعتی خوی پیکه
 به‌ت، شه‌وه‌که به‌ زوره‌می و به‌تیوه ژه‌ندن . له‌ کوی شه‌وه سیوه ، که خوی به
 ته‌بیعتی خوی له‌ داره که‌وه بی‌ بگا و سور هه‌ل‌که‌رری ؟ له‌ کوی شه‌وه که
 لی بکری شه‌وه به‌ زوری به‌ نه‌جه و نینوکه بگه‌به‌ نه‌ت و سور بکریته ۱۲ .

وتمان هم شه‌مرانه له‌ باری غه‌رامدا نرخیکی وایان شه‌وه مه‌عنای
 غه‌رامیشمان والی دایه‌وه که شاعره‌کانی تر له‌ سه‌ری رویشتون . شه‌مه‌مانوت
 به‌لام بینه سه‌ر راستیه‌کی و حه‌قیقه‌تی باسه‌کی ... بی‌ کس خوی هه‌ستی
 به‌وه کردبو که له‌ سه‌رو رواله‌ندا و له‌ باری جوانی‌دا مه‌که‌ر وینه‌کی خوی
 بوایه له‌ ئاوینه‌دا شه‌گینا کسه‌ی تر له‌ وه‌ شه‌جو ۱ . شه‌بی به‌ چه‌ روپکه‌وه
 بکه‌وته شوخی بازی و به‌نه‌جی بازی له‌ گه‌ل شه‌وه دل‌بهرانه‌دا که سای‌که‌ردنیان
 له‌ سای سه‌هه‌نا، وه‌که تریفه‌ی مانگه له‌ به‌ر به‌نه‌نا ۱ . که‌وابو شه‌بی به‌ جوری
 بیته مه‌یدانه‌وه که‌دلی نازداران له‌ گوشه‌ی ره‌شمالانا به‌ چه‌شنی بگا به
 به‌روانه‌ی ده‌وری چرای خوی که هه‌مو کس له‌ گوشه‌ی ئاسایه‌وه هه‌یری

هم نه سالی بی کس و چه مالی همو فریشتانه بکا . نه مهش مه گهر بهو جوړه بیت
که ، رچه به کی تازه بشکینی بو غمراڼ ، نه گینا نه گهر وه کو می پیشینه کان بی
نه وه که هر نازداران به لکو کس ناوړی لی نادانه وه . جا بهم پونه وه
بی کس هات هم جوړه غمراڼه می خسته ناوړه وه .

هات دلی کړد به هه پکلی باده و په پکری هه شق و هه رچاوه ای اجوانی و
شهرابی نه رغه وانی ، و نه وه هه تا ایاری نازدار به چاوی پررخومار و به بالای
وه که شغال و به نازی بی نه ندازه وه سه پری بکا . . . نه گهر نه ساشای هم
هوچه بکین بی کس شاعریکی غمراڼه ، نه وه که هر نه ونده به لکو
تیا یا کولاره و شعره کانی شالینیکي هره بهرز بو خویان ترخان نه کن .

* * *

بی کس پهرده ای غمراڼ دانه دانه وه نه گویته ماله ی سرخو شپه وه ؛
نه گویته نه ماله موه که له سره تاوه هه ودالی بو ، هه نه موه ودالی بو
نوشی غمراڼی کړد بو نه گینا نه وچی و غمراڼی کول نه به ری بی چی ؟ !
نه گویته ماله می و مهی گیره وه . بهی ماله می مه سنی ، ماله میکی مه سنی
بو ، بو بی کس ، هه نه ماله موه بو په پدا بو ، وه تا سر دیسی هه تیا بو .
سه ودای مهی و مه بخانه و مهی گیري خولامانه داری تازه خنی سه وز
رواو له سر لیوی ماله ، بی کس خسته هه مو کور پکوه . باده په رستی و
ساده په رستی بی کس شهرابی نه رغه وانی و کورری نه خچمه وانی هینا به
سوله یمانیه وه ، نه ناوی شهراب مایه وه بو خه رقه پوشان ، نه ناوی غیلان بو
به هشت فروشان . بهی پهرده رو نه کاته مهی گیري ساده و بی نه لی :

دل په سته ا هه سته ساقی فیدانم حیرانی نه منجه و بهرن و بالانم
شهرابی با ، بی ، بو دله ی ماتم ره ونه تی ، شوقی ، با به حیاتم
له ده سنی په سنی بدانه حاتم ا

شهرابی وانی عوسری نوحی بی هه فابختی دل ، نه شق روحی بی

کوت و مصفا ، لایه‌ری جفا به‌زم و رابته‌ی بارانی و هفا
شهراییکسی و ا به ته‌نبا جای ته‌کامل بکا خامی و نه‌فامی

قدمح به‌پایه‌ی پررکه لیواو لیو بینو مه‌ترس ، نه‌عنو جنبو
ده‌خیل مه‌وسته ساقی فرسه‌ته وه‌ختی خواردنه‌وه و کینف و عوشه‌ته
موغنی ساتوش روزی همه‌ته

دل زور مبتله‌ای ده‌نگه و نه‌غمه تو خواقه‌تاری ، دل بوت له‌ته‌ته

به‌ناهی نه‌ی و نه‌غمه‌ی لهرغه‌نون به‌نه‌غشی مه‌ی و شهرای کولگون
با ، له‌دل ده‌رکه‌بن سزای گه‌ودون لاسوده سانی دل بی‌ممنون

حاقی لوبالی منت به‌هستو دنیا به وه‌سینات هه‌کیم له‌لای تو
که‌مردم تو خوا هه‌ر به‌مه‌ی به‌م بوم مه‌کن شین و گریان و رو‌رو

له‌جی یامین و ته‌لقین و هینم بین کوردی بگرن له‌زور سه‌رینم
به‌به‌زم و ده‌زم و به‌لوازی خوش لیسک و پروسم هه‌موی بی‌گش
به‌لی‌هم همرانه‌گه‌لی و به‌نیلان هه‌به‌ته ، باده‌پهرستی شلیکی تازه‌به ، نه‌ماده
پهرستی میژوی هه‌ده‌بی کوردی وه‌کو ناتوانی بلی هه‌مانه‌شلیکی تازه‌به‌تن
وه‌یا فیکریکی وردن و بی‌کس دایانی ناوه و بویان چوه ، ناتوانی هه‌وش بلیت
که‌بی کس وه‌کو شاعره تصوفیه‌کات نیازی له‌شهراب شهرای خه‌رقه -
پوشان بووه ، چونکه هه‌ر خوی له‌شونیک تر دا له‌لی :

داخی قه‌رزاري هه‌رق خستمیه فا‌کک و فیکه‌وه
گا به‌ده‌ست (جهرجیس) و (هه‌بد) و ، گا به‌ده‌ست (هوفیک) هه‌وه (*)

(*) هه‌مانه هه‌رق فروش بون له‌هوله‌یانی ، بی‌کس هه‌مو جار هه‌چوه

هوکانه‌کانیان له‌هه‌کوت ا

هر که روز تاو ابو بتر بو عمره ق محکول له کم
 وه کک ولاخی بیته وه ختی کاو جوی تالیکوه ا
 همونهنده هه به نیمه نهوه مان بو دهر نه کوی که بی کس له هر ریگه به کدا
 که گرتیق سه ربست و بی پهروا بووه ، راسته و راحت هاتوته مه بدانهوه
 وه له باری زبانی دنیایی دا تا آخر پله دل بریندارو پرر تازار بووه و یستویه
 بهر خوشی مهی خوی له خهی دنیا دور خانهوه، وه کو هدر له تاخری هم
 شمرا نهیدا لهل ؛

حه قه گهر طاروق بخوم ، تو خوارده فبق لومهم مه کن
 زه حه ته بی مهی زیانم بهم دهلی تاریکوه ا
 نهو شورشی سه رخوشی و باده بهرستییه که له میشکی بی کس دا بووه هدر نهو
 شوره به بووه چوته میشکی « ابونواس » ی نه هواز بهوه له سالانی
 « ۷۲۹ - ۸۸۵ » ی میلادی دا . که چنی ابونواس ناسراو بی کس قاودرا ا .

* * *

بی کس پهردهی شمری سه رخوشی دا نه دانهوه و نه چیته تاسمانیکی نره وه
 نه چیته نهو تاسمانهوه بو نهوه نیشتاب و قهومه گهی بهرچاو کوی . هم
 شوینه دا بی کس بازبکی نیز بال و ره ندیکی هه رده گهره ، بو نهوه
 دروست کراوه که نهوای قهومییت وه کو دهنگی زهنگی بهری بهیان
 بلاو کانهوه و له سوزی دهرونیکی به جوشه وه بلیت ؛

همی وه تن مهفتونی نومو شیوه تم بیر کهوتهوه
 وه ختی بهندی و نه سارهت پی به بهندو کوتهوه
 سن له زکر و فیکری تو غافل نه بوم ، وانی نه گهی
 حه پس و نی هه لدان وزلهت نوی له بیر بردوتهوه

بهو خوابی بی شهریک و لامه کاف و واحده
 حه شتی تو جوری له دلا تاگری کردوتهوه

ما گریکی وا هزار حال ماوی برزینته سر
 قهت گرو کله و بلیسی تا نه بد نا کوژیتوه
 بامی مه حزونی و کسامی خوت نه کی توخوا وده تن
 چونکه بهو باصه برین و زامه کم نه سکولیتوه
 مانه مینی تا به کی؟ دهی پی که نه و سر هه لیره
 مفتخر به ، شهره ت وا مالمی گرتوته و
 نه گه پی لاجو، سه ماده ت بوته پختیوانی تو
 کوکبی بهخت و فریشتت پهرزه نه دره وشیتوه
 گهرچی به بلیکه زه لیل و دلی ده سنی زالمی
 نوبتی شادیته، نه بجا ناحزت لیکه بیتوه
 لانی میلیت به دهم لهم عسره دا کاسکی نه
 روزی ههوله، هه به همت گوی هونه نه بریتوه
 بی قصوره، چند جهسوره، سعد شوکر نه ولاده کت
 وا نه ری تودا، نه خوینا سهیری چون نه نلیتوه؟
 به سیه ته عنهم لی مده هه روله کی جارائیم
 هینده حلت بی هه تا کو ده ست وپیم نه کریتوه
 شهرته شهرتی پیساوه تی بی گهرخودا ده صنم بدا
 دوشمنت پت کم وه کو سه گک، پیخه مه زیر پیتوه
 هم شعرانه ده وریکی کوبله پی بی کس و نیشخانه کیمان پیشان نه دن، نه وه مان
 پیشان نه دن که نه و نیشخانه ی نه وی تیدا گوش کراوه له زیر بلزی چه وسانه
 ودها تلاوه ته وه و بی کس به ده نگی زه لالی شمیری هه موار بانگی بو هه لداوه
 نه پاشا بوی که ونوته گوشه ی به ندیخاله وه، له ویی دیسان له سوزی ناله ی
 خوی هه نه که ونوته و باوه درری قائم تر بووه به وه که نه و نه بی شاعریکی
 قهوی و نیشانی بی.

همو پهردهی ژبانی بی کس پهرده به کی تاریک و ژانگی تال بووه به دهی .
 بی نهوایی ، دهی هاوارده بی . کاسه ، که پرر بو نه بی بردزی ، لیره دا به
 پیچموانی نهو ناهه مواریانه که حمریان لی داوودم نه کاتوه و نه لی :

دل ا که زور مسروره لیمرو ، ناره زوی سه پران نه کا

حه ز له فنجانی شراب و دهست و په نجهی یار نه کا

دل ا که شه وه کت کول وه هابه دهر دو نازاری نما

تالی ویسکی و شرابه ، حه ز له مود و ناره نه کا

دل ا نه جانی بو له تنگی ، کهوته به زم و زم موه

عاشق حه پرو سه فایه ، مه بی ناو کوژار نه کا

دل ا نهو نده مهست و که به هپته هیچ هوئی نه

وا له ره قسایه خبریکه عالمی ییزار نه کا ا

به راستی به لاغت و دلتمری لم شرانه دا که یاندوته هوئی خوی . هر

چه نده نمانه بی بو دهست نادا ، به لام نهو گوبی نه داوه تی داوای نهو نه کا که

دل خوه و فنجانی مهی و دهست و په نجهی لری نهوی به وات پنهان نه دا

که گویا دل نهنگی به سرچو داوای سه پرو سه فا نه کا . . . له باریکی نردا

نه بی پرروای بی بکری که دل خوه چونکه گیانی نهو له کتل گیانی

میلبه ندا نیکلاو بووه ، نه بی وا نه شته میلبت له ناودا به ، وه کو هر نهو

برده شرمد دا باس نه کا و نه لی :

دل به نه شته و به زمی میلبت شو کر بوژایوه به

شاییه ، سه برانه ، به زمه پرر به دهم هاوار نه کا

دل به هاواتی که یفت و لاری کوردی دی کنوا :

به کت دل و به کت دهم خبریکه میلبتی هو شیار نه کا

دل له کینه خالیه ، بی گهرده حانه وه کت بلور

معد نف و نه شته ، له چاره ی خانی سه گار نه کا ا

دل نهی بی کس هه تا کئی لانی میلیت به دهه
 ههول و نیکوشینه ته نه قهومی تورزگار هه
 گهر به راحی بینه پیش و دهس له دهس به کک کن هه مو
 کی به هه سابه حقوقی قهومی کورد هینکار نه کا ؟
 به کتریتان خوش بوی تا نه گه نهی به رتاف بدا
 دو دلی هه قهومه دهل و سوک و به دره فتار نه کا
 له بهر هه مانه به ردهی تاریکی له سه ر دلی لا هه چی و رونا کی له ئاسوی هیواوه
 روی تی نه کا ، دیاره خه یالباری نا کا ، هه مو شت هه خه نهی ته نهی دلی عاشق
 نهی خه نهی تان بو هه ونیه تا به هلاوات نه کا . عاشق به جه مالی یار و عاشق به
 مه لیه ند و دیار هیچ جیا بیک نه به یقیانا نهی ، چوت به کم تا به یار نه کا
 فاحه و به ته وه و هه له سوزدابه دوهه میخی تا به دیار نه کا هه ر هه وداله و
 له گودازدابه . .

بی کس عاشقی قهوم و ولانه کئی بووه ، عاشقی نه سیمی سه ر به سنی بووه ،
 وا بوونی هه نه سیمه که هه وای میلیت نه له سه ر روله کانی ولانا و به کک دلی و
 به کک زمانی بانه - له باوه رری هه ودا هه بوونه دیت ، که هات هه ودا دله کئی به
 هلاوات گه یشت و شایی و سه برانیته تی و به هیچ شتی که هه نه خه نه تا . له مه وه
 هه وه بو نیمه دهر هه گه وئی که فاهه مواری ژبانی بی کس و دل ته نگیه کئی
 له بهر کم و کورری نه نهی ژبانی خوی نه بووه ، به لکو له بهر هه وه بووه که :
 هه به روانه ی چرای میلیت بووه ، که هه یله ته کئی هه سابه وه هه یتر هه و خوی
 به هه ساوه زانیوه باشیوی شه ویشتی نه بوئی ، بو بهش وا بووه چونکه دیار
 بووه که شاعریکی قهومی بووه ...

* * *

بی کس به دزه دزه به گه وه ، به جواره به که چاوبکه وه ، یا به لکو به جاوی
 ساغی گه شتی دلیه وه سه یریکی تیکررای کومه لابه نهی نه کا ، له بهر هه وه له گه لی

سوچوه نارريکي نه بيني ده ست نه کا به نوانج گرتن . ده سته مه لاو
خبيخي له پيدا بهرچاو نه کوي روياڼ تي نه کاو باسي خوي نه گورري . په کي
لهو شتانه ي شمش به نده که به تي که هر به ندي شمش نيوه شمره و هر به نده
له سر قافيه به ک نهروا . رو نه کا نه مه لاو سهره تاي نه کا نه وه نه لي :

هر دو گريم پرربو له باسي وه عظم و سهر فتره وزه کات
هر هه والي حشر و نه شرم ي نه لي تا کو مه مات

به سبه لهم مه وزوعه لا ده ، فبري نويز بو کائنات
خوتبه په کي ميجناهم ي بلي بو ربي حليات
نه ي مه لا تو ي خوا لهم فيکړه کونه ت لا بده ا
خه ني تازم ي نيشانده بو تهره قي ور ي نه جات
به پينج چوار خسته کي رو نه کا نه ده سته ي شيخ و نه لي :
لاي گه لي وابه که جه ننه ت نه که و ولا تخانه به
جي سريدو شيخ و سوفي و مه لجه لي ديوانه به

غەبري هم فسانه باقي کافري بو تخانه به
موخترع ، عالم ، منهور په فحله لاي نه فسانه به ا
که له مانه نه بپتنه وه سه يري مه رده مي تر نه کاو کرده وه يان هه لسه نه گيني ؛
کاره ساني نه فنه ي و پياو ماقولي بهرچاو نه کوي به « ده » پينج خسته کي روياڼ
تي نه کاو نه لي :

منهور زوري هر له بهر ناني وده تن نه فروشي به په ک تاراني
نه خانه ژير ي دين و نياني کا که خوا نيشي نابهي نا کا
نا کيو نه بيني به فري تي نا کا ا

نه شرافان همو ي روح و ستن ده خيله پفتيان هيچ ي مه به ستن
همو نا کوک و پاره به ستن کا که خوا نيشي نابهي نا کا
نا کيو نه بيني به فري تي نا کا ا

له بن دهست ته مانده ولا ته کاته وه بو جونه تی کاروباری پشاری سوله بمانی و
کرده وهی کار به دهسته کانی ، له ریگه کھی تهوان ورېگه کی خوی سهرام
ته مینی به ده غزارپه وه دم ته کاته وه و ته لی :

نوشی لاغوی عیلم بوم و به لام زو ده په دریم
سواری واپورری جه هل بوم و به ناویا تی په دریم
سه د شوکر موخه کی نه جاتم بو له باسی عیلم و فن
نامگرن جاریکی تر ، ته جا له کبضا هه لپه دریم
که رچی نا هیست و تومه : تی بگن زوی بگن
به و قسانم میوه قات باوه درمه کن، سه گک بوم وه دریم

خوینده واری شیتیه ، هه جه هه مینسان سهر ته خا
که ره له مولا ناوی عیلم برد بزانی سهر سهریم
هینده ته عقیبی حه قم کرد تا کونانی خوم برری
سوکه و ریسوا بوم له ناوا، گیرویه ناخر سهریم
جا که ، زانیم حال عاقل نه فیه ، حه پسه ، یا شه قه
سهر کتیییک هه بو دینی له داخا نادریم
پیاوی دانا ، عه قلی دانا زانی بوی ناچسته سهر
به رگی نادانیم له بهر کرد وله حه پسی ده په دریم

شهرته « کهر » بم ا باره گو یزم لی بنین خورده کی نه به
باده میکیش زور و گم وه که بی غمی بو خوم بژیم
له نیکررای تم نمونه شعرانه میژوی ته ده بی کوردی تموه به نیمه پیشان
ته دا که بی گس وه کوچون شاعر یکی نیشتمانی بووه بهر زتر شاعر یکی کومه لایه تی
و شه عی کوردیش پېووه که سهری بهر دبسته هه مو کور ربکوده و چاوی به
کرده وهی هه مو جوړه که سیکا خشان دبیت و گو بی به توانجی گس نه دا بیت و
دل و زمانی وه کویه که بویت و سهری له گس نه کوردبسته وه ، یا به کورنی

بلین : کم و کوردی دهسته دهستهی مردی دهر بری بی بو نهوه پری
 بکه نهوه و لهو پرر کر دهنه و دا ولاته که پیش گوی ...

• • •

بی کس له مانه هه مو بهر تر هر رواو شعوری زیاتر نه لالینی به ده و دهی
 فیکری شعری و زده دا .

شهو ، دنیا سافه لاسمان بی گه رده ، سایه قه سامال دل پرر له ده رده .
 تریفه ی مانگه شهو له نوی فینکی ، نه کشیت و نه روا هه رده به هه رده ا .
 نهو خاله ره شهی رومه تی رونی ، دلی بی کس خسته زه بونی . له سهر بانه که
 له ناو جیگه که ، نه کویته گیر ده یاری زه بونی ا . سه بری مانگه که نه کا که
 رومه تی شینی هه لکه هر راوه و سه بری دلی خوی نه کا که له سوزو گوداز بکا
 هه لقر چاوه روی دهی تی نه کاو نه لی :

هه ی مانگه ا من و تو هه دو هاو ده ر دین

هه دو گرفتار به که لای صه ر دین

تو ویل وره نکه زه رده به لاسمانه وه منیعی دهر به دهر به شارانه وه
 ده خیلیم اهی مانگه قبه ی دلداران دهرمانی دهردی دلی بیابان
 شه و بکه و نه شهو بکه ره فریام بی یار و هاو دهم ، عاجزو نه نیام
 دزارو بیزار ، خه بی غه مکنیم گیروده ی داوی له بی شیرینم
 دل به ندی عشقی نهو به له که چاوه م . شیت و شه پدای نهو نه گریچه خاوه م
 لهو ساوه نهوم گو تو نه خه یال گریانه ، پیشم بومه کوی زو خالا

•

هه ی مانگه ا تو شهو لای عشقی پیروزی

تو نه شه به خشی دلی به سه سوزی

قه سه مت نه دهم به عشق و جوانی به نه سیمه کوی بهری به یانی
 به هه رهانی خوت بو من به یان که دهردی گرانم نه ختی لاسان که

نوشی چی بوی تو واپه شیواوی له بهرچی بهست و مات و داماوې ؟
 پیم بلی ! نوخوا چن جوانان دی ؟ چن جوته یاری دهس له ملانت دی ؟
 چن کورری بهزی عاشقانت دی ؟ چن نهخت و بهخت و خانانان دی ؟
 چن قاره ملان و چن سولتانت دی ؟

چن قهزم و میلهت ، چن شارانت دی ؟
 چن شهررو شورری بی ثامان دی ؟

چن بوردمانی کوردوستان دی ؟
 چن کفنی عالی شهیدان دی ؟ چن بی کهسانی پهریشان دی ؟
 چن دهر به دهر و مالو پیران دی ؟ چن چاوی سوری پرگریان دی ؟

همی مانگه ! مه و نه ده سهیری دنیات کرد

سهیری تفاق و زولم و ریات کرد
 بویه بهم ره ننگه کاری لی کردی ره ننگه و شعوری به جاری بردی ا
 نیمه لهم شعراندا نامانه وی له وه بکولینه وه که ثایا له بابت وشه ، یا
 وه زننه و گرانې و سوکې ، یا کهم و کورری که هیه ، چونکه له وه زندا هه مو
 لایه کی گرتو نه وه ، له وشه شدا دیاره بی کهس که خاوه نی ئهم شعرانه و گه لی
 شعری تریش بی له یوانی لیره دا هه ندی و نه بگورریته وه به هه ندیکی تر ،
 به لام که نه یکروده وه نه بی ئهم نه کردنه ی زیانیکی به هه ده بی کوردی
 که باندې ا . به لاسکو نیمه ته نها مه وه نه خه ینه بهرچاو که مه گه رفیکری
 شاعریکی وه کو بی کهس لهم سه ده ی بیسته مه دا و لهم روزه لانه دا بو مه وه
 چوبی که سکلا یه کی بهم جوړه له گه ل مانگدا بکاو بتوانی مانگ له بهرزی و
 خوی له هرزی له گه لی زبی کوی و له هه رده گه رری و دهر به دهر بی دا بین به
 په که ، وه مهو به ره ننگی زه رده وه و ئهم به دلی پرر له دهر دوه و ئاهو
 غاله یان بو په که هه لرریزن و ئهم بیخانه وه پیری که چن شاسواران و کولا -

هدارانی چاوی کونوه ؟ چن نه مای باغچهی ژبانی بهمه پیرروکاوې دیوه و ؟
چن شهیدانی ربی لازادی و چاوی پرله خوینی نامرادی دیوه ۱۲ .
لهویش بیخانهوه پیری هم که : له بلی شیرین و عشقی چاوی ره ننگین و
مه گریجهی سر خال و خالی گونای تال نا گونجی بو لهوگسه که دهرونی
زامداری تیری ههوا ناسپی دیارانوه له شیشی دیلی به نندی شارانه ا ...

بهی « میرفلیپ سندی انگلیزی ۱۵۵۱ - ۱۵۸۶ » لهویش شعری
« بومانگک » ی هه به ، به لام پیاو له بی نینساف بدا « فلیپ » وه کو چون
شاعریک بو هه وه ها قاندهو سیاسی و نایی ناوچهی « کبنت » یی بو .
له ا کشفورد خویندبوی و بیجکه له پاریس هه مو لاوروپایشی دیوه . لایا
بی کس چه شوبلیکی چاوی کونوت وه له چه دانفگا و قوتابخانه به کی بهرز
دهر چو بو ؟ . له گهر تماشای هم دو پرده به بکری بی گومان بی کس
که لی بلیمه تر بووه له « سندی » ا ...

نیسته ، که بمانهوی تماشای بی کس بکین له لین : بی کس له پیی هه مو
شیک دا شاعریکی هه ره بهرزی قهوی سدهی بیسته می کورد بووه که له م
صوچه وه جله پوپه ی گرتی ، له پاشا لاورپنه به کی رونی کومه لایه تیه ، له
هه رامدا نه یکه یاندوته شاعره کانی تر - واته له ریچکه که ی هه واندا - . بی کس
وه کو له زاده ی فییکری خوی شعری هه بووه می وه رگیراوی هه ره بی و
فارسیشی هه بووه . دیسان هه ره له فیکری خوی شعری هه ره پیشی هه به .
له کومه له شعره بهرزه کانی دیوانیکی نابانی دروست کردوه هیشتا له چاپ
نه دراوه ...

ماجی شاعران

تا هم شوینه قسه مان له چوینه تی ژبانی جه ند شاعر یکی کورده وه کرد که
به چه جور پرده ی روزگاریان هه لداوه نه وه و چه جوره گوررانیک [له
ملوه دور و درېژدها هاتوه به سهر فیکرو خه بالیانا . بی گومان پرده ی
روژانه ی هم شاعرانه هه و بیان بو نیمه و بو بیگانه به که دهرخست که نه ده بی
کوردی وه کو ئاوی ره وان له گوررانا بووه و شان به شانی زه مان هاتوته
خواره وه . که او بو نه و کسانه که نه لین نه ده بی کوردی وه کو پردی ره ی
وابه و هه له شوینی خوی ماوه نه وه قسه که یان نه چوه سهر و نه بهر نه وه
سوراخلکی وایان له هم روه وه تا نیسته بهر چا و نه که ونبو ، وه یا نه گهر
که ونبییش چاویان لی پوشبو که ونبونه سهر نه و باوه رره الام وابه فیر
هه وانیش گوررانیک به سهر باوه رری خویانا دین . .

جا بو نه وه نوزی زیاتر شاره زای که بن و بهینی عالمی کوردی بین ناوی
هه ند یکی تر له شاعره کافی کورد لیره دا نه خه ینه پیی چا و . به لام هه ناوو
ناو بانیک له که له په بدابون و سردنیان - نه وانه ی بهر په له که ونبو و دهستی
نه ده ب توانیوه تی رایانکیشتی - نه مهش هه بو نه وه که نه و کورده ، یا
نه و بیگانه به که نه گهر چاویکی به لا په رره ی میژوی نه ده بی کوردی دا
خفاند نه وه ی بو دهر که وی که کورد له باخچه ی نه ده بدابوانیوه تی ده ست
بو هه مو لقیکی نه و نه ده به درېژ بکا ، به لام چونکه نه خویان شوانیک و
نه باخه که یان باخه وانیکی بووه به خویانو نه ده بیان نه وه پایزی ناکمی به هاری
ژبانی له ریفه دهره یناوه ا ...

هه روه ها من له شوینه دا - وه کو له شوینه کافی تری هم کتیه دا -

که ساینکم گرتوه به دهستهوه که به زمانی کوردی شعر، با نوسینکی نهده بی کوردی یان بویت و خوم چاوم به سوراخه کانیان کونبی، نه کینه نه گهر بیتو زاناو نموده بای کورد باس بکهم - نهوانه ی خزمه نی غه پری زمانی خویانیان کردوه - گه لی داستانی پی نهوی و لا بهرره ی کتیبی گه لی کتیبخانه ی نهوی بویان رهش بکریتهوه ۱. نه مانهش که من لبره دا نه باغنه مه بهر چاو نهسته جاری هه ربو نهوه به که لهمه زیاتر نه که ونه گوشه ی له فکر چونوه، نه گهر مردن ده رفه نی دام له بهرگی دوه می میژوی نهده بی کوردی دا دورو دریز لیانهوه نه دوین. نهوانه ی نه مانه وی باسیان بکین به بی چهرخیان :-

- (۱) عه لی نهرموکی : خه لکی ولاتی جه کاری بووه . وه کو نه لین له حهده ی ده به می میلاد دا ژیاوه . (۲) عه لی جه ریری : له به بن سالانی ۱۰۹۰ - ۱۰۷۷ دا ژیاوه (۱) . (۳) فقهی تاپران : خه لکی «ماکو» و ناوی حمد بووه له به بن سالانی ۱۳۰۷ - ۱۳۷۵ م . ژیاوه . (۴) مه لا بانی : ناوی احمد بووه خه لکی گوندی «بانی» له ناوی جه کاری ۱۸۱۷ - ۱۸۹۵ .
- (۵) مه لا منصور : خه لکی ولاتی بوتان و هاو ده وری مه لا بانی بووه .
- (۶) سیده ی هه واری : له ده ورو بهری سالانی «۱۵۲۰» ناوبانگی دهه کردوه ، دیوانی شعره که ی له «ره زاو» . (۷) عیل به کی : وه کو قسه ی

- (۱) زورکس له سه ره نه وهن که عه لی جه ریری له میژوه دا بووه ، چا لیر چون که ونه نه سه ره هم باوهره نهوه خویان نه یزانن . به تایه نی دوکتور بلج شیرکو له «الفضیة الکرده» دا هم رجه به شکانده بو نهوه هه مین زکی و هی تریش شوبنی کون ۱ . له گه ل نه وهش نیمه که شعره که ی «جایی» بخوبینه وه میژوی عه لی جه ریری له سالانی «۱۲۶۵ - ۱۲۹۵» زیاتر دهه ناجی . نه ماشای لا بهرره «۱۵۸» ی هم کتیبه بکه .

لیوه ته کهن جوار سه د سالیك له مه و پيشتو بووه . (۸) خه يالي : شاعريكي
 كوني ماريواني به ، له ده ورو بهري سده دي ده همي هجري ژباوه ، ديواني
 همره كي به ده ستخني خوي له ماريوانه . (۹) يوسف ياسكه : پياو و
 شاعري خان احمد خاني نه رده لان بووه ، هم واليه له ۱۵۹۲ هاتوته دنياره له
 ۱۶۳۶ له موسل مردوه . (۱۰) مهلا ابوبكري مصنف ، له ۱۶۰۴ مردوه .
 (۱۱) شيخ احمدي ته ختني : له ده ورو بهري سالاني ۱۶۴۰ - ۱۷۲۰ ژباوه .
 (۱۲) اسماعيل بابه زبدي ۱۶۵۴ - ۱۷۰۹ . (۱۳) به كره كي نه رزي :
 نه رز كونديكه له روزاواي محمديه ۱۶۶۳ - ۱۶۲۷ . (۱۴) زين العابدين
 پالننگاني : له سالاني ۱۶۸۰ - ۱۷۸۰ دا ژباوه (*) . (۱۵) مير احمد به كي :

(*) « پالننگان » داستانيكي گه وره ي له ميژوي كوردوستانا هه به ،
 به وبونه وه پيوسته باسيكي ليوه بكه ين بو ۴۰۰ وه پاشه روزي ميژو دلي
 به خوي دانه ميني : -
 پالننگان له ده وري پيشودا شاريكي گه وره و خاومن ميرو شارباز بووه .
 هم شاره كه وتوته خاكي « ژاوه رو » وه و له په ناي شاخي « شاهو » دابه ؛
 لاي روزهلاني « كورده ي ده ژنه » به - ده ژنه كونديكه - لاي روزاواي
 « دپودز » - ميسته كونديكه به ناوي « دپوه زناو » وه - . لاي جنوبي
 شاخي شاهويه ، لاي شيبالي چهي « نير » و « ميراو » و به دواوزه فرسه خ
 كه وتوته جنوبي روزاواي شاري « سته » وه . هم كونه شاره له شوينيكي
 هه لديره سه ختايه و ده ورو بهره كي هه موي كانياوه ، هم كانياوانه
 روباريكي گه وره يان دروست كرده كه له وه ختي خويا له حه و جيگا پرديان
 لي دروست كرده بو بو هانو جوي خه لكې شاره كه ، به ماوه ي دو سعات
 ريگه له گدل تاوه كاني شيبالي دابه كه ته گر نه وه ، پالننگاني ميسته كه وتوته
 پشت هم دواوانه وه . گه لي له به لكه و ناوي كون ميسته ش هه ماونه وه ؛ =

زه ننگه : ۱۶۸۰ - ۱۷۵۰ . (۱۶) . فه مناکي : ناوی محمد تافلی زه ننگه به ،

= وه کو گهره کی خو غخانه و موسایان و شوین گهرماو و بازار و شوروی
شاره که و به لگهی دهر و اژه به ردینه کی و قوله کافی له دهره وهی شار که .
شمش قه لای گهره گهره له بهر حوکی هم شارده دا هه بووه :
(۱) قه لای دیودزه . (۲) قه لای « سرواری » - سرواری فیسته تاواییکه
له په نای مه سرواری دا له بهین بینل و اژو گاهرو و ژاوه رودا - (۳) قه لای
په من - که فیسته دیکه به ناوی « بهمینان » وه . (۴) قه لای « نفور » .
نفور گوندیکه . نفور و بهمینان سه عانه ریگه به که به پنیانه و گوتونه ته
په نای کیوی « عوالان » وه . (۵) قه لای « کیلانه » . گوندیکه هه
به کیلانه ناوی دهر کرده . (۶) قه لای « دیزملن » له شجالی ژاوهرو وه به
له بهین « هوبه » و « هوی هه ننگه » دا . هم شوینه فیسته پی له لین
« دیزملی » و هیچ ژاوه دانی نه . همانه هه مو له وه ختی خویا جی سه ننگه رو
پاریزی میره کافی پالنه گان بوون .

له لایهن هم میرانه ی پالنه گانه وه شهر غنامه به کورنی لهی :
« چوار که سیان حوکیان کردوه (۱) میر غیب الله . پیاو چاکه و
خواناس بووه ، قه لاکانی دهر و بهری خوی هه مو گرت ، سه ره تا له ژیر
فرمانی شاه اسماعیلی سه فهوی به وه . (۲) میر محمد کورری میر غیب الله .
له لایهن شاه ته ههاسی سه فهوی به وه ولاتی پالنه گانی پی دراپه وه ، هم میره
پیاویکی داناو زاناو هه دب پهره و بووه ، کورری دیواختی پوره ی هه دب و
شاعر بووه ، بناغهی مه دره سه و مزگه و نیکی له شاری پالنه گان داواوه
(مه لاجی کردوه به ماموستای هه و مه دره سه به ، فیسته له سوراخی هه و
شوینه پایه به کی ناو مزگه و نه که - که به نه ندازه ی گزیک میلوه ته وه - هه به) .
شاه ته ههاسب کچیک هم میر محمدی خواست ، بهم زاواپه تیه بناغهی =

له سالانی ۱۶۸۰ - ۱۷۸۰ دا ژباوه . (۱۷) شریف خانی جوله میرگی :
 ۱۶۸۸ - ۱۷۴۸ . (۱۸) شریف خانی هه کاربی : ۱۶۸۹ - ۱۷۴۸ . (۱۹)
 مه جزونی : مه لین نوستر بووه له دیوانخان خه سره و خانی به گم ، والی
 مه رده لاف که له سالانی ۱۷۱۹ - ۱۷۵۴ حوکی کردوه . (۲۰) شیخ
 حسینی مه ولاناوا : هاو دهوری نادر شاپروه و نادر له ۱۷۲۶ گوزراوه . (۲۱)
 محمد علی سلطان . (۲۲) مه لا عبده الله ییتوشی : ۱۷۴۶ - ۱۸۰۷ .

= دوستای خوی له گه لیا قایم کردوه . (۳) میر مه سکندره کوردی
 میر محمد . مه پیش مه بی به جی لغینی باوکی ، بیست سالیگ اداره به کی باشی
 ولاتی پالننگان هه لئه سورینی و مه سری . (۴) سولاخ حسین نه کلو .
 مه مه مه میری « ده بنه ور » بو ، که بیستی میر مه سکندره مردوه له شکر
 مه کا شاری پالننگان دا له گری و هه مو مه ناوه مه که و بته زیر فرمانیه وه ،
 هم پیاوه پیاویکی خوین ریژو سته مکار بووه ته نانهت سولتان حسین نه کلوی
 برای له ترسی مه وه نه وه که بی کوزی هه لیت و به نا مه با ته بهر محمود پاشای
 کوردی شه مسی پاشای میری میرانی شاره زور له پاشی مرهانی شا اسماعیل (۵۰)
 وه لیخاف نه کلو میری هه مه دان له فکر مه کا ولاتی پالننگان دا گیر مه کا و
 سولاخ حسین نه کلو مه گری و مه بکوژی . لهم کا ته دا که ولاتی پالننگان
 سه رگه رمی شهر مه بی محمود پاشای میری شاره زور به هه لی مه زانی له شکر
 مه کا ولاتی پالننگان دا گیر مه کا و له ده ست نه کلوکانی مه ستینی ، فیر له و
 وه خته به دواوه ولاتی پالننگان له لایهن مو سخانیه کانوه هه مو جار مه دری به
 پیاوی ییگانه .

(۵۰) وادیاره هم شا اسماعیل شا اسماعیل دوهم بووه که له ۱۵۷۷
 مردوه و ته نها دوصال پادشاهی کرد . له پیش هم دا شا ته همامب بو که له
 ۱۵۲۳ - ۱۵۷۵ بووه . شا اسماعیل به که پیش له ۱۵۰۶ - ۱۵۲۳ دا بووه .

(۲۳) مهولانا قاسم . (۲۴) میرزا میراھیم . (۲۵) مهلا محمدی بهر دهره شی
 بانه : هاو دهری نادر شا بووه . (۲۶) شیخ لطف الله . (۲۷) مهلا
 تاهری هورای . (۲۸) مهلیاس بهک . (۲۹) شیخ مارنی نودی :
 ۱۷۵۳ - ۱۸۳۷ . (۳۰) شیخ سراج الدینی تهویه ۱۷۷۴ - ۱۸۶۷ (۳۱)
 مفتی زه هاوی : هاوی محمدو کورری احمد ۱۷۹۲ - ۱۸۹۰ . (۳۲) محمد
 بهکی تبه کو . (۳۳) مهلا فضل اللهی هورای . (۳۴) حاجی کا که احمد
 ۱۷۹۳ - ۱۸۸۹ . (۳۵) حاجی علی محمد بهکی تبه کو . (۳۶) مهولانا
 فهرروخی پالنگانی . (۳۷) مهلا حافظ فهرهاد هه شه میزی . (۳۸) رهزا
 بهکی هورای . (۳۹) حه مهمن بهکی هورای . (۴۰) شیخ یعقوب
 خاں . (۴۱) تهویه یس بهک . (۴۲) مهولانا یوسف برای حه ییب
 بهکی کلان . (۴۳) شیخ حه من دهره هردی (۴۴) هه بد کلان تهزانی .
 (۴۵) عمر تهزادی . (۴۶) شیخ مصطفی نه خته بی . (۴۷) سونی علی
 گوانی . (۴۸) مهلا خدری روابی : ۱۷۲۵ - ۱۷۹۰ . (۴۹) مهولانا
 عبداللهی هورای . (۵۰) شیخ احمدی موبی . (۵۱) لالو خه سره و .
 (۵۲) شیخ شمس الدینی دهره هردی . (۵۳) وه ستا مکایی زه نانی . (۵۴)
 دهرویس نه وروز . (۵۵) ته جور قوی . (۵۶) مه یقور . تم سیانهی
 دوانی له حه قه کافی کون بوون^(۱) .

(۵۷) خانای قوبایی : له سالانی ۱۷۰۰ - ۱۷۵۹ دابووه . (۵۸) خانهی
 داجیوهنی له که : ۱۷۱۱ - ۱۷۸۰ . (۵۹) شیخ محمد بهاء الدینی پیاره :
 ۱۷۱۹ - ۱۸۷۲ . (۶۰) شیخ مصطفی کورری بابهره سولی بهرزنجی :

(۱) مه ندیک له شاعرانهی پیهوه روزه لاتی ناس « ف . مینورسکی »
 به شاعری گورانی داوان و له کوردی جیا کردونه تهوه ، بهلام وه که له
 باسی « کورد » له کتیبه دا له لاپهره (۴۴ ، ۴۵) قسهی لیوه کرا کوردو
 گوران لای نیمه هیر به کن .

۱۸۱۸ - ۱۸۸۵ . (۶۱) لافقی کورری مه‌ک قائم مهبوانی کله‌پور ، له
 ۱۷۹۰ دا مردوه . (۶۲) مه‌لامهدی شیخ الاسلامی سنه که به « ثاغه » به
 ناوبانگک بووه : ۱۸۲۶-۱۸۸۳ . (۶۳) مه‌لا محمد صالحی نغز العلمای سنه‌یی :
 ۱۸۳۰ - ۱۸۸۵ . (۶۴) میرشکراللهی دیناوردی فه‌پل : ۱۷۴۴ - ۱۸۳۹
 (۶۵) مه‌ولانا خالدی کورری احمدی کورری حسینی مکابلی : ۱۷۷۷-۱۸۲۶ .
 هم زانا به‌رزهی کورد و روزهلانه به‌ر ته‌وه ته‌نها دو شعری کوردیم لیوه
 ده‌ست ککوت ته‌متوانی بی به‌جهرکی خوما بښم دورو درپژئیانی بنوسم ،
 ته‌کینه زیانو لا به‌رزهی روزگاری مه‌ولانا خالد ته‌ستیره به‌کی عمره که‌شه
 به‌تاسمانی کورده‌وه ، چاوه‌ری ته‌وه‌م کورده به‌لکوه مه‌لانی شعری نویم له
 کوردي دا ده‌ست کوی .

(۶۶) حه‌مانغای ده‌ربه‌نقه‌قره : له سالانی ۱۷۶۵ - ۱۷۳۲ زیاوه . (۶۷)
 زه‌بوني : که سلیان به‌کی زه‌نگنه به‌له سالانی ۱۷۸۰ - ۱۸۰۰ مردوه . (۶۸)
 مه‌لانوهای زه‌نگنه : له سالانی ۱۷۸۰ - ۱۸۳۰ دا زیاوه . (۶۹) مه‌لا محمدی بانه
 ۱۷۸۱-۱۸۴۳ . (۷۰) میرزا شهاب‌علی جامه‌ریزی ده‌لوی : ۱۷۸۵ - ۱۸۳۵ .
 (۷۱) احمد به‌کی کومانی : له ده‌ورو به‌ری سالانی ۱۷۹۳ - ۱۸۷۶ دا زیاوه .
 (۷۲) عبداللهی کورری نصراللهی تاره‌ناني : ۱۷۹۵ - ۱۸۵۰ . (۷۳) مه‌لکه
 سراویس . (۷۴) شاپرته‌وی حه‌کاري : له ۱۸۰۶ دا دیوانیکی ده‌سغه‌نی
 نومراوه‌ته‌وه . (۷۵) خسته : له شاعرانی سه‌ده‌ی ۱۳ هجریه . (۷۶)
 ملا محمد آمینی امین الاسلامی سنه‌یی : ۱۸۲۴ - ۱۸۸۳ . (۷۷) مه‌لا بونسی
 هه‌لکانینی . (۷۸) احمدی سکویری موکریانی : له سه‌ده‌ی هه‌ژده‌ه‌می
 میلادی دا زیاوه . (۷۹) ته‌مین به‌کی دزه‌یی . (۸۰) حاجی ملا احمدی
 نودشی : ۱۸۱۵ - ۱۸۸۳ . (۸۱) علی عاشق : شاعر یکی کونی موکریانی
 بووه ، هیشتا بوم ساغ نه‌بوته‌وه که له چه وه‌ختیکار زیاوه . (۸۲) غولام شا
 خانی والی هه‌رده‌لان : له ۱۸۶۶ دا مردوه . (۸۳) محمد به‌کی ده‌ربه‌ندی .

(۸۴) شیخ حسینی کانی مشکاتی: ۱۸۷۲ - ۱۸۸۵. (۸۵) شیخ محمدی نقرالملای سنه‌بی: که به‌ندره تا خلسکی کوندی «دژنه» بووه له ۱۸۸۱دا مردوه. (۸۶) محمد حنین خالیدی: له شاعری کوردوستانی شمالی بووه، له «الهدیه الجیدیه» دا شعری هه‌یه. (۸۷) محمد فیکری: (۸۸) شیخ عبدالرحمان مه‌ولا ناوا: که به شیخ عبدالرحمانی جانه‌موره به ناوبانگه ۱۸۵۸ - ۱۸۸۳. جانه‌موره کوندیکه له مه‌ریوان: (۸۹) ره‌نجور: ناوی محمد و کورری یوسنی اشپخانیه ۱۸۱۰ - ۱۸۸۰. (۹۰) مستوره خانمی سنه‌بی: ناوی هاشم‌عرف و کچی حسن به‌کی کورری حه‌مه ناغای نازری سنه‌بی به ۱۸۰۰ - ۱۸۴۲. (۹۱) سعداله کله‌پور: ۱۸۰۱ - ۱۸۵۲. (۹۲) مه‌لا احمدی شیخ الاسلامی سنه‌بی ۱۸۰۴ - ۱۸۶۹. (۹۳) مه‌حاک: ناوی محمود و کورری احمدو له ره‌چله‌کدا زه‌نگنه‌یه، به‌لام به دلووه به ناوبانگه له ۱۸۷۵ مردوه. (۹۴) مه‌لا قادری شیخ وه‌سانی: هاو چرخ‌ی حاجی قادری کوبی بووه. (۹۵) سری خانمی دیاربه‌کری: ۱۸۱۴ - ۱۸۶۵. (۹۶) حه‌بران خانمی نه‌خچه‌وانی. (۹۷) عبدالله فانه‌کی شپخانیه ۱۸۱۸ - ۱۸۸۵. (۹۸) مه‌لا فتح‌اللهی صهره: له‌سهره‌تای سهره‌ی ۱۴ ی هجریدا زیاده، شعری له الهدیه الجیدیه دا هه‌یه. (۹۹) لاملزله خانی والی نهره‌لان کورری خسره‌وخانی گهره، له ۱۸۴۲ مردوه. (۱۰۰) خسره‌وخانی ناکام کورری لاملزله خانی والی: ۱۷۹۹ - ۱۸۲۹. هم خسره‌وخانه میردی ماه‌شهره‌ف خانم بووه له ۱۸۱۹ بووه به‌والی سنه (۱۰۱) ناغای لازاده شوخانی کله‌پور. (۱۰۲) شیخ حسینی قازی له سوله‌بمانی: ۱۷۹۱ - ۱۸۷۰. (۱۰۳) فه‌قی هومهری جوان‌روبی، شاعریکی هه‌یه بووه، له ده‌ورو به‌ری ۱۸۷۶ دا مردوه. (۱۰۴) احمد پریسی: ۱۸۱۳ - ۱۸۸۰. (۱۰۵) وه‌لی دیوانه‌ی گه‌ماه‌ی: ۱۸۲۶ - ۱۸۸۱. (۱۰۶) مه‌لا لطف‌اللهی شیخ الاسلامی سنه‌بی ۱۸۳۵ - ۱۸۹۶. (۱۰۷) له‌ختر: ناوی امین ناغاو

کورری حاجی به کرافای کو بی به ۱۸۳۶ - ۱۸۸۶ . (۱۰۸) شیخ عبدالله فیضی : له فاخرو موخری سدهی ۱۳ ی هجری دا بووه ، شعری له الهدیه الجیدیه دا هیه . (۱۰۹) حسن قولی خانی کورری مصطفی قولی خانی دیوانه کی : ۱۸۳۰ - ۱۸۸۷ . (۱۱۰) عبدالله حهمن مکایی : ۱۸۳۷ - ۱۸۹۶ . (۱۱۱) مهلا احمد نصیرالاسلامی سنه بی : ۱۸۳۸ - ۱۸۹۷ . (۱۱۲) میرزا ره جیمی وه فانی : ۱۸۳۸ - ۱۸۹۹ . (۱۱۳) حاجی مهلا عبدالله ی کو بی : ۱۸۳۹ - ۱۹۰۸ . (۱۱۴) گیتی جوانرزی : ۱۸۸۳ - ۱۸۸۳ . (۱۱۵) مهلکه جوانرزی : هاو دهوری مهولهوی بووه . (۱۱۶) حاجی مهلا احمدی کورری مهلا سمیدی نیکانته بی موکری : هاو دهوری شیخ رها بووه . (۱۱۷) حاجی مهلا ره سولی دبلیزه بی : ۱۸۳۹ - ۱۹۲۹ . (۱۱۸) فهریق : ناوی مهلا ره سول و خه لکی گوندی « فوخه مامو » مه ریوانه له بهین شلیرو بانه دا . (۱۱۹) مهلا فانی : ناوی شیخ محمد و کورری شیخ سمدااللهی مه ریوانی به . (۱۲۰) مصطفی به کی باوه جانی ، که بیان ونوه « مچه گوج » هاو دهوری شیخ رها بووه . (۱۲۱) مهلا وه له وخانی شاعری جافان . (۱۲۲) میرزا یاقوی مایده شقی . (۱۲۳) قه مهر علی . (۱۲۴) مهلا ساحلی سه لاره وه ند . (۱۲۵) مهلا عبدالخالقی باوه . (۱۲۶) زه نوری . (۱۲۷) خانه گابی . (۱۲۸) شیخ شهابی لونی . (۱۲۹) جنونی (۱۳۰) داخی . (۱۳۱) مهلی بهره شانی گه وره . (۱۳۲) مهلی بهره شانی پچوکه . (۱۳۳) عبدالله فیضی موشی : له نیوهی فاخری سدهی ۱۳ ی هجری دا زیاده . (۱۳۴) قادر لهوی . (۱۳۵) شا که گه لالی . (۱۳۶) مسور گه لواخی . (۱۳۷) یوسف به کی بیاجی . (۱۳۸) کلاشی ؛ بهره بی جوانرزی کهنه . (۱۳۹) میرزا موسی . (۱۴۰) هجری . (۱۴۱) غه ریق . (۱۴۲) غه مبار . (۱۴۳) صالح له فقهندی لاهی : له سدهی ۱۳ - ۱۴ هجری دا زیاده (۱۴۴) حهسن که نوشی ده لونی : ۱۸۴۰ - ۱۸۹۴ . (۱۴۵) مهلا خه لیلی

کورری محمد منه و هری داوده : له ۱۸۹۷ مردوه . (۱۴۶) خاکی : ناوی
 محمدو خه لکی احمد بررنه یه : ۱۸۴۱ - ۱۹۱۲ . (۱۴۷) مه لا خاکی . (۱۴۸)
 زاهر دهلیزه بی : ۱۸۴۲ - ۱۹۰۰ . (۱۴۹) شیخ کوله گهی هه و رای : له
 ۱۸۶۶ گوزراوه . (۱۵۰) امین عینی سوله بانی کورری احمد : ۱۸۴۱ - ۱۹۱۹ .
 (۱۵۱) احمد فائز کورری سید محمودی گله زه رده بی : ۱۸۴۲ - ۱۹۱۸ .
 (۱۵۲) مه لا سالحی تهره ماری : ۱۸۴۵ - ۱۹۲۰ . (۱۵۳) شیخ صعبدی
 کورری شیخ محمدی دولاش : له سالانی ۱۸۴۶ - ۱۹۰۱ زیاره . (۱۵۴)
 سه ید سلیمان : شاعریکی خانه قی بووه . (۱۵۵) مه لا باقری شیخ الاسلامی
 سنه ۱۸۴۳ - ۱۹۰۵ . (۱۵۶) مه لا همدونی کویر : ۱۸۵۳ - ۱۹۱۵ . (۱۵۷)
 فه قی قادری هه مه و نه ۱۸۳۷ - ۱۸۹۹ (*) . (۱۵۸) مه لا هلی شیخانی

(*) له ده ورو بهری سالانی « ۱۷۰۰ » ی میلادی « خوادافه شهل »
 ناویک له عه شرفی هه مه و نه دی ده ورو بهری کرماشان به ناوبانگی شیخ
 ره زای « هه نگه زاله » وه له هه وارگهی خوی هه بهرری و به ناوبانی
 زه هاودا دی بو بناری پینجوبین و هه چیه دی هه نگه زاله بولای شیخ و
 هه بی به دهرویشی شیخ ره زاو ماوه یکی پی ناچی شیخ له عه شرفی « نیله کو »
 ژنیکی بو دینیت . خواداد له ژنه جوار کورری هه بی ، یادگار - که بیان
 وتوه چه له بی - ره مه زان ، ره شید ، سه فەر ، زوری پی نه چوه هه به ره باب به
 له گوندی هه نگه زاله وه بار هه کهن و هه چنه دهشتی بازیان وشاری چه مچه مال
 به ناوی چه مچه مالی کونه شوینی خویان له ده وری کرماشان و بدستون
 - که « سولتا ناوا » شیان پی وتوه - ناوا هه کهنه وه و نیایا دائه نیشن . هه مانه
 ورده ورده بهره هه ستین و هه جوار تیره گهی هه مه و نه دی ، چه له بی -
 به گزاده ، ره مه و نه دی ، ره شه و نه دی و سه فره و نه دی دروست هه کهن و ناوو
 =
 ناوبانگیکی باش له دهشتی بازیانا په یدا هه کهن

جنوبی . (۱۵۹) ملا عبدالرحمانی بورریہری کورری مہلا جلی ۱۸۵۸ -

= تہ نانت تہ فسانہ بہ کک لہ ناو ہمہ وہ ندہ کانا ہمہ بہ کہ گویا : لہو
سہ ردمہ دا کہ خواداد لہ لای شیخ رمزای ہمہ نگہ زالہ بووہ شہ سو یک
خہو یک تہ بینی لہ خہو یا تاگریک لہ سہر کیرہ وہ بلیسہ تہ سقینی و ہر
تہ پیٹہ تہو شاخ و داخہ ، ہر چہ ندہ تہ گن بہ کس تا کوڑتہ وہ ا . بہانی
خہوہ گی بو شیخ تہ گیریتہ وہ ، شیخ بی تہلی لہ تہ تہ وہی نو عہ شرہ نیکی
گازاو گہ وزہ تہ گہ ویتہ وہ . ہر لہ ہر تہ ہمیش بووہ کہ تہو ژنہ «تہلہ کوئی» بہی
لی ملوہ کردوہ .

لہ راستی دا عہ شرہ تی ہمہ وہ ندہ تار بھیکیان لہ لا پھرہی کوردمہ واری دا
گیراوہ وہ بہ لزازتر عہ شرہ تی کورد بہ ناو بانگ بوون ، دو حکومہ تی
روم و عہ جہ میان گہ لی جار توشی دہ ردی سہری کردوہ و ہر لہ داویشیان
دہر نہ ہاتوٹ ا . پیای وہ کو « شہریف » ہمہ وہ ندو « جوامیر » ی
بہ گزادہ یان لی ہلکہ وتوہ ، کہ ہم جوامیرہ یان داستانیکی لہ حکومہ تی
میرانا ہمہ بہ و لہ پاشا لہ لایہن محمد حسین خان حسام الملک وہ لہ ۱۸۸۵ بہ فیل
کوڑرا . ژنہ کانیشیان لزازو تہ نگیچ و شورہ سوارن . شوہن دانیشتی
ہم عہ شرہ تہ بہ پی گہر کوک و شولہ بمانی بہ ، لای روزہ لاتیاب رو باری
باسہرہ بہ و لای روزاوایان (قہلا سیوگہ) . لای جنوبیان جہ باری ولای
شیالیان (تاسلوچہ) بہ . ہم عہ شرہ تہ لہ بہین « ۹۰۰ » تا « ۱۰۰۰ »
خیزانیک تہ بن .

لہو سہر دمہ دا کہ « خواداد » و کوردمہ کانی لہ ولاتی جہ مچہ مالی بازیان
ناو و ناو بانگیک بہیدا تہ گن بہ کی لہ ناموزا کانی خواداد کہ « جہ سورخو » ی
ناو تہ پی خوہو ہر سہ کوردمہ گی ، شاوہ یس ، کا گہو یس و بارام تہوانیشی
لہ جہ مچہ مالی کرماشانہ وہ بار تہ گن و دین بولای تہ ملن ، ماوہ پکی زوری =

۱۸۹۶ - ناوی شمري « شهيدا » بووه . (۱۶۰) مهلا محمودی باكي : له

= بي ناجی « بارام » يان کچيکي چهلې هيناوه که ناوی « خاتون » و خوشکي
 شريف هممهون بووه ، بارام لهم خاتونه دو کورری بووه ؛ « علي گول
 خاتون » ، « هه بهر گول خاتون » . هه بهر گول خاتون له شهرری به بي
 تورک و هممهوندا هه بهر که عیقي له کوژری و هیچ نه توه به کی له به بی
 نامینی . علي گول خاتونيان (نو) کورری بووه ؛ هولا ، فاته ، نه مين ،
 سه مه ، نه حه ، رهزا ، سه ، بارام ، مه حول . به جورېکي تېکرراني لهم
 کوررانهی حوادث و چه سورخاوه هه شرهتی هممهوندي دهشتی بازایي
 تيمرو کهوتونهوه . هه رچنده به بهرې چه سورخاوه له لین « سینه به سر »
 نه بی نه مه (سه) نا پسرې و به ناوی سه کورره که بهوه بیت به لام له ره چه له کدا
 (سینه به سر) و هممهون هه دولا هه هه مهونندو چیا نانهوه ، نه و
 که سانه که (سینه به سر) به جاف دا نهين دور نه زور چاک لهم باسپان
 نه کو لييتهوه بويه وایان وتوه و تيايا به هه له چون .
 هم عشره نه شیوهی فسه کردنيان له که طور نه کا نهوه که له جاف ،
 هه مو شافسي مزه به بن و زور به سوزيشن تيايا . وه کو نه مه يان هه به
 نه وه شيان هه به ، که لیانهوه نه گیر نهوه نهوا نه چن ؛
 کاروانیکه روت نه که نهوه ، دهمه دهی خوراوايه ، يکيکيان نويژی
 عسری نه کردوه . ناموز گلري نه وانی تر نه کا نهلی : نیوه سر ربي کاروانه که
 بگرن مه به لن بر روا نامن نويژه کم نه کم با نهيلم بر روا ا .
 دیسان له گول نه مه شا چن ره و شتيکی نريشيان هه به وه کو نهوه ؛ هه ، هه ،
 دوژمنی خويانيان به زه بوني هاته بهر چاو تير لي نه گهردين . نه گهر چون بر
 رونکر د نهوهی کاروانیک و نهو کاروانه زنی له گول بولي نه گهردين و
 ده ست له کاروانه که نادم . نه گهر هاتو نا کو که که له بهين دو تيره يانا =

دهورو بهری هه قز بووه : ۱۸۳۵ - ۱۸۹۹ . (۱۹۱) مهلا عبدالزاق شېخ

= هه بوو وه لهو وه خته دا چورنیکي نیکورانی هات به سهر هه موئا، یکیکیان
هه لئه سنی ته گویته ناو هوزه کانو به ردی ته گری به دهسته وه ، بانگک ته کا :
کوررینه دوزمنابه تیه گهی خومان با بوه سنی و - له بهر چاویانه وه بهرده که له
شونیکک دا تهنی و تهلی وا دوزمنابه تیه گهی خومانم لهم شوینه دانا - هه ستن
هیل جارر بکن با پچین تهو دوزمنه نیکورانی به چار بکین و تهو وه خته
ته گهرینه وه سهر هینه گهی خومانا ئیتر به نیکورا هه مو ده سنی ته دهنی (۰).
هه مه وه نده کوچ نه کرده کانی دهوری کرماشان تهوانیعی له وه ختی
خویدا هه رهاغمی مه زه ب بوون وه کوته ملن، به لام به پی ناوچه له ژیر فغاری
سه فویه کانا تهوان بوون به شیمه و لهو وه خته وه ئیتر هه روا ماونه ته وه .

ته مینیتته وه سهر وشه ی « هه مه وه ند » . هه ندیکک ته لین ته مه « احمد
وه ند » و کراوه به هه مه وه ندو گویا له نه ته وه ی تهو « احمد » ناومز و
« وه ند » به مانا « زاده » به ۱ . له گهل ته وه باوه ردی من پیچه وانهی
ته مه به ، من لام وایه : -

تهم وشه په لاشنایه تی به « احمد وه ند » موه تیه ، به لاسکو ته مه له سهر تهو
شیوه په که به « هه مه وه ند » ته لین « هه ما وه ند » . ته سهله گهی « هوما -
وه ند » . « هوما » مه لیکي به نگیته . « وه ند » یعی له په هله وێ کوندا
به مانا « خاوهن » . « هوما » له سهر زار بووه به « هه ما » . ئینجا هه ما وه ند
- هه مه وه ند - هه مه وه دن .

وه یا هه ر راسته و راست « هه مه وه دن » . « هه مه » به مانا « هه مو » . =

(۰) سهر چاوه ی بنچینه و پهره سه ندنی تهم عشره قتی هه مه وه نده بهم
جوره له عبدالرحیمی هه مه وه دن کورری ره شیدی کورری عزیزی کورری
احمدی کورری هلی گول خاتون وه رگیراوه .

الاسلامی سنه : ۱۸۴۹ - ۱۹۰۹ ، (۱۶۲) خانو خورشیدی کچی شیخ
 مارفی گولوس له سالانی ۱۸۸۱ - ۱۹۳۱ د زیاده ، (۱۶۳) سید رشید ،
 ناوی شعری (شهید) بووه و پیاو چا کیک بووه له خانه نای شیخی بورهان :
 ۱۸۵۱ - ۱۹۳۳ ، (۱۶۴) محمود پاشای جان : ۱۸۴۶ - ۱۹۲۱ ، (۱۶۵)
 وسمان پاشای جان : ۱۸۴۷ - ۱۹۰۹ (۱۶۶) مهلا عبداللهی عرفان :
 ۱۸۵۴ - ۱۹۱۵ ، (۱۶۷) مهره بانی کچی مهلا حسنی برواری : له سالانی
 ۱۸۵۸ - ۱۹۰۵ زیاده ، (۱۶۸) فقی عبدالرحمانی کورزی فقی هومهری
 جوانرودی : ۱۸۷۱ - ۱۹۲۶ . (۱۶۹) مهلا سالحی مهلا احمدی سورنج
 داغی - سورنج داغ گوندیکه له ده ورو بهری سه قز - له ۱۹۰۰ سر دوه ،
 (۱۷۰) سید احمدی قیب : ۱۸۶۳ - ۱۹۰۹ . (۱۷۱) سید احمدی خانه قا

= « وەن » یش له په هله وې دا به مانا « وە کو » : واته هه مو وه کو به کن .
 ټینجا مناسه به له گال هه شره ته که دا له سر هر دو مانا که :
 له سر په گمیان ، ټه پې باپره هه ره گوره ی ټه مانه خوی له خو به وه .
 کو تو پر هه لـ گرا پې و ناوی دهر کو دې به جور بکی وا مه رد م لی سر سام
 بویتن و ټیبتیان ټه مه چیه وا زو بهرز بو وه ؟ . په کیک له وه لا ما و ټیبتی :
 « بابا ! هوما وه نده » ، واته خاوه ن هوما و نـ گینه ، ټیتر هه ناوه بر رابی
 به سر خو یو نه ته وه گیا .

له سر مانمای دوه میش ، په کیک له وه ختی خویا چای به هه ندیک
 له مانه کو ټیبت هه مو له په ک چویتن ، مه به سته گای خوی ، بو جیا
 نه کرا ټیته وه . که ، لیان پرسپوه ، و تو به « هه مه وەن » واته « هه مو »
 وه کو به ک . ټیتر « هه مو وه کو به ک = هه مه وەن » بو یان بویت به ناو .
 بویش ټه لیم « وه ند » به مانا « زاده » نیه ، چونکه نه له په هله وې
 کوندا وه نه له شیوه کانی کوردي کون و نازده دا وه ند نه هاتوه به مانا زاده .

کورری حید حسینی کورری شیخ احمدي مهردار: ۱۸۷۰-۱۹۵۲. (۱۷۲)
 شکری فزلی! هاوده وری شیخ رها بووه. (۱۷۳) میرزا سید علی
 سابلای: له بهین سالانی ۱۹۰۵-۱۹۱۰ دا مردوه. (۱۷۴) مهلا حسینی
 ابن القزلی: له ۱۹۰۸ دا مردوه. (۱۷۵) مهلا عبداللهی حاجی قادری
 کوبی له سابلای دانیشتوه، له ده ورو بهری ۱۹۱۰ دا مردوه، ثم حاجی
 قادری حاجی کوبی به ناوبانگه نیه. (۱۷۶) سید محمد سعیدی کولیکی: له
 ۱۹۰۶ مردوه. (۱۷۷) پیروزی کچی حسن کهنوش: له ۱۹۱۱ دا مردوه.
 (۱۷۸) مهلا رحه اللهی گل: له ۱۹۱۷ دا مردوه. (۱۷۹) شیخ سیدی
 شیخ احمدي بهرنی: ۱۸۴۳-۱۹۳۰. (۱۸۰) میرزا محمودی سابلای:
 له ۱۹۱۵ مردوه. (۱۸۱) مهلا طرف صائب: ۱۸۸۹-۱۹۲۳. (۱۸۲)
 شیخ سعیدی کورری شیخ محمودی کلدار: ۱۸۶۸-۱۹۲۵. ثم شیخ
 صیدیه نهوه به که نازاوهی ۱۹۲۵ ی له نورکیا هه لکیرسانو نور که کان له
 داربان دا. (۱۸۳) امین فیضی به گک: له ۱۹۱۵ له حله ب دیوانه. (۱۸۴)
 شیخ عمری بیاره: ۱۸۳۹-۱۹۰۰. (۱۸۵) شیخ نجم الدینی بیاره:
 ۱۸۶۲-۱۹۱۸. (۱۸۶) شیخ بابای غه و سابلای رئیس تهریقهی قادری:
 له ۱۹۱۶ نور که کان خنکاندیان. (۱۸۷) مهلا احمدي حاجی علی مهله بجهانی
 ناوی شعری «فوزی» بووه له سابلای دانیشتوه: له ده ورو بهری ۱۹۲۳ دا
 مردوه. (۱۸۸) مهلا عزیززی مفتی سقز: له ۱۹۲۵ مردوه. (۱۸۹)
 خالصی: ناوی شیخ محمد کورری شیخ رمزای تاله بانی به ۱۸۷۴-۱۹۲۵.
 (۱۹۰) دوکتور سعید خان: له ۱۹۲۵ دا مردوه. (۱۹۱) مهلا محمدی کوبی
 قوبانی: له ده ورو بهری ۱۹۲۵ مردوه. (۱۹۲) شفیق: ناوی مهلا احمدو
 کورری مهلا کریمی بیستانه ۱۸۷۱-۱۹۲۸. (۱۹۳) مهلا محمدی کورری
 حاجی مهلا عبداللهی کوبی: ۱۸۸۰-۱۹۴۳. (۱۹۴) صافی: کاک
 مصطفی بیران: ۱۸۷۶-۱۹۴۱. (۱۹۵) مهلا فتاح وهی: ۱۸۷۶-۱۹۳۹.

- (۱۹۶) مهلا مارفی ککوی : ۱۸۷۳ - ۱۹۴۶ . (۱۹۷) میرزا حسنه سنی .
 حیف القضاء کوردی میرزا قاسمی سابلخی : ۱۸۷۷ - ۱۹۴۴ . (۱۹۸)
 فہریق حاجی مصطفی پاشا : ۱۸۶۸ - ۱۹۳۶ . (۱۹۹) شیخ بابا بارہ سولی .
 عہ بابہ یلہنی : ۱۸۷۸ - ۱۹۴۳ . (۲۰۰) مهلا احمدی مہرخوزی : ۱۹۲۵
 مردوہ . (۲۰۱) سید حسن حوزنی موکریانی : ۱۸۸۶ - ۱۹۴۷ . (۲۰۲)
 محمد امین زکی عبدالرحمان : ۱۸۸۰ - ۱۹۴۸ . (۲۰۳) محمود جودہت ۱۸۸۹ -
 ۲۰/ ۱۱/ ۱۹۳۷ خنکینرا . (۲۰۴) شیخ نجم الدین کوردی شیخ
 عبدالرحمان فہرہ حسہنی : ۱۸۹۰ - ۱۹۴۵ . (۲۰۵) بابہ علی بیستار
 خانہقی : ۱۸۹۲ - ۱۹۴۹ . (۲۰۶) تہ میر جلادت عالی بہدرخان ۱۸۹۷ - ۱۹۵۱
 (۲۰۷) کامل حسن : ۱۸۹۷ - ۱۹۴۱ . (۲۰۸) مهلا عبداللہی کوردی
 مهلا کریمی پینجوین ، ناوی شمعی «مفتی» وزابندہی دینی بیستان بووہ :
 ۱۸۹۳ - ۱۹۵۲ . (۲۰۹) شیخ عبدالاحد ناکام نہوہی شیخی بورہان :
 ۱۹۰۷ - ۱۹۴۳ . (۲۱۰) شیخ احمدی سریلوہ : ۱۹۰۴ - ۱۹۳۳ . (۲۱۱)
 یونس رؤوفی کوبی ، ناوی شمعی «دلدار» بووہ : ۱۹۱۷ - ۱۹۴۸ . (۲۱۲)
 مهلا احمدی قمرت : ۱۸۸۹ - ۱۹۴۵ .

روژنامه می کوردی

هاله میکررا پابه نندی کوردانه هه ده ب به ولانیره وه . هه ده بی کوردی وه کو هه ده بی قه و مه کانی تر له پیشا له ناو هه شکو و تبکا بو که خیزانیکی نیمچه خیزانی له گوبی ئا گردانه هه یانا کو هه بونه وه بانی کاره سانی هه وه روزه یان هه گیرا به وه که له گهل دررنده کانا به سه ریانا هه اتوه ، هه نجا که وه خیزانیکی توژی ریکه و پیکه وه وه ، که وه ده وارو ره شمال ، که وه گوندو ناو مال ، که وه ده م نیمچه خوینده وار ، که وه ده م خوینده وارو میرزا ، که وه شارو بازار ، که وه کوشکی پیای ئاودار ، که وه سه کافه زو تومار ، که وه سه رچاب و بو به نیگار . لیره دا هه م هه مو ژبانه و بیه یان دایه وه سه ر روژنامه و گوژار . . . که وا بو ئاخر به ی هه ده بی کوردی که هه یه ته چاب و که هه یه ته روژنامه . به م بونه وه میژوی هه ده بی کوردی داوامان لی هه کا بزاین کورد له ئاسمانی هه ده بی روژنامه دا جی هه بو وه جی نه بو وه . هه وانه ی ئاگا دارین به سه ریانا باسیان هه گه یان .

کورد تا ئاخرو ئوخری سه ده ی نوزده هه م هه ر له و هاله مه دا بو که له پیشه وه باسکان کرد ، له م میژوه به دوا وه هاله میکی تری زیاد کرد که هاله ی هه ده بی روژنامه به . که وا بو پیویسته بکه بکه باسی هه و روژنامه و گوژارانه بکه یان که تا هه م میژوه « ۱۹۵۱ » ده یان کردون : -

(۱) « کوردوستان » روژنامه به کی هه فته بی هه ده بی بو وه ، مدحت به گه نه وه ی به درخان به گه صالی (۱۸۹۷) له هه سه ته مبول ده ری کردوه ، له پاشا له بهر نه خوشی مدحت به گه عبدالرحمان به گی برای ده سی داوه تی له پیشا له قاهره له پاشا له « جه نیف » ، له « فولکستون » ، له « لهنده ن » به م جوړه له که ررانا بو وه تا ۱۹۱۵ - ۱۹۱۶ . هه نجا « تریا به گه » به درخان

کردوه . ژماره ی ۲۰ ی بهر ۱۱ ی ملاری ۱۹۱۸ گوتوه ، ئیتر نازام چن ژماره ی لی دەرچووہ .

(۷) « کوردوستان » روزنامه بهکی هفته بی پیلانی ئه ده بی بووه ، له ههسته مبول محمد مہری به گم ژماره ی له ۲۵ ی ربیع الاخری ۱۳۳۷ هجری - ۱۹۱۷ میلادی دەر کردوه ، له باش ئه وه که ۳۷ ژماره ی لی دەرچو له ۷ ی ره جبه ی ۱۳۳۸ . م . دا داخرا .

(۸) « پیشکون » روزنامه بهکی کوردی ئه ده بی هفته بی بووه ، له هاری سوله یانی بلده دهری کردوه . به گم ژماره ی له روزی ۸ ی تشرینی دوهمی ۱۹۱۹ دەرچووہ . (۳) سال زیاده و ۱۱۸ ژماره ی لی دەرچووہ .

(۹) « کورد » روزنامه بهکی کوردی و زمانی حلی سحابی لافای پشکو بووه ، له ۱۹۲۱ له هاری « وری » دەرچووہ ، ته نها سه جوار ژماره ی لی دەرچو له وه دوا بهکی گوت .

(۱۰) « بانگی کوردوستان » روزنامه بهکی ئه ده بی زانیاری هفته بی کوردی بووه ، فەریق حاجی مصطفی باغا له سوله یانی دهری کردوه ، به گم ژماره ی له ۲ ی ئاغستوزی ۱۹۲۲ دا بووه ، لهم کاته دا ته نها ۱۴ ژماره ی لی دەرچو ، له سالی ۱۹۲۵ دا له بهندا (۳) ژماره ی تری لی دەرچو و ئیتر به ته وای بهکی گوت .

(۱۱) « روزی کوردوستان » روزنامه بهکی هفته بی کوردی بووه و زمانی حلی حکومه تی شیخ محمود بووه . م . نوری له سوله یانی دهری کردوه . به گم ژماره ی له ۱۵ ی تشرینی دوهمی ۱۹۲۲ دا دەرچووہ ، ته نها ۱۵ ژماره ی لی دەرچو .

(۱۲) « بانگی حق » روزنامه بهکی ئه ده بی کوردی هفته بی بووه ، له سالی ۱۹۲۳ ته نها (۳) ژماره ی له سوله یانی لی دەرچووہ .

(۱۳) « ئومیدی ئیستقلال » روزنامه بهکی کوردی هفته بی پیلانی و

مهدی بووه له شوین : نگی حق دەرچوو و زمانی حالی حکومەتی شیخ محمود بووه و له سوله یانی دەرچوو . به کم ژماره ی له دوی مه یولی ۱۳۳۹ ی روی ۱۹۷۳ میلادی احمد صیری له سوله یانی دهری کردوه ، له ژماره چوارده رفیق حلسی دهستی دایه تا ژماره چوارده ، لهوه به دواوه حسین فاضلم دهری کرد . هه موی ۲۵ ژماره ی له دەرچو .

(۱۴) « زیانهوه » روژنامه بهکی مهدی ههفتی کوردی بووه ، حکومت له سوله یانی دهری کردوه ، به کم ژماره ی له ۱۸ ی ئاغستوزی ۱۹۷۴ دا بووه . به ناوهوه تا ۱۴ ی کانونی دوهمی ۱۹۷۶ « ۵۶ » ژماره ی له دەرچو ، له پاشا بو به « زیاب » ، به کم ژماره ی له ۲۱ ی کانونی به گمی ۱۹۷۶ دا دەرچوو ، له ۱۴ ی ئابی ۱۹۳۲ که ژماره که یهفته ۲۰۶ حاجی توفیق پیره میرد ههستاز به گمی بوخوی وەرگرت . له (۲۰) ی طرانی ۱۹۳۸ دا که ژماره که یهفته (۵۳) ئینر پیوه درا .

(۱۵) « دیاری کوردوستان » گو فارهکی ههفتی مهدی کومه لایه نی بووه ، له ۱۱ ی ماری ۱۹۲۵ به کم ژماره ی له لایه ن خاوه نه که بهوه صاحبقران زاده صالح زکی به کوردی و عه ره بی و توری که به غدا دەرچوو ، هه رچه نده ههفتی بو به لام هه ره به ۱۵ روژ جاری ژماره بهکی دەرچوو ، نه نا (۱۶) ژماره ی تا مایسی ۱۹۲۶ له دەرچو ئینر وه ستا . هه م گو فاره به کیک بووه له گو فاره چا که کانی کورد .

(۱۶) « زاری کرمانجی » گو فارهکی کومه لایه نی ، تاریخی و مهدی کوردی بووه ، له لایه ن خاوه نه که بهوه سید حسین حوزنی مو کرانی به کم ژماره ی له هه زیرانی ۱۹۲۶ که ۱۲ ی ذیلقمه دی ۱۳۴۴ هجری مه گریته وه . له رواندز دەرچو تا ۱۹۳۲ . ناوه ناو هه م گو فاره نزی که ی « ۳۰ » ژماره بهکی له دەر کردوه .

(۱۷) « رونای » گو فارهکی ههفتی مهدی کوردی بووه ، له لایه ن

عبت مصطفی وه له ههولیر ده رچووه ، ژماره « ۱۰ » ی بهر روژی ۲۵ ی
نیسانی ۱۹۳۶ گهوتوه ، ئیتر نازانم جهن ژماره ی لی ده رچووه .

(۱۸) « زبان » روژنامه یهکی هفته یی بووه له مارتی ۱۹۳۸ تا کانونی
دوهی ۱۹۳۹ له سوله یمانی ده رچووه .

(۱۹) « زین » روژنامه یهکی هفته یی ئه ده بی کومه لایهتی کوردی به ،
له لایهن حاجی توفیق پیره میرده وه به گه ژماره له ۲۶ ی کانونی دوهی ۱۹۳۹
له سوله یمانی ده رچووه . له ۱۹ حهزیرانی ۱۹۵۰ که پیره میرد مرد (جیل صائب)
بو به سه رنوسه ری روژنامه که . له ۱۳ تشرین به گهی ۱۹۵۱ جیل صائب مرد
حاجی نوری امین محمود سه روکاری روژنامه گهی به ناوی مدیری مسۆله وه
کرد ، له ژماره (۱۱۰۶) احمد زرنگه به ناوی سه روکاری اداره وه
خه ریکی بو . له ژماره (۱۱۲۲) که بهر ۶ ی تشرینی دوهی ۱۹۵۲ ته گهی
« گوران » بو نوسین و ته رکی ناوه وه ی روژنامه که له گهل نوری امین محمود
قولیان کرد به به گاو ئیسته له ژیر اداره ی ئه وانا ئه و روژنامه به ئیش ته کا .

(۲۰) « هاوار » گو فاریکی ئه ده بی نیو مانگی بووه ، نیوه ی به ئیپی
لاتینی ئه نو ستر له سه ر شیوه ی بوتان ، به گه ژماره ی له ۱۵ ی مایسی ۱۹۳۲
له لایهن خاوه نه که به وه ئه میر جلادت عالی به درخان له شام ده رچووه ، ته نها
۱۴ ژماره ی له ده رچو ئیتر به کی گهوت . سه روکاره به کی له گو فاره
چا که کانی کورد بووه .

(۲۱) « زانستی » گو فاریکی نیو مانگی ئه ده بی و تاریخی بووه ، به گه
ژماره ی له ۲۵ ی شوباتی ۱۹۳۸ له سوله یمانی له لایهن خاوه نه که به وه صالح
قه فتان ده رچووه ، لام وایه هه ریه که ژماره ی لی ده رچو .

(۲۲) « که لاویژ » گو فاریکی ئه ده بی عیلمی بووه ، مانگی جاریک
له به غدا ده رچووه ، خاوه نه گهی ئیبراهیم احمد و سه ر نوسه ری علاه الدین سجادی

بووه ، په کم ژماره یی کانونی په کمی ۱۹۳۹ دەرچووه ، «ده» سال ژباوه ،
(۱۰۵) ژماره یی لی دەرچووه ، له ژماره یی څاغستوزی ۱۹۴۹ دا داخرا ، هم
گوفاره چا کتر گوفاری لهده بی و هیلی کورد بووه .

(۲۳) « روڼایي » گوفاریکی لهده بی هفته بی بووه ، له لایهن څاوه نه -
که په وده جلادت مانی به درخان له شام به نییې لاینی و له مهر شیوه یی بو تان له
تشرین په کمی ۱۹۴۱ په کم ژماره یی دەرچووه . هم گوفاره به ریکو پیک
ژباوه تا له ۱۹۴۶ دا داخرا .

(۲۴) « دهنګی گینی تازه » گوفاریکی په یای و لهده بی بووه ، بالوز -
خانه یی به ریتانیا له به خدا دهری کرده ، سهر تا بلور کرده وه بووه له پاشا
په وینه یی گوفار په کم ژماره یی له تشرین په کمی ۱۹۴۳ له به خدا دەرچووه ،
توفیق و هی و سید حسین حوزنی مو کرځانی سهرنوسری بوون . له سهره تایی
له پلوی ۱۹۴۷ دا غیر دهر نه چو .

(۲۵) « ری تازه » گوفاریکی مانګانه بی بووه له « ره وان » یی روسیا
په کم ژماره یی له تشرین په کمی ۱۹۴۳ دا دەرچووه به نییې لاینی لهنوسرا
غیر نازانم چن ژماره یی لی دورچووه کی په کی کهوتوه .

(۲۶) « نیشنل » گوفاریکی لهده بی و پیلانی بووه ، له (مه هاباد -
سابلاخ) مانګی جریک دەرچووه ، په کم ژماره یی له حنیزانی ۱۹۴۳
دەرچو ، تا له پلوی ۱۹۴۵ نه ۹ ژماره یی لی دەرچو لوه دوا په کی کهوت .
هم گوفاره زمانی کومه لی (ز . ک) بووه .

(۲۷) « کوردوستان » روزنامه په کی لهده بی پیلانی - سیاسي کوردی و زمانی
حالی حکومتی قازی محمد بووه ، له نیوه یی دوه یی کانونی دوه یی ۱۹۴۶ تا
کانونی په کمی عه یی سال سهر به دوروز جاری له شاری سابلاخ
ژماره په کیان لی دهر کرده . هه موی ۱۱۳ ژماره یی لی دەرچووه .

(۲۸) « روزانوی » گوفاریکی هفته‌بی مه‌ده‌بی بووه ، له‌سهر شیوه‌ی بوتان به‌نیی لانی به‌کم ژماره‌ی له لایهن خاوه‌نه‌که‌یه‌وه کامیران مالی به‌درخان له ۳ مه‌یاری ۱۹۴۳ له‌بیروت دهرچوهه ، هم گوفاره تا سالی ۱۹۴۶ ژباوه‌دوا په‌کی گوت .

(۲۹) « ستیر » گوفاریکی مه‌ده‌بی هفته‌بی بووه ، له‌سهر شیوه‌ی بوتان به‌نیی لانی به‌کم ژماره‌ی له لایهن خاوه‌نه‌که‌یه‌وه کامیران مالی به‌درخان له ۶ ی کانونی به‌کمی ۱۹۴۳ له‌بیروت دهرکراوه . تا سالی ۱۹۴۵ ژباوه‌دوا په‌کی گوت ، هم گوفاره‌یان زورتر پررو پاگانده‌ی جه‌نگه‌ بو بوهاو به‌یمانگانو به‌فهره‌نیزیی نیا مه‌نوسرا .

(۳۰) « کوردوستان » گوفاریکی مه‌ده‌بی و پیلانی بووه ، له پایزی ۱۹۴۵ تا کانونی دوه‌می ۱۹۴۶ به‌ناوی کومه‌له‌ی دیموکراتی کوردوستانه‌وه له سابلان ۱۸ ژماره‌ی لی دهرچوهه و فیرت په‌کی گوتوه .

(۳۱) « ده‌لاله » گوفاریکی مه‌ده‌بی و پیلانی بووه بولتی حزبی دیموکراتی کوردوستان ، له ۲۱ ی مارتی ۱۹۴۶ تا حه‌زیرانی عه‌ینی سال ۳ ژماره‌ی له هاری بوکان دهرچوهه .

(۳۲) « هاواری نیفتلن » تاقه ژماره‌په‌کی به‌گوفاروه‌هوانیتری به‌وینه‌ی روزنامه له لایهن لاوانی کوردوستانه‌وه له سابلان له ۱۹۴۵ - ۱۹۴۶ چه‌ن ژماره‌په‌کی لی دهرچوهه .

(۳۳) « نزار » گوفاریکی سیاسی - پیلانی هفته‌بی بووه ، به‌زمانی عه‌ره‌بی و کوردی له به‌فدا ههر به ۱۵ روز جاری ژماره‌په‌کی دهرچوهه ، خاوه‌زو سهر نوسهری علاه‌الدین سجادی بووه ، به‌کم ژماره‌ی له (۳۰) مارتی ۱۹۴۸ دهرچوهه تا ۱۵ ی شوباتی ۱۹۴۹ (۲۲) ژماره‌ی لی دهرچوو فیرت داخرا . هم گوفاره لاپه‌رره‌په‌کی رونانک له‌تاریخی سیاسی کورددا بووه .

(۳۴) « ههولیر » روزنامه به کێ ئهده بی خویندهواری ههفته بی به ، بهزمانی کوردی و عهره بی له لایهن کومه لی ماموستایانی لقی ههولیرهوه به ناوی کومه لهوه به گه زماره ی له (۱۶) ی کانونی به گه می (۱۹۵۰) دا له شاری ههولیر دهر جووه . کومه لی ماموستایان کومه لیکه له ۱۹۴۳ له لایهن ومزاره تی مه عارفی عراقیهوه بو هه مو ماموستایانی مه عارفی عراق دامه زراوه ، هه ولقه ی له ههولیر له ۱۹۵۰ دا کرایه وه . دهسته ی نوسه رانی ئهم روزنامه یه عبدالمجید حسن ، عز الدین فیضی و ئه ستیر سعید بووه ، له ژماره (۸۹) ی روزنامه که ، که بهر ۳۰ ی ئه یلولی ۱۹۵۲ ئه گهوی حسین ره شوانی له شوبین عبد المجید حسن دانیهشت .

ئەدەبىي عالم

قا ئىم شۈبھە بايى چۈشەنمەي سەرەتاي مېزۇي. ئەدەب و پەيدا بولۇپ
ئەدەب كىراۋاتىنە سەر ئەدەبىي كوردى ۋە پەيدا بولۇپتۇ.
ئاگەيىشە ئەدەبىي شامە كەمۇرەكانى كورد و ئەدەبىي روزنامە . . ۋە
ئىستە بەدواۋە ئەمانەۋى ۋە پىشا ۋە ھەر يەككەم پارچە زەۋىيەندە كە
كەتۈنەنە روزەلانى كۈنەۋە ۋە خاۋەننى ئەدەب و ئەدەبىيات بىرۈن بە
ئەندازەي دەسلەت تۈزۈكىيان ئى باس بېگىن ۋە ۋە باش ئەۋە بېچىنە سەر
ئەدەبىي روزاۋا ، ۋە يا ئەدەب بە ئىكرا ۋە سەرەتاي ئەدەبىي ئاۋمراستەۋە
ئا ئىرۈز بو ئەۋە ۋە باش خويندەنەۋەي ئەم كىتەپە بىتۈنەي - با ، بەكەم و
كوردىش ئى - بەراۋردىك ۋە بەيى ئەدەبىي كوردى ۋە ئەدەبىي ئالەمدا بىكرىت.
ۋە دىسان مېزۇي ئەدەبىي كوردى ۋە ئەدەبىي ئەۋەندە تەرىك بىت ۋە ئالەم كە
يىزى ئەم جورە شتائە يىتەۋە ! . بەلكو ۋە گەل ئەۋەش كە خراۋەنە پەت
كۈپى كەمۇرۈدىك ھەر ئەتۈننى ئاكي تەرازۈي خۈي راست كاتەۋە . .
جا بەر بۈنەۋە كە قەسمان ۋە ئەدەبىي ھەر قەۋمىكەۋە كۈر ئەدەبىي كوردىش
ۋە كەلا باس ئەكەين بو ئەۋە ھەر دو كېلەن ئەم مەيدانەدا بو دەرگۈي و
بەراۋرد ۋە بەيى ئەدەبىي دو قەۋمدا بە ئى زەمان يىتە دەست پىاۋ - كە ئەمە
خىزمەت كە بەرەمبەر بە عىلم و ئەدەب ئەكرىت . . سەرەتاي ۋە ئەدەبىي مېسرى
كۈنەۋە دەست ئى ئەكەين :

ئەۋە ئى كوردى مېسرى كۈن

ئەدەبىي مېسرى ئەۋەتە ۋە كۈنەتەدا ھاۋشائى ئەدەبىي كەلەننى بىرۈا .

کو تر شتی که که میسر به گونه کانهوه مایتهوه (کتیپی مردوان) که که
 دهوری دروست کردنی هدرمه گه وره کی میسر دا لهر تو یکل (هردی)
 - که گیاه که وه کو قامیش له تو یکه کیان نه نومی - نوسراوه نهوه ،
 نهستش نوسخه به کی له موزه خانای به ریتانیا دا هدرمه به . . له ویدا له پیشا
 باسی پاررانهوه له خوا که که لکل به سته ی نو یز کردندا ، له پاشا دپته سر
 نهوه که له روزی دواپی دا لی پرسینهوه هه به و هرواح نه هیرته زیر
 حسابوه . نوسخه به کیان له مه نه نوسیه وه له لکل مردوه کدا نه پاتاپه
 گورره گوه ! ...

له مهوه نهوه بو نیمه دهر نه گوی که فیکره ی نه ده بی له میسری کوندا
 له به بی چوار دیواری به رستگا کانهوه دهر چووه و به شی زری نه ده بی میسری
 له هدر پی وشو بی نایینی بووه . . له مردوه میسری کون و کورد - چه
 کوردی کون ، چه نازه - له دوختا وه کو به کن ، به گم چون له میسر دا
 فیکره ی نه ده ب سهر تا له به رستگا کانهوه چو زه ده ی دهر سکر دوه ، له
 کوردی شدا هدر وا بووه . نه فانت هه تا نیوه ی به گمی سده ی بیسته میس
 نه ده ب له کورده واری دا چه نه ده بی نه اسه ی) چه غه رای ، چه عیالی هدر له
 چوار دیواری مز گه و نه کانهوه سهری هه له او . . دوهم له وه دا وه کون چون
 نه وان نوسخه به ک له نوسراوه یان له لکل مردوه کدا نه خسته گورره گوه
 له کوردی شدا - دیاره [که] نه لین کورد زورتر بوره وشت و مادت
 کو چهری ولادی نقینه کاغان مه به سته - نه وه که سه له ده وری زیانیا له ورده
 باباتی ناو مال زورتر چی خوش بو یستاپه له گه لی نه پاتاپه گورره گوه .

هم کرده وه به هدر چه نده هدر وا به ساویلسکی نه کرا و ورد نه کرا وه -
 نهوه به لام نهوه پیشان نه دا که له بیرو یا وه در ی کونیانا هدر برروایان
 به زبندو بونه وه و حساب بووه ، وه که حسابی دنیای لی داوا کرا ، گویا بلیت
 من هدر شتی که کرده له بهر هم شتم کرده که نهسته له بهر ده ستاپه ، وا له لکل

خوم هیناوه . . . هم فیکره هه را به ساویلکایی هاتوته خوارهوه بهلام
سهه تاگهی ئاوا بووه . دیسان ته نانت ئیستش له هه ندی له کو چهره
دوره دهسته گانا سرده له وهخته دا که گیانه گهی دهر ته جیت له وهختی ژانیا
چه جوره ئیشیکی بویت له سهه مهرکه که پدا شتومه کی له وه ئیقهی له خه نه
دهستهوم ، له گهر مالانی به خبو کردیت گالوک ، له گهر جهنگلوه
بویت خنجر ، له گهر میرزا بویت قه له مبه که له خه نه دهستهوه . ۱ . من
خوم له کورده گانی (کوماین) دا چاوم پی کوت کا براهه که سهه له سهه
مهرکه که یا گالوکیکیان خسته دهستهوه . . دور نه هم فیکره شه هه
وه کو فیکره ی پیغو بیت . . .

ئینجا له مه ئونه به که له « کتبی مردوان » ی میسری کون :

« سلامت لی بی تهی خوی که وره راست ، هاتوم لهی خوا بو تهوه
شاهدی بدهم له سهه که وره بیت ، هاتوم لهی خوا خوم به خفلی حق
رازاندوتهوه و دور که تومه تهوه له ناهق ، جهورم له کس نه کردوه ،
ریچکای پیوا خراپانم نه گرتوه ، سویندم به درو نه خواردوه ، ئارهزو
هه لی له خه نه تاندوم بو تهوه چاو بیرمه ژنی خزمیک ، دهستم بو مالی کس
دهیز نه کردوه ، دروم نه کردوه ، نافه زمانی توم نه کردوه ، خوم به وهوه
خهریکه نه کردوه که قولیکه له بهر چاو ئاغا گهی بخم و ئاغه گهی لی توره
بکم ، نه له کسم داوه نه ئیدم به کس که یاندوه ، که سم نه کوشتوه و ناپا کیم
له گهل کس نه کردوه ، به لیکو که سیشم هه لئه خرااندوه بو تهوه که سیک تر
بکوژیت ، فامم له مزگوت نه دزیوه ، مالم له کس دا گیز نه کردوه ، بی
قه ده وی - بی ته بی - م بهرام بهر به مردوان نه کردوه ، قسهی خراپ به ده ما
نه هانوه : شتیکی پیروزم پیس نه کردوه ، که نم به زخیکی گران نه فروشتوه و
ترازو بازم نه کردوه ، من پاکم ، من پاکم ، من پاکم ، من پاکم . تا ما بوم
له گوناخ دور بوم . خوا به له ریزی سهه که توانی لای خوتا دام بی . . .

لښ ددست هم نه ده بڼه ، نه دده به شيان بڼه ده که به سهر و بالاى پادشا-
کافيا تا هه لښايت و له سهر زمانې شمع به کوه ، نه فسانه و حکمت و ياساشيان
بزيت . له روه وه کتبي (وصايا) يان هه به ، که مې (به تاح حوتب) ه ...
له چيروکي شدا کوتر چيروکي ميسرى کون هه فانه ي (نوزيريس) و
(ميزيس) ه ... به کورني هم چيروکي :

(نوزيريس) روه وانه کراوى خوابو که داد له سهر زه وي دا بلاو کانه وه ،
مهردمي فیرکشت وکال و دوزينه وه ي (کان) کرد . (نحت) خوى زانينو
زانباري هم شتانه ي فیر نه کرد ، مينجا وستی به هه مو سهر زه وي دا
بسور رپته وه بو نه وه نه و راسپيره بگه به نيت ، خوى به له شکر يکي زوره وه
بروبغت و (ميزيس) ي ژني له سهر ته خى ميسره وه له شوين خوى دانا ،
ميشى خوى کردو گه رايه وه . برايه کي هه يو (سیت) ي ناو بو . (سیت)
ويستي (نوزيريس) له ناو به ريت ا هيناي بانگيشقنيکي بو کردو گه لي له
پياوه گه وره کانيشى کو کرده وه ، له زورى ناز خوار دندا سترقيکي به زرخى
نه خشى کراوى به نالتون و زومروت دانا ، هات به دانيشته و کافيوت : هه ر که
چو - هم سترقه وه و پررى بو نه بدهم به خوى ا . دانيشته و کان به که به که
خويانيان نافي کرده وه سترقه که له نه اندازه ي که سيانانه بو . سهر هانه سهر
(نوزيريس) که نه و چوه ناوى پرر به پررى ده چو ا . (سیت) و ده ستو
پيو نه ده کي هاتن سهر سترقه که يان داخست و مشه مايان ني گرت و خستiane
روباري (نيل) وه ا . هم باس و خواسه بلاو بوه وه تابه ر گوني (ميزيس)
که و ته وه . زور خه مگين بوو په زاره دا بگرت ، هه ستا ده ستي کرد به گه رران
له « نيل » دا دوزينه وه هيناي به شه کي (نوزيريس) ي لي ده رهينا گور يکي بو
هه - که ندو ناشنى . (سیت) نه مهي پي خوش نه بو ، چو له شه کي له گور ره که
ده رهينا و پارچه پارچه ي کرد و هه ر پارچه به کي فرديدايه شويفيک .
(ميزيس) ديسانده وه ده ستي کرده وه به گه رران ، هه ر پارچه به کي له هه ر

هوینیک همدوزیه وه هه ر لوی دا گوریکی بو هه لکه گندو نه پناشت و دا نه نیشت به سه ربه وه نه پلاوا نده وه . ئینجا له گه له (حوریس) ی کوریا هانا نه به نه بهر خواکان ، هه وانیشی (میت) له پادشاهی نه خهزو (حوریس) له هوین باوکی دا نه نین .

هم چیروکی (ئوزیریس) و (ئیزیس) ه و پرستیان له میسری به گانه وه بهر هی سه ندو که وه یونان و رومان . له سه ده ی چواره ی پیش میلاد له دولی (پیره) له یونان پرستشگاهیک بو (ئیزیس) دروست کرا . دیسان له « پوزول » له لاتی ئیتالی هه دا له رومان پرستشگاهیک تریان بو دروست کرا ، له (بومی) یی به کیک بو (ئیزیس) دروست کرا ، له ویشه وه هم پرستنه که یفته هه سپانیاو هه رمانا و ئینگلته ره . له سه ر هم باسه نوسه ره کاف زور رویتون . .

میسری به کونه کان وه کو چون له هه ده یی چیروکی دا هه نکلوان هاویتوه هه نین وه ها له هه ده یی نه فسی و سکومه لایه نی و سیاسی و ئایینی هه دا نه و هه نکلوان هاویتوه . جا بهر بونه وه هه مه غونه به که له ئاموزگار به کانی (به تاج حوئب - ۳۵۰۰) پیش میلاد ، بو کورده کی :

(هه گه ره هه نهوی خه لک جا گه ت بلین خوت له چلیسی و نه ماع یاریزه ، چونکه چلیسی ده ردیکه ده رمانی نه هاویریتی له گه لا ناگیریت . هه رچی خراپه به لودا کو بوته وه ، توره کی هه مو سوکییک ... هه گه ره له پاش زه بوئی گه وه بویت و له پاش هه ژاری ده وه مه ند . وریابه زه مانی ، زه بوئی و هه ژاریت له بیر نه چیه وه ، کوششی خوت بخه ره هه زانین و قسه ی بهرینی و جی . له پیش هه وه دا فرمان به عقیق که بدهیت فیکری لی بکمره وه ، هه له شه یی زور خراپه ، ئینجا که فرمانه گه ت دا له خوت بابی مه به ، له قسه و فرماندا توندو تیژی مه نوینه ، هه مو ده م به شوین هه وه دا بکهری که فرمانت نه شکیت ، هه یی گه لی کوسپ نه خت هه کا ، توره یی ژبان تال هه کا) .

هميش غونه به که له ناموزگارې سياسي که (خيتي سيمه) په بکا به کورده هی
که (خيتي جوارم) ه... (قسه زان و زمان پاراوبه به هيز ته ييت ، زمان بو
پادشا چاکترو به که لکتره له شیر بو شهر ، پياوی غيش زان ولی هاتوو
بخره مهر غيش چاوت له موده نه بی که کورري پياوی گه ورده به ، يا بجوکت .
دهست بگره به داوینی داد و موده لوه ، وریا به خراپه له کهل هه تیو و پیوه -
ژنان مه که ، په کی میرانیکی له باو کیوه بو ماوه تهوه دهستی بو دریژ مه که ،
تا گوناح له به کیله نه یینی جه زرده بی مده) .

غونه به که له به سته ی گوراني شه عبي میسری کون :

(نه خوشم هیچ نه خوشه کیشم نه به ، دراوسیکانم سرم لی نه دهن .
خوشکه که شتم مهر سرم لی نه دا . گالته ی پی دبت که پزیشکه کانم ته یینیت
چونکه ته زانی دهرده گم به وان جار فاکریت . مالي خوشک ا . بریا
دهر که وانی ماله کی بومایه بو نهوه ته گهر به مه تورزه بیوايه گوم له ده نگی
تورده پیه کی بیوايه . وه کو منالیک له بهر دهم به کیکا به سنی و زور شه ري
لی بکا به جوړه له بهر دهم خوشکا له وه ستام ا) . - میسری به کونه کان به
دوستیان ته وت خوشک -

غونه به که له غه زده لی کچی میسری کون :

(من که نیرت ته که موه دلم ته له رزی و ده ست ته کا به ته په تپ ،
خوشه ویستی تو وام لی ته کا له و ژبانم دهر ته کا که هاوری کانم نیایا ته ژین .
نازانم چون جله کانم له بهر گم ؟ چون شتومه که کانم ریکه خهم . چون چاوم
برایژم و چون خوم بون خوش گام ??) ...

له نه دده بی غه را می میسری کوندا گه لی جار ره شایي موی دوستیان کردوه
به تاریکی شه ، وه بریسکی ددانه کانی به و پرر شه و شه و نه که له بهر د
ته پیته وه . ناوی مالای بهر زو سنگی ته رو مه کی خریشیان هیناوه . .

لینجا لهدې کورد بهرامبر به لهدې میسري کون :
 وه کو و ترا لهدې کوردې نه نو سراوه ته وه و هلته گیراوه ، نه نسکو
 چه لهدې زه مان و ژیر دهسته به تي هه موی له ناو بر دوه . بو لهدوه که لیمه
 بتوانین لهده ییکی زور کوني کورد بهرامبر به لهدې لایینی میسري کون
 پیشان بده یین هه لهدوه مان به دهسته وه به که چه ندره و شتیکی بیرو باوه وری
 لایینی - که لیسته له ناو کور ددا ماوه ته وه - بخه یینه بهر چاو وه لهدوه فیکره ی
 ده وریکی زور کونان بو دهر لهدو ی : که کورد بهرامبر به بیرو باوه وری
 خوا بهر ستي چه فیکره به کی بووه ؟ . په گم فیکره ی شه خس - قسن ، دوه
 بهر دی کیل ، سیم شتی مزگوت ..

چاری له پیش لهداندا تیره ی یزیدی - که په کیکن له تیره کانی کورد -
 هوان له هه مو کهس زیاتر لگاداری بیرو باوه وری لایینی کوني کوردیان
 کردوه . که لهدین لگاداری یان کردوه ، واته توزی له سري ماوه نه ته وه
 لهدینه بهوی نه بوني خوینده واري له ناویانار نه نویسنده ی لایینه که لهدیش
 هه ربک جوه ، به لام شتیکی له هه وهر لهدیریت .

هوان له مه بده لهدی لهداسیدا بر روا به لهدورامندا و لهدیریمین لهدکن ؛
 لهدیان بو خیرو لهدمیان بو شهر . وه له هه نامردا روناکی و تاریکی بر روا
 پی لهدکن که لهدانه بناغه ی لایینی زه رده شته . پا کړي لهدم لایینه سه شته :
 « چا که بلی ، فیکرت چا که بی ، کرده ووت چا که بی » . مه بهست به چا که
 وتن لهدوه به لینسان په یمان به جی بیلی ، قه رزبدا ته وه ، لهدوی چا که بو خه لک
 لهدوه بلیت ، به قسه مهردم لهازار نه دا ... مه بهست به فیکری چا که لهدوه
 که پیاو فیکری بخانه سهر خواناسی ، له ناو مهردمارو خوش و قسه لهدیش
 بیت ، له وه ختی ترسا لهدگای له مهردم بیت ، خه لک فیری خوینده واري
 بکا ، ریگه ی چا که یان بو دانی ... مه بهست به کرده ووه ی چا کهش لهدوه به که
 یارمه تي هزار بدا ، کشت وکال بکا ، لهدوی شیرین و خوش بو خواردنه وه

بژنبسته وه ، کوشش بکا بو ئاسان-ککردنی ئهو ریگمانه که ژیاپی ژن ومیردایتی
 ئاسان نه کن ، ئهوی له خوی زیاده له ریگهی جا که دا بلاوی کاته وه . ئایینی
 زه رده شت رقی له پیاوی ته مه لو ته وه زه له نه بیته وه ، زور خه ریکی کشت و
 کال و دار ناشتن و مالانداري نه بی . ئهم سه شته یان ئایا له بهر استراتیجی
 کورده واری بی ، یا له بهر ئهو پایه نه ده کونه یان بی به ئایینه وه - کورد زور
 خه ریکی نه بن .

ئینجا شته گانی پیشوو : فیکره ی شه خس - قسن . ئیسته ش له کورده -
 واری دا باوه نه گه ر پیاو چا کیکی گه وره مه ر له پاش ئه وه که ناخشیان
 په رروی سه وزو سه پی نه کن به به بداخ و له سه ر گورره که ی نه بچه قینی .
 ریوارو خه لکی تر دین تیله تیله له و په رروه نه که نه وه . نه بیست به
 مه ره رک . وه کو نه یه بن ، بویشی دینی . . ئهم ره وشته به پی گیرانه وه ی
 پیشیان که به ره به ره له یه کیان بیستوه ره وشتی پیی ئیسلامه تیه و له ناو
 کورد دا ماوه ته وه . ئه وان هه ره نه وه نه ده نه گیر نه وه وه هه ره نه وه نه ده یان
 ئاگا لی به ، به لام که پیاو بی بکولیته وه ئه وه ده ره نه کوی که : کورد له بیرو
 باوه رری ئایینی کونیا نا پیاو چا که کانیا ن به مظهری نوری خوا زانیوه ، نا ، له
 دنیا دا بوون ئه وه ریزیا ن لیا ن گرتون ، که له دنیا ش ده رچون به لایانه وه و باوه
 که روح ئاشنایه تی له گه له شه که دا نا بچریت و هه مو ده م وه کو به پوله به
 ده ور یا به . چه قان دنی ئهم به بداخانه نیشانه ی ئه وه به که ئهمانه ی له دنیا دا ماون
 وه کو روحه که چون ئاشنایه تی له گه له شه که دا نه بچراره ئه مانیش به و
 جو ره هه ره نه بچراره ، که روحه که ئهمه ی دی به رامبه ر به مان ئهو مه ره باوی و
 پاریزگاری به له ده ور بکا له ، له شه که دا بووه به رامبه ر به مان نواندوبه تی
 ئیسته ش هه ره نه یونی وه ئهو تیلمانه له به ره ئه وه کاتی که که له سه ر گورره که
 بووه بونی روح و له شه که ی گرتوه که کهوته هه ره مالی که وه روحه که نه جی
 به شوینیا ناو ئهو ماله پیروز نه کا . .

کیل : — هه ندى له پيشاو جا که مردوم کان — له بیرو باوه ورری کورده-
 واري دا — ژنان ته چنه سهر گورره کانیان سرازبان یی ته گر نهوه ، ریزه له
 بهر دیک له سهر گورره که هه لته گرن و له دلیانا سرازه کی خویان ته لین و
 بهرده که نهوسین به کیله گوه ، ته گهر وه کو ئاسنکیش کیله که ریزه بهرده-
 کی وهر گرت و گرتیه خوی تهوه سرازه که جی به جی ته بیت ، ته گهر خو
 نه بگرت تهوا هیچ . . . هم کرده وه بهش وه کو هی قسنه که ههر مظهر یکی
 روحي بیرو باوه ورری ئایینی کون پیشان تهدا . .

مه سه له ی مزگه و نه گش : — ئیستهش تهو قسه به ههر هه به له ناو کورددا
 ته لین : ته گهر چیلکه به کت له مالی مزگه وت گه و نه مالی ههر که سیکوه
 تهو ماته ئاگری نی بهر ته یی . جاله بهر تهوه ناویرن بو دزی و دروزنی توخنی
 مزگه وت بکووت . . . من لام وایه تهوه ره وشقیه هی پیتی ئیسلامه تیه
 ماوه تهوه ، له پيشا بیرو باوه ورری ئایینیان بهرام بهر به بهرستشگا کان و ابووه ،
 که ئیسلامه تی هات تهو بیرو باوه ورره له بهرستشگاوه که و نه سهر مزگه وت .
 بو بهش تهویم هی پیش ئیسلامه تیه چونکه هم باوه ورره زیانر له ناو تهو
 کوردانه دا بللو بو تهوه که دورن له شارو لادی و له واشوینانه که پيشه وای
 ئایینی ئیسلامی تیدا هه به . .

* * *

بهرام بهر به چيروکی (ئوزیریس) و (ئیزیس) ی میسری ، چيروکی
 (پوشین) و (پامیر) هه به له کوردي دا ، بهلام له چه وهخت و ده ور بکدا
 بووه تهوه نازانریت ، تهوه نده هه به که بنو به بنه که ده ور یکی زور کون
 پیشان تهدا . به کورنی چيرو که که تهلی :

« بادشاهه کی زه بهر به ده ست هه به له شاریکا قهلم ره و یکی زوری هه بو ،
 شاره گش مهردمیکي فره ی نیدا بو ، تهو شاره نه نیا کانیایکی هه بو ، میرای
 له سهر هه بو خه لکه که به نوره ته هاتن بو ئاو . . روزیکت ههراو زه نا که و نه

شاره‌وه . پادشایان نی گه‌باند که (دیو) بک چوه میرای دهر کردوه
 بهر کانیه کی گرتوه و نایملی کس به‌لای ئاوه‌گدا بجیت ا ئه‌وا ئه‌ملی عار
 هه‌مو له‌تینواتا وه‌خته غنجنکهن . پادشا به‌خوبو پاله‌وان و سوپاوه جوته
 دهره‌وه بو چار کردنی دیوه ، هه‌یریان کرد واده‌وه که له‌بهر کارپزه‌گدا
 لی گوتوه و ئه‌بولینی و ئاوه‌که به‌نگی خواردوته‌وه بووه به‌دهریاچه‌به‌ک .
 پادشا پاله‌وانیکی نارده ساری ، دهره‌وه به‌لیکی بو درپژ کرد کرتیو
 خسته زیر دانی هه‌ر به‌کالی کرمانی ا . یکیکی تر و یکیکی تر جو هه‌موی
 خواردن ، به‌م جوړه ده‌کسی له‌ناو پردو توژی ئاهیکی نی‌کوت ، ئینجا
 بوررانی ونی : ئه‌ی پادشا ئه‌گهر هه‌ر به‌چل روز چوار منالم ئه‌ده‌نی بیکم
 به‌که‌باب و به‌مه‌زه ، باشه ئه‌گینه ئه‌م ئاوه‌به‌ره لا ناگم هه‌نا ئه‌بی به‌ده‌ریا بیک
 ئه‌مو وه‌خته به‌ره‌لای ئه‌گم و ئه‌بی هه‌مو‌شاره‌که ئاو بییا ، وه‌ئه‌گهر هه‌ر
 کسینی بی به‌لاما به‌و جوړه ئه‌بخوم ا . پادشا له‌گه‌ل پیاوه زیره‌کانیا گوتنه
 دراویژ کردن ، هاتنه سه‌ره‌وه که هه‌ر به‌چل روز چوار منالی بده‌نی ئه‌وه
 باشته له‌وه‌که هه‌مو‌خه‌لکی شاره‌که ، یا له‌بهر لافاو ، یا له‌بهر بی‌ئاوی بخنجنکهن .
 پادشا به‌دیوه‌ی وت باشه چیت ئه‌وی ئه‌نده‌ی و ئاوه‌که ورده ورده
 به‌ره‌لاکه . هه‌ر ئه‌مو‌کاته جاری چوار منالان دابه‌ا . ئه‌ویسی هیدی هیدی
 له‌شوین خوی بزوت و مناله‌کالی هه‌ل‌گرت و ئه‌شکو‌وتیک بو له‌سه‌راوردی
 شاره‌گوه روی کرده ئه‌شکو‌وته که رزگاریان بو . ئیتر هه‌ر به‌چل روز
 ئه‌بو‌ابه چوار منالان بو بنار دابه‌ته به‌رقایی ئه‌شکو‌وته که ا ...

ئه‌م ئیشه‌چه‌ند سالیکی به‌م جوړه مایه‌وه و منالی له‌شاره‌که بری و
 جه‌رگی هه‌مو که‌سیکی سوتان ، هه‌چ پاله‌وان و قاره‌مانیک له‌ولانه‌که یا هه‌بو
 نه‌مانتوانی چاریک بو ئه‌م دهره‌ده بدوزنه‌وه ، پادشا و ئه‌ملی شار ئیجگار
 گه‌وته ناخو‌شی و په‌لو‌پویان لی‌بررا . جارریان دا به‌هه‌مو ولاندا هه‌ر کس
 بتوانی چاری ئه‌م دهره‌که هه‌ر شکیکی بوی پادشا ئه‌بدانی . روزی سه‌یریان

کرد واکورده که نهچیک له دورهوه روی کرده ناو شارو رووه باره گای
پادشاهی خوی کوتا. کورر، کورر نه: که که تیکی بالا بهری ناوسنگ
پان، همر پاسکیکی نهلی کوله که بهو غیرو تیرو رم و قه لمانی له خوی داوهو چوه
ژورهوه. ونی: پادشاهم! من هم به لا به تان له سهرلا نه بهم، به لام نیازیک هه به
نهلی بهجی بینیت ا. پادشا ونی باشه بلی، ونی:

من «پامیر» م ناوه، کچیکي تاموزام هم شاره ی تودایه «پوشین» ی
ناوه، دهی ساله دلمان به به کهوه به. میسته مامه کم نامیدانی وه ناشموی به
کوشتن و بررین لی وه درگرم نه موی میسه که به خوشی بوریتوه، نه گهر
میسیکی وا نه کی مامه کم کچه کم بدانی نهوا باهه. نه کینه هه میسته
نه گهر بهوه ا. پادشا ونی: باشه جیت نهوی بوت جی بهجی نه کم ...
مینجا «پامیر» ونی که که یفته سهرچل روزه مناله کانی بو مه نیرن با، دیوه که
خوی بیته دهرهوه نهو وهخته چاری نه کهن. که چل روزه به سهر چو دیوه
منالی بو نه چو. نه هلی شار نهو نده پان زانی دیوه که به بوله بول و بورره
بورر له نه شکوته که هانه دهرهوه روی کرده سهر کاربزه که، خه لکه که
هه مو زه نه قیاف چو ا. «پامیر» ونی به پادشا، با نه هلی شار هه مو له
دهرهوه راوه ستن و سهری هم کاره ساته بکن. نیکورا ماردی ناوشار
هوروژمیان برد بو دهرهوه، «پوشین» یی له گهل ماردی تردا جوو
هه مو وهستان ..

مینجا «پامیر» خوی له دیوه نزیکه خستهوه به لا ماری دا، دیوهش
ده منی راکیشا بو «پامیر». «پامیر» شیري داهینا به وه دای له مه چکی
دیوه، سهری کرد وه کو لاسن زرن گهی دی و شیره کی پهری ا.
هه ناسه به کی هه لکیشا و ونی گوژرام ا مینجا ری بو هاویخت، رمه کش شکا.
به گوژر هاته ویزه ی هه چی کورزی لی نه دا هه دهنگ نه داتهوه و
هیچی تر ا. مینجا کهونه زوران گرتن. به کتر دین و نه بن، «پامیر»

شه گت بو دیوه هیشتا هر تازه بشووه اتملی شار به نهوانی وزه یان بردا
به که به که وا خه ریکن همدین ا .

« پوشین » که نه بینی وا دلووازه گهی بهو جوړه که ونوته داو ، نو فرده
لی هه لکیرا ، نه نه توانی بچی یارمندی بدا ، نه نه شتوانی جاریکک بینیتوه ،
به ناشکراش نه بینی ها نیسته دیوه « پامیر » بدا به زه ویدا و بیخوا ، ها
توزیک تر ا . سوری بهرز کرده وه بو تاسمان و نژای ته کرد کونو پرر چاوی
که ونه قای ته شکونه که ، سه بری کرد وا قه فزه یک لهو دیوی قایه که و به
شکیکی تیدایه له بیرژن ته کا ا هر دهم ته دا به به کاو فو ته کا به سهر دیوه که دا ،
هر چه نده تهو دهم ته دا به به کا لیره وه دیوه که به هیز تر نه بی ا . ونی بی و
نه بی هه چ شکیک هه به له ژیر سهر ته م قه فزه دایه ، خو گیانی من له گیانی
پامیر زیانر نه ، من ته م ژیا ته م ناوی که له بهر چاوه وه ته م دیوه ده ست
بخاته جهر گو دلی پامیری خوشه ویسته وه ده ری بیی : ته م ی ویت و
هر رای کرد بو بهر قای ته شکونه که . رویت رویت هه تا نزدیک بو وه
لهو کا نه دا دیوه ده ستی بی کرد ا . ده ستی له پامیر هه لگرت و چو به شوین
« پوشین » دا . . پامیر ، که سه بری کرد دیوه ده ستی له به خه ی بردا و
هر رای کرد سوری سرما ، که چاک ته ماشای کرد وا « پوشین » وا
به ریه بو ته شکونه که ته چیت و دیوه کش بو « پوشین » ته چیت ا . که
ته م ی دی تاگری فی به ریه ته م ی هر رای کرد به شوین دیوه که دا به لام
چون هر را کرد تیک . ده ست له سهر شان ا .

به م جوړه هه مو یان له نزدیک قای ته شکونه که به کیان گر نه وه . دیوه
ده ستی دریز کرد بو « پوشین » و « پامیر » له بهت سهر نه وه . « پوشین »
بانگی کرد : « پامیر ا » خه ی منت نه بی به لکو خوت بگه به نه ته تهو
قه فزه که له ناوه وه ی ته شکونه که دایه . « پامیر » خوی کرد به ته شکو-
ته که دا قه فزه گهی بهر چاوی کهوت هه ده ستی بی گه یشت دیوه که له م

للاوه سارد بروهه هیزی تیا نه ماو گوت ۱ . . . « پوشین » نهوی له شاخی و
 نه پوشت رایکیشی بولای پامبر به لام له بهر گرانی بوی کیش نه له کرا .
 پامبر که دهستی که پشت به قه قه زه که تماشای کرد له مه شتیکی بیدابه له
 وینهی پیربژنیکی زور بهر پوت و به جادو و له فسون دیوه گهی را گرتوه ،
 دهستی نایه سهردهی خنک کاندی ، که هم خنکا دیوه گش لهوی توپی ا
 نومز له مه کوله گهی روحی هم دیوه بووه ۱ . لنینجا پنی گوانه گهی خسته
 لاقی و رایکیه او له گهل پوشیندا هاتنه وه بولای پادشاو ته ملی شار چونه
 پیغوازیاته وه هینا یاتنه وه ، هوشه وو جه و روز شانی و شاهه نگه بو ، پادشا
 پوشینی له باوکی مه ندو بهراوته گیری همولایین له پامبریان ماره کردو به
 خوشی رایانوارد .

بهرامبر به ناموز گاریه کانی « به تاح حوتب » ی میسری له مهش
 نمونه به که له ته ده بی کومه لایه بی کوردی که لهلی : « سروف خرابه نه کا
 خرابه ی نایه ته پیغ . . کسی له سپ رابگری پیویسته در گای بو بلندبکا . .
 مردو گونا حبار نه بی گوردی لی ته نگه نابی . . سرفکک چاوی له فاز کرد
 قنکی در را . . پیاو که زور شیرین بو له که روه وه له بخون . . هزار به رنیل
 قهرزی نابژبری : له ته ده بی سیاسی لهلی :

« کار به که سیک له سپیری له نیوه ی میشا به جی نه یهلی . . ده ستیک
 بوم نه برری ماجی له کم . . دهستی حاکم بیوری خوینی نیه . . قسه بیگیره ،
 بییژه بیویژه . . زوررنا بدهره دهست ناشیه وه قوبه سهره که وره که یا
 له کا . . پیاو به که وره بی فیری پلاو خواردن بو دهست بو لونی له با . . من
 ماغلو تو گاغا کی جیلان بوراغا ؟ . . گیره شیوینی سوچی گای بنه به . . خنی
 خوار له گای پیره وه به . . که شا ، هات میر به تاله . . . »

همانه نمونه په کک بون که مو کورت له باري جونیډنی همدېني کوردي دا
به رامېر به همدېني میسري کون ... له شویڼي خویدا باسی هم قسم
کورديانهو هم په نډی پیشینه کراره ...

نوده فی کوردي و فارسي کون

مه به ست به همدېني فارسي کون همدېني پیشی فیسلامه تیه ، وه یا به
جوریکی تر همدېیکه تا ته گاته روځانی ساسانیه گات که ، نوزی دواي
سهره تاي سده کافي ناوه راست ته کوی . له به راورد کړنی همدې به کانا له
همویانا هم ریگه په مان گرت بو هوه له سهره تاي سده کافي ناوه راسته وه
تا فیروز بکوپته بهر که کوی تره وه .

همدېني فارسي کون هوی مایته وه بو فیرو به هوی هندی لایسته وه
ته نیا همدېیکي تایینه . نیمه ناتوانین هم همدېني تایینی فارسي کونه له گهل
همدېني تایینی کوردي پیشی فیسلام ، یا کوردي پیشی سده کافي ناوه راست جیا
بکینه وه ، به لکو هوه همدې به دیلیه که له ناو کورد دا بووه ، هر هوه همدې به
بووه که له ناو فارسیدا بووه . وه کو چون وتان هوه ریښه به که فارسي لی
جیا بوته وه له لایه ن ره گه زه وه هره عینی ریښه به که کورديشی لی بهرهم
هانوه ... جا له بهر هوه نیمه ته گهر بینین باسي همدېني تایینی فارسي کون
بکېن هر وه کو هوه وایه که باسی همدېني تایینی کوردمان کردیت له
پیشی فیسلامه تي دا . که وایو پویسته بزاینین هم همدې به دینه چون بووه که
هر دولایان لایوایان لی خواردوته وه ؟ ...

چه فارس ، چه کورد تایینیا ت هوه تایینه هره کونه بووه که هیندي
کون هه یانبو ، له پاشا جیا بوته وه وکه وتنه سهر بوت پهرستی تا « زه رده هت »
به خویو تایینه که به وه په پدا بو . میژو نوسه کان له ده وري هاتي زه رده هت و

لهو شوبنه که لی پیدا بووه پهر به که قسه به کیان کردوه ، هه ندیکه ته لین له شپالی هه فغانستان پیدا بووه . به شیکي زوریس له سر هه مو باوه درهن که له بناري « وری » و نازربایجان سری هه لداوه . هه ندیکه ته لین له ناوچه کیوه کانی نارارات هاتوته دنیاوه . هه روه ها زماني پیدا بونیسی ته لین له به بن سده ی بیستم ، تا پینجه می پیس میلاد بووه ، بلام قسه ی به لکغو بناوانی زه رده شتی ته لی له سده ی هه وته ی پیس میلاد پیدا بووه و له ده ورو بهری « ۶۴۰ » ی پیس میلاد کوژراوه . .

« زه رده شت » یا « زرائع ترا » کورری « پورشه سپ » بووه . هه فسانه ی کون ته لی : لهو وه خته دا که هاته دنیاوه دایکی ده نگیکی هاته گوی که : « هم کور به بت پایه به کی گه وره ی ته بی و ته چیته ناسان بو هه وه فرمان له خوا « ماهور اغزدا » وه رگری « هه روه ها ته لین : که ، له سکی دایکی هه وته خواره وه ده سنی کرد به پیکه نین . هه ر که توزی گه وره بو نیشانه ی پیغه مبرابه تی لیوه ده رگوت . هه ر به منالی خوشه ویستی هه مو که سیک بو ، که گه بشته (۳۰) سالان ده سنی کرد به بانگه کردنی مهردم بو هه وه خواجه کی ناکه و ته نیایه رستن . موغانه گان لی هه ستانه سه ری ، ناچار هه وی به جی هشت و چو بو ده ورو بهری سیستان و هه فغانستان ، له ویس هه ر له بهر موغان هبچی پی نه کرا ، نینجا چو بو (بهلخ) له وی فوره نجیه کی سپی له بهر کردو هه ندی لاگری گرت به ده سته وه و گالو کیکیشی له داری (سهرو) گرت به ده سته گهی تر به وه و چو بولای « ویشتا سپ شا » و بانسگی کرد بو وه رگرتی هم نایینی تازه به ، له باش قسه به کی زور « ویشتا سپ » نایینه گهی وه رگرت و به دانای « جاما سپ » ی وه زیری ویشتا سپ هم نایینه له ویدا به ری سه ند ، تاله درانی دا جه نگیکت له به بن هملان و « هه رجاسپ » ی پادشای توراندا پیدا بو زه رده شت لهو جه نگه دا کوژرا ، نایینه گهی له ناو مهردما مابه وه . مهردمه گش بون به دو به شه وه ، به شیکیان وه ریان گرت

چونکه گایینی ده ولت بو ، به شه گئی تریان هر لسه بوت پرستی خویان مانه وه . هم به شه یان چونکه لایه نگر یان نه بو به تنگ هاتن ، ناچار هه لاتن چون بو هیند و لهوی هم باوه رری بوت پرستیه یان گورانی به سهرات و بون به « بوره می » . به شه گئی تریان هر له شوینی خویان مانه وه و گایینه . گایان روز به روز له پیفکه و تنابو هه مو هه وولاته ی دارا گرت و هه مو پادشاهانی فارس وه کو « کورش » و « دارا » باوه شیان پیا کرد ، هه تا ئیسلامه نی هاته پیفکه وه ئیر هیزو گورری نه ما و کربو . .

« زه رده شت » کتیبکی هینا به ناوی « گاوستا » وه . هم کتیبه له سهره نادا پچرر پچررو هر توزیکی له سنگی به کیکا بو ، له ده وره ی حکومه نی « ماد » هکانا « ۷۰۰ - ۵۵۰ » ی پیش میلاد به کوششی گهوان له سهر پست و بهرد نو سراپه وه . له ده وره ی هه عظمه نقیه کانا دو نسخه له کتیبه هه بو ، یکیکیان له ته ختی جه مفیدای بو له پادشاهی (داریوش) سیم پادشای هه عظمه نشی ، که « هسکه ندهر » ی مه قدونی ۳۵۷ - ۳۲۴ به لاماری ئیران و ته ختی جه مفیدی دا هه و نوشته به بیا چو . یکیکیشیان گه وته ده ست یونانیه کان ، له باش هه وه که گهوانیش عیاسی بزیشکی و هه سیره زمیری و شتی تریان لی وه رگرت هه و نوشته به شون بو . . که گه وته ده وره ی هه شکانیه کات « بلاشی به هم » پادشای هه شکانی (۶ - ۷۸) میلادی کوششکی باشی کرد بو کو کردنه وه ی گاوستا ئیر به بی ریک خستی . که گه وته ده وره ی « هه رده شیر ی باب هکان » - سهر زنجیره ی ساسانیه کات - « ۲۲۴ - ۲۴۱ » ی میلادی فه رمانی دا به به کی له موغانه کان که « نه سور » ی ناو بو گاوستانای له بهر به ک هه لو هشا وریک و پیکه بکا و هر شته ی له شوینی خوی دانی و گایینی زه رده شتی کرد به گایینی ره می ده وله نی ساسانی - وه کو سهرچاوه ی هه مو کتیبه میژ وه کان ئه لی : هه وملان نابی له بیرچی که هم هه رده شیر ی باب هکانه کو رد بو وه . - له ده وره ی شاپوری به هم ، کورری

مهرده شیر ۲۴۲ - ۲۷۱ ی میلادی مهر بهمه ناولیستا به که ونبوه یونازو
هیند و باسی له پزیشکی و همستیره زمیری و فلهسه فوه مه کرد کوی کرده وه
له گهل مه ی لای خویانا لیک دات .

ناولیستا زور گران بو ، هر له دهوری ساسانیه گانا شهرحیکبان به زمانی
به هله و ی بو کرد ناولیان نا « زه ند » ، ئینجا به هر مه وه خویندنه وه ی
به هله ویش گران بو شهرحیکیشیان بو زه ند کرد ناولیان نا « پازه ند » له پاشا
شهرحیکیشیان بو هه ندی له ورده بابته ی هم پازه ند کرد ناولیان نا
« دهنکرد » . ناولیستا (۲۲) نامیلکه - نسکه - له سه سه بهش (أ)
باوه درو خوا پرستی (ب) گرین و فروشتن . (ج) فلهسه فوه و عیلم .
مهی که مایته وه هه ندیکه له بهشی به کم و دوهم ، بهشی سیم به ته وای
تیا جووه . .

« زه رده هشت » له کتیبه که یا « ناولیستا » له باری لاهوتی دا خه لیک
بانگه مه کا به پرستی خوابه کی ته نیا ، که « ناهورامزدا » به و نا گای له
هه وعت هه به ، به لام له باری فلهسه فهی عالمدا مهی : دو هیز هه به و هم
دوهش به دربرانی سال له جهنگدان . دوه کهش بهکی راست و بهکی درو . بهکی
روناکی و بهکی تاریکی . بهکی پا که و بهکی پیس . بهکی چا که و بهکی خراپه . .
ناهورامزدا نیشانیکه بو راستی و روناکی و پاکی و چاکی . (ناهریهن - نه نگره
مینو) یش ره مزیکه بو درو و تاریکی و پیسی و خراپی . هه روه ها مهی : دو
مه بدا له ته بیمه ندا هه به که هه ریه که پیچه وانه ی موی تریانه ، روحی
دروستکهر و روحی نیکدهر . ناهورامزدا فرمان به هه مو ئاده میزادی که
مه کا یارمه نی روحی دروستکهر بدا به وه که کشت و کال بکا و داربنیزی و
مالات به خیر بکا و هه گه و که له شیر را بگری و هه رر له گهل روحی
نیکدهر بکا به وه که مارو دو بهک و نه و جانده و رانه که بو کشت و کال زیانیان
هه به بیانکوژی ، وه پیویسته له سه هه مو کهس ئاوو ئا گرو خاک و با له
پسی پاریزی .

پیاو که سه‌بری هم قسانه نه‌کا وانه‌جیته دلیه‌وه که زهرده‌شت دو
 ته‌ییمه‌نی به‌رستوه له دو‌خوا دا ؛ ته‌ییمه‌نی چاکه له ئاهورامزدا داو می.
 خرابه له «نه‌نگره‌مینوه» دا ، به‌لام له‌راستی دا وانه‌چونکه نه‌لی : (ئاهورا
 مزدا نه‌زانی نه‌هریمن هه‌به ، وه‌لی نه‌هریمن نازانی ئاهورامزدا هه‌به ،
 ئاهورامزدا له‌سر هه‌مو شتی‌که‌وه‌به‌و ئاگای له‌هه‌موشت هه‌به‌و هیچ
 شتی‌که‌وه‌کو نه‌و نیه . » . جا له‌به‌ر هم قسه‌یه‌گه‌لی کس له‌به‌پرده‌وی
 کهره‌کانی زهرده‌شت و توپانه : با دو هیزی هم کونه‌دا بی - هیزی خیر
 شهر - ویکه‌یه‌وه‌جه‌نگ بکن خوی تیکررای کون هه‌به‌که‌ا .
 هه‌وه‌نده‌هه‌به‌شهره‌که‌وه‌کو چون نه‌جیته‌پیستی زستانه‌وه‌ئاو نه‌مه‌بینی و
 نه‌رز نه‌به‌ستی ، دارو ده‌وه‌ن له‌که‌وره‌بون نه‌خا ، نه‌بی به‌خه‌یالکی پیستی .
 شک و کافر بون دینیه‌به‌ر هم . نه‌جیته‌پیستی هزاری و ته‌مه‌لیه‌وه ، نه‌بی
 به‌گزی و درو کردن ، نه‌بی به‌بوت و بوت پرستن ، نه‌بی به‌تاریکی و یگه‌نی
 ناخوش و نه‌خوشی و دهره‌د ، نه‌بی به‌درنده‌و خشنده‌و مارمیا - که‌و دو‌پشک .
 جا هم هیزی شهره‌لیشی هه‌ر خرابه‌و له‌ناودانه‌و هیچی تر .

ئایینی زهرده‌شت گه‌لی خه‌ریکی نه‌وه‌نه‌بی که‌ئاده‌میزاد نه‌بی چون
 پیاریزی له‌روحي خرابه‌و له‌هاورری کردنی خرابه . مه‌به‌سلیشی نه‌وه
 بووه‌که‌روحي خرابه‌له‌ریه‌هه‌ل‌کیشی له‌سه‌رزه‌وی دا بیج‌که‌له‌ئاوه‌دانی و
 کوشک و سه‌را هیچ نه‌هیلی . هه‌روه‌ها کوشیکی زوریشی کردوه‌بو‌هوی
 له‌ش ساغی و بو‌ری‌کو‌پیکی یاسای - قانون - کومه‌ل و تاکه ... «ئاویستا» به‌گه‌م
 شتی‌که‌که‌له‌پیش هه‌مو شتی‌که‌باس نه‌کا چاره‌کردنی له‌شی مرده‌و بو نه‌وه
 دهره‌و به‌لا لبوه‌نه‌ته‌نیه‌وه‌بو‌زینده‌و‌کان . نه‌نانه‌ت نه‌لی : روحي شهر
 که‌سه‌بری کرد و له‌شی مرده‌وی‌که‌کو توه‌نه‌بی به‌میشیکی پیس و به‌له‌شی
 مرده‌و که‌دا نه‌سورریته‌وه ، له‌پاشا نه‌چی به‌ناو مرده‌ما دهره‌و به‌لا له‌ناو
 نه‌وانی‌شا بلاو نه‌کا نه‌وه . . . له‌پاشا بامی نه‌وه‌نه‌کا که‌پیاو نه‌بی چون ریز له

روحی چاکوه بگری؟ و لهشی مردو له کوی دا دابری؟ و چون له زوره که سرده که تیدا به لهی پاک و خاوی بی؟ و له بی جلو بهرگی سرده که چی لی بگری؟ .. اینجا دینه سر میشوکاری تیکررای مردم و لهی :

بو لهوه دانه و لهو دار بیته بهرهم لهی کشت و کال بگری ، لهی لهو شوپنه که وشک و به یاره ماده میزاد تاویری کاو زونگاوه زهوی دا نه به لیت ، هر ماده میزاد یک پیویسته له ژانیا دار یک بنیوت ، زهوی بو لهوه دروست نه کراوه که سردهی تیدا بنیوت ؛ زهوی بو کشت و کاله ، بو لهوه به که ژان له دنیا دا پره بسینیت ، مردو لهی له سر کیوه کان دابری بو لهوه دررنده بیخوا ، یا بو خوی برزی . . له پاشادینه سر که نو به بی خزان و لهی :

لهی همو کهس زن بینیت بو لهوه خیزان زور بییت ، و له کو چون زهوی که خدمت کرا به بیت لهی زن و زن خوازیعی تاوا اینسانیت به بیت له کا . لهی زور زور چاویری ژنی سک پرر بگری بو لهوه خو بو مناه کی بی مزه دروت بن . . پیویسته له سر همو کهس خانویک بو خوی دروست کاو ژنیک بینیت و منالی ایی ، لهی بارچه مهر یکی بییت و له مالیشا همو دم تاگری بی . . اینجا له باری گیانه بهری تر دا لهی :

لهی پیاو به زه بی پیانا بیتوه ، لهوی که پیویسته بی سهری بوری و بیخوا ، لهوی پیویستی نه - و له کو کوشتیان به راو وشکار - لهوه تا بی یکا خوا خوشی لی نا به . لهوه له چینه سر لهوه لهی :

ماده میزاد که دینه دنیاوه دو له قلی له که لابه ، له قلیکی چاکو له قلیکی خرابه . هر به که لم دو له قله له بهوی دهسته جلهوی خاوه نه کی بگریته دهسته و له کرده و ون و پرو باو در با بولای خوی رابکیشتی ... تاو رستا ژانی مردمی کرده به به به شهوه ؛ باو دری چاکه ، قسهی چاکه ، کردهوی چاکه . باسی له مانه مان له به بانهی له دمی میسری کوف و

کوردي دانه درېزی کرد .. لېره دا دوايي به قسه گردن له ژباني دناوه دېنيت و
له چيته سر ژباني نهو دنياو نه لي:

روح هر نه مينيتوه ، نه گهر چا کت بو سره و ژور نه يته وه بو
به هه شت و چاوه رږي له شه که نه کا تا روزی زيندو بونه وه ديت . نه گهر خو
خراپي بو نوشي هه مو جه زره به يه کت نه بي هه تا نه وروژه ، نه و وه خته
چاري هر دو کيان نه کريت ... ثابتي زه رده شت چاوي له هر دو ژبانه که به ،
ژباني نه دناو هي نهو دنيا . زه رده شت تا گري کردوه به نيشانه - ره مزي
هر دو ژبانه که . نه لي : ژباني مادتي به بي کوشعي و تهغه لا ناييت تا گريش نهو
کوشعي و تهغه لايه بيدايه . ژباني روحيش بي خاوبني و پا کو پوختي ناييت
تا گريش عاملي نه د خاوبني و پا کت و پوختيه به .. که و ابو تا گر له ثابتي
زه رده شتدا بو پرستنه نه بووه به - کو بو ره مزي نهو دو ژبانه بووه ...

نه مه ي خواره وش نوزيکه له ته ماليمي نه خلقي و گومه لايه بي تاويستا
که زه ندو پا زه ند و خورده تاويستا و دنيکه رد باسيان کردوه :

به ي له روحي حکماتي پرسي وني : جون نه مه نه بي که تاده ميزاد له شي
به خپو بکاو روحيش تا زار نه دا ؟ يا ، روح پياړيزي و له شي تا زاري نه گاني ؟
روحي حکمته کش وه لامي دايه وه وني :

«نهو که شي له خوار خوته وه به به و چاوه وه سه پري بکه که هاوشانته ، نهو
که سه ي هاوشانته به چاوي له خوت به رز تر سه پري بکه ، نهو که سه ي له نو
به رز تر به و چاوه وه سه پري بکه که گريا : تاغه نه ، نهو که سه ي که تاغه نه
به چاوي و نه ماتداره وه سه پري بکه . به را مېر به خاوه نه به زمان داو لي الامر -
راستگو و نه زمان بهر و کرر نوش بهر به .. دوزما م به بار و ره رد ديت
به سه را نه بهت ، چونکه دوزماني له جادو گري خراپتره . تاره زو و نه ماعت
له نه ندازه دهر مه که ، چونکه نه گهر وات لي هات شه پتاني چايسي به سه را تا
نه زال بي و کامياني له خبرو پري دنياي له ده ست دهر نه چي . زور جلهو بو

نورده بی مثل مه که، یکی که گور جلوی بو مثل کرد وانجانی خوی له فیکر
 نه چیتوه و ریگه ی نهو کرده وه چا کانه که پیویسته ییکالی تیکه نهی و
 جهورو خرابه نابله نهی نه که کای نه دا . . پیای قینای نه وه ختدا که
 نینه که نه خواته وه وه کو نه عمن - روحی نه زری له دیتا که و ابو هر
 له سهره تاوه کاریکی واکا که رق نه یگری باوای له نه به . نه نفسی خوت به
 خمو و هزاره گازار مه ده ، چونکه پیای خه مبار هه صت به خوشی دنیاو
 خوشی روح ناکا ، لهشی روز به روز به زربوت نهی و روحی بی تین . .
 له گهل دوز منا که ونیته جه نکه وه به مه دل و داد جه نگی له گهل بکه . نه که
 هاوورینی دوست سکرد به جوری ییکه که لیت خوش نود بی . نه که
 له گهل له جهر - حقود - دا بویت هیچ بهر بهر کانی مه که ، له جهر به که
 نه ونده ی تر مه بزونه . . هاوورینی پیای تاره زو بهر وه مه که و میشی
 خوت مه خره بهر ده ستی . . وریا به نهو که مه ی ناویکی باشی نه و ناو بانگی
 به دناوی هه به دوستا بهی له گهل دامه خه . . له گهل پیای نه زانا به عیان
 مه به ستوه هه لسو که ونی له گهل مه که . نه که له گهل پیای که و جدا بویت
 بهر بهر کانی مه که و له که لیا به به که ریگه دا مه رو . . وریا به خوت به مال و
 پاره وه هه لته کیفیت ، چونکه به جی بانی دلیت و هیچ که لیکه کیانی بوت
 تابی . . وریا به فیز به باو و پایر و میش و کاردته وه نه که بت ، چونکه نه وانه
 هر نه وه بو تو دپلته وه که تو به ده ستی خوت له پیشی خوتونه بینیرت . .
 لاگات لی بی خونت لی نه گوریت و به زانی خوت بانی نه بیت ، چونکه
 موجهت له ناخردا هه رویشته و تولت نه بیتته وه به وه که بجیتته وه
 ناو زه وی ا ... »

له بن ده ست هم نه عالمه ی لاویستاوه سوراخه ی مه ندی له پادشا کانی کونی
 فارس وه کو « دارا » له سهر ته ختته به زده کانی وه کو (نیکه خه) ماله ته وه .

مده به کي مويي بکرا هر مده بيکي تاييني به و همورو ، له
 لاهور امزدا له کانه . .

به کورني مده بي فارسي کون هر عبارت بووه له مده بيکي زه رده شتي و
 لايستا . مده بي پادشاکانديشان هموي باسي شهرر بووه که به شيوه ي
 فارسي ميخي له هر به رده کان هليان که ندوه . هم شيوه به غيري شيوه ي
 نوسيني لايستا بووه . شيوه به کي تريش بووه که بيان وتوه (به هله وي) همه يان
 له پاش شيوه زور کونه که بووه به شيوه ي ده رله ت و علم و مده ب . هم شيوه به
 مام ناو نجي بووه له گهل شيوه زور کونه که داو شيوه ي فارسي ميرروژدا .
 تا هم شويته قسمان له مده بي فارسي کونه وه کرد ، هو مده به که
 تا روخاني ساسانيه کان ۶۵۲ ي ميلادي له ناوا بووه . له تاريخه به دواوه
 به فارسي تازه و سده کاني ناوه راست ته گوري همه له بهرگي دوه مده
 باسي مکریت . .

وه کو و ترا ناوانري مده بي کوني فارسي له مده بي کوني کورد جيا
 بکريته وه له باري تاييني دا . جا بهم بونه وه وه کو به ير ته کریت گه لي شت
 فيسته له ناو کورددا ماره ته وه که ته گهر ريته وه بو ده وري پيش فيسلامه تيان و
 بو مده بي کونيان که مده بي زه رده شت بووه ، به تاييبي له مده بي له خلایي و
 کومه لايه تي دا ، وه کو موه ماره زوي که له اداري بان ه به وه به کشت و کال
 له کزو کم مال ه به سه کي تيدا نه بي و چا ويري ژني زک برر ته کت .
 هر چه نده له وه دا پيچه وانه ي موه که به رادو شکار ته گن ادبار ه همه يان
 مده بي فيسلامه تي گورر بو به ته وه . هر وه ها با ، له بهر ساردي ناو چش بي
 لاگريان کم و زور هر لي نابريت . به تاييبي له ناو کورددا باوه که
 سردويکيان سرد جلو بهر که کي ته به خفن به هزار يک . هم شتانه که
 ماره ته وه فيسلامه تيش بررياري له سه رداوه . ديسان کورد به ته ييعت هنر
 به دار ناشتن له کاو به به نجه خزمه تي زه وي ته کا ...

نه وه بي کور و حسنه کون

چين نه وولاته پان و درېزه به که له ده ورېکي زور کونه وه ناشنای نه ده به و
پا به ندي هه ندي خه يالات بوون ، ايسته هر چه نده نه کن ناتوان بگه نه وه
به و نه ده به که هه يانبوه ۱ . نه وه که هر نه وه نده به لکو نابهن هېچ
نه د پيکيان لاهدن له نه ده به که هه يانبوه ۱ . جاله به نه وه چينه کاف
له لايه نه نه ده به وه ايسته له هه و قه و پيک و شکرتن و له هه و کس زياتر
پا به ندي کونه پرستين ... نه ده بي چيني با هه و جوړه لقيکيشي لي بيسته وه
هه موي هه له ده ورېکي مه بادغي نه خلا نديا به . ره وشتي پيشيناني
خويانان کو کړدو نه وه بو نه وه پاشينه کانين له سهرې برروزو له وه لانه ده نا .
سهر چاوه ي نه ده بي چيني هه و مه بادله به رزه کاني « کونفوشيوس » ه ؛
هم فله سوفه پيغه مبهري نه ده بي چين و دانهرې بناغه گه به ني . له سده ي
هه شه ي پيش ميلاددا له ناو قه و مه گيا هه لگرا ؛ سهرې سکر د ياساي
ده به گي وا ، جيني پلي هاندو نه وه بو ته هوي له ناو بر دني قه و ي چين ، چه
به شهر و شورر ، چه به کارو باري تابوري ، له گهل هه و ش نه فيکري
هه و ي بو دپانه تي لاهوتي و که هه نوني داني ، وه نه خويشي به شاعرو جادو-
گر نه زاني ، هيناي ده ستي خسته نه ده بي چين و هه و کوششيکي خسته سهر
خه رېک بون به ژباني تاک - فورد - و ژباني ده وله نه وه بو نه وه بر روا و
ره چه له کي ده به گي له بن ده ريښي .

هم و سوفرات جيا يبه کيان نه وه دا بو که : سوفرات خه رېکي نه خلان
نه بو له باري نظري و ورد بو نه وه دا ، به لام « کونفوشيوس » ته نيا کامه راني
تاکي نه ويست له باري کړدو نه وه مه مه لېدا . هه هم رېک به بو که له چيندا

ناو نرا به ٲاينی « کوفوشي » ؛ چونکه هم بر روايه دان به ودا ٲانی که هيزیک هه به و جاویری کاروباری ٲاده ميزاد ٲه کا ، به لکو ٲه لی مادام دنيا عبارت بی له ژبانی کرده وه - هه ٲانی هه مه لی - ٲه بی هه مو شتيک له دست ٲاده ميزاده که خویا بيت وه ٲه بی هه مو کارو فرماينک بکو يتسه دست حکومه تیک که بتواني به پوختي ٲيش به ريوه به ری .

حکمه ته ٲانی کوفوشيه له پينج کتيب دايه : کتيب میژو ، کتيب گورران ، کتيب شعر ، کتيب ره وشت و باسو خواهي به هار و پايز . هم کتيبانه هر چه نده ماده که يان پيش کوفوشیوس که وتوه به لام ٲه بو به ٲه کی تری به سه را هيناوه به هي ٲه ٲه ناسرين . ته نيا شتيک که به ته وای به دانراوي کوفوشیوس بناسری هر « باسو خواهي به هارو پايز » ه . ٲه مه ٲه نه به که له ٲه ده بی ٲه و کتيب که ٲه ده بی چينه :

« ٲاده ميزادی ته واره شوين پيوستي خویا ٲه گهری له لای نه سي خوی ، ٲاده ميزادی بی خير له لای يکی تر به شوين ٲه گهری .. ٲاده ميزادی ته واره به بی هه را هه را ٲيش به پوختي و ريکوپي ٲه گری به بی ٲه وه مه یل به لای ٲه وميه بی خويه وه بکا ، ٲينسانيه بی خوش ٲه وی .. پياوی دانا وه نه بی نرخ له ٲه نه بی له بهر خاوه ٲه سه که ، يا به سوکی بزانی له بهر ٲه وه به لکو ته ماشای ٲه سه که ٲه کا .. پياوی ته واره ٲه وه به که ره وشتي له سه ر شعور به واجب دايه زرينی ، که ٲه مه بی بو ٲه بی ٲه وه شي بخانه ٲال که هه له شه نه بی ، به چيشا ٲه مه دهر ٲه گوی؟ به ودا که روحي خوبخت کردني پی ، که واپو پيوسته له سسری به ٲه خلاق بيت و له گهل ٲه مه هدا راستی و دلموزي بنوينی ، ٲه گهر ٲه مانهی کرد به راستی ٲه وه ٲيتر پياوی ته واره . »

ٲينجا به رامهر به ٲه ده بی چينه بزاین ٲه ده بی کوردي چونه ؟ کورد ، نه کوفوشیوسی تيدا بووه وه نه ناوی کوفوشیوس ، يا ٲه به کی تری بو

هیلراوه ته ووه، نه گهر کو تفو شپوسى چين نه خراپه ته صهر کاغز لیسته نه ویل
له هینه کانی کورد خرابتر ون نه بو، نه مهش مینکار نا کړی که هیچ قومیتک
بی پیاوې ژبر نه بووه، جا با نه قومه کیویه کی پنی، یا بهر بهر په کی روت بو بیت
له چاو خواب شتېکی هر بووه، چونکه میلهت وه کو باخچه ی پادشاهان
واپه هه مو جوړه میوه وگولیکې تیدایه، هلام که ناویان ون بو نه مه نه ووه
نا که پنی که بررای بررای که میان نه بووه... جائمه دینین بهرامبر بهم
نه ده بی چینه چه نه نه ده بیکی په ندی پیشینانی کورد نه خه پنه بهر چاو که
پا بهی نه خلاق و عقلیه نی نه و را بور دوانه مان بو دهر نه خا. کورد نهی :

« یان پیاوېکی باش به، یان بیوروداس به، یان بمره بوخوت خه لاس به.
بیور «تور» ه. هاوالی هاوالان زورن، پیاوې کړدنې که من. جی بچینی
نه و نه دروېته ووه. زمان و دلت وه که په که نه بن بو مردن چا کیت. «
نه ماشا نه که ی هم چه نه نه ده وه کو له گه قسه کانی «کو تفو شپوس» و
چینا له په که بوته دا قال کړا بیتنه ووه واپه.

نه ووه بی کوروی و همنه دی کون

نیمه لیره دا مه بهستان بهر اور دیکه له مه عینی دو نه ده بدا جا، با یکیکیان
که لی کو تر یس بی، له مه بهسته که مان لا نادا، چونکه نه ده ب پرده ی قومه و
بهر اور د کړدن له بین نه ده بی دو قومه دا مه عنای بهر اور د کړدن دو قومه که
خویانه... بهی! نه گهر بهی نری بهر انبه ری نه ده بی لیسته ی فوره نه بهریت
له گه ل نه ده بیکی وه کو چیندا نه مه زور بی جی به؛ بویه بی جی به چونکه
نه و شاهره، یا نه و نه دبه که نه ده به که لیسته ی فوره نه دا نه ی له بهر نه ووه که
لیسته ده وری خوینده وار په و چاپ هه مو شتیکې بلاو کړدو ته ووه کا برای
نه دی فوره نه نه ده به که چینی خویندو نه ووه، نه گهر شتیکې وه کو نه وری و

همه گومانی پیدا نیست که هوی و درگرفته ۱. به لام نه گهر قومیک
خوینده واری تیدانه بو وه له همه مو باریکا ناشنایه نی له گهل عالمه برابو نه گهر
نه دبیک - نه ناهت لهم سده ی بیسته مه خدا - هات شکی دانا هر به کون
هژ میریت و هر وه کو نه غیر له شعوری نه دبیک دو هزار سال لهمه و پیش
لهو قومه بدانم وایه : چونکه خوینده واری له ناوانه بو وه نیه که بلیت
به هوی خوینده نه که بو وه ناشنا بو وه به فیکری نه دبیک قومه کانی تر - چه
تازه یان چه کونیان - علاقه ی هانو جوش له به یلانا نه بو وه نابوری هم
نه دبیکه چوه نه نه شوینه و له بونی ده میان فی که یشتومو هانو نه وه شتیک
هلیت که وه کو هینه که ی نه وان وایه ۱. به لکو هر شتیک بلیت هر
له روی شعوره ساده که به بو یه نی نه وه کت له زوی هه سو کو نی روحی ، یا
جسمی بی له گهل بیگانه یه کدا ۱. .

که واپو ایسه نه گهر بهرام بهری نه ده بی کوردی بکین له گهل نه ده بی
قومیک تر دا - با نه ده بی قومه که ی تر زور کون بیت و نه میش زور تازه
بیت - هر وه کو بهرام بهری کونیک له گهل کونیکا کرایت وایه ، چونکه
ناشنایه تی روحی و جسمی نه بو نه بلیت هقی نه هم کون و تازه به
بهرام بهری بی بکریت ره نگی تازه که له کونه که وه گیرای . . نه مه له
لایه که وه ، له لایه کی تریشه وه نه ده به که ی کورد له بهر همه له سه کاغز
هه لئه گیراوه وه کو چرت همه هه لئه گری که نه ده نی دو سه د سال لهمه و
پیشتر بی نه وه ش هه لئه گری که نه ده بی دو هزار سال لهمه و پیشتر بی . . هر
چو ربیت : هی دو سه د سال بیت با هی دو هزار سال هر ته غیر نه شعوریک
صافی تازه نه دانم . نه و ناوچه به بی علاقی خارجی دو هزار سال لهمه و
پیش چه ناسیریک کردوته نه دبیک نه و ده خته عه بی ناوچه ی دو سه د سال
لهمه و پیشتر هر نه ناسیره نه گانه سه نه دبیک و خق خوی . . جا
همانه به که نیمه ی هه ظر رانده بو همه نه ده بی کوردی بهراورد بکین

همه يکي کوني خه يري کوردې دا ۱. کهوابو مېسته مه لين همه يي هيندي و
کوردې :

ده شته کاني ده ورو به ري قه زوين نيشته يي قه وميکي لاري بون . له بهر
تا کوکي به يني خويان هه نديکيان ولاته که يان به جي هيشت و سه ره وخوار
بونه وه بو تاسيای ناوهراسه ، هاتن ، هاتن تا که ميشته کويستان و دار-
ستانه کاني روزه لات . ماوه به که له وي مانه وه مينجا چاويان بر به ده شته کاني
هيندو بوي کشان ۱ . دانيشته وه سليه کاني خويان که بيان موه تن « داسي »
به رهننگاريان بون ، که زور بو قه واله به تاله ۱ نه يانتواني بيانگيرنه وه
له وي دا جي گير بون و ناوئران « هيندوس » و داسيه ميه سليه کانيان خسته ژير
سوخره ي ليش و کاري خويانه وه ، موه وانيش ناوه که يان گوردا ، ناوئران
« شودراس » - که بوزي به کان هه نديکن له مانه . هه نديکي تر هم داسيانه
هه رسه ريان دانه نه واند بو هم ليعاوي لاري يانه وه لانن چون بو « ده کن » و
مېسته هه ره لوين . .

هم شهررو شورري به يني لاري کوچ کردوانه و به يني « داسي » به ميشته
جي کان سهرچاوه ي زور تر له مفسانه و داستانه کاني هينده . هم مفسانانه هه تا
زمانه ميه هاته پيشه وه موهان له بهرچاو هيندوسه کان پيروز تر و که وړه تر
مه بون ، هه نا وايان لي هات کتيبه پيروزه که ي هيندوس « قيداي » لي دروست
کرا و که وخته سهر موه بر روايه که موه خوا ناردويه بو هه ندي له پياوه
که وړه رابوردوه کانيان ۱ ... هم هيندوسانه « بوره ميني » به کان په يدا بون
- که ميه مانه سهره تا ده سته به که بون کاهن و خزمنه يي « قيداي » يان ميه کردو
پاسه واني بون - ، له پاشا به رهيان سه ند ثابيني بوره همي يان لي به يدا بو ، له
« شودراس » به کانيه يي لاييني « بوزي » هاته ناوه وه . .

قه کاني « قيداي » همو رو ، له هيزي نه ميه مت ميه کانه وه ، به ياني که
تاريکي شه ولا ميه ، خوراوا که ميشيکي وا له کا پياو ميه خانه شه و عه ز به يني

روزی له کول نه پیتوه ، باران که دمغل ودان ههروینی . ههانه هه موین
 بو ههوه هه شین که پیاو سوپاسیان بو بکا . دیسان هه ره له «فیدا» دا هه لی پیاو
 هه بی له خوا پیار پیتوه بو ههوه دمغل ودان و ملات زور بکا ، همر دریز
 بکا و روله ی چا که بدا به پیاو .. ههروه ها هه لی : پیار پیتوه که هاری به کان
 پیاریزی و زالیان بکا به هه دوزمنا و هه ره هه سه ره وه بن . له باسی ههوه
 هه نیا شا هه لی روح هه بی هه ره عینیتوه تیا جونی ناییت .

که هیندوسه کان له ده شته کانی « به نجاب » داجی گیر بون دیسان روهو
 روزه لاتی ههوی به لاماریکی تریان دابهوه ، له دهو روهی « کهنج » دا
 گیر سانهوه . به تاییه تی دو تیره یان - که « پانگالا » و « بهاراتا » یان پی ههوتن -
 به هه ره ههوانیتر دزال بون . له وه خته دا که اغریقه کان ئابلوقه ی شاری
 « ترواده » یان دابو هم دو تیره به جهنگ له به پنیانا هه لگیر سا ، هم
 جهنگه بو به سه رجاوه ی شهرو شورریکی - مه لحه مه - شمیری دریز که
 تاریخ و هه فسانه ی هیندی نیکلاو کرد و پی هه لین « ماها بهاراتا » . به کورنی
 هم چیرو که هه لی :

(« پاندو » پادشای « بهاراتا » سهرد ، پینج کورری منالی له شوین به جی ما
 له گهل برابهی کو بردا که ناوی « زریتر اشترا » بو . براکی نیفته سهرد
 تهخت و کورده کانی « پاندو » ی له گهل کورده کانی خویدا به خبو کرد .
 به کورده کانی « پاندو » یان ههوت « سهرو که کانی پاندا » و به کورده کانی
 « زریتر اشترا » یشیان ههوت « سهرو که کانی کورانا » ... « دروپادا » ش
 پادشای « پانگالا » بو ، له سهرد شتیکی « درونا » - که پیاو ماقولیکی
 شاره که بو - زیزی کرد . « درونا » باری کرد و چوه لای « زریتر اشترا »
 له « بهاراتا » و بو به ماموستای سهرو سواری کورده پادشاکان و فیریانی کرد .
 « زریتر اشترا » له توله ی هم کرده وه به ی دا له شکریکی دا نه که بجیت توله ی
 خوی له « دروپادا » بکانه وه . چوو که لی له ولانی « پانگالا » ی گرت .

« زريتار هترا » پير هو ، ويسني بهكي له کورره کافي « پاندو » بخانه سر تهخت . کورره کافي خوي ته يان بهت و ناچار يان کرد که « درپوزان » - که کورري گه وره بو - يیکا به جی نشين . ثم کورره ترسي پاشه ، روژي له تاموزا کافي هه بو ، هيناي تا گري بهردا به خانوه کپان ، له وانيش ناچار هه لاتن بو بيشه لانه کان ا .

هيندوسه کان ره وشتيان وابو له گهر کچيکيان شوي بکردا به مه بداني تيره ندازي و شهر داته مه زرا هر که سه نيابا سر که و تا به کچه که شوي بي هه کرد . « دروپادي » کچي « دروپادا » پادشاي « پانگالا » جاررچي نارد بو هوه جارر بدا مردم بين مه پدانداري بکن هر که ، سر که وت شوي بي له کا . « هرچون » که کورره گه وره ي « پاندو » بو وه زور شاره زاي تيره ندازي و سوار پيش بو له مه ي بيست و هات بو « پانگالا » جلي کاهنيکي بوره هي له بهر کردو روي کرده مه بداني تيره ندازان . مه پدانه که پرربو بو ، « دروپادي » پش هات و بو ، به چه په ريزان . مه پدانداري به شه پور يک کراهه وه . نپرو که وانيکي گه وره دانرا بو بو باقي کردنه وه گوياهر که هه ليگرت هوه له و که سه سر که وتو وه . زور کهس هات کهس بي هه لنه گيرا ، « هرچون » هات هه ليگرت و تيري بي هاويشت و ايشانه کهي شکاند . « دروپادي » جو ، چه پکه گوليکي بي بو کردي به بهرسنگي « هرچون » دا ، ياني کردي به ميردي خوي ا . خه - لکه که له بهر هوه دوزمنا به بي له بهن کاهن و پياو ماقولا ندا هه بو وه هرچون پيش جلي کاهني له بهردا بو نووره بون و تيان چوت هه بي کچي پادشا کاهنيکي بهزياتر بزاني له پياو ماقوليک ۱۹ . هرچون که له مه ي بيست جله کافي له بهر خوي دا کند . خه - لکه که سه پريان کرد له مه کاهن ني به ، کورره پادشاه ا . . .

هرچون کچي پادشاي ملره کردو سر له نوي ته ستيره ي سر و که کافي پانداقا هه لماته وه . « دروپادا » ي خه زوري هرچون هاو به يمان يکي به ده سيني

همو، هرچون و براکاني داوايان لي کرد که يارمه تيان بدا بو نهوه بچن
 « بهاراتا » له « زريهارهترا » ي ماميان ودر بگر نهوه ، همويش پشنيواني
 کردن و چون « زريهارهترا » هيناي نيوه ي روزاواي ولاته کي - که
 هويليکي بي خير بو - پي دان و نيوه ي روزه لاته کشي - که هويليکي به پيت
 بو - داي به کورده کاني خوي . هم سمر وکانه ي پانداقا کوته چاوپري
 کردني ولاته کوته و سماوه دانيان کرده وه و گهلي شاريان تياپا دروست کرد
 - « دهلمی » به کيکه لهوشارانه - . هم ملکدار به ي همان له جهره يکي له
 دلي « درپوزان » دا هه لگير مانه ، کوته سمر هموه فرو فيليکيان لي
 بکا . هيناي هموي بانگيفتن کردو قوماري بو دامه زراندين ، له قوماره -
 کدا گزي کرد هر شتيکيان هه بوو نه بولي بردنه وه و کوته سمر ساجي
 هلي ا .. عينجا نه موي بو دامه زراندين بي وتن :

نه بي دوا نزه سال خوتان ون گف ، له پاش دوا نزه ساله ساليکي تربعي له
 هاريکا دانيفن ، نه گهر نيمه - که سهر وک کاني کوراقاين - له م سياه نزه
 ساله دا نه ماندوزينه وه نهوا هم وه خته مال و مال که گتان نه ده ينه وه . هم
 هه زارانه چو نو به بي شه لان و جه ننگه لستانه کانا ويل بون . « دروپادي »
 ژني « هرچون » ي شيان له گه ل بو ، مه گه ر خوا بزاني هم دوا نزه ساله يان
 به چه جه زره به به کک برده سهر ۱۹ ... رازو نياز و به سهرهاني هم دوا نزه
 ساله يان له بي شه لانه کانا کو کزاده نه وه ناو نراوه « کتيپو ، جه ننگه ل » .
 به راستي شتي زور به نرخ و سهر ي تيدايه پا به ي نه ده بي هيندي به ته واري
 به رز کردو نه وه .

له پاش دوا نزه ساله هاتنه شاري « ماتسيا » و خويان گورري ، دويان
 بون نه شوان ، به کيکيان به دهر گوان ، يکيکيان به مه بته ري ولا خان ،
 يکيکيان به ماشجي کوشکي شاي خانه دان ، « دروپادي » ش بو به کاره گه ري
 هازن له نه نده رون ا . هم سالي سياه نزه همه ييش ده مانگي رويشت ، کوته

خوشی^۱ خوشی که گویا زوری نمالوه هم دلبه نیه رزگاریان بی . هم
 ملوه بهدا سر کرده ی لشکر چای به « درو پادی » نه کوی و دلی بی همچی ا
 زوری خربک نه بی بوی ده ست نادا ، له پاشا نوشی جه زره بهی نه کا . له سر
 همه بهی له براگان نازابه نی دینه جوش و سر کرده بی شهرمه که
 نه کوزیت ا . . . هم ماوه بهدا « درپوزان » له همو ولانی هینددا هر چاره
 چای بو به لکوه هم برایانه بدوزیتوه ، به هیچ نه گه بیست . . به لام
 روژیک نه وه ی بیست که : پشیوی کوتوته (مانسیا) وه . سرو که کانی
 کورافا نه میان به هل زانی بو نه وه مانسیاش دابگرن ، له شکرین بو کرد .
 پادشای (مانسیا) — که منالیک بو — نه ویس له شکر ی کرد و چوه
 دمره وه ، (هرچون) جهوی و لاخه کی بو نه کیفا . پادشای منال که
 چای به له شکر ی دوژمن کوت بی هوش بوو کوت ا . هرچون به لاماری
 داو نرکاندی ونی : (من هرچونم ا) و روی کرده له شکر ی سرو که کانی
 کورافا و تارو ماری کردن . هم ماوه به سیانزه ساله ته و او بو فینجا هاتن
 داوای مالو ملکه که یان کرده وه (درپوزان) ونی نیوه بهی قسه ی خوتان
 نه بزه تونه ته وه ، هیفتا سیانزه ساله که ته و او نه بو بو هرچون خوی لاشکرا
 کرد . . هم بررو بیانوه به وه به هوی دامه زرانندی شهر له به بی هر دو
 بهر که دا . له تاخرا هم پینج برایه - سرو که کانی پانداقا - سر که ونی و
 (درپوزان) یعنی کوزرا .)

بهرام بهر هم چیروکی هیندی بهی له کوردی خدا چیروکیک هه به وه نه بی
 له پرو باوه رردا زورلیک دورین ، نه گهر دوریش بن نیمه نه وه نده کوشی
 هر نه کین که بکه ویته سر کاغزو همه زبانه له ژیر پرده ی له فکر
 چونه ودا نه میلیتوه ا . . چیرو که که نه گهر نه وه نه لین :
 « (بهر گرد) و (نهر گرد) دو برابون هر له بایره گه وده پانه وه دهسته

جله وئی عمره نه که پان لولانی (یا کتریان) به گوریهی بو مالوه وه، فخرمان
 ره واز کام ره واز بون . روزی لولان (بهزگرد) دایه پتور چوله که به کک
 به سر سرباتی به زری و پریان که به کی لی کلونه خواجه وه و که و نه کوشی
 هم ، که کرد به وه دو دانه که ده زری شه و جواغی تبدایو ، هر که چای
 بیان کلوت تابی چای هات و هر دو چای کویر بون ۱ . . پریشک و داو
 دهرمان نه ما ، هیچی که لک نه گرت . لولا شه وه مال و ده و نه که بیان روز به
 روز لا کورنی مه دا ، نه نانهت سه کیکی کونیفیان هه بو که ساله های سال بو
 بهر قایه که پانا که ونبو هه ر که (بهزگرد) مه چوه دهر وه ، با نه هاته
 زوره وه . سه که که بی شه و دری و نه گریه کی له خر مه تکاره کانی له گهل
 نه بویه مه بخوارد ۱ . هر وه ها نه سپی تاییه فی سوار ی خویان هه بو - نه و
 مه سپه که جاران هر که همان دهر مه که ورن بهتی دانه توان - نیسته ، که
 چای به به کی له مان مه کلوت ده سق مه کرد به جوت وه شانندن و هه لته هات ۱ .
 به کورنی روز به روز له کورنی یان مه دا ، روزی فلان خر مه تکاره کاره هر
 لیان هه لته که در رایه وه ، روزی فلان عمره و خیل لیان مه تورا . بهم
 جوره مه ستیره یان که و نه لیژی و دنیا یان لی بو به چهری چوله که ۱ . .

هم کاره سانه به جاری سهریان سررما ، هیچ شه خس و پیاو چا کی که نه ما
 نه که رزن چاریکیان پی نه کرا . . دایکه پیریکیان هه جو روژی که وئی : ۱ من
 له باو کتان و باو کیشتان له بایره که و نه تانه وه بیستومه که هم بنه ماله به
 مه که و نه جوشی جوانی و بهر بونه وه کو تو پرر سهر وه لیژ مه بنه وه فیر نازانم
 هه لته سخته وه یا هه لته سخته وه ۱ . مه تو مم نه و دوژه هم دوژه بی که میسه توشمان
 بووه ۱ . . هم قسه به مه و نه نده ی تر دلی (بهزگرد) و (فزگرد) ی ته نگه
 کرد . شه وی فز گرد بهم و تو ویره به وه مه تلا به وه تا خه وی لی کلوت ، هه ر
 که چای چوه خه و نه جو کو تو پرر ده نیکی هانه گوبی وه کو له ده می
 بهری دهر بچی و ابو وئی : (بررو ا هه و جوت بدرره ، هه و شار بکه و وه ،

خوشت بگورده ، خو خیره رگزه ا) هر همه ی بیست و نه خوره که
 راجه تی ، غیر هر چندی کرد خوی له نه گوتوه ، نه و شهوی روز
 کرده و به بانی خوره کئی بو دایک گیرا به و . دایک و بی : (روله من هر
 نه و نده ی له نزام هسته پجو خو جوت پیلاوی ناسنین دروست که تا
 نه باند ریت بگورری غیر له به به و لاه نازام .)

همان له قسمدا بون هرا دا گوت هر نه و نده پان زانی ده وریان گیرا ا
 نومه ز نه به کونه دوزمنیکی هشرهت داریان به بو ، که نزامی همان بهم جورده
 روزگار پختی نی کردون به هلی نزامی له شکر نه کاودیت ناوه مستینه و تا
 نه ناهت نابلقه ی کوشکه کشیان نه دا ا . نه و له شکره تا نه که نه نه و شونه
 هیچ کس نابی به نه نگار به کیان بکا ا . (فخر گرد) هر نه و نده ی بی نه کری
 دهستی پیرینه نه کئی دایک و برا کوبره کئی نه گریت و هلدین و نه جن له
 لاشه کونیکا نه مینه و و سهری خویان کنز نه کرن . لیره دا فخر گرد به تعاوی
 دل نه ننگ نه بی و هیچ به دلیا ناپه نه نیا نه و نه بی که ریگه ی عودالی بگریته
 بهرو برروا . هه لگستی خو جوت گوشی ناسنین له گول خوی نه با و دهشت
 نه گریته بهرو دایکو برا کئی له لاشه کونه که دا به کاسی نه مینه و ا . خو
 سال همرده گهرری کرد ، جولویا بانی به کئی و ولات نه مانه سوزینه و و
 جهزه به نه مانه بیکشی ا . داستانی مام خو ساله ی که لی کتیب له جیروکی
 کوزدی به پرر نه کانه و به لام بیته چا و مان فی پوشی . .

روژیک له روزان بی دهره نان و سهر گهردان به جولیکا نه سورز به و ،
 ماندو مردو ، برسیوتینو ا . له دوره و چاوی به ناسکینگ کت ، دهشت
 له سهر شان ناپه سهر ناسکه که ، ها ، لیره ، ها ، لهوی راوی نه نا هه تا ناسکه
 له زه و یکدا خوی کرد به کونیکا ، فخر گردی به کینه که دا به شوینیا چوه
 ژوره و ، سه بری کرد نه به دهشت و کانیاه و دارو دارستانه ، هیچ
 سوراخیکی له ناسکه که و نه دی ا به لایره سه بر بو . هه بدیکی تر چو ، نه ماشای

کردوا دو ناخورر یکیکیان سه گیکی له سه بر سهراوه ته وه و یکیکیان له سپیکه بهلام پرر ناخورری سه که به له (کا) و حی له سه که به له (ایسک) له و انیسی هر فوزه به کیان تیدا ماوه ا. زوری به زه بی بیانا هاتوه هینای ئیسکه که ی له بهر له سه که هه لگرت و کردیه بهر سه که که ، کا به کشی له بهردهم سه که که هه لگرت و کردیه بهر له سه که که . هه ندیکي تر روشت ته ماشی کرد له نه داریکو گو میکی له نزیکه وه به ، داره که له بهر تینویتی هه مو لوقو پوپه که ی وشک هه لگه دراووه ، گو مه که ش له بهر له وه بهر که ی گیراووه ئاووه که بهنگی خوار دو ته وه و بو که نی کردوه زور دلی به داره که سوتا ، چو کونی گو مه که ی بهر لا کرد ئاووه که خورر چوه بن داره که ، هه داره که بو زایه وه ، هه گو مه که بو که نه که ی نه ما . هه ندیکي تر روشت پشیل به کت و نه دردیکی بهر چاو که وت به سهراونه ته وه بهلام پشیل که بیچو یکی هه به سهراوه به مهرره که وه ، مهرره که ش بهر خیکی هه به به سهراوه به پشیل به که وه ا. نه پشیل که شیر ئه دا به بهر خه که وه نه مهرره که ش شیر ئه دا به به چکه پشیل که ، بهر خ و بیچوه پشیل که له برسانا زهرد هه لگه دراون ، پشیل و مهرره که ش له بهر له وه چاوپان له کور به کانیانه وه ده ستیشیان نایا - ننگانی هه وه خته له ناوانا بال بگرته وه . له میقی هینای بهر خ و به چکه پشیل که ی هه به که خسته بهر دایکی خویان و بهر لایشی کردن ، باره ی مهرر و بهر خ و میاره ی پشیل و به چکه ی له خوشیانا که یفته ماسمان . هه ندیکي تر روشت که یشته کانیاو یک تینوی بو چوه سه کاربزه که ئاو بخواته وه سه بری کرد و له بهنه وه قه نه زیک دیاره و کوتریکی له ناوا به و بهرده یکی رهش له ناو قه نه زه که دا دراووه به سهر کو تره که دا . ده سقی برد قه نه زه که ی دهه هیناو درگا که ی کردوه کو تر هه نوسته ا. هه چهنده ده سقی پوه ژه ند خه پیری نه بوه وه ئینجا بهر وه که ی له سهر سهری لا برد خه پیری بوه وه بهلام هه لئا فوری ا. هه پیری کرد شتیک له ده میا به

ده ستي برد دهرې هينا تماشا ته کا همه نهنگو سيله به که ، هر که نهنگو-
 سيله ی له دم کوتر دهرهينا کوتر دای له شقه ی بالو هه لفرې به لاسمانا.
 که کوتر هه لفری هه واکه گورراو گزو بایه که په پدا بو ا تماشا ی کرد
 له شیشی خه ربکه نیک ته چی ، چاري نه یی بیجکه له وه نه بی که بره وودوا
 بکه رر پته وه . .

ده ستي کرد به گه درانه وه که چی له پشته وه له واکه بکی بانگي ته کا پی ته لی
 مهر و ا . لای کرده وه هیچ دیار نه و ده نگه کش هه ر دیت ا . هیچ گوپی
 نه دایه پی پیا هینا هه تا که یفته وه مهر و پشيله که . گوپی لی په ئینجا ده نگه که
 به مهر و پشيله ته لی بیگرن ا هه وانیشی ته لین نایگرن کور پی دواینه ته وه .
 ده ستیان کرد به خوشن دان به ده نگه که . . هات که یفته دارو کومه که
 ده نگه که وتی دارو کوم بیگرن ا . و تیان نایگرن لای دای و بو که نی
 لا برد وین . که یفته سه که و سه که ده نگه که بانگي کرد سه که و سه که
 بیگرن ا هه وانیشی و تیان نایگرن لای که و خوار دنی دای وین . هات وه هه تا
 که یفته وه به کونه که . سه بری کرد دو شیر راست و چپ به به کونه که دا
 هالواسراوه و ریگه نه بچته دهره وه ، که لی خه ربکه بو ریگه به کی بو
 نه دوز را به وه . شمیره که ی خوی دهرهينا وستی به شمیره که ، شمیره کان لا بدا ،
 هه ر که شمیره که کهوت له شیر کان دنیا بو به توزو باو که ردلول . شریخه به که
 هات له میشکیا ده نگي دای وه و کهوت ا . له پاش توزی سه ری به رز
 کرده وه هیچی به رچار نه کهوت ، نه دارستان و ده شته که ، نه کون و شیر که ا .
 توزی خوین رزا وه هیچی تر ا به لام له شي زور سو که دلیشی خوی له
 خو به وه زور خوشه . . ئیر کهوته هه ده شته و نازانی بو کوی ته چی و
 هم شوینه کوی به ۱۲ .

پیلوه کانی در را بو پیلوی تربشی نه ما بو له پی کا ، له شه که تیاو له به رزانی
 قاجی له بن کانی و داریکا دانیشته بو سه وه توزی به سه یته وه ، زوریشی

برسبه . گونو پر له دوره وه برده سوار یک دهر گوتن و هاتن بو سهر
 گانی که دابه زین و دانیقن ، ههروا گوتنه قسه کردن له بهین به کدا .
 فهر گردیی داوای نانی لی کردن ، نانیان دابه ، مینجالی پرسین هم شوینه
 کوی به وه میوه کهنو بو کوی نه چن ؟ ... نهوانیقی و نیان نیمه پیای
 « بهر گرد » شاین ، نه مه ههوت ساله براهه کی بی سهرو شوین رویفته وه نیمه
 نه مه چل روزه به شوینیا نه سوررینه وه و نه پرسین هیشتا هيجان لیوه دهست
 نه گهوتنه ا . فهر گرد لهم وه لاهه سهری سررما ا . و نی بهر گرد شا خوی
 کی به و براهه کی به ؟

و نیان بهر گرد شا پیای یکی بنه ماه بو ، براهه کی هه بو « فهر گرد » ی ناو بو
 له پیی هه و سالدا بهر گرد شا خوی چای کویز بو و دنیا بهتی نی کرد ، هه
 شکیکیان هه بو و نه بو له دهستیان چو ، دوزمن هات ولاته گهشی له دهست
 سه ندن ، له پاشا دهر به دهر بون . نیمسال بهر گرد شا چاوه گهی چاکه
 بو وه و گه رراهه وه ، هات دوزمنی له ولاته گهی دهر کردو مالو ملکه گهشی
 سه نده وه ، له پیی هه و سالدا « فهر گرد » ی برای بی سهرو شوین رویفته وه
 نیمه پیای خستونه هه مو مه مه گت به شوین براهه و نیمه شنی ناردوه
 بو هم ناوچه به نه مه چل روزه نه سوررینه وه ریی به دیسکان نه کرده ا .

فهر گرد و نی که واته « من فهر گردم » ا . سواره کان هه مو
 هه ستان و کردنو شبان بو برد و تیکرا پیکوه لیاندا رویفتن .
 فهر گرد و نی من تا هم ولاته هه مو له دوزمن پا که نه گه مه وه و هه موی
 نه گرم ناچمه وه ماه وه . پیاه کان و نیان هه فرمانیکه بکیت نیمه له زیر
 ده ستان . مینجا بینی پیوه ناو دهستی کرد به پهلاماردان ، روی نه کرده
 هه شارو له شکر یک نه بگرت و نه یسکاندن ، هه تا هه و شاری هه مو مه مه گتی
 هه و ده و دهی گرت و به پیوزی و سهر به رزی روی کرده وه ولاته گهی
 خوی ا . له بهر نه وه هم بره گه وه بو له هه و هخت دانیقن و بهر گردی

جراپچوکي بو به وهزيري و فرمانداري ولاته کيان کرد .

ئيمه که سهري هم دو چيروکه بکين - چيروکي هيندي و کوردي -
هموه بنهينه همواره که هويان زور کونه و هميان وه کو نازانري زور کونه
هموش هر نازانري که تازه به ، گهلي گهلي ليکه هموشينه وه ، وه کو له
بیر و باوه دري ره کهزيکی تايهتي سهریان ههلابي وانه ۱ .. ههمانه ، يا ههفسانه
بن ، يا داستانيکي راسته قينه بن هم روه وه هر دو کيان له تاكي تهرازو-
به کدان . هه ميفته وه سه هموه ههفسانه که به کيکه له و پهردانه که پابه
ره وشت و عقليت و ههده ياني قومبکي بي دهر هه گوي ، له هر به کيانا
ههليکه هه به هه وينه ي رابوردوي قوممه که بدانه دواوه ، وه کو هموه : -

چون له ههفسانه ي هيندي به کدا دنيا پختي هه لکرد له سهروکه کاني
باندافا - که کورره کاني « پاندو » بون - له هي کورديه کهشدا به جوړه
پختي کرده بهرگردد و فهرگردد . له هي هينديه کهدا جهزربه ي دوازه سالي
سهروکه کاني باندافا - که سهرجاوه ي گهلي ههفسانه ي هينديه - له هي کورديه -
کهشدا جهزربه ي هه و سالي بهرگردد و فهرگردد - که هه ميفي گهلي داستاني
کوردي تيدايه - . له هي هينديه کهدا شهررو شوررو مهيدانداري سهرو -
که کاني باندافا له گهل سهرو که کاني کورافا ، له هي کورديه کهشدا شهررو
شورري بهرگردد و فهرگردد له گهل ولاته کاني دراوحيانا بو سهندنه وه ي
ولاته کيان و گرني ولاني تر ...

هيج ههفسانه به که له باريکي ههده ي و عقلي دا ناي خالي بي له دهرزو
په ند . ههفسانه و چيروکي کوردي ئيستهش هر له گوپي ئاگرداندا پررو
پيريزنان هه بگيرنه وه بو هموه ئاغهي مال خهوي لي بکوي يا ، منال و ره والي
بي بنه له تين ۱ . له گهل هه وهدا هه گهر بينه سه راستي ههفسانه بو هه وه تي به ،
به لکو به ندو ئاموز کاريه که ، که قسه له سوررانه وه ي ميجي دنيا هه کا و
هانوي ئاسمان پيشان ههدا ، وه کو هم چيروکه کوردي بهدا هه مه دهر هه گوي ؛

به گم همو ده رزه دا ئه دا که پشت به دنیا بستن ئیشی پیاری ژهرنی به ، دنیا
 وه کو میچه له خولبته وه وه کو خوشی تیدابه ناخوشی تیدابه ، وه کو
 بهرزی تیدابه نزمیشی تیدابه، هموی وه کو پردهی سینما دیت و هرروا .
 دوهم پیاو تاره ننج نه دا ناگاته گه ننج ، ناچهرمه سهری وشه ونوخونیو
 جه رزه به نه بینی نا گا به سراد . سیم له خراپه خراپه توش له بی و له چا که
 چا که ، همو دم پیاو له بی خهریک له وه بی له ئیشی چا که به ولاره هبچی تر
 نه کا . نه گهر فەرگرد همو چا کانهی له گهل سه گه و له صبر شته کافی تر دا
 نه کرداپه هر له شوینه دا سهری تیا له جو . چوارهم پیاو ئابی کول بدا به
 ده منی داپه هر ئیشیک له بی تا سهر له گهل بیت، نه گهر نه پرده سهر هم
 خوی ناھومید له بی، هم ئیشه کش ناچیته پیستیکی وه هاوه که یکیکی تر
 که لکی لی بینی .

ئهمانهوی ئیمه له همو سوچیکوه بهراوردی ئه ده بی هیندی و کوردی
 بکین ، بویش ئهمانهوی چونکه مستی نمونهی خهرواریکه . له چیرۆکه و
 ئه فسانه دا ئه وه ندهمان دهر بری . له پهندی پیشینانی هیندا چهند دانه به دهر
 برین . . پهندی پیشینانی هیندی ئه لی :

«لی قهومان بهردی مهحه که بو تاقی کردنه وهی دوحنی راسته قینه ...
 نه خوشی و خهم و مه پنهت و غازار همموی له پاشه روکی ئه وه هالانه به که
 پیاو له رابوردودا کردونی ... بهزه بیت بیت وه به وه گه سه دا که داوای
 بهزه بیت لی ئه کا ، خیرهویرت وه کو باران بیت، مانگه رونا که گهی به سهر
 هاغ و نه خوش و به سهر ئاغه و نو کردا بلاو له کانه وه ... شوین دوزمنی
 راحت بکوره نه وه که دوحنی ناراست ، دوستانه بی و دوزمنانه بی به قسه و
 به ناو جیا نا کرپته وه ، به لکو به ئه قل و کرده وه جیا نه کرپته وه ... له وه ختی
 ده وه مه ندیتا له خوت بای نه بیت، وه کو چون کج یاری به بو که شوشه ئه کا
 چاره نویسی به و جو رزه یاری به پیاو ئه کا . »

به نندی بیعیانی کوردی ئەل :

« کەس ئەو بە لە روزی تەنگانەدا فریاگووی .. روزان روزی لە دواوە :
 هەتاهاشم بو هەر هات هاشم بو ، کە ئەهاشم بو روی تاریکیم بو . . . وەختی
 کاروبار ئەمانکەیی بەیار ، وەختی جزوبز ئەمانکەیی بەدزا . نەگەتە خوی
 باغە قورته کانی خراپە . دوستی دوستم دوستمە ، دوژمنی دوژمنم دوستمە .
 دوژمنی دانا بو بە دوستم ، چاوەری کە بکەوی کوسم . خیری وە کو بارانی
 بەهاریه . . دوژمن ئەگەر بچو کیش بی هەر ئیشی زل ئەکا » . .

ئەو بە نۆی کوردی و عیبری کون

ئەو بە نۆی عیبری سەر حەلقە زنجیرەییە کە لە ئەو بە کانی « سامی » کون کە لە
 دەورووبەری جزیرە المریدا سەری هەلداوە ، بۆیە لەوی پەیدا بووە چونکە
 عیبری بە کانی لە پی دەشتە کانهووە هاتن بەسەر « ئەردن » دا و لە « فەلەستین »
 گیرسانەووە . . لە پێش ئەم هاتنە یانا بە شیوەی ئارامی^(۱) قسەیان ئەکرد . کە
 ئەم شیوەییە لە هەموو زمانی بە عەرەبیەووە نزیکتر بو . . کە چوێ فەلەستین
 شیوەی قسەکردنی دانیشتووە کانی فەلەستین - کە شیوەی کەنمانی بو - وەریان

(۱) ئارامیەکان ئەچنەووە سەر ئارامی کوردی سامی کوردی نوح .
 ئەمانە چەند تیرەپەکی سامی بون هەندیکیان چوێ کەنمان « فەلەستین » لە
 دەورووبەری سەدەیی سیانزەهەمی پێش میلاد لەوی دانیشتن . هەندیکیشیان
 لە دەورووبەری سەدەیی دەپەمی پێش میلادەووە هاتنە عراقەووە ، لەمانە کەلدانی
 پەیدا بو . پاشماوەی ئەم کەلدانیانە لە عراقدانە تا دەوری عەباسیەکان بە
 شیوەی خویان قسەیان ئەکرد وە بگەرە تا ئێستەش ، هەندیکێ تریان لە عێراق
 هاشمە دانیشتن و بەرەیی « حیتی » بە کانیان برانداوە .

گرت و کردیان به شیوهی نوین و قسه کردنی خویان . هر چه نده نممیان
کرد به لام هر زمانیان پاک نه بروه له زمانه مسلبه کی خویان - که
زمانی نارای بو - . جاله هر همه جیاوازیه کی کم له لایهن شیوهی قسه
کردنه وه له بهین نممانده و له بهین که نماني ، یافه له ستینه کانا په بدا بو ؛ هر
له هر همهش بو که زمانه کی خویانیان ناونا « زمانه عیری » . له هر همه
هانو چو کرده یان و بی جیگه یه یان نه و نده به عیره که پیاو نیسته
میگري به دهسته وه تاریخ میژوي نه گیرته وه بو هزارو سهده سالیکه
پیش میلاد .

نوی لیره نیمه میگرین به دهسته وه و برانبه ری پی بکین له گهل نده پی
کوردي تا نیا دوشته ؛ یه کم « کتیی پیروز - نوراۃ وانجیل » که همه
نایه نیکه له نایانی نده ب . دوه هم په نندی پیشینانیان که له زه مانیکی کونه وه
به پی کوردانی خویان که ونوته سدر زمانیان و نه حوالی مه قلبه یان پیشان نهدا .
جابه بونه وه نیمه چاویکه نه خفینین به کتیی پیروزدا به و ناوه وه که
کتییکی ناییه و هیچ کتییکی ناپینیش خالی نیه له نده ب ، دیسان
وه کو نده بیسه کتییکی تاریخچه ، نه گهر به ناوی تاریخچه وه قسه ی لیوه
بکریت هر وه کو نده وایه که قسه له به لکه کانی « هرودوت » و
« که زه نه فون » وه بکریت .. نه گهر خو به ناوی نده بیسه وه قسه ی
لیوه بکریت وه کو گویچکته له ده نکی نده بیکی زور خوش بیت وایه ..
دیاره قسه لهم جورده شتانه وه زیانیک به نایین ناگه به بی ، نه وه که هو
نوه نده به لکو قازانجیکی زور گه ورده به میژوو نده ب نه گه به بی .

« نوراۃ » که پی نه لین « پیمانی کون - عهدی قدیم » نوه شتانه به که پیش
مه سیح نوسراوه ته وه و بناغی نده بی عیری و نایین جول که به ، وه کو
می نوانه بناغی نایین گاوریه و کتییکی هره گه ورده به له ناداب و
ره وشتی هه مو قه ومه کانی گاوردا . جول که و گاور هر دو کیان دان به

» پیمانی کون - توراۃ « دانه نهن ، له پاشا لیکه جوی بونه ووه ؛ کتیبی
جوله که بو به « تملود » و کتیبی گاور بو به « پیمانی تازه - عهدی جدید »
یانی ، انجیل ...

» تملود « هنده یاسابه که که سه رو که کانی ثایینی جوله که شهر حیان لی
کردوه ، چه خوی چه شهره که هی ته و ره وشت و عاده تانه به که جوله که کان
پشت به پشت ته به به ووه سر « موسی . ع . . . هم ده سترگرتنه ی جوله که
به ره وشت و عاداتی کونیا ووه کردوبه ته کاری که هر له زه مانیکي زوه ووه
تا کوی له گهل گاوره کانی ئاور و پادا بکویتته به یلیان . هر ووه ها جوله که
له بهر هم ره وشته یان گویا خوینی خویان به پاکی هیفتونه ووه ؛ نه ژن به کس
مه دهن وه نه ژنیش له کس دینق به لام له ده وری کونیا ناوا نه بون وه کو
» عزرا « ی کاهن ته پگیر رسته ووه خوینه که ی خویان به هوی ژن و ژن
خواری ووه له گهل غه بری خویان پیس کردوه و جوله که به کی ساغ له نه ووه ی
اسرائیل نه ماوه ته ووه . دیسان له م سده ساله ی دواینه دا به هوی تیکلا و بونیان
به ئاور و پاوه ته ووه ندی تر خویفیان تیکچو . . « تملود » ته گهر سه بری
ته نیا لوخته ی ره وشتی نیدا بکریت تاقه کتیبیکي عاله ی به . به لام ته گهر
سه بری ته قل و شکی جوله که کان بکریت و نه بی کار بکاته سر ته دهنی
قهومیکی تر یا کردینی ؛ بیجکه له جوله که خویان قهومیکی تر که متر ته ماشای
ته گهن و ته بخویننه ووه ، دیسان له گهل ته مه شدا هر وهر گیرا ووه ته سر
زمانی ئاور و پاو نوسه ره کانی ئاور و پا گهل جار قسه ی تملود و پیادی جوله که
بووه به سر چاوه ی ئیلها می نویسنیان ...

هم « تملود » ه تا کو کرای ووه نزیکه ی سه سده ی کیشا ، واته : له
سه رو بهری سده ی چواره می پاش میلاد تا ئاخرو ئوخری شه شم . دیسان
خویشی ته بی به دو به شه ووه به گم « میشیا » که کومه له ته حکامیکي شهره یو
گویا له سر ره وشتی « پیمانی کون » دروست کرا ووه و به عبیری

نوسراوه تهوه ، دوهم (چار) که به عیږي و نارايي نوسراوه نهوه ،
نارايي ش لهو لږغه ته به که به شي زوري (پیمانی تازه) ی له سره تا دای
نوسراوه نهوه .. خاتم چیرو که نمونه به که له نه ده بی عیږي ، یا جوله که که له
(تملود) دا هه به :-

« چه لیک سهروک شاریک نو کوره کی خوی ناره بازار (ملسی) به کی
بو بکریت ، پیاوه که ، که چوه بازار دي ملسی فروغه کاب سهری کرد
هه موی فروغراوه ته نیا ماسیه که نه بی لهویش جوله که به کی بهرگت درو له
سهری وه ستاوه هه زیادی له کا . پیاوه که وتی : (هم ماسیه له سهر من به
پارچه تالتونیک) . جوله که که وتی (له سهر من به دو تالتون ۱) . نو کوره که
له زیاده کردو جوله که که زیاتری کرد ، جوله که که نه پیشت ماسیه که ی له ده ست
دمرچی تا به ده تالتون کړی . نو کوره که به ده ستی خالی هاتهوه بولای
ماغه که ی و کاره ساته که ی بو گیرایه وه .. سهرو که که توره بو ، ناردي
به شوین جوله که که دا ، هینایان ولی پرسى :

(نو فرمات چی به ؟) . وتی : (قوربان بهرگت دروم) - که وایي چون
له توانی ماسیه کی وا گران بکریت ؟ وه چون ویرات زیاده بکیت له سهر
همو ماسیه که پیاوه که ی من له پوښت میکریت ؟ تاخر نه تزانې همه مني
پی له شکیم ؟ جوله که که وتی : (قوربان نیازم کردو بو سبه یی به روزو
م وه وستم لیمرو ماسی بخوم بو نهوه بتوانم روزوه که بگرم ، له بهر همه
نه متوانی ده ست له ماسیه که هه - لگرم ۱) . سهرو که که وتی : (به چی دا
روزیکی وه کو سبه یی که وره تره له روزیکي تر ؟) ، جوله که که وتی :
(قوربان به چی دا تو که وره تریت به سهر پیاویکی نردا بو همو پایه به که له
سهریت ؟) سهرو که که وتی (پادشا وېستوبه یی که من هم پایه بهم بیتو
همو پی داوم) . جوله که که وتی : (هه وه هاش پادشای پادشاهان .
وېستوبه یی که روزیکي وه کو سبه یی له روزه کانی تر که وره تر بیت ، جاله بهر

همه ټيمه هيو دارين كه خوا له بهر همو روژه له كونا حان بيوريت ١)
 سروكه كه وني : « كه واي نوراست له كهيت و بررو بهرني خونهوه .
 جوله كه له دا رويشت . » ...

• • •

ټيمه نامانه وي بگه ررين به « نورا » دا و ميژوي نورا بگيرينه وه ،
 چونكه باسكردن له (٣٩) « سفر » وله راستي هدا همو (٣) سفر ييت ؛
 همساري قانون ، همساري پښه مبران ، كومه له قسه يكي تري همو جوړه
 ميژويكي وه كو ميژوي ټيمه بي كوردي ټيښكي به موه نيه . مه بهست ټيمه
 بو كه ته نيا غونه په كه له جهوه ري ټيمه بي « تلمود » - كه ټيمه يكي
 حيرمان پشان ټيمه - بخه پنه بهر چاو ټيمه كهسه كه چاوي به ټيمه يكي كوردي
 ټيمه كوي له بهرامبر ټيمه . جا ټيمه به كوردي كه بهرامبري لايه له ټايننه وه
 بدويت ياله شتيكي تروه ټيمه مه بهست نيه چونكه ته نيا دهر برريني
 جهوه ري ټيمه به كه مان ټيمه نه وه كه نوه وه كي . ديسان له كهر پيتو
 ټيمه بي كوردي همو بررين بهسر ټيمه بي ټايني دا ټيمه ټيمه بچيته دلمانوه
 كه بيجكه له ټيمه بي ټايني هيچ ټيمه يكي تر له كوردي دا نيه له كهل ټيمه دا
 وايي نيه ... هر وه ها ټيمه ش ټيمه نا كه پني كه ټيمه بي حيري هموي
 هر ټايني روته به لام ټيمه ټيمه به پني كه ده مي بو هر شتيك برديت چه له
 هاتو چوي بني اسرائيلاي ، چه له شهر و شوردي ، چه له كومه لايه پني دا
 هر تيكلاوي كرده به ټايننه وه . . ته نانت يه كيكي يوه كو « ملتن »
 هاري ټينكليزي كه كهل خيالي جوان جوانيشي له « سفرى ته كوڼ » دا
 نواندوه هر نه يتوانيو به ته واوي له ټيمه يكي ديني لايه ا . كهوا بو ټيمه
 خومان ناپه ستينه وه به وه كه بلين : ټيمه ټيمه به حيره كه ټيمه پينين و
 بهرامبري له كهل ټيمه يكي كوردي دا پي ټيمه كين ، له بهر ټيمه ټيمه دپليه ټيمه
 ټيمه به كوردي كهش هر ديني ، چونكه وه كو وتان : ټيمه مه بهستان

دهر بربرینی جهوههري نهده به که به نهوه که نهوه که . جاله بهر نه مه په که
نه لین : نهده بی کوردی نهی :

« جهلیک مناله کوردیک له روزیکي پایزدا دنیا سارد بو جوو دهروه
له دهشتی بهر ماله کیانا به چکه ماریکی بهرچاو کهوت که ، سه رما سرری کردو
نه بته توانی بیزوبتهوه ، نه میش به لایه وه جوان بو زوری بی به زه بی پیا هاتهوه
لی نهوی هه لیکرتو هینایه وه بو ماله وه و خستیه کوشیه وه له گوپی
تا گردانه که بهر تا کره که دانیش . زوری بی نه چو توله ماره که به تینی
تا کره که گهری بووه و کهوته جرمو جول ۱ . راحت بووه ویستی بدا به
منداله کهوه ۱ . له وکاته دا باوکی منداله که کردی به ژورا و به چکه ماره کی
کوشت و به کورده کی و ت : « روله ۱ چاکه له گهل ناته هلا مه که به شیان
نه بیتوه .. روله ۱ چاکه کردن له گهل پیاوی خرابا وه کو خرابه کردن وابه
له گهل پیاوی چاکا ۱ » .

نهوه بو له پیشا وغان « بهمانی کون » بو به دو به لهوه ، به کی « تلمود »
به کی « بهمانی تازه » که انجیل ، مه به ستان نهوه نه بو که له نهده بی « انجیل »
وه ربگرین ، چونکه انجیل که « کتبی پیروز » وه نه بی به چوار به شهوه :
انجیل « متی » ، « مرقس » ، « لوقا » ، « حنا » وه نه مانه
له پیش هه مو شکیکدا زیاتر قسه له ژبانی عیساه نه کزو له راستیهدا کاریکی
زوری شیان کردوته صر سه رچاوه ی ئیلها ی نه دیبه کان ، نه نانه ت نه واننش
که گاور نین . به لام له لایهن نهده بی بهوه هیشتا له زمانه کانی تردا به نه واوی
هم انجیله جی خوی نه کردوتهوه ، مه گهر « مارنیست رینان » نه به سوئی
فهره نسزی نه بی که نهو ژبانی عیسای به راستی له شیوه به کی نهده بی زور
جواندا گیراوه تهوه و ناوی ناوه « ژبانی مسیح » .. هر جور بیت صر -
چاوه ی هم کتیه هر « تورا » و نهوه بو نیمش نمونه به کان لی خسته
به رچاو ، لهوه زیاتر له معرام دهر نه چیت .

دېسان موه بو وتمان جوړيکي تر له مده بي عيري په ندي پيښنيانېانه
 - که ممانه وی له گهل هي کوردي دا رو بهرويان کهينهوه . - بهی جوله که
 په ندي پيښنيانې خويانېان له زه مانيکي زور کونهوه بو ماوه توه که هم په ندانه
 ژيان و تفکيرو ره وشتيان له زه ماني را بوره ودا ئيستې دپننهوه بهرچاو ؛ که
 چون هه ندي جار گه وره پي و هه ندي جار ژير دهسته پي به سهر يانا هاتوه ؟
 وه چون له ناو مالدا را له بوپرن ؟ ... جا ممانه چهند دانه په که له و په ندانه يان ؛
 « ۱ - » جواني چه پکه گوليکه ، پيري بيه کوله ، واته : تاج له دهوري
 گه نجي دا جوان و سوکه ، له دهوري پيريدا گران و ناشيرينه . - ۲ -
 « توتررکه هر له مناليه وه دهري دروست له کا . واته : منال موه
 کرده وانه که له دهوري منداليدا له پکا پياو کا گدار له کا له و کرده وانه ي
 که له دهوري گه وره پيښدا له پکا . - ۳ - ئيمه له منداليدا پياو بوين ، که پير
 بوين له بهرچاو مهردم بوين به منال « ياني هه ندي کس هر له منداليدا
 زيرمکي و بزوي له نويني و ئيشي گه وره گه وره يان پي له سپرن ، که پير بون
 ناتواتي ئيمه که بکن وه کو منداليان لي دپتهوه . - ۴ - « پياوي پير له لي
 من بو شتيک له گهرم که ونم نه کرده . واته پياوي پير که بشقي
 کومايه وه چاو له هر رپته زه وي وه کو شتيکي لي ون بويت ا . - ۵ - « هزاري
 به شوين هزاريدا هر روا . - ۶ - « له بهر قاني دوکان دوست و برادره
 زوره ، له بهر قاني هزاري نه دوست هه به نه برادره « ياني که دهوله مهند
 بويت برادره ت زوره ، که هزار بويت گست نيه . - ۷ - « له گهر وتيان
 دوستيکت مرده بر روا بکه ، له گهر وتيان دهوله مهند بو بر روا مه که « واته :
 قسه ي ناخوش زور تر رو مدها هه تا هي خوش . - ۸ - « ژني شهست ساله
 وه کو کچي شمش ساله هر را له کا به شوين دهول و زورنای زه ماوه ندا ا
 ياني زن باه زور پيري بي هر هوشي وا به لای داپکيه تيموه . - ۹ - « پيلويک
 کاوي گه وره تر بي له پي خوم « واته زن هينان له بنه ماله يکي دهوله مهن تر

له پیاوه که و نه بی کامه رانی بی . - ۱۰ - «مه گهر که مال پیت و موری بچوره
ماله وه ، مه گهر دپله مه گه پیت و موری له مال دهر چوا» . لبره دامه به سلیان
به «که مال» زاوا و به «دپله مه گه» بو که . یانی لوتوبوتی زاوا هه که -
گیزیت به لام می بو که هه لنا گیری ...

به رامهر بهم به ندانه چه ند به ندیکی پیشینانی کوردیشی مه هینه وه ، له
باش تمناها کردنی ههر دوکیان پابهی ههر دولاين و گرانی وسوکی بان
به رامهر به به که دهر مه گهوی پیوست ناکا ئیمه دهری برین . . به ندی
پیشینانی کوردی ته لی :

د - ۱ - (پیاوی پیر که وچکی ماله) واته : هیچی بی نا کری ههر له مالا
مه گهوی . - ۲ - (رونانی مانگک سر له میواری دیاره) واته : که ئیش جا که
هاته پیشه وه ههر له سهره تاوه دیاره . - ۳ - (بونگسه بالای چل گهزه ریشه)
بونکس - بست . یانی که سه پیری تمهانی مه گهی مناله ، که سه پیری ته قلی مه گهی
پیره . - ۴ - (پیاوی پیر قاجی ته بی به سه) یانی هیزی نامینی دار مه گری
به دهسته وه . - ۵ - (نه گبهتی خوی جا که فورته کانی خراپه) واته پیشه نگی
نه گبهتی هات . له شکره که شی دیت . - ۶ - (مه گهز له دهری شیرینی)
مه گهز - میش . واته : مهردم له دهری شت کو ته بهته وه . - ۷ - (به لا
وه کو پلو پوش ته سور رسته وه) یانی ناهاه مواری و خراپه ته وه نده زوره به
هه مو لا به کدا ته سور رسته وه . - ۸ - (میزوی پیریزن بو کینی به) واته ژن
له پیریشدا خه بالی جوانی ههر له ده ست نادا بو ته وه پی به دایکی کوردان ا .
- ۹ - (نه پیلاوی ته ننگه ، نه مالی به جه ننگه) یانی ژن له مالا که خوی
به زیاد زانی ماله که مه کا به ملازوه و تالی ته کا . - ۱۰ - (کچم له گهل تومه ،
بوکی گویت لی بی ا) واته : راسته و خو ناتوانی له گهل بو که کدا فسه بکا
کچه گهی ته کا به بهر زین ا .

مه گهر ئیمه به وردی تمناهای هم دو جور به به ندی پیشیناله بکیم

له هه مو سوچیکوه گه له لیکه نه چن وه وه کو نه وه وابه که هم دووه، له به که
 هوین ژباړیتن . ته ناته ته گه پکی نه څاره زا سه بری هر دو کیان بکا
 هېچ ناچېته دلیوه که نه مه هی دو قهوی جیاوازن مه گه به وه دا لیکیان
 بکاته وه که مه هنای زورتر له هی کورده که دابه له گه ل جوانی وه وه دل
 چه سې عباره ته که دا . .

نه وه بی یونانی و کوری

بی کومان ژباړی مېنسان وه کو پیشه لان پر رېته تی له هه مو جوړه نه رگهزو
 چا که به که ، به تایېنه تی مېنسانې پیش تاریخ که نه مه هېچ لا پر رېته به که
 نا بکیرېته وه . وه کو ژباړه که وابه جېهانه کهش به خوېو لاسمان و نه له که .
 کانه وه له و خرابترن و ته لېسه که یان له و گرانتره ۱ . نه وه نده هه به هه تا
 لاده میزاد زیاتر هاتو ته پیشه وه تاقی کورنه وه زورتر نا چاری کړوه به وه
 که له شت ورد بیتوه ؛ له وه ورد بیتوه بزانی هم که ونه چی به ؟ هم
 نه ستره و روژه چی ؟ و چو نه سور رینه وه ؟ چون لاده میزاد و گیانه
 بهر کانی تر دروست کراون ؟ و بوچی هم گوله سوره و نه و یان زه رده ؟ .
 له مانه ورد بوته وه و خه رېکی بو مو کوشی نه وه ی کړدوه که بکا به
 وه لامیک . . نه مه ی کړدوه به لام و نه به تی توانیښتی لاده میزاد و غه بری
 لاده میزاد لیک بکاته وه . وه کو ښته لیک ته کړنه وه . لای و ابو وه هه مو
 که ون به که شته وه هه مو گیانه به رېک گیانېکی هه به وه کو گیانی لاده میزاد ۱ .
 نه وه که هر گیانه بهر به لکو دار ، با ، روژو مانگېش هر گیانېان هه به
 وه هر که بو خویان وه کو لاده میزاد له کاروباری ژباړا سه به خون ...
 جا له بهر هم با ودره لاده میزادی پیشو له ته یمه تی کولیوه ته وه و .

جولستوبه حقیقه تیک و در بگریخت . هم لی کولینه و به ناچاری کرد و به
 هونینه و هی قسه و در یک خستی له و جور و شتانه که له لاده میزاد بو و شیت و و
 له دار و دوه و نه گش هر بو و شیت و و . بو هر ظاهر و به که له فسانه به کی
 داناره . نیمه ناوی به له فسانه له به بن له کینه له حقیقه تا له و شتی له و
 داینا و له وینه هی عقلیه تی بو و و ، واته : له عقلیه تی بو و وینه و هی شت هر
 له و نده بر ری کرد و ا .. جا هر هم لاده میزاد ، که نه و هی لاده میزاد
 پی و و کن ، که ، و یستیان ده ست بدن به دانانی له و و کرد و هی قانی
 له و دینه و هی هیچ چاریان نه ما له بو اب له فسانه هی لاده میزاد سر و تایی -
 به کانین بهینا به و بیان نویا به - له و له فسانه که دم به دم له گیرا نه و و
 هر به به کیس که له هات به پی زیری خوی شتی لی زیاد له کرد و بهشی
 خوی له خسته سدی ا - ...

دیاره هم له فسانانش که له بن به بنا خه هی له و و به له پی هم و زوری
 ظاهر و کان بیت ، سیر له کی له فسانه به که سر و تایی عالم و سر و تایی
 در و ستر دنی لینگان له گیریت و و ، له فسانه به که پرده هی زیان له گیریت و و
 که چون لاده میزاد فیری رمازی و سوا لهت در و ستر کردن و کت و کال بو و و ؟
 یکی تر قسه له چو نیه تی مانگ و روز و ستر و و له کا ، له فسانه به که
 کار و باری پاش مردن له گیریت و و . له فسانهش بو به و ا زورن چون که
 ظاهر و کانین زورن ، یانی له گهر کون ، یا روز ، یا مانگ ، یا لاده میزاد ، یا
 پرده هی زیان نه بو اب دیار بو قسه له هیچیانه و و نه له کرا .. مه به ست به
 ظاهر و گش له و تاقه شته به که بو و به هی له فسانه که ... هم له فسانانش
 که پیاو لیان ورد له بیت و و و کو له مه عنادا هم و اب که بن و اب چون که
 هم و له به که نوخته دا له بن به شهر یک ، له و نوخته به که لاشنا به تی « نیر » و
 « ی » به پیک و و ا . جا هم نیرو ی به تیر چه له لاده میزاد که دا بی ، چه له
 خه پری له و ، یانی هم خه ریزه هی لار و زوی جوت و و نه بو هم و لهت هه ..

هم پيرو باومرده سهرې ټاډه ميزادې كيښايه لاي ټهوه كه باومرر به چهند خوابه كه بكاو هـ هر په كه له غوښكا دانېشتن وه هر په كه جوړه ټيښو كارېكي ټاډه ميزاده كه هـ لسور رين ا. وه كو چون هـ نډېكيښيان هېچ ټيښيان نېه ته نيا دوژمنايه ټي كردن نه ټي له گهل ټاډه ميزادا - ټاډه ميزاده كڅ بويه نوېژو نيازي بو ټه كرد له ترسي زياتي ، نهوه كه له بهر خوځه ويستي ا . لېره دا سهر ټه كيت ټه فسانه هـ مو بون به هوي ټهوه كه ټايين دروست هې . له بهر ټهوه سهرچاوه ټه ده ب بو هم ټه فسانه وه ټه فسانه كانېش ټاښنا بون به ټايينه وه ، ټاييني به درېژاني زه مان هر له پهرستگيگانه وه بلاو بونهوه . پهرستگي له زور جيگاي ماله ټي كوندا بېشكي ټه ده ب بويه وه كو ټيستش له كورده واري دا هر ماله تهوه ..

ټه ريځو ټيكي زور سهره - وه كو تاريخي بومان ټه گېرېته وه - هـ مو قه ومه كافي سهر زه وي له ټه فسانه وگوراني شه ټي ودركاندنې عاتفه دا وه كو خيزاني ته نيا بنه ماله به كه بن وانه ، هـ مو به په كه ده ننگه و له سهر په كه ټهل ده ننگه ټه ده تهوه ، سهر ټه كه ټي گوراني روژه لات له گهل گوراني روژاوادا ټاتواني ليكيان جيا بگه ټه وه . چيروك و داستاني هـ مو قه ومېكه با زور دوريش بويين له به كه - چه له جيگه دا چه له زه ماندا - وه كو له به كه ته نور هـ اتبېتنه ده وه وانه ، يا ټه گهل له ته نور بكيښي نه ماتېين هر زور له به كه نزيكن . جا ټايا هم كار هـ ساته ټه ټي هر ريځو ټه - مصادفه - بيت ؟ يا ټهوه بيت كه روماني و جرمني ، يوناني و اغريقي ، هيندو فارس و كورد له گهل بهرې . « اسكندناوه » و روس دا هـ مو بلين : سهر - چاوه ټه فسانه و داستاني ټي به له وتيره ټاډه ميزاده وه هـ ستاوه كه ټي ټه لين « ټاري » و له شاخه كافي ټامباي ټاوه راست دا دا ټه نېشتن له پېش ټهوه دا بلاوه ټي له ته روژاواو هـ نډېكيان قه ومه كافي ټاورو با دروست بكن ؟؟ .
 اړه ننگي ټه مه بيت ا ټه گهل په كيكه نه ليت : خو هم ليكچوني ټه فسانه به

له بهین قهومه کانی ناری وغه پری ناریددا هر هه به ۱۱. نه گهر نو گحه.
 همه یلیت نه لین گواوې سرچاوه که له نه قلې به که مه وه هه لگپراوه که
 جومالی به سر همه مو قهومه کانا کراوه ۱۱ ...

لپړه دا بو وینه به که دو نمونه له نه فساتی یونان دپنبه وه، وه به که
 دوه کیښی له می کوردی به. می یونانیه که بو نه وه که کاربکی زوری کړو ته
 هر نه ده بی مالم به ټکړا وه له سر نه ده بی ناوروپا به تاییه بی ... می
 کوردی به که ش بو نه وه بتوانېن چاویک بخشینن به نه ده بی هم دو قهومه دا
 - که هم روزه لانی کونه دا دانیشتون - چه له کوندا و چه له تازمدا . که
 نه مه مان کړد به کم نه وه دهر نه که وې که ترازوی نه قلې بی دو قوم دپته
 ده ست ، دوه هم بهرامبریکه له بهین هم دو نه ده به دا له باری جه وه وری
 نه ده بدا ۱ ...

(قسې « کیوید و سه بکه » - کوید = خوی دلداری . سه بکه =

نفسی) .

(« سه بکه » کچې پکی له پادشاکان بو ، نه وه نده جوان بو نه وه نده جوان
 بو . « فینوس » - که خوی جوانی بو - وې چون نه بی من خوی جوانی بو
 هم کچه هم جوانیه وه بهر بهر کابم بکا ۱۲ هات به « کیوید » ی کوردی
 خوی وټ که « سه بکه » بکوژیت بالتر کس نه مینی بهر بهر کانی جوانی
 نه بو بکا .. « کیوید » چوه سر سرینه که ی « سه بکه » بو نه وه ییکوژی ا
 که سهری جوانیه که ی کړد هروا شیت بو ا و دلی لی چو، سوې خوارد
 که نازداریکې وای کوناح له نساو نه بات، به لام له بهر قسه که ی دابکیشی
 هروا تیریکې به درو روو سنگي هاویشت . ټینجا همو جار له تاریکي
 شمو دا نه چو بولای و هم په پمانه شیان به ست: که « سه بکه » نه، لی پرمی ناوی
 چه وه نه تما شای رومه تیشي بکا . نه گهر خو په پمانه که ی نه برد بهر بهر
 ټیر کیوید هاتو چوی نه کا ۱ .. « سه بکه » ماوه پکی زور په پمانه که ی خوی

برد به ریوه بهلام له دلپا هر بو بو به گری هه تا ههویک خوی نه گرت ههستا
چرا که ای دا گیرسان و ته ماشای رومه نی کرد ا . کو تو پرر دلویی له روون
که چه که که کوته سهر رومه نی « کیو پید » و خه بهری بووه ، ههر ههستاو
له کوته بهروژه کووه چوه دهره وه هه لهات و تورا ا . « سه بکه » نوشی
ئیعی و نازاری یاره کی بو ، کوشیکی زوری کرد تا عاشق سکرده وه و
هینا به وه بولای خوی . »)

هه فسانه بکی وا له کوردی دا ، تهلی :-

« گول و بولبول له بهمه شتدا ههر دو کیان له سهر کانیاویک بون .
« گول » باری بو ، « بولبول » فریخته . گول ته ماشای کرد بولبول جوان
چا که و زور زیری هه دلی له چو ، پی وت « من په پیانم له گه له هم کانیاوه کردوه
که میرد به کس نه کم بهلام کچیک له سکا به ناوم له ناوه (بو - بون خوش)
هه نده می . نوشی ته بی په پیانم بده بی که بهلای که سه وه خوست نه گیت .
هه ویسی ونی باشه .. سهر له میواری گول چوه سهر کانیه که و پرسی پی کرد
که من بریاریکی وام داوه به بولبول . هه ویسی ونی باشه بولبول فریخته به کی
جوانه ... هاته وه به سک پرری و چوه سهر بان و چاوی لیک ناو را که
بو ته وه کچه کی بیت . . بولبول هاته سهری ، له خوشیا نا ده سنی کرد به
هه را هه را ا . جار جار گول له زیر لیوه وه چاویکی هه کرده وه و پی تهوت :
کورره خوست مه که ا . ته و ههر زیاتر گرم ته بو .. هه تا کوته دهمه ده می
به یانی ، کوته ته و کاته که گول کچه کی بی . « با » له دوره وه گوپی له
دهنگی بولبول بو - هه ویسی ده می بو دلی چو بو له « بو » ا - که گوپی لهم
خوسته بو به هه را کردن هات ، بولبولیسی ته وه نده می چریکاند بو هه گت
بو بو خه وی لی کهوت ا « با » کردی به « بو » دا و فرراندی ا . بولبول
که خه بهری بووه سهری کرد « بو » نه ماوه ا له گولی پرسی ؟ . هه ویسی ونی

ئاخر نيموت دهنگه مه که ١٢. نهوه ته « با » هات هلي پيوه بو بردی ا .
 مهر له نوی بر رياريان بهستهوه . بولبول مهر وازي نه هينا له گوراني شادي
 ههتا له بههشت دهريان کردن ، ئيستهش مهر هاوار نه کاو نه گري ، ئيستهو
 نه وسانه که يهستهوه به بون خوش ا . » .

تماشای ئهم دو چيرو که نهگهيت مهر دوکي نهفسانهيو مهر به که له
 قهوميگهوه سهري ههلاوه ، بهلام له نوختهی جهوههري داوه کوهی به کيکه
 بن وانه ، لهوه دا که نهفسی ناييت نهوه نده له خوشه ويستيدارو بچيت و
 بچيته خوارهوه نهگينه لی دور نهگهيت وهوجياي نهگهيت به بنیان . نهوه نده
 ههيه له کورد به که دا نهوه يشي تيدا به که مهر که سی نهبی له گهل ره کهزي
 خوي دا لاشايه ني پيدا کا بو دغو وازي نهگينه بيگانه پرستي نه مه سهره نهجاي
 نهبی ا ... نه مه نهونه به که بو له فهفسانهی يوناني بهرامهر به نهفسانهی
 کوردي . ئينجا له بهيني شمري مهلاحی يوناني و کوردي دا ...

* * *

له سهدهی نوههم يا ، دهههه پيی ميلاددا شاعريگی کوير له شاره کاني
 يونان له ئاساي پچو که دا نهگهرداو نهفسانهی کونی نهکرد به شعرو بو
 مهردی نهخويندهوه . نهلين ئهم کا براه « هومر » يا « هوميروس » ی
 خلوهنی « نهلياده » و « نهوذييه » ی يونانيه .. هه نديکيی نهلين « نهلياده » و
 « نهوذييه » دو داستانی کونی يونان و بهدريزانی زه مان دانراوت ، مهر
 شاعريک هاتوه شتيکی لی زياد کردوه ، وشه ی « هوميروس » ره نهريکه بو
 نهوشاعرانه که ده ستیان خستوته ئهم دو داستانهوه . بهلام نهوقسه به زورتره
 که ، هي شاعريکی نه نيا بن ، بوبه پييعينه کان مهر به که شويی له دايک
 بونی « هوميروس » يان نسه تداوه به شاره کهی خويانهوه . .

زيانی « هوميروس » زور تاريکه چونکه نهوه ههردمه که ميژو نو سه کانی
 يونان ويستيان پياوه کانی خويان باس بکن - واته له سهدهی پينجهههه و

چوارده می پیش میلاد۔ ہر تہودہ ندریان لہ ہومیروس ہزانی کہ تہفسانہ بیکوای
 ہہو ہیچی تر . تہنانت لہ دوری تہفلتون و تہرستوادا بیرای بیرای
 ہیچ تاگیان لہ ہاعرہ کونہ کانیاہوہ نہبو ، بوبہ تاگیان لیان نہبو چونکہ
 شتومہ کی چاپ لہ ناوا نہبو تایانزانن ، تہو شعرائش کہ لہ ہومیروہیان
 تہگیراہوہ ہر دہماو دہم بو لہ بکیان تہبیست ۔ وہ کو حالی کورد تا تم
 دہورہش ا ۔ وا دہر تہکھوی تم « تہلیاذہ » و « تودیسہ » ی ہومیروسہ
 لہ سہرہ تاوہ وہ کو ٹیستہ ریک و پیک نہبوہ ، بہلکو لہ سہدہی شہشہی
 پیش میلاددا واریک خراوہ . . ہر وہا گومانیش لہودا نہبو کہ تم
 شعرائہ می ہومیروسہ تا تاخرو توخری سہدہی ہژدہم ، ہم وہختہدا
 « فریدرک وولف » عالی تہلمن تم قسبہ ہیناہ ناوہوہ دلی خہلکی
 کرمی کرد بہوہ کہ تاہا تم شعرائہ می ہومیروسہ یان نہا ۱۲ . ٹیستہش
 ہیشتا ہر بہ تہوادی ساخ نہبو تہوہ ... ٹینجا بزائین (تہلیاذہ) و (تودیسہ)
 چہو چون تہتوانین شتیک کوردی لہ ہرامبر تہوہوہ دابنین ؟ .

تہلیاذہ ۔ کوہونہوہی زہماومن بو « چونو^(۱) » و « فینوس » و « مینرقان »
 سہ خوازن ہون، تہوانیش لہو کوہونہوہ بدا ہون . « ٹیریس » خوازنی تا کوکی

(۱) تم تاوانہ لاتینن تہوہ کے یونانی ، لہ تہرجہمہی ٹینگلیزی و
 فہرہ نسزی و ہرہبہ کہشدا ہر بہ لاتینی ہیناوبہنی . « چونو » یانی
 خوازنی ژنومیردی ، یونانیہ کہی « ہیرا » بہ . . « فینوس » یانی خوازنی
 دلداري و بہش قہشہنگی ، یونانیہ کہی « تہفروڈیت » ہ . « مینرقان »
 خوازنی زیرہکی و گیان شیرینی ، یونانیہ کہی « تہینا » بہ . « چوپتر » ییش
 لہ یونانیدا « زیوس » ہ . تم تہفسانہ بہ تہو ہراو ہوریاہ تہگیرہتہوہ
 کہ لہ بہین ژن و میردی خولقی و لہش قہشہنگی و دلداري وہ لہ بہین زیرہکی و
 گیان شیرینی دا روی داوہ .

سیویکی هینا و هم و نه به له سر هه لکه ند : « بو خواژنی جوانی » و فریدایه
 ناویانهوه ۱ . سه خواژنه که بو به شهریان، هر به که یان نه بوت من خواژنی
 جوانیم ۱ . خوای هره گه وره « چوپتر » برپاری دا که « پاریس » ی
 کورری « پریم » - پادشای ترواده - بیت به ناو بژی که رین . « پاریس »
 هوکی بو « فینوس » کردو سیوه که ی دایه . « پاریس » هم کرده وه به ، که
 نواندی خوی سکرد به دوزمنی خواژنه کانی تر ۱ . . . زوری بی نه چو
 (پاریس) سواری دمربو چو بو یونان بو به میوانی (میبیلوس) پادشای
 (اسپرته) . خاتخوی خزمه تی هم میوانه ی زور جوان کرد، به لام میوانه که
 ناپیاو دمربو دلی چو له ژنه که ی که (هلن) ی ناو بو و زور جوانی بی بو
 هه لیخنه تان و له گمل خوی بردی بو شاره که ی خوی - شاری ترواده - ۱ .

هم کرده وه به به جاری (میبیلوس) ی سه غلته کرد ، له شکریکی
 زوری کردو ده نگه هه مو پادشاکانی یونانی کرد که یارمه تی بدهن بو
 نه وه بجیت ژنه که ی بهینیته وه . . هم پادشایانه (پولیسینر) و (نه خیل) و
 (نه گاس) و (دیومد) و (انستور) و (نه گامه منون) - برای میبیلوس -
 که نه مانه هه مو پالوان و پیاوی گه وره بون قسه یان دایه . (نه گامه منون)
 کرا به سه روکی له شکری یونان . (هیکتور) یی - که کورره گه وره ی
 (پریم) پادشای ترواده و میردی (نه اندروماکت) بو - کرا به سه روکی
 له شکری ترواده . . خواکانیش بون به دو به شه وه ، هر به شیکیان نایانه
 پال له شکریک ۱ . (چونو) و (مینرفان) دیاره نایانه پال له شکری یونان بو
 نه وه توله ی خویان له « پاریس » و هاوریکانی بکه نه وه (فینوس) و (مارس)
 - خوای شهر - دایانه پال له شکری ترواده . (نبتیون) یی تیزی مه یلی
 نه کرد به لای له شکری یونانه وه ، به لام (چوپتر) و (نه پولو) خویان به بی
 لابنکری هیشته وه . هم شهرره « ۹ » سال درپژه ی کیشا . له پاشا کیشه .

له به بن (ټهخیل) و (ټه گامه منون) دا په یدا بو ، چپروکی (ټه لیاذه) له
کیشه په وه هه لټه ستیت ! ...

له شکری یونان رشانه وهی ټی ټه گوی ، ژبه یی مری ټه لی : له بهر ټه وه
« ټه گامه منون » بی په بمانیه کی کرد بهرام بهر به کاهنه گهی - ټه پولو - تیره
زه راویه گهی ټی کرتن و بهم دهرده ی بردن . « ټهخیل » له بی په بمانیه ی
« ټه گامه منون » تورده بو و ټی غیر من له له شکری یوناندا شهرنا که مو
گهر را په وه . « ټیتس » ی دایکی « ټهخیل » له « چوپیتر » پار را په وه که
یارمه ټی کورده گهی بدا بو ټه وه ټوله له « ټه گامه منون » بکاته وه . « چوپیتر »
له خوا به « ټه گامه منون » ی وت که بچیت بو تر واده و گویا ټه بگریټ ! .
ټه گامه منون بهم خوه ده ستخه رو بو هه ستا چو بو تر واده . هه ردو
له شکر ریزیان به ست ته نیا ټهخیل و هاوری کانی نه بی تورده بون و له سهری
جه ننگ هاتنه دهره وه . . . له وکاته دا که دو له شکری یونان و تر واده له
بهرام بهر په گوه وه ستابون و شیریان له په که ټهسو « مینیلوس » روی کرده
مه یدان و داوای « پاریس » ی کردا . و ټی له بهر ټه وه ټه وژنه گهی بردوه و
ټیمه بووین به هوی ټه شهرده ټه بی خوی بیت مه یدانداریم له گهل بکا . .
« پاریس » که گوی له قسه به بوله له شکر هاته دهره وه و روی کرده مه یدان ! .
غیر هه ردو له شکر شهرریان و هستان و سه بری کاره سانی ټه م دو سواره پان
کرد . . له پیضا « پاریس » رمه گهی ټاوفه ی « مینیلوس » کرد به لام زریه گهی
نه په یشت رمه که کاری خوی بکا ! . ټینجا نوره کهوته نوره ی « مینیلوس »
داوای یارمه ټی له « چوف » کردو :-

« رمه گهی راوه شان و هاویشی بو پاریس زریه گهی کون کرد . . ده ست
وه شان دنیکی گران بو ا سواره گهی خسته مردن . زریه گهی دردی به لام
پاریس هیشتا خوی نه دا به ده ست مردنه وه . مینیلوس خیرا شیره گهی له
کالا نه زپوینه گهی دهر هینا . ده سق بهر ز کرده وه و هینا به خواره وه به هه رناو

چهوانی پاریسدا . شیره که وردبو ا پارچه کانی به دهسته وشک بوه که پوهه .
 مایهوه . ئینجا ونی : تماشا کا نه ، رمه کهم کهوتوه نه شیره کهم شکوه .. نهو له
 همدو کیان رزگاری بو . نه مهی وت و په لاماری دوزمنه کی دایهوه ..
 جلهوی ولاغه کهی شل کردوخوی نزدیک کردهوه له پاریس . بو نهوه
 رایکیشتی بولای له فیکری اغریق ، نه مهی کرد . بهم ئیشهی ناو و سرکهو-
 کهوتنیکي بهرزی وهر نه گرت . نه گهر « فینوس » خوی نه که پاندا په ته
 « پاریس » .. مینیلوس مه پری دهستی خوی کرد .. تماشای کرد ته نیا
 تاسکلاوه کهی به دهسته وه ماوه . هه لیسورران و هاویشتی بوناو هاوریگانی .
 هاوریگانی به غه لبه غه لب له دهوړه ی تاسکلاوه که کوپونه وه . سواره که همره له
 نوی خوی کو کردهوه بو نهوه خوینی دوزمنه کی بریژی ، چوه لاپه ووهو
 رمه کهی به تورده پیه وه بو راوه شاند . کوتوپرر نهو خوازنه که که دلداران
 دلیان لی نه چی پهیدا بو .. - مه بهست فینوسه - بو نهوه دیسان یارمه نی
 دوسته کهی بدا لهم مه بدانه دا . نهوی ویستی به خیرایی جی به جی کرد ...
 نه توانی بیکا چونکه خوازنیکي به دهسه لانه ... پیچای له پارچه هه وریکی
 جوانه وه له چاو گوی کرد . پردیه ژوره کی خوی - ژورې پاریس -
 بهوی پیا هاته وه ووهی بی دایه وه .

نوذیسه : - اغریق ترواده یان گرت « مینیلوس » « هلن » ی ژنی
 سه نده وهو هینا په وه بو « اسپرته » . پالهوانه کانی اغریقیش هه مو گهرانه وه
 بولاتی خویان ته نیا « بولیسینر » نه بی ، « په نلوپ » ی ژنی و « تهما کس » ی
 کوردری هه رچاو له ده رگا بون که نهویش بگهر ریته وهو بو خوی له شاری
 « ماناکا » دا هه مو پیکوه بو خویان را بوبرن . که چی نهو له ولاره توشي
 دلوازی و مه پنه نی دلارایي بو بو ا . نه فسانه ی « نوذیسه » ده ست پی
 نه کا ا . نه و نه ده به پیویست نا کا ئیمه له سهری برروب و بیگمیرینه وه ...

زبانی به بناغهی باسه که ناگانه گهر بهرامبر بهم نهسانهی یونانیه
داستانیکی کوردی بهینینه وه، وه هم نهسانه و داستانesh لهسه رله و حه دا به کیسه
نه بن وه یا لیکوه دور بن . ههروه ها نابی که سیعی نه وه بلیت که وا : چاومان
له وه پوشی له باسی بهراوردی نه ده بی کوردی له گهل نه ده بیکی بیگانه دا نه بوا به
ههرو دوشته که نه خرینه دو تا کی ته رازوه که وه پیوسته له به که شته وه
قه یان بکر دابه ، به لام چون چاوه وه پیوشین که نه ده بیکی سه ده ی حه فده -
هه می پاش میلاد چون نه بی له گهل نه ده بی سه ده ی ده هه می پیش میلاد
بهراورد بکریت ؟ ۱ .

نابی نه مه بونری چونکه وه کو له شوینیکی تر دا هه ره هم قه به مان
کردوه : هم بهرامبر به عیلمیا وه ختی راست نه که نه ده به پاش کو توه که
فیکره ی له نه ده به پیشکه وتوه که وه رگرتیت - بودانانی داستان - هه
وه خته راسته ، نابی بکری چونکه هه ره به که شت نه بی وه به که شتی له گهل
خویدا بهرامبری بی نا کریت ۱ . به لام نه گهر هاتو نه ده به باشکه وتوه که
نه به خه ، نه به ریگه ، نه به نویسن نا گای له نه ده به پیشکه وتوه که نه بو
نه وه باده هزار سالیشان به بن بیت هه ره وه کو له به که زه ماندا بویتن
وا به ، هه ره به گیلان سه ره به خه ته عبیر له شعوری ساده ی قه ومیکه نه دانه وه .
وه کو ناتوانیت نه وه بلیت که « هومیروس » له وه سه رده مه دا فیکره ی له
به کیکی تر وه وه ره رگرتوه نه ویس هاتوه « نه لیاذه » ی داناهه ، ناتوانی
بلیت که « احمدی خانی » یس فیکره ی له هومیروس وه وه ره رگرتوه وه هاتوه
« مهموزین » ی داناهه ۱ . چونکه تاریخ اثباتی نه کا ، که احمدی خانی
نه یزانیوه هم دنیا به هومیروسیکی تیدا بووه به چیا یزانی ؟ « نه لیاذه » به که
که به زمانی یونانی کون بویت وه احمدی خانی که له عربی و فارسی
به ولاره هبچی تری نه زانیبیت هم یونانیه ی له کوی وه رگرت ۱ ؟
وه دیسان هه وه ختهش هیفتا « نه لیاذه » وه نه گیر رابوه سه ره به بی

ابوتري له عهريه كهي ودر گرتوه . لهوا وتمان ودرش كبر را بو ، چاپ
 هوه ندهي پهره ي نهمه ندبو هه تا نو سخته ي هره بي له لياذه بكهوټه بهرچاو
 احمدی ځاني . وتمان چاپي پهره ي سه ندبو احمدی ځاني ده رزي له منگهوتيكي
 كورده واري دا بووه ، منگهوتي كورده دواړي فيستش به نه واري ټاگای
 له همدېاني عهريه ي نيه نه وه كه هي يونانيه كه كه كهوتبيته سر زماني
 هره بي ۱ . كهوا بو بهرامبري كړني « له لياذه » و « مهم وزن » له تنيا
 فيكره ي چيروكه و داستاندایو جي خويته و هيچ ره خنه ي لي ناگريت .
 له سده ي حهفده هيمي پاش ميلاد دا احمدی ځاني له منگهوتنه كاني ولاني
 بايزيدا ده رزي له خويند، هه موچاره ي بيست كړي سپه كان له پيغينه كاني
 خويانيان له كبر را بووه كه لم ولاني « بوتان » ه « له ميرزه بنه دين » ناويكي
 كورد به سر لهو ولاتاندا فهران رهوا بووه . دوگولي له باغچه دا بووه ، په كي
 « سني » په كي « زين » . سهران و كه لا ته راني زوريشي له زيرده ستا بووه ، په كي لهو
 سرداران « له سكه ندمر » ناو بووه كه كه سي به كه س نه زانيوه ته نيا مير
 زه بنه دين نه بي ، « سه » كورري هه بووه ، نازدين ، چه كو ، حيفو . هه مانه
 باله وانني زه مان و شيري مه يدان بوون . نازدين براي په كي بوه « مهم » ني ناو
 بوه و ميرزا زاده بوه ، هه رچه ندم براي پاوكه و دا يكي نه بووه به ناويگانه بوه
 به لام گه لي له چه كوو حيفو دوستر بوه . هم دونه جوانه دونه ماي پيشه لاني
 ميرزه بنه دين بوون وه كو چون « سني » و « زين » دو دلاراي لاله زاري
 چه مال بوون . . .

روزي له روزان كه سهری سالي نه وروز هه بي ميرزه بنه دين و هه لي ولات
 ټيكر را نه چن بو سه يران . له كه هته دا نازدين و مهم (سني) و زيليان بهرچاو
 هه كهوي ، ټاگري دڅوازي له دلي هه رچواريانا بليسه هه سيني . (سني) بو
 (نازدين) و (زين) بو (مهم) ۱ . نيرد استاني (مهم وزن) له ټاگرو -
 پوهو هوه ده سټي هه كا ، كه چون دلداري له به پليانارو هه دا ؟ و چون له دوري

به كك كهوتوو نه بن ؟ و چون « حه یزه بون » ی داپیره نه كهوتنه به بن ؟
 تابه دریژی داستان نه بر ریته وه . كه نه گاته هه شوینه تازدین له دوری و
 چهوسانه وی مەم دهستی نهی کاري نی نه کاو شاعر نه لی :

...
هر لحظه دگهل بران به شهر بر بو	قصداد ددی وی نهف خه بهر بو				
رابت بنضب بچینه پیعی میر	داخواز بکت مهی بته صیر				
جلرک بچن مهی رجاکت	سوچ و گونه می نهکاکت				
دامیر ژورا برای برقت	یا نهف سهرو ملک فی بدردت				
حارف وه هه گونه روخته می زال	نهف نهف بن محاله بی قل				
بی جهنگ و جدال و بی تهوژ	قمت فی غنلی مکنت تصور				
نهف مرکه نابن بدیوان	هم مانه و صبحه صحن میدان				
یا قنچ نهوه نهف صبه سوار بن	هر سه سلاح و کاروبار بن				
چارنه و جوشنات دهر کهین	زندانه و محقران لهر کهین				
گورزان بهژین ، رمان بیازین	نهف رهنگه مهی ژمیر بخوازین				
یاوی بکوته که مهی خو بردین	یا جله بهردی سهری بدمردین				
کهرو وی بشی رهنگی مەم رها کر	دمردی ددی مه وی دوا کر				
وهرمای مصر لهر عنادی	هم دی بکرین ورهنگه جهادی				
ژه وهل نه بچن « به کر » بکر کهین	وی مدبره ژهره دهر به دهر کهین				
هر بهر دهره کی کهره که لهر بت	خصانای قنچ سهر بهر بت				
میر نه ژورا بکت نهصب	رابت له نهو بکت نهف				
ناشی نهجه لی وسا بگیردین	تنبیه جبان سهران بهیردین				
بو هتانه بکینه رقص و گوته ند	تابینه ناهشی شهکر خه ند ا				
گافا وه کو ده صت بدهینه همران	محبوب ناهشی کت بضران				
هر لحظه بیژن نهو بهر یزاد	ده صتی توه نهی جوان بهر یزاد				

هندک بگرین ، هه نک تهاکن هندک بکن ، هه نک دوهاکن
 دهار نظر بکن زبورجان دوردانه بدرکفن ژدورجان
 شهزاده ژبه نجران نظرکن گول پیره هه نان دبه رخوکرکن
 هه دهم بیهن ژازنینان سه د مدح و هزار تافه رینان
 تازدین خه بهرا برای که کر محکم ددی خودا بجه کر
 هه گهر ته ماشایه کی هم دو هه ده به - هه ده بی یونانی و کوردی - بکین
 لهه هه دویانا بازارری خه یالبازی هه بینریت ، لهه هه دویانا مه بیدانداری لهه هه
 دغوازی هه بینریت ، لهه هه دویانا ده ست و بازوی پاله وانان هه بینریت .
 هه ونده هه به له کوردیه کدا وه کو هه مانه ی تیدا هه به هه وه شی تیدا به که
 دوستیک یادی دوستیکی هه کا ، هه وه ک دوستی دغوازی به لکو دوستی
 برابه نی . غیره ت و وه فای به یانی برابه نی تازدین هه وه پیشان هه دا که ؛ چون
 به خو بو برا کانیه وه له پیناوی دوستابه نی مه مدا - هه وه مه مه که اا گری هه قتی
 زین کلکوی داسراند ا - سه رومالیان دابهن . هه مه لی کولینه وه به کی بولایه -
 نسگری بکین هه وه ک هی قهوی ؛ هه گهر وه فاداری له پیناوی براده ری دا
 له کورده واری دا نه بوا به هه مانه خویان له خویانه وه نه هه گوته سه ر - هه
 ریگه به .. که وابه هه داستانه وه کو داستانی غه رای و شه روو شور و
 خه یاله داستانی وه فاداری شه ...

هه ده بی رومان و کوردی

بویه هه ده به کانی رومان که وخته سه ر هه وه که فن بدوزنه وه و خوشه ویستی
 نیشتمان بیلنه ناوه وه چونکه چاوین له وه وه بو که هه ده به کیان بگانه هه ده بی
 یونان ، هه وه ک هه هه وه نده به لکو لایان وابه هه گهر هه مه هه نسکا و بیان
 هاویشت هه ده به کی هه مان پیش هینه کی یونانی هه کوی اا له روائی

شانودا مهمیان بونه کرا، بهلام له عمر دا زوري نه ما بو بیگه نې. زوری نه ما بو
که شاعری هره گوره ی لاین «فرچیل» ۷۰ - ۱۹ ی پیس میلاد پیهیان
بکوی ا. . .

شې سهر روغه ا. ۱. ناوړو پاییه کان هه تاچه ند سده، که بیان و تاپه
شاعر ښتر هره مه بهست «فرچیل» بو ا چوڼ که بو تراپه فیهله صوف
مه بهست «هره ستو» بو، وه یا چوڼ له باسی شاعرانی کورد دا بو تری «مهلا»
مه بهست شیخ احمدی جزیری به له ویس واپو. . .

«فرچیل» بوبه ناوړو پاییه کان له سده کانی ناوه راست دا بهر زیان
کړد بوه وه «دانتی» یس له سده ی سیانزه همدا هره به «راهر» ی ناو
له برد چونکه به یی کیشه تافه شاعر یکی رومان بو. بویه ش تاقانه بو چونکه
«بهستی شوان» - اناشید الرماة ی هه بو، که شوان چوڼ له لادی دا
راله بویری و له بهین په کدا ده ست ته کف به ده مه گالته و چیروک
گیرانه وه ؟. نه یو یست بهم شعرانه ی شان بدا له شمری «تیوقرینس»
له یوناندا ا. شانی لی داویشی پیشکوت چونکه «فرچیل» څاره زوی
دیعنه ی ته بیعتی بو، باسی باخه کانی شپالی ښتالیای ته کړد که تیا یا نا دانیشتبو.
هره له بهر هم شعره لادی بانه ی بو که «فرچیل» بو به شاعر یکی فوپی
ښتالیای کون و تازه، بویه ش وای لی هات چونکه باسی دیعنه کانی ښتالیای
به جوری ته کړد، که شاعر یکی تری رومان نه پکړد بو. بویه ش که وتبوه سهر
هم هه واپه چونکه چاوی به برده بیشه لانه کی باوکی که وتبو ښتر بهستی
شوانی بودانا .. پاش ماوه به کک «روما» تیکچو ته میعیان برد بو محاکه،
نوزی دلی به خوی خوش سکړد، گویا به هوی زمانپاراوی به وه رزگاری
ته بیت و له پاشا ته به به محای و بهم ښه ی زیانی لادی لا ته با، که چی له
محکه کهیدا زمانی پیکاهات و هه څاره زوی بو نه هاته دې ا. . . ونی ته بم به
میژونومي رومان، سهری کړد هېچی لی نازانی ا. له پاشا گهراپه وه بو.

لادیو چای بریده بیغه لانه کی باوکی و دهستی دایه به شمري دبعنی
 ته بیغه توه . له موره بو لهو جوړه شمراڼه که جوړیارو شوان ته پلن .
 زور تریږی که گوته هر لم جوړه شمراڼه - شمري جوړیار - (مینسانس)
 ومذیری (لوستی) هانه هانه یی لدا ، لهماش بو لوه که لادی به کان
 بچه هاره کانهوه . . (دزیدن) شاعري گوره یی ټینگلیز لم به شه
 شمري (فرچیل) - که باسی دبعنی ته یسی لکا - له لایښهوه کردویه به
 ټینگلیزی و به لاغتی فی دا نواندوه ، له ټینگلیز به که شهوه کراوه به هره بی .
 لهما نمونه به که لهو شمراڼه یی که باسی به هار لکا :

د بهار هات جهنگلي جوان کردو گه لای تازه کردهوه . . مندالانی
 زهوی دهی کردهوه بو توو . . لهو کاته دا گوره یی خواکان له بهر زیهوه
 هاته خواره وه . . بو لوه برزیده ناو بو که تازه جوانه که په وه - که لهو
 نم بهارا نانن و شت لهر روین . . له ندای لکه ل لشی بو که دا ټیکلا بو . .
 پرروشه گيا دهستی هینا به خویا . . به پارمه فی خوا گزو گيا خملی و بو به
 گولاله . . بالنده دهنگه خوشه کان رویان کرده جهنگه لانه تهریکه کان .
 گیانه بهر - که ته بیعت دهستی تیانهوه ژه ندی - ره نگی دلداري و غمزل -
 خوانی یان هه لپینا یوه ... »

(فرچیل) شاعري رومان له باري دبعنی ته بیغه تدا بهم جوړه لیسپی
 خوی تاوداوه . (حاجی قادی) کوپی ش لهما پدانی دبعنی به هارا - که دبعنی
 ته بیغه ته - به (۵۲) شمري مه پیدانداری لکا . لهما نمونه به که لهو برره شمري :
 ونم به به ختی خه والو به سه له توبی خوا
 له خه هه لسته زه مانی بجوره وه لهولا

گورده یی به هاریه ، ټیستیکه شاخ و داخی چیا
 پرره له لالهو نسرین و نیرگی و شهلا

له کړمه کړي صحاب و، له هازه ی باران
 چیا به پر له هراو و، نوا به پر له هدا
 پرده له میل و له گولاه کانی روی زه مه
 پرده له برق و برقه ی بروسکه جهوتی سما
 شکونه دره می شایه بای وده ده کا
 له شوقی مه قده ی خه ملیوه دارو به ردی چیا
 پیاله ی زه دردی نه رگی له سر کفی سیمین
 پرده له شه بنی وه که درو لؤلؤ لالا
 گولیش به به نجه ی فیه روزه جای یاقوتی
 له بو تار میا به پر له زه درو تالا
 له شادی وه که سه فی شای، له کیو که زه زهار
 هدا به خه لمه ی گولگون، ده گونه ره قس و سما
 چه من له لاله میسالی ختی روخی دلبر
 میاه چادری له بوته خالی سر گونا
 له کن بهوش و وخواو هلال و به پیونی
 میسالی پیسته ی خاوه به پیری میسکی خه تا
 چیا له تهوتی مری دارژاوه تا که مری
 چو زولنی به رجه ی درهم، چو به رجه ی به رزه
 به جوشی تا گری گولناری کانی هله قوی
 میسالی دېده ی وامت له حیره ی عهزا

 له که ر پیسته راحت و راحت پیاو سه بری شعره کانی (فرچیل) و (حاجی قادر)
 بکا ته لی له وانه ی که فرچیل و تونی نابی له بهرام بهر هینه کانی حاجی قادر وه
 به شعر ناو بهرین، بویه ش و ته لی چو نه که ته ماشای روا له ته گایان ته کا

میتز چاو له وه نه پوښي که هر شتيك وه رگيرايه هر زمانه يکي تر جه مالي
 عباره تي نيک نه چي . . . ميمه کار بکام نه پيت به هر قافيه و شه کافيه نه وه
 چونکه مینه کي فهرچيل له مسملي لاینيه کدا له عباره تدا نه کمر له مینه کي
 حاجي زياتر نه بي که مرنه . . . ديسان توخني نه وه ش نا کوين که (فهرچيل)
 وه که شاعريکي يوناني له هر هره کافيه دهی پوه نه لسه فمش بر دوه . به لکو
 هر قسه نه نيا له فیکره کدا به ، نه و فیکري بو ديعه ني ته يمه ت چوه و باسي
 کردوه ، حاجيش لای له ديعه ني ته يمي کردونه وه و خوی ني هاويشته وه .
 نه کمر ته نها سه يري هم پرده به بکين هم نه ده بي کورديه نه کمر له و
 نه ده به ي روماني به زياتر نه بي شان به شاني نه و هر هر روا ت . بويه ش
 هر روا چونکه نه کمر (فهرچيل) چاوبکي به کتيبه کافي يونان کو تبيت
 حاجي چاوي به چي که ونه . . . راسته حاجي هم شعرانه ي له نه سه مبول
 ونه ، به لام بو ديعه نه پرستي وه کو هر له کورده واري دا بو پيت وابه ،
 وه نه بي که له کورده واري دور که ونه ونه . ناسوي فیکري له باري ديعه نه پرستي
 يا ، باسي ديعه تدا ليک کشايته وه . .

نه فلي روماني بو به شوين که ونه نه فلسفه شوين بي يونانيان هه لته کرت .
 « لوکريش » شاعري رومان نه بو يست نه فلسفه له شعر دا جي بکاته وه .
 ميجگاريش نه و برده شعره فلسفه نه ده بيه کي که ناوي نابو « ته يمه نه تي
 هه موش » زور زور پيوه ماندو بو ، هوي ماندو بونه کشي فلسفه نه که بو ، که
 نه يسه هيشت قافيه ي شعره کافي بويته وه ، به لام کوبی به گراني فلسفه نه هر
 نه نه داو شعري به قافيه ي خوي هر دا نه نا . هم شعرانه ي « لوکريش »
 وينه به بکين بو شعري لاینيه کي ميجگار بهرز ، ته نيا « فهرچيل » نه بي کس
 ناواني پيشي کوي . هم هه مو عه ز به نه ي کيشا که چي هر له چنگه ره خنه .
 که کان دز گاري نه بوا ، بيان نهوت نه و باسه نه و گر توبه به ده سه وه بو شعر

ناگونی چونکه نه ، وشمونه وهزن و نه قافیه ی لهوانه نه که له ریزی شمره
چهره بهرزه کانا دابترین ! ..

له شمرانه ی « نه بیعتی هه موشت » نه لسه نه ی نه بیقوری به کان دهره -
نه بریت ، له هه ندي شوبلیا لهوانه به ره خه گر هه له دمه ست گوی ، چونکه
هه له : « هت ، هت نه ». که نه لیت نه و شته وه کو نه و شته وابه نه و به یکیکیان
له ی نریانه وه په پیدابووه .. کهون له بوشایی وه کهرد بیکه هاتووه .. ماده تیا
ناجی . مینجا له صر کهرد (ذره) و بزوتنه وه ی کهرد نه رواو دریزه ی
نه دانی که نه جسام چون په پیدای نه ی و چون تیا نه چی ؟ .. که بهر نه کی نه م
جوره شتانه شمر ناتوانی بیانگریته خوی ، که وابه ره خه کهر کاف
ناهه قیان نه ! .

(لئونارد) شاعری نه مریکی هه مو شمر کانی (لو کریش) ی کردوه
به لینکلنزی ، نه مه نمونه به که نه و شمرانه ی ، که ، رو له نه بیقور نه کاو نه ی :
(توا نه و که سه ی بهر زت کردو نه وه له تاریکی دا . رونا که که که ریگه ی پی
رون نه که به نه و بو کامه رانی .. توا نه ی سهر مابه ی شانازی یونان ! من شویل
نه کهوم .. شوین پیه کهت هه که گرم هه نگار به هه نگار .. بهر بهر کانی
ناکم به لام وه کو تو نه کهم .. تیا بهر بهر سیلا که بهر بهر کانی (تم) نه کا ۱۲ . -
(تم) مه لیک مل دریزی جوانه له لاودابه -) ...

له وده خته دا که زه ی بهر کی سهوز نه پوشتی نه ی :

(زه ی له وده خته وه په پیدابووه به هه مو وینه گیای رواندوه .. گیای لهر و
به بی خهوش ، چه ، پی ده شتی ، چه ، صر کیوی .. مریکی جوان بو به گولی
زه ددو سور .. داره کان خه ریکی نه وه بون رقه بهری له گه له که بکف بو
بهرز بو نه وه .. به له وده و گیانه بهر هه موجلی بهر و موو ، فیرایان له بهر کرد ..
زه ی جوانی به دیم گیاداری رواند .. مینجا له ناو سکیه وه گیانه بهری
حه ر کردو نه وانه له ودران .. له پاشا گیانه بهر که که زور بو ، بو به هه مو

ره ننگه و شکیک . . ډکواو زموږ دایکانه وگومان له دایکیتیدایه . . ژبان
تیکر را نه ووهات . .)

مه لای جزېري له بابت فلسفه یی وده ده ته وده برده شعر یکی هه به نه کمر
له رواه تا له گه له هینه کی (لوکریس) جیان له له ملي فلسفه کاریډا
به که نه گړنه وده ، به لام ته نیا فلسفه یی تر به رزی ونزی هه کامیان نه وده
شعره کان خویان دهری نه خن . جاته مه نمونه به که له ورده شعر یی مه لا :

... ..

فهرق واحد ژ نه حد لی دمقای صمدی
به حقیقت کوین هردو ، چه واحد چه احد
به که دهریا تو بزبان قه نچ ، چه مه وچو چه حباب
دا صلا سکو همی لافه ، چه لاف و چه جهمه
لغتاب احدیت له خودا گرنیه کون
نه کو موسک هه به لی گرنیه چه هینی مه رهمه

حوسن وزانی بوت ولاتاف ژ جملی صمد
ژمثالا صنی وهکک نه جهلا به صمد

... ..

بابه تاهری هه مه دانی ش نهی :

به هار لای به هار لاله دلی به هار لاله هزاران بولبولی
به هار مه رزی نیارم پانهادهن مه باد همز مو به تهر هوته دلی

پیاو که به راوردی فلسفه یی نه ده بی هم دو قه ومه نه کا — رومانی و
کوردي — نهی لایا چه کاره ساتیک بووه که ته نگی درېزی زماني هیناوه —
ته وده به که بو نه وده هم دو فیکره به بگه نه وده به به که ؟ ...

دوایی

خوم گهلی به بهختیار ههزانم که خوا یارمه نی دامو توانیم له ماوهی چه ند
 سالدا به کوششی فیکری و مالی هم کتیه - که میژوی ههده بی کوردی -
 وه یا به واته به کی فراواتر « دائرة المعارف کوردی » به بینمه بهرهم و
 پیفکشی بکم به قهوی خوشه ویستی کوردو به هه مو بیگانه به کت . رهنگی
 بزانی که ماوه به کی دریز قهوی نوسه ره کانی کورد له سه لاپه ره کانی
 « گه لاپه » - هه و گه لاپه که تاقه کوفاریکیان بو - بیستی له کرد ،
 منیعی به شانازه وه هم وت دو کوفاری گه لاپه و « نزار » تان پیفکشی
 له کم . که هه وان لاوا بون من هه مامه وه . هه ره و مانه وه بهم بو که
 هینام ههده بی کوردی کرد به کوشکیک و به دنیا یک ، به لام نه کت به
 کوشکیکی دارو بهردو ، چونکه هه جو ره کوشکانه خویان نا گرن له بهر
 پلاری که رمای هه ناوی هاوین و سه رمای به نری زستانا زوتیا هه چن ! کردم
 به کوشکیک نه ، باکی به کله و بلیسه ی هه ناوی هاوین بی ، نه به توف و
 کردیوه ی بورانی زستانا تا دنیا دنیا بی وه کو نیشانی سه رتاجی پادشاهان
 هه بر یسکیت وه ، هه مهش بو هه وه ههده بی کوردی و قهوی کورد بچنه ریزی
 ههده ب و قهوی ماله وه . جا هیوادارم هه و قهوه هم دیار بهم لی وه دبگرن و
 هه وان هم دنیا ی روحی به بکن به دیاری بو جیهانی ایستو له مهودوا . .

هه ره الدین سجادی

۳ ی ربیع الاول ۱۳۷۲ } به خداد
 ۲۹ ی تشرینی دوهم ۱۹۵۲ }

بو داتانی ئیم کتیبه ئیم - رهاوانه ته ماشا گراون

- ١ - تاریخی لاهوری کون : سیر مدنی محبت . چاپی له نډهن ١٩٢٨
- ٢ - دانیشتوه کانی شیوی رافده یڼ : اذیم سپایزر . چاپی فیلا دلفیا ١٩٣٠
- ٣ - چوار سده له تاریخی تازه : ای . اج . لونگرېک .
اربعه قرون من تاریخ العراق الحديث
- چاپی له نډهن ١٩٢٥
- ٤ - گهڼه کای ای . بی . مون .
- چاپی له نډهن ١٩١٣
- ٥ - یادداشتی ای . بی . مون له باره ی کورده کانی جنوبي .
- چاپی به خدا ١٩١٨
- ٦ - له دهرای میپوه تا خلیجی فارس : دوکتور ماکی فرابهرن .
- چاپی بهرلین ١٩٠٠
- ٧ - له نوریزه وه تا تهختی حوله یان : ا . ج . بی . رولسون . ١٨٣٨
- ٨ - لوررستان ؛ پیغی کو : سی . جی . فیدموندس . چاپی له نډهن ١٩٢٢
- ٩ - وردبو نهمه کانی : فون لوهان و سولاک و نوژه ریپتیر .
- ١٠ - نوحینه کانی : مینورسکی و نیکتین له ټینسکلو پیدای بریتانی دا (*) .
- چاپی له نډهن ٢٩ - ١٩٣٧
- ١١ - نورا - عهد القديم : انجیل - عهد الجديد . به ټرکی (رچارد واطس)
- چاپی له نډهن ١٨٢٢

(*) ناوی کتیبی روزهلانی ناسه کانم هر به کوردي نومی ؛ چونکه
من کتیبم بو کورد نوحیوه ، لهوانه ی ټینگیزي ټزانن ناوه کاف ودر
بکوره نهمه مری ټینگیزي . بهلام می مری و نوحیه که کورد خوی
لهوانه ی .

- ۱۲ - تاریخی تہ بہری : محمدی کوردی جہریر . چاپی قاہرہ ۱۹۳۹.
- ۱۳ - مروج الذهب : علی کوردی حسینی مہمودی . چاپی قاہرہ ۱۹۳۸
- ۱۴ - تاریخی کامل : ابن کثیر . چاپی قاہرہ ۱۳۳۹ھ .
- ۱۵ - تاریخی ابن خلوق . چاپی قاہرہ ۸۰۸ھ
- ۱۶ - تجارب الامم - ابن مسکویہ . چاپی قاہرہ ۱۹۱۴
- ۱۷ - دائرة المعارف المصلائی : محمد فرید وہ جیدی . چاپی قاہرہ ۱۲-۱۹۱۸
- ۱۸ - مفصل جغرافیائی عراق : طہ ہاشمی . چاپی بغداد ۱۹۳۰
- ۱۹ - گہشتہ کھی میستہر . ریج : ترجمہ می بہاء الدین نوری .
- ۲۰ - القاضی الکوردیہ : دوکتور بلج شیر کو . ^{دائمی بیفریو شیر محمد بہ درخان} ^{وہ گیتی چاپی قاہرہ ۱۹۳۰} ^{محمد علی عونی}
- ۲۱ - من عمان الی المہادیہ : علی سہ بدو گورانی . چاپی قاہرہ ۱۹۳۹
- ۲۲ - التعریف بمساجد السلجانیہ : ماموستا شیخ محمدی قزلبی .
- ۲۳ - خلاصۃ تاریخ الكرد وکردستان : محمد امین زکی بہرگے . چاپی بغداد ۱۹۳۸
- ۲۴ - تاریخ الامارات والدول الكردیہ : محمد امین زکی بہرگے . چاپی قاہرہ ۱۹۳۹
- ۲۵ - معاہیر الكرد وکردستان . بہرگے (۱) محمد امین زکی بہرگے . چاپی قاہرہ ۱۹۴۸
- ۲۶ - معاہیر الكرد وکردستان بہرگے (۲) محمد امین زکی بہرگے . چاپی بغداد ۱۹۴۵
- ۲۷ - معارف العراق الكردیہ : ماموستا عباس مزای عمامی . چاپی قاہرہ ۱۹۴۷
- چاپی بغداد ۱۹۴۷

۲۸ - المنشی البغدادی : تہرجہ مہی ماموختا جیاس عزای عہی

جانی بہ بغداد ۱۹۴۸

جانی بہ بغداد ۱۹۵۰

جانی قاہرہ ۱۳۰۷ھ

د د ۱۹۰۴

د د ۱۹۳۶

د د ۱۹۴۰

د د ۱۳۵۵ھ

جانی دارالفنون ۱۳۰۳ھ

۲۹ - تاریخ الآلہ : فاروق الدملوجی

۳۰ - تاج العروس : سید محمد مرتضی الحسینی .

۳۱ - الیاذہ ہومیروس لہ گہل شہرح : سلیمان ہستانی

۳۲ - معجم الادباء : یاقوتی حہ مہوی .

۳۳ - عقد الفرید ، ابن عبد ربہ

۳۴ - تفسیری بیضاوی .

۳۵ - شغای ابن سینا

۳۶ - قصہ الادب فی العالم : احمد امین وزکی نجیب محمود .

جانی قاہ ۴۳۵ھ - ۱۹۴۸

جانی قاہرہ ۱۹۳۳

د د ۱۹۴۹

جانی بہ بغداد ۱۹۰۱

جانی قاہرہ ۱۹۳۸

۳۷ - احیاء علوم الدین : غزالی .

۳۸ - تاریخ الفلسفہ الحدیثہ : یوسف کرم .

۳۹ - المدخل الی علم النفس : صالح الشماخ .

۴۰ - الفلسفہ الشرقیہ : دوکتور محمد غلاب .

۴۱ - قصہ النزاع بین الدین والفلسفہ : دوکتور ترفیق الطویل .

جانی قاہرہ ۱۹۴۷

جانی قاہرہ ۱۹۰۷

د د ۱۹۳۷

د د ۱۸۹۶

جانی بہ بغداد ۱۹۳۶

۴۲ - شرح المواقف : سید شریف جورجانی

۴۳ - دائرۃ المعارف الاسلامی

۴۴ - تاریخ الدول الملیہ العثمانیہ : محمد فرید بہ گت .

۴۵ - تاریخ اورپا الحدیثہ : علی حیدر سلیمان .

۴۶ - المہدیہ الحمیدیہ : یوسف ضیاء الدین پاشا الخالیدی .

جانی مہستمول ۱۳۱۰ھ

جانی قاہرہ ۱۹۰۲

۴۷ - تاریخ الأدب العربی : احمد حسن الزیات .

- ۴۸ - تاریخ هیرودوتس له فهرسیه وه : حبیب بسنرس .
چاپی بیروت ۸۶ - ۱۸۸۷
- ۴۹ - الادب التمثیلی الیونانی . سوفوکلیمس : تهرجه مهی (طه حسنی) .
چاپی قاهره ۱۹۳۹
- ۵۰ - الیزیدیه : عبدالرزاق حسنی .
چاپی بغداد ۱۹۲۹
- ۵۱ - تاریخ ایران قدیم: حسن پیرنیا - مشیرالدوله . چاپی تاران ۱۳۰۸ . ش
- ۵۲ - تاریخ عالم آرای عباسی .
چاپی تاران ۱۳۱۳ هـ
- ۵۳ - تاریخ سرجون مال سکولم .
چاپی لاهندهن ۱۸۷۹
- ۵۴ - تاریخ شرفنامه : ته میر شرفخانی بتلیسی . د قاهره ۱۹۳۰
- ۵۵ - تاریخ بیبقی : محمد کورری حسینی میبقی . چاپی تاران ۱۳۲۴ . ش
- ۵۶ - کورد و پیوستگی نژادی و تاریخی او : رشید یاسمی .
چاپی شرکت چاپخانه‌های تابان
- ۵۷ - کردستان : علی اصغر شمیم همدانی .
چاپی تهوریز ۱۳۱۲ . ش
- ۵۸ - روضة الصفا : رضا قلی هدایت .
چاپی تاران ۱۳۰۷ هـ
- ۵۹ - حبیب السیر . غیاث الدین . د د ۱۲۷۱ هـ
- ۶۰ - کتاب تاریخ سال یکم و دوم دبیرستانها . چاپی تاران ۱۳۲۰ . ش
- ۶۱ - آثار عجم : محمد نصیر فرصت شیرازی .
چاپی بمبی ۱۳۵۴ هـ
- ۶۲ - دینکرد . تاریخی گاوستان و مده بیانی بهمهوی : محمد جواد معکورد .
چاپی تاران ۱۳۲۵ . ش
- ۶۳ - گلستان سمدی . د بمبی
- ۶۴ - شاهنامه : فردوسی . باهنگم مرنضوی حسینی چاپی بمبی ۱۳۰۸ ق
- ۶۵ - تاریخ ادبیات فارسی : بدیع الزمان خوراسانی چاپی تاران ۱۳۱۴ . ش
- ۶۶ - تاریخ ادبیات ایران : دوکتور رضا زاده شفق . چاپی تاران ۱۳۱۳ هـ
- ۶۷ - فرهنگه نفیسی .
چاپی تاران ۱۸ - ۱۳۱۹ . ش

- ۶۸ - تاربخى كوردو كوردوستان : ماموستا شيخ محمدي ايت الله كردهتاني
له روزنامه‌ي « كوهستان »
- ۶۹ - فهلسفه‌ي ايران باستان (انتقارات انجمن زرتشتيان)
چاپي بمبي ۱۳۱۱ . ق
- ۷۰ - مژديسنا و تائيران در مده‌بيات فارسي : دكتور محمد معين
چاپي تاران ۱۳۲۶ . ش
- ۷۱ - حافظي شيرازي : بهر مابه‌ي (بنگاه پيروين) د ۱۳۱۹ . ش
- ۷۲ - تاربخ حلياني : محمد امين زكي .
چاپي به خدا ۱۹۳۷
- ۷۳ - شعر و مده‌بياني كوردى : ماموستا رفيق جلمى . د ۱۹۴۱
- ۷۴ - گوڤاري گه‌لاويز .
- ۷۵ - گوڤاري ده‌نكي گيتي تازه .
- ۷۶ - گوڤاري هاوار .
- ۷۷ - گوڤاري ديلري كوردوستان
- ۷۸ - كهشكوله‌كي محمود پاشا .
- ۷۹ - روزنامه كوردى به‌كان .
- ۸۰ - ديوانه كوردى به‌كان .
- ۸۱ - سوراخه ده‌مستخه‌ته كورده‌به‌كان ، كه لاي خوم هه به .

ناواهن

سهره تا ۳ - بېخ و بناوانی کورد - ۱

قهومه کانی زا گروس « دهسته ی به کم ۱ » - لولوبی - ۱۶

۲ - گونی ۱۷ - « ۳ » کاسی . کاحای ۱۸ - « ۴ » خالای ۱۹ - « ۵ »
سوباری ۱۹ -

دهسته ی دوه م - ۲۰ -

« ۱ » مید ۲۱ - « ۲ » نایری ۲۲ - « ۳ » گارد خوی ۲۳ -

کورد به جوریکی تر « تا مهم شوینه » ۲۷ -

باوه دری « کونقناو » ۲۸ - لولوبی ۲۹ - گونی ۳۰ - کاسی ۳۱ - باوه دری
میچهره سون ۳۳ -

باوه دری خوم « تا مهم شوینه » ۳۶ - به مک بونی کورد و گوران
« له میلیته وه سهر له وه » ۴۴ -

باوه دری هه ندیکی تر له روزه لانی ناسه کان به رامبه به کورد ۴۶ -

و شه ی کورد ۴۷ - شوینی کورد ۵۰ - به جوریکی تر ۵۲ - کورد وستان

ولاتیکی شاخوی به ۵۴ - کورد وستان له گهل له وه ش ۵۵ - زیانی کومه لایه نی

۵۶ - زماره ی کورد ۵۸ - باوه دری خوم « تا مهم شوینه » ۶۲ - کوردی

عراق ۶۵ - کوردی تورکیا ۶۶ - کوردی ئیران ۶۷ -

• • •

میژوی ته ده ب ۶۹ - ته ده بی زمان ۶۹ - میژوی ته ده ب ۷۰ - کله کی

میژوی ته ده ب ۷۰ - به شکردنی میژوی ته ده ب ۷۱ - سهره تای داهاتی

ته ده ب ۷۲ - ته ده بی ئوتو کرانی ۷۵ - ته ده بی دبعو کرانی ۷۸ - ته ده ب له

روژه لانی کوندا - ۸۱ - ته ده بی کوردی ۸۳ - داستانی ۸۴ - له فسانه

